

БОЛЕСЛАВ ПРУС

ФАРАОН

Превод от полски: Димитър Икономов, 1957

chitanka.info

*Посвещавам този свой труд на
Жена си Октавия Трембинска-Головацка
Като скромно доказателство
За уважение и привързаност.*
Авторът

ПЪРВА КНИГА

ВСТЪПЛЕНИЕ

В североизточния ъгъл на Африка се намира Египет — люлката на най-старата цивилизация в света. Преди три, четири, дори преди пет хиляди години, когато в Средна Европа облечени в необработени кожи варвари са живеели из пещерите, Египет вече имал високо развито обществено устройство, земеделие, занаятчийство и литература. А преди всичко извършвал грандиозни инженерни работи и издигал колосални строежи, чиито развалини будят удивление сред съвременните техници.

Египет е плодородна долина между Либийската и Арабската пустиня. Дълбочината на тая долина възлиза на няколко десетки метра, дължината — на сто и тридесет мили^[1], а средната ѝ широчина е едва една миля. Полегатите, но голи либийски възвишения от запад и стръмните попукани арабски скали от изток са стените на коридора, по чието дъно тече реката Нил.

Колкото реката отива по на север, стените се снишават, а на двадесет и пет мили от Средиземно море те изведнъж се раздалечават и Нил, вместо да тече по тесен коридор, се разделя на няколко ръкава в обширна равнина, с форма на триъгълник. Тоя триъгълник, наричан делтата на Нил, има за основа брега на Средиземно море, а върхът му е при изхода на реката от теснината, до Кайро и до развалините на древната столица Мемфис.

Ако някой би могъл да се издигне на двадесет мили височина и оттам да погледне Египет, той би видял своеобразната форма на тази страна и особените промени на цвета ѝ. От такава височина, на фона на белите и портокалови пясъци, Египет би изглеждал като змия, която с енергични зигзагообразни движения пълзи през пустинята към Средиземно море и вече е потопила в него триъгълната си глава, украсена с две очи: лявото — Александрия, дясното — Дамietta.

През октомври, когато Нил залива целия Египет, тая дълга змия би имала синкавия цвят на водата. През февруари, когато растителността заема мястото на оттеглящите се води, змията би била зелена със синкава ивица по дължината на тялото си и с множество

синкави жилки по главата — каналите, които прорязват делтата. През март синята ивица би се стеснила, а вследствие зреенето на житата тялото на змията би добило златист цвят. Най-сетне в началото на юни чертата на Нил би била много тънка, а тялото на змията би станало сиво, сякаш покрито с креп поради сушата и праха.

Основният характерен белег на египетския климат е горещината; средната температура през януари е десет градуса, а през август — двадесет и седем; понякога горещината достига четиридесет и седем градуса — като температурата в римските бани. Освен това в съседство със Средиземно море върху делтата дъжд вали едва десетина пъти в годината, а в Горен Египет — веднъж на десет години.

При такива условия вместо люлка на цивилизацията Египет щеше да бъде пустинна долина, каквито има много в Сахара, ако всяка година не го възкресяваха водите на свещената река Нил. От края на юни до края на септември реката приижда и залива почти целия Египет; от края на октомври до края на май следната година водите ѝ се оттеглят и тя постепенно оголва все по-ниско разположени земи. Водата на Нил е толкова наситена с минерални и органични вещества, че цветът ѝ става кафявосинкав; затова при отдръпването ѝ върху зелените земи остава утаена плодородна тиня, която замества най-добрите торове. Тази тиня и горещият климат са причина обграденият с пустини египтянин да получава три реколти през годината и около триста зърна от едно посято зърно.

Но Египет не е монотонна равнина; повърхността му е вълнообразна; една част от земите му пият благословената вода само два-три месеца през годината, други не я виждат през цялата година, защото до някои места водата не достига. Независимо от това случват се години на малки прииждания и тогава част от Египет не получава плодородна тиня. Най-сетне вследствие горещините земята бързо изсъхва и трябва да бъде поливана както саксиите.

Поради тези причини народът, който населявал долината на Нил, или е трябвало да загине, ако е бил слаб, или да урегулира водите, ако е бил гениален. Древните египтяни са били народ гениален и са създали цивилизация.

Още преди шест хиляди години те забелязали, че Нил приижда, когато слънцето изгрява под звездата Сириус, а започва да спада,

когато слънцето се приближава до съзвездиято Везни. Тези наблюдения ги подтикнали към астрономия и измерване на времето.

За да запазят водата за през цялата година, те изкопали в страната си мрежа от канали с обща дължина няколко хиляди мили. А за да се предпазят от прекомерни разливи, издигали огромни язове и копаели водохранилища, между които и изкуственото Меридово езеро; то е имало триста квадратни километра повърхност и дванадесет етажа дълбочина. Освен това покрай Нил и каналите направили множество прости, но практични хидравлични съоръжения, с помощта на които могли да черпят вода и да поливат нивите, разположени на един или два етажа по-високо. И още — освен всичко това налагало се всяка година да чистят запълнените с тиня канали, да поправят язове и да строят високо разположени пътища за войските, които трябвало да извършват походи през всяко време на годината.

Тия колосални работи наред с познанията по астрономия, земемерство, механика и строителство изисквали и съвършена организация. Както укрепяването на язове, така и почистването на каналите трябвало да бъде извършвано едновременно в определено време и на грамадни пространства. Оттук се явила необходимостта да се създаде армия от работници, възлизаща на десетки хиляди души, която действувала с оглед на определена задача и под единно ръководство. Армия, която трябвало да има много малки и големи началници, много отреди, извършващи различни работи, насочени към една цел; армия, която се нуждаела от значително продоволствие и помощни средства и сили.

Египет съумял да организира такава армия от работници и на нея той дължи вековечните си дела. Изглежда, че тая армия е била създадена от жреците, тоест от египетските мъдреци, които после са набелязвали плановете за нейната работа, но е действувала по заповед на фараоните — владетелите на Египет. Поради това по време на величието си египетският народ сякаш е представлявал една личност, в която жреческото съсловие играело ролята на ума, фараонът бил волята, народът — тялото, а послушанието — спойката.

По тоя начин самата природа на Египет, като е изисквала голяма, непрекъсната и добре извършвана работа, е създавала скелета на обществената организация на тая страна: народът работел, фараонът ръководел, жреците създавали плановете. И докогато тия три фактора

се стремели единодушно към посочените от природата цели, дотогава обществото могло да процъфтява и да твори вековечните си дела.

Добродушен, весел и съвсем не войнствен, египетският народ се делил на две класи: земеделци и занаятчии. Между земеделците трябва да е имало отделни дребни собственици, но повечето от тях били арендатори и обработвали земята на фараона, жреците и аристокрацията. Занаятчиите, които шиели облеклото и изработвали разните домашни вещи, съдове и оръдия за работа, били самостоятелни, а работниците по големите строежи били нещо като армия.

Всяка от тия специалности — а най-вече строителството — изисквала теглова сила и двигателна енергия; някой е трябвало да черпи по цели дни вода от каналите или да пренася камъни от кариерите до мястото, където били необходими. Тази най-тежка механическа работа и преди всичко работата в каменоломните извършвали осъдените от съдилищата престъпници и заловените през време на война роби.

Цветът на кожата на чистите египтяни бил бакърен, те се гордеели с това и същевременно презирали черните етиопци, жълтите семити и белите европейци. Тоя цвят на кожата, позволявайки да се различи своят от чуждия, повече подпомогнал да се запази народното единство, отколкото религията, която човек може да приеме, или езикът, който може да се научи.

С течение на времето обаче, когато държавната сграда взела да се пропуква, в страната почнали да нахлуват все повече чужди елементи. Те отслабвали сплотеността и разкапвали обществото, докато най-сетне залели страната и претопили коренните жители.

Фараонът управлявал държавата с помощта на постоянна армия и полиция, както и чрез множество чиновници, от които постепенно се създава родова аристокрация. По звание фараонът бил законодател, върховен вожд, най-богат собственик, най-висш съдия, жрец, дори син на боговете и бог. Той не само приемал почести като бог от страна на народа и чиновниците, но понякога сам си издигал олтари и кадял благовония пред собствените си изображения.

Редом с фараоните, а много често и над тях, стояли жреците; те били орден от мъдреци, които направлявали съдбините на страната.

Днес човек почти не може да си представи необикновената роля, която жреческото съсловие играело в Египет. Жреците били учители на младите поколения, гадатели и следователно съветници на възрастните, съдии на умрелите, на които с волята и знанията си гарантирали безсмъртие. Те не само извършвали безкрайните религиозни обреди пред боговете и фараоните, но и лекували болните като лекари, влияели върху хода на обществените строежи като инженери, а също и на политиката като астролози и преди всичко като познавачи на собствената си страна и на нейните съседи.

В историята на Египет първостепенно значение имали отношенията между жреческото съсловие и фараоните. Най-често фараонът се подчинявал на волята на жреците, правел щедри жертвоприношения на боговете и издигал храмове. Тогава живеел дълго, а името му и неговите изображения, дълбани по паметниците, преминавали от поколение на поколение, увенчани със слава. Много от фараоните обаче царували кратко време, а на някои са били забравяни не само делата, но дори и имената им. А се случвало династията да прекрати своето съществуване и тогава клафа — шапката на фараона, опасана със змия — получавал жрец.

Египет е процъфтявал, докато монолитният народ, енергичните фараони и мъдрите жреци си сътрудничели за общото благо. Но настъпило време, когато поради войните народът намалял числено, загубил силите си поради тежкия гнет и грабителството на властниците, а напливът от чужденци подкопал расовото му единство. И когато енергията на фараоните и мъдростта на жреците потънали в потока на азиатското множество и тия две сили започнали помежду си борба за монопола кой да граби народа, тогава Египет паднал под чуждо иго и светлината на неговата цивилизация, която пламтяла в продължение на няколко хиляди години над Нил, угаснала.

Нашият разказ се отнася към XI век преди Христа, когато XX династия паднала и след сина на слънцето, вечно живия Рамзес XIII^[2], насилствено завладял престола и украсил челото си с уреуса^[3] вечно живият син на слънцето Сем-амен-Херхор^[4] — първожреецът на Амон.

---

[1] Става дума за руска миля — около 7 км. — Б. пр. ↑

[2] Измислена от автора личност. — Б. пр. ↑

[3] Изображение на кобра, символ на властта на фараона, обикновено слагано на короната. — Б. пр. ↑

[4] Сем-амен-Херхор свалил Рамзес XII и заел престола. — Б. пр.
↑

ПЪРВА ГЛАВА

През тридесет и третата година от щастливото царуване на Рамзес XII^[1] Египет чествуваше две тържествени събития, които изпълниха с гордост и радост верноподаните му жители.

През месец мехир (декември) се върна в Тива, обсипан със скъпоценни дарове, идолът Хонсу, който в продължение на три години и девет месеца пътешествува из страната Бухтен; там бе излекувал Бентрес, дъщерята на владетеля, и прогонил злия дух не само от владетелското семейство, но дори от крепостта Бухтен. А през месец фармути (юли) господарят на Горен и Долен Египет, владетелят на Финикия и на девет народа, Мер-амен-Рамзес XII, след като се бе посъветвал с боговете, на които бе равен, провъзгласи за свой ерпатър, тоест за престолонаследник, двадесет и две годишния си син Хамсемерер-амен-Рамзес.

Тоя избор зарадва извънредно много благочестивите жреци, достойните номарси, храбрата армия, верния народ и всичко живо, което живееше по египетската земя. Защото по-големите синове на фараона, родени от хетската принцеса, поради магии, които не могат да бъдат разгадани, бяха овладени от злия дух. Единият син, двадесет и седем годишен, от деня на пълнолетието си не можеше да ходи, другият си преряза вените и умря, а третият полудя от отровното вино, към което се беше пристрастил, и въобразявайки си, че е маймуна, по цели дни прекарваше по дърветата.

Едва четвъртият син Рамзес, роден от царица Никторис, дъщеря на първожреца Аменхотеп, беше силен като бика Апис, смел като лъв и мъдър като жреците. От детски години той се обграждаше с военни и още докато беше обикновен княз, казваше:

— Ако боговете вместо по-малък царски син бяха ме направили фараон, аз щях да покоря като Рамзес Велики девет народа, за които Египет никога не е чувал, щях да построя храм, по-голям от цяла Тива, а за себе си — да издигна пирамида, в сравнение с която гробът на Хеопс би изглеждал като розов храст до висока палма.

След като получи така желаната титла ерпатър, младият княз помоли баща си да благоволи и го назначи командир на корпуса „Менфи“. В отговор на тая му молба, негово величество Рамзес XII, след като се посъветва с боговете, на които бе равен, отговори, че ще направи това, ако престолонаследникът покаже, че може да командува големи военни сили във военно положение.

За тая цел беше свикан съвет под председателството на министъра на войната Сем-амен-Херхор, първожрец в най-големия храм на Амон в Тива.

Съветът реши:

В средата на месец мисори (началото на юни) престолонаследникът ще събере десетте полка, разположени по линията, която свързва град Мемфис с град Пи-Уто при Себенитския залив.

С тоя десетхиляден корпус, приведен в бойна готовност, разполагащ с обоз и бойни машини, престолонаследникът ще се отправи на изток, към пътя, който води от Мемфис за Хет, на границата между земята Госен и египетската пустиня.

В това време генерал Нитагер, главнокомандуващ армията, която пази вратите на Египет от набезите на азиатски племена, ще тръгне от Горчивите езера срещу престолонаследника.

Двете армии, азиатската и западната, ще се срещнат близо до град Пи-Байлос, но в пустинята, за да не пречат на работата на трудолюбивия госенски земеделец.

Престолонаследникът ще се смята за победител, ако не позволи на Нитагер да го изненада, тоест ако успее да построи в боен ред всичките си полкове и срещне неприятеля в пълна готовност.

Във войската на княз Рамзес ще бъде лично негово достойнство Херхор, министърът на войната, който ще направи доклад пред фараона за хода на маневрите.

Граница между земята Госен и пустинята бяха две съобщителни линии. Едната беше плавателният канал от Мемфис до езерото Тимрах^[2], а другата — път. Каналът минаваше по земята Госен, а пътят — през пустинята, обградена в полукръг от тия две съобщителни линии. От пътя, по цялата му дължина, се виждаше каналът.

Независимо от изкуствените граници между тях тия две съседни области се различаваха една от друга във всяко отношение. Въпреки вълнообразната си повърхност земята Госен приличаше на равнина, докато пустинята се състоеше от варовикови възвишения и пясъчни долини. Земята Госен приличаше на огромна шахматна дъска, чиито зелени и жълти квадрати се открояваха с цвета на посевите и с палмите, които растяха по междите; а по червеникавия пясък на пустинята и по белите ѝ възвишения зелените петна или китките дървета и храсти изглеждаха като заблудени пътници.

От всеки хълм на плодородната земя Госен се спускаха надолу тъмни горички от акации, сикомори и тамаринди, които отдалече напомняха нашите липи, а между тях се гушеха малки дворци с ниски и дебели колони или жълти глинени селски къщурки. Тук-там край някоя горичка се белееше градче с плоски покриви или над дърветата се издигаха тежко, като две скали, изпъстрени със странни знаци, пирамидални порти на храмове.

В пустинята иззад първата редица слабо зеленикави хълмове надничаха голи възвишения, обсипани с купища камъни.

Преситената от изобилен живот западна част на страната сякаш с царска щедрост хвърляше на другата страна на канала зеленина и цветя, но вечно гладната пустиня ги поглъщаше през следващата година и ги правеше на пепел.

Оскъдната растителност, прогонена по скалите и пясъка, се задържаше в по-ниските места, докдето можеше да се отведе вода от канала посредством изкопи, стигащи до пътния насип. Тук-там оазисите, сгущени между голите хълмове близо до пътя, успяваха някак си да пият небесна роса и в тях растяха ечемик и пшеница, лози, палми и тамаринди.

По такива места и хората живееха в откъснати едно от друго семейства. Като се срещнеха на пазара в Пи-Байлос, те понякога дори не знаеха, че са съседи в пустинята.

На шестнадесети мисори концентрацията на войските беше почти завършена. Десетте полка на престолонаследника, които щяха да заместят азиатските войски на Нитагер, се бяха вече събрали на пътя над град Пи-Байлос заедно с обоза и част от бойните машини.

Придвижването им ръководеше самият престолонаследник. Той организира две линии от конни разезди — първата трябваше да следи

неприятеля, а втората да пази собствената си армия от нападение — възможно по тия места, осяяни с възвишения и теснини. Рамзес в продължение на една седмица лично обиколи и направи преглед на полковете, които се движеха по разни пътища, като проверяваше внимателно дали оръжието на войниците е в ред, дали имат топли наметала за през нощта, дали запасите от сухар, месо и сушена риба в обозите са достатъчни. Той най-сетне заповяда жените, децата и робите на военните, които отиваха на източната граница, да бъдат превозени по канала; това намали обозите и улесни придвижването на самата армия.

Най-възрастните пълководци се възхищаваха от познанията, енергията и предвидливостта на престолонаследника и преди всичко от неговата работоспособност и непридирчивост. Той остави в Мемфис многобройната си свита, княжеската шатра, колите и лектиките си, а сам в дрехи на прост офицер яздеше на кон по начина на асирийците от полк на полк, придружен само от двама адютанти.

Благодарение на това концентрацията на корпуса се извърши много бързо и в определеното време войската стигна до Пи-Байлос.

Но съвсем иначе стоеше работата с щаба на княза, с гръцкия полк, който го придружаваше, и с няколкото военни машини.

Щабът, събран в Мемфис, имаше най-къс маршрут и затова тръгна най-късно. Но той влачеше подире си огромен обоз. Почти всеки офицер, а това бяха все синчета на знатни родове, имаше лектика с четирима негри, двуколна бойна колесница, богата шатра и множество сандъчета с дрехи и храна, както и делви с пиво и вино.

Освен това подир офицерите тръгна многобройна трупa от певици и танцьорки с музика; а всяка от тия артистки, като господарка, непременно трябваше да има лектика и своя кола, теглена от един или два чифта волове.

Когато цялото това сборище се изсипа от Мемфис, зае на пътя повече място, отколкото армията на престолонаследника. А се движеше толкова бавно, че бойните машини на края на колоната тръгнаха с едно денонощие по-късно, отколкото беше заповядано. На всичко отгоре, когато видяха пустинята, която тук съвсем не беше страшна, певиците и танцьорките така се изплашиха, че започнаха да плачат. За да ги успокоят, принудиха се да спрат по-рано за нощуване, като опънаха палатките и устройа представление, а после пиршество.

Нощното забавление на хладина, под звездното небе, на фона на дивата природа, се хареса извънредно много на танцьорките и певиците и те заявиха, че отсега нататък ще участвуват само в представления в пустинята. В това време, когато престолонаследникът узна по пътя какво става в щаба му, изпрати заповед жените да бъдат върнати веднага в града, а походът да се ускори.

При щаба беше негово достойнство Херхор, министърът на войната, но само като наблюдател. Той не водеше със себе си певици, но и не правеше никакви бележки на офицерите от щаба. Заповяда само да изнесат лектиката му начело и като се съобразяваше с движението на колоната, или вървеше напред, или пак почиваше под сянката на грамадното ветрило, с което единият от адютантите му го пазеше от слънцето.

Негово достойнство Херхор беше човек на четиридесет и няколко години, със силно телосложение, със затворен характер. Той се обаждаше рядко и също така рядко поглеждаше към хората изпод притворените си клепачи.

Като всеки египтянин Херхор ходеше с голи ръце и крака, с открит гръд, обут със сандали и с къса поличка около бедрата, а отпред с престилчица на сини и бели черти. Като жрец той си бръснеше брадата и косата и носеше кожа от пантера, наметната на лявото си рамо. Най-сетне като войник той покриваше главата си с малък гвардейски шлем, изпод който на врата му се спущаше кърпичка, също на бели и сини черти.

На шията си Херхор имаше тройна златна верижка, а на гърдите, под лявото рамо — къс меч в скъпоценна ножница.

Лектиката му носеха шестима черни роби, винаги я придружаваха трима души: единият носеше ветрилото, другият — топора на министъра, а третият — сандъче с папируси. Третият беше жрецът Пентуер, писар на министъра, сух аскет, който дори в най-голямата горещина не покриваше избръснатата си глава. Той произхождаше от простолудиято, но въпреки низкия си произход заемаше важно положение в държавната йерархия благодарение на изключителните си способности.

При все че министърът заедно с чиновниците се намираше начело на колоната и не се намесваше в нейното придвижване, не можеше да се каже, че той не знаеше какво става зад него. Всеки час,

понякога всеки половин час, до лектиката на сановника се приближаваше или низш жрец, обикновен „слуга на боговете“, или войник, или някакъв продавач, или роб, който минаваше сякаш с безразличие покрай тихата свита на министъра, ала подхвърляше по някоя думичка. Тая думичка Пентуер понякога записваше, но по-често я запомняше, защото имаше необикновено силна памет.

Никой от кресливата щабна тълпа не обръщаше внимание на тия дреболии. Офицерите, синчета със знатен произход, бяха прекалено много увлечени в суетни, шумни разговори и песни, за да гледат кой се приближава до министъра; толкова повече, че по пътя непрекъснато минаваха много хора.

На петнадесети мисори щабът на престолонаследника пренощува заедно с негово достойнство министъра под открито небе на една миля от полковете, които се подреждаха вече за бой пряко на шосето, оттатък град Пи-Байлос.

Към един часа сутринта, което отговаря на шест часа наше време, възвишенията в пустинята добиха теменужен цвят. Иззад тях се показва слънцето. Розова светлина заля земята Госен, а дръвчетата, храмовете, дворците на аристократите и глинените селски къщурки приличаха на искри и пламъци, запалени в един миг сред зеленината.

Скоро златиста багра обля и западния хоризонт. Зеленината на земята Госен сякаш се разтвори в злато, а по неизброимите канали вместо вода като че ли потече разтопено сребро. Но възвишенията в пустинята станаха още по-теменужни, те хвърлиха дълги сенки върху пясъка и чер плащ върху растенията.

Постовите по пътя можеха отлично да виждат засадените с палми ниви отвъд канала. По едни от тях се зеленееше лен, пшеница, детелина, по други златееше зреещ вече ечемик от втората реколта. В същото време от сгъшените между дърветата къщурки заизлизаха на работа земеделци: полуголи хора с меден цвят на кожата, цялото облекло на които се състоеше от къса поличка и шапчица на главата.

Едни се насочиха към каналите, за да ги чистят от тинята или да черпят вода и да поливат нивите с помощта на машини, които наподобяваха кладенчови геранила. Други се пръснаха между дърветата и започнаха да берат узрели смокини и грозде. Там се мяркаха множество голи деца и жени с бели, жълти или червени ризи без ръкави.

Цялата околност се оживи. По небето хищни птици от пустинята гонеха гълъбите и враните на земята Госен. Покрай канала се клатеха и скърцаха геранила с пълни ведра плодоносна вода, а хората, които беряха плодове, ту се появяваха, ту изчезваха като цветни пеперуди между раззеленилите се дървета. Пустинята и шосето вече почерняха от военни и от слугите им. Прелетя конница, въоръжена с копия. След нея преминаха в походен марш лъконосци с шапчици и полички: те носеха лъкове в ръце, колчани със стрели на гръб и широки къси ножове на десния си хълбок. Редом с лъконосците вървяха въоръжени с къси мечове войници с прашки и с торби на гръб, пълни с камъни за мятане.

На сто крачки зад тях вървяха два малки отряда на пехотата, единият въоръжен с копия, другият — с топори. И едните, и другите носеха в ръце правоъгълни щитове, на гърдите си имаха дебели нагръдници вместо ризници, а на главите шапчици с кърпи, които пазеха вратовете им от слънцето. Шапките и престилките бяха от плат на сини и бели или жълти и черни ивици, поради което войниците приличаха на грамадни стършели.

Зад предната стража се движеше лектиката на министъра, заобиколена от свита топорници, а след лектиката — гръцки роти с медни шлемове и ризници; тяхната отмерена стъпка напомняше удари на тежки чукове. Отзад се чуваше скърцане на коли, а откъм пътя се промъкваше брадат финикийски търговец в лектика, провесена между две магарета. Над всичко това се носеше облак златист прах и тегнеше зной. Внезапно от предната стража долетя в галоп конник и уведоми министъра, че престолонаследникът се приближава. Негово достойнство слезе от лектиката и в същия момент на пътя се появи група ездаци, които скочиха от конете си. Единият от ездачите и министърът тръгнаха един срещу друг, като на всеки няколко крачки се спираха и се покланяха.

— Бъди поздравен, сине на фараона, да живееш вечно! — обади се министърът.

— Бъди поздравен и да живееш дълго, отче свети — отвърна престолонаследникът, после добави: — Движете се така бавно, сякаш сте сакати, а Нитагер най-късно след два часа ще се озове пред нашия корпус.

— Ти каза истината. Твоят щаб се движи много бавно.

— Еунана пък ми съобщи — тук Рамзес посочи застаналия зад него офицер, целият обкичен с амулети, — че не сте изпратили съгледвачи в теснините. А при истинска война неприятелят би могъл да ви нападне тъкмо оттам.

— Аз не съм командир, а съдия — отговори спокойно министърът.

— А какво е правил Патрокъл?

— Патрокъл с гръцкия полк екскортира бойните машини.

— А моят сродник и адютант Тутмозис?

— Като че ли още спи.

Рамзес тупна нетърпеливо с крак о земята и млъкна. Той беше красив младеж с почти женствено лице. Гневът и загарът му придаваха още по-голям чар. Беше облечен с плътно прилепнал на тялото му кафтан па сини и бели ивици, с кърпа в същите цветове под шлема, носеше златна верижка на шията и скъп меч на лявото бедро.

— Виждам, Еунана — обади се князът, — че само ти единствен се грижиш за моята чест.

Окиченият с амулети офицер се поклони до земята.

— Тутмозис е безделник — продължи престолонаследникът. — Ти, Еунана, се върни на мястото си. Нека поне предната стража има командир.

После князът погледна към свитата си, която, изникнала сякаш изпод земята, вече го беше наобиколила, и добави:

— Да ми се донесе лектиката. Уморен съм като каменар.

— Нима боговете се изморяват!... — прошепна Еунана, който продължаваше да стои зад него.

— Иди на мястото си! — каза Рамзес.

— А може би ще ми заповядаш, о, подобие на луната, да проверя сега теснините? — попита тихо офицерът. — Моля те, заповядай ми, понеже, където и да се намирам, сърцето ми тича след тебе, за да отгатне волята ти и да я изпълни.

— Зная, че си бдителен — отвърна Рамзес. — Върви вече и внимавай за всичко.

— Отче свети — обърна се Еунана към министъра, — поднасям на ваше достойнство готовността си да ви служа най-покорно.

Еунана едва се беше отдалечил, когато на края на походната колона настана още по-голяма бъркотия. Търсеха лектиката на

престолонаследника, но нея я нямаше. Вместо лектиката се появи, разблъсквайки гръцките войници, някакъв младеж със странна външност. Той беше облечен с тънка, изискана риза, с богато извезана престилка и носеше златен шарф през рамо.

Повече от всичко обаче се хвърляше в очи грамадната му перука, която се състоеше от безброй плитчици, и изкуствената му брадичка, прилична на котешка опашка. Това беше Тутмозис, най-голямото конте в Мемфис, който дори през време на похода се гиздеше и обливаше с благовония.

— Здравей, Рамзес! — провикна се контето и разблъска енергично офицерите. — Представи си, лектиката ти се е дянала някъде и ще трябва да седнеш в моята, която наистина не е достойна за тебе, но пък не е и толкова лоша.

— Разсърди ме ти мене — отвърна князът. — Спиш, вместо да се грижиш за войската.

Контето се спря смаяно.

— Аз? Спя?... — възкликна той. — Да му изсърне езикът на оня, който е наговорил такива лъжи. Аз знаех, че ще дойдеш, и от цял час се обличам, приготвям ти баня и благовония...

— А в това време отредът се движи без командир.

— Та нима аз трябва да бъда командир на частта, в която се намират негово достойнство министърът на войната и такъв военачалник като Патрокъл?

Престолонаследникът млъкна, а в това време Тутмозис се приближи до него и му прошепна:

— На какво си заприличал ти, сине на фараона?... Нямах перука, косата и дрехите ти са покрити с прах, кожата ти е черна и напукана като земята през лятото... Достопочтената царица, твоята майка, ще ме изгони от двореца, ако те види такъв.

— Уморен съм само.

— Тогава сядай в лектиката. Там има венци от свежи рози, печени птици и кана кипърско вино. Скрил съм също така — добави той още по-тихо — и Сенура в обоза...

— Тук?... — попита князът.

И блестящите му преди миг очи се замъглиха.

— Нека войската продължи напред — каза Тутмозис, — а ние ще я почакаме тук.

Рамзес сякаш се сепна.

— Остави ме на мира, изкусителю!... Та нали след два часа ме чака сражение...

— Та що за сражение е това!...

— Най-малкото — ще се реши въпросът за моето командване.

— Празна работа — усмихна се контето. — Готов съм да се закълна, че още вчера министърът на войната е изпратил рапорт до негово величество с молба да ти се даде командването на корпуса „Менфи“.

— Все едно. Днес не бих могъл да мисля за нищо друго освен за армията.

— Отвратително е това твое влечение към войната; на война човек не се мие по цели месеци, за да загине някой ден... Бррр... Ако обаче видиш Сенура... Един поглед само й хвърли...

— Точно затова няма да я видя — отвърна Рамзес решително.

В момента, когато иззад гръцките редици осем души изнесоха за престолонаследника грамадната лектика на Тутмозис, от предната стража долетя конник. Той скочи от коня и така бързо затича, че изображенията на боговете и разните плочки с имената им върху гърдите му зазвънтяха. Това беше Еунана, възбуден и запъхтян.

Всички се обърнаха към него, което, изглежда, му достави удоволствие.

— Ерпатре, божествена уста! — извика Еунана и се поклони пред Рамзес. — Когато съгласно с твоята божествена заповед яздех начело на отряда и внимателно следях всичко, видях на шосето два прекрасни ска-рабей^[3]. Тия свещени бръмбари търкаляха пред себе си по една глинена топчица през шосето към пясъците...

— Та какво от това? — прекъсна го престолонаследникът.

— Разбира се — продължи Еунана, като поглеждаше към министъра, — че в съгласие с повелята на религията аз и моите войници въздадохме почести на златните подобия на слънцето и спряхме похода. Това е толкова важна поличба, че без заповед никой от нас не би се осмелил да върви напред.

— Виждам, че ти си истински набожен египтянин, при все че чертите ти са хетски — отговори достопочтеният Херхор и като се обърна към няколкото близкостоящи сановници, добави: — Няма да продължим по пътя, защото можем да смачкаме свещените бръмбари.

Пентуер, не бихме ли могли да заобиколим шосето през тая теснина отдясно.

— Можем — отвърна писарят на министъра. — Тая теснина е дълга около една миля и излиза на пътя почти срещу Пи-Байлос.

— Огромна загуба на време! — намеси се сърдито престолонаследникът.

— Готов съм да се закълна, че това не са скарабей, а духовете на моите финикийски лихвари — обади се контето Тутмозис. — Не можах да си приберат парите, защото умряха, и сега за наказание ме принуждават да вървя през пустинята!...

Свитата на княза очакваше с безпокойство решението, затова Рамзес се обърна към Херхор:

— Ти какво мислиш, отче свети?

— Погледни офицерите — отвърна жрецът — и ще разбереш, че трябва да минем през теснината.

Тогава командирът на гърците, генерал Патрокъл, излезе напред и каза на престолонаследника:

— Княже, ако позволиш, моят полк ще продължи по пътя. Нашите войници не се боят от никакви скарабей.

— Вашите войници не се боят дори от гробовете на фараоните — отговори министърът. — Но изглежда, че те не са съвсем безопасни, щом никой не се е върнал оттам.

Смутеният грък се отдръпна при свитата.

— Признай, свети отче — прошепна престолонаследникът, силно разгневен, — че такава пречка не би спряла дори магаре.

— Затова магарето никога няма да бъде фараон — отвърна спокойно министърът.

— В такъв случай ти, министри, ще преведеш частта през теснината! — извика Рамзес. — Аз не разбирам от жреческа тактика, пък трябва и да почина. Тръгвай с мен, братовчеде — обърна се той към Тутмозис и се отправи към голите възвишения.

---

[1] Последният фараон от XX династия (1206–1071 г. пр.н.е.). — Б. пр. ↑

[2] Тук се е намирала крепостната линия за защита на Египет от азиатските племена. — Б. пр. ↑

[3] Вид бръмбари, смятани от египтяните за свещени. — Б. пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Негово достойнство Херхор веднага поръча на адютанта, който носеше топора му, да поеме командването на предната стража вместо Еунана. После изпрати заповед бойните машини за мятане на големи камъни да се отбият от пътя към теснината, а гръцките войници да подпомогнат прекарването им през трудните места. Освен това нареди всички коли и лектики на офицерите от свитата да се движат в края на колоната.

Докато Херхор даваше тия заповеди, адютантът, който носеше ветрилото му, се приближи до писаря Пентуер и му пошепна:

— Изглежда, че вече никога няма да може да се минава по това шосе...

— Защо не? — отвърна младият жрец. — Но щом два свещени, бръмбара ни минаха пътя, не е удобно да продължим по него. Може да се случи нещастие.

— И без това вече се случи нещастие. Нима не забеляза, че княз Рамзес се разсърди на министъра? А нашият господар не е от тия, които лесно забравят...

— Не князът се разсърди на господаря ни, а господарят — на княза; и го скастри — отвърна Пентуер. — И добре стори. Защото на младия княз още отсега му се струва, че ще бъде втори Менес...

— По-скоро Рамзес Велики... — подхвърли адютантът.

— Рамзес Велики е слушал боговете и затова във всички храмове има похвални надписи за него. Но Менес, първият фараон на Египет, е бил рушител на реда и трябва да благодари само на бащинската доброта на жреците, че името му не е забравено... Макар че не бих дал дори един меден утен^[1] за това, че мумията на Менес съществува.

— Драги Пентуер — каза адютантът, — ти си мъдрец, следователно разбираш, че за нас е все едно дали имаме десет господари или единайсет...

— Но за народа не е все едно дали всяка година трябва да добие една планина злато за жреците или две планини злато: за жреците и за фараона — отговори Пентуер и очите му блеснаха.

— Ти мислиш за опасни неща — прошепна адютантът.

— Ами ти колко пъти си роптал против разкоша в дворците на фараона и номарсите?... — попита учудено жрецът.

— Тихо... Тихо!... Пак ще говорим за тия неща, но не сега.

Въпреки пясъка бойните машини, в които бяха впрегнати по чифт волове, се движеха по-бързо през пустинята, отколкото по пътя. Край първата машина вървеше Еунана. Той беше озадачен и се мъчеше да проумее защо министърът го освободи от командването на авангарда. Дали не иска да му повери по-висок пост?

Може би мислено виждаше новата си кариера и за да заглуши страха, който бушуваше в сърцето му, той грабна един прът и на местата, където пясъкът беше по-дълбок, подпираше бойната машина или поощряваше гърците с викове. Но те малко му обръщаха внимание.

Повече от половин час вече свитата се движеше по криволичещата теснина с голи и стръмни стени, когато авангардът отново се спря. На това място имаше друга, напречна теснина, по средата на която минаваше доста широк канал.

Пратеникът, изпратен до министъра да съобщи за пречката, се върна със заповед каналът да бъде засипан веднага.

Около сто гръцки войници с кирки и лопати се впуснаха на работа. Едни къртеха камъни от скалите, други ги хвърляха в рова и ги засипваха с пясък.

Внезапно от теснината изскочи човек с мотика, която по форма приличаше на щъркелова шия с човка. Това беше египетски селянин, стар и съвсем гол. Един миг той гледа изумен войниците, после изведнъж скочи между тях и завика:

— Какво правите вие, безбожници, та това е канал?!...

— А ти как смееш да хулиш бойците на негово величество? — попита го Еунана, който беше вече дошъл на мястото.

— Виждам, че трябва да си големец и египтянин — отвърна селянинът, — затова ще ти отговоря, че тоя канал е собственост на могъщ господар — на домакина на писаря на тоя, който носи ветрилото на негово достойнство номарха на Мемфис. Затова внимавайте да не си навлечете някоя беда!...

— Вършете си работата — каза с покровителствен тон Еунана на гръцките войници, които бяха започнали да се заглеждат в селянина.

Те не разбраха неговите думи, но тонът му им бе направил впечатление.

— Те все още засипват!... — продължи селянинът с нарастващ ужас. — Горко ви, кучета такива! — извика той и се хвърли върху едного с мотиката си.

Гъркът изтръгна мотиката и така удари селянина в зъбите, че кръв бликна от устата му. А после отново се залови да засипва с пясък.

Замаян от удара, селянинът загуби смелост и почна да моли.

— Господарю — каза той, — тоя канал съм го копал сам цели десет години — нощем и в празник! Нашият господар ми обеща, че ако успея да докарам вода в тая долинка, ще ми възложи обработката ѝ като ратай, ще ми дава една пета от реколтата и ще ми дари свободата... Чувате ли?... Свободата — моята и на трите ми деца!... О, богове!...

Той вдигна ръце и отново се обърна към Еунана:

— Те не ме разбират, тия задморски бради — кучешко племе, братя на финикийците и на евреите! Но ти, господарю, ще ме изслушаш... От десет години насам, когато другите отиваха на панаир, на игри или на свещена процесия, аз се прокрадвах в тая негостоприемна теснина. Не ходех на гроба на майка си, само копаех; забравих умрелите, та поне един ден преди смъртта си да дам на децата си и на себе си свобода и земя... О, богове, вие сте ми свидетели колко пъти ме е изненаждала тук нощта!... Колко пъти съм слушал тук протяжния глас на хиените и съм виждал зелените очи на вълците! Но аз не бягах! Та и къде ли бих избягал, нещастният аз, когато страхът ме дебнеше на всяка пътечка, а в тоя канал свободата ме държеше за нозете?... Веднъж там, зад оня пролом, насреща ми излезе лъв, фараонът на всички животни. Мотиката падна от ръцете ми. Коленичих пред него и... кълна ви се — казах му следните думи: „Господарю! Нима ще благоволиш да ме изядеш?... Та аз съм само роб!“ Лъвът, хищникът, се смили над мен; вълкът ме отминаваше; дори коварните прилепи щадяха бедната ми глава, а ти, египтянино...

Селянинът млъкна: той забеляза приближаващата се свита на министър Херхор. По ветрилото позна, че това трябва да е някой големец, а по кожата от пантера — че е жрец. Затова той се затече към него, хвърли се на колене и удари чело о пясъка.

— Какво искаш, човече? — попита го сановникът.

— Слънчева светлина, изслушай ме! — извика селянинът. — Дано никога да не се чуят стенания в твоята стая и нещастieto никога да не следва стъпките ти! Дано не претърпяваш несполуки в начинанията си и никога да не те повлече течението, когато плаваш през Нил към другия бряг...

— Питам, какво искаш? — повтори министърът.

— Милостиви господарю — нареждаше селянинът, — вожде без капризи, който побеждаваш лъжата и твориш правдата... ти, който си баща на бедния, мъж на вдовицата, покров на сирака без майка... Дай ми възможност да славя името ти като стълб на правдата в страната. Склони ухо към думите на устата ми... Изслушай ме ти, най-благороден между благородните, и въздай справедливост...^[2]

— Той иска да не засипваме тоя ров — обади се Еунана.

Министърът вдигна рамене и продължи към канала, над който войниците бяха прехвърлили мостче. Тогава отчаяният селянин се хвърли и прегърна краката му.

— Махнете го оттук!... — извика негово достойнство и се отдръпна, сякаш да се запази от ухапване на змия.

Писарят Пентуер извърна глава: сухото му лице бе посивяло. Но Еунана улови селянина и го стисна за врата; ала като не можа да го откъсне от краката на министъра, извика на помощ войниците. В миг негово достойнство беше освободен и премина на другата страна на канала, а войниците отнесоха селянина почти на ръце в края на колоната. Тук му удариха няколко десетки юмрука, а подофицерите, които винаги бяха въоръжени с тръстикови тояги, му отброиха няколко десетки удара и го хвърлиха на края на теснината.

Пребит, окървавен и преди всичко изплашен, беднякът поседя малко на пясъка, потърка очи, сетне скочи внезапно, завтече се към пътя и зариде:

— Погълни ме, земя!... Проклети да са денят, в който видях светлината, и нощта, в която бе казано: „Роди се човек...“ Под плаща на справедливостта няма нито едно местенце за робите. Дори самите богове не ще погледнат такава твар, която има ръце само за труд, лице за плач, гръб за тояги... О, смърт, превърни тялото ми на прах, та и там, на полетата на Озирис, да не се родя пак роб...

---

[1] Дребна древноегипетска монета. — Б. пр. ↑

[2] Думите на селянина са от автентичен източник. — Б. а. [↑](#)

ТРЕТА ГЛАВА

Задъхан от гняв, княз Рамзес се катереше по хълма, следван от Тутмозис. Перуката на контето се беше изкривила, изкуствената му брадичка бе паднала и той я носеше в ръка, а лицето му щеше да бъде бледно въпреки умората, ако върху него нямаше слой червило.

Най-сетне князът се спря на върха. От теснината долиташе войнишката глъчка и грохотът на бойните машини; отпред се простираше огромен къс от земята Госен, която все още се къпеше в блясъка на слънцето. И на човек му се струваше, че това не е земя, а златен облак, върху който мечтата е нарисувала пейзаж с бои от смарагди, сребро, рубини, перли и топази.

Престолонаследникът протегна ръка.

— Погледни — извика той на Тутмозис, — това там ще бъде моята земя, а това тук — моята войска... Но ето че най-високите сгради там са дворци на жреци, а тук — най-висшият военачалник е жрец!... Може ли да се търпи подобно нещо?...

— Винаги е било така — отвърна Тутмозис и се огледа страхливо.

— Лъжа! Та аз познавам миналото на тая страна, минало, което е скрито за вас. Главнокомандувачи на войската и господари на чиновниците са били само фараоните, поне най-енергичните между тях. Тия владетели не са си губили времето в жертвоприношения и молитви, а са управлявали държавата...

— Но щом е такава волята на негово величество... — възрази Тутмозис.

— Съвсем не е по волята на баща ми номарсите да управляват самоволно, а наместникът в Етиопия да се смята почти за равен на царя на царете. И не може да бъде по волята на моя баща армията му да отдава почит на два златни бръмбара само защото министърът на войната е жрец.

— Той е велик пълководец!... — прошепна още по-уплашен Тутмозис.

— Какъв ти пълководец!... Защото победил шепа либийски разбойници, които трябва да избягат само като видят престилките на египетските войници! Но я виж какво правят съседите ни. Израил бави изплащането на данъка и дава все по-малко. Хитрият финикиец всяка година изтегля по няколко свои кораба от нашата флота. На изток трябва да държим грамадна армия срещу хетите, а около Вавилон и Ниневия кипи движение, което се чувства в цяла Месопотамия.

А какъв е резултатът от управлението на жреците? Такъв, че докато прадядо ми е имал сто хиляди таланта годишен доход и сто и шестдесет хилядна армия, баща ми има едва петдесет хиляди таланта доход и сто и двадесет хиляди войници...

И що за войска е това!... Ако не е гръцкият корпус, който поддържа дисциплината и пази египетските войници както куче стадото, те щяха да слушат само жреците, а фараонът би изпаднал до равнището на жалък номарх.

— Откъде знаеш това?... Откъде ти идват такива мисли?... — учуди се Тутмозис.

— Та нима аз не произхождам от жречески род? Нали жреци ме обучаваха, преди да стана престолонаследник? О, когато стана фараон, след баща си, дано да живее вечно, ще им стъпя на врата с крак, обут в бронзов сандал... И най-напред ще посегна на съкровищниците им, които винаги са били препълнени, но от времето на Рамзес Велики започнаха да набъбват и сега са така издути от златото, че от тях не се вижда съкровището на фараона.

— Горко ни, и на мен, и на теб! — въздъхна Тутмозис. — Ти имаш такива замисли, че тоя хълм би се огънал под тежестта им, ако ги чуваше и разбираше.

Но къде са твоите сили?... Твоите помощници!... Войници?... Воден от тая могъща класа, срещу тебе ще се изправи целият народ... А кой ще е с тебе? Князът се замисли. Накрая отвърна:

— Войската...

— Значителна част от нея ще тръгне подир жреците.

— Гръцкият корпус.

— Капка вода в Нил.

— Чиновниците.

— Половината от тях са жреци. Рамзес поклати тъжно глава и млъкна.

От върха двамата почнаха да се спускат по гол и каменист склон от другата страна на хълма. Внезапно Тутмозис, който бе излязъл малко по-напред, извика:

— Нима уроки паднаха върху очите ми?... Погледни, Рамзес!... Между тия скали се крие втори Египет!

— Това навярно е някакъв жречески чифлик, който не плаща данъци — отговори горчиво князът.

Долу, под краката им, се простираше плодородна долина във форма на вила, чиито зъбци се губеха между скалите. При единия зъбец се виждаха няколко къщурки, предназначени навярно за ратаите, и хубавият дом на собственика или управителя. Тук растяха палми, лози, маслини, смокини с открити корени, кипариси, дори млади баобаби. По средата течеше поток, а по склоновете на хълмовете на разстояние няколко-стотин крачки едно от друго се виждаха малки изкуствени езерца.

Когато слязоха между лозите, по които висяха узрели гроздове, двамата чуха женски глас, който зовеше някого, или по-скоро пееше тъжно:

— Къде си ти, кокошчице моя? Обади се, къде си, любима!... Избяга от мене, макар че сама те поя и храня с толкова чисто зърно, та дори робите въздишат за него... Къде си?... Обади се!... Помни, че нощта ще те свари навън и няма да намериш къщата, в която всички ти служат; а може би риж ястреб ще долети от пустинята и ще разкъса сърцето ти. Тогава напразно ще зовеш господарката си, както сега аз те зова... Обади се, защото ще се разсърдя и ще си отида, а ти ще трябва да се връщащ подире ми пеша...

Гласът се приближаваше към пътниците. Певицата беше на няколко крачки от тях, когато Тутмозис подаде глава между храстите и извика:

— Рамзес, погледни каква красива девойка!...

Князът, вместо да погледне, изскочи на пътеката и препречи пътя на момичето. Девойката наистина беше прекрасна, с гръцки черти на лицето. Кожата ѝ имаше цвета на слонова кост. Изпод воала върху главата ѝ се показваше буйна черна коса, събрана в кок. Беше облечена с дълга до земята бяла дреха, която повдигаше с едната си ръка; под прозрачната материя се виждаха момичешките ѝ гърди, обли като ябълки.

— Коя си ти, девойко? — попита Рамзес. Суровите бръчки бяха изчезнали от челото му, очите му заискриха.

— О, Йехова!... Татко!... — извика девойката в ужас и се спря неподвижно на пътеката.

Постепенно обаче се успокои, а в кадифените ѝ очи отново се върна обичайният израз на мека тъга.

— Откъде си се взел тук?... — попита тя Рамзес с леко разтреперан глас. — Виждам, че си войник, а на войниците е забранено да влизат тук.

— Защо им е забранено?

— Защото това е земя на голям господар, на Сезофрис...

— О-хо!... — усмихна се Рамзес.

— Не се смей, защото ей сега ще побледнееш. Господарят Сезофрис е писар на господаря Хайрес, който носи ветрилото над най-достойния номарх на Мемфис... Баща ми го е виждал и е падал ничком пред него.

— О-хо!... — повтаряше Рамзес и продължаваше да се смее.

— Думите ти са много дръзки — каза девойката и сви вежди. — Ако по лицето ти не личеше, че си добър, щях да помисля, че си грък наемник или разбойник.

— Още не е такъв, но може би някога ще стане най-големият разбойник, който е виждала тая земя — намеси се елегантният Тутмозис, като поправяше перуката си.

— А ти трябва да си танцьор — отвърна вече посмело момичето. — О! Дори съм сигурна, че съм те виждала на панаира в Пи-Байлос... като омагьосваше змии...

Двамата младежи изпаднаха в прекрасно настроение.

— А ти коя си? — попита Рамзес девойката и улови ръката ѝ, но тя я дръпна веднага.

— Не бъди толкова смел. Аз съм Сара, дъщерята на Гедеон, управител на тоя чифлик.

— Еврейка?... — каза Рамзес и по лицето му премина сянка.

— Какво от това?... Какво от това?... — извика Тутмозис. — Да не мислиш, че еврейките са по-малко сладки от египтянките?... Те са само по-скромни и по-мъчнодостъпни, но това придава необикновена прелест на любовта им.

— Значи, вие сте езичници — рече Сара с чувство за собствено достойнство. — Починете си, ако сте изморени, наберете си грозде и си вървете с бога. Нашите ратаи не се радват много на такива гости.

Девојката поиска да си тръгне, но Рамзес я задържа.

— Стой... Ти ми се хареса и не можеш да ни оставиш така.

— Тебе те е обладал злият дух. Никой в тая долина не би посмял да ми говори по тоя начин... — възмути се Сара.

— Знаеш ли — намеси се Тутмозис, — тоя младеж е офицер в жреческия полк на Птах и е писар при писаря на един господар, който носи ветрилото над оня, дето носи ветрилото зад номарха на град Хабу.

— Сигурно е офицер — отвърна Сара, като гледаше замислено Рамзес. — А може би дори той самият е големец?... — добави тя и сложи пръст на устата си.

— Какъвто и да съм, твоята хубост надминава моя сан — каза внезапно Рамзес. — Но кажи, вярно ли е, че вие... че вие ядете свинско?...

Сара го погледна обидено, а Тутмозис се намеси:

— Вижда се, че ти никак не познаваш еврейките!... Знай тогава, че еврейният предпочита да умре, отколкото да яде свинско месо, което впрочем аз не смятам за много лошо...

— Но котки убивате, нали? — настояваше Рамзес, като стискаше ръцете на Сара и я гледаше в очите.

— И това са приказки... подли приказки!... — извика Тутмозис. — Можеше да ме попиташ мене за тия неща, вместо да плешиш глупости... Ами че аз съм имал три еврейки любовници...

— Досега говореше истината, но сега лъжеш — обади се Сара. — Еврейката не става любовница на никого! — добави тя гордо.

— Дори любовница на писар при такъв господар, който носи ветрилото над мемфиския номарх?... — попита Тутмозис с подигравателен тон.

— Дори...

— Дори любовница на самия господар, който носи ветрилото?...

Сара се поколеба, но отвърна:

— Дори.

— Значи, не би станала любовница и на самия номарх?...

Девојката отпусна ръце. Тя гледаше учудено ту единия, ту другия, устните ѝ трепереха, а очите ѝ се наляха със сълзи.

— Кои сте вие?... — попита тя разтревожена. — Слязохте тук от хълмовете като пътници, които искат хляб и вода... Но говорите с мене като високопоставени господари... Какви сте вие?... Твоят меч — обърна се тя към Рамзес — е обсипан със смарагди, а на шията си носиш огърлица, каквата няма в съкровищницата си дори нашият господар, милостивият Сезофрис...

— По-добре отговори ми дали ти харесвам!... — попита я настоятелно Рамзес, като стискаше ръката ѝ и я гледаше нежно в очите.

— Хубав си като архангел Гавраил, но аз се боя от тебе, защото не зная кой си...

Внезапно иззад хълма долетя звук на тръба.

— Викат те — извика Тутмозис.

— Ами ако аз бях толкова голям господар, колкото вашият Сезофрис?... — попита князът.

— Ти наистина би могъл да бъдеш такъв... — прошепна Сара.

— Ами ако аз нося ветрилото над мемфиския номарх?

— Може би си дори толкова голям...

Някъде на хълма се обади втора тръба.

— Да вървим, Рамзес!... — настоя разтревоженият Тутмозис.

— Ами ако аз съм... престолонаследникът, ще дойдеш ли при мене, девојко? — попита князът.

— О, Йехова!... — викна Сара а падна на колене. В тоя миг от различни места затръбиха тревога.

— Да тичаме!... — извика отчаяно Тутмозис. — Не чуваш ли, че в лагера има тревога?...

Престолонаследникът свали бързо огърлицата от шията си, сложи я на Сара и каза:

— Дай това на баща си, купувам те от него... Прощавай, бъди здрава...

После я целуна горещо по устата, а тя прегърна краката му. Но той скочи, изтича няколко крачки, ала пак се върна и отново почна да обсипва с целувки лицето и гарвановочерната ѝ коса, сякаш не чуваше нетърпеливите звуци на тръбите.

— В името на негово величество фараона призовавам те да вървиш след мене!... — изкрещя Тутмозис и хвана княза за ръката.

Завтекоха се натам, откъдето долитаха звуците на тръбите. От време на време Рамзес се олюляваше като пиан и извърщаше глава. Най-сетне почнаха да се катерят по насрещния хълм.

„И тоя човек иска да се бори с жреците!...“ — мислеше Тутмозис.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Престолонаследникът и другарят му тичаха около четвърт час по скалистия хребет на хълма и чуваха все по-близо тръбите, които още по-силно свиреха тревога. Най-сетне те се озоваха на такова място, откъдето можеше да се обгърне с поглед цялата околност.

Наляво се виеше пътят, отвъд който ясно се виждаше град Пибайлос, намиращите се отвъд него полкове на престолонаследника и грамаден облак прах, който се издигаше над настъпващия от изток противник.

Надясно зееше широката клисура, по която гръцкият полк влачеше бойните машини. Недалече от пътя тая клисура се съединяваше с втора, още по-широка, която излизаше от гълбините на пустинята.

Точно на това място ставаше нещо необикновено. Наблизо, където двете клисури се съединяваха, гърците с машините стояха в бездействие; но на самото място, между пътя и щаба на престолонаследника, се бяха изправили като четири плета четири гъсти редици от някаква друга войска, чиито копия, напомнящи ежови бодли, искряха на слънцето.

Въпреки че пътят надолу беше много стръмен, князът се спусна бегом към щаба до мястото, където, обкръжен от офицерите, стоеше министърът на войната.

— Какво става тук?... — извика князът сърдито. — Защо свирите тревога, вместо да продължавате похода?

— Откъснати сме — каза Херхор.

— Кой?... От кого?

— Нашата част — от три полка на Нитагер, които излязоха от пустинята.

— Значи, там, при шосето, е неприятелят?

— Там е самият непобедим Нитагер.

В тоя миг престолонаследникът сякаш полудя. Устата му се изкриви, очите му изскочиха от орбитите. Той извади меч си, завтече се към гърците и викна с хриплив глас:

— След мене, срещу тия, които са ни препречили пътя!...

— Да живееш вечно, ерпатре!... — извика Патрокъл и също извади меча си. — Напред, потомци на Ахи-ла!... — обърна се той към войниците си. — Да покажем на тия египетски кравари, че нас не могат да ни спират!...

Тръбите засвириха за нападение. Четири къси, но стройни гръцки редици излязоха напред, вдигна се облак прах, чу се вик в чест на Рамзес.

След няколко минути гърците се озоваха пред египетските полкове, но се поколебаха.

— Напред!... — викаше престолонаследникът и тичаше с меч в ръка.

Гърците насочиха копията за бой. В срещуположните редици настъпи някакво раздвижване, прелетя шумолене и също насочиха копия.

— Кои сте вие, безумци?... — обади се мощен глас отсреща.

— Престолонаследникът!... — отговори Патрокъл. Миг тишина.

— Разстъпете се!... — чу се втори път същият мощен глас.

Полковете от източната армия се разтвориха бавно като тежка двукрила врата и гръцкият отред премина между тях.

Тогава към престолонаследника се приближи един побелял воин със златист шлем и ризница, поклони се ниско и рече:

— Ти победи, ерпатре. Само велик пълководец се измъква по този начин от затрудненията.

— Ти си Нитагер, най-храбрият между храбрите!... — извика князът.

В това време до тях се приближи министърът на войната, който чу разговора, и рече кисело:

— Ами ако и от вашата страна се беше намерил такъв дързък военачалник като ерпатъра, как щяха да завършат маневрите?

— Остави на мира младия воин! — отвърна Нитагер. — Не е ли достатъчно, че показва лъвски нокти, както подобава на фараоново дете?...

Тутмозис, като чу какъв обрат взема разговорът, се обърна към Нитагер:

— Откъде се взе тук, достойни вожде, щом главните ти сили се намират пред нашата армия?

— Знаех колко мудро се движи мемфиската част, докато престолонаследникът струпва полковете при Пи-Байлос. И за шега исках да ви хвана вас, мамините синчета... За мое нещастие престолонаследникът се намери тук и ми развали плановете. Винаги постъпвай така, Рамзес. Разбира се — с истински неприятели.

— Ами ако се озове както днес пред тройно по-големи сили?...
— попита Херхор.

— Смелият ум значи повече отколкото силата — отговори старият военачалник. — Слоноът е петдесет пъти по-силен от човека и все пак му се подчинява или загива от неговата ръка.

Херхор слушаше мълчаливо.

Приеха, че маневрите са завършили. Придружен от министъра и висшите командири, престолонаследникът замина при войските край Пи-Байлос. Тук той приветствува ветераните на Нитагер и се сбогува със своите полкове, като им заповяда да тръгнат на изток и им пожела успех.

После, заобиколен от голяма свита, тръгна назад по пътя за Мемфис сред тълпи жители на Госен, излезли в празнична премяна и със зелени вейки в ръце да приветствуват победителя.

Когато завиха към пустинята, множеството намаля, а като приближиха мястото, където поради бръмбарите щабът на престолонаследника бе принуден да влезе в теснината, на пътя вече нямаше никого.

Тогава Рамзес кимна на Тутмозис и като му посочи голия хълм, прошепна:

— Ще отидеш там, при Сара...

— Разбирам.

— И ще кажеш на баща й, че му давам чифлик край Мемфис.

— Разбирам. В други ден ще я имаш.

След като размениха тия думи, Тутмозис се отдръпна към войските, които се движеха след свитата, и изчезна.

На двайсетина крачки от пътя, почти точно срещу теснината, в която сутринта бяха влезли бойните машини, растеше не особено голямо, макар и старо тамариндово дърво. На това място стражата, която се движеше пред свитата на княза, се спря.

— Пак ли срещнахме свещени бръмбари? — попита престолонаследникът със смях министъра.

— Ще видим — отвърна Херхор.

И наистина видяха: на хилавото дърво висеше гол човек.

— Какво значи това? — извика престолонаследникът развълнуван.

Адютантите се завтекоха към дървото и установиха, че обесеният е оня стар селянин, на когото войската бе засипала канала.

— Добре е сторил, че се е обесил! — крещеше сред офицерите Еунана. — Ще повярвате ли — тоя жалък роб се осмели да хване негово достойнство министъра за краката?!...

Като чу това, Рамзес спря коня си. После слезе и се приближи до зловещото дърво.

Селянинът висеше с издадена напред глава; устата му беше широко отворена, дланите — обърнати към войниците, а в очите му бе застинал ужас. Приличаше на човек, който иска да каже нещо, но гласът му е засекнал.

— Горкият! — въздъхна със съчувствие князът.

А когато се върна при свитата, заповяда да му разкажат случката със селянина и после дълго време язди мълчаливо.

Пред очите му непрекъснато стоеше образът на самоубиеца, а сърцето му се терзаше от чувството, че с тоя презрян роб са се отнесли много несправедливо, толкова несправедливо, че върху това би могъл да размишлява дори той — синът и наследникът на фараона.

Беше непоносимо горещо, прахът се набиваше по устните и глождеше очите на хората и животните. Спряха отреда на кратък престой, а в това време Нитагер довършваше разговора си с министъра.

— Моите офицери — казваше старият военачалник — не гледат под краката си, а само напред. И може би затова неприятелят никога не ме е изненадвал.

— С тия думи, ваше достойнство, ми припомнихте, че трябва да уредя известни дългове — отвърна Херхор и заповяда да се съберат офицерите и войниците, които се намираха наоколо.

— А сега — каза министърът — извикайте Еунана.

Окиченият с амулети офицер се появи така бързо, сякаш отдавна бе очаквал това повикване. По лицето му се рисуваше едва сдържана от смирение радост.

Като видя Еунана пред себе си, Херхор започна:

— По волята на негово величество заедно със завършването на маневрите върховната военна власт отново преминава в мои ръце.

Присъстващите склониха глави.

— Редно е да употребя тая власт преди всичко за да въздам всекиму според заслугите.

Офицерите почнаха да се споглеждат. — Еунана — продължи министърът, — знай, че ти винаги си бил един от най-старателните офицери...

— Истината говори с твоите уста, достойни господарю — отвърна Еунана. — Както палмата чака росата, така и аз очаквам заповедите на началниците си. И когато не ги получа, чувствавам се като сираче в пустинята, което дири своя път.

Покритите с белези от рани офицери на Нитагер слушаха с удивление гъвкавата реч на Еунана и си мислеха: „Тоя ще бъде издигнат по-горе от всички!“

— Еунана — продължи министърът, — ти не само си старателен, но и набожен; не само набожен, но и бдителен като ибис край водата. Боговете са излели върху тебе всичките си милости: дали са ти прозорливост на змия и поглед на ястреб...

— Чиста истина се лее от устата на ваше достойнство — обади се Еунана. — Ако не беше моят чуден взор, нямаше да забележа двата свещени скарабея...

— Да — пресече го министърът, — и нямаше да спасиш нашата колона от светотатство. За това дело, достойно за най-набожния египтянин, давам ти...

При тия думи министърът сне от пръста си златен пръстен.

— Давам ти ето тоя пръстен с името на богиня Мут^[1], чието благоволение и мъдрост ще те придружават до края на земния ти път, ако заслужиш това.

Негово достойнство връчи пръстена на Еунана, а присъстващите огласиха въздуха с гръмки приветствия в чест на фараона и се чу звук на оръжие.

Понеже министърът не мръдваше от мястото си, Еунана стоеше и го гледаше в очите като вярно куче, получило от ръката на господаря си залък, върти опашка и чака.

— А сега — започна отново министърът — признай, Еунана, защо не съобщи къде бе отишъл престолонаследникът, когато войската

едва се промъкваше през теснината?... Ти извърши лошо дело, защото бяхме принудени да тръбим тревога в съседство с неприятеля...

— Боговете са ми свидетели, че аз не знаех нищо за най-достойния княз — отвърна учуден Еунана.

Херхор поклати глава.

— Не е възможно човек, надарен с такова зрение, че вижда от няколко десетки крачки свещените скарабеи сред пясъците, да не забележи такава високопоставена личност като престолонаследника.

— Наистина не съм го видял!... — оправдаваше се Еунана и се биеше в гърдите. — Освен това никой не ми е заповядал да бдя над княза.

— Нима не те освободих от командването на предната стража?... Нима ти определих някаква друга задача? — попита го министърът. — Ти беше напълно свободен именно като човек, призван да следи важни неща. А изпълни ли тая задача?... Наистина за подобна грешка през време на война ти би трябвало да бъдеш осъден на смърт...

Нещастният офицер побледня.

— Но аз изпитвам към тебе бащинска обич, Еунана — продължи министърът, — и понеже помня голямата услуга, която направи на армията, като забеляза символите на свещеното слънце, скарабеите, определям ти не като строг министър, а като милостив жрец много малко наказание. Ще получиш петдесет тояги.

— Ваше достойнство...

— Еунана, ти умееше да бъдеш щастлив, бъди сега мъжествен и приеми това дребно предупреждение, както подобава на офицер от армията на негово величество.

Едва достопочтеният Херхор свърши, и старшите офицери сложиха Еунана на удобно място край пътя. После един седна на врата му, втори на краката, а двама други му отброиха петдесет удара с гъвкави тръстики по разголеното тяло.

Безстрашният боец не издаде нито стон, напротив, тананикаше някаква войнишка песен, а след като церемонията свърши, поиска да стане сам. Но оболелите му крака отказваха да го слушат. Той падна по лице на пясъка и трябваше да го откарат в Мемфис с двуколка; легнал в нея, той се усмихваше на войниците и размишляваше, размишляваше

за това, че щастието в живота на бедния офицер се променя по-бързо от вятъра в Долен Египет.

Когато след кратък престой свитата на престолонаследника продължи пътя си, негово достойнство Херхор седна на кон и яздейки заедно с негово достойнство Ни-тагер, заговори с него полугласно за азиатските народи и преди всичко за пробуждането на Асирия.

В същото време водеха разговор и двамата слуги на министъра: адютантът, който носеше ветрилото му, и писарят Пентуер.

— Какво мислиш за случката с Еунана? — попита адютантът.

— А ти какво мислиш за селянина, който се обеси? — каза писарят.

— Струва ми се, че днешният ден е най-щастливият за този селянин, а примката около шията му — най-мекото нещо, до което се е допрял в живота си — отвърна адютантът. — Мисля също така, че отсега нататък Еунана ще следи много грижливо престолонаследника.

— Лъжеш се — каза Пентуер. — Отсега нататък Еунана никога няма да види скарабей, дори да е голям колкото вол. А що се отнася до селянина, не смяташ ли, че трябва да е живял лошо, много лошо... много лошо в свещената египетска земя?

— Не познаваш селяните, затова говориш така...

— А кой ги познава по-добре от мен?... — отвърна мрачно писарят. — Нима аз не съм израснал между тях?... Нима не съм гледал как баща ми напояваше нивите, чистеше каналите, сееше, жънеше и — преди всичко — как плащаше данък? О, ти не знаеш каква е съдбата на селянина в Египет!

— Затова пък зная — отговори адютантът — каква е съдбата на чужденеца. Моят праядо или прапраядо ми е бил един от големците между хиксосите^[2], но останал тук, защото се привързал към тая земя. И какво ще кажеш — не само заграбили имота му, но върху ми и до днес дори тежи петното на моя произход!... Ти сам виждаш колко често трябва да търпя унижения от чистите египтяни въпреки високия ми пост. Как тогава мога да имам милост към египетските селяни, които, щом видят жълтото ми лице, току мърморят под нос: „Езичник... Чужденец!...“ А селянинът не е нито езичник, нито чужденец.

— Само роб — подхвърли писарят, — роб, когото женят, развеждат, бият, продават, понякога убиват, но винаги му заповядват да

работи, като отгоре на това му обещава, че и на оня свят ще бъде роб.

Адютантът вдигна рамене.

— Ти си чуден човек, макар че си толкова мъдър! — каза той. — Сам виждаш, че всеки от нас какъвто и пост да заема — нисък, понисък или съвсем нисък, трябва да работи. Мигар ти се безпокоиш, че не си фараон и че няма да имаш пирамида за гробница?... Никак не мислиш за това, защото разбираш, че светът е така нареден. Всеки изпълнява своето задължение: волът оре, магарето носи пътници, аз разхлаждам негово достойнство, ти помниш и мислиш вместо него, а селянинът работи земята и плаща данъци. Следователно какво ни засяга нас, че някакъв бик ще се роди като Апис, на когото отдават чест, а някакъв човек — фараон или номарх?...

— На тоя селянин унищожиха десетгодишния му труд... — прошепна Пентуер.

— А министърът не руши ли твоята работа?... — попита адютантът. — Колко души знаят, че държавата управляваш ти, а не достойният Херхор?...

— Лъжеш се — каза писарят, — той наистина управлява. Той има власт, той има воля, а аз — само знания...

Обаче мен и теб не ни бият като тоя селянин...

— Но затова пък набиха Еунана, а и ние можем да си изпатим някога. Ето защо трябва да бъдем мъже и да се радваме на поста, който ни е определен. Още повече, че както ти е известно, нашият дух, безсмъртният Ка, колкото повече се очиства, на толкова по-високо стъпало се издига и след хиляди или милиони години — заедно с духовете на фараоните и на робите, дори заедно с боговете — ще се разтвори в безименния, но всемогъщ баща на живота.

— Ти говориш като жрец — отвърна горчиво Пентуер. — По-скоро аз би трябвало да бъда спокоен!... Но спокойствие нямам, а ме боли душата, защото чувствавам мизерията на милионите...

— Кой те кара да я чувствуваш?

— Моите очи и сърце. Сърцето ми е като долина между планини, която не може да мълчи, когато чуе вик, и отговаря с ехо.

— А пък аз ти казвам, Пентуер, че ти прекалено много мислиш за опасни неща. Не можеш да ходиш безнаказано по урвите на източните планини, защото всеки момент можеш да паднеш; нито да

блуждаеш из западната пустиня, където обикалят гладни лъвове и внезапно се вдига бесен самум...

В това време храбрият Еунана, легнал в колата, която с тръскането още повече усилваше болките му, за да покаже своето мъжество, поиска храна и питие. След като изяде суха питка, натъркана с чесън, и пи кисело пиво от едно високо гърне, той помоли коляря да отпъжда с клонче мухите от нараненото му тяло.

Както лежеше така върху торбите и сандъците в скрибуцащата кола, с лице, обърнато към земята, горкият Еунана започна да пее със стенищ глас за тежката съдба на низшия офицер:

— „Защо казваш, че е по-добре да бъдеш офицер, отколкото писар? Ела и погледни моите синини и попуканата ми кожа, а пък аз ще ти разкажа за живота на измъчения офицер.

Дете бях още, когато ме докараха в казармата. За закуска получавах в корема такъв юмрук, че ми прилошаваше, на обед — пестник между очите, та муцуната ми подпухваше, а привечер главата ми вече цялата биваше в рани и ми се струваше, че е раздробена.

Ела да ти разкажа как пътувах до Сирия. Храната и водата трябваше да си нося сам, натоварен като осел. Шията ми се бе втвърдила като шията на осел, а кръстът ми беше разкървавен. Пиех замърсена вода, а пред врага бях безпомощен като хваната птица.

Върнах се в Египет, но тук съм като дърво, проядено от червей. За най-дребната работа ме повалят на земята и ме бият като тъпан, та по мене не е останало здраво място... Болен съм и трябва да лежа, трябва да ме возят на кола, а в това време слугата ми открадва моя плащ и изчезва...

Затова, о писарю, промени своето мнение за щастието на офицера.“^[3]

Така пееше мъжественият Еунана и неговата песен, пълна със сълзи, надживя египетската държава.

---

^[1] Древноегипетска богиня на войната и владетелка на небето. — Б. пр. ↑

^[2] Азиатско семитско племе. То покорило Египет през XVII в. пр.н.е. и го владяло около 100 години. — Б. пр. ↑

^[3] Автентично. — Б. а. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Докато свитата на престолонаследника се приближаваше към Мемфис, слънцето се наклоняваше на запад, а от безчислените канали и далечното море се надигаше вятър, наситен с прохладна влага. Пътят отново се спусна към плодородни местности, а по полето и из храсталаците се виждаха безкрайни редици хора, които продължаваха да работят, при все че пустинята вече се бе обагрила в розов цвят, а по билата на хълмовете сякаш бяха лумнали огньове.

Внезапно Рамзес се спря и обърна коня си. Свитата му веднага го заобиколи, висшите офицери го обкръжиха на конете си, бавно, с равна крачка се приближиха и редиците на маршируващите полкове.

В пурпурните лъчи на залязващото слънце князът напомняше статуя на бог. Войниците го гледаха с гордост и любов, а командирите го слушаха в захлас.

Князът вдигна ръка, всичко замлъкна, а той заговори:

— Достойни военачалници, храбри офицери, послушни войници! Днес благодарение на помощта на боговете изпитах насладата да командувам бойци като вас. Радост изпълва княжеското ми сърце. А понеже желанието ми е вие, командири, офицери и войници, да споделяте винаги моето щастие, отпускам по една драхма на всекиго от войниците, които тръгнаха на изток, и на тия, които се връщат с нас от източната граница. Освен това — по една драхма на гръцките войници, които днес под моя команда ни откриха излаз от теснината, и по една драхма на войниците от ония полкове на достойния Нитагер, които се опитаха да ни отрежат пътя към шосето.

Сред войската закипя.

— Да живее нашият вожд!... Да живее наследникът на фараона, да живее вечно!... — викаха силно войниците, а най-гръмогласно гърците.

Князът продължи:

— За разпределяне между низшите офицери от моята армия и от армията на достойния Нитагер отпускам пет таланта. Най-сетне за

разпределяне между негово достойнство министъра и военачалниците отпускам десет таланта...

— Аз се отказвам от моята част в полза на войската — отговори министърът.

— Да живее престолонаследникът!... Да живее министърът!... — завикаха офицерите и войниците.

Червеният слънчев диск вече докосна пясъците на западната пустиня. Рамзес се сбогува с войската и препусна галоп към Мемфис, а негово достойнство Херхор седна сред радостни възгласи в лектиката си и също заповяда да изпреварят маршируващите части.

Когато се отдалечиха дотолкова, че отделните гласове се сляха в една обща глъчка, която напомняше шума на водопад, министърът се наведе към писаря Пентуер и рече:

— Помниш ли всичко?

— Да, достойни господарю.

— Твоята памет е като гранита, върху който пишем историята, а твоята мъдрост — като Нил, който залива и оплодотворява всичко — каза министърът. — При това боговете са те надарили с най-голямата добродетел: мъдро смирение...

Писарят мълчеше.

— Следователно ти по-добре от другите можеш да оцениш постъпките и ума на престолонаследника — да живее вечно!

Министърът помълча малко. Той нямаше обичай да говори толкова продължително.

— Затова кажи ми, Пентуер, и запиши това: подобава ли на един престолонаследник да изразява пред войската своята воля?... Така може да постъпва само фараон или предател, или... лекомислен младеж, който с еднаква лекота върши невъздържани дела и богохулствува.

Слънцето залезе и след малко настана звездна нощ. Над неизброимите канали на Долен Египет започна да се сгъстява сребърна мъгла, която лекият вятър отнасяше чак в пустинята, разхлаждаше отрудените войници и поеше погиващите от жажда растения.

— Още нещо, Пентуер — продължи министърът, — помисли си и ми кажи, откъде престолонаследникът ще вземе двадесет таланта, за да удържи обещанието си, което така лекомислено даде днес пред войската? Но откъдето и да вземе тия пари, струва ми се, а навярно и

ти мислиш същото, че е опасно престолонаследник да прави подаръци на войската, и то тъкмо в деня, когато негово величество няма с какво да плати заплатите на завръщащите се от Изток полкове на Нитагер. Аз не те питам за мнението ти, защото го знам, както и ти знаеш моите най-скрити мисли. Моля те само да запомниш това, което си видял, та да го разкажеш пред колегията на жреците.

— Скоро ли ще бъде свикана тя? — попита Пентуер.

— Засега още няма причина. Ще се опитам най-напред да обуздам побуялото биче с помощта на бащината ръка на негово величество... Ще бъде жалко за момчето, защото е много способно и буйно като южния вятър. Само че ако вятърът, вместо да отвее неприятелите на Египет, почне да поваля неговата пшеница и да изтръгва палмите...

Министърът замлъкна, а свитата му потъна в тъмната алея с високи дървета, която водеше към Мемфис.

В това време Рамзес пристигаше в двореца на фараона.

Дворецът се издигаше на един хълм вън от града, сред парк, в който растяха чудни дървета: боабаби от юг, кедри, борове и дъбове от север. Благодарение на изкуството на градинарите те живееха по няколко десетки години и достигаха значителна височина.

Сенчестата алея водеше нагоре към портата, която беше висока колкото триетажна сграда. От двете страни на тая порта се издигаха грамадни сгради, подобни на кули, с форма на пресечена пирамида; всяка от тях сгради беше широка четиридесет крачки и висока пет етажа. Нощем те изглеждаха като две огромни шатри от пясъчник. Тия чудновати здания имаха плоски покриви с квадратни прозорчета на приземието и етажите. От върха на едната пирамида стражата наблюдаваше земята, а от другата дежурен жрец наблюдаваше звездите.

Надясно и наляво от тях кули, наричани пилони, се простираха стени или по-скоро дълги едноетажни постройките с тесни прозорци и плосък покрив, по който се движеха насам-натам часовои. От двете страни на главната порта се издигаха две статуи, чиито глави достигаха първия етаж; пред тях статуи също ходеха часовои.

Когато, придружен от няколко конници, престолонаследникът приближи двореца, постът го позна въпреки тъмнината. След миг от

пилона изтича някакъв дворцов служител с бяла пола, тъмна наметка и перука, която беше толкова голяма, че по-скоро приличаше на качулка.

— Дворецът е вече затворен, нали? — попита князът.

— Ти каза истината, достойни господарю — отвърна служителят.

— Негово величество облича боговете за сън.

— А после какво ще прави?

— Ще благоволи да приеме министъра на войната Херхор.

— След това?...

— След това негово величество ще гледа балет в голямата зала, после ще се изкъпе и ще прочете вечерните си молитви.

— Не е ли наредено да бъда приет и аз? — попита престолонаследникът.

— Утре след военния съвет.

— А цариците какво правят?

— Първата царица се моли в стаята на умрелия си син, а вашата достойна майка приема финикийския посланик, който ѝ е донесъл дарове от жените на град Тир.

— Има ли и момичета?

— Имало няколко. Всяка носела скъпоценности на стойност десет таланта.

— А кой броди по това време там с факли? — рече князът и посочи с ръка надолу към парка.

— Смъкват от дървото брата на ваше достойнство, който седи там от обед.

— И не иска да слезе?

— Не, сега ще слезе, защото при него отиде смешникът на първата царица и му обеща да го заведе във винопродавницата, където се събират и пият парасхитите^[1].

— А за днешните маневри чули ли сте вече нещо?...

— Говореха в министерството, че щабът бил отрязан от корпуса.

— И какво още?

Служителят се поколеба.

— Говори каквото си чул.

— Чухме още, че по тоя повод ваше достойнство сте заповядали да ударят петстотин тояги на един офицер и да обесят водача.

— Всичко е лъжа!... — полугласно каза един от адютантите на престолонаследника.

— Войниците също говорят помежду си, че това трябва да е лъжа — отвърна по-смело служителят.

Престолонаследникът обърна коня и се отправи към долната част на парка, където се намираше неговият малък дворец. Всъщност това беше павилион на два етажа, изграден от дърво с форма на огромен куб, с две веранди върху множество стълбове — долна и горна, които обграждаха в кръг сградата. Вътре горяха светилници, та можеше да се види, че стените са от ажурена дърворезба. Завеси от пъстра тъкан предпазваха жилището от вятъра. Покривът и на тая постройка беше плосък, с парапет наоколо; върху него имаше няколко шатри.

Престолонаследникът влезе в дома си, сърдечно приветствуван от полуголите слуги; едни от тях изтичаха с факли, а други паднаха ничком пред него. Долу той свали прашните си дрехи, изкъпа се в каменната вана и се загърна в бяла тога, която закопча под шията си, а на кръста я превърза с препаска. После на горния етаж вечеря пшенична питка, шепа фурми и чаша леко пиво, а след това се изкачи на терасата, отпусна се на ложе, покрито с лъвска кожа, и заповяда на слугите да го оставят сам, а щом Тутмозис пристигне, веднага да го изпратят горе.

Около полунощ пред дома спря лектика и от нея слезе адютантът Тутмозис. Когато той се изкачи тежко на терасата, князът скочи от ложето.

— Ти ли си?... Е, какво?... — извика Рамзес.

— Значи, още не спиш?... — отвърна Тутмозис. — О, богове, след цяла седмица трепане!... Мислех, че ще подремна поне до изгрев слънце...

— Какво става със Сара?...

— Тя ще бъде тук в други ден или ти — у тях в чифлика, на другия бряг на реката.

— Чак в други ден!...

— Чак ли?... Моля те, Рамзес, да се напиш. Твърде много черна кръв се е насъбрала в сърцето ти и затова така ти е пламнала главата.

— А баша й?...

— Той е някакъв почтен и разумен човек. Нарича се Геденон. Когато му казах, че искаш да вземеш дъщеря му, падна на земята и почна да си скубе косата. Разбира се, аз изчаках това излияние на бащинска болка, похапнах малко, пих вино и... най-сетне пристъпихме

към преговорите. Най-напред разплаканият Гедеон се кълнеше, че предпочита да види дъщеря си мъртва, отколкото любовница на когото и да било. Тогава му казах, че ще получи при Мемфис, край Нил, чифлик, който носи два таланта годишен доход и не плаща данъци. Възмути се. Тогава му заявих, че ще получава още по един талант годишно в злато и сребро. Той въздъхна и спомена, че дъщеря му е учила три години в Пи-Байлос. Дадох още един талант. Тогава Гедеон, все още неутешим, подхвърли, че губи извънредно доброто си място на управител у господаря си Сезофрис. Казах му, че няма нужда да напуска тая служба, и му добавих десет дойни крави от твоите обори. Челото му се проясни малко и той ми призна под най-голяма тайна, че някой си Хайрес, който бил много голям господар и носел ветрилото над номарха на Мемфис, обърнал вече внимание на Сара. Аз пък обещах да му дам един бик, една малка златна огърлица и една голяма гривна. И така, твоята Сара ще ти струва: един чифлик и по два таланта годишно в пари, десет крави, бик, огърлица и златна гривна — еднократно. Това ще дадеш на баща ѝ, благородния Гедеон; а на нея самата — каквото пожелаеш.

— А Сара какво каза? — попита князът.

— Докато ние преговаряхме, тя се разхождаше между дърветата. А когато свършихме и се почерпихме с хубаво еврейско вино, тя каза на баща си... знаеш ли какво?... Че ако не ти я бил дал, щяла да се качи на някоя скала и да се хвърли с главата надолу. Сега вече навярно ще спиш спокойно — завърши Тутмозис.

— Съмнявам се — рече престолонаследникът, облегна се на парапета и се загледа в най-затънтената част на парка. — Знаеш ли — по пътя видяхме един, който се беше обесил!...

— О!... Това е по-лошо от скарабей! — подхвърли Тутмозис.

— Обесил се от отчаяние, понеже войската му засипала канала, който той копал в пустинята десет години.

— Ех, тоя човек вече спи дълбок сън... Мисля, че и за нас е време...

— Тоя човек е бил онеправдан — каза князът. — Трябва да намерим децата му, да ги откупим и да им дадем парче земя под наем.

— Но това трябва да се направи в пълна тайна — подхвърли Тутмозис. — Защото иначе всички селяни ще почнат да се бесят и

тогава на нас, техните господари, никой финикиец няма да ни заеме и един меден утен дори.

— Не се шегувай. Ако беше видял лицето на тоя селянин, и ти като мене не би могъл да заспиш...

Внезапно някакъв не особено силен, но отчетлив глас се обади долу от гъсталака:

— Бог, единственият и всемогъщият, който няма име в човешкия език, нито статуи в храмовете, да те благослови, Рамзес!...

Смаяни, двамата младежи се наведоха.

— Кой си ти?... — извика князът.

— Аз съм онеправданият египетски народ — бавно и спокойно отговори гласът.

После всичко утихна. Никакво помръдване, никакво шумолене на клонки не издаваше човешко присъствие на това място.

По заповед на княза слугите изтичаха с факли, пуснати бяха кучетата и претърсени всички храсти около дома на престолонаследника. Но нямаше никого. Развълнуваният княз питаше Тутмозис:

— Кой ли би могъл да бъде... Да не би духът на тоя селянин?...

— Дух?... — отговори адютантът. — Никога не съм чувал духове да говорят, при все че много пъти съм бил на стража пред храмове и гробници. По-скоро бих допуснал, че тоя, който ни се обади, е някакъв твой приятел.

— Защо се крие тогава?

— Тебе какво те засяга това? — рече Тутмозис. — Всеки от нас има десетки, ако не стотици невидими врагове. Затова да благодарим на боговете, че имаш попе един невидим приятел.

— Няма да заспя днес... — прошепна развълнуван князът.

— Я остави... Вместо да тичаш по терасата, послушай ме и си легни. Знаеш ли, сънят е важно божество И не му прилича да гони тия, които бягат от него като елени. А когато си легнеш на удобното ложе, сънят, който обича удобството, ще седне при тебе и ще те покрие с широкия си плащ; с него той закрива не само очите на хората, но и паметта им.

Докато говореше така, Тутмозис настани Рамзес на ложето, сетне донесе една подставка от слонова кост във форма на тънък полумесец и намести върху него главата на княза...

После спусна платнените завеси на шатрата, легна на пода, а след няколко минути и двамата вече спяха.

---

[1] Тези, които балсамирят умрелите. — Б. пр. [↑](#)

ШЕСТА ГЛАВА

Във фараоновия дворец край Мемфис се влизаше през порта, която се издигаше между две пететажни кули или пилони. Външните стени на тия сгради от сив пясъчник бяха покрити от долу до горе с барелефи.

Отгоре на портата се издигаше държавният герб: крилата топка, иззад която се показваха две змии. По-ниско в редица седяха богове, пред които фараоните принасяха жертви. Върху страничните колони също бяха изваяни на пет нива, едни над други, изображения на божества, а под тях — йероглифни надписи.

Върху стените на всеки пилон централно място заемаше барелефът на Рамзес Велики, вдигнал топор с едната си ръка, а с другата хванал за косите група хора, свързани като китка магданоз. Над фараона стояха или седяха още две редици богове; още по-високо — редица хора, които носят жертвени дарове, а под самия връх на пилоните — изображения на крилати змии, преплетени с изображения на скарабеи.

Пететажните пилони, стените на които се стесняваха горе, свързващата ги триетажна порта, барелефите, при които чувството за симетрия се смесваше с мрачно въображение, а набожността — с жестокост, всичко това създаваше потискащо впечатление. Изглежда, да се влезе в двореца, бе мъчно, да се излезе — невъзможно, а да се живее — тежко.

От портата, пред която се тълпяха войници и множество дребни служители, се влизаше в двор, обкръжен от галерии върху високи колони. Дворът представляваше красива градина, където в големи саксии отглеждаха малки алое, палми, портокалови дървета и кедри, всички наредени в редици и подбрани по височина. По средата на двора бликаше фонтан; пътеките бяха посипани с цветен пясък.

Тук, под сводовете на галериите, седяха или се разхождаха висшите държавни служители, като си шепнеха тихо.

От двора през висока порта се влизаше в зала, поддържана от дванадесет триетажни колони. Залата беше голяма, но поради

дебелината на колоните изглеждаше тясна. Осветяваха я малки прозорчета в стените и голям правоъгълен отвор в потона. Тук беше хладно и сенчесто, почти тъмно, но това не пречеше да се виждат жълтите стени и колони, покрити с цели редици рисунки. Най-горе бяха изобразени листа и цветя, по-долу богове, още по-ниско хора, които носят статуи на богове или извършват жертвоприношения, а навсякъде между рисунките се виждаха редове йероглифи.

Всичко беше нарисувано с ярки, почти крещящи багри: зелена, червена и синя.

В тая зала с пъстър мозаичен под стояха сред пълна тишина, облечени с бели дрехи и боси — жреци, най-висшите държавни сановници, министърът на войната Херхор, както и двамата военачалници: Нитагер и Патрокъл, всичките повикани от фараона.

Както обикновено преди всеки съвет негово величество Рамзес XII принасяше жертва на боговете в своя параклис. Това траеше доста дълго. През няколко минути от далечните стаи дотичваше някакъв жрец или служител и съобщаваше за хода на богослужението.

— Господарят вече строши печата на вратата на параклиса... Вече мие свещеното божество... Вече го облича... Вече затвори вратата...

Въпреки високия сан на присъстващите по лицата им беше изписано безпокойство и потиснатост. Само Херхор беше равнодушен; Патрокъл — изгубил търпение, а Нитагер нарушаваше от време на време тържествената тишина с гръмкия си глас. След всеки неприлично висок възглас на стария военачалник придворните се размърдваха като уплашени овце, а после се споглеждаха, сякаш си казваха:

„Той е недодялан, цял живот се разправя с варварите, та може да му се прости...”

В по-далечните стаи се чу звън на звънци и дрънкане на оръжие. В залата влязоха в две редици двайсетина гвардейци с позлатени шлемове и нагръдници, с извадени мечове, след тях две редици жреци, а накрая се показва фараонът, носен върху трон, всред облаци дим от кадилници.

Владетелят на Египет Рамзес XII беше на около шестдесет години, с повехнало лице. Носеше бяла тога, на главата си имаше червено-бяла шапка със златна змия, а в ръка — дълъг жезъл.

Щом се появи шествието, всички паднаха ничком. Само Патрокъл, като варварин, се задоволи с нисък поклон, а Нитагер се отпусна на едно коляно, но веднага стана.

Лектиката спря пред балдахина, под който върху подиума беше тронът от абаносово дърво. Фараонът слезе бавно от лектиката, плъзна поглед по присъстващите, а после седна на трона и се загледа в корниза на залата, върху който беше нарисувана розова топка със светлосини криле и зелени змии.

Надясно от фараона застана върховният писар, отляво — съдия с жезъл, и двамата с огромни перуки.

По даден от съдията знак всички седнаха или коленичиха на пода, а писарят се обърна към фараона:

— Господарю наш и могъщи владетелю! Вашият слуга Нитагер, великият пазител на източната граница, е пристигнал, за да ви отдаде чест; той е донесъл данъка от покорените народи; ваза от малахит, пълна със злато, триста вола, сто коня и благовонно дърво тешеп.

— Това е мизерен данък, господарю — обади се Нитагер. — Истински съкровища бихме могли да намерим край Ефрат. Там на надменните, но още слаби владетели трябва да припомним времената на Рамзес Велики.

— Отговори на моя слуга Нитагер — обърна се фараонът към писаря, — че думите му ще бъдат взети под внимание. А сега го питай какво мисли за военните способности на моя син и наследник, с когото е имал честта да се срещне вчера при Пи-Байлос.

— Нашият владетел, господар на девет народа, те пита, Нитагер... — започна писарят.

Внезапно, за най-голямо възмущение на царедворците, военачалникът отговори рязко:

— Сам чувам какво казва моят господар... Когато той се обръща към мене, негова уста може да бъде само престолонаследникът, а не ти, върховни писарю.

Писарят погледна с ужас към смелия Нитагер, но фараонът се обади:

— Истината говори моят верен слуга Нитагер.

Министърът на войната се поклони.

Съдията съобщи на всички присъстващи жреци, служители и гвардейци, че могат да излязат на двора и като се поклони заедно с

писаря към трона, пръв напусна залата. В нея останаха само фараонът, Херхор и двамата военачалници.

— Склонете ухо, владетелю, и изслушайте жалбите ми — започна Нитагер. — Тая сутрин жрецът-служител, който бе дошъл по ваша заповед да ми намаже косата, ми каза, като идвам при вас, да си събуя сандалите в преддверието. А пък известно е не само в Горен и Долен Египет, но и на хетите, и в Либия, и във Финикия, и в страната Пунт, че преди двадесет години вие ми дадохте право да се явявам пред вас със сандали.

— Ти говориш истината — рече фараонът. — В моя двор са се прокраднали нередности...

— Заповядай само, владетелю, и моите ветерани веднага ще въдворят ред... — подхвана Нитагер.

По даден от министъра на войната знак притичаха няколко слуги: един донесе сандали и obu Нитагер, други сложиха пред трона скъпи столове за министъра и военачалниците.

Когато тримата сановници седнаха, фараонът попита:

— Кажете ми, Нитагер, смяташ ли, че моят син ще стане пълководец?... Но ми кажете самата истина.

— Кълна се в Амон от Тива и в славата на моите прадеди, в чиито жили е текла владетелска кръв, че Рамзес, вашият наследник, ще стане велик пълководец, ако му позволят боговете — отвърна Нитагер. — Той е съвсем млад, още момче, но въпреки това с голямо умение съсредоточи полковете, екипира ги и им улесни похода. Но най-много ми хареса това, че не изгуби самообладание, когато му пресякох пътя, а поведе хората си в атака. Той ще бъде пълководец и ще победи асирийците, които трябва да бъдат бити сега, ако не искаме внуците ни да ги видят на Нил.

— Какво ще кажеш ти, Херхор? — попита фараонът.

— Що се отнася до асирийците, мисля, че достойният Нитагер много рано е започнал да се страхува от тях. Ние не сме излекували още раните си от миналите войни и трябва добре да укрепнем, преди да почнем нова — каза министърът. — Колкото до престолонаследника, Нитагер е прав, като каза, че младежът притежава способностите на пълководец: предпазлив е като лисица и смел като лъв. Въпреки това вчера направи много грешки...

— Кой от нас не ги е правил!... — намеси се Патрокъл, който мълчеше досега.

— Престолонаследникът — продължи министърът — умело предвождаше главния корпус, но изостави щаба си и поради това пътувахме толкова бавно и в безпорядък, че Нитагер можа да ни пресече пътя...

— Може би Рамзес е разчитал на ваше достойнство? — обади се Нитагер.

— В управлението и на война не се разчита на никого — човек може да се препъне в най-малкия незабелязан камък дори — възрази министърът.

— Ако ваше достойнство — обади се Патрокъл — не беше заповядал колоната да напусне пътя поради тия там скарабеи...

— Вие, ваше достойнство, сте чужденец и неверник — отвърна Херхор, — затова говорите така. Но ние, египтяните, разбираме, че когато народът и войниците престанат да уважават скарабеите, синовете им ще престанат да се боят от уреуса. От пренебрежителното отношение към боговете се ражда бунт срещу фараона...

— А защо имаме топори? — прекъсна го Нитагер. — Който иска да си запази главата върху плещите, трябва да слуша върховния вожд.

— И така, какво е твоето окончателно мнение за престолонаследника? — попита фараонът Херхор.

— Жив образ е на слънцето, сине на боговете — отвърна министърът. — Заповядайте да намажат Рамзес с благовония, дайте му голямата огърлица и десет таланта, но не го назначавайте още за командир на корпуса „Менфи“. Князът е много млад за тоя пост, избухва лесно, няма достатъчно опит. Нима можем да го признаем за равен на Патрокъл, който в двадесет битки смаза етиопците и либийците? Нима можем да го поставим наред с Нитагер, чието име от двадесет години кара да побледняват нашите врагове от изток и север?

Фараонът опря глава на ръка, помисли и рече:

— Идете си в мир и с моето благоволение. Ще постъпя така, както ми повелява мъдростта и справедливостта...

Сановниците се поклониха дълбоко, а Рамзес XII, без да чака свитата си, мина в другите стаи.

Когато двамата пълководци се озоваха в преддверието сами, Нитагер се обърна към Патрокъл:

— Виждам, че тук жреците се разпореждат като у дома си. Но какъв вожд е тоя Херхор!... Победи ни, преди да отворим уста, и... няма да даде корпуса на престолонаследника!...

— Мене пък така ме похвали, че не посмях да обеля дума — отвърна Патрокъл.

— А от друга страна, той вижда далече, макар да не казва всичко. След престолонаследника в корпуса ще се вмъкнат разни мамини синчета, които ходят на война с певици, и те ще почнат да безделничат от гняв, че не са повишени, контетата също ще безделничат, ще се забавляват и корпусът ще се разложи, без дори да се сблъска с неприятеля. О, Херхор е мъдрец!...

— Дано мъдростта му не ни струва повече, отколкото неопитността на Рамзес! — прошепна гъркът.

Фараонът премина през редица стаи с колони и украсени с рисунки, като на всяка врата жреци и дворцови служители му се кланяха ниско, и влезе в кабинета си. Кабинетът беше двуетажна зала със стени от алабастър, по които бяха нарисувани със злато и ярки багри най-значителните събития от царуването на Рамзес XII, а именно: въздаване на почест и дарове в знак на послушание от жителите на Месопотамия, приемане царските пратеници от Бухтен и триумфалното пътешествие на идола Хонсу из страната Бухтен.

В тая зала се намираше и малахитова статуйка на Хор^[1] с птича глава, украсена цялата със злато и скъпоценности; пред статуйката олтар във формата на пресечена пирамида, царското оръжие, скъпи кресла и пейки, а също и масички, отрупани с разни дребни предмети.

Когато фараонът се появи, един от присъстващите жреци изгори пред него благовония, а един от служителите доложи, че престолонаследникът е дошъл. Рамзес влезе веднага и се поклони ниско на баща си. Изразителното лице на княза издаваше трескаво безпокойство.

— Радвам се, ерпатре — каза фараонът, — че се връщаш здрав от мъчително пътуване.

— Дано да живееш вечно, ваше величество, и славата на делата ти да изпълни двата свята! — отвърна князът.

— Моите военни съветници — продължи фараонът — току-що ми разказаха за твоето усърдие и находчивост.

Лицето на престолонаследника потръпваше и се менеше. Той впи широко отворени очи във фараона и се заслуша.

— Твоите дела няма да останат без награда. Ще получиш десет таланта, голяма огърлица и... два гръцки полка, с които ще правиш военни учения.

Князът се вцепени, но след малко попита със сподавен глас:

— А корпусът „Менфи“?...

— След една година ще повторим маневрите и ако не извършиш никаква грешка при командването на войската, ще получиш и корпуса.

— Зная, това е дело на Херхор!... — извика силно престолонаследникът, като едва сдържаше гнева си.

Той се огледа и добави:

— Никога не мога да бъда насаме с тебе, татко... Винаги между нас има чужди...

Фараонът вдигна леко вежди и свитата му изчезна като група сенки.

— Какво имаш да ми кажеш?

— Само едно, татко... Херхор е мой враг... Той ме е наклеветил пред тебе и ме е изложил на такъв срам!...

Въпреки смиреното си държане князът хапеше устни и стискаше пестници.

— Херхор е мой верен слуга и твой приятел. Благодарение на неговото застъпничество ти стана престолонаследник. Аз съм тоя, който не поверява корпуса на млад военачалник, щом той е позволил да бъде отрязан от своята армия.

— Аз се съединих с нея!... — отвърна потиснат престолонаследникът. — Не друг, а Херхор заповяда да се заобиколят двата бръмбара...

— Значи, искаш един жрец да пренебрегва религията пред войската?

— Татко — прошепна Рамзес с разтреперан глас, — за да не се попречи на бръмбарите, беше засипан един новостроящ се канал и бе убит човек.

— Тоя човек сам е посегнал на себе си.

— Но по вина на Херхор.

— В полковете, които така умело си съсредоточил при Пи-Байлос, тридесет души са умрели от умора, а няколкостотин са болни.

Князът наведе глава.

— Рамзес — продължи фараонът, — с устата ти не говори държавен сановник, загрижен за всички канали и за живота на работниците, а разгневен човек. А гневът не живее в мир със справедливостта, както ястребът не живее с гълъба.

— О, татко — избухна престолонаследникът, — ако аз съм разгневен, то е само защото виждам лошите чувства на Херхор и на жреците към мене...

— Та ти сам си внук на първожрец... жреци са те учили... Ти познаваш тайните им по-добре от всеки друг княз...

— Оpozнах тяхната ненаситна гордост и жажда за власт. А аз съм решил да ги усмиря... затова още отсега са ми врагове... Херхор не иска да ми даде дори корпус, защото предпочита да управлява цялата армия...

Като изрече тия непредпазливи думи, престолонаследникът сам се уплаши. Но владетелят вдигна към него ясения си поглед и отвърна спокойно:

— Армията и държавата управлявам аз. Аз издавам всички заповеди и присъди. На този свят аз съм везна на Озирис и сам претеглям постъпките на моите слуги: на престолонаследника, на министъра или на простолюдието. Няма да е много далновиден този, който смята, че не познавам всички мерки.

— Все пак, татко, ако беше видял със собствените си очи хода на маневрите...

— Може би щях да видя военачалника — прекъсна го фараонът, — който в решителния момент тича из храстите подир някакво еврейско момиче. Но аз не искам да зная за такива глупости.

Князът се хвърли в краката на баща си и прошепна:

— Тутмозис ли ти каза това, господарю?...

— Тутмозис е хлапе като тебе. Той вече прави дългове като началник на щаба на корпуса „Менфи“ и си мисли, че окото на фараона няма да забележи неговите постъпки в пустинята.

---

[1] Най-древният бог на слънцето, син на Озирис и покровител на фараона, — Б. пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Няколко дни по-късно княз Рамзес беше извикан пред лицето на достопочтената си майка, царица Никторис, която беше втора жена на фараона, но сега заемаше най-високо положение между жените в Египет.

Боговете не бяха сбъркали, предопределяйки я за майка на владетел. Тя бе висока, доста пълна и въпреки своите четиридесет години все още красива. Нейните очи, лице и цялата ѝ фигура бяха изпълнени с такова величие, че дори когато вървеше без свита, в скромно одеяние на жрица, хората свеждаха глави пред нея.

Царицата прие сина си в своя кабинет, облицован с фаянсови плочки. Седеше на инкрустиран стол под една палма. В краката ѝ върху столче лежеше малко кученце; от другата страна беше коленичила черна робиня с ветрило. Царската съпруга беше загърната с прозрачна мантия, извезана със злато, а върху перуката си носеше диадема във формата на лотос, украсена със скъпоценни камъни.

Когато князът се поклони ниско, кученцето го подуши и отново си легна, а царицата кимна и попита:

— Защо си искал да ме видиш, Рамзес?

— Още преди два дни, майко...

— Знаех, че си зает. Но днес и двамата имаме време и мога да те изслушам.

— Майко, ти така говориш с мене, сякаш ме лъха силният вятър на пустинята и аз нямам смелост да изкажа молбата си.

— Сигурно са ти нужни пари. Рамзес стеснително наведе глава.

— Голяма сума ли ти трябва?

— Петнадесет таланта...

— О, богове! — извика майката. — Та нали преди няколко дни ти платиха от съкровищницата десет таланта?... Разходи се, моето момиче, из градината, сигурно си уморена — обърна се царицата към черната робиня, а когато остана насаме със сина си, попита княза:

— Значи, твоята еврейка е толкова алчна?

Рамзес се изчерви, но вдигна глава.

— Ти знаеш, мамо, че не е така — отвърна той. — Но аз обещах награда на войската и... не мога да я дам!...

Царицата го разглеждаше със спокойна гордост.

— Колко е лошо — обади се тя след малко, — когато синът взема решения, без да се посъветва с майка си. Като имах пред вид твоята възраст, смятах да ти дам една финикийска робиня, изпратена ми от Тир, с десет таланта зестра. Но ти предпочете еврейката.

— Харесва ми. Такава красавица няма нито между твоите прислужнички, майко, нито дори между жените на негово величество...

— Но тя е еврейка!...

— Остави това предубеждение... Лъжа е, че евреите ядат свинско и убиват котки...

Царицата се усмихна.

— Говориш като момче от най-низшето жреческо училище — отвърна тя и вдигна рамене — и забравяш какво е казал Рамзес Велики: „Жълтите хора са повече и по-богати от нас и ние трябва да се борим срещу тях, но предпазливо, за да не станат още по-силни...“ Затова смятам, че момиче измежду тях не може да бъде подходящо за първа любовница на престолонаследника.

— Нима думите на Рамзес могат да се отнасят за дъщерята на един беден арендатор!... — възкликна князът. — Та къде най-сетне са тия евреи у нас... Три века вече, откак са напуснали Египет и днес имат смешна държава, управлявана от духовници...

— Виждам — отговори царицата, като смръщи леко вежди, — че любовницата ти не си губи времето... Бъди предпазлив, Рамзес!... Помни, че техният вожд Мойсей е жрец-предател, когото и до ден-днешен анатемосват в нашите храмове... Помни, че евреите са изнесли от Египет повече богатства, отколкото е струвала работата на няколко техни поколения: те са ни взели не само златото, но и вярата в единия бог и нашите свещени закони, които днес прогласяват като свои. Най-сетне знай и това — добави тя внушително, — че дъщерите на тоя народ предпочитат смъртта пред леглото на чужденец. А когато дори се отдават на неприятелски вождове, то е само за да ги спечелят за своята политика или да ги убият...

— Повярвай ми, майко, че всички тия слухове се разпространяват от жреците. Те не искат да допуснат до подножието

на трона хора от друга вяра, които биха могли да служат на фараона против тях...

Царицата стана от стола, скръсти ръце върху гърди и загледа смаяна сина си.

— Значи, вярно е това, което ми казаха — ти си враг на жреците! — рече тя. — Ти, техният любим ученик!...

— Навярно още нося по гърба си следи от техните тояги!... — отвърна князът.

— Но твоят дядо и мой баща, живеещият с боговете Аменхотеп, беше първожрец и притежаваше широко влияние в страната...

— Тъкмо защото моят дядо е бил владетел, а и баща ми сега е владетел, аз не мога да понасям властта на Херхор...

— На тоя пост го постави дядо ти, светият Аменхотеп...

— А пък аз ще го съборя...

Майката вдигна рамене.

— И ти — обади се тя натъжено — искаш да командуваш корпус?... Та ти си разглезено момиче, а не мъж и пълководец...

— Защо?... — прекъсна я князът, като едва се въздържаше да не избухне.

— Не мога да позная сина си... Не виждам в теб бъдещия владетел на Египет!... В твоє лице династията ще прилича на лодка без кормило по Нил... Ще изгониш жреците от двора, а кой ще остане при тебе?... Кой ще бъде твоє око в Долен и Горен Египет? Кой — в чужбина?... Та нали фараонът трябва да вижда всичко, върху което пада божественият лъч на Озирис...

— Жреците ще бъдат мои слуги, а не министри...

— Ами че те и без това са най-верните слуги. Благодарение на техните молитви баща ти царува тридесет и три години и избягва войните, които биха могли да бъдат пагубни...

— За жреците.

— За фараона, за държавата!... — пресече го тя. — Знаеш ли ти в какво състояние е нашето съкровище, от което в един ден вземаш десет таланта и искаш още петнадесет?... Ти знаеш ли, че ако не беше пожертвователността на жреците, които вземат дори скъпоценностите на боговете, за да ги дадат в съкровището, а вместо тях слагат изкуствени, досега кралските имена щяха да бъдат вече в ръцете на финикийците?...

— Една успешна война ще залее със злато нашите съкровища, както приливът на Нил залива нашите нивя.

Царицата се засмя.

— Не — рече тя. — Ти, Рамзес, си още такова дете, че дори не може да се смятат за грях безбожните ти думи. Моля те, заеми се с гръцките полкове и колкото е възможно по-скоро се отърви от еврейското момиче, а политиката остави... на нас.

— Защо трябва да се отърва от Сара?

— Защото, ако ти се роди от нея син, може да се явят усложнения в държавата, която и без това има достатъчно много грижи. На жреците — добави тя — можеш да се сърдиш, стига да не ги обиждаш публично. Те знаят, че трябва да прощават много на престолонаследника, особено когато той има такъв буен характер. Но времето ще успокои всичко за слава на династията и в полза на държавата.

Князът се замисли. После внезапно се обади:

— Значи, не мога да разчитам на пари от съкровището?

— В никакъв случай. Върховният писар щеше да спре днес всякакви плащания, ако не му бях дала четиридесетте таланта, които ми изпрати Тир.

— Какво да направя с войската!... — каза князът и потри нетърпеливо челото си.

— Отстрани еврейката и помоли жреците... Може би те ще ти заемат.

— Никога!... Предпочитам да заема от финикийците.

Царицата поклати глава.

— Ти си ерпатър, прави каквото искаш... Но предупреждавам те, че трябва да дадеш голям залог, а щом финикиецът ти стане веднъж кредитор, никога няма да те остави. Финикийците са по-коварни и от евреите.

— За покриване на такива дългове е достатъчна само частица от моя доход.

— Ще видим... Аз искрено бих желала да ти помогна, но нямам... — каза тя тъжно и разпери ръце. — Затова прави каквото знаеш, но помни, че за нашите имения финикийците са като плъховете за хамбар — щом един се промъкне през пролуката, и други ще дойдат след него.

Рамзес не бързаше да излезе.

— Имаш ли да ми кажеш още нещо? — попита го царицата.

— Бих искал само да попитам... Сърцето ми подсказва, че ти, мамо, имаш някакви планове за мене. Какви?

Царицата го помилва по лицето.

— Не сега... Твърде рано е още... Днес ти си свободен като всеки млад благородник в тая страна, затова възползувай се... Но, Рамзес, ще дойде време да си избереш жена и нейните деца трябва да бъдат князе от царска кръв, а синът ѝ — твой наследник. За това време мисля аз...

— И какво?...

— Нищо определено. Във всеки случай политическата мъдрост ми подсказва, че твоята съпруга трябва да бъде дъщеря на жрец...

— Да не би на Херхор?... — извика князът със смях.

— Какво лошо има в това? Херхор много скоро ще стане първожрец в Тива, а дъщеря му е едва на четиринадесет години.

— И би ли се съгласила да заеме при мене мястото на една еврейка?... — попита Рамзес с ирония.

— Ти ще трябва да се постараяш хората да забравят днешната ти грешка.

— Целувам ти нозете, мамо, и си отивам — каза Рамзес и се хвана за главата. — Толкова странни неща чух тук, че почвам да се боя да не би Нил да е потекъл нагоре, към праговете, или пък пирамидите да са се преместили в източната пустиня.

— Не богохулствуй, детето ми — прошепна царицата, като гледаше тревожно сина си. — В тая страна хората са виждали и по-странни чудеса!

— Едно от тях да не би да е това — попита с горчива усмивка синът, — че стените на царския дворец подслушват своите господари?

— Умирали са фараони само след няколкомесечно царуване и са падали династии, които са управлявали девет народа!

— Защото тия фараони са забравяли мечата заради кадилницата — отвърна князът.

После той се поклони и излезе.

Колкото повече стъпките на престолонаследника затихваха в огромното преддверие, толкова повече лицето на царицата се

променяше: изразът на величие отстъпваше място на болка и тревога, а в големите ѝ очи блеснаха сълзи.

Тя изтича пред статуята на богинята, коленичи, насипа върху възглените индийско благовоние и заговори:

— О, Изида, Изида, Изида! Трикратно изговарям името ти. О, Изида, ти, която раждаш змиите, крокодилите и щраусите, трижди да бъде прославно името ти... О, Изида, ти, която пазиш зърното на житата от пагубни вихри, а телата на нашите бащи от разрушителната сила на времето, о, Изида, смили се и запази сина ми!... Трижди да бъде изговаряно твоето име и тук... и там... и всъде... И днес, и винаги, и во веки веков, докато храмовете на нашите богове се оглеждат във водите на Нил.

Като се молеше така и ридаеше, царицата се наведе и докосна земята с челото си. А в този миг над нея се понесе тих шепот:

— Гласът на справедливия винаги бива чут...

Царицата скочи и смаяно се заоглежда. Но в стаята нямаше никого. Само от стените я гледаха нарисуваните цветя и статуята на богинята над олтара, изпълнена с неземно спокойствие.

ОСМА ГЛАВА

Князът се върна във вилата си угрижен и повика Тутмозис.

— Трябва да ме научиш как се намират пари — каза Рамзес.

— Аха!... — засмя се контето. — Ето това е мъдрост, която не се преподава и в най-висшите жречески училища, но в нея аз бих могъл да стана пророк.

— Там учат да не се заемат пари — подхвърли князът.

— Ако не се боя, че устните ми ще се опетнят от богохулство, аз бих казал, че някои жреци напразно си губят времето... Жалки хора, макар и свети!... Те не ядат месо, задоволяват се с една жена или съвсем избягват жените и не знаят какво е това да вземеш пари в заем... Аз съм доволен, Рамзес — продължи Тутмозис, — че тая мъдрост ще научиш с помощта на моите съвети. Ти вече разбираш какви страдания причинява липсата на пари. Човек, който се нуждае от пари, няма апетит, скача насън, гледа учудено жените, сякаш се пита: „За какво служат те?“ В най-прохладния храм лицето му гори в огън, а при най-големия зной в пустинята той тръпне от студ. Гледа пред себе си като побъркан, не чува какво му говорят, обикновено ходи с кривната перука, която е забравил да напръска с благовония, а се успокоява само пред каната със силно вино, и то за късо време. Уви, щом нещастният дойде на себе си, отново му се струва, че земята се разтваря под краката му...

Виждам — продължаваше контето — по твоя неспокоен вървеж и нервни ръкомахания, че още миг и ще изпаднеш в отчаяние поради липсата на пари; скоро обаче ще изпиташ други чувства и ще си отдъхнеш, сякаш от гърдите ти е снет грамаден сфинкс. По-късно ще те овладее приятното състояние на забрава; ще забравиш по-раншните си грижи и сегашни кредитори, а после... Ах, щастливи Рамзес, очакват те необикновени изненади!... Щом изтече срокът и кредиторите почнат да те посещават, уж за да ти изразят своята почит, ти ще се чувствуваш като елен, гонен от кучета, или като египетска девойка, която гребе вода от реката и изведнъж вижда грапавия гръб на крокодил...

— Всичко това изглежда много весело — прекъсна го Рамзес със смях, — но то не ми носи нито една драхма...

— Можеш да не довършиш! — прекъсна го Тутмозис. — Аз ей сега отивам при финикийския banker Дагон и довечера ще си възвърнеш спокойствието, макар той да не ти е дал още пари.

След тия думи Тутмозис изтича навън, седна в малката си лектика и заобиколен от прислугата си и от компания лекомислени като него хора, изчезна в алеите на парка.

Пред залез слънце в дома на престолонаследника пристигна финикиецът Дагон, най-знаменитият banker в Мемфис. Той беше човек в разцвета на възрастта, жълт, сух, но добре сложен. Носеше синя туника, върху нея бял плащ от тънка тъкан, имаше дълга естествена коса, обхваната от златна диадема, и дълга черна брада — също естествена. Буйната му коса и брада правеха силно впечатление сред перуките и изкуствените брадички на египетските контета.

Домът на престолонаследника гъмжеше от аристократическа младеж. Едни се къпеха долу и се мажеха с благовония, на горния етаж други играеха на шах и дама, трети в компанията на няколко танцьорки пиеха в шатрите на терасата. Престолонаследникът не пиеше, не играеше, не разговаряше с жените, само се разхождаше в единия край на терасата и се вглеждаше нетърпеливо дали финикиецът иде. Когато го видя да се приближава откъм алеята, седнал в лектика върху две магарета, Рамзес слезе на долния етаж, където имаше една свободна стая.

След малко на вратата се показва Дагон. Той полуколеничи на прага и извика:

— Поздравявам ви, ново слънце на Египет!... Да живееш вечно, а славата ти да достигне ония далечни брегове, до които стигат финикийските кораби...

По заповед на княза той стана и заговори с буйни жестове:

— Когато достойният Тутмозис слезе пред моята колиба (моят дом, ерпатре, е колиба в сравнение с вашите дворци!), от лицето му се излъчваше такъв блясък, че аз веднага извиках на жена си: „Тамаро, достойният Тутмозис не иде тук по своя работа, а от името на някого, който е толкова по-високопоставен от него, колкото Ливан е по-висок от крайморските пясъци...“ А жена ми ме попита: „По какво позна, господарю, че достойният Тутмозис не идва по своя работа?...“ — „По

това, че не може да идва с пари, защото ги няма, и не е дошъл за пари, защото пък аз нямам..." В тоя миг ние двамата се поклонихме на достойния Тутмозис. А когато той ни каза, че вие, най-достойни господарю, искате петнадесет таланта от своя роб, аз попитах жена си: „Тамаро, нима сърцето ми не ми е подсказало право?“ — „Дагоне, ти си толкова мъдър, че би трябвало да бъдеш съветник на престолонаследника..." — отговори жена ми.

Рамзес кипеше от нетърпение, но слушаше банкера... Слушаше го, той, който избухваше пред собствената си майка и пред фараона дори!

— Когато поразмислихме — продължаваше финикиецът — и разбрахме, че вие, господарю, искате моите услуги, в нашата къща настана такава радост, че аз заповядах да дадат на прислугата десет кани пиво, а жена ми, Тамара, поиска да й купя нови обици. Моята радост стана толкова голяма, че като идвах насам, не позволих на магаретаря да бие магаретата. А когато недостойните ми нозе докоснаха твоя праг, княже, аз извадих златен пръстен (по-голям от тоя, който достойният Херхор даде на Еунана!) и го подарих на вашия роб, който ми поля вода да си измия ръцете. Прощавайте, ваше достойнство, но откъде имате тая сребърна кана, с която ми поляха вода на ръцете?...

— Продаде ми я Азария, синът на Габер, за два таланта.

— Евреин?... Ваше височество търгува с евреи? А какво ще кажат за това боговете?...

— Азария е търговец като тебе — отвърна престолонаследникът.

Като чу това, Дагон се хвана с двете си ръце за главата и започна да плюе и стене:

— О, Ваал, Тамуз!... О, Ваалит... О, Асторет^[1]!... Азария, синът на Габер, евреин, бил такъв търговец като мене!... О, нозе мои, защо ме доведохте тук?... О, сърце, защо трябва да понасяш такива страдания и подигравки?... Най-достойни княже — викаше финикиецът, — набийте ме, отсечете ми ръката, ако аз подправям злато, но не казвайте, че евреин може да бъде търговец. По-скоро ще загине Тир, по-скоро пясък ще засипе Сидон, отколкото евреин да стане търговец. Те могат да доят мършавите си кози или да смесват слама с глина под египетския камшик, но не и да търгуват. Пфу!... Пфу!... Нечестив народ от роби!... Разбойници, крадци!...

Неизвестно защо, князът кипна, но веднага се успокои. Това му се видя странно, защото досега не беше смятал за необходимо да се въздържа пред никого.

— И така — обади се внезапно престолонаследникът — ще ми заемеш ли, благородни Дагон, петнадесет таланта?

— О, Асторет!... Петнадесет таланта?... Това е толкова голяма сума, че аз би трябвало да седна, за да помисля добре.

— Тогава сядай.

— За един талант — каза финикиецът, като се настани удобно на стола — човек може да има двадесет златни огърлици или шестдесет прекрасни дойни крави, или десет роби за работа, или един роб, който може да свири на флейта, да рисува или дори да лекува. Един талант — това е огромно богатство!...

Очите на княза блеснаха.

— Тогава, ако нямаш тия петнадесет таланта... — прекъсна го князът.

Уплашеният финикиец се смъкна изведнъж от стола на пода.

— Кой в тоя град, сине на слънцето — извика Дагон, — няма пари, когато вие поискате?... Вярно е, че аз съм бедняк, чието злато, скъпоценности и всички аренди не струват колкото един ваш поглед, княже. Но като обиколя нашите търговци и им кажа кой ме е изпратил, до утре ние ще намерим петнадесет таланта, ако ще би и под земята. Ако вие, ерпатре, застанете пред изсъхнала смокия и кажете: „Дай пари!...“ — и тя би дала... Само не ме гледайте така, сине на Хор, защото ми пробождайте сърцето и разумът ми се обърква — каза финикиецът с умолителен тон.

— Е, сядай, сядай... — каза князът с усмивка.

Дагон стана от пода и се разположи още по-удобно на стола.

— За колко време искате тия петнадесет таланта, княже? — попита той.

— Навярно за една година.

— Да кажем още отсега: за три години. Само негово величество би могъл да върне в срок от една година петнадесет таланта, а не и един млад княз, който трябва всеки ден да приема весели благородници и красиви жени... Ах, тия жени!... Вярно ли е, ако разрешите да питам, княже, че вие сте взели при себе си Сара, дъщерята на Гедеон?

— А каква лихва искаш? — прекъсна го князът.

— Дреболия, за която не си струва дори да споменава вашата свещена уста. За тия петнадесет таланта ще ми дадете, княже, по пет таланта годишно и в продължение на три години аз ще прибера всичко сам, без ваше височество дори да знае...

— Ти ще ми дадеш днес петнадесет таланта, а след три години ще вземеш тридесет?...

— Египетският закон позволява сумата на лихвите да бъде равна на заема — отвърна смутен финикиецът.

— Не е ли твърде много?

— Много?... — викна Дагон. — Всеки голям господар има голям двор, голямо богатство и плаща само големи лихви. Аз бих се срамувал да взема по-малко от престолонаследника; а пък и вие сам, княже, може да заповядате да ме набият с тояги и да ме прогонят, ако се осмеля да взема по-малко...

— Кога ще донесеш парите?

— Да ги донеса?... О, богове! Това един човек не може да извърши. Аз ще постъпя по-добре. Ще уредя всичките ви плащания, та да не става нужда ваше височество да се занимава с такива мизерни неща.

— Та нима ти знаеш моите плащания?

— Нещичко зная — отвърна небрежно финикиецът. — Вие искате да изпратите шест таланта на източната армия, което ще направят нашите банкери в Хетем и Мигдол. Три таланта на достойния Нитагер и три на достойния Патрокъл — това ще се уреди на място... А на Сара и на баща ѝ Гедеон мога да платя чрез тоя пършив Азария... Дори така ще бъде по-добре, защото те биха ви измамили в сметките.

Рамзес почна да се разхожда нетърпеливо из стаята.

— Значи, трябва да ти дам разписка за тридесет таланта? — попита той.

— Каква разписка?... Защо разписка?... Каква полза ще имам от нея?... Вие, княже, ще ми дадете под аренда за три години чифлиците си в областите Такенс, Сее, Нехамент, Нехапеху, в Себт-Хет и в Хабу.

— Аренда?... — каза князът. — Това не ми харесва...

— Тогава как аз ще си получа парите, моите тридесет таланта?...

— Почакай. Трябва най-напред да попитам управляващия именията колко ми носят годишно тия чифлици.

— Защо ще си правите толкова труд, ваше височество?... Какво знае управителят?... Той не знае нищо, повярвайте на честния финикиец. Всяка година реколтата е различна и доходът различен... Аз може да загубя от тая сделка, а тогава управителят няма да ми върне загубата...

— Но знаеш ли, Дагон, мене ми се струва, че тия имения дават много по-голям доход от десет таланта годишно...

— Не искате ли да ми повярвате, княже? Добре! По ваша заповед аз мога да се откажа от именията в Сее... Все още ли не вярвате на моето чисто сърце?... Тогава ще отстъпя и Себт-Хет... Но защо ни е управителят? Той ли ще ви учи на ум?... О, Асторет! Аз ще загубя съня и апетита си, ако някакъв си там управител, подчинен, и роб, посмее да учи моя милостив господар. Трябва само писар, който да напише, че вие, най-достойни господарю, ми давате под аренда за три години именията в тая, тая и тая област. Необходими са още шестнадесет свидетели, че съм бил удостоен с такава чест от страна на княза. Но защо служителите ще трябва да знаят, че господарят им заема от мене пари?...

Отегченият престолонаследник вдигна рамене.

— Утре — рече той — донеси пари и доведи писар и свидетели. Аз не искам да мисля за това.

— Ето, това са мъдри слова! — извика финикиецът. — Да живеете вечно, достойни господарю!...

---

[1] Астартa — финикийска богиня на любовта и луната. — Б. пр.

ДЕВЕТА ГЛАВА

В едно от предградията на Мемфис, на левия бряг на Нил, се намираше чифликът, който престолонаследникът бе предоставил за жилище на Сара — дъщеря та на евреина Гедеон.

Имението обхващаше около двеста декара земя, която образуваше неголям квадрат; той се виждаше от покрива на къщата като на длан. Чифликът се намираше на хълм и бе разделен на четири тераси. Двете най-ниски и най-големи тераси Нил винаги заливаше и бяха предназначени за отглеждане на зърнени храни и зеленчуци. Върху третата тераса, която не винаги биваше заливана от водите, растяха палми, смокини и други овощни дървета. Четвъртата, най-високата тераса, представляваше градина, засадена с маслини, лози, орехи и питомни кестени, сред които се намираше къщата.

Сградата беше двуетажна, дървена и, както обикновено по тия места, имаше тераса, върху която се издигаше платнена шатра. Долу живееше чернокож роб на Рамзес, а горе — Сара със своята сродница и прислужница Тафет. Къщата беше заобиколена с ограда от непечени тухли, а на известно разстояние от оградата имаше постройки за добитък, за ратаите и надзирателите.

Стаите на Сара не бяха големи, но изящно мебелирани. Подът беше покрит с килими, по вратите и прозорците висяха завеси на разноцветни ивици. Имаше и покрити с резба легла и столове, инкрустирани сандъци за дрехи, трикраки и еднокраки масички, а върху тях вази с цветя, тънки и високи кани за вино, красиви кутийки със стъкълца парфюм, златни и сребърни канчета и чаши, фаянсови съдове, бронзови свещници. Всяка, дори най-дребната, вещь или съдинка от тая покъщнина беше украсена с резба или с цветни рисунки, а всяка дреха — с бродерия или ресни.

Десет дни вече Сара живееше в това уединено място; от страх и срам тя се криеше от хората, та почти никой от слугите в чифлика не я виждаше. В стаята си със спуснати завеси на прозорците тя шиеше, тъчеше платно на малък стан или плетеше венци от цветя за Рамзес. Понякога се прокрадваше на терасата, повдигаше предпазливо

платното на шатрата и надничаше към Нил, осеян с лодки, в които весларите пееха весели песни. Или вдигаше очи и гледаше тревожно сивите пилони на царския дворец, който се издигаше мълчалив и мрачен на отвъдния бряг на реката. Тогава отново побягваше при работата си и повикваше Тафет.

— Стой тук, лельо — казваше тя, — какво правиш долу?...

— Градинарят донесе плодове, а от града пратиха хляб, вино, птици; трябваше да ги приема.

— Стой тук и разговаряй с мене, защото ме е страх.

— Какво глупавичко дете си ти! — отвърщаше засмяно Тафет. — И мен първия ден страхът ме дебнеше от всеки ъгъл, но откак излязох зад оградата, всичко мина. От кого да се боя тук, където всички падат на колене пред мен? А пък пред теб — сигурно ще застават с главата надолу!... Излез в градината, тя е хубава като рай... Погледни към нивите, където прибират пшеницата... Седни в украсената с резба лодка. Нейните гребци чезнат от копнеж да те видят и да те разходят по Нил...

— Страх ме е...

— От какво?

— И аз не зная. Докато шия, мисля, че се намирам в нашата долина и че всеки миг ще влезе баща ми. Но когато вятърът повдигне завесата на прозореца и погледна отвисоко тая огромна... огромна страна, струва ми се... знаеш ли какво?... Че ме е грабнал орел и ме е отнесъл в гнездото си, върху скала, откъдето не може да се слезе...

— Ех, и ти... ти! Да видиш само каква вана изпрати днес князът, медна вана!... А какъв триножник за огнището, какви съдове, шишове!... Знаеш ли, днес насадих две квачки, та скоро ще имаме пиленца...

След залез слънце, когато никой не можеше да я види, Сара ставаше по-смела. Тогава тя излизаше на терасата и гледаше към реката. Но щом отдалече се зададеше лодка, осветена с факли, които хвърляха върху черната вода кървави и огнени ивици, Сара притискаше с две ръце бедното си сърце, което тръпнеше като хваната птичка. Оттам плаваше към нея Рамзес, но тя не беше в състояние да каже какво става в душата ѝ: дали радост я изпълва, че иде красавецът, с когото се запозна в долината, или тревога, че пак ще види великия владетел и господар, който така убиваше смелостта ѝ.

Един ден, вечерта срещу събота, в чифлика дойде бащата на Сара. Той идваше за пръв път, откак тя бе заживяла тук. Сара със сълзи на очи се втурна към него; после сама изми краката му, а върху главата му изля благовония, като през цялото време го обсипваше с целувки. Геденон имаше прошарена коса и сурови черти. Беше облечен с дълга до глезените риза, общита отдолу с пъстра шевица; върху ризата носеше жълт кафтан без ръкави, нещо като наметало, което покриваше гърдите и плещите. На главата — малка шапка, която се стесняваше към върха.

— Дойде ли?... Дойде! — викаше Сара и отново почваше да целува ръцете, лицето и косата му.

— И аз сам се чудя, че съм тук! — отговори тъжно Геденон. — Трябваше да се промъкна в градината като крадец. По пътя от Мемфис ми се струваше, че всички египтяни ме сочат с пръст, всеки евреин ме заплюва...

— Но нали, татко, ти сам ме даде на княза?... — прошепна Сара.

— Дадох те, защото какво друго можех да сторя? Всъщност на мене само ми се струва, че ме сочат с пръст и заплюват. Всеки познат египтянин ми се покланя толкова по-ниско, колкото по-висок пост заема. Откак си тук, нашият господар, Сезофрис, реши, че трябва да ми разшири къщата; господарят Хайрес ми подари делва от най-доброто вино, а нашият достоен номарх сам лично изпрати при мен свой доверен слуга да пита за здравето ти и дали не бих се съгласил да стана управител на имение при него.

— А евреите?

— Какво евреите!... Те знаят, че не съм те отстъпил доброволно. От друга страна, всеки би искал да упражнят върху него такова насилие. Нека всички ни съди бог. Я по-добре ми кажи как си ти.

— В лоното на Авраама няма да й бъде по-добре — намеси са Тафет. — Цял ден ни носят плодове, вино, хляб и месо, всичко, което душата пожелае. А пък каква вана имаме!... Цялата медна. И какви съдове за кухнята!...

— Преди три дни — прекъсна я Сара — тук при мен дойде финикиецът Дагон. Аз не исках дори да го видя, но той толкова настояваше...

— Подари ми златен пръстен — отново се намеси Тафет.

— Той ми каза — продължи Сара, — че наема земи при моя господар, подари ми две гривни за краката, обици с бисери и кутийка благовония от страната Пунт.

— И защо ти подари всичко това?

— За нищо. Само ме помоли да мисля за него с добро чувство и някога да кажа на господаря ми, че Дагон му е най-верен слуга.

— Ти много скоро ще събереш цял сандък с обици и гривни — отговори Гедеон с усмивка. — Ех — прибави той след малко, — събери бързо голямо богатство и да избягаме в нашата земя, защото тук винаги ни застрашава опасност. В опасност сме, когато ни е зле, но в още по-голяма опасност сме, когато ни е добре.

— Но какво би казал моят господар? — попита тъжно Сара.

Бащата поклати глава.

— Няма да мине и година и твоят господар ще те изостави, а други ще помогнат за това. Ако беше египтянка, можеше да те прибере в дома си, но еврейка...

— Ще ме изостави ли? — повтори Сара с въздишка.

— Защо да се безпокоим за бъдещето, което е в ръцете на бога! Дойдох да прекарам с тебе съботата!...

— Аз пък имам великолепа риба, месо, питки и кашерно^[1] вино — бързо се намеси Тафет. — А в Мемфис купих един седмосвещник и осъдени свещи... Вечерята ще бъде по-хубава от вечерята на самия господар Хайрес.

Гедеон излезе с дъщеря си на терасата. Когато останаха сами, той й рече:

— Тафет ми каза, че постоянно си стояла в къщи. Защо? Трябва да излизаш поне в градината.

Сара трепна.

— Страх ме е — прошепна тя.

— Защо ще те е страх в собствената ти градина?... Ами че ти си тук господарка, високопоставена...

— Веднъж излязох денем в градината... Видяха ме някакви хора и почнаха да говорят помежду си: „Вижте я, тази е еврейката на престолонаследника, заради нея прииждането на Нил закъснява!...“

— Глупци — каза Гедеон. — Неведнъж Нил е закъснявал с цяла седмица. Тогава засега излизай вечер.

Сара трепна още по-силно.

— Не искам... не искам! — извика тя. — Друг ден излязох вечер, ей там, между маслиновите дървета. Изведнъж от една странична пътека се показаха като сенки две жени... Уплаших се и поисках да избягам... Но едната от тях, по-младата и по-ниската, ме хвана за ръката и каза: „Не бягай, искаме да те видим...“ А втората, по-възрастна и по-висока, застана на няколко крачки от мене и ме погледна в очите... Ах, татко, помислих, че ще се превърна в камък... Каква беше тая жена... какъв беше тоя поглед!...

— Кои може да са били? — попита Гедеон.

— По-възрастната приличаше на жрица.

— И нищо ли не ти каза?

— Нищо. Едва когато си тръгнаха и се скриха зад дърветата, като че ли чух гласа на по-възрастната, която издума само тия думи: „Наистина е красива...“

Гедеон се замисли.

— Възможно е — каза той — да са били някои високопоставени жени от двореца...

Слънцето вече залязваше, а по двата бряга на Нил се събираха големи тълпи хора и чакаха нетърпеливо сигнала за прииждането на реката, което наистина беше закъсняло. От два дни вече духаше вятър откъм морето и реката позеленя: слънцето бе отминало звездата Сотис^[2], но в кладенеца на жреците в Мемфис водата не се издигна дори с един пръст. Хората се бяха разтревожили още повече, защото според вестите в Горен Египет прииждането вървяло правилно и дори имало изгледи то да бъде много добро.

— Какво тогава му пречи при Мемфис? — питаха се загрижените земеделци, очакващи с копнеж сигнала.

Когато на небето се показаха звезди, Тафет покри масата в трапезарията с бяла покривка, сложи седмосвещника със запалени свещи, нареди столовете и съобщи, че веднага ще поднесе празничната съботна вечеря.

Тогава Гедеон покри главата си и като вдигна над масата двете си ръце, заговори с оправен към небето поглед:

— Боже на Аврааме, Исаака и Якова, ти, който изведе нашия народ от египетската земя, който даде отечество на робите и изгнаниците, който склучи вечен съюз със синовете на Юда... Боже Йехова, боже Адонаи, позволи ни да приемем без грях плодовете на

враждебната земя, изтръгни ни от тъгата и страха, в които потънахме, и ни върни при бреговете на Йордан, които напуснахме за твоята слава...

В този момент иззад оградата се чу глас:

— Негово достойнство Тутмозис, най-верният слуга на негово величество и на престолонаследника...

— Да живее вечно!... — обадиха се няколко гласа от градината.

— Негово достойнство — започна пак първият глас — изпраща поздравите си на най-прелестната роза на Ливан!

Когато гласът млъкна, прозвучаха звуци на арфа и флейта...

— Музика!... — извика Тафет и плесна с ръце. — Ще празнуваме съботата с музика...

Сара и баща ѝ, отначало уплашени, се разсмяха и седнаха на масата.

— Нека си свирят — каза Гедеон, — няма да си загубим апетита от музиката им.

Флейтата и арфата изсвириха един пасаж, след това запя тенор:

„Ти си най-красивото от всички момичета, които се оглеждат във водите на Нил. Косата ти е по-черна от перата на гарван, очите ти гледат по-нежно от очите на сърна, която тъжи за своето сърненце. Снагата ти е като ствол на палма, а лотосът би завидял на твоята прелест. Гърдите ти са като гроздове, от чийто сок се опиват царете...“

Отново се обадиха флейтата и арфата, а след тях песента продължи:

„Ела и легни в градината. Слугите ще ти поднесат безброй блюда и най-различни напитки. Ела, ще отпразнуваме тази нощ и зората, която ще настъпи след нея. В моята сянка, в сянката на смокинята, която ражда сладки плодове, твоят любим ще легне от дясната ти страна; а ти ще го опияниш и ще бъдеш послушна на всичките му желания...“

Флейтата и арфата прозвучаха отново, а след тях — песента:

„Аз съм мълчаливият разум, никога не приказвам за това, което виждам, и не развалям сладостта на своите плодове с празна бърливост...“^[3]

---

[1] Според каноните на израилтянската религия — чисто вино, което могат да пият вярващите. — Б. пр. ↑

- [2] Сириус. — Б. пр. [↑](#)
- [3] Автентично — Б. а. [↑](#)

ДЕСЕТА ГЛАВА

Внезапно песента секна, заглушена от шума и тропота на тичаща тълпа.

— Неверници!... Врагове на Египет! — викаше някой. — Вие пеете, когато всички сме потънали в грижи, и славите еврейката, която с магиите си спря прииждането на Нил.

— Горко ви! — изкрещя друг в отговор. — Вие тъпчете земята на престолонаследника... Смърт ще ви постигне и вас, и вашите деца!...

— Ще си отидем, но нека излезе еврейката, да ѝ кажем за нашата неправда...

— Да бягаме!... — викна Тафет.

— Къде? — попита Гедеон.

— В никакъв случай! — отвърна Сара, а кроткото ѝ лице пламна от негодувание. — Нима аз не принадлежа на престолонаследника, пред когото тия хора падат ничком?

И преди бащата и слугинята да се опомнят, тя изтича на терасата, цяла облечена в бяло, и извика към тълпата зад оградата:

— Ето ме!... Какво искате от мене?...

Шумът утихна за малко, но след миг отново се обадиха заплашителни гласове:

— Бъди проклета, невернице! Твоят грях задържа водите на Нил!...

Във въздуха изсвистяха няколко камъка, хвърлени наслуки. Един от тях удари Сара по челото.

— Татко!... — извика тя и се хвана за главата. Гедеон я грабна на ръце и я изнесе от терасата. В тъмнината се мяркаха голи хора с бели покривала по главите и с престилчици; те се прехвърляха през оградата.

Долу Тафет крещеше с цяло гърло, а робът негър грабна една брадва и застана на вратата, като се заканваше да разсече главата на всекиго, който се осмели да влезе.

— Камъни за това нубийско куче! — викаха към множеството хората от оградата.

Но изведнъж тълпата утихна, защото от дъното на градината се зададе човек с избръсната глава, наметнат с кожа от пантера.

— Пророк!... Свет отец! — понесе се шепот из тълпата.

Тези, които се бяха покачили на оградата, започнаха да скачат долу.

— Народе египетски — започна жрецьт със спокоен глас, — с какво право вдигаш ръка върху имота на престолонаследника?

— Там живее нечиста еврейка, която спира прииждането на Нил... Горко ни!... Нищета и глад се надвесиха над Долен Египет.

— О, хора със слаба вяра или със слаб разум! — продължи жрецьт. — Къде се е чуло и видяло една жена да попречи на волята на боговете? Всяка година през месец тот водите на Нил почват да прииждат и това продължава до месец хояк. Било ли е някога другояче, въпреки че страната ни винаги е била пълна с чужденци, понякога с чужди жреци и князе, които са стенели в робство и тежък труд, та от жал и гняв са отправяли към нас най-тежки проклетия?... Те сигурно са жадували да се стоварят върху главите ни всякакви нещастия и не един от тях би пожертвувал дори живота си, за да не изгрява сутрин слънцето над Египет или Нил да не придойде в началото на годината. Но постигнаха ли нещо с молитвите си?... Или никой в небесата не ги е чул, или чуждите богове са безсилни пред нашите. Как тогава една жена, която добре живее между нас, би могла да ни навлече такова бедствие, каквото и най-могъщите ни врагове не са успели да ни причинят?...

— Право е това, което казва светият отец!... Мъдри са думите на пророка!... — заобаждаха се из тълпата.

— Но все пак Мойсей, еврейският вожд, предизвика мрак и мор в Египет!... — възрази един глас.

— Да излезе напред тоя, който каза това!... — извика жрецьт. — Призовавам го да излезе, ако не е враг на египетския народ...

Тълпата зашумя като далечен вихър между дървета, но напред не излезе никой.

— Истина ви казвам — продължи жрецьт, — между вас сноват лоши хора като хиени сред стадо овце. Те не ви съжаляват за вашата нищета, а искат да ви насъскат да разрушите къщата на престолонаследника и да вдигнете бунт против фараона. Но ако сполучат в подлите си намерения и гърдите ви почнат да се обливат в

кръв, тия хора ще се скрият от ударите на копията, както сега се скриха пред моя призив...

— Слушайте пророка!... Бъди прославен, божи човече!... — завикаха хората и навеждаха глави.

По-набожните коленичиха на земята.

— А сега чуй ме, о, египетски народе... Заради твоята вяра в думите на жреца, заради послушанието ти към фараона и престолонаследника, заради почитта, която изразяваш към божия слуга, към тебе, народе, ще бъде проявена милост. Идете си с мир по вашите домове и може би, преди да слезете от тоя хълм, Нил ще почне да приижда...

— Дано стане така!...

— Вървете!... Колкото по-голяма бъде вашата вяра и набожност, толкова по-скоро ще видите знака на милостта.

— Да вървим!... Да вървим! Бъди благословен, пророче, син на пророци...

Хората започнаха да се разотиват, като целуваха дрехите на жреца. Изведнъж някой извика:

— Чудо!... Става чудо...

— На кулата на Мемфис запалиха светлина... Нил приижда!... Гледайте, все повече светлини!... Наистина голям светец ни е говорил... Да живее вечно!...

Обърнаха се към жреца, но той беше изчезнал в мрака.

Разярената доскоро, а после учудена и развълнувана от чувство на благодарност тъпла забрави и гнева си, и чудотвореца-жрец. Обзети от луда радост, хората тичаха с всички сили към брега, по който вече бяха лумнали безброй огньове и се чуваше гръмката песен на събрания народ:

„Бъди поздравен, о, Нил, о, свещена река, която си откровение за тази земя. Ти идваш в мир, за да дадеш живот на Египет. О, невидими боже, който разпръскваш мрака и оросяваш ливадите, за да дадеш храна на безсловесните животни! О, път, който слизаш от небето, за да напоиш земята, о, приятелю на хляба, който развеселяваш колибите!... Ти си владетел на рибите, а когато слезеш в полята ни, нито една птица не смее да докосне нашия плод. Ти си създател на житото и баща на ечемика; ти даваш почивка на ръцете на милиони нещастни хора и вековечна трайност на храмовете.“^[1]

В това време осветената лодка на престолонаследника преплава на отвъдния бряг сред възгласи и пес-нопения. Същите хора, които преди малко искаха да нахлуят във вилата на княза, сега падаха ничком или се хвърляха във водата, за да целуват греблата или лодката, която возеше сина на владетеля.

Весел, в светлината на факлите, Рамзес влезе в дома на Сара, придружен от Тутмозис. Като го видя, Гедеон се обърна към Тафет:

— Много ме е страх за дъщеря ми, но още по-малко бих желал да се срещам с нейния господар...

Той прескочи зида и тръгна в тъмнината през градината и нивите към Мемфис. На двора Тутмозис извика:

— Поздравявам те, хубавице Сара!... Надявам се, че ще ни посрещнеш добре заради музиката, която ти изпратих...

Сара се появи на прага с превързана глава, като се опираше на негъра и слугинята.

— Какво значи това? — попита изумен князът.

— Ужасни работи!... — извика Тафет. — Езичници нападناха твоя дом, а един удари Сара с камък...

— Какви езичници?...

— Ами такива... египтяни! — обясни Тафет. Князът я изгледа с презрителен поглед, но веднага изпадна в бяс.

— Кой удари Сара? Кой хвърли камъка?... — извика той и хвана негъра за рамото.

— Ония там, дето са на брега... — отговори робът.

— Хей!... Стража!... — кресна разгневено князът. — Да се въоръжат всички хора от чифлика и да се настигне тая паплач!...

Негърът грабна отново големия си топор, пазачите започнаха да викат ратаите от постройките, а неколцината войници от свитата на княза бързешком заоправяха мечовете си.

— За бога, какво искаш да правиш?... — прошепна Сара и увисна на врата на княза.

— Желая да отмъстя за тебе — отвърна той. — Който напада моята собственост, напада самия мен...

Тутмозис побледня и поклати глава.

— Слушай, господарю. — обади се той, — как ще познаеш в нощта и сред тълпата кои са извършили нападението?

— Все ми е едно... Тълпа го е извършила, тълпата ще отговаря...

— Нито един съдия няма да отсъди така. А ти трябва да помниш, че ще бъдеш върховен съдия — опита се да го убеждава Тутмозис...

Престолонаследникът се замисли, а приятелят му продължи:

— Помисли, какво ще каже утре нашият господар, фараонът?... И каква радост ще зацари между враговете на Египет от изток и запад, ако чуят, че престолонаследникът е нападнал нощем своя народ едва ли не пред царския дворец.

— Ех, ако ми дадеше баща ми поне половината от армията, завинаги биха замлъкнали нашите врагове от всички посоки на света!... — прошепна князът и удари крак о земята.

— Най-сетне... припомни си оня селянин, който се обеси... Ти го съжаляваше, защото бе умрял невинен, а днес... Нима ти сам искаш да убиваш невинни?...

— Стига! — прекъсна го глухо престолонаследникът. — Гневът ми е като гърне, пълно с вода... Горко на тоя, върху когото се излее... Да влезем в къщи...

Тутмозис се дръпна уплашен. Князът хвана Сара за ръка и се качи с нея на горния етаж. Настани я при масата, на която стоеше недовършената вечеря, и като доближи един свещник, смъкна превръзката от главата ѝ.

— Ах — извика той, — та това дори не е рана, а само синина.

След това разгледа Сара внимателно.

— Никога не съм помислял, че можеш да имаш синина... Това много променя лицето...

— Значи, не ти харесвам вече?... — тихо попита Сара и вдигна към него големите си, пълни с тревога очи.

— Ах, не!... Всъщност това ще мине.

После той извика Тутмозис и негъра, на когото заповяда да му разкаже какво се бе случило вечерта.

— Той ни защити — каза Сара. — Застана с топора на вратата...

— Така ли постъпи?... — обади се князът към роба и го погледна проникателно в очи.

— Нима, господарю, можех да позволя чужди хора да нахлуят в дома ти?

Князът го потупа по къдравата глава.

— Ти си постъпил като храбрец — каза той. — Подарявам ти свободата. Утре ще получиш възнаграждение и можеш да се завърнеш

при своите хора.

Негърът се олюля и потърка очите си, бялото на които бляскаше. Внезапно той се хвърли на колене, удари чело в пода и извика:

— Не ме отпъждай, господарю!...

— Добре — отговори престолонаследникът. — Ще останеш при мене, но като свободен войник. Точно такива ми трябват — добави, като погледна Тутмозис. — Той не умее да приказва както пазачът на книгохранилището, но е готов да се бие...

И отново започна да го разпитва за подробностите по нападението, а когато негърът му разказа за появата на жреца и чудото, което извършил, князът се хвана за главата и извика:

— Аз съм най-нещастният човек в Египет!... Още малко и дори в леглото си ще почна да намирам жреци... Откъде е той?... Кой е бил?

Това негърът не можа да обясни. Но добави, че държането на жреца било много доброжелателно към престолонаследника и към Сара, че нападението било ръководено не от египтяни, а от хора, които духовникът нарекъл врагове на Египет и напразно ги призовавал да излязат напред.

— Чудеса!... Чудеса!... — каза замислено Рамзес и се хвърли на леглото. — Чернокожият ми роб се оказва храбър войник и много разсъдлив човек... Жрец защитава еврейка, защото е моя... Какъв е тоя странен жрец?... Египетското простолудие, което коленичи пред кучетата на фараона, напада дома на престолонаследника, водено от някакви врагове на Египет?... Аз лично трябва да проуча всичко това...

---

[1] Автентично. — Б. а. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Свърши се месец тот и започна месец паофи — втората половина на юли. Водата на Нил от зеленикава стана бяла, после червена и продължаваше да приижда. Царският водомер в Мемфис се напълни на височина почти колкото два човешки боя, а Нил растеше всеки ден с две педи. Най-ниските земи бяха вече залени, от по-високите бързаха да приберат лена, гроздето и един от видовете памук. Където сутринта беше още сухо, надвечер блискаха вълни.

Като че ли някакъв буен, невидим вихър бушува в дълбините на реката. Пори той по нея широки лехи, изпълва браздите с пяна, после изравнява за малко водната повърхност и пак я завърта в бездънни вирове.

Сетне отново пори, отново изравнява, върти, пори нови планини от вода, нови ивици пяна и непрекъснато повдига разшумялата се река, непрекъснато завладява нови късове земя. Тук-там като достигне някаква граница, водата я прехвърля в миг, нахлува в низината и образува лъскаво езерце там, където преди малко е имало превърнала се в прах суха трева.

При все че прииждащата вода все още не достигаше най-високото си равнище, цялото крайбрежие беше вече заляно. С всеки час някакъв малък чифлик, разположен на височина, заприличваше на остров, отначало отделен от съседните само с тесен канал, който постепенно се разширяваше и все повече се откъсваше от тях. Често хората, излезли от работа в полето пеш, се връщаха с лодки.

Все повече лодки и салове се появяваха по Нил. Някъде ловяха с мрежи риба, другаде превозваха реколтата до хамбарите или размучалия се добитък до оборите или пък правеха посещения на познатите си, та със смях и провиквания да ги уведомят, че Нил приижда (което всъщност виждаха всички.) Понякога струпалите се като ято патици лодки се разпръсваха на всички страни пред някой широк сал, който взеше от Горен Египет надолу огромни каменни късове, извадени от крайбрежните кариери.

Във въздуха, докъдето можеше да чуе човешко ухо, се носеше шумът на прииждащата вода, крясъците на изплашените птици и веселите песни на хората. Нил приижда, ще има много хляб!

През целия този месец се водеше следствие по нападението срещу дома на престолонаследника. Всяка сутрин една лодка с чиновници и милиция спираше пред някое имение. Откъсваха хората от работа, обсипваха ги с коварни въпроси, биеха ги с тояги. А надвечер в Мемфис се връщаха две лодки: едната с чиновниците, другата с арестуваните.

По тоя начин бяха задържани няколкостотин души, половината от които не знаеха нищо, а другата половина я заплашваше затвор или няколко години работа в каменните кариери. Обаче не можаха да узнаят нищо нито за ръководителите на нападението, нито за оня жрец, който бе склонил народа да се разотиде.

В характера на княз Рамзес бяха съчетани необикновено противоречиви черти. Той беше буен като лъв и упорит като вол. Но освен това притежаваше голям ум и дълбоко чувство за справедливост.

Затова, като видя, че воденото от чиновниците следствие не дава никакви резултати, един ден той отиде в Мемфис и заповяда да отворят затвора.

Затворът беше построен на един хълм, заобиколен от висока стена. Състоеше се от много каменни, тухлени или дървени постройки. В по-голямата си част тия постройки бяха само входи на затвори или жилища на пазачите. Затворниците живееха в подземия, издълбани във варовиковите скали.

Когато престолонаследникът прекрачи портата, забеляза групичка жени, които миеха и хранеха някакъв затворник. Тоя подобен на скелет човек седеше гол на земята, а ръцете и краката му бяха пъхнати в четири отвора на една квадратна дъска, която заместваше веригите.

— Отдавна ли се мъчи така тоя човек? — попита князът.

— От два месеца — отвърна надзирателят.

— И още дълго ли ще трае това?

— Още един месец.

— Какво е сторил?

— Обидил един чиновник, който събирал данъци. Князът се обърна и видя друга група жени и деца.

Между тях имаше и един стар човек.

— Това затворници ли са?

— Не, достойни господарю. Това е семейството на престъпник, който ще бъде удушен... Ето, водят го вече към килията... А те чакат да приберат трупа му — каза надзирателят.

После се обърна към групата и рече:

— Още малко търпение, мили хора, ей сега ще получите трупа.

— Много ти благодарим, благородни господарю — отвърна старият човек, навярно баща на осъдения. — Излезли сме от къщи още снощи, ленът ни остана на нивата, а пък реката приижда!...

Князът побледня и се спря.

— Знаеш ли — обърна се той към надзирателя, — че имам право да помилвам?

— Да, ерпатре — отговори надзирателят и се поклони, а после добави: — Според законите, като спомен за пребиваването ти на това място, сине на слънцето, осъдените за нарушение на религията или на държавния ред, но с добро поведение затворници трябва да получат помилване. Списък на тия хора ще бъде представен пред вашите нозе в срок от един месец.

— А тоя, когото ще удушат сега, няма ли право да се възползува от моята милост?

Надзирателят разпери ръце и се поклони мълчаливо.

Тръгнаха по-нататък. Минаха през няколко двора. В дървени клетки върху голата земя седяха натъпкани осъдените на затвор престъпници. В една от сградите се чуваха ужасни викове: биеха някого, за да изтръгнат признания.

— Искам да видя обвинените в нападението срещу моя дом — каза дълбоко развълнуван престолонаследникът.

— Те са повече от триста души — отвърна надзирателят.

— Подберете няколко, които по ваше мнение са най-виновни, и ги разпитайте в мое присъствие. Не желая обаче да знаят кой съм.

Отвориха помещението, в което се водеха следствията, и престолонаследникът влезе вътре. Той накара следователя да заеме обикновеното си място, а сам седна зад една колона.

След малко обвиняемите почнаха да влизат поединично. Всички бяха страшно отслабнали, с дълги бради и коси, а очите им изразяваха състояние на някаква тиха лудост.

— Дутмоз — обърна се следователят към един от тях, — разкажи как нападнахте дома на достойния ерпатър?

— Ще кажа истината, както пред съда на Озирис. Това стана вечерта в деня, когато трябваше да почне прииждането на Нил. Жена ми каза: „Ела, старо, да се изкачим на хълма; оттам може по-добре да се види сигналът от Мемфис.“ И ние се изкачихме на хълма, откъдето по-лесно може да се види сигналът от Мемфис. Тогава при жена ми се приближи някакъв войник и ѝ каза: „Ела с мене в оная градина, там ще намерим грозде, пък и нещо друго.“ И жена ми отиде в градината с тоя войник, а аз изпаднах в силен гняв. Надничах през зида, но не мога да кажа дали са хвърляли камъни, защото поради дърветата и тъмнината не видях нищо.

— Ами ти как можа да пуснеш жена си с тоя войник? — попита следователят.

— Прощавайте, ваше достойнство, но какво можех да направя? Ами че аз съм само селянин, а той военен, войник на негово величество...

— А видя ли жреца, който ви говори? — Това не беше жрец — отвърна селянинът дълбоко убеден. — Това сигурно беше сам бог Нум, защото излезе от стъблото на едно смокиново дърво и имаше глава на овен.

— Ти видя ли, че беше с глава на овен?

— Прощавайте, но аз не помня много добре дали съм видял, или така приказваха хората. Очите ми бяха помътнени от безпокойство за моята жена.

— Ти хвърля ли камъни в градината?

— Защо да хвърлям, повелителю на живота и смъртта? Ако улучех жена си, щях да си създам тревоги за цяла седмица, а ако ударех войника, такъв юмрук щях да получа в корема, че езикът ми би изскочил. Ами че аз съм само селянин, а той войник на безсмъртния ни господар.

Престолонаследникът направи знак иззад колоната. Изведоха Дутмоз, а въведоха Анупа. Той беше нисък селянин и по гърба си още имаше белези от ударите.

— Кажи, Анупа — започна отново следователят, — как стана нападението на градината на престолонаследника?

— Око на слънцето — отвърна селянинът, — блюдо на мъдростта, ти знаеш най-добре, че аз не съм участвувал в нападението. При мене само дойде един съсед и ми казва: „Анупа, ела да отидем горе на хълма, че Нил приижда.“ А аз му казвам: „Наистина ли приижда?“ А той ми казва: „Ти си по-глупав от осел, защото оселът би чул музиката на хълма, а ти не я чуваш.“ А пък аз му отговарям: „Глупав съм, защото не съм се учил да пиша; само че извинявай, но какво общо има музиката с прииждането на Нил?“ А той отговаря: „Ако Нил не прииждаше, хората нямаше защо да се радват, да свирят и да пеят.“ Тогава отидохме, ваша справедливост, на хълма, а там вече бяха разгонили музиката и хвърляха камъни в градината...

— Кой хвърляше?

— Не можах да разбера. Не приличаха на селяни. Приличаха по-скоро на нечисти парасхити, които порят умрелите, за да ги балсамирят.

— А жреца видя ли?

— Извинете, ваша бдителност, но това не беше жрец, а навярно някакъв дух, който пази дома на престолонаследника... да живее вечно!...

— Защо дух?

— Защото понякога го виждах, а понякога изчезваше от очите ми.

— Да не би да са го закривали хората?

— Разбира се, че понякога го закриваха хората. Но затова пък беше ту по-висок, ту по-нисък.

— Да не би да се е изкачвал нависоко и да е слизал оттам?

— Сигурно се е изкачвал и слизал, но може би се е правил по-висок или по-нисък, защото той беше велик чудотворец. Едва каза: „Ей сега Нил ще придойде“ — и Нил веднага почна да приижда.

— А ти хвърляше ли камъни, Анупа?

— Как ще посмея да хвърлям камъни в градината на престолонаследника?... Та аз съм прост селянин и ръката ми ще изсъхне до лакътя за такова кощунство!

Князът заповяда да се прекъсне следствието. А когато изведоха обвинените, той се обърна към следователя:

— Значи, тия хора спадат към най-виновните?

— Ти каза истината, господарю — отвърна следователят.

— В такъв случай още днес всички трябва да бъдат освободени. Хората не могат да бъдат затваряни за това, че са искали да се убедят дали свещеният Нил приижда, или защото са слушали музика.

— Върховна мъдрост говори през твоите уста, ерпатре — каза следователят. — Заповядано ми бе да намеря най-виновните и аз избрах тия, които заварих. Но аз нямам право да им върна свободата.

— Защо?

— Погледнете, ваше достойнство, тоя сандък. Той е пълен с папируси, на които са написани актовете по делото. Всеки ден съдията в Мемфис получава рапорти по хода му и докладва на негово величество. Какво ще стане с труда на толкова учени писари и висши сановници, ако обвиняемите бъдат освободени.

— Но те са невинни! — извика престолонаследникът.

— Нападение е имало, значи, имало е и престъпление. А където има престъпление, там трябва да има престъпници; който пък е попаднал в ръцете на властта и е вписан в актовете, той не може да си отиде току-така. В кръчмата човек пие и плаща; на пазара продава нещо и купува; на нивата сее и жъне; в гроба получава благословията на умрелите си прадеди. Как може тогава тоя, който е попаднал в съда, да се върне без нищо, като пътник, който се спира на половината път и тръгва обратно за къщи, без да достигне целта?

— Мъдри са твоите думи — отвърна престолонаследникът. — Кажи ми обаче: и негово величество ли няма право да освободи тия хора?

Следователят скръсти ръце и наведе глава.

— Той, равният на боговете, може да направи всичко, което поиска: да освободи обвиняеми, дори осъдени, дори да изгори актове по дело, което би било светотатство, ако бъде направено от обикновен човек.

Князът се сбогува със следователя и нареди на надзирателя по-добре да храни за негова сметка обвинените в нападението. После, силно развълнуван, отплува на другия бряг на реката, която непрекъснато се разширяваше, и отиде в двореца, за да моли фараона да прекрати това нещастно дело.

Тоя ден обаче негово величество участвуваше в много религиозни церемонии и се съвещаваше с министрите, та престолонаследникът не можа да се види с него. Тогава Рамзес отиде

при върховния писар, който след министъра на войната имаше най-голямо влияние в двора. Тоя стар чиновник, жрец в един от храмовете в Мемфис, го прие учтиво, но студено, а като го изслуша, отвърна:

— Учуден съм, че ваше височество иска да безпокои с такива неща нашия господар. Това е все едно да се иска милост за скакалците, които са нападнали нивите...

— Но това са невинни хора!...

— Ние, ваше достойнство, не можем да знаем това, защото за вината и невинността решават законът и съдът. Но за мене едно е сигурно: държавата не може да търпи да бъде нападана нечия градина и особено да се вдига ръка върху собствеността на престолонаследника.

— Ти говориш справедливо, но... къде са виновниците?... — попита младежът.

— Където няма виновни, трябва да има поне наказани. Не вината, а наказанието, което следва след престъплението, учи другите, че те не бива да вършат това.

— Виждам — прекъсна го престолонаследникът, — че ваше достойнство няма да подкрепи молбата ми пред негово величество.

— Мъдрост се лее от устата ти, ерпатре — отговори сановникът. — Аз никога не ще мога да дам на моя господар съвет, който би изложил на риск авторитета на властта...

Князът се върна у дома си изтерзан и в пълно недоумение; чувствуваше, че няколкостотин души страдат несправедливо, но виждаше, че не може да ги спаси, както не би могъл да измъкне човек, върху когото е паднал обелиск или колона от някой храм.

„Твърде слаби са ръцете ми, за да могат да повдигнат такава грамада“ — мислеше той с потисната душа.

И за пръв път почувствува, че съществува някаква сила, много по-мощна от неговата воля: това беше държавният интерес, на който се подчиняваше дори всемогъщият фараон и пред който той, престолонаследникът, трябваше да се преклони!

Настъпи нощ. Рамзес заповяда на прислугата да не допуска никого при него. Той се разхождаше самотен по терасата на вилата и мислеше:

„Страшно нещо!... Там пред мен се разстъпиха непобедимите полкове на Нитагер, а тук — надзирателят на затвора, следователят и

върховният писар ми препречват пътя... Какво представляват те?... Жалки слуги на моя баща (да живее вечно!), който всеки миг може да ги свали до положение на роби и да ги изпрати в каменните кариери. И защо пък баща ми да не помилва невинните?... Държавата ли иска така?... Но какво е това държавата?... Какво яде тя, къде спи, къде са ръцете ѝ и мечът, от който се боят всички?..."

Той погледна към градината и видя между дърветата, на върха на хълма, двата грамадни силуета на пилоните, върху които пламтяха факлите на стражата. И тогава му хрумна мисълта, че стражата никога не спи и че пилоните никога не ядат, а все пак съществуват. Вековечните пилони, могъщи като властелина, който ги е издигнал, като Рамзес Велики. Да разклатиш тия сгради и стотиците подобни на тях, да измамиш тая стража и хилядите други като нея, които бдят за безопасността на Египет, да проявиш непослушание спрямо законите, оставени от Рамзес Велики и от други още по-големи от него властелини и осветени от признанието на двадесетте династии.

За пръв път през живота му в душата на княза почна да се очертава някакво неясно, но огромно понятие — държавата. Държавата е нещо по-величествено от храма в Тива, по-голямо от пирамидата на Хеопс, по-старо от подземие на сфинкса, по-трайно от гранита... В тая необятна, макар невидима сграда хората са като мравки в скална пукнатина, а фараонът — като някакъв пътуващ архитект, който едва е успял да сложи един камък в стената и вече си отива. А стените растат от поколение на поколение и строежът продължава.

Никога досега той, синът на фараона, не беше се чувствувал толкова нищожен, както в тоя миг, когато погледът му блуждаеше в нощния час над Нил, между пилоните на фараоновия дворец и неясните, но величествени силуети на храмовете в Мемфис.

Внезапно между дърветата, чиито клони достигаха до терасата, се обади глас:

— Зная твоята грижа и те благославям. Съдът няма да освободи обвинените селяни. Но делото може да се прекрати и те да се върнат в мир по домовете си, ако управителят на твоя чифлик се откаже да поддържа жалбата си за нападението.

— Значи, моят управител е подал жалба?... — попита учуден князът.

— Ти каза истината. Той я подаде от твое име. Но ако не дойде в съда, няма да има пострадал; а където няма пострадал, няма и престъпление.

Храстите зашумоляха.

— Стой! — извика Рамзес. — Кой си ти?

Никой не отговори. На княза само се стори, че в светлината на факлата, запалена на долния етаж, се мярна гола глава и кожа на пантера.

— Жрец?... — прошепна престолонаследникът. — Но защо се крие?...

Ала в същия миг съобрази, че тоя жрец би понесъл тежка отговорност, загдето дава съвети, които объркват работите на правосъдието.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

По-голямата част от нощта Рамзес прекара в трескави мечти. Ту му се привиждаше държавата като някакъв безкраен лабиринт със здрави, непробиваеми стени, ту му се явяваше призракът на жреца, който само с една мъдра дума му сочеше как да се измъкне от тоя лабиринт. Така съвсем неочаквано пред него се изправиха две огромни сили: държавните интереси, които той не беше чувствувал досега, макар че бе престолонаследник, и жреческото съсловие, което искаше да смаже и подчини.

Това беше тежка нощ. Князът се мятал на леглото си и се питал дали не е бил сляп досега и не проглежда едва днес, за да се убеди колко самият той е неразумен и нищожен. Сега виждаше в съвсем друга светлина предупрежденията на майка си, сдържаността на баща си, когато като фараон бе изявил своята височайша воля, та дори и суровото държане на министъра Херхор!

„Държавата и жреците!...“ — повтаряше си князът в полусънно състояние, облян от студена пот.

Само небесните богове знаят какво би станало, ако мислите, които кълнях тая нощ в душата на княза, имаха време да се оформят и узреят. Може би по-късно, когато стане фараон, щеше да се причисли към най-щастливите и най-дълго царувалите владетели. Може би името му, дълбано в подземните и надземните храмове, би преминавало от поколение на поколение в ореола на най-голяма слава. Може би той и династията му не щяха да загубят трона, а Египет би избягнал силното сътресение в най-тежкото за него време.

Дневната светлина обаче разпръсна привиденията, които бяха сновали над разгорещената глава на княза, а следващите дни коренно промениха неговата представа за неумолимостта на държавните интереси.

Посещението на княза в затвора не остана без последици за обвиняемите. Следователят веднага представи доклад пред върховния съдия, съдията проучи повторно делото, сам разпита някои обвиняеми

и в продължение на няколко дни освободи по-голямата част от задържаните, а останалите незабавно предаде на съд.

А когато подалият оплакване от името на княза не се яви в съда, въпреки че беше викан и в съдебната зала, и на пазарния площад, делото по нападението бе прекратено и останалите обвиняеми — пуснати.

Наистина един от съдиите забеляза, че според закона надзирателят на княжеския чифлик трябва да бъде подведен под отговорност за клеветата и да понесе такова наказание, каквото заплашваше обвинените. Но този въпрос бе отминат с мълчание.

Князът изпрати този надзирател в номеса Такенс и по този начин го отстрани от очите на съда, а наскоро след това изчезна някъде и цялото сандъче с актовете по нападението.

Като узна това, княз Рамзес отиде при върховния писар и го попита с усмивка:

— Е, достопочтени сановнико, невинните са освободени, актовете са унищожени по светотатствен начин, но въпреки това престижът на властта не пострада, нали?

— Княже — отвърна върховният писар с присъщата си студенина, — аз не предполагах, че с едната си ръка ще подавате оплакване, а с другата ще го оттегляте. Вие, ваше достойнство, бяхте обиден от тая сган и наш дълг беше да я накажем. Но щом сте й простили, държавата няма какво да добави към това.

— Държавата!... Държавата!... — повтори князът. — Държавата — това сме ние — добави той и присви очи.

— Да, държавата — това е фараонът и... най-верните му слуги — отговори писарят.

Разговорът с такъв височайши сановник беше достатъчен, за да разсее внушителното, макар и още неясно понятие за значението на държавата, което бе почнало да се пробужда в съзнанието на престолонаследника. Значи, държавата не е вечна и неразрушима сграда, към която всеки фараон трябва да прибави поне по един камък на слава, а е по-скоро купчина пясък, която всеки владетел пресипва, както му харесва. В държавата не съществува оная тясна врата, наречена закони, пред която всеки, селянин или престолонаследник, трябва да наведе глава. В тая сграда има различни входи и изходи: тесни за малките и слабите, много широки, дори удобни — за силните.

„Щом е така — нова мисъл се зароди в главата на княза, — аз ще въведа ред, какъвто на мене ми харесва!“

В тоя миг той си спомни двама души: освободения негър, който, без да чака заповед, бе показал готовност да пожертвува живота си, за да защити собствеността на княза, и непознатия жрец.

„Ако имах повече такива хора, моята воля би била зачитана и в Египет, и вън от Египет!...“ — каза си Рамзес и почувствува непреодолимо желание да открие жреца.

Вероятно това беше същият жрец, който бе възпрял тълпата да нападне неговия дом. Той не само познаваше до съвършенство правото, но и умееше да насочва масите.

„Неоценим човек е. Трябва да го намеря...“

От тоя момент, седнал в малка лодка, карана само от един лодкар, князът почна да обикаля къщурките около чифлика си. Облечен в туника и с голяма перука, с тояга в ръка, върху която бяха отбелязани деления, князът приличаше на инженер, който проверява прииждането на Нил.

Селяните с готовност му даваха всякакви обяснения за промените в почвата поради наводняването и в същото време молеха правителството да измисли някакъв по-лек начин за черпене на вода от геранилото с кофа. Говореха също така и за нападението върху чифлика на престолонаследника, но твърдяха, че не познават хората, които са хвърляли камъни. Най-сетне те си спомняха и за жреца, който бе успял така щастливо да отстрани тълпата, ала не знаеха кой е бил.

— Тук, в околността — казваше един селянин, — има един жрец, който лекува очи, и друг, който разбира от рани, от счупени ръце и крака. Има няколко жреци, които учат на четмо и писмо; има един, който умее да свири на двойна флейта — и дори не свири лошо. Но жрецът, който се появи в градината на престолонаследника, не е измежду тях; тия жреци нищо не знаят за него. Това навярно е бил бог Нум или някой дух, пазител на княза — да живее вечно и винаги да има апетит!

„Дали пък наистина не е бил някой дух!“ — помисли Рамзес.

А в Египет винаги беше по-лесно да срещнеш зли или добри духове, отколкото да видиш, че вали дъжд. Водата на Нил от червена стана кафява, а през август, месец хатор, достигна половината от най-високото си равнище. Тогава отвориха шлюзите по крайбрежните

язове и водата нахлу стремително и почна да пълни каналите и огромното изкуствено Меридово езеро, разположено в прочутата с прекрасните си рози област Фаюм. Сега Долен Египет наподобяваше морски залив, гъсто обсипан с хълмове, по чиито склонове бяха пръснати безброй градини и къщи. Съобщенията по суша бяха напълно преустановени, а по вода се движеха толкова много бели, жълти, червени и тъмни лодки, че напомняха на есенни листа. По най-високите места довършваха прибирането на един особен вид памук и втората коситба на детелината, а започваха да берат тамариндите и маслините.

Един ден, като плаваше край раззеленилите се чифлици, князът забеляза необичайно раздвижване. Между дърветата на един от тия временно образували се островчета се чуваха силни крясъци на жени.

„Навярно някой е умрял...“ — помисли князът. От друг остров се откъснаха лодки, натоварени с жито и с няколко говеда, а хората край стопанските сгради заплашваха и ругаеха хората в лодките.

„Сигурно това е някакъв междусъседски спор...“ — каза си престолонаследникът.

В следващите няколко чифлика беше спокойно, но жителите, вместо да работят или пеят, бяха насядали мълчаливо по земята.

„Трябва да са свършили работата си и сега почиват.“

Ала от друго островче се отдели лодка с няколко разплакани деца, а една жена навлезе до пояс във водата и почна да размахва заплашително пестници. „Откарват децата на училище“ — помисли князът. Тия сцени обаче най-сетне го заинтересуваха... На съседния остров отново се разнесе вик. Князът заслони очи с ръка и видя някакъв човек да лежи на земята, а един негър го биеше с тояга.

— Какво става тук? — обърна се Рамзес към лодкаря.

— Не виждате ли, господарю, че бият този беден селянин?... — отвърна лодкарят, като се смееше. — Трябва да е сгазил просото и сега кокалите му пращят.

— А ти какъв си?

— Аз ли?... — отвърна гордо лодкарят. — Аз съм свободен рибар и стига да предам от улова си онова, което се пада на негово величество, мога да плавам по целия Нил — от първите прагове чак до морето. Рибарят е като риба или като дива патица, а селянинът — като

дърво: храни господарите с плодовете си и никъде не може да избяга, а само скърца, когато надзирателите му лющят кората.

— О-хо-о-о!... Я погледнете нататък... — извика отново самодоволният рибар. — Хей!... Дядо!... Гледай да не изпиеш всичката вода, че няма да остане за нивите...

Тоя весел възглас беше отправен към група хора, които вършеха нещо много странно. Неколцина държаха за краката един човек и го потапяха първо до шията, после до гърдите, най-сетне до пояса. Отстрани стоеше някаква особа с бастун, в туника, цяла покрита с мръсни петна, и с перука от овча кожа.

Малко по-далече други хора държаха жена, която крещеше колкото й глас държи.

Боят с тояги беше толкова разпространен в щастливата държава на фараоните, колкото яденето и спането. Биеха децата и възрастните, селяните и занаятчиите, войниците и офицерите, биеха и чиновниците. Всеки жив човек биваше налаган с тояги. Изключение правеха жреците и най-висшите сановници, защото тях вече нямаше кой да бие. Затова князът бе гледал доста спокойно оня селянин, когото биеха с тояги, но сега потапянето на тоя селянин във водата го заинтересува.

— Хо, хо-о-о!... — продължаваше да се смее лодкарят. — Гледай как го поят!... Така ще напълнее, че жена му ще трябва да му настави колана.

Князът заповяда да се приближат до брега. В това време селянинът бе изваден от реката, сложиха го да повърне погълнатата вода, после отново го грабнаха за краката въпреки нечовешките крясъци на жената, която почна да хапе хората, които я държаха.

— Стой! — викна князът на палачите, повлекли селянина.

— Гледайте си работата! — обади се особата с овчата перука. — Кой си ти, дръзки човече, който се осме...

В тоя миг князът стовари тоягата за измерване, която за щастие беше лека, върху главата му. Въпреки това собственикът на мръсната туника чак седна на земята, а като опипа перуката и главата си, погледна нападателя със замъглени очи.

— Разбирам — каза той с напълно естествен глас, — че имам честта да говоря със знатна личност... Дано, господарю, да имаш винаги добро настроение и никога жлъч да не се разлива по костите ти...

— Какво правите с тоя човек?... — прекъсна го князът.

— Питаш ме, господарю — отвърна особата пак през нос, — като чужденец, който не познава местните обичаи, нито хората, към които се обръща много безцеремонно. Тогава знай, че събирам данъците на негово достойнство Дагон, първият банкер в Мемфис. Ако още не си побледнял от страх, узнай и това, че достопочтеният Дагон е арендатор, пълномощник и приятел на престолонаследника — да живее вечно! — и че ти си позволи насилие в именията на княз Рамзес, а това ще потвърдят моите хора.

— Значи, това... — прекъсна го князът, но изведнъж млъкна. — И с какво право изтезавате така тоя селянин, който принадлежи на княза?

— Не иска, негодникът му, да плаща данъците си, а съкровищницата на престолонаследника е в затруднение...

Като видяха какво сполетя господаря им, помощниците на чиновника пуснаха жертвата си и застанаха безпомощни като крайници на обезглавен. Освободеният селянин почна отново да плюе и да изтръсква водата от ушите си, а жена му се хвърли в краката на спасителя.

— Който и да си ти — застана тя, като скръсти молитвено ръце пред княза, — бог или дори пратеник на фараона, чуй нашата болка. Ние сме селяни на престолонаследника — да живее вечно! — и сме си платили всички данъци: в просо, пшеница, цветя и говежди кожи. Но ето че дойде сега тоя човек и ни кара отново да дадем седем мери пшеница... „С какво право? — пита мъжът ми. — Нали си платих данъците?“ А той повали мъжа ми на земята, почна да го рита и да казва:

„С такова право, че достойният Дагон заповядва.“ — „Откъде да взема — отговаря му моят мъж, — когато нямаме никакво жито и от месец вече се храним с лотосови зърна и коренчета, а и те се намират все по-трудно, защото големите господари обичат да се забавляват с цветовете на лотоса?“

Задавиха я сълзи. Князът чакаше търпеливо да се успокои, но потапяният селянин измърмори:

— Тая жена ще ни докара с приказките си някое нещастие... А пък й казвах, че не обичам жени да ми се бъркат в работите.

През това време чиновникът се приближи до лодкаря и го попита тихо, като сочеше Рамзес:

— Кое е това хлапе?...

— Дано езикът ти да изсъхне! — отвърна лодкарят. — Не виждаш ли, трябва да е някой големец: добре плаща и здравата бие.

— То аз веднага познах — прошепна чиновникът, — че трябва да е някой големец. Цялата си младост съм минал в пиршества със знатни господа.

— Аха! Навярно от тия пиршества са ти останали петна от сос по дрехите... — подигра го лодкарят.

Като се наплака, жената продължи:

— А пък днес идва този писар с хората си и казва на мъжа ми: „Щом нямаш пшеница, дай ни двете си момчета и достопочтеният Дагон не само ще ти опрости този данък, но ще ти плаща за всяко момче по една драхма годишно...“

— Горко ми с тебе! — изкрещя селянинът. — Всички ни ще погубиш с тия брътвежи... Ти не я слушай, добри ми господарю! — обърна се той към Рамзес. — Както кравата мисли, че с опашката си ще прогони мухите, така и на жена ми се струва, че с езика си ще отпъди събирачите на данъци... А не знаят и двете, че са глупави...

— Ти си глупав! — прекъсна го жената. — Сияйни господарю, ти, който имаш царствена осанка...

— Вие сте свидетели, че тая жена кощунства... — каза полугласно чиновникът на хората си.

— Благоухайно цвете, ти, чийто глас е като звук на флейта, изслушай ме! — молеше жената Рамзес. — И така, мъжът ми каза на този чиновник: „Предпочел бих да загубя две бичета, ако ги имах, отколкото да дам момчетата си, дори и да ми плащахте за тях по четири драхми годишно. Защото излезе ли веднъж детето от къщи и отиде ли на служба, никой вече няма да го види...“

— Дано пукна!... Дано рибите ме изръфат на дъното на Нил!... — стенеше селянинът. — Ти, жено, ще опростиш целия ми имот с това си хленчене...

Като видя, че е подкрепян от най-заинтересованото лице, чиновникът излезе напред и отново заговори носово:

— Откак слънцето изгрява иззад царските дворци, а залязва над пирамидите, в тая страна са ставали какви ли не чудесии... През

времето на фараона Семемпсес около пирамидите при Кахун ставали странни неща и чума връхлетяла на Египет. При Ботос земята се разтворила край Бубастис и погълнала множество хора... През царуването на Неферхес водите на Нил цели единадесет дни били сладки като мед. Тия и още много неща са станали, за които зная, защото съм пълен с мъдрост. Но нечувано и невиджано е непознат човек да излезе от водата и да пречи на събирането на данъците в именията на най-достойния престолонаследник.

— Млъкни! — викна Рамзес. — И да се махаш оттук. А на вас никой няма да ви вземе децата — обърна се той към жената.

— Аз мога лесно да се махна — отвърна събирачът на данъците, — защото имам лека лодка и петима гребци. Но дай ми, ваше достойнство, някакъв знак за господаря ми Дагон...

— Снеми перуката си и му покажи знака, който имаш на главата си — каза князът. А на Дагон кажи, че ще му сложа такива знаци по цялото тяло...

— Чувате ли какво приказва?... — прошепна събирачът на данъци на хората си и почна да се оттегля към брега, като правеше ниски поклони.

После седна в лодката, а когато помощниците му я оттласнаха от брега и се отдалечиха на няколко десетки крачки, той протегна ръка и завика:

— Дано мор ви изтръшка, бунтовници такива, светотатци недни!... Оттук отивам право при престолонаследника, да му разкажа какво се върши в неговите имения...

После грабна една тояга и почна да налага с нея хората си, задето не са го защитили.

— Това те чака и тебе!... — викаше той, като заплашваше Рамзес.

Князът скочи в лодката си и разярен заповяда на лодкаря да настигне дръзкия служител на лихваря. Но човекът с овнешката перука захвърли тоягата и сам се хвана за греблата, а неговите хора му помагаха толкова ревностно, че преследването стана безсмислено.

— По-скоро кукумявка ще настигне лястовица, отколкото ние тях, прекрасни господарю — каза лодкарят, като се смееше. — Но вие, изглежда, не сте по измерването на водите; сигурно сте офицер, дори може би от гвардията на негово величество. Цапардосвате по главата и

окото не ви мигва дори. Разбирам ги аз тия работи: цели пет години съм служил във войската. Винаги съм удрял по главата или в корема и добре си живеех на тоя свят. А ако ме бухнеше някой, веднага разбирах, че е някой голедец... В нашия Египет — дано боговете не го изоставят никога! — е много тясно: град до град, къща до къща, човек до човек. Който иска да се движи някак си сред тая тъпканица, трябва да налага хората по главите.

— Ти женен ли си? — попита князът.

— Пфу! Когато има жена и място за човек и половина, тогава съм женен, но иначе съм ерген. Нали съм служил във войската! Оттам зная, че жената е добра веднъж на ден, и то не винаги. Пречи.

— Не би ли постъпил на служба при мене? Няма да съжаляваш...

— Извинете, ваше достойнство, аз веднага разбрах, че вие може би командувате полк, въпреки младото ви лице. Но аз няма да постъпя на служба при никого. Аз съм свободен рибар; дядо ми е бил пастир в Долен Египет, а родът ни произхожда от хиксосите. Говорят наистина, че глупавото египетско селячество произхождало от нас, но мене ме надува смях от това. Селянин и хиксос, ваше достойнство, са нещо като вол и бик. Селянинът може да върви зад ралото или пред ралото, но хиксосът няма да служи на никого. Освен във войската на негово величество, защото е войска.

Развеселеният лодкар бърбеше непрекъснато, но князът не го слушаше вече. В мислите му все по-силно крещяха много болезнени въпроси, мъчителни, защото бяха съвсем нови. Значи, тия островчета, край които плаваше, спадаха към неговите имения? ... Чудно нещо! Той съвсем не знаеше къде се намират и как изглеждат чифлиците му. Значи, от негово име Дагон е обложил селяните с нови данъци, а това необикновено раздвижване, което сам бе наблюдавал, като минаваше край бреговете, се е дължало на събирането на тия данъци?... Изглежда, че селянинът, когото биеха на брега, е нямал с какво да плати. Децата, които плачеха така горчиво в лодката, са били продадени по драхма на глава за цяла година. А жената, която бе нагазила до кръста във водата и проклинаше, е била майка им...

„Жените са много неспокойни — каза си князът. — Сара е най-спокойната между тях, а другите много обичат да дрънкат, да плачат и да крещят...”

Той си спомни селянина, който успокояваше развълнуваната си жена. Него давеха в реката, а той не се сърдеше; нея не я измъчваха, но въпреки това тя крещеше.

„Да, жените са много неспокойни!... — повтори князът. — Дори моята достопочтена майка... Каква разлика между баща ми и нея! Негово величество не иска и да знае, че съм оставил армията заради едно момиче, но царицата се занимава дори с това, че съм взел в дома си еврейка... Сара е най-спокойната жена, която познавам; затова пък Тафет бърчи, плаче и крещи за четири жени...“

После князът си спомни думите на селянката, че вече четири месеца не са слагали хляб в уста, а зърна и коренчета на лотос. Зърната на лотоса са като маково семе; корените — нищо не струват. Той не би ял това дори три дни поред. Пък и жреците, които се занимават с лекуване, препоръчват разнообразие в храната. Още в училище са го учили, че трябва да редува рибата с месо, пшеницата с фурми, ечемика със смокини. Но да се храниш цял месец със зърна от лотос!... Ами конят, а кравата?... Конят и кравата обичат сено, а ечемичната ярма трябва да им тикаш насила в гърлото. Навярно и селяните предпочитат да се хранят с лотосови зърна, а пшеничните или ечемични питки, рибата и месото не са им вкусни. Нали най-набожните жреци и чудотворци никога не докосват месо, нито пък риба.

Изглежда, че сановниците и синовете на владетелите се нуждаят от месо, както лъвовете и орлите, а селяните — от трева, както волът.

Само че... това потапяне във водата заради данъци?... Е, колко пъти той е натиквал под водата свои другари, когато са се къпали заедно; дори сам се е гмуркал в нея... И какъв смях е падал! Гмуркането — та това е забава. А колкото до побоя с тояги — малко ли и него са били с тояги в училище?... Вярно, боли, но, изглежда, не всекиго го боли. Когато биеш кучето, то вие и хапе, но волът няма дори да се обърне. Така и когато бият големец, ще го боли, но селянинът вика само за да се накрещи по този случай. Дори не всички викат, а войниците и офицерите пеят, когато ги налагат с тояги.

Тия мъдри мисли обаче не успяха за заглушат малкия, но досаден смут в сърцето на престолонаследника. Та нали арендаторът му Дагон беше наложил неправилен данък, който селяните вече не можеха да плащат!

Сега князът вече не мислеше за селяните, а за майка си. Тя сигурно знае как финикиецът стопанисва именията му. Какво ли ще каже на сина си по този повод? Как ще го погледне? И как иронично ще се усмихне!... А не би била жена, ако не му напомни:

— Казах ли ти, Рамзес, че този финикиец ще разори имотите ти?...

„Ако тия изменници, жреците, ми бяха дали днес двадесет таланта — помисли князът, — още утре бих изгонил Дагон и тогава селяните ми нямаше да бъдат налагани с този, нямаше да ги потапят във водата, а майка ми нямаше да се шегува с мене... Една десета... една стотна част от богатствата, които лежат в храмовете и насищат алчните очи на бръснатите глави, биха ме направили за дълги години независим от финикийците човек...“

В този миг в душата на Рамзес блесна една крайно странна мисъл: че между селяните и жреците съществува някакъв дълбок антагонизъм.

„По вина на Херхор — помисли той — се обеси оня селянин на границата на пустинята... Два милиона души от египетското простолюдие работят непосилно, за да издържат жреците и храмовете... Ако имотите на жреците бяха собственост на фараона, аз нямаше да бъда принуден да заемам петнадесет таланта и селяните ми нямаше да бъдат потискани така страшно... Ето откъде произлизат нещастията на Египет и слабостта на неговите царе!...“

Князът чувствуваше, че селяните са онеправдани и му стана много леко, когато откри, че причината за това зло са жреците. Дори наум не му дойде, че мнението му може да е погрешно и несправедливо.

Впрочем той не съдеше — само се възмущаваше. А гневът на човека никога не се насочва срещу самия него, както гладната пантера не яде собственото си тяло, а върти опашка, свива уши и се озърта за жертва.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Излетите на престолонаследника, предприемани с цел да открие жреца, който бе спасил Сара, а на него бе дал правен съвет, доведоха до неочакван резултат.

Жрецът не бе намерен, но вместо това между египетските селяни почнаха да се носят легенди за Рамзес.

Някакъв човек плуваше нощем от село на село с една малка лодчица и разказваше на селяните как престолонаследникът освободил хората, застрашени от опасността да работят в каменоломните, задето нападнали неговия дом. Друг път престолонаследникът набил един чиновник, защото искал незаконно да изтръгне от селяните данък. Накрая непознатият добавяше, че княз Рамзес се намирал под особеното покровителство на Амон — бога на западната пустиня, който бил негов баща.

Простолюдието слушаше жадно тия вести, първо, защото отговаряха на фактите и, второ, защото човекът, който ги разказваше, сам приличаше на дух: идваше неизвестно откъде и тутакси изчезваше.

Рамзес изобщо не говори с Дагон за своите селяни, дори не го извика при себе си. Беше му неудобно от финикиеца, от когото беше взел пари и може би щеше да заема още много пъти.

Няколко дни след разправията с писаря на Дагон банкерът сам посети престолонаследника, като държеше в ръка нещо, увито в кърпа. Когато влезе в стаята на княза, той коленичи, развърза бялата кърпа и извади от нея една прекрасна златна чаша. Чашата беше обсипана с разноцветни камъни и покрита с релефни изображения. На поставката беше изобразена беритба и мачкане на грозде, а на чашата — пиршество.

— Приеми тая чаша, достойни господарю, от твоя роб — каза банкерът — и я употребявай сто... хиляда години... до края на вековете.

Но князът разбра намерението на финикиеца. Затова, без да докосне златния подарък, каза със строг израз на лицето:

— Виждаш ли, Дагон, тия рубинени отблясъци вътре в чашата?...

— Разбира се — отговори банкерът, — как може да не видя тоя пурпур, който доказва, че чашата е от най-чисто злато?

— А пък аз ти казвам, че това е кръвта на децата, отнемани от родителите им — отговори гневно престолонаследникът.

После се обърна и мина в другите стаи.

— О, Асторет!... — изстена финикиецът.

Устните му посиняха, а ръцете му така се разтрепераха, че той едва успя да увие чашата си в бялата кърпа.

Няколко дни по-късно Дагон взе своята чаша и отплува за чифлика на Сара. Той се беше облякъл в златоткани дрехи, в гъстата си брада беше сложил стъклена топчица, от която изтичаха благовония, а в косата си бе втъкнал две пера.

— Прекрасна Сара — започна Дагон, — нека Йехова излее върху семейството ти толкова благословии, колкото вода тече в Нил! Ние, финикийците, и вие, евреите, сме съседи и братя. А пък аз горя от такава любовна жар към тебе, че ако ти не принадлежеше на нашия най-достоеен господар, щях да дам за тебе на Гедеон — желая му здраве! — десет таланта и да те взема за законна съпруга. Толкова изгарям от страст по тебе!...

— Опазил ме бог — отвърна Сара — да се нуждая от друг господар освен от тоя, който си имам вече. Но защо, благородни Дагон, ти се е дощяло да посетиш днес прислужницата на престолонаследника?

— Ще ти кажа истината тъй, както ако ти беше жена ми Тамара, която наистина е от знатен род в Сидон и ми е донесла голяма зестра, но е вече стара и не е достойна да събува сандалите ти...

— Много пелин има в меда, който тече от устата ти — подхвърли Сара.

— Нека медът бъде за тебе — продължи Дагон и седна, — а пелинът да трови моето сърце. Нашият господар, княз Рамзес — да живее вечно! — има уста на лъв и очи на орел. Той благоволи да ми даде в аренда именията си, което изпълни с радост сърцето ми; но не ми вярва и аз от мъка не мога да спя по цели нощи: само въздишам и обливам със сълзи леглото си, в което по-добре е да лежиш ти, Сара,

заедно с мене вместо жена ми Тамара, която не може да раздухва вече огъня на страстта в мене...

— Не това искахте да кажете вие — прекъсна го заруменена Сара.

— Аз вече не зная какво исках да говоря от момента, когато те видях и откак нашият господар, като проверяваше как стопанисвам чифлиците му, наби с тояга и взе здравето на писаря ми, който събираше данък от селяните. Та тоя данък не е за мене, Сара, а за нашия господар... Ами че не аз ще ям смокини и пшеничен хляб от тия имения, а ти, Сара, и нашият господар... Нали аз дадох пари на господаря, а на тебе — скъпоценности; тогава защо тия мръсни египетски селяни да ограбват нашия господар и тебе, Сара?... А за да разбереш колко силно разпалваш кръвта ми, за да знаеш, че аз не искам да печеля нито грош от тия имения на господаря, а ви предавам всичко, вземи тая чаша от чисто злато, украсена със скъпоценни камъни и покрита с резба, на която биха се удивявали самите богове.

Като говореше така, Дагон извади от бялата кърпа чашата, която бе отхвърлил князът.

— Аз, Сара, дори не искам — продължи банкерът — да държиш тая чаша в дома си и да черпиш с нея нашия господар. Дай тоя подарък от чисто злато на баща си, на Гедеон, когото обичам като брат. И му кажи тия думи: „Дагон, твойт брат-близнак, нещастният арендатор на именията на престолонаследника, е опропастен. Затова пий, татко, от тая чаша, мисли за твойт брат-близнак и моли Йехова, княз Рамзес — нашия господар, вече да не бие писарите му и да не бунтува селяните, които и без това не искат нищо да плащат.“ А пък ти, Сара знай, че ако някога се съ согласиш да бъдем насаме двамата с тебе, ще ти дам два таланта, а на баща ти един талант и пак ще се срамувам, че ти давам толкова малко, защото ти си достойна да те галят и самият фараон, и престолонаследникът, и достойният министър Херхор, и най-храбрият Нитагер, и най-богатите финикийски търговци. В тебе има нещо такова, че когато те гледам, губя съзнание, а когато не те виждам, затварям очи и се облизвам. Ти си по-сладка от смокиня и по-ухайна от роза... Аз съм готов да ти дам пет таланта... Вземи тая чаша, Сара...

Сара се отдръпна със сведени очи.

— Няма да взема чашата — отвърна тя, — защото господарят ми забрани да приемам подаръци от когото и да било.

Дагон се втрещи и я загледа смаяно.

— Ти, Сара, навярно не знаеш колко струва тая чаша?... Освен това аз я давам на баща ти, моя брат...

— Не мога да я приема... — прошепна Сара.

— Ужас!... — викна Дагон. — Слушай, Сара, ти ще ми платиш тая чаша по друг начин, без да казваш на своя господар... Нали такава прекрасна жена като тебе трябва да притежава злато и скъпоценности и да си има свой банкиер, който да ѝ дава пари, когато тя желае, а не когато нейният господар поиска...

— Не мога!... — прошепна пак Сара, без да скрива отвращението си от Дагон.

Изведнъж финикиецът промени тона и каза, като се смееше:

— Великолепно, Сара!... Аз исках само да се убедя дали си вярна на нашия господар. И виждам, че си вярна, макар че глупавите хора приказват...

— Какво?... — избухна Сара и се хвърли към Дагон със стиснати юмруци.

— Ха, ха, ха!... — почна да се смее финикиецът. — Колко жалко, че нашият господар не чу и не видя това... Но някой път, когато е в добро настроение, аз ще му разкажа, че ти не само си му вярна като куче, но че дори не поиска да приемеш златната чаша, защото той не ти е заповядал да приемаш подаръци... А пък, повярвай ми, Сара, тая чаша би съблазнила не една жена... и то не обикновени жени...

Дагон поседя още малко, като се възхищаваше на невинността и послушанието на Сара. Накрая се сбогува с нея много нежно, седна в лодката си с шатра и отплува за Мемфис. Колкото повече лодката се отдалечаваше от чифлика, усмивката изчезваше от лицето на финикиеца и на него се изписваше гняв. А когато къщата на Сара се скри зад дърветата, Дагон стана, вдигна ръце към небето и завика:

— О, Ваал Сидон, о, Асторет!... Отмъстете на про-клетата дъщеря на Юда за унижението ми... Като капка дъжд в пустинята да се изпари коварната ѝ хубост!... Болести да разядат тялото ѝ, а бяс да овладее душата ѝ... Дано господарят ѝ я прогони от къщи като пършива свиня!... И както днес тя отблъсна чашата ми, дано дойде време така хората да отблъсват изсъхналата ѝ ръка, когато, зажадняла, помоли за канче мътна вода...

После дълго плю и мърмори под нос някакви неразбираеми, но страшни думи, докато чер облак закри за миг слънцето, а водата около лодката се размъти и се надигна на големи вълни. Когато Дагон млъкна, слънцето отново засвети; но реката продължаваше да бъде неспокойна, сякаш я беше раздвижил някакъв нов при-ток на вода.

Гребците на Дагон се изплашиха и престанаха да пеят; но отделени от господаря си със завесата на шатрата, те не забелязваха какво върши той там.

От тоя ден насетне финикиецът не се показва повече пред престолонаследника. Но когато един ден князът се върна във вилата си, свари в спалнята една прекрасна шестнадесетгодишна финикийска танцьорка, цялото облекло на която се състоеше от златен обръч на главата и нежен като паяжина шал на раменете.

— Коя си ти? — попита князът.

— Аз съм жрица и твоя прислужница; изпрати ме господарят Дагон, за да прогоня гнева ти към него.

— Как ще сториш това?

— Ето така... седни тук — каза тя и го настани в креслото. — Аз ще се изправя на пръсти, за да стана по-висока от гнева ти, и с тоя осветен шал ще пропъдя от тебе злите духове... Къш!... Къш!... — зашепна тя, като танцуваше около Рамзес. — Нека ръцете ми свалят мрака от твоята коса... целувките ми да върнат ясения поглед на очите ти... биенето на сърцето ми да изпълни с музика твоите уши, о, господарю на Египет... Къш!... Къш!... Той не е ваш, а мой... Любовта се нуждае от такава тишина, че дори гневът да стихне пред нея...

Като танцуваше така, тя си играеше с косата на Рамзес, прегръщаше го през шията, целуваше очите му. Най-сетне седна изморена в краката на княза, опря глава на коленете му и го загледа втренчено, като дишаше с разтворена уста.

— Не се ли сърдиш вече на твоя слуга Дагон?... — прошепна тя, като милваше княза по лицето.

Рамзес поиска да я целуне в устата, но тя скочи и побягна, като викаше:

— О, не, не може!...

— Защо?

— Аз съм девица и жрица на великата богиня Асторет... Трябва силно да обикнеш и почиташ моята покровителка, за да ти бъде позволено да ме целунеш.

— А на тебе позволено ли е?

— На мене е позволено всичко, защото аз съм жрица и съм се заклела да се запазя чиста!

— Тогава защо си дошла?

— За да разпръсна гнева ти. Направих това и си отивам. Бъди здрав и винаги добър!... — добави тя с пленителен поглед.

— Къде живееш?... Как се казваш?... — почна да пита Рамзес.

— Наричам се Милувка, а живея... Ех, има ли смисъл да ти казвам? И без това няма толкова скоро да дойдеш при мен.

Тя махна с ръка и изчезна, а князът, сякаш замаян, не мръдна от креслото. А когато след малко погледна през прозореца, видя богата лектика, носена бързо от четирима нубийци към Нил.

Рамзес не съжаляваше за девойката, която си отиваше: тя го очарова, но не го завладя.

„Сара е по-спокойна от нея — мислеше той — и по-хубава. Освен това... струва ми се, че тая финикийка е студена, а милувките й заучени.“

Но от тоя ден князът престана да се сърди на Дагон, толкова повече, че веднъж, когато беше при Сара, дойдоха селяни и като му благодариха за покровителството, заявиха, че финикиецът не ги принуждава вече да плащат новия данък.

Така беше около Мемфис. Затова пък в по-далечните имения на престолонаследника арендаторът си наваксваше загубите.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

През месец хояк — от средата на септември до средата на октомври — водите на Нил стигнаха най-високото си равнище, след това започнаха незабелязано да спадат. Из градините беряха тамариндите, фурмите и маслините, а дърветата цъфтяха втори път.

В това време негово величество Рамзес XII напусна слънчевия си дворец при Мемфис и е голяма свита потегли на няколко десетки украсени кораба към Тива, за да благодари на тамошните богове за добрия разлив и за да принесе жертва в гробниците на вечно живите си прадеди...

Достойният владетел се сбогува много благосклонно и топло със своя син и престолонаследник, но ръководството на държавните работи през отсъствието си повери на Херхор.

Княза Рамзес се засегна толкова дълбоко от това доказателство на недоверие у монарха, че цели три дена не излезе от вилата си и не прие никаква храна, а само плачеше. После престана да се бърсне и се пренесе в чифлика на Сара, за да избегне всяка среща с Херхор, а също и напук на майка си, която смяташе за причина на своите нещастия.

Още на другия ден Тутмозис го посети в тоя затънтен кът, като влачеше две лодки с музиканти и танцьорки и трета, пълна с кошници храна и цветя, и делви с вино. Но князът изгони музикантите и танцьорките и като отведе Тутмозис в градината, каза:

— Сигурно те е изпратила майка ми — да живее вечно! — за да ме откъснеш от еврейката... Кажи й обаче, че дори Херхор да стане не само заместник, а и син на моя баща, аз ще правя това, което ми харесва... Разбирам ги аз тия неща... Днес искат да ме лишат от Сара, а утре от властта... Но те ще разберат, че аз няма да се откажа от нищо.

Князът беше раздразнен. Тутмозис вдигна рамене и накрая отвърна:

— Както вихърът отнася птицата в пустинята, така гневът изхвърля човека на брега на несправедливостта. Нима трябва да се чудиш на жреците, загдето не се радват, че престолонаследникът е свързал живота си с жена от чужда земя и чужда вяра? Вярно е, че

Сара не им харесва, и то най-вече, защото ти е единствена жена; ако ти имаше няколко жени, както всички млади благородници, никой нямаше да обърне внимание на еврейката. Но какво лошо са ѝ сторили жреците?... Нищо. Напротив, дори един жрец я е защищавал от развилнялата се тълпа нападатели, които ти благоволи после да извадиш от затвора...

— А майка ми?... — пресече го престолонаследникът.

Тутмозис се засмя.

— Твоята достопочтена майка — продължи той — те обича като собствените си очи и сърце. Наистина и на нея не ѝ харесва Сара, но знаеш ли какво ми каза веднъж?... Да съм ти отнемел Сара!... Виждаш ли каква шега е измислила?... Но и аз ѝ отговорих с шега: „Рамзес ми подари цяла хайка ловни кучета и два сирийски коня, защото му бяха омръзнали; може някога да ми даде и любовницата си, която ще трябва да приема вероятно с нещо отгоре...“

— И наум да не ти идва това. Днес не бих дал Сара никому, и то тъкмо затова, че поради нея баща ми не ме провъзгласи за наместник.

Тутмозис поклати глава.

— Много се лъжеш — отвърна той. — Толкова се лъжеш, че дори почвам да се страхувам. Нима наистина не разбираш причините за това, че си в немилост пред фараона? Та тях ги знае всеки просветен човек в Египет...

— Нищо не знам...

— Толкова по-зле — каза смутено Тутмозис. — Значи, не знаеш, че от маневрите насам войниците, и особено гърците, във всяка кръчма пият за твое здраве...

— Та нали затова получиха пари?

— Да, но не за да викат с цяло гърло, че когато наследиш негово величество — да живее вечно! — щял си да започнеш голяма война, след която в Египет щели да настъпят промени... Какви промени?... И кой може да се осмели, докато фараонът е жив, да говори за планове на неговия наследник?...

Князът се намръщи.

— Това е едно, но мога да ти кажа и още нещо — продължи Тутмозис, — понеже злото е като хиената: никога не ходи само. Ти знаеш ли, че между селяните се пеят песни за теб, за това как си освободил от затвора нападателите? И нещо по-лошо: говорят, че

когато наследиш негово величество, щял си да премахнеш данъците... А трябва да добавя, че щом между селяните почне да се приказва за несправедливости и за данъци, винаги избухват вълнения. И или външен неприятел нахлува в отслабената държава, или Египет се разпада на толкова части, колкото номарси има... Най-сетне сам прецени: удобно ли е да бъде споменавано в Египет друго име по-често от името на фараона?... И някой, та който и да е той, да се изпречва между народа и нашия господар?... А ако ми позволиш, ще ти кажа как жреците гледат на тая работа...

— Разбира се, кажи...

— Един много мъдър жрец, който наблюдавал от върха на храма на Амон движението на небесните тела, измислил такава една притча: „Фараонът е слънце, а престолонаследникът луна. Когато луната се движи на разстояние зад светлия бог, имаме светъл ден и светла нощ. Но когато луната поиска да е много близко до слънцето, тогава тя изчезва сама и нощите стават тъмни. Ала ако се случи така, че луната застане пред слънцето, тогава настъпва затъмнение и настанва страшна уплаха по целия свят...”

— И всички тия брътвежи — прекъсна го Рамзес — достигат до ушите на негово величество?... Горко ми!... По-добре да не бях се раждал син на фараон...

— Фараонът, който е бог тук на земята, знае всичко, но е достатъчно велик, за да не обръща внимание на пианските възгласи на войниците или на шушуканията на селяните. Той знае, че всеки египтянин ще даде живота си за него, а ти най-напред.

— Говориш истината! — отвърна угрижено князът. — Но във всичко това аз виждам нова подлост и лицемерие на жреците — добави той живо. — Значи, аз засланям величието на нашия владетел, защото освобождавам невинните от затвора или не позволявам на моя арендатор да товари селяните с несправедлив данък?... А това какво е, когато негово достойнство Херхор се разпорежда с армията, назначава командири, преговаря с чужди князе, а застава баща ми да прекарва дните си в молитви...

Тутмозис запуши уши и като затропа с крака, викна:

— Млъкни, стига вече!... Всяка твоя дума е светотатство... Държавата се управлява само от негово величество и каквото и да става по земята — то става само по негова воля. Херхор е слуга на

фараона и върши това, което господарят му заповяда... Някога ти сам ще се убедиш в това... Дано само думите ми не бъдат разбрани лошо!...

Лицето на княза толкова помръкна, че Тутмозис прекъсна разговора и се сбогува бързо с приятеля си. А когато седна в лодката, покрита с балдахин и завески, той си отдъхна, изпи порядъчно голяма чаша вино и се замисли: „Брр!... Благодаря на боговете, че не са ми дали характера на Рамзес. Той е най-злочестият човек в най-щастливи условия... Би могъл да има най-красивите жени на Мемфис, а се държи само за една, за да дразни майка си! Всъщност той не дразни майка си, а всички тия девици и верни съпруги, които съхнат в копнеж, защото престолонаследникът, който на това отгоре е и прекрасен момък, не посяга на девствеността им или не ги принуждава към изневяра. Той би могъл не само да пие, но и да се къпе в най-хубаво вино, но вместо това предпочита простото войнишко пиво и сухата питка, натрита с чесън. Не разбирам откъде има този селяшки вкус. Дали достопочтената царица Никторис в критичен час не се е загледала в някой работник, когато се е хранел?...

Освен това Рамзес би могъл да не работи от сутрин до вечер. Ако искаше, щяха дори да го хранят най-знатни господа, техните жени, сестри и дъщери. А той не само че сам посяга към храната, но за голямо огорчение на благородната младеж сам се мие, сам се облича, а фризьорът му по цели дни лови птички и способностите му отиват нахалост.“

— О, Рамзес, Рамзес... — въздъхна контето. — Може ли при един такъв княз да се развива модата?... Та ние цяла година вече носим все едни и същи престилки, а пък перуките се задържат само благодарение на дворцовите сановници; защото Рамзес изобщо не иска да носи перука, пък за благородното съсловие това е страшно унижение.

И всичко това... брр... поражда тая проклета политика... О, колко съм щастлив, че не съм длъжен да отгатвам какво мислят в Тива или в Ниневия, че не съм принуден да се грижа за възнаграждението на войската, да пресмятам с колко души се е увеличило или намалило населението на Египет и какви данъци може да бъдат налагани. Страшно е да се каже, че твоят селянин не ти плаща толкова, колкото

ти трябва и колкото харчиш, а колкото позволява прииждането на Нил. А пък татко Нил не пита моите кредитори какво им дължа аз...

Така размишляваше елегантният Тутмозис и подкрепяше угрижения си дух със златисто вино. А преди лодката му да стигне до Мемфис, налегна го толкова дълбок сън, че робите трябваше да пренесат на ръце господаря си до лектиката.

След заминаването на Тутмозис, което приличаше по-скоро на бягство, престолонаследникът се замисли дълбоко и дори почувствува известна тревога.

Като възпитаник на висшите жречески училища и член на най-висшата аристокрация, князът беше скептик. Той знаеше, че докато едни жреци се подготвят чрез дълъг пост и изтезаване на плътта си да призовават духове, други наричаха духовете миражи или измама. Той беше виждал също така как свещеният бик Апис, пред който падаше ничком целият Египет, неведнъж биваше налаган здравата с тояги от най-нископоставените жреци, които се грижеха за неговата паша и му водеха крави.

Най-сетне той разбираше, че баща му, Рамзес XII, който за простолудиято беше вечно жив бог и всемогъщ владетел на света, всъщност е човек като другите, само че малко по-болнав, отколкото старците на неговата възраст, и много ограничаван от жреците.

Князът знаеше всичко това и с много неща се подиграваше не само вътрешно, а и публично. Но неговото свободомислие се прекланяше пред неопровержимата истина, че никой не може да се шегува с титлите на фараона!...

Рамзес познаваше историята на своето отечество и помнеше, че в Египет на големците са били прощавани много неща. Големецът можеше да повреди някой канал, да убие тайно човек, да се подиграва тайно с боговете, да получава дарове от пратениците на чужди държави... Но два греха бяха недопустими: издаване на жречески тайни и измяна на фараона. Този, който извършеше едното или другото, изчезваше безследно, понякога не веднага, а и след година дори, макар и да бе обкръжен от много слуги и приятели. Но къде се дяваше и какво ставаше с него?... За това никой не смееше дори да говори.

Ето защо, откак войниците и селяните започнаха да споменават името му и да разправят за неговите планове за промени в държавното

управление и за бъдещи войни, Рамзес почувствува, че се намира на подобна наклонена хлъзгава плоскост. Когато мислеше за това, князът изпитваше чувството, че него, престолонаследника, го тласка насила някаква безименна тълпа от бедняци и бунтовници към върха на най-високия обелиск, откъдето човек може само да падне и да се превърне на пихтия.

По-късно, когато след дългия живот на баща си стане фараон, той ще има право и средства да извърши много такива дела, за които никой в Египет не би помислил без ужас, но днес трябва наистина да се пази, за да не бъде обявен за предател и бунтовник срещу основните закони на държавата.

В Египет имаше един признат владетел: фараонът. Той управляваше, той искаше, той мислеше заради всички и горко на онзи, който се осмелеше да изрази гласно някакво съмнение във всемогъществото на фараона, да заговори за някакви свои намерения или изобщо за някакви промени.

Плановете се изработваха само на едно място: в залата, където фараонът изслушваше мненията на членовете на придворния съвет и сам изразяваше своето мнение. Всички промени можеха да излязат само оттам. Там пламтеше единственият видим светилник на Държавната мъдрост, чиято светлина озаряваше целия Египет. Но и по този въпрос по-безопасно беше да се мълчи.

Всичките тия мисли преминаха като вихър през главата на престолонаследника, когато, седнал под кестена върху каменната пейка в градината на Сара, гледаше пейзажа наоколо.

Водите на Нил бяха вече спаднали малко и почнали да стават бистри като кристал. Но цялата страна все още продължаваше да изглежда като морски залив, гъсто осеян с острови, по които се издигаха сгради, зеленееха зеленчукови и овощни градини и тук-там китки високи декоративни дървета. Около всички тия острови стърчаха геранила с кофи и с тяхна помощ голи хора с бронзов цвят на кожата, с мръсни престилки и шапки черпеха вода от Нил и я изливаха в разположените едно над друго водохранилища.

Една такава местност се запечата особено силно в паметта на Рамзес. Това беше стръмен хълм, по чиито склонове работеха три геранила: едното черпеше вода от реката и я изливаше в най-ниското водохранилище, второто вадеше вода оттам и я издигаше няколко

лакти по-високо, третото геранило преливаше водата оттук в най-високото водохранилище, което се намираше на върха на хълма. Там пък няколко също така голи хора черпеха водата с лейки и поливаха зеленчуковите лехи или с помощта на ръчни пръскала оросяваха дърветата.

Движенията на геранилата, които ту се снишаваха, ту се издигаха, наклоняването на кофите, движенията на пръскалата — всичко това ставаше толкова ритмично, че хората, които работеха тук, можеше да бъдат сметнати за автомати. Никой от тях не говори на съседа си, не сменя мястото си, не се озърта, само се навежда и изправя все по един и същи начин от сутрин до вечер, месец след месец — навярно от детинство до смърт.

„Ето такива твари — помисли князът, като наблюдаваше работата на земеделците, — такива твари искат да ме направят изпълнител на своите миражи... Какви промени в държавата могат да искат те? Сигурно тоя, който черпи вода от по-долния кладенец, иска да премине при по-горния или вместо да полива лехите с ведро, да оросява дърветата с пръскало?...“

При мисълта, че той, престолонаследникът, не стана наместник на фараона поради приказките на такива именно същества, които цял живот се клатушкат над ямите с мътна вода, Рамзес бе обзет от ярост и потиснат от чувството на унижение.

В тоя миг чу тихо шумолене между дърветата — и върху раменете му се сложиха две нежни ръце.

— Какво има, Сара? — попита князът, без да обърне глава.

— Тъжен ли си, господарю мой?... — отвърна тя. — Дори и Мойсей не се е зарадвал толкова, когато видял обетованата земя, колкото аз, когато ти ми каза, че идваш тук, за да живееш с мене. Но ето цяло денонощие откак сме заедно, а нито веднъж не видях усмивката ти. Дори не ми говориш, а ходиш мрачен, не ме галиш нощем, а само въздишаш.

— Имам грижи.

— Сподели ги с мене. Мъката е като съкровище, дадено ни да го пазим. Докато го пазим сами, дори сънят бяга от нас и ни става по-леко едва когато намерим втори пазач.

Рамзес я прегърна и я настави до себе си на пейката.

— Когато селянинът не успее да прибере реколтата от полето преди прииждането на реката — каза той с усмивка, — помага му жена му. Тя му помага и да дои кравата, носи му храна, мие го, когато се върне вечер от работа. Оттук произхожда и вярата, че жената може да облекчи грижите на мъжа.

— А ти не вярваш ли в това, господарю?...

— Дори жена, мъдра и властна като... моята майка, не може да облекчи грижите на престолонаследника — отвърна Рамзес.

— За бога! Кажи ми какви са тия грижи? — настоя Сара, като се притискаше до рамото на престолонаследника. — Според нашите предания Адам напуснал рая заради Ева, а пък той е бил най-великият владетел на най-красивото царство...

Князът се замисли и след малко започна:

— И нашите мъдреци учат, че много мъже са се отказвали от почести заради жена. Но не се е чуло никой да се е издигнал благодарение на жена; освен може би някой военачалник, на когото фараонът е дал дъщеря си с голяма зестра и висока служба. Жената не може да помогне на човека нито да се издигне на по-висок пост, нито да се избави от грижи.

— Защото може би не обича така, както аз те обичам, господарю... — прошепна Сара.

— Зная, че ти ме обичаш извънредно много... Ти никога не си искала от мене подаръци, нито си покровителствувала хора, които не се колебаят да дирят кариера дори под леглата на княжеските любовници. Ти си по-кротка от агне и тиха като нощ над Нил. Целувките ти са като благовоние от страната Пунт, а прегръдката ти — сладка като съня на изнурен от работа човек. Аз нямам мярка за твоята красота, нито думи за твоите добродетели. Ти си чудо между жените, чиито устни са пълни с тревога, а любовта им струва скъпо. Но при цялото си съвършенство с какво можеш да облекчиш моите грижи? Нима ще наредиш негово величество да предприеме голям поход на Изток, а мене да ме провъзгласи за главнокомандуващ? Ще ми дадеш ли поне корпуса „Менфи“, за който бях молил, или ще ме назначиш управител от името на фараона на Долен Египет? Нима ще направиш така, че всички поданици на негово величество да мислят и чувствуват като мене — неговия най-верен слуга?...

Сара отпусна ръце на коленете си и прошепна тъжно:

— Вярно е, че не мога ... Нищо не мога!...

— Напротив, много можеш!... Можеш да ме развеселиш — отвърна усмихнато Рамзес. — Зная, че си се учила да танцуваш и да свириш. Затова свали тия дълги дрехи, които подходат на жриците-пазителки на огъня, и се облечи в прозрачен воал като... финикийските танцьорки... И така танцувай и ме милвай, както те...

Сара го хвана за ръцете и с плам в очите викна:

— Та ти, значи, имаш работа с такива разпуснати жени?... Кажи... Нека сама да разбере бедата си... А после ме изпрати при баща ми, в нашата пустинна долина, където по-добре да не те бях виждала никога!...

— Хайде, хайде, успокой се — каза князът, като си играеше с косите ѝ. — Нали съм принуден да виждам танцьорки ако не на пиршества, поне на тържества или при богослужение в храмовете. Но всички те заедно не ме интересуват толкова, колкото ти сама. Та и коя ли от тях би могла да се сравни с тебе? Ти имаш тяло като статуята на Изида, издялана от слонова кост, а всяка от тия танцьорки има някакъв недостатък, Едни са прекалено пълни, други имат слаби крака и грозни ръце, а случват се и такива, които носят чужди коси. Коя от тях може да се сравни с тебе?... Ако беше египтянка, всички храмове щяха да се надпреварват да те вземат за предводителка на хора си. Какво говоря: ако се появиш и сега в Мемфис с прозрачна рокля, жреците биха се помирили с тебе, стига само да се съгласиш да участвуваш в религиозните процесии.

— На нас, дъщерите на Юда, не е позволено да носим нескромни дрехи...

— Нито да танцувате, нито да пеете?... Защо тогава си учила всичко това?

— Нашите жени и момичета танцуват само за слава на бога, а не за да сеят зърната на похотливостта в мъжките сърца. А пеем... Почакай, господарю мой, аз ще ти пея...

Тя стана от пейката и тръгна към къщи. Скоро се появи отново, а зад нея вървеше едно младо момиче с изплашени черни очи, с арфа в ръце.

— Коя е тая девойка? — попита князът. — Чакай, чакай, виждал съм някъде тоя поглед?... Ах, да, тук последния път тая изплашена девойка ме наблюдаваше иззад храстите...

— Това е моята сродница и прислужница Естер — отвърна Сара. — Вече цял месец, откак живее при мен, но се бои от тебе, господарю, та затова бяга. Възможно е някога да те е наблюдавала иззад храстите.

— Можеш да си отидеш, дете мое — обърна се князът към вцепененото от страх момиче, а когато то се скри зад дърветата, добави: — И тя ли е еврейка?... Ами тоя пазач на къщата ти, който ме гледа както овен крокодил?

— Това е Самуил, син на Ездра, също мой сродник. Взех го на мястото на негъра, когото ти, господарю, освободи. Та нали ми позволи да си избирам слугите?...

— Да, разбира се! Тогава навярно и надзирателят на ратаите е евреин, защото кожата му е жълта и гледа също така покорно, както никой египтянин не би могъл да гледа.

— Той се нарича Иезекиил, син на Рубен, сродник на баща ми — отговори Сара. — Не ти ли харесват тия хора, господарю?... Това са много верни твои слуги.

— Дали ми харесват! — рече унило князът, като барабанеше с пръсти по пейката. — Той не се намира тук, за да ми харесва, а за да пази твоя имот... Тия хора съвсем не ме интересуват... Запей, Сара...

Сара коленичи на моравата в краката на княза, взе няколко акорда на арфата и започна:

— „Къде има човек без грижи? Къде е тоя, който, преди да си легне, би могъл да рече: това бе ден, прекаран без тъга? Къде има човек, който, лягайки в гроба, може да каже: животът ми изтече без болести и тревоги, като тиха вечер край Йордан!

Но колко много са тия, които всеки ден обливат хляба си със сълзи, а къщите им се изпълват с въздишки.

Плачът е първият глас, който издава човек на тая земя, а стонът — последно сбогуване. Пълен с огорчения влиза той в живота, пълен със съжаление слиза към мястото за вечен покой и никой не го пита къде би искал да остане.

Къде е тоя, който не е изпитал горчивината на съществуването? Може ли това да бъде дете, чиято майка е била грабната от смъртта, или бебе, което не е познало майчина гръд, защото гладът я е изсмукал, преди то да успее да прилепи устните си до нея.

Къде има човек, сигурен в своята съдба, който би гледал утрото си без страх? Нима тоя, който работи на полето, не знае, че дъждът не

зависи от неговата воля и че не той сочи пътя на скакалците? Нима търговецът не предава богатството си на ветровете, които идват неизвестно откъде, а живота си не поверява на вълните над морската бездна, която поглъща всичко и нищо не връща?

Къде има човек без тревога в душата? Може ли да е такъв ловецът, затекъл се подир бърза сърна, а среща на пътя си лъв, който се смее на неговата стрела? Може ли да е войникът, който през труд и мъки крачи към слава, а среща гора от остри копия и жадни за кръв бронзови мечове? Може ли да е такъв някой велик цар, който под пурпурната мантия носи тежка ризница и с будно око следи войските на мощните си съседи, а ухото му лови всеки шумол на завесата, за да не го изненада измяната в собствената му шатра?

Навсякъде и всякога човешкото сърце е препълнено със смут. В пустинята го заплашва лъв и скорпион, в пещерите — дракон, между цветята — отровна змия. Когато слънцето свети, алчен съсед обмисля как да му отнеме от земята, нощем ловък крадец опипва вратата към неговия килер. В детството си е безпомощен, на старини — немощен, а в разцвета на силите си е обкръжен от опасности, както китът от водната бездна.

Затова, о господи, създателю мой, към тебе се обръща измъчената човешка душа. Ти си я изпратил на тоя свят, пълен със засади. Ти си вселил в нея страха от смъртта, ти си преградил всички пътища към покоя освен този, който води към тебе. И както детето, което не умее да ходи, се хваща за полата на майка си, за да не падне, така жалкият човек протяга ръце към твоето милосърдие и намира упование...”

Сара млъкна, князът се замисли, а след малко каза:

— Вие, евреите, сте мрачен народ. Ако в Египет вярвах в това, което учи вашата песен, никой край брега на Нил нямаше да се смее. Богатите щяха да се скрият от страх в подземията на храмовете, а народът, вместо да работи, щеше да избяга в пещерите и там напразно да чака милост.

Нашият свят е друг: всичко можеш да имаш в него, но всичко трябва да постигнеш сам. Нашите богове не помагат на мекошавите. Те слизат на земята едва когато героят, който се е решил да извърши свръхчовешко дело, изчерпи всичките си сили.

Така е станало и с Рамзес Велики, когато се хвърлил сред две хиляди и петстотин неприятелски колесници, във всяка от които имало по трима бойци. Едва тогава безсмъртният Амон му подал ръка и довършил погрома. Но ако вместо да се бие, беше чакал помощта на вашия бог, отдавна вече египтянинът щеше да ходи по бреговете на Нил само с ведро и тухла, а презрените хети — с папируси и тояги!

Затова, Саро, по-скоро своята красота ще разпръсне грижата ми, отколкото своята песен. Ако постъпвах така, както учат еврейските мъдреци, и чаках помощ от небето, виното щеше да бяга от устата ми, а жените — от дома ми.

И преди всичко нямаше да бъда наследник на фараона, както заварените ми братя, единият от които не може да прекоси стаята, без да се опира на двама роби, а вторият се катери по дърветата!...

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

На другия ден Рамзес изпрати негъра си в Мемфис със заповеди, а към обед в чифлика на Сара пристигна голяма лодка, пълна с гръцки войници с високи шлемове и лъскави ризници.

По команда шестнадесет души, въоръжени с щитове и къси копия, слязоха на брега и се строиха в две редици. Те вече щяха да тръгнат към къщата на Сара, когато ги спря втори пратеник на княза и им заповяда войниците да останат на брега, а при престолонаследника да отиде само командирът им Патрокъл.

Войниците се спряха и застанаха неподвижни като два реда колони, обковани с блестящ метал. Подир пратеника тръгна само Патрокъл; той носеше шлем с пера и пурпурна туника, върху която имаше златна ризница, украсена на гърдите с изображение на женска глава, със змии вместо коса.

Князът прие знаменития генерал до портата на градината. Той не се усмихна както обикновено, дори не отговори на ниския поклон на Патрокъл, а каза със студен израз:

— Кажи, ваше достойнство, на гръцките войници от моите полкове, че аз няма да правя с тях учение, докато негово величество, нашият господар, не ме провъзгласи втори път за техен вожд. Те загубиха тая чест, като си позволиха да вдигат по кръчмите възгласи, подобаващи само на пияници, а оскърбителни за мене. Обръщам също така внимание на ваше достойнство, че гръцките полкове са недостатъчно дисциплинирани. Войниците от тоя корпус говорят за политика по обществени места, за някаква възможна война, а това е равно на предателство. По такива въпроси може да говори само негово величество фараонът и членовете на върховния съвет. А ние, войниците и слугите на нашия повелител, независимо какъв пост заемаме, можем само да изпълняваме заповедите на най-милостивия ни владетел и... винаги да мълчим. Моля, ваше достойнство, да съобщите тия забележки на моите полкове. Пожелавам на ваше достойнство успехи във всичко.

— Ще бъде така, както казахте, ваше достойнство — отговори гъркът.

После се обърна кръгом и изпънат, тръгна към лодката, като подрънкваше с оръжието си.

Той знаеше за приказките на войниците по кръчмите и в тоя миг разбра, че на престолонаследника, когото войската боготвореше, се е случила някаква неприятност. Затова, когато стигна при останалите край брега шепа въоръжени хора, той си придаде силно разсърден вид, размахва яростно ръце и викна:

— Храбри гръцки войници!... Крастави кучета, дано проказа ви разяде!... Ако отсега нататък някой гръцки войник спомене по кръчмите името на престолонаследника, ще му строша делва о главата, а парчетата ѝ ще натъпча в гърлото му и... вън от полка!... Всеки, който се провини, ще пасе свинете на египетските селяни, а в шлема му кокошки ще снасят яйца. Такава съдба очаква ония глупави войници, които не знаят да си държат езика. — А сега: наля-во! Кръгом! И марш към лодката, дано чумата ви измори! Войникът на негово величество трябва преди всичко да пие за здравето на фараона и за успеха на негово достойнство министъра на войната, Херхор. Да живеят вечно!...

— Да живеят вечно!... — повториха войниците. Всички се качиха на лодката навъсени. Но като наближиха Мемфис, намръщеното чело на Патрокъл се проясни. Той заповяда да запеят песента за дъщерята на жреца, която толкова много обичала войската, че слагала в леглото си кукла, а сама прекарвала цели нощи в караулната будка.

В такта на тая песен се маршируваше най-добре, а и веслата гребяха най-живо.

Надвечер в чифлика на Сара пристигна втора лодка, от която слезе главният управител на имотите на Рамзес.

Князът прие и тоя сановник при портата на градината — може би от строгост, а може би за да не го принуждава да влиза в дома на своята наложница еврейка.

— Искан да те видя — каза престолонаследникът — и да ти кажа, че между моите селяни се бръщолевят глупави измислици за намаляване на данъците или нещо такова... Желая всички селяни да узнаят, че аз няма да намаля данъците им. Ако пък някой въпреки това

предупреждение продължи да упорствува поради глупостта си и да приказва за данъците, ще получи тояги...

— Няма ли да е по-добре, ако плати глоба... утен или драхма, както ваше достойнство заповядате — подхвърли главният управител.

— И това може, но на по-упоритите — и тояги.

— Осмелявам се да съобщя на ваше достойнство — зашепна управителят, като стоеше непрекъснато наведен в поклон, — че известно време селяните наистина говореха за премахване на данъците, подбуждани от някакъв непознат човек. Но от няколко дни изведнъж утихнаха...

— Е, в такъв случай може да мине и без тояги — забеляза Рамзес.

— Освен като предпазна мярка — подхвърли управителят.

— Не е ли жалко за тоягите?

— От тая стока винаги имаме в изобилие.

— Във всеки случай... умерено — напомни князът. — Не желая... в никакъв случай не желая да стигне до ушите на негово величество, че измъчвам селяните без причина. За бунтовни приказки трябва да се бие и да се налагат парични глоби, но когато няма повод, може да се прояви великодушие.

— Разбрах — отвърна управителят, като гледаше княза в очите. — Нека викат, колкото трябва, за да не си шушукат богохулства...

И двата разговора на престолонаследника — с Патрокъл и с управителя, бързо обиколиха Египет.

След като управителят си замина, князът се прозина, огледа се наоколо с отегчен поглед и си каза:

— Направих, каквото можах... А сега няма да върша нищо, стига да мога да се въздържа...

В тоя миг откъм стопанските сгради на чифлика долетяха до княза тихи стонове и чести удари. Рамзес обърна глава и видя, че надзирателят над ратаите, Иезекиил, син на Рубен, налага с тояги един от подчинените си, като в същото време го успокоява:

— Тихо де!... Млъкни де, животно такова!...

А битият слуга лежеше на земята и запушваше уста с ръка, за да не вика.

В първия миг князът се хвърли като пантера към сградите, но се спря внезапно.

— Какво мога да му сторя... — прошепна си той. — Та нали това е чифлик на Сара, а тоя еврейин е неин сродник...

Той прехапа устни и се скри между дърветата; наказанието и без това беше наложено.

„Значи, така управляват стопанството тия покорни евреи?... — помисли си князът. — Значи, така?... Мене ме гледа като подплашено куче, а бие слугите? Дали всички са такива?...”

И за пръв път в сърцето на Рамзес се пробуди съмнение, че и Сара може би само се преструва на добра, а всъщност да го лъже.

В душата на Сара наистина ставаха някои промени.

В първия миг, когато срещна в пустинната долина княза, Рамзес ѝ хареса. Но това чувство се смълча изведнъж под влияние на оглушителната вест, че красивият момък е син на фараона и престолонаследник. А когато Тутмозис постигна споразумение с Гедеон за отвеждането ѝ в дома на княза, Сара изпадна в състояние на пълно замайване.

Тя не би се отказала от Рамзес срещу каквито и да било богатства, дори ако това би ѝ струвало живота, но не можеше да се каже, че тогава вече го обичаше. Любовта изисква свобода и време, за да разцъфнат най-прекрасните ѝ цветя, а пък на Сара не ѝ оставиха нито време, нито свобода. Един ден тя срещна княза, а на другия я грабнаха, почти без да я питат какво мисли, и я докараха в тая вила край Мемфис. А след няколко дни тя стана любовница, учудена, изплашена, без да проумява какво става с нея.

Освен това, още неуспяла да привикне с новия си живот, тя се разтревожи от ненавистта на околното население към нея — еврейката, после дойде посещението на някакви непознати знатни жени, най-сетне нападението срещу чифлика.

Това, че Рамзес се застъпи за нея и искаше да се хвърли върху нападателите, я уплаши още повече... Тя губеше съзнание при мисълта, че се намира в ръцете на един толкова невъздържан и могъщ човек, който, ако пожелае, има право да пролива чужда кръв, да убива...

Сара изпадна в отчаяние: като слушаше заплашителните заповеди на княза, когато нареждаше на слугите да се въоръжат, струваше ѝ се, че ще полудее... Но една дребна случка или по-скоро

една думичка, подхвърлена тогава, отрезви Сара и придаде нова насока на чувствата ѝ.

Князът, смятайки, че тя е ранена, дръпна превръзката от главата ѝ, но като видя, че мястото е само натъртено, извика:

— Та това е само синина?... Колко променя лицето тая синина!...

При тази думичка Сара забрави болката и тревогата си. Обхвана я ново безпокойство: значи, тя толкова се е променила, та това учуди княза?... А пък той наистина се беше само учудил!...

След няколко дни синината изчезна, но в душата на Сара останаха и се разраснаха непознати дотогава чувства. Тя почна да ревнува Рамзес и да се бои, че той ще я изостави.

И още една грижа я измъчваше: че се чувствава слуга и робиня на княза. Наистина тя беше и искаше да му остане най-вярна слугиня и най-предан, неразделен като сянка роб. Но в същото време жадуваше той да не се отнася с нея като господар и владетел, поне когато я милва.

Нали тя беше негова, а той неин? С какво право всъщност той не показва, че поне мъничко ѝ принадлежи, а с всяка дума и жест дава да се разбере, че ги дели пропаст?... Каква? Та нима тя не го държеше в обятията си? Нима той не целуваше устата и гърдите ѝ?...

Един ден князът дойде при нея с куче. Той стоя само няколко часа, но през цялото време кучето лежа в краката му, на мястото на Сара, и когато тя пожела да седне там, кучето изръмжа... а князът се смееше и ровеше с пръсти в козината на нечистото животно по същия начин, както в нейната коса. И кучето по същия начин гледаше княза в очите както тя — с тази може би разлика, че то го правеше по-смело от нея.

Сара не можа да се успокои и намрази умното животно; то ѝ отнемаше част от ласките, без само да се старае за тях, и се държеше с господаря си така фамилиарно, както самата тя не би посмяла. Тя дори не би съумяла да има толкова безразличен израз или да гледа настрани, когато ръката на престолонаследника лежи върху главата ѝ.

Неотдавна князът отново спомена за танцърките. Тогава Сара избухна.

Как така! Нима той би позволил да го милват тия голи, безсрамни жени? Нима Йехова, като вижда това от високото небе, няма

да хвърли гръм върху тия чудовища?...

Наистина Рамзес каза, че тя му е по-скъпа от всички жени! Но думите му не успокоиха Сара; те доведоха до това, че тя реши да не мисли вече за нищо, което е извън нейната любов.

Какво ще стане утре?... Това не е важно. А когато, сгушена в краката на княза, пееше песен за грижите, които преследват човека от люлката до гроба, тя изразяваше в нея състоянието на собствената си душа и своята последна надежда — бога.

Днес Рамзес беше при нея, следователно тя имаше всичко — пълното щастие, което би могъл да ѝ даде животът. Но тъкмо тук започна за Сара най-тежкото огорчение.

Князът живееше под един покрив с нея, разхождаха се двамата из градината, вземаше я понякога в лодка и я возеше по Нил. Но той не стана за нея нито на косъм по-близък, отколкото тогава, когато се бе озовал отвъд реката, в градините на фараона.

Беше с нея, но мислеше за друго, а Сара дори не можеше да отгатне за какво. Прегръщаше я, играеше си с косата ѝ, но все поглеждаше към Мемфис, към грамадните пилони на замъка на фараона или неизвестно къде.

Понякога дори не отговаряше на въпросите ѝ или внезапно я поглеждаше като току-що пробуден, сякаш се учудваше, че я вижда до себе си.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Такива бяха твърде редките моменти на особено голяма близост между Сара и нейния царствен любим. Защото, след като дадеше заповеди на Патрокъл и на главния управител на имотите си, престолонаследникът прекарваше по-голямата част от деня извън чифлика, обикновено на лодка. Той плаваше по Нил и ловеше с мрежа риба, от каквато гъмжеше благословената река, или навлизаше в мочурищата и скрит между високите стъбла на лотосите, стреляше с лък по дивите патици, които се носеха над него на кресливи ята, гъсти като рояци мухи. Но и тогава не го напускаха честолюбивите мисли; затова от лова направи нещо като предугаждане или врачуване. Неведнъж, като видеше във водата орляк жълти гъски, той опъваше лъка и си казваше:

— Ако улуча, ще стана някога като Рамзес Велики...

Стрелата изсвистяваше тихо, а пронизаната птица пляскаше с криле и издаваше такива болезнени писъци, че в мочурището всичко живо се раздвижваше. Цели облаци гъски, юрдечки и щъркели литваха нагоре и заобикаляйки умиращия си другар, спускаха се на друго място.

Когато отново станеше тихо, князът подкарваше предпазливо лодката напред, като се ориентираше по люлеенето на тръстиките и гласовете на птиците. А когато забележеше сред зелената площ чиста водна повърхност и нов орляк, отново опъваше лъка и си казваше:

— Ако улуча, ще стана фараон. Ако не улуча...

Тоя път стрелата удряше о водата и като отскачаше няколко пъти от повърхността, изчезваше между лотосите. А увлеченият княз пускаше все нови и нови стрели, убиваше птици или само подплашваше ятата. В чифлика познаваха къде се намира Рамзес по облациите разкрещели се птици, които от време на време се вдигаха във въздуха и се въртяха над лодката му.

Когато надвечер се прибираще изморен във вилата, Сара го чакаше вече на прага с леген вода, с кана пивко вино и с венци от рози.

Князът се усмихваше и я погалваше по лицето, но като я гледаше в пълните ѝ с нежност очи, мислеше:

„Любопитен съм да зная дали и тя би могла да бие египетските селяни, както правят нейните вечно уплашени роднини... О, права е майка ми, като няма доверие на евреите, при все че Сара може би е по-друга!...“

Веднъж Рамзес се върна ненадейно и завари на двора пред дома цял орляк голи деца, които играеха весело. Всичките бяха рижи. Щом видяха княза, се разпръснаха с викове, както дивите гъски по мочурищата. Преди той да се изкачи на терасата пред къщата, изчезнаха — дори следа не остана от тях.

— Какъв е тоя дребосък — попита Рамзес Сара, — дето така бяга от мене?

— Това са децата на слугите ти — отговори Сара.

— На евреи?

— На братята ми...

— О, богове! Колко бързо се размножава тоя народ! — засмя се князът. — А този кой е?... — добави той и посочи един човек, който надничаше боязливо иззад оградата.

— Това е Аод, син на Варак, мой сродник. Той иска да ти служи, господарю. Мога ли да го приема?...

Князът вдигна рамене.

— Чифликът е твой — отговори Рамзес. — Можеш да приемаш, когото пожелаеш. Само че ако тия хора се размножават толкова бързо, скоро ще завладеят Мемфис...

— Ти като че ли не можеш да понасяш моите братя?... — прошепна Сара и се отпусна в нозете му, като го гледаше с тревога.

Князът ѝ хвърли учуден поглед и отговори гордо:

— Аз дори не мисля за тях.

Тия дребни случки, които падаха като огнени капки върху душата на Сара, не промениха държането на Рамзес към нея. Той беше винаги еднакво ласкав и все така продължаваше да я гали, въпреки че погледът му все по-често отскачаше на отсрещния бряг на Нил и се спираше върху внушителните пилони на двореца.

Скоро Рамзес забеляза, че не само той тъгува поради доброволното си изгнание. Един ден от отвъдния бряг се откъсна парадно царско корабче, премина Нил по посока към Мемфис, а после

започна да обикаля толкова наблизо край чифлика, че Рамзес можа да различи хората, които бяха в него.

Под пурпурния балдахин той позна майка си, която седеше сред придворните си дами, а срещу нея, на ниска пейка — наместника Херхор. Наистина те не гледаха към чифлика, но князът отгатна, че го виждат.

„Ах, така, значи! — помисли си той и се засмя. — Моята достопочтена майка и негово достойнство министърът предпочитат да ме примамят отгук, преди да се завърне негово величество.“

Дойде месец тоби — край на октомври и началото на ноември. Нил спадна с един човешки бой и половина, като всеки ден откриваше нови площи черна тинеста земя. Навсякъде, където водата се оттегляше, тутакси се появяваше тясно рало, теглено от два вола. Подир ралото крачеше гол орач, редом с воловете пристъпваше човек с къс камшик, за да ги подкарва, а отзад — сеяч с пшеница в престилката си; той газеше до глезени в тинята и хвърляше пълни шепи зърно.

Започваше най-хубавото годишно време за Египет — зимата. Топлината не надхвърляше петнадесет градуса, земята се покриваше със смарагдова зеленина, от която надничаха нарциси и теменуги. Тяхното ухание все по-често се чувствуваше между острия мирис на земята и водата.

Няколко пъти вече корабчето с достопочтената царица Никторис и наместника Херхор се появяваше близо до жилището на Сара. Князът виждаше майка си да разговаря весело с министъра и се убеждаваше, че те нарочно не гледат към него — сякаш искат да му покажат своето пренебрежение.

— Чакайте! — шепнеше раздразнен престолонаследникът. — Ще видите, че и аз не скучая.

И когато един ден, малко преди залез слънце, позлатеното царско корабче, пурпурната палатка на което беше украсена по ъглите с щраусови пера, се появи на отсрещния бряг, Рамзес нареди да приготвят лодка за двама души и каза на Сара, че ще се разхождат заедно.

— Йехова! — извика тя и скръсти молитвено ръце. — Та нали там са вашата майка и наместникът!

— А тук ще бъде престолонаследникът. Вземи арфата си, Сара.

— Защо пък и арфата... — попита тя разтреперана. — Ами ако достопочтената ти майка пожелае да говори с тебе?... Сигурно ще скоча във водата!...

— Не ставай, дете, Сара — отговори със смях князът — Негово достойнство наместникът и майка ми много обичат пеенето. Можеш дори да ги спечелиш на своя страна, ако изпееш някоя хубава еврейска песен. Нека тя разказва за любовта.

— Аз не зная такива песни — отговори Сара, в която думите на княза продубиха известна надежда. Може би пеенето ѝ наистина ще се хареса на тия всесилни особи и тогава?...

На дворцовото корабче забелязаха, че престолонаследникът сядва в проста лодка и дори почва да гребе сам.

— Виждаш ли, ваше достойнство — прошепна царицата на министъра, — че той плава към нас със своята еврейка!...

— Престолонаследникът поправи държането си към войниците и селяните си и прояви такова разкаяние, като се отдалечи от двора, че ваша милост може да му прости тая дребна нетактичност — отговори министърът.

— О, ако самият той не беше в тая черупка, щях да наредя да я разбият! — каза разгневено царицата.

— Защо? — попита министърът. — Князът нямаше да е потомък на първожреци и фараони, ако не дърпаше тия юзди, които, уви, му налагат законите или нашите, може би погрешни, обичаи. Във всеки случай той доказва, че когато трябва, умее да се владее. Дори има сили да признае собствените си грешки, което е рядко качество, а за престолонаследник — просто неocenимо.

От друга страна, князът иска да ни дразни с любимата си, това доказва, че го наранява немилостта, в която е изпаднал, макар това да е станало по най-благородни подбуди.

— Но тази еврейка!... — прошепна царицата, като мачкаше ветрилото си от пера.

— Сега вече съм спокоен за нея — каза министърът. — Тя е хубаво, но глупавичко същество, което нито мисли, нито умее да използва влиянието си върху княза. Тя не приема подаръци, дори не вижда никого, затворена в своята не особено скъпа клетка. С течение на времето може би ще се научи да използва положението си на княжеска наложница или поне да намали състоянието на

престолонаследника с петнадесетина таланта. Но преди да се стигне дотам, тя ще омръзне на Рамзес...

— Дано всезнаещият Амон говори през твоите уста!

— В това съм сигурен. Князът нито за миг не е бил луд по нея, както се случва с младежите от нашата аристокрация; тях една ловка интригантка може да ги лиши и от имот, и от здраве, дори да ги доведе до съд. Князът се забавлява с нея като зрял мъж с робиня. А понеже Сара е бременна...

— Нима? — извика царицата. — Откъде знаеш?

— Това, което не знае нито негово достойнство престолонаследникът, нито дори Сара, нали?... — усмихна се Херхор. — Ние трябва да знаем всичко. Пък и не беше кой знае колко трудно да открия тази тайна. При Сара живее една нейна сродница, Тафет — рядко бърлива жена.

— Викали ли са вече лекар?

— Повтарям, че Сара не знае нищо, а пък добрата Тафет, от страх да не би князът да охладнее към възпитаницата ѝ, с удоволствие би откъснала главата на тази „тайна“. Но ние няма да ѝ позволим. Та това ще бъде все пак княжеско дете.

— Но ако бъде син... Ваша милост знае, че би могъл да ни създаде грижи — подхвърли царицата.

— Всичко е предвидено — каза жрецът. — Ако бъде дъщеря, ще ѝ дадем зестра и възпитание, както подобава на момиче от висок род. Но ако бъде син, тогава ще си остане евреин...

— Ах, моят внук — евреин!

— Не охладнявайте толкова рано към него, царице. Нашите пратеници ни съобщават, че израилският народ почва да жадува за цар. Следователно, докато детето порасне, тия желания ще узреят. Тогава ще им дадем владетел с наистина прекрасна кръв!...

— Ти си като орел, който само с един поглед обгръща и Изтока, и Запада... — отговори царицата и загледа възхитено министъра. — Чувствувам, че отвращението ми от това момиче започна да отслабва.

— И най-малката капка кръв на фараоните трябва да се издига над народите като звезда над земята — каза Херхор.

В тоя миг лодката на престолонаследника плаваше едва на няколко десетки крачки от голямата дворцова ладия; тогава съпругата на фараона се закри с ветрилото и погледна Сара през перата.

— Наистина е хубава!... — прошепна Никторис.

— Втори път вече казваш това, достопочтена царице.

— Значи, и това знаеш!... — усмихна се Никторис. Херхор наведе очи.

На малката лодка прозвуча арфа и Сара започна с разтреперан глас песента:

— „О, колко велик е господ, колко велик е господ, твойт бог, о, Израил!...“

— Чудесен глас! — прошепна царицата. Първожрецът слушаше внимателно.

— „Дните му нямат начало — пееше Сара, — а домът му е без граници. Под неговото око вековечните небеса се променят като одеяние, което човек облича и сменя. Звездите пламват и угасват като искри от твърдо дърво, а земята е като тухла, която пътникът само веднъж докосва с крак и продължава, без да спира из пътя.

Колко велик е твойт господ, Израил! Няма човек, който би могъл да му каже: «Извърши това!...», нито съществува лоно, което би го създало. Той сътвори неизмеримите бездни, над които се издига, когато пожелае. Той искри светлина от тъмнината, а от земния прах — създава живите твари и им дарява глас.

За него хищните лъвове са като скакалци, грамадния слон смята за нищо, а китът до него е като младенец.

Неговата трицветна дъга дели небесата на две части и се опира на краищата на земята. Къде има порта, голяма колкото него? Грохотът на колесницата му кара народите да треперят и никой под слънцето не би се укрил от искрометните му стрели.

Негов дъх е северният вятър, който съживява съхнещите дървета, а подухването му е самумът, който изгаря земята.

Протегне ли ръка над водите, те се превръщат в камък. Той прелива моретата от едно място на друго, както невеста кваса в нощвите. Той раздира земята като прогнило платно и покрива голите планински върхове със сребрист сняг.

Той скрива в едно пшенично зърно сто нови зърна, той кара птиците да мътят яйца и да излюпват пиленца. Той изважда златиста пеперуда от спящата какавида, а на човешките тела в гробовете заповядва да чакат възкресение...“

Заслушани в пеенето, гребците бяха вдигнали гребла и пурпурната владетелска ладия заплава бавно по течението на реката.

Внезапно Херхор се изправи и викна:

— Завивай към Мемфис!...

Греблата удариха, ладията се извъртя на място и с шум тръгна срещу течението. След него се носеше постепенно затихващата песен на Сара:

— „Той вижда как тупти сърцето на мушичката и скритите пътеки, по които крета най-усамотената човешка мисъл. Но няма създание, което би могло да надникне в сърцето му и да отгатне неговите намерения.

Пред блясъка на одеянието му великите духове закриват лица. Под неговия поглед боговете на могъщите градове и народи се гърчат и съхнат като увехнал лист.

Той е мощ, той е живот, той е мъдрост. Той е твоят господар, твой бог, о, Израил!...”

— Защо, ваше достойнство, заповяда нашият кораб да се отдалечи? — попита достопочтената Никторис.

— Знаете ли, господарко, каква е тази песен?... — отговори Херхор на език, който разбираха само жреците. — Та това глупаво момиче пее наред Нил молитва, която е позволено да се произнася само в святая святих на нашите храмове...

— Значи, това е светотатство?...

— Цяло щастие е, че на нашия кораб се намира само един жрец — каза министърът. — Аз не съм чул това, пък и да съм го чул, ще го забравя. Въпреки това обаче страхувам се да не би боговете да сложат ръка върху това момиче.

— Но откъде знае тя тая страшна молитва?... Рамзес едва ли е могъл да я научи!...

— Князът няма никаква вина за това. Но не забравяйте, господарко, че евреите са изнесли от нашия Египет много такива ценности. Затова между всички народи на земята тъкмо към тях се отнасяме като към светотатци.

Царицата улови първожреца за ръка.

— Но на моя син няма да се случи нищо лошо, нали? — прошепна тя, като го гледаше в очите.

— Гарантирам ви, че на никого няма да се случи нищо лошо, щом аз не съм чул и нищо не зная. Но князът трябва да бъде разлъчен от това момиче...

— Да се разлъчи, само че по-внимателно!... Нали, наместнико? — попита майката.

— Колкото може по-внимателно, по-незабелязано, но трябва... Струваше ми се — каза първожрецьт сякаш на себе си, — че всичко съм предвидил... Всичко, с изключение на светотатството, което висне върху престолонаследника по вина на тая странна жена!... Херхор се замисли и добави:

— Да, господарко! Можем да се надсмиваме над много наши предразсъдъци, но едно е несъмнено: син на фараон не бива да се свързва с еврейка.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

След оная вечер, когато Сара пя в лодката, дворецовата ладия не се показва повече по Нил и княз Рамзес започна много да скучае.

Наближаваше месец мехир-декември. Водите спадаха все повече и откриваха нови земи, с всеки изминал ден тревата избуяваше по-висока и по-гъста, а сред нея пламваха като разноцветни искри пъстробагрени цветя с несравним аромат. Като острови сред зелено море се появяваха цъфнали в един ден малки полянки от цветя: бели, сини, жълти, розови или пъстри килими, от които лъхаше упойваща миризма.

Но въпреки това князът скучаеше, дори като че ли се боеше от нещо. Откак бе заминал баща му, той не посети нито веднъж двореца, а и никой оттам не идваше при него; не правеше изключение и Тутмозис, който след последния им разговор изчезна като змия в трева. Дали уважаваха усамотението му, дали искаха да го дразнят, или просто се страхуваха да посетят изпадналия в немилост престолонаследник?... Рамзес не знаеше.

„Дали баща ми няма да отстрани и мене от престола, както постъпи с по-големите ми братя?...“ — мислеше понякога престолонаследникът и челото му се покриваше с гъсти капки пот, а краката му леденееха.

„Какво ще правя тогава?...“

А на това отгоре и Сара не беше здрава: слабееше, бледнееше, големите ѝ очи хлътваха все повече, а понякога сутрин се оплакваше, че ѝ се повдига.

— Сигурно някой я е урочасал, бедната!... — вайкаше се хитрата Тафет, която князът не можеше да понася заради нейната бърливост и отвратително поведение.

Например той видя няколко пъти как късно вечер Тафет изпращаше в Мемфис грамадни кошове с продукти, с бельо, дори със съдове. А на другия ден се вайкаше с цяло гърло, че в къщи нямало брашно, вино или съдини. Защото, откак престолонаследникът бе

заживял в чифлика, харчели десет пъти повече продукти, отколкото преди.

„Убеден съм — мислеше Рамзес, — че тая бърлива вещица ме краде, за да раздава на своите евреи, които денем не се виждат из Мемфис, но през нощта се роят като плъхове из най-мръсните улички на града...”

По това време единственото развлечение на княза беше да наблюдава беритбата на фурмите.

Гол селянин се изправяше до високата и гладка палма, обвиваше себе си и стъблото с хлабаво вързана примка и почваше да се катери; петите му се опираха о стъблото, а тялото се изпъваше назад. По тоя начин въжето го придържаше към дървото. После селянинът преместваше примката малко по-горе на стъблото, покатерваше се, отново преместваше въжето и изложен всеки миг на опасността да си счупи гръбнака — се изкачваше понякога на височина от няколко етажа — до върха, увенчан с китка грамадни листа и фурми.

Свидетел на тия гимнастически упражнения биваше не само князът, но и еврейските деца. В началото тях ги нямаше. После между храстите и иззад оградата почнаха да се подават къдрави главици с черни, блестящи очи.

А като забелязаха, че князът не ги гони, децата излязоха от скривалището си и предпазливо се приближиха до дървото, което беряха. Най-смелото момиченце взе от земята хубава фурма и я поднесе на Рамзес. Едно от момчетата пък избра най-малката фурма и я изяде; после децата почнаха сами да ядат и да черпят княза. Отначало му поднасяха най-хубавите плодове, после по-лоши, а накрая съвсем развалени.

Тогава бъдещият владетел на света се замисли и си каза:

— Те ще се промъкнат навсякъде и винаги така ще ме черпят: с хубаво за примамка, с развалено — в знак на благодарност!...

Рамзес стана и се отдалечи мрачен, а дечурлигата на Израил се нахвърлиха като орляк птици върху труда на египетския селянин, който високо над техните глави си тананикаше песничка, без да мисли нито че може да си строши костите, нито за това, че се труди не за себе си.

Необяснимата болест на Сара, честите ѝ сълзи, по-вяхването на хубостта ѝ и преди всичко евреите, които престанаха да се крият и все

по-шумно се разпореждаха в чифлика, съвсем отвратиха княза от тоя толкова хубав кът. Той вече не плаваше с лодка, не ходеше на лов, не гледаше как берат фурмите, само се разхождаше мрачен из градината или наблюдаваше от терасата царския дворец.

Без да бъде повикан, не би се завърнал в двореца, но вече започна да мисли за посещение на именията си в Долен Египет, край морето.

В такова настроение го завари Тутмозис, който един ден пристигна с парадна дворцова ладия и му донесе съобщение от фараона.

Негово величество се връщаше тоя ден от Тива и желаше престолонаследникът да го посрещне и приветствува.

Докато четеше милостивото писмо на своя фараон и господар, князът трепереше, бледнееше и се червеше. Той беше толкова развълнуван, че дори не забеляза нито новата грамадна перука на Тутмозис, която излъчваше петнадесет различни благоухания, нито туниката и наметалото му, по-фино от мъгла, нито сандалите, украсени със златни пръстени.

След известно време Рамзес се съвзе и попита, без да гледа Тутмозис:

— Защо толкова дълго не идва при мене? Мигар те изплаши това, че бях изпаднал в немилост?...

— О, богове! — извика контето. — Кога си бил ти в немилост и пред кого? Всеки бързоходец на негово величество питаше как се чувствуваш, а царица Никторис и негово величество Херхор толкова пъти се приближаваха до твоя дом, като очакваха и ти да направиш към тях поне сто крачки, щом те са направили няколко хиляди... За войската няма какво да говоря. Войниците от твоите полкове мълчат по време на обученията като палми и не излизат от казармите, а достойният Патрокъл от мъка по цели дни пие и ругае...

Следователно князът не е бил в немилост или ако е бил — то е вече минало!... Тая мисъл действа на Рамзес като чаша хубаво вино. Той се изкъпа бързо, намаза се с благовония, облече ново бельо и нова дреха, сложи си шлем с пера на главата и отиде при Сара, която лежеше бледа, грижливо гледана от Тафет.

Сара дори извика, когато видя княза в такива дрехи. Тя седна, праметна ръце през шията му и зашепна:

— Ти заминаваш, мой господарю?... И вече няма да се върнеш!...

— Защо? — учуди се князът. — Колко пъти съм заминавал и съм се връщал...

— Аз те помня в такива дрехи още оттам... от нашата долина... — продължи Сара. — О, къде е онова време!... Толкова бързо изтече то, сякаш беше много отдавна!

— Но аз ще се върна и ще ти доведа най-изкусния лекар.

— Защо? — намеси се Тафет. — Тя е здрава, гълъбицата ми... Трябва само да си почине... А египетските лекари наистина ще я поболят...

Князът дори не погледна бърбривата жена.

— Това беше най-хубавият ми месец с тебе — обади се Сара, като се притискаше до Рамзес, — но той не ми донесе щастие.

На дворцовата ладия засвири тръба, която повтори сигнала, даден горе по течението на реката. Сара трепна.

— О, чуваш ли, господарю, тия страшни звуци?... Чуваш ги и се усмихваш, и горко ми — ти се откъсваш от моите прегръдки!... Щом те зоват тръбите, нищо не ще те спре, а най-малко твоята робиня...

— Нима желаете да слушам винаги кудкудякането на кокошките в чифлика?... — прекъсна я князът, загубил вече търпение. — Бъди здрава и весела и ме чакай...

Сара го пусна от обятията си и погледна толкова жално, че престолонаследникът се трогна и я помилва.

— Хайде, хайде, успокой се... Боиш се от звуците на нашите тръби... Но нима тогава те бяха лошо предзнаменование?...

— Господарю — рече Сара, — аз зная, че ще те задържат там... Затова прояви към мене последна милост... Ще ти дам — продължи тя през сълзи, — ще ти дам един кафез с гълъби... Те са се излюпили тук и тук отраснаха... затова, щом си спомниш за своята робиня, отвори кафеза и пусни един гълъб... Той ще ми донесе вест от тебе, а аз... ще го целуна... ще го погалья, като... като... Е, върви вече!

Князът я прегърна за сбогом, а после тръгна към ладията, като нареди на един негър да почака за гълъбите и да го настигне с лека лодка.

При появата на престолонаследника загърмяха барабани, чуха се свирки, а гребците го приветствуваха със силни викове. Щом се озова

сред войниците, князът си отдъхна дълбоко и протегна ръце, сякаш току-що ги бяха развързали.

— Ех — обърна се той към Тутмозис, — дотегнаха ми вече и жени, и евреи... Озирис!... По-добре заповядай веднага да ме опекаш на слаб огън, но не ме принуждавай да се застоявам втори път в този чифлик.

— Така е — потвърди Тутмозис. — Любовта е като мед: можеш да я вкушаш с удоволствие, но е невъзможно да се къпеш в нея. Бррр!... Настръхвам, като си помисля, че ти прекара там почти два месеца, хранен вечер с целувки, сутрин с фурми, а на обед с магарешко мляко...

— Сара е много добро момиче — прекъсна го князът.

— Аз не казвам нищо за нея, а срещу тия евреи, които завладяха чифлика като папирус мочурищата. Не виждаш ли, че още гледат подир тебе, а може би дори ти пожелават добър път... продължи ласкателят.

Князът се извърна с досада встрани, а Тутмозис намигна весело на офицерите, сякаш искаше да им подсказва, че Рамзес няма скоро да напусне тяхното общество.

Колкото отиваха по-нагоре по реката, толкова народът, който се тълпеше по двата бряга, ставаше по-многоброен, движението с лодки по Нил — по-оживено; все повече цветя, букети и венци, хвърляни към ладията на фараона, плаваха по водата.

На разстояние цяла миля оттатък Мемфис се бяха струпали тълпи с хоругви — изображения на богове. Засвири музика и се вдигна врява, която напомняше бученето на буря.

— Ето и негово величество! — извика радостно Тутмозис.

Пред очите на всички се разкри неповторима гледка. По средата на широкия завои плаваше грамадната ладия на фараона. Носът ѝ беше извит като лебедова шия. Отляво и отдясно на ладията, подобно на две големи крила, плаваха безброй лодки на верноподаниците, а отзад ладииите на фараоновата свита образуваха широко ветрило.

Всички викаха, пееха, ръкопляскаха или хвърляха цветя под нозете на господаря, когото всъщност никой не можеше да види. Но беше достатъчно, че над злато-танатата шатра и над големите китки от щраусови пера се развяваше червено-синьо знаме — знак за присъствието на фараона.

Хората в лодките бяха като пияни, а по бреговете — като подлудели. Ту една, ту друга лодка се сблъскваше или обръщаше друга и някои падаха във водата, от която за щастие крокодилите бяха избягали, изплашени от необикновения шум. По бреговете хората се блъскаха и никой не гледаше нито съседа си, нито баща си, нито детето си, а само впиваше омаян поглед в златистия нос на ладията и в царската шатра. Дори сгазените от тълпата, със смазани ребра и изкълчени стави, не викаха нищо друго освен:

— Живей вечно, владетелю наш!... Свети, слънце на Египет!

Опиянението от посрещането се отрази и в ладията на престолонаследника: офицерите, войниците и гребците, притиснати един до друг, викаха в надпревара. А Тутмозис, забравил за присъствието на престолонаследника, се покатери на издадения високо нос на кораба и насмалко не падна във водата.

Внезапно в царската ладия затръбиха; веднага в отговор се обади тръба от ладията на Рамзес. Втори сигнал — и ладията на престолонаследника се приближи до голямата ладия на фараона.

Един служител повика Рамзес. Между двата кораба прехвърлиха мостче от кедрово дърво с парапети, покрити с резба, и князът се намери пред баща си.

Присъствието на фараона, а може би и бурята от ръкопляскания, която бучеше навред, така бяха замаяли княза, че не беше в състояние и дума да продума. Той падна в краката на баща си, а владетелят на света го притисна до божествената си гръд.

Миг по-късно страничните завеси на шатрата се вдигнаха и целият народ, от двете страни на Нил, видя владетеля си на трона, а на най-горното стъпало — коленичилият Рамзес със склонена на бащините гърди глава.

Настъпи такава тишина, че се чуваше плющенето на корабните знаменца. И изведнъж екна всеобщ вик, по-силен от всичко досега. С него народът на Египет чествуваше сдобряването на бащата със сина, поздравяваше сегашния и приветствуваше бъдещия си господар.

Ако някой е разчитал на някакви разногласия в светото семейство на фараона, той би могъл днес да се убеди, че младият фараонов клон се държи здраво за стъблото.

Негово величество изглеждаше твърде отпаднал.

След като поздрави нежно сина си, той му даде знак да седне до трона и каза:

— Моята душа се стремеше към тебе, Рамзес, толкова попламенно, колкото по-добри вести получавах за тебе. Днес виждам, че ти си не само младеж с лъвско сърце, а и разумен мъж, който умее да преценява собствените си постъпки, може да се владее и има усет за държавните интереси.

А когато развълнуваният княз почна да целува мълчаливо бащините си крака, господарят продължи:

— Правилно постъпи, като се отказа от двата гръцки полка, понеже ти се полага корпусът „Менфи“, на който от днес ставаш командир...

— Татко!... — прошепна разтреперан престолонаследникът.

— Освен това в Долен Египет, отворен от три страни за вражески нападения, ми е необходим храбър и разумен мъж, който да вижда всичко наоколо, да го преценява сам и да действа бързо при нужда. Затова аз те назначавам за мой наместник в тая част на царството ми.

От очите на Рамзес потекоха изобилно сълзи. С тях той се сбогуваше с младостта си и приветствуваше властта, към която от толкова години вече се стремеше душата му с копнеж и нетърпение.

— Аз съм вече изморен и болнав човек — продължи владетелят. — И ако не се безпокоях поради твоята младост за бъдещето на държавата, още днес бих молил вечно живите ми прадеди да ме призват в лоното на своята слава. Но понеже с всеки изминал ден ми става по-тежко, ти, Рамзес, ще почнеш вече да делиш с мене бремето на властта. Както квачката учи пиленцата си да търсят зърна и да се пазят от ястреба, така и аз ще те науча на пълното с трудности изкуство да управляваш държавата и да следиш движението на враговете. Та дано един ден да връхлетиш върху тях като орел върху боязливи яребици!

Царската ладия с блестящата свита стигна до двореца. Изморен, господарят седна в лектика; в същия миг към престолонаследника пристъпи Херхор.

— Разреши, достойни княже — обади се той, — да бъда първият от всички, които се радват на твоето издигане. Дано с еднакво щастие командуваш войските и управляваш най-важната област на страната ни за слава на Египет!

Рамзес му стисна силно ръката.

— Ти ли направи това, Херхор? — попита той.

— Ти го заслужи — отговори министърът.

— Приеми моята благодарност и ще се увериш, че тя струва нещо.

— Ти вече ме възнагради с тия си думи — отговори Херхор.

Князът поиска да се отдалечи, но Херхор го задържа.

— Още една думичка — каза той. — Престолонаследнико, предупреди една от твоите жени, Сара, да не пее религиозни песни...

А когато Рамзес го погледна учуден, той добави:

— Тогава, през време на разходката по Нил, това момиче пееше нашия най-свещен химн, който само фараонът и най-висшите жреци имат право да слушат. Горкото дете можеше тежко да плати за певческата си дарба и за своето неведение.

— Значи, тя е извършила светотатство?... — попита князът смутено.

— Без да иска — отговори първожрецът. — За щастие само аз я чух и смятам, че между тая песен и нашия химн има само далечна прилика. Във всеки случай не бива никога вече да я повтаря.

— Но и трябва да се очисти от греха, нали? — добави князът. — Дали ще е достатъчно за една чужденка, ако подари на храма на Изиди тридесет крави?...

— Добре, нека подари — отговори Херхор с лека гримаса. — Боговете не се мръщят на дарения...

— А ти, ваше достойнство — каза Рамзес, — приеми чудотворния щит, който получих от моя свят дядо...

— Аз?... Щита на Аменхотеп?... — извика развълнуван министърът. — Нима съм достоен?...

— По мъдрост ти си равен на дядо ми, а по положение ще се приравниш с него.

Херхор мълчаливо направи дълбок поклон. Тоя златен щит, обсипан със скъпоценни камъни, освен голямата си парична стойност имаше значение и на амулет, така че беше наистина царски подарък.

Но много по-голямо значение имаха думите на княза, че Херхор по положение ще се приравни с Аменхотеп. Аменхотеп беше тъст на фараона... Дали престолонаследникът е решил да се ожени за неговата, на Херхор, дъщеря?...

Това беше заветната мечта на министъра и на царица Никторис. Но трябва да се признае, че когато Рамзес говореше за бъдещото положение на Херхор, съвсем не мислеше да се жени за дъщеря му, а да му даде нови служби, каквито имаше в изобилие из храмовете и в двореца.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

От деня, когато Рамзес стана наместник в Долен Египет, за него започна такъв труден живот, за какъвто дори не му беше идвало наум, въпреки че се бе родил и израсъл в царския дворец.

Него буквално го тиранизираха, а тирани бяха просителите от всевъзможен вид и от най-различни обществени слоеве.

Още първия ден, като видя тълпата, която в блъсканицата неволно тъпчеше тревните площи в градината, чупеше дърветата, дори рушеше зида около вилата му, престолонаследникът повика стража. Но на третия ден трябваше да избяга от дома си в двореца, където многобройните постове и преди всичко високите стени затрудняваха достъпа на обикновените хора.

През десетте дни, които предшествуваха заминаването му, пред очите на Рамзес минаха представителите на целия Египет и едва ли не на целия тогавашен свят.

Най-напред при него допускаха най-високопоставените личности. Идваха да го поздравят първожреци от храмовете, министри, финикийски, гръцки, еврейски, асирийски, нубийски посланици, на които не можа да запомни дори облеклото. После се занизаха управители на съседни номеси, съдии, писари, висши офицери от корпуса „Менфи“ и разни едри земевладелци.

Тия хора не искаха нищо — само изразяваха радостта си. Но като ги слушаше от сутрин до обед и от обед до вечер, на княза почваше да му се вие свят, а ръцете и краката му изтръпваха от умора.

После заприихдаха представители на по-низшите класи с дарове: търговци със злато, кехлибар, чуждестранни платове, благовония и плодове. Сетне банкери и лихвари. След тях — архитекти с планове за нови строежи, скулптори с проекти за разни статуи и барелефи, каменоделци, грънчари, обикновени дърводелци и изкусни мебелисти, ковачи, леяри, кожари, винари, тъкачи, дори парасхити, които балсамираха телата на умрелите.

Шествието от хора, които поднасяха поздравления, не се беше още свършило, а вече се проточи цяла армия от просители. Инвалиди,

офицерски вдовици и сираци молеха за пенсии, благородници търсеха длъжности на придворни за синовете си. Инженери идеха с проекти за нови начини на напояване, лекари предлагаха нови средства против всякакви болести, астролози носеха хороскопи. Роднини на затворници подаваха молби за намаляване на наказанията, осъдени на смърт — за помилване, болни молеха престолонаследника да се докосне до тях или да им даде от слюнката си.

Идваха най-сетне красиви жени, както и майки на прекрасни дъщери и молеха наместника — едни смирено, други нахално — да ги вземе у дома си. Някои дори определяха каква заплата искат, като хвалеха моминската си чистота и своите таланти.

След като Рамзес цели десет дни гледа нови и нови лица и слуша молбите, които сигурно можеха да бъдат удовлетворени само със съкровищата на целия свят или от някаква божествена мощ, се почувствува напълно изтощен. Не можеше да спи и беше толкова изнервен, че го дразнеше дори бръмченето на мухите, а понякога и не разбираше какво му говорят.

Тук отново му дойде на помощ Херхор. Той нареди да съобщят на знатните хора, че князът няма да приема вече никого, а срещу народа, който въпреки неколkokратните подкани не се разотиваше, изпрати рота нумидийски войници с тояги. Те успяха да задоволят човешката алчност несравнимо по-лесно от Рамзес. Не се мина дори един час и просителите изчезнаха от площада като дим, а някои от тях през следващите няколко дни слагаха студени компреси на главите си или върху други натъртени места по телата си.

След този пръв опит за упражняване на върховната власт престолонаследникът почувствува дълбоко презрение към хората и изпадна в пълно безразличие.

Два дни лежа на канапето с ръце под глава, загледан безсмислено в тавана. Той вече не се чудеше защо августейшият му баща прекарва времето си пред олтарите на боговете, но не можеше да разбере по какъв начин Херхор успява да се справи с тия грамади от най-различни въпроси, които като бурята не само превъзхождат силите на човека, но дори могат да го смажат.

„По какъв начин можеш да изпълниш плановете си, когато тълпа от просители сковава волята ти, разяжда мисълта и ти пие кръвта?... След десет дни съм болен, след година навярно ще оглупея... На такъв

пост човек не може да мисли за никакви проекти, а е принуден просто да се пази да не подлудее...”

Той беше толкова разтревожен от безпомощността си като управник, че повика Херхор и смутено му разказа за своите грижи.

Сановникът изслуша усмихнато оплакванията на младия кормчия на държавния кораб и накрая каза:

— Известно ли ти е, княже, че този огромен дворец, в който живеем, е издигнат само от един строител на име Сенеби, който обаче умрял, преди сградата да бъде окончателно готова. Но ти навярно искаш да разбереш как този вечно жив архитект е могъл да изпълни плана си, без никога да се измори и да загуби веселото си настроение.

— Интересно?...

— Защото не е вършил всичко сам; не е дялал греди и камъни, не е правил тухли, не ги е носил по скелите, не е зидал. Той само е чертаел плановете, а и за тази работа си е имал помощници.

А ти, княже, искаш да свършиш всичко сам, сам да изслушаш и да удовлетвориш всички молби. Това е свръхчовешките сили.

— Но как можех да постъпя другояче, когато между просителите се намират несправедливо засегнати или невъзнаградени за заслугите им хора? Та нали основата на държавата е справедливостта — отвърна князът.

— Колко души дневно можеш да изслушаш, княже, без да се измориш? — попита Херхор.

— Ами... двадесетина...

— Щастливец! Аз изслушвам най-много от шест до десет души, но това не са просители. Те не ми говорят за дреболии, а ми докладват най-важното, което става в армията, в именията на фараона, в съдилищата, в различните номеси, а също така по религиозните въпроси и за движението на водите на Нил. Те не ми докладват незначителни неща, защото всеки от тях, преди да се яви при мене, е трябвало да изслуша поне десетина писари от по-низш ранг. Всеки от тия писари или управители е събирал сведения от десет подписари или подуправители, които от своя страна са изслушали доклади от по десетина по-низши чиновници.

И така, като разговаряме всеки ден с десетина души, аз и негово величество узнаваме най-важното, което се е случило на сто хиляди места в страната и по света.

Стражарят, поставен да пази част от някоя улица в Мемфис, вижда само няколко къщи. Десетникът познава цялата улица, стотникът — целия квартал, градоначалникът — целия град. А фараонът пък стои над всички — все едно на най-високия пилон пред храма на Птах — и вижда не само Мемфис, но и градовете Сохем, Он, Херну, Тура, Тетаун, техните околности и част от западната пустиня.

Наистина от тая височина негово величество не вижда онеправданите или невъзнаградените, но ще забележи тълпите безработни; няма да забележи войника в кръчмата, но ще познае дали полкът е на обучение; няма да види какво си готви за обед някой селянин или гражданин, но ще забележи пожара, който избухва в някой квартал.

Тоя държавен ред — продължаваше оживено Херхор — представлява нашата слава и мощ. Когато Снофру, един от фараоните от първата династия, попитал някакъв жрец какъв паметник да си издигне, жрецаът отговорил:

„Начертай, господарю, на земята един квадрат и нареди на него шест милиона камъни — те ще представляват египетският народ. Върху тоя пласт сложи шестдесет хиляди дялани камъка — това ще са твоите низши чиновници. Върху тях сложи шест хиляди изгладени камъка — това ще са висшите ти чиновници. Върху тях нареди шестдесет камъка, покрити с резба — те ще са най-близките ти съветници и военачалници, а на върха сложи един грамаден блок със златно изображение на слънцето — и това ще си ти самият.“

Така и сторил фараонът Снофру и по тоя начин била създадена най-старата стълбовидна пирамида — вярно изображение на нашата държава, — от нея водят началото си всички останали. Това са вековечни постройки, от върховете на които се вижда светът от край до край и които ще будят удивление и у най-далечните поколения.

В това ни устройство — продължи министърът — се крие и нашето превъзходство над съседите. Етиопците също са многоброен народ като нас. Но техният цар сам се грижеше за своя добитък, сам биеше с тояга поданиците си и нито знаеше колко са те, нито можа да ги събере, когато навлязоха нашите войници. Етиопия не беше сплотена държава, а грамадна тълпа от недисциплинирани хора. Затова днес са наши васали.

Либийският княз сам разглежда всяко дело, особено между заможните хора, и толкова време хаби за това, че почти не може да се огледа около себе си. Затова под носа му върлуват цели банди разбойници, които трябва ние да унищожаваме.

Помни и това, господарю, че ако Финикия имаше един владетел, който да знае какво се върши и да се разпорежда във всички градове, тая страна нямаше да ни плаща нито един утен данък. А какво щастие е за нас, че царете на Ниневия и Вавилон имат само по един министър и са тъй изморени от претрупаността си, както ти днес. Те искат сами да знаят всичко, да съдят, да заповядват и поради това са забавили държавните работи с цели сто години. Но ако се намереше някой мерзавец египетски писар, който да отиде там, да обясни на тия царе грешките им в управлението и да въведе нашата чиновническа йерархия, нашата пирамида, тогава за двадесетина години Юдея и Финикия ще паднат в ръцете на асирийците, които след няколко десетки години ще върхлетят и върху нас от изток и север, по суша и по море, с мощна армия, с която едва ли ще можем да се справим.

— Тогава да използваме безредието и да ги нападнем още днес? — извика князът.

— Ние още не сме се излекували от по-раншните си победи — отговори студено Херхор и стана да се сбогува с Рамзес.

— Но нима победите са ни направили по-слаби? — избухна престолонаследникът. — Нима не донесохме планини от съкровища?...

— А не се ли поврежда бравата, с която сечем дърва?... — попита Херхор и излезе.

Князът разбра, че първият министър, въпреки че сам е командващ армията, иска мир на всяка цена.

— Ще видим!... — прошепна на себе си той. Няколко дни преди да замине, Рамзес бе повикан при негово величество. Фараонът седеше на кресло в мраморната зала, четирите входа на която се охраняваха от нубийска стража. В залата нямаше никого другиго.

Отстрани на креслото му бе сложено ниско столче за княза и масичка, отрупана с документи, писани на! папирус. По стените имаше цветни барелефи — сцени от земеделския труд, — а по ъглите на залата бяха поставени статуи на Озирис с меланхолична усмивка на уста.

Когато по заповед на баща си престолонаследникът седна, негово величество се обади:

— Ето ти тук, княже, твоите документи като военачалник и наместник. Чувам, че първите дни на управление са те изморили?...

— Винаги ще намеря сили, за да служа на ваше величество.

— Ласкател!... — усмихна се фараонът. — Но помни, че аз не искам да се преуморяваш от работа... Забавлявай се, младостта иска развлечения... Ала това не значи, че няма да има важни въпроси за уреждане.

— Готов съм.

— Първо... Първо, ще ти открия моите грижи. Нашето съкровище не е в добро състояние: постъпленията от данъци с всяка изминала година намаляват, особено от Долен Египет, а в същото време разходите растат...

Фараонът се замисли.

— Да, тия жени... тия жени, Рамзес, поглъщат богатствата не само на смъртните хора, но и моите. Притежавам няколкостотин жени, а всяка иска да има колкото може повече прислужнички, шивачки, фризьор, роби за лектиките си, роби за стаите, коняри, лодкари, дори свои любимци и деца... Да, и деца!... Когато се върнах от Тива, една от тия дами, която не си спомням, ми препречи пътя и като ми посочи едно здраво тригодишно дете, поиска да му определя издръжка, защото било мой син... Тригодишен син — можеш ли си представи, ваше достойнство?... Разбира се, не можех да споря с жената, и то по такъв деликатен въпрос. Но за един благородник е по-лесно да бъде любезен, отколкото да намери пари за всяко причудливо искане... — Той поклати глава, почина си и продължи: — В това време приходите ми в сравнение с тия в началото на моето царуване са намалели наполовина, особено в Долен Египет. Питам: какво значи това?... Отговарят ми — народът обеднял, населението намаляло, морето засипало част от обработваемата земя на север, а пустинята — на изток, имало няколко неплодородни години — с една дума, беда след беда, а на хазната почва да ѝ се вижда дъното...

Затова те моля да изясниш тоя въпрос. Огледай се, запознай се със сведущи и откровени хора и създай от тях следствена комисия. Но когато почнат да ти представят доклади, не вярвай много-много на папирусите, ами лично проверявай това-онова. Чувам, че имаш зорко

око на пълководец. Ако е така, с един поглед ще разбереш колко е вярно това, което казват членовете на комисията.

Но не бързай да си съставяш мнение и преди всичко не го изказвай. Записвай си всяко важно заключение, което се появи в главата ти. След няколко дни отново разгледай същия въпрос и пак си запиши какво мислиш. Това ще те научи да бъдеш внимателен при преценките си и правилно да схващаш нещата.

— Ще бъде, както заповядваш, ваше величество — каза престолонаследникът.

— Втората задача, с която има да се справиш, е по-трудна. В Асирия става нещо, което безпокои правителството ми.

Нашите жреци разправят, че отвъд северното море имало някаква пирамидална планина, която в подножието си обикновено била покрита със зеленина, а на върха — със сняг. Тая планина имала странни навици. След дълги години спокойствие тя внезапно започвала да дими, да се тресе, да бучи, а после изхвърляла толкова течен огън, колкото вода има в Нил. Тоя огън се разливал в няколко посоки по склоновете ѝ и унищожавал върху грамадни площи труда на земеделците.

Та и Асирия, мой княже, е такава планина. Цели векове в нея цари мир и тишина. Ала изведнъж там се разбушува вътрешна буря, неизвестно откъде се изливат огромни армии и унищожават спокойните си съседи.

Днес около Ниневия и Вавилон се забелязва кипеж: планината пуши. Трябва да проучиш доколко тоя пушек е признак за изригване и обмисли какви предпазни мерки ще трябва да се вземат.

— Дали ще мога да се справя?... — попита тихо князът.

— Трябва да се научиш да гледаш — каза фараонът. — А ако искаш да видиш добре, не се задоволявай с това, което виждат твоите очи, а си осигури помощта и на чужди.

Не се ограничавай само с мненията на египтяните, защото всеки народ и всеки човек вижда по свой начин нещата и не долавя цялата истина. Затова изслушай какво мислят за асирийците финикийци, евреи, хети и египтяни и внимателно прецени в себе си кое от техните разсъждения се схожда с твоето.

Ако всички ти кажат, че от Асирия идва опасност, ще знаеш, че наистина е така. Но ако хората ти говорят различно — и тогава бъди

бдителен, защото мъдростта учи да предвиждаш по-скоро лошото, отколкото доброто.

— Говориш, ваше величество, като боговете — прошепна Рамзес.

— Стар съм, а и от височината на трона се виждат неща, които смъртните дори и не предчувствуват. Ако запиташ слънцето какво мисли за световните работи, то би ти разказало още по-интересни неща.

— Между хората, от които трябва да поискам мнение за Асирия, не спомена гърците, татко — подхвърли престолонаследникът.

Фараонът поклати глава с добродушна усмивка.

— Гърците!... Гърците!... — каза той. — Велико бъдеще очаква тоя народ. В сравнение с нас те са още деца, но каква душа имат само!...

Помниш ли моята статуя, издялана от гръцкия ваятел?... Тя е мое второ аз, жив човек!... Цял месец я държах в двореца, но накрая я подарих на храма в Тива. Ще повярваш ли, че ме беше обзел страх да не би моят каменен двойник да стане и да поиска половината власт... Каква бъркотия би настъпила тогава в Египет!...

Гърците!... Виждал ли си ти техните вази, дворците, които строят?... От глината и камъка излиза нещо, което радва моята старост и ме кара да забравям болестта си...

А пък езикът им?... О, богове, та това е и музика и скулптура, и живопис, взети заедно!... Истина ти казвам, че ако на Египет е съдено някога да загине, както умира човек, ще го наследят гърците. И биха втълпили на света, че всичко това е тяхно дело и че ние изобщо не сме съществували... И все пак те са само ученици от нашите начални училища, защото, както ти е известно, ние нямаме право да запознаваме чужденците с висшите знания.

— Въпреки това, татко, изглежда, че не вярваш на гърците?

— Защото те са особен народ; човек не може да вярва нито на финикийците, нито на тях. Когато поиска, финикиецът ще види и ще ти каже самата истина... Но никога не можеш да знаеш кога иска да каже истината. А гъркът е простодушен като дете, винаги е готов да говори истината, но то не е по силите му.

Те виждат света по-иначе от нас. В техните чудни очи всяко нещо блести, обагрят се и постоянно мени цвета си, както небето и водата в

Египет. Може ли тогава човек да се обляга на тяхното мнение?

През времето на тиванската династия далече на север съществувало градчето Троя; такива градчета у нас има с хиляди. Тоя курник бил нападан от разни гръцки скитници и те така омръзнали на малобройните жители, че те взели, та подпалили тая малка крепост и се преселили другаде.

Обикновена разбойническа история!... Но виж какви песни пеят гръците за Троянската война. Ние се смеем на тия техни чудесии и геройства, защото нашето правителство имало подробни сведения за това, което станало. Виждаме съвсем очевидните лъжи и все пак... слушаме тия песни, както детето слуша приказките на бавачката си, и... не можем да се откъснем от тях!...

Това са гръците: родени лъжци, но приятни, при това и храбри. Всеки от тях по-скоро ще пожертвува живота си, отколкото да каже истината. Не за интерес както финикийците, а от душевна потреба.

— А какво да мисля за финикийците? — попита престолонаследникът.

— Те са умни хора, трудолюбиви и смели, но търговци. За тях целият живот е в печалбата — да е голяма, колкото може по-голяма!... Финикиецът е като водата: много донася, много отнася и се промъква навсякъде. Трябва да им се дава колкото е възможно по-малко и преди всичко да се внимава да не се промъкват в Египет през пролуки, скришом.

Ако им платиш добре и ги обнадеждиш, че ще спечелят още повече, те ще станат отлични агенти. Което знаем за тайните вълнения в Асирия, научили сме го от тях.

— А евреите? — прошепна князът и наведе очи.

— Съобразителен народ, но мрачни фанатици и кръвни врагове на Египет. Едва когато усетят на врата си подкования с гвоздеи сандал на Асирия, ще се обърнат към нас. Дано само не бъде късно! Но човек може да се ползува от услугите им. Разбира се, не тук, а в Ниневия и Вавилон.

Фараонът беше вече изморен. На сбогуване князът падна ничком пред него. Негово величество го прегърна бащински, след което престолонаследникът се отправи към майка си.

Царицата беше в кабинета си и тъчеше тънко платно за облекло на статуите на боговете, а придворните дами шиеха и бродираха

облеклото или правеха букети. Млад жрец гореше тамян пред статуята на Изида.

— Идвам, майко — каза князът, — да ти благодаря и да се сбогувам.

Царицата стана, прегърна сина си и му заговори през сълзи:

— Колко си се променил!... Та ти си станал вече мъж!... Толкова рядко те срещам, че бих могла да забравя чертите ти, ако не ги виждах постоянно в сърцето си. Лошо момче си ти... Толкова пъти идвах с наместника на фараона до чифлика, като мислех, че най-сетне ще престанеш да се сърдиш, а ти изведе насреща ми наложницата си...

— Прощавай... прости ми!... — повтаряше Рамзес и целуваше майка си.

Царицата го изведе в градината, където растяха редки цветя, и когато останаха сами, каза:

— Аз съм жена и ме интересува жената и майката. Мислиш ли да вземеш това момиче със себе си, когато тръгнеш?... Помни, че шумът и движението около тебе може да действуват зле и на нея, и на детето. За бременните жени са нужни тишина и спокойствие.

— За Сара ли говориш? — попита учуден Рамзес. — Тя бременна?... Нищо не ми е споменавала...

— Може да се срамува, а може сама да не знае — отвърна царицата. — Във всеки случай пътуването...

— Но аз нямам намерение да я вземам със себе си!... — извика князът. — Само че... защо крие от мене... сякаш детето не е мое?...

— Не бъди толкова подозрителен! — сгълча го царицата. — Това е обикновена срамежливост на младо момиче... Най-сетне може да е крила състоянието си от страх да не я изоставиш...

— То се знае, че няма да я взема в двореца си! — прекъсна я князът толкова несдържано, че очите на царицата засияха, но тя ги премрежи с клепачите си.

— Ех, не бива така грубо да отблъскваш жената, която те е обичала. Зная, че си осигурил живота ѝ. И ние ще ѝ дадем нещо от наша страна. А детето от царска кръв трябва да бъде добре възпитано и да е богато.

— Естествено — отвърна Рамзес. — Моят пръв син, макар да няма княжески права, ще трябва да бъде поставен така, че да не се срамувам заради него! А и той да не ме укорява после.

Като се сбогува с майка си, Рамзес реши да отиде при Сара и с това намерение се върна в стаите си.

Две чувства го разтърсваха сега: гняв към Сара, че беше крила от него положението си, и гордост, че ще става баща.

Той — баща!... Това му придаваше известна важност, която сякаш укрепваше положението му на военачалник и наместник. Баща — това не е вече младо момче, което трябва да гледа с почит по-старите хора.

Князът беше възхитен и разчувствуван. Той искаше да види Сара, да я смърми, а после да я прегърне и да я надари.

Но като се върна в своите покои, намери там двама номарси от Долен Египет, които бяха дошли да му направят доклади за номесите си. А когато ги изслуша, беше се вече изморил. Освен това тая вечер даваше прием, за който не желаше да закъснява.

„Пак няма да отида при нея — помисли той. — Горкото момиче, не ме е виждало близо две декади...“

Той извика негъра.

— При тебе ли е клетката, която ти даде Сара, когато, посрещяхме негово величество?

— Да — отвърна негърът.

— Тогава извади от нея един гълъб и веднага го пусни.

— Гълъбите са вече изядени.

— Кой ги изяде?

— Ваше достойнство. Аз казах на готвача, че птиците са от достойната Сара, и той само за тебе ги печеше или правеше пастети.

— Дано ви крокодил изяде! — викна ядосан князът. После заповяда Тутмозис веднага да се яви при него и незабавно го изпрати при Сара.

— Занеси ѝ тия смарагдови обици, гривни за краката и ръцете и два таланта. Кажи ѝ, че се сърдя, защото е криела от мене бременността си, но че ще ѝ простя, ако детето бъде здраво и хубаво. А ако роди момче, ще ѝ подаря още един чифлик!... И още... убеди я да отстрани от себе си част от евреите и да приеме поне няколко египтяни и египтянки. Не искам синът ми да се роди в такава среда и да играе с еврейски деца. Те ще го научат да поднася на баща си най-лошите фурми!... — завърши той засмян.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Кварталът на чужденците в Мемфис се намираше на североизточния край на града, близо до Нил. Той имаше няколкостотин къщи и петнадесетина хиляди жители: асирийци, евреи, а най-много финикийци.

Беше заможен квартал. Главната артерия представляваше улица, широка тридесет крачки, доста права, застлана с плоски камъни. От двете ѝ страни се издигаха къщи от тухли, пясъчник или варовик, високи от три до пет етажа. Избите на тия сгради служеха за склад на суровини, в приземието имаше магазини, на първите етажи живееха по-заможни граждани, в по-горните се намираха тъкачни, общарски и бижутерийни работилници, а най-горе — тесните жилища на занаятчийските работници.

Както в целия град, така и в тоя квартал къщите бяха предимно бели. Можеше обаче да се видят и сгради, зелени като ливади, жълти като пшенична нива, сини като небето или червени като кръв.

А лицето на много къщи бе украсено с картини, които изобразяваха занятията на жителите им. Дългите редици рисунки по стените на къщата на един бижутер показваха, че собственикът ѝ е продавал произведенията от него верижки и гривни на чуждестранни царе и е будил възхищение у тях. Огромният дворец на един търговец беше украсен с картини, които разказваха за труда и опасностите в търговския живот: по море човек е преследван от страшни чудовища с риби опашки, в пустинята — от крилати дракони, които бълват огън, а по далечните острови — от великани, чиито сандали са по-големи от финикийски кораб.

Един лекар беше накарал да нарисуват по стените на къщата му хората, на които е възвърнал не само загубените ръце и крака, но дори зъбите и младостта. А на зданието, заето от административните власти в квартала, се виждаше каче, в което хора хвърлят златни пръстени, писар, на когото някой шепне нещо на ухото, и някакъв проснат на земята провинен, когото двама души бият с тояги.

Улицата винаги гъмжеше от хора. Край стените на сградите стояха носачи на лектики, на ветрила, бързоходни и общи работници, които предлагаха услугите си. По средата се точеше непрекъснат низ от носачи и магарета или волове, впрегнати в коли с най-разнообразни стоки. По тротоарите се движеха кресливи продавачи на прясна вода, грозде, фурми, сушена риба, а също и разни дребни търговци, цветарки, музиканти и най-различни фокусници.

Сред тоя човешки поток, който се движеше, блъскаше, продаваше, купуваше и крещеше с най-разнообразни гласове, рязко се отличаваха стражите. Всеки от тях беше с кафява риза до колене, с голи крака, с престил-чица на светлосини и червени ивици, с къс меч на бедрото и здрава тояга в ръка. Тия държавни служители се разхождаха по тротоара, от време на време разменяха по някоя дума с колегите си, най-често обаче заставаха на висок камък край пътя, за да наблюдават по-добре минаващото множество.

При тая бдителност уличните крадци трябваше да действуват много хитро. Обикновено двама от тях се сбиваха, а когато ги обкръжеше тълпа и стражите почнеха да налагат с тояги както биещите се, така и зяпачите, колегите на сбилите се крадци упражняваха занаята си.

Почти в самия център на тая улица се намиреше странноприемницата на финикиеца Асархадон от Тир. За по-лесен контрол всички, които пристигаха в Египет от чужбина, бяха задължени да отседат тук. Странноприемницата беше голяма квадратна сграда, която от всички страни имаше по двадесетина прозореца и не беше долепена до никакво друго здание. Затова можеше да бъде обхождана наоколо и наблюдавана от всички страни. Над главната порта висеше малък модел на кораб, а по фасадата бяха нарисувани картини, които представяха как негово величество Рамзес XII извършва жертвоприношение пред боговете или благосклонно приема чужденци, между които финикийците се отличаваха с високия си ръст и яркочервения цвят на кожата си.

Прозорците бяха тесни. Те бяха винаги отворени и само в случай на нужда се пускаха заслони от платно или от разноцветни пръчици. Трите етажа служеха за жилище на стопанина или бяха за гости, а долу се намираха винопродавницата и гостилницата. Моряците, носачите, занаятчиите, изобщо всички по-бедни пътници ядяха и пиеха на двора,

който имаше мозаична настилка и навес от платно, окачено на стълбове така, че всички гости можеха да бъдат винаги под око. По-богатите или от благороден произход хора пируваха в галериите, които обкръжаваха целия двор.

На двора гостите се разполагаха на земята около камъни, които служеха за маси. В галериите, където биваше и по-хладно, имаше масички, пейки, столове, дори ниски миндерчета с възглавнички, на които човек можеше да си подремне.

Във всяка галерия беше сложена голяма маса, отрупана с хляб, месо, риба и овощия, както и големи двадесетлитрови делви с пиво, вино и вода. Негри и негърки разнасяха на гостите гозби, прибираха изпразнените делви, изнасяха от мазетата пълни, а писарите, които наблюдаваха масите, записваха грижливо всяко парченце хляб, всяка главичка чесън и всяко канче вода. На двора стояха на подиум двама надзиратели с тояги в ръце и, от една страна, следяха какво вършат прислугата и писарите, а от друга — уталожваха с помощта на тоягите споровете между по-бедните гости от различни народности. Благодарение на тоя ред тук много рядко имаше кражби и сбивания, те ставаха по-често в галериите, отколкото на двора.

Стопанинът на странноприемницата, знаменитият финикиец Асархадон, човек прехвърлил вече петдесетте, с прошарена коса, облечен с дълга риза и с тънка наметка, сновеше между гостите, за да следи дали всеки е получил това, което желае.

— Яжте и пийте, деца мои — обръщаше се той към гръцките моряци, — защото такава свинско месо и такава вино няма да намерите по целия свят. Чувам, че буря ви връхлетяла при Рафил^[1]... Трябва щедро да принесете жертва на боговете, задето са ви спасили!... В Мемфис цял живот човек може да не дочака буря, но в открито море по-лесно ще видиш гръм, отколкото тук меден утен... Аз имам мед, брашно, благовония за кадене при свещени жертвоприношения, а ето там, по ъглите — изображения на боговете от всички краища на земята. В моята странноприемница човек може с малко пари да бъде и сит, и набожен.

След тия думи той се обръщаше и отиваше в галерията между търговците.

— Яжте и пийте, достопочтени гости! — подканяше ги той и се покланяше. — Добри времена настанаха. Най-достойният

престолонаследник — да живее вечно! — заминава за Пи-Баст с голяма свита, а от горното царство е дошло злато, от което мнозина от вас ще получат добра печалба. Имаме яребици, млади гъски, риба направо от реката, великолепно сърнешко печено. А пък какво вино са ми изпратили от Кипър!... Евреин да стана, ако канче такова удоволствие не струва две драхми!... Но на вас, моите бащи и благодетели, ще го дам днес по драхма. Ала само днес, като за начало.

— Дай го по половин драхма канчето, тогава ще го опитаме — отвърна един от търговците.

— Половин драхма?... — повтори собственикът. — По-скоро Нил ще потече нагоре, към Тива, отколкото аз да дам такъв нектар за половин драхма! Освен... за тебе, достопочтени Белезис, понеже си бисер на Сидон... Хей, роби!... Я дайте на нашите благодетели една по-голяма кана кипърско вино.

Когато Асархадон се отдалечи, търговецът, наречен Белезис, се обърна към другарите си:

— Да ми изсъхне ръката, ако това вино струва половин драхма! Но все едно!... Ще имаме по-малко неприятности с полицията.

Разговорите с гостите от различните народности и съсловия не пречеха на стопанина да наблюдава работата на писарите, които отбелязваха поднасяната храна и напитки, да контролира надзирателите, които пък следяха прислугата и писарите, а преди всичко да следи какво прави пътникът, седнал с подвити крака върху възглавници в предната галерия и задрямал над шепа фурми и канче чиста вода. Тоя пътник беше на около четиридесет години, с буйна коса, с черна като смола брада, със замислени очи и чудно благородни черти, които сякаш никога не се променяха от гняв или тревога.

„Опасна птица!... — мислеше стопанинът, като го гледаше изпод око. — Прилича на жрец, а носи тъмно наметало... Остави при мен ценности и злато за цял талант, а не яде месо и не пие вино... Трябва да е или велик пророк, или голям злодей!...“

В двора влязоха двама голи псили — укротители на змии, с торба, пълна с отровни влечуги, и започнаха да показват изкуството си. По-младият наду свирка, а по-възрастният пусна по тялото си малки и големи змии, всяка от които можеше да разгони гостите от странноприемницата „При кораба“. Свирката пицеше все по-пронизително, укротителят се виеше, правеше гримаси, трепереше

конвулсивно и непрекъснато дразнеше влечугите. Най-сетне една змия го ухапа по ръката, друга по лицето, а той пък изяде жива трета — най-малката. Гостите и прислугата наблюдаваха с известна уплаха играта на укротителя. Те трепереха, когато той дразнеше влечугите, и затваряха очи, когато змията го хапеше. Но когато изяде змията — всички завиха от радост и удивление.

Само пътникът от предната галерия не напусна възглавниците си, дори не благоволи да погледне това зрелище. А когато змиеукротителят се приближи за пари, пътникът хвърли на пода два медни утена и му даде знак с ръка да не се приближава повече.

Зрелището продължи около половин час. Когато псилите напуснаха двора, при стопанина дотърча негърът, който обслужваше стаите за гости, и му зашепна нещо угрижено. После неизвестно откъде се появи десетникът на квартала и като отведе Асархадон в една отдалечена ниша, дълго говори с него. Достопочтеният собственик на странноприемницата се биеше в гърдите, кършеше ръце или се хващаше за главата. Накрай ритна негъра в корема, нареди да поднесат на десетника печена гъска и кана кипърско вино, а сам се приближи до госта от предната галерия, който сякаш продължаваше непрекъснато да дреме, при все че очите му бяха отворени.

— Неприятни новини имам за тебе, благородни гостенино — рече стопанинът и седна при пътника.

— Боговете изпращат на хората дъжда и тъгата, когато поискат — отвърна равнодушно гостът.

— Докато гледахме тук псилите — продължи стопанинът, като скубеше прошарената си брада, — крадци се промъкнали на втория етаж и откраднали вещите ти... Трите торби и сандъка, навярно много скъп!...

— Трябва да уведомиш съда за сполетялото ме нещастие.

— Защо съда?... — прошепна стопанинът. — У нас крадците си имат свое сдружение... Ще изпратим човек до старейшината им, ще оценим вещите, ще му платиш двадесет процента от стойността и всичко ще се намери. Аз мога да ти помогна.

— В моята страна — каза пътникът — никой не се пазари с крадците и аз няма да направя това. Живея у тебе, на тебе поверих имуществото си и ти отговаряш за него.

Достопочтеният Асархадон почна да се чеше по гърба.

— Пътнико от далечна страна — заговори той с тих глас, — вие, хетите, и ние, финикийците, сме братя; затова искрено те съветвам да не се залавяш с египетския съд, защото той има само една врата; през нея се влиза, но няма врата, през която човек да излезе...

— Боговете и през стена ще изведат невинния — отвърна гостът.

— Невинен!... Кой от нас е невинен в тая земя на робството? — прошепна стопанинът. — Ето, погледни — там дояжда печена гъска десетникът, великолепно гъска, която аз сам бих изял с най-голямо желание. А знаеш ли защо откъснах от устата си това лакомство и му го поднесох?... Защото десетникът дойде да разпитва за тебе...

Като каза това, финикиецът погледна изкосо към пътника, който обаче нито за миг не изгуби самообладание.

— Пита ме десетникът — продължи стопанинът: — „Кой е тоя, черният, който цели два часа седи над шепата фурми?...“ Аз му казвам: „Много благороден човек... достойният Пхут.“ — „Откъде е?...“ — „От страната на хетите, от град Харан; там той има солидна къща на три етажа и притежава много земя.“ — „Защо е дошъл тук?“ — „Дошъл е, казвам, да прибере от един жрец петте таланта, които още баща му бил дал взем.“

А знаеш ли, благородни човече — продължи ханджията, — какво ми отговори десетникът?... Тия думи ми каза: „Асархадон, знам, че си верен слуга на негово величество фараона и че поднасяш добри гозби и неподправено вино; затова ти казвам — пази се!... Пази се от чужденците, които не свързват познанства, избягват виното и всякакви удоволствия и мълчат. Тоя харанец Пхут може да излезе асирийски съгледвач.“

Сърцето ми замря, като чух това — продължи стопанинът. — Но на тебе, изглежда, ти е все едно!... — възмути се той, когато видя, че дори това страшно обвинение не смути спокойствието на хета.

— Асархадон — обади се след малко гостът, — поверих ти себе си и своето имущество. Постарай се да ми бъдат върнати торбите и сандъкът, защото в противен случай ще се оплача пред същия тоя десетник, който доизяжда гъската, предназначена за тебе.

— Но... тогава позволи да платя на крадците поне петнадесет на сто от стойността на твоите неща — възрази стопанинът.

— Нямах право да плащаш.

— Дай им поне тридесет драхми.

— Нито утен.

— Дай на тия нещастници поне десет драхми.

— Иди си в мир, Асархадон, и моли боговете да ти възвърнат разума — отвърна пътникът със същото спокойствие.

Стопанинът скочи от възглавниците, задъхан от възмущение.

„Ех, че гад!... — помисли си той. — Не е дошъл само за дълга си той... Сигурно и хубава работица ще направи тук... Сърцето ми подсказва, че трябва да е голям търговец, а може и ханджия, който в съдружие с жреците и съдиите ще отвори някъде под носа ми нова странноприемница... Дано огън небесен го изпепели преди това!... Дано проказа го изсмуче!... Скъперник, измамник, крадец, от когото честният човек не може да изкара нито една драхма!“

Благородният Асархадон още не бе успял да уталожи гнева си, когато на улицата се разнесоха звуци от флейта и барабан, а след малко в двора се втурнаха четири почти голи танцьорки. Носачите и моряците ги посрещнаха с радостни възклицания, дори солидните търговци от галериите ги загледаха с любопитство и почнаха да си подхвърлят забележки за красотата им. С движение на ръцете и с усмивки танцьорките поздравиха присъстващите. Една засвири на двойна флейта, друга ѝ акомпанираше с барабан, а двете по-млади затанцуваха в кръг из двора така, че почти не остана гост, когото да не закачат с прозирните си наметала.

Пиещите почнаха да пеят, да викат и да канят танцьорките при себе си, а между простолюдието на двора избухна свада, но пазачите я прекратиха бързо, като издигнаха нагоре тръстиковите тояги. Само един либиец, раздразнен от тоягите, извади нож, но двама негри го уловиха за ръцете, взеха му няколко медни пръстена за храната и го изхвърлиха на улицата.

Междувременно една от танцьорките остана при моряците, две отидоха между търговците, които им предложиха вино и сладкиши, а най-възрастната тръгна да обикаля масите и да събира пари.

— За храма на божествената Изида!... — викаше тя. — Дайте, благочестиви чужденци, за храма на Изида, богинята, покровителка на всяко живо същество... Колкото повече дадете, толкова повече щастие и благословия ще се излеят над вас... За храма на майката Изида!...

Хвърляха ѝ върху барабана кълбенца медна тел, понякога зърно злато. Един търговец попита дали може да я посети, тя кимна

усмихната.

Когато се изкачи на предната галерия, харанецът Пхут посегна към кожената си кесия, извади златен пръстен и каза:

— Истар е велика и добра богиня, приеми това за нейния храм.

Жрицата го погледна проникателно и прошепна:

— Анаел, Сахиел...

— Амабиел, Абалидот — отговори със същия тон пътникът.

— Виждам, че обичаш светата майка Изида — каза жрицата високо. — Трябва да си богат и си щедър, затова ще ти поврачувам.

Тя седна при него, изяде няколко фурми и загледана в дланта му, заговори:

— Ти идеш от далечната страна на Бретор и Хагит^[2]. Пътувал си щастливо... От няколко дни финикийците те следят — добави тя тихо. — Пристигнал си за пари; макар че не си търговец... Ела при мене днес след залез слънце... Желанията ти ще се изпълнят — продължи тя гласно. — Живея на улицата край гробниците, в къщата „Зелена звезда“ — прошепна тя. — Само че пази се от крадци, които са хвърлили око на твоето богатство — завърши тя, като видя, че почтеният Асархадон подслушва.

— В моя дом няма крадци!... — избухна финикиецът. — Сигурно крадат тия, дето идват от улицата.

— Не се сърди, старче — отвърна саркастично жрицата. — Защото веднага ти излиза червена черта на шията, а това означава смърт.

Като чу това, Асархадон плю три пъти и тихо изрече заклинание срещу лоши предсказания. А когато се отдръпна навътре в галерията, жрицата почна да кокетничи с харанеца. Даде му роза от венеца си, на сбогуване го прегърна и се отправи към другите маси.

Пътникът кимна на стопанина.

— Искам — каза той — тая жена да дойде у мене. Нареди да я заведат в стаята ми.

Асархадон го погледна в очите, плесна с ръце и се разсмя.

— Тифон^[3] те е овладял тебе, харанецо!... — извика той. — Ако се случи нещо такова в моя дом с египетска жрица, ще ме изгонят от града. Тук може да се приемат само чужденки.

— Тогава аз ще отида при нея — отвърна Пхут. — Тя е мъдра и благочестива жена и ще ми помогне в много неща. След залез слънце

ще ми дадеш водач, за да не се заблудя по пътя.

— Всички зли духове са се вселили в сърцето ти — отговори стопанинът. — Ти знаеш ли, че това познанство ще ти струва двеста драхми, а може и триста, без да се смята това, което ще трябва да дадеш на прислужничките и храма? А за такава сума, да речем, за петстотин драхми, можеш да имаш млада и девствена жена, например дъщеря ми, която е на четиринадесет години и като разумно момиче си събира зестра. Чуй ме и не се влачи нощем из непознат град, защото ще попаднеш в ръцете на полицията или на крадците, а се възползувай от това, което боговете ти предлагат в къщи. — Искаш ли?...

— А дъщеря ти ще дойде ли с мене в Харан? — попита Пхут.

Стопанинът го изглежда смаян. Внезапно той се плесна по челото, сякаш отгатна някаква тайна, и като улови пътника за ръка, издърпа го до една странична ниша.

— Зная вече всичко! — зашепна той развълнуван. — Ти... търгуваш с жени... Но помни, че ако отвлечеш дори само една египтянка, ще загубиш богатството си и ще те пратят в каменните кариери. Освен... ако ме вземеш за съдружник, защото познавам всички пътища...

— В такъв случай ще ми кажеш как да отида до дома на тая жрица — отвърна Пхут. — Помни, че след залез слънце трябва да имам водач, а утре — торбите и сандъка си, защото иначе ще се оплача в съда.

Като каза това, Пхут излезе от гостилницата и се качи в стаята си.

Побеснял от гняв, Асархадон се приближи до масата, на която гуляеха финикийски търговци, и повика настрани един от тях, Куш.

— Хубави гости ми водиш, няма какво!... — каза стопанинът, без да може да овладее разтреперания си глас. — Тоя Пхут почти нищо не яде, кара ме аз да изкупувам вещите му от крадците, а сега, сякаш за да унизи къщата ми, иска да върви при египетска танцьорка, вместо да дари с нещо моите жени.

— Какво чудно има? — отвърна Куш, както се смееше. — Финикийки е могъл да срещне в Сидон, а тук предпочита египтянки. Глупак е тоя, който на Кипър не пие кипърско вино, а търси тирско пиво.

— А пък аз ти казвам — прекъсна го стопанинът, — че е опасен човек... Преструва се на обикновен гражданин, а прилича на жрец.

— Ти, Асархадон, имаш вид на първожрец, а пък си само кръчмар. Пейката не престава да бъде пейка, макар да е покрита с лъвска кожа.

— Но защо отива при жрици?... Готов съм да се закълна, че това е хитрост и че тоя хетски дръвник не отива да пирува с жени, а на някакво заговорническо събрание.

— Злоба и алчност са помрачили ума ти — отвърна Куш сериозно. — Приличаш на човек, който търси тиква на смокиново дърво, а не вижда смокините. За всеки търговец е ясно, че щом Пхут има да получава пет таланта от жрец, трябва да се помъчи да спечели благоволението на всички, които се въртят около храмовете. Но ти не разбираш тия неща...

— Защото сърцето ми подсказва, че това трябва да е някой асирийски пратеник, който дебне да погуби негово величество.

Куш го изгледа презрително.

— Тогава следи го и наблюдавай всяка негова стъпка. Ако откриеш нещо, ще получиш част от имуществото му.

— Ето, сега каза умна приказка! — рече стопанинът. — Нека тоя плъх да върви при жриците, а оттам, където си иска. Но аз ще изпратя подире му мои очи, от които нищо не може да се скрие.

---

[1] Крайморски град в Палестина, — Б. пр. ↑

[2] Духове на северната и източната част на света. — Б. а. ↑

[3] Гръцкото име на египетския Сет, бог на злото, пустинята и смъртта, убил брат си Озирис. — Б. пр. ↑

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

Към девет часа вечерта Пхут напусна странноприемницата „При кораба“, придружен от негър, който носеше факла. Половин час преди това Асархадон изпрати на улицата край гробниците свой доверен човек, като му заповяда да следи внимателно дали харанецът няма да се измъкне от къщата „Зелена звезда“ и къде ще отиде.

Друг доверен човек на стопанина тръгна на известно разстояние зад Пхут; по тесните улици той се криеше до стените на къщите, а по широките се преструваше на пиян.

Улиците бяха пусти, носачите и уличните продавачи спяха. Светеше само в жилищата на занаятчиите, които продължаваха да работят, или у богатите хора, които пируваха върху плоските покриви. Отвсякъде се чуваха звуци на арфи и флейти, песни, смехове, удари на чукове, скърцане на дърводелски триони, понякога пиянски вик или зов за помощ.

Повечето от улиците, по които минаваха Пхут и робът, бяха тесни, криви и неравни. Колкото по се приближаваха до целта, толкова повече сградите ставаха по-ниски, едноетажните къщи — по-многобройни; виждаха се все повече градини или по-скоро палми, смокини и малки акации, които се навеждаха през зидовете, сякаш се готвеха да бягат.

На улицата край гробниците гледката внезапно се промени. Мястото на високите къщи заеха просторни градини, а сред тях — елегантни вили. Негърът се спря пред една врата и угаси факлата.

— Ето, тук е „Зелена звезда“ — каза той и като се поклони ниско на Пхут, тръгна обратно за в къщи.

Харанецът почука на вратата. След малко се показва вратарят. Той изглежда внимателно дошлия и промърмори:

— Анаел, Сахиел...

— Амабиел, Абалидот — отговори Пхут.

— Бъди поздравен — каза вратарят и бързо отвори вратата.

След като измина двадесетина крачки между дърветата, Пхут се намери в преддверието на малък дворец, където го посрещна познатата

жрица. В дъното стоеше човек с черна брада и коса, който толкова приличаше на него, че той не можа да скрие учудването си.

— Той ще те замести пред тия, които те следят — каза усмихнато жрицата.

Човекът, преоблечен като харанец, сложи на главата си венец от рози и придружен от жрицата, тръгна към горния етаж, където веднага се разнесоха звуци от флейта и се чу звън на чаши. А двама низши жреци отведоха Пхут в градината, където беше банята. Там го изкъпаха, сресаха косата му и го облякоха в бели дрехи.

От банята тримата отново излязоха на алеята, минаха през няколко градини и най-сетне се намериха на някакъв пуст площад.

— Там са старите гробници — обърна се един от жреците към Пхут, — там е градът, а тук — храмът. Тръгни, накъдето искаш, и нека мъдростта ти посочи пътя, а светите думи да те закрилят от опасности.

Двамата жреци се върнаха в градината, а Пхут остана сам. Нощта беше безлунна, но доста ясна. В далечината, обвит в мъгла, проблясваше Нил; във висините искряха седемте звезди на Голямата мечка; над главата на пътника блестеше Орион, а над тъмните пилони пламтеше звездата Сириус.

„У нас звездите светят по-ярко“ — помисли Пхут.

После зашепна молитви на непознат език и се упъти към храма.

Когато се отдалечи на няколко десетки крачки, от градината се показва човек и Пхут тръгна подир него. Но почти в същия миг падна толкова гъста мъгла, че на площада не можеше да се види нищо друго освен покривите на храмовете.

След малко харанецът се натъкна на висока стена. Той погледна небето и тръгна на запад. Често над главата му прелитаха нощни птици и грамадни прилепи. Мъглата стана толкова гъста, че той трябваше да опипва стената, за да не я изгуби. Пхут повървя доста. Внезапно се озова пред ниска вратичка, обкована с много бронзови гвоздеи. Той почна да ги брои от левия ъгъл надолу, като едни натискаше силно, а други завъртваше.

Когато по тоя начин раздвижи и последния гвоздей отдолу, вратата тихо се отвори. Харанецът направи няколко крачки и се намери в някаква тясна ниша, където владееше пълен мрак.

Започна да опитва предпазливо почвата, докато попадна на нещо като отвор на кладенец, откъдето лъхаше студ. Тук седна и се спусна

смело надолу, при все че за пръв път се намираше на това място и в тая страна.

Кладенецът обаче не беше дълбок. Пхут се изправи на наклонения под и заслиза надолу по тесния коридор така уверено, сякаш отдавна познаваше пътя.

На края на коридора имаше врата. Той напипа дървеното чукче и чукна три пъти. В отговор се обади глас, който идваше неизвестно откъде:

— Ти, който в нощния час смущаваш покоя на свещеното място, имаш ли право да влизаш тук?

— Не съм направил зло нито на мъж, нито на жена, нито на дете... Кръв не е цапала ръцете ми... Не съм ял нечиста храна... Не съм ограбил имущество... Не съм лъгал и не съм издавал велика тайна^[1] — отговори спокойно харанецът.

— Ти тоя ли си, когото очакват, или тоя, за когото се представяш? — запита гласът след малко.

— Аз съм тоя, който трябваше да дойде от страна на братята от Изток; но и второто име е мое, а в северния град имам дом и земя, както казах на непосветените — отговори Пхут.

Вратата се откряна и харанецът влезе в просторно подземие, осветявано от малка лампа върху масичка пред пурпурна завеса. На завесата беше извезан със злато крилат глобус с две змии. Отстрани стоеше египетски жрец с бели одежди.

— Ти, който влезе тук — каза жрецът и посочи с ръка Пхут, — знаеш ли какво значи тоя знак на завесата?

— Глобусът — отвърна влезлият — е символ на света, в който живеем, а крилата показват, че тоя свят се носи в пространството като орел.

— А змиите? — попита жрецът.

— Двете змии напомнят на мъдреца, че ако някой издаде тая велика тайна, ще умре двойно — телом и духом.

След кратко мълчание жрецът отново попита:

— Ако наистина си Бероес — тук той наклони глава, — великият пророк на Халдея — отново склони глава, — за когото няма тайна нито на земята, нито на небето, благоволи да кажеш на твоя слуга коя звезда е най-чудна.

— Странна е Хор-сет^[2], която обикаля небето за дванадесет години, защото около нея се въртят четири по-малки звезди. Но най-чудна е Хорка^[3], която обикаля небето за тридесет години. Тя има не само подчинени на себе си звезди, но и голям пръстен, който понякога изчезва.

Като чу това, египетският жрец падна ничком пред халдееца. После му подаде пурпурен шарф и прозрачен воал, показва му къде се намират благовонията и напусна подземие, като се покланяше ниско.

Халдеецът остана сам. Той праметна шарфа върху дясното си рамо, закри лице с воала, взе златна лъжица и сипа в нея благовоние, което запали на лампата пред завесата. Шепнейки молитва, той се завъртя три пъти, а димът го опаса като троен пръстен.

Тогава в пустото подземие настъпи някакво странно раздвижване. Таванът сякаш почна да се издига нагоре, а стените да се разтварят. Пурпурната завеса пред олтара се раздвижи, като че ли я дърпаха невидими ръце. Въздухът затрептя, сякаш прелитаха ята невидими птици.

Халдеецът отметна дрехата на гърдите си и извади златен медал, покрит с тайнствени знаци. Подземие трепна, свещената завеса се раздвижи буйно и на много места в помещението се появиха пламъчета.

Тогава магът вдигна ръце нагоре и заговори:

— „Отче небесни, добър и милосърден, очисти душата ми... Ниспосли на недостойния си раб своята благословия и протегни всемогъщата си ръка над непокорните духове, за да мога да покажа твоето всесилие... Ето знака, който докосвам във ваше присъствие... Ето аз, опрян на божията помощ, предвещаващ и безстрашен... Аз, могъщият, призовавам ви и ви заклинам... Елате тук, послушно, в името на Айе, Сарайе, Айе, Сарайе...“

В същия миг от различни страни се обадиха някакви гласове. Край лампичката прелетя птица, мярна се дреха с риж цвят, сетне човек с опашка и накрай петел с корона, който кацна на масичката пред завесата.

Халдеецът продължаваше:

— „В името на всемогъщия и вечен бог... Амрул, Танеха, Рабур, Латистен...“

Далечните гласове се обадиха втори път.

— „В името на истинския и вечно жив Елои, Архима, Рабур, заклинам ви и ви призовавам... С името на звездата, която е слънце, посредством този неин знак, с помощта на славното и страшно име на живия бог...“^[4]

Внезапно всичко утихна. Пред олтара се появи призрак с корона на главата, с жезъл в ръка, възседнал лъв.

— Бероес!... Бероес!... — извика призракът с глух глас. — Защо ме зовеш?

— Искam братята ми от тоя храм да ме приемат с открито сърце и да склонят ухо за думите, които им нося от братята от Вавилон — отговори халдеецът.

— Да бъде! — каза призракът и изчезна.

Халдеецът остана неподвижен като статуя, с отметната назад глава и с вдигнати нагоре ръце. Той стоя така повече от половин час в положение, невъзможно да се заеме от обикновен човек.

В това време част от стената се отмести и в подземието влязоха трима египетски жреци. Като видяха халдееца, който сякаш лежеше във въздуха, опрян с гръб о невидима подпора, жреците се спогледаха смаяно. Най-старият измежду тях каза:

— Някога и у нас е имало такива, но днес никой не е в състояние да извърши подобно нещо.

Те заобиколиха халдееца от всички страни, докосваха вдървените му крайници и с тревога гледаха жълтото му и безкръвно като на труп лице.

— Да не би да е умрял? — попита най-младият. След тия думи наведеното назад тяло на халдееца се върна във вертикално положение. По лицето му се появи лека руменина, а издигнатите ръце се отпуснаха. Той въздъхна, потърка очи като човек, събуден от сън, погледна към дошлите и след малко каза:

— Ти — обърна се той към най-възрастния — си Мефрес, първожрец в храма на Птах в Мемфис... Ти си Херхор, първожрец на Амон в Тива, най-видната личност след фараона в тая държава... Ти — посочи той най-младия — си Пентуер, втори пророк в храма на Амон и съветник на Херхор.

— А ти несъмнено си Бероес, велик жрец и мъдрец на Вавилон, за идването на когото ни бе съобщено преди една година — отвърна Мефрес.

— Ти каза истината — потвърди халдеецът. После прегърна всички поред, а те сведоха глави пред него.

— Нося ви велики думи от нашето общо отечество, което се нарича мъдрост — каза Бероес. — Благоволете да ги изслушате и постъпвайте както трябва.

Херхор даде знак и Пентуер се отправи навътре в подземие, откъдето донесе три кресла от леко дърво за първожреците и една ниска табуретка за себе си. Той седна близо до лампата и извади малко ножче и табличка, покрита с восък.

Когато тримата старши жреци седнаха, халдеецът започна:

— Към тебе, Мефрес, се обръща върховната жреческа колегия във Вавилон: свещеното жреческо съсловие в Египет е в упадък. Мнозина жреци трупат пари, имат жени и водят разгулен живот. Мъдростта у вас е пренебрегната. Вие нямате власт нито над невидимия свят, нито дори над собствените си души. Някои от вас са загубили висшата вяра, а бъдещето е закрито за очите ви. По-лошо дори: много жреци, като чувствуват, че силите на духа им са изчерпани, са тръгнали по пътя на лъжата и със сръчни фокуси мамят простолудите.

Така говори върховната колегия: ако искате да се върнете на правия път, Бероес ще остане с вас няколко години, та с помощта на искрата, донесена от великия олтар на Вавилон, да разпали истинската светлина край Нил.

— Всичко, което казваш, е вярно — отвърна скръбно Мефрес. — Затова остани няколко години между нас, та подрастващата младеж да се запознае с вашата мъдрост.

— А сега чуй, Херхор, думите на върховната колегия към тебе...

Херхор склони глава.

— Като не зачитаха великите тайни, вашите жреци не забелязаха, че за Египет идат лоши дни. Грозят ви нещастия вътре в страната, които могат да бъдат предотвратени само с добродетел и мъдрост. Но най-лошото е, че ако през следващите десет години започнете война с Асирия, войските ѝ ще разгрозят вашите, ще дойдат на Нил и ще унищожат всичко, което съществува тук от векове. Такова злополучно съчетание на звездите, каквото е надвиснало днес над Египет, е имало за пръв път през време на четиринадесетата династия, когато вашата страна е била завладяна и ограбена от хиксосите. За трети път ще бъде

след петстотин или шестстотин години от страна на Асирия и на народа парас^[5], който живее на изток от Халдея...

Жреците слушаха ужасени. Херхор беше блед, табличката падна от ръцете на Пентуер. Мефрес хвана висящия на гърдите му амулет и започна да се моли с изсъхнали устни.

— Трябва, значи, да се пазите от Асирия — продължи халдеецът, — защото днес е нейният час. А те са жесток народ!... Презират труда, живеят от войни. Победените набиват на кол или одират кожата им; унищожават завладенията градове, а населението откарват в робство. Ловът на хищни зверове е тяхната почивка, а за развлечение стрелят с лък срещу пленниците или вадят очите им. Чуждите храмове обръщат в развалини, със съдините на боговете си служат на своите пиршества, а жреците и мъдреците използват за шутове. Те украсяват стените си с кожи от живи хора, а масите си — с окървавените глави на неприятеля.

Когато халдеецът млъкна, обади се достопочтеният Мефрес:

— Велики пророче, ти всяваш страх в нашите души, а спасение не ни сочиш. Възможно е — и сигурно така е, щом ти го казваш — съдбата да бъде известно време неблагоприятна към нас; но как да избегнем това? В Нил има опасни места, от които никоя лодка не може да се спаси, затова мъдрите кормчии избикалят опасните водовъртежи. Същото е и с нещастията на народите. Народът е лодчица, а времето — река, размътвана понякога от вихрите. Но ако нищожната рибарска черупка успява да избиколи гибелната бездна, защо милиони хора да не могат да избягнат гибелта си при подобни условия?

— Мъдри са твоите думи — отвърна Бероес, — но аз мога да им отговоря само отчасти.

— Нима ти не знаеш всичко, което има да стане? — попита Херхор.

— Не ме питай за това, което зная, а не мога да кажа. Най-важното за вас е да си осигурите десет години мир с Асирия, а това е във вашите възможности.

Асирия още се бои от вас, тя не знае нищо за неблагоприятната съдба на вашата страна и иска да започне война с народите от Север и Изток, които се намират край морето. Затова вие бихте могли още днес да сключите с нея мирен договор...

— При какви условия? — попита Херхор.

— При много добри. Асирия ще ви отстъпи израилската земя чак до град Ако и страната Едом чак до град Елат. По такъв начин границите ви ще се преместят без война с десет дни човешки ход на север и с десет дни на изток.

— А Финикия? — попита Херхор.

— Пазете се от изкушение!... — извика Бероес. — Ако фараонът протегне днес ръка към Финикия, след месец асирийските войски, предназначени за Север и Изток, ще завият на юг и преди края на годината техните коне ще се окъпят в Нил.

— Но Египет не може да се откаже от влиянието си над Финикия! — избухна Херхор.

— Ако не се откаже, сам ще подготви края си — каза халдеецът. — Най-сетне аз повтарям думите на върховната колегия: „Кажете на Египет — заповядаха ми братята от Вавилон — в продължение на десет години да се свива към земята си като яребица, защото над него се е надвесил ястребът на злата съдба. Кажете, че ние, халдейците, ненавиждаме асирийците повече от египтяните, защото знаем колко е тежка тяхната власт, но въпреки това препоръчваме на Египет да сключи мир с този кръвожаден народ. Десет години — това е късо време, след което не само ще могат да си възвърнат старите позиции, но и нас да спасят.“

— Това е вярно! — каза Мефрес.

— Помислете само — продължи халдеецът; — ако Асирия почне война срещу вас, тя ще повлече и Вавилон, който се отвращава от войната, ще изсмуче нашите богатства и ще спре разцвета на мъдростта. И дори да не бъдете победени, вашата страна дълги години ще остане разорена и ще загуби не само голяма част от населението си, но и тая плодородна земя, която пясъкът би могъл да засипе само за една година, ако не са вашите усилия.

— Това разбираме — намеси се Херхор — и затова не мислим да закачаме Асирия. Но Финикия...

— Какво ви засяга вас — каза Бероес, — че асирийският разбойник ще стисне финикийския крадец за гушата? От това ще спечелят и нашите, и вашите търговци. А ако искате да имате финикийците, позволете им да се заселят на вашите брегове. Сигурен съм, че най-богатите и най-ловките от тях ще се изплъзнат от властта на асирийците.

— А какво би станало с нашата флота, ако Асирия се настани във Финикия? — попита Херхор.

— Всъщност, тя не е ваша, а финикийска — отвърна халдеецът. — Затова, като се лишите от тирските и сидонските кораби, ще почнете да строите собствени и да учите египтяните на мореплаване. И ако имате ум и енергия, ще изтръгнете от ръцете на финикийците търговията по целия Запад.

Херхор махна с ръка.

— Казах каквото ми е поръчано — заяви Бероес, — а вие правете каквото искате. Но помнете, че над вас тежат десет зловещи години.

— Струва ми се, свети пророче — намеси се Пен-туер, — че ти спомена и за вътрешни нещастия, които грозят Египет в бъдеще. Какви ще бъдат тия нещастия... ако обичаш да отговориш на твоя слуга.

— О, не ме питайте за това. Тия неща вие би трябвало да знаете по-добре, отколкото аз, чужденецът. Вашата проникателност ще ви открие болестта, а опитът ще ви покаже лекарствата.

— Народът е страшно потискан от големците! — прошепна Пентуер.

— Благочестието намаля!... — каза Мефрес.

— Има много хора, които въздишат за война — добави Херхор. — А пък аз отдавна виждам, че не сме в състояние да я водим. Може би след десет години...

— И така, ще сключите ли договор с Асирия? — попита халдеецът.

— Амон, който познава сърцето ми — каза Херхор, — знае колко ми е неприятен такъв договор... Та нали само до неотдавна асирийците ни плащаха данък!... Но щом ти, отче свети, и върховната колегия казвате, че съдбата е срещу нас, трябва да сключим договор...

— Наистина трябва... — добави Мефрес.

— В такъв случай уведомете колегията във Вавилон за това решение, а те ще направят необходимото цар Асар да изпрати при вас делегация. Вярвайте ми, този договор е много изгоден — без война ще увеличите владенията си!... Освен това нашата жреческа колегия го е обмислила.

— Дано боговете ви изпратят всяка благодат: богатство, власт и мъдрост! — каза Мефрес. — Да, нашето жреческо съсловие трябва да се издигне, а ти, свети пророче Бероес, ще ни помогнеш.

— Трябва преди всичко да се облекчи положението на народа — намеси се Пентуер.

— Жреците... Народът!... — каза сякаш на себе си Херхор. — Тук преди всичко трябва да се обуздаят тия, които желаят война... Вярно е, че негово величество фараонът е на моя страна и струва ми се, успях да си създам известно влияние върху сърцето на достойния престолонаследник — дано живеят вечно! Но Нитагер, за когото войната е необходима като водата за рибата... И военачалниците на наемните войски, които само по време на война имат някакво значение у нас... И нашата аристокрация, която мисли, че войната ще изплати финикийските им дългове и ще им донесе богатства...

— В това време земеделците изнемогват от тежък труд, а работниците по обществените строежи се бунтуват поради жестокостта на началниците си — подхвърли Пентуер.

— Тоя все на своето си! — каза замисленият Херхор. — Мисли си ти, Пентуер, за селяните и работниците, а ти, Мефрес, за жреците. Не зная какво ще успеете да направите, но аз се кълна, че ако собственият ми син тласне Египет към война, ще унищожа и него!

— Така постъпи — каза халдеецът. — Най-сетне, който иска, нека води война, само че не там, където може да се сблъска с Асирия.

С това съветът свърши. Халдеецът наметна шарфа през рамо и спусна воала върху лицето си; Мефрес и Херхор застанаха от двете му страни, а Пентуер зад тях; всички бяха обърнати към олтара.

Когато Бероес скръсти ръце върху гърдите си и почна да шепне, в подземиято отново настъпи неспокойно раздвижване, зачу се нещо като далечна глъчка, която учуди останалите трима жреци. Тогава магът се обади с висок глас:

— Бараланенсис, Балдахуенсис, Паумахуе, призовавам ви да бъдете свидетели на нашия договор и да подкрепите нашите намерения...

Понесе се звук от тръби, който беше така ясен, че Мефрес се наведе доземи, Херхор се огледа учуден, а Пентуер коленичи, разтрепера се и запуши уши.

Пурпурната завеса на олтара се залюля, а гънките ѝ добиха такава форма, като че ли иззад нея искаше да излезе човек.

— Бъдете свидетели — викаше халдеецът с променен глас, — о, вие, небесни и адски сили! А който не спази договора или го издаде,

нека бъде проклет...

— Проклет!... — повтори някакъв глас.

— И унищожен...

— И унищожен...

— В този видим и в оня невидим живот. От неизреченото име на Йехова, от чийто звук земята трепери, морето отстъпва от бреговете, огънят гасне и всички елементи в природата се разлагат...

В подземията се разрази истинска буря. Звукът на тръби се смесваха с ехото на някакви далечни гръмотевици. Завесата на олтара се повдигна почти хоризонтално и зад нея, сред светкавици, се показаха някакви странни създания, получовеци, полурастения, полуживотни, преплетени в кълбо.

Внезапно всичко утихна и Бероес бавно се издигна във въздуха над главите на тримата жреци.

В осем часа сутринта харанецът Пхут се върна във финикийската странноприемница „При кораба“, където вече се бяха намерили задигнатите от крадците негови торби и сандък. А няколко минути по-късно дойде и довереният слуга на Асархадон. Стопанинът го заведе в мазето и го попита късо:

— Е?...

— Прекарах цяла нощ на площада пред храма на Сет — отвърна слугата. — Към девет часа вечерта от градината, която се намира през пет двора от дома „Зелена звезда“, излязоха трима жреци. Единият от тях, с черна брада и коса, се отправи през площада към храма на Сет. Затекох се след него, но падна такава мъгла, че той изчезна от очите ми. Дали се е върнал в „Зелена звезда“ и кога — не зная.

След като изслуша рапорта на слугата си, Асархадон се чукна по челото и заговори на себе си:

— Щом моят харанец се облича като жрец и отива в храма, значи, е жрец; щом носи брада и коса, трябва да е халдейски жрец, а щом се вижда тайно с тукашните жреци, значи, че в това се крие някаква хитрост. Няма да съобща на полицията, за да не хлътна и аз. Но ще уведомя някого от влиятелните сидонци, защото зад цялата тая работа може да се крие някоя сделка, ако не за мене, поне за нашите хора.

Скоро се върна и другият пратеник. И с него Асархадон слезе в мазето, където чу следното:

— Цяла нощ стоях срещу дома „Зелена звезда“. Харанецът беше там, напи се и вдигна такъв шум, че полицаят трябваше да обръща внимание на портиера...

— Какво?... — попита стопанинът. — Харанецът бил цялата нощ в „Зелена звезда“ и ти си го видял?...

— Не само аз, но и полицаят...

Асархадон доведе отново първия слуга и накара двамата да повторят разказа си. Те го повториха точно, всеки своето. От това излизаше, че харанецът Пхут през цялата нощ се беше забавлявал в „Зелена звезда“ и не беше напуснал нито за миг тоя дом, а в същото време късно вечерта тръгнал за храма на Сет, откъдето не се върнал!

— О!... — измърмори финикиецът. — В цялата тая работа трябва да се крие някакво много голямо моше-ничество... Ще трябва колкото се може по-скоро да уведомя старейшините на финикийската община, че тоя хет може да бъде едновременно на две места. А него ще помоля да се махне от странноприемницата ми... Не обичам хора, които имат две лица: едно свое, друго — в запас. Защото такъв човек е или голям крадец, или чародей, или заговорник.

Понеже Асархадон се боеше от тия неща, за да се предпази срещу магиите, прочете молитви пред изображенията на всички богове, които украсяваха кръчмата му. После се затече в града, където уведоми за случилото се старейшината на финикийската община и старейшината на сдружението на крадците. Най-сетне, като се върна в къщи, повика десетника на стражата и заяви, че Пхут може да е опасен човек. Накрая поиска от харанеца да напусне странноприемницата му, защото няма печалба от него, а само подозрения и загуби.

Пхут се съгласи с готовност и заяви, че още тази вечер ще отплува за Тива.

„Дано не се върнеш оттам!... — помисли гостоприемният стопанин. — Дано изгниеш в каменните кариери или се удавиш в реката и те изядат крокодилите!“

---

[1] Автентично. — Б. а. ↑

[2] Планетата Юпитер. — Б. а. ↑

[3] Планетата Сатурн. — Б. а. ↑

[4] Заклинание на магите. — Б. а. ↑

[5] Персите. — Б. пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

Пътуването на престолонаследника започна през най-хубавото време на годината, през месец фаменут (края на декември, началото на януари).

Водата беше спаднала до половината на най-високото си равнище и непрестанно откриваше нови площи земя. Множество салове, натоварени с пшеница, плаваха от Тива към морето; в Долен Египет косяха детелината и сената. Портокаловите и наровите дървета се бяха покрили с цвят, а по нивите сеяха лупина, лен, ечемик, бакла, фасул, краставици и други варива и зеленчуци.

Съпроводен до мемфиското пристанище от жреци, от висши държавни чиновници, от гвардията на негово величество фараона и от грамадни тълпи народ, към десет часа сутринта князът-наместник Рамзес се качи на позлатеното си корабче. Под палубата, върху която се издигаха скъпоценни шатри, двадесет войници бяха седнали при веслата, а под мачтата и на двата края на кораба заеха местата си най-добрите хидроинженери. Едни се грижеха за платната, други командуваха гребците, трети направляваха плавателния съд.

Рамзес покани на корабчето си достопочтения първожрец Мефрес и светия отец Ментезуфис, които щяха да го придружават при пътуването и да му помагат в управлението. Повика и достопочтения номарх на Мемфис, който изпращаше княза до границите на своята провинция.

На няколкостотин крачки пред наместника плаваше прекрасният кораб на достопочтения Отоес, номарха на Аа — съседна на Мемфис провинция. А отзад — безброй лодки с придворни, жреци, офицери и чиновници.

Храната и прислугата бяха изпратени по-рано.

До Мемфис Нил тече между две планински вериги. По-нататък планините завиват на изток и на запад, а реката се разделя на няколко ръкава, водите на които се влачат към морето през просторна равнина.

Когато корабът се откъсна от пристанището, князът поиска да поговори с първожреца Мефрес. Но в тоя миг се разнесоха такива

гръмки възгласи от страна на множеството, че престолонаследникът трябваше да излезе от шатрата и се покаже на народа.

А врявата, вместо да намалее, растеше. На двата бряга се бяха струпали грамадни тълпи от полуголи занаятчийски работници и празнично облечени по-заможни граждани. Мнозина носеха венци на главите, а почти всички — зелени вейки в ръце. Някъде пееха, другаде се чуваха звуци на флейти и удари на барабан.

Гъсто разположените по бреговете геранила с ведра бездействуваха. Затова пък по Нил шареха безброй малки лодчици и гребците хвърляха цветя пред кораба на престолонаследника. Някои сами скачаха във водата и плуваха подир княжеския кораб.

„Но те ме поздравяват по същия начин, както приветствуват негово величество!...“ — помисли князът.

И гордост изпълни сърцето му, като видя толкова украсени и окичени кораби, които можеше да спре с едно кимване на главата, и тия хиляди хора, които бяха зарязали работата си и се излагаха на осакатяване, дори на смърт, само за да зърнат божествения му образ.

Рамзес особено се опияняваше от гръмките викове на тълпата, които не преставаха нито за миг. Те изпълваха гърдите му, удряха го в главата, издигаха го във висините. Струваше му се, че ако скочи от мостика, дори няма да докосне водата, защото ентусиазмът на масите би го грабнал и би го понесъл към небето като птица.

Когато корабът се поприблжи до левия бряг, фигурите на отделните хора от множеството се очертаха по-ясно и князът забеляза нещо, което не бе очаквал. Докато първите редици от множеството ръкопляскаха и пееха, по-назад безброй тояги енергично се стоварваха върху гърбовете.

Учуден, наместникът се обърна към номарха на Мемфис:

— Погледни, ваше достойнство... Там, изглежда, работят тоягите?...

Номархът заслони очи с ръка, шията му почервения.

— Възможно е — отвърна номархът. — Сигурно полицията е заловила банда крадци...

— Бият... Разбира се, че бият — повтори Рамзес.

— Прости, достопочтени господарю, но зрението ми е слабо.

Не особено доволен, престолонаследникът отиде в задната част на кораба между инженерите и оттук погледна към Мемфис.

Двата бряга нагоре по Нил почти опустяваха, лодките бяха изчезнали, геранилата за черпене на вода работеха, като че ли нищо не се беше случило.

— Свърши ли се вече тържеството?... — попита князът един от инженерите, като посочи нагоре по реката.

— Да... Хората се върнаха на работа — отвърна инженерът.

— Много бързо!...

— Трябва да наваксат загубеното време — каза непредпазливо инженерът.

Престолонаследникът трепна и изгледа пронизително говорещия. Но веднага се успокои и се върна в шатрата си. Възгласите вече не го интересуваха. Беше мрачен и мълчалив.

След прилива на гордост той почувствува презрение към тая тълпа, която така бързо преминаваше от ентузиазма към черпещите кална вода геранила.

На това място Нил почваше да се дели на ръкави. Корабът на номарха на номеса Аа зави на запад и след един час спря на брега. Тук тълпите бяха още по-многобройни, отколкото край Мемфис. Издигнати бяха много стълбове със знамена, както и триумфални арки, целите обвити със зеленина. Между хората все по-често можеха да се видят лица и дрехи на чужденци.

Когато князът слезе на брега, към него се приближиха жреци с балдахин, а достопочтеният номарх Отоес му каза:

— Добре дошъл, наместнико на божествения фараон, в територията на номеса Аа. В знак на твоята милост, която е като небесна роса за нас, благоволи да принесеш жертва на бога Птах, нашия патрон, и приеми под своето покровителство и власт тоя номес с неговите храмове, чиновници, население, добитък, храни и всичко, което се намира тук.

После номархът му представи група елегантни младежи, ухаещи, начервени, облечени в златоткани дрехи. Това бяха близките и далечни роднини на номарха и местната аристокрация.

Рамзес ги изгледа внимателно.

— Аха! — извика той. — Струваше ми се, че на тия благородници нещо им липсва. Сега виждам, нямат перуки...

— Понеже ти, достойни княже, не носиш перука — и нашата младеж реши да не носи тая украса — отвърна номархът.

След това обяснение един от младежите застана зад княза с ветрило, друг с щит, трети с копие и шествието започна. Престолонаследникът вървеше под балдахина, пред него — жрец с кадилница, в която горяха благовония, а накрая няколко млади момичета, които хвърляха рози по пътеката, по която щеше да мине князът.

Народът в празнични облекла, със зелени вейки в ръце, беше образувал шпалир и викаше, пееше или падаше ничком пред наследника на фараона. Но князът забеляза, че въпреки шумните прояви на радост лицата са мъртви и загрижени. Забеляза също, че множеството е разделено на групи, ръководени от някакви хора, и че цялата тая радост се проявява по команда. И отново почувствува в себе си студено презрение към тая сган, която дори не умее да се радва.

Шествието се приближи бавно до колоната, която служеше за граница между номесите Аа и Мемфис. По тая колона имаше надписи със сведения за големината, населението и броя на селищата в провинцията, а от четвъртата страна беше поставена статуята на бога Птах, загърнат от гърдите до петите с покривало, с обикновена шапчица на глава и жезъл в ръка.

Един от жреците подаде на княза златна лъжичка с димящи благовония. Престолонаследникът зашепна препоръчваните за тия случаи молитви, повдигна кадилницата до лицето на божеството и няколко пъти се поклони ниско.

Възгласите на народа и жреците се засилиха още повече, при все че между аристократическата младеж се забелязваха иронични усмивки и подигравки. Но князът, който, откак се беше помирил с Херхор, проявяваше подчертано уважение към боговете и жреците, смръщи леко вежди и в миг всички младежи промениха държането си. Станаха сериозни, а някои паднаха ничком пред колоната.

„Вярно е — помисли князът, — че хората от благороден произход са по-добри, отколкото тая тълпа... Каквото и да правят, правят го от сърце, не като тия, които крещат в моя чест, но гледат час по-скоро да се върнат в своите обори и работилници...“

Сега по-добре от когато и да било той прецени разстоянието, което съществуваше между него и простолюдието. И разбра, че само аристокрацията е класа, с която го свързват общи чувства. Ако изчезнеха внезапно тия нагиздени младежи и прекрасни жени, чиито

пламтящи погледи следят всяко негово движение, за да му услужат в същия миг и изпълнят заповедите му, ако те изчезнеха, князът би се чувствувал сред тия неизброими тълпи по-самотен, отколкото сред пустинята.

Осем негри донесоха лектика, украсена над балдахина с щраусови пера. Князът седна в нея и се отправи за столицата на номеса, Сохем, където отседна в двореца.

В тая област, която отстоеше на няколко мили от Мемфис, Рамзес прекара около един месец. И цялото това време изтече в приемане на просители, в чествувания, представяне на чиновници и пиршества.

Пиршествата бяха двойни: в двореца, където участвуваше само аристокрацията, и във вътрешния двор, където се печеха цели волове, изяждаха се стотици хлябове и се изпиваха стотици делви пиво. Тук угощаваха прислугата на княза и низшите чиновници в номеса.

Рамзес беше поразен от щедростта на номарха и от привързаността на местните сановници, които го обкръжаваха денем и нощем, внимателни към всеки негов жест и готови да изпълнят заповедите му.

Най-сетне, изморен от забавите, князът заяви на достопочтения Отоес, че иска да се запознае по-отблизо със стопанството на областта, защото е получил такава заповед от негово величество фараона.

Желанието му беше изпълнено. Номархът помоли княза да седне в една лектика, носена само от двама души, и с голяма свита го отведе в храма на богинята Хатор^[1]. Там свитата остана в преддверието, а номархът заповяда на носачите да изнесат княза на върха на един от пилоните, където го придружи и той.

От върха на тая шестетажна кула, откъдето жреците наблюдаваха небето и с помощта на разноцветни флагове разменяха сведения със съседните храмове в Мемфис, Атрибис и Аму, погледът обхващаше в радиус от няколко мили почти цялата област.

От това място достопочтеният Отоес показва на престолонаследника къде се намират нивите и лозята на фараона, кой канал се почиства в тоя момент, кой яз се поправя, къде се намират пещите за леене на бронз, къде са царските хамбари, къде — блатата, обрасли в лотос и папирус, кои ниви са засипани с пясък и тъй нататък.

Рамзес беше възхитен от прекрасната гледка и горещо благодари на Отоес за изпитаното удоволствие. Но когато се върна в двореца и по

съвета на баща си се залови да запише впечатленията си, той се убеди, че познанията му за икономическото положение на номеса Аа никак не са се увеличили.

След няколко дни Рамзес отново поиска от Отес обяснения относно администрацията на областта. Тогава достопочтеният номарх заповяда да се съберат всички чиновници и да преминат пред престолонаследника, който бе седнал на един подиум в централния двор.

И тръгнаха да минават пред наместника старши и младши ковчежници, писари, които водеха сметките за зърнените храни, виното, добитъка и тъканите, началници на зидари и копачи, сухопътни и хидроинженери, лекари, специалисти по всевъзможни болести, офицери от работнически полкове, писари от полицията, съдии, надзиратели на затвори, дори парасхити и палачи. След тях достопочтеният номарх представи на Рамзес собствените му чиновници в тая област. И князът с голямо учудване узна, че в номеса Аа и в град Сохем той има: личен колар, лъконосец, носач на щита, на копие и топора му, около двадесет носачи на лектики, няколко готвачи, виночерпци, фризьори и много други служители, които се отличаваха с привързаността и верността си, при все че Рамзес съвсем не ги познаваше и дори не беше чувал имената им.

Изморен и отегчен от безплодния преглед на чиновниците, князът изпадна в отчаяние. Ужасяваше го мисълта, че не може нищо да разбере и следователно е неспособен да ръководи държавата. Но дори пред самия себе си се боеше да признае това.

Та ако не е в състояние да управлява Египет и хората разберат това, какво му остава тогава?... Само смъртта. Рамзес чувствуваше, че въвн от трона няма за него щастие, че без власт не би могъл да съществува.

Но след като почина няколко дни, доколкото може да се почива в хаоса на дворцовия живот, той отново повика Отес и му каза:

— Помолих те, ваше достойнство, да ме запознаеш с начина, по който управляваш номеса си. Ти постъпи така: показва ми страната и чиновниците, но аз още нищо не зная. Напротив, приличам на човек, попаднал в подземията на нашите храмове, който вижда около себе си толкова пътища, че накрая не може да излезе на бял свят.

Номархът се разтревожи.

— Какво да правя?... — извика той. — Какво искаш от мене, повелителю?... Кажи само една думичка и ще ти дам поста си, и богатството си, дори и главата си.

А като видя, че князът посрещна ласкаво тия уверения, той продължи словоохотливо:

— През време на пътуването си ти видя населението на тоя номес. Ще кажеш, че не бяха всички. Вярно. Ще заповядам да излезе цялото население, а то е около двесте хиляди мъже, жени, старци и деца. От върха на пилона ти благоволи да разгледаш нашата територия. Но ако желает, можем отблизо да видим всяка нива, всяко село, всяка улица на град Сохем.

Най-сетне показах ти чиновниците. Вярно е, че иай-низшите отсъствуваха. Но само заповядай и още утре всички ще се изправят пред лицето ти и ще легнат пред тебе по корем.

Какво да направя още?... Отговори ми, най-достойни господарю!...

— Аз вярвам в твоята преданост — отвърна князът. — Обясни ми тогава две неща: първо — защо са намалени доходите на негово величество фараона и, второ, ти сам какво вършиш в тоя номес?...

Оттоес се смути и князът добави бързо:

— Искан да зная какво правиш тук и по какъв начин управляваш, защото аз съм млад и едва сега започвам да управлявам.

— Но притежаваш мъдростта на старец! — прошепна номархът.

— Правилно е следователно — продължи князът — да питам хората с опит, а ти да ме учиш.

— Всичко ще ти покажа и разкажа, ваше достойнство — каза Оттоес. — Но трябва да се измъкнем някъде, където не се вдига врява...

Наистина из вътрешните и външните дворове на двореца, в който беше отседнал князът, се тълпеше такова множество хора, сякаш имаше панаир. Те ядяха, пиеха, пееха, бореха се или се гонеха и всичко това в чест на наместника, на когото служеха.

Към три часа след пладне номархът заповяда да изведат два коня и той заедно с Рамзес излезе вън от града и двамата поеха в западна посока. Придворните, останали в двореца, продължиха да се забавляват още по-весело.

Денят беше прекрасен, прохладен, земята — покрита с цветя и зеленина. Над главите на ездачите пееха птици, въздухът ухаеше.

— Колко е приятно тук! — извика Рамзес. — За пръв път от цял месец мога да събера мислите си. А пък бях започнал вече да вярвам, че в главата ми се е настанил цял полк военни колесници и от сутрин до вечер правят учение.

— Такава е съдбата на повелителите на света — отвърна номархът.

Спряха на хълма. Под тях се простираше широка ливада, прорязана от син поток. На север и юг се белееха стените на едно градче. Оттатък ливадата, чак до самия хоризонт, се виждаха червените пясъци на западната пустиня, откъдето понякога като от пещ лъхваше горещ вятър.

По ливадата пасяха безброй стада добитък: рогати и безроги волове, овце, кози, магарета, антилопи, дори носорози. Тук-таме се виждаха мочурища, покрити с водорасли и храсти, сред които гъмжеше от ята диви гъски, патици, гълъби, щъркели, ибиси и пеликани.

— Погледни, господарю — каза номархът, — ето как изглежда нашата страна Кене, Египет. Озирис възлюбил тоя пояс земя сред пустините, покрил го с растителност и животни, за да се ползува от него. После добрият бог взел човешки образ и станал първият фараон. А когато почувствувал, че тялото му увяхва, напуснал го и влязъл в своя син, а после в неговия син. По тоя начин Озирис живее между нас от векове като фараон и се ползува от Египет и от богатствата му, които сам е създал. Разраснал се господарят като могъщо дърво. Големите му клони са всички египетски царе, клоните — номарсите и жреците, а вейките — аристокрацията. Видимият бог седи на земния трон и прибира полагаемия му се данък от страната: невидимият приема жертви в храмовете и чрез устата на жреците изказва волята си.

— Ти казваш истината — намеси се князът. — Така е писано.

— Понеже Озирис-фараон — продължи номархът — не може сам да се занимава със земното стопанство, възложил е на нас, номарсите, които произхождаме от неговата кръв, да се грижим за имотите му.

— Това е истина — каза Рамзес. — Понякога дори слънчевият бог се възплътява в някой номарх и дава началото на нова династия. Така били създадени мемфиската, елфантийската, тиванската, коситската и други династии...

— То е напълно вярно — рече Отоес. — А сега ще ти отговоря на това, което ме попита.

Ти ме попита какво върша аз тук, в номеса?... Грижа се за имененията на Озирис-фараона и за моя дял в тях. Погледни тия стада. Ти виждаш различни животни. Едни дават мляко, други месо, трети вълна и кожи. Същото е и с населението на Египет: едни доставят зърнени храни, други вино, тъкани, различни домашни вещи, сгради. А моята работа е да прибера от всекиго това, което дължи, и да го сложа пред нозете на фараона.

Разбира се, аз не бих смогнал сам да надзиравам толкова многобройни стада; затова съм избрал зорки кучета и мъдри пастири. Едните доят животните, стрижат ги, дерат ги; другите пазят да не би крадецът да ги окраде или хищник да ги разкъса. Същото е и с номеса: сам не бих могъл да събера всички данъци и да запазя хората от злото; затова имам чиновници, които вършат това, което трябва, а на мене дават сметка за делата си.

— Всичко това е истина — прекъсна го князът. — Знам го и го разбирам. Но не мога да проумея защо са намалели доходите на негово величество, при все че сте така бдителни?

— Благоволи да си припомниш, ваше достойнство — отвърна номархът, — че бог Сет, макар да е роден брат на слънчевия Озирис, мрази го, воюва с него и руши всичките му дела. Той изпраща смъртоносни болести върху хората и добитъка, той е причина Нил да приижда понякога недостатъчно или пък прекалено буйно, той засипва през горещите сезони Египет с облаци пясък.

Когато годината е добра, Нил стига до пустинята, когато е зла — пустинята идва до Нил и тогава и царските доходи биват по-малки.

Погледни, господарю — продължи номархът и посочи към ливадата. — Тия стада са многобройни, но през време на моята младост те бяха още по-многобройни. А кой е виновен за това? Никой друг освен Сет, на когото човешките сили не са в състояние да се противопоставят. Тази огромна ливада някога беше още по-голяма и от това място не се виждаше пустинята, която днес ни ужасява.

Там, където боговете воюват, човек не може нищо да направи; където Сет побеждава Озирис, кой може да му попречи?

Достопочтеният Отоес завърши, князът оклюма глава. Не малко се бе наслушал той в училищата за благостта на Озирис и за злобата на

Сет и още като дете се ядосваше, че никой не е надвил окончателно Сет.

„Щом порасна — мислеше той тогава, — ще грабна копие, ще потърся Сет и ще си премерим силите!...“

Но ето че сега гледаше необятните пространства, покрити с пясък — царството на злокобния бог, който намаляваше доходите на Египет, ала не мислеше за борба с него. Та как да се воюва с пустинята?... Човек може само да я заобикаля или да загине в нея.

---

[1] Древноегипетска богиня на небето, любовта и веселието. — Б. пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Престоят в номеса Аа толкова измори престолонаследника, че за да може да почине и събере мислите си, той заповяда да се прекратят всички тържества в негова чест, а през време на пътуването му населението да не излиза да го приветствува.

Свитата на княза се учуди, дори се огорчи от това желание, но заповедта беше изпълнена и животът на Рамзес отново затече спокойно. Сега той имаше време да се занимава и с обучение на войниците, което беше най-приятното му занимание, а можеше и да подреди мислите си.

Затворен в най-отстранения кът на двореца, князът се опита да си даде сметка доколко е изпълнил заповедта на баща си.

Той беше огледал със собствените си очи номеса Аа: нивите му, градчетата, населението, държавните служители. Провери и се убеди, че източният край на тази провинция вече отстъпваше пред нашествието на пустинята. Забеляза също така, че трудещото се население е равнодушно и тъпо, че върши само това, което го карат, и то без желание. Най-сетне се убеди, че истински верни и обичащи го поданици може да намери само сред аристокрацията. Защото хората от тая среда са или сродени с фараоните, или принадлежат към военното съсловие и са внуци на войниците, воювали под знамената на Рамзес Велики.

Във всеки случай тия хора бяха искрено привързани към династията и бяха готови да ѝ служат с искрено въодушевление. Не като селяните, които, след като изкрепяваха приветствията си, тичаха с все сили при свинете и воловете си.

Главната задача на мисията му обаче не беше решена. Рамзес не само не бе видял ясно причините за намаляването на царските доходи, но дори не умееше да формулира въпроса, защо работите вървят зле и как да се избегне злото? Чувствуваше само, че легендарната война на бог Сет с бог Озирис не обяснява нищо и не сочи никакъв изход.

А князът искаше в бъдеще като фараон да има големи доходи, каквито са имали някогашните владетели на Египет. И кипеше от гняв

при мисълта, че когато се качва на престола, може да бъде беден като баща си, ако не и по-беден.

— Никога!... — викаше и стискаше пестници.

За да увеличи царските богатства, князът беше готов да се хвърли с меч срещу самия бог Сет и така да го насече на парчета, както богът направил с брат си Озирис. Но вместо жестокото божество и легионите му Рамзес виждаше около себе си пустота, мълчание и неизвестност.

Под влияние на тая борба със собствените си мисли той веднъж попита първожреца Мефрес:

— Кажи ми ти, свети отче, който знаеш всяка мъдрост: защо доходите на държавата намаляват и как можем да ги увеличим?

Първожрецът вдигна ръце.

— Да бъде благословен духът — извика той, — който ти подшушна тая мисъл, достойни господарю!... О, дано тръгнеш по стъпките на великите фараони, които покриха Египет с храмове, а чрез язовеите и каналите увеличиха плодородните земи!...

Старецът толкова се развълнува, че заплака.

— Преди всичко — отвърна князът — отговори ми на това, което те питам. Защото как може да се мисли за строеж на канали и храмове, когато съкровището е празно? Египет го сполетя най-голямото нещастие: бедност заплашва владетелите му. Това преди всичко трябва да се разследва и поправи. Другото само ще дойде.

— Това, което искаш да знаеш, княже, ще го научиш само в храмовете, в подножието на олтара — каза първожрецът. — Само там може да бъде удовлетворена благородната ти любознателност.

Рамзес направи нетърпеливо движение.

— Храмовете закриват от очите на ваше достойнство цялата страна, дори съкровището на фараона!... Аз сам съм ученик на жреците, възпитавах се в сянката на храмовете, познавам тайнствените обреди, на които представяте злобата на Сет, смъртта и възкресението на Озирис. Но какво от това?... Когато баща ми ме попита по какъв начин да напълним съкровището, нищо няма да мога да му отговоря. Навярно ще трябва да го уговарям да се моли още по-дълго, отколкото досега!

— Ти богохулстваш, княже, защото не познаваш високите тайнства на религията. Ако ги познаеше, щеше да си отговориш на

много въпроси, които те измъчват. А ако беше видял това, което аз съм видял!... Щеше да повярваш, че най-важното нещо за Египет е почитането на неговите храмове и жреци...

„Старците стават като децата“ — помисли князът и прекъсна разговора.

Първожрецът Мефрес се бе отличавал винаги с набожност, но напоследък в това отношение стигаше до чудачество.

„Хубаво ще изглеждам — каза си Рамзес, — ако се предам в ръцете на жреците, и то... за да участвувам в детинските им обреди. Мефрес може би и мене би накарал да стоя цели часове пред олтара с вдигнати ръце, както казват, че сам правел в очакване на чудо!...“

През месец фармути (края на януари, началото на февруари) князът се сбогува с Отоес, за да отпътува за номеса Хак. Той поблагодари на номарха и на другите знатни сановници за великолепия прием, но тръгна с тъга в душата си, защото чувствуваше, че няма да се справи със задачата, която му бе възложил неговият баща.

Изпратен от семейството и придворните на Отоес, наместникът се прехвърли със свитата си на десния бряг на Нил, където го посрещна достойният номарх Ранузер, придружен от велможи и жреци. Щом князът стъпи на територията на номеса Хак, жреците вдигнаха нагоре статуите на божеството Атму, патрон на тая провинция, чиновниците паднаха ничком, а номархът му подаде сърп и го помоли като наместник на фараона да започне жътвата. Започваше жътвата на ечемика.

Рамзес взе сърпа, отрязва няколко ръкойки ечемич-ни класове и ги изгори заедно с благовония пред бога-пазител на границите. След него същото направиха номархът и най-първите сановници. Накрая започнаха жътвата селяните. Те събираха само класовете, които слагаха в чували; сламата оставаше на нивите.

Като изслуша богослужението, което го отегчи, князът се качи на една колесница. Напред излезе войскова част, след нея тръгнаха жреците, а подир тях двама сановници поведоха за юздите коня на престолонаследника. Зад Рамзес на друга колесница пътуваше номархът Ранузер, а след него многолюдна свита от сановници и дворцова прислуга. Съгласно желанието на Рамзес народът не

участвуваше в посрещането. Но като виждаха процесията, селяните, които работеха на полето, падаха ничком.

Така Рамзес мина през няколко понтонни моста, прехвърлени през ръкавите на Нил и през каналите, и надвечер пристигна в град Ану — столица на провинцията.

Приветствените пиршества, приемите в чест на наместника и представянето на служителите продължиха няколко дни. Накрая Рамзес поиска да прекъснат тържествата и помоли номарха да го запознае с богатствата на номеса.

Прегледът започна на другия ден и трая няколко седмици. Всеки ден в двора на двореца, където живееше престолонаследникът, идваха различни занаятчийски цехове, командувани от цеховите си офицери, за да покажат на княза своите изделия.

Явяваха се един след друг оръжейници с мечове, копия и топори; майстори на музикални инструменти със свирки, рогове, барабани и арфи. След тях се яви големият цех на дърводелците, който показва столове, маси, легла, лектики и коли, украсени с богати рисунки, обковани с разноцветно дърво, седеф и слонова кост. После носеха метални кухненски съдове: ръжени, шишове, тенджери с две дръжки, плитки тигани с капаци. Бижутерите се хвалеха с чудната красота на златните си пръстени, с гривните за ръце и крака от електрон, тоест сплав от злато и сребро, с верижките си; всички украшения и бижута покриваше изкусна резба, обсипана със скъпоценни камъни или разноцветен емайл.

Шествието свършваше с грънчарите, които носеха повече от сто вида глинени съдове. Сред тях имаше вази, гърнета, паници, делви и канчета с най-различна форма и големина, с рисунки — глави на птици и животни.

Всеки цех подаряваше на княза най-красивите си изделия. С тия подаръци напълниха една голяма зала, при все че нямаше две еднакви неща.

След като завърши това интересно, но и изнурително изложение, негово достойнство Ранузер попита княза дали е доволен.

Престолонаследникът се замисли.

— По-красиви неща — отвърна той — съм виждал може би само в храмовете и в дворците на баща си. Но понеже такива изделия могат

да купуват само богати хора, не зная дали държавната хазна има достатъчно големи доходи от тях.

Номархът се учуди от това равнодушие на младия престолонаследник към произведенията на изкуството и се обезпокои поради загрижеността му за държавните доходи. В желанието си обаче да задоволи Рамзес той започна да го развежда из царските работилници.

Така един ден посетиха мелниците, където няколкостотин работници произвеждаха брашно, като мелеха зърното в ръчни мелници или го чукаха в стъпи. Обиколиха пекарните, където приготвяха хляб и сухари за войската, както и работилницата за обработка на риба и месо. Разгледаха големите работилници за щавене на кожи и работилниците за сандали, металолеярните, където лееха бронз за съдове и оръжие, после тухларниците, тъкачните и шивашките работилници.

Тия предприятия бяха в източната част на града. Отначало Рамзес разглеждаше всичко с интерес, но много бързо го отврати видът на работниците, които бяха изплашени, слаби, с болезнен цвят на кожата и белези от тояги по плещите.

Оттогава той почна да прекарва колкото е възможно по-кратко време в работилниците; предпочиташе да разглежда околностите на град Ану. Далече на изток се виждаше пустинята, където миналата година бяха маневрите на неговия корпус и тоя на Нитагер. Като на длан виждаше пътя, по който бяха марширували полковете му, мястото, където бойните машини трябваше да се отбият в пустинята заради скарабеите, а може би и дървото, на което се беше обесил селянинът... От оня връх той бе разглеждал с Тутмозис цветущата земя Госен и бе проклинал жреците. А там, между хълмовете, срещна Сара и сърцето му пламна от любов към нея.

Как се промени всичко днес!... Откак с помощта на Херхор получи корпуса и стана наместник, той престана да ненавижда жреците. А Сара му омръзна като любовница; все по-живо обаче го интересуваше детето, на което тя щеше да стане майка.

„Какво ли прави тя там? — помисли князът. — Отдавна вече не съм имал вест от нея.“

А докато гледаше така към източните възвишения, цял потънал в спомени, възглавяващият свитата му номарх Ранузер беше убеден, че

князът е забелязал някакви злоупотреби в работилниците и сега мисли как да го накаже.

„Интересно какво е видял — питаше се достойният номарх. — Дали това, че половината тухли са продадени на финикийските търговци, или че от склада липсват десет хиляди чифта сандали? А може би някой мизерен подлец му е пошепнал нещо за металолеярните?“

И страшна тревога сви сърцето на Ранузер.

Внезапно князът се обърна към свитата и извика Тутмозис, който беше задължен винаги да е близо до него.

Тутмозис дотича и престолонаследникът се отдалечи с него още по-настрана.

— Слушай — каза той и посочи към пустинята. — Виждаш ли тия възвишения?...

— Там бяхме миналата година... — въздъхна придворният.

— Спомних си за Сара...

— Веднага ще запаля благовония пред боговете! — възкликна Тутмозис. — Защото вече мислех, че откак стана наместник, ти забрави верните си слуги...

Князът го изгледа и вдигна рамене.

— Избери — каза той — от донесените ми подаръци няколко най-красиви съдинки, домашни вещи, платове и преди всичко гривни и огърлици и ги занеси на Сара...

— Да живееш вечно, Рамзес — прошепна Тутмозис. — Ти си благороден господар.

— Кажи й — продължи князът, — че сърцето ми е винаги пълно с милост към нея. Кажи й, че искам да пази здравето си и да се грижи за детето, което предстои да дойде на бял свят. А когато наближи часът на раждането и аз изпълня заповедите на баща си, тя ще дойде при мене и ще я настаня в дома си. Не мога да допусна майката на детето ми да тъгува в самота... Иди, направи, каквото ти поръчах, и се връщай с добри новини.

Тутмозис падна ничком пред благородния владетел и веднага се впусна на път. Свитата на княза не можа да разбере съдържанието на разговора, но гледаше със завист на проявеното към Тутмозис благоволение, а достопочтеният Ранузер почувствува още по-голяма тревога в душата си.

„Дано не стане нужда да посегна на себе си — казваше си той загрижен — и в разцвета на годините си да оставя сиротен моя дом!... Защо, нещастен аз, не помислих за съдния час, когато си присвоявах собствеността на негово величество фараона?“

Лицето му пожълтя, а краката му се разтрепераха. Но князът, завладян от вълната спомени, не забеляза тревогата му.

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

В град Ану започнаха безброй пиршества и забави. Достопочтеният Ранузер извади от мазетата си най-добрите вина, а от трите съседни номеса се събраха най-красивите танцьорки, най-славните музиканти и най-сръчните фокусници. Времето на княз Рамзес беше прекрасно запълнено. Сутрин той ръководеше обученията на войниците, приемаше сановници, после следваха пиршества, зрелища, лов и отново пир.

Но тъкмо когато номархът на Хак беше сигурен, че на наместника са му омръзнали вече административните и стопанските въпроси, князът го повика при себе си и го запита:

— Струва ми се, ваше достойнство, че номесът ви спада към най-богатите в Египет?...

— Така е... при все че имахме няколко тежки години — отвърна Ранузер и сърцето му отново замря, а краката му се разтрепераха.

— Това именно ме учудва — каза князът, — че от година на година доходите на негово величество намаляват. Не би ли могъл да ми обясниш защо е така?

— Господарю — каза номархът и се поклони до земята, — виждам, че враговете ми са всели недоверие в твоята душа и каквото и да кажа, то няма да те убеди. Затова позволи ми да не говоря повече. По-добре е да дойдат писарите с книжата, които ти сам би могъл да вземеш и провериш...

Князът се поучуди от това неочаквано избухване, но прие предложението. Дори се зарадва. Защото смяташе, че докладите на писарите ще му обяснят тайната на управлението.

На другия ден пред него се яви главният писар на номеса Хак с помощниците си, които донесоха със себе си двадесетина папирусови свитъка, изписани и от двете страни. Когато ги разгърнаха, те образуваха лента, широка три големи педи и дълга около шестдесет крачки. Князът за пръв път виждаше такъв грамаден документ, в който се намираха сведения само за една провинция, и то за една единствена година.

Главният писар седна на пода с подвити крака и започна:

— През тридесет и третата година от царуването на негово величество Мер-амен-Рамзес Нил закъсня с прииждането си. Селяните приписаха това нещастие на черната магия на чужденците, които живееха в провинцията Хак, и започнаха да рушат къщите на неверниците евреи, хети и финикийци, при което бяха убити няколко души. По заповед на негово достойнство номарха виновниците бяха изправени пред съда, двадесет и пет селяни, двама зидари и петима обучаващи бяха осъдени на принудителна работа в каменоломните, а един рибар бе удушен...

— Какъв е тоя документ? — прекъсна го князът.

— Това е съдебен отчет, предназначен за негово величество.

— Остави го настрана и чети за доходите на съкровището.

Помощниците на главния писар свиха отхвърления документ и подадоха друг. Сановникът зачете отново:

— На петия ден от месец тот в хамбарите на фараона бяха докарани шестстотин мери пшеница, срещу която надзорникът издаде разписка.

На седмия ден от месец тот главният ковчежник узна и установи, че от миналогодишната реколта са изчезнали сто четиридесет и осем мери пшеница. През време на проверката двама работника откраднали една мяра зърно и го укрили между тухлите. Като се установи това, виновните бяха предадени на съда и изпратени в каменните кариери за посегателство върху имуществото на негово величество...

— А ония сто четиридесет и осем мери? — попита престолонаследникът.

— Мишките ги изяли — отговори писарят и продължи да чете: — На осми тот бяха изпратени двадесет крави и осемдесет и четири овци за клане, които надзирателят на добитъка нареди да се предадат на полка „Ястреб“ срещу разписка...

По тоя начин наместникът узнаваше ден след ден колко ечемик, пшеница, фасул и лотосово зърно са докарани в хамбарите, колко е предадено в мелниците, колко откраднато и колко работници по тая причина са били осъдени на изпращане в каменоломните. Докладът беше толкова скучен и хаотичен, че като стигнаха до средата на месец паофи, князът заповяда да прекъснат четенето.

— Кажи ми, главни писарю — попита го Рамзес, — какво разбира от всичко това?... Какво знаеш?...

— Всичко, което ми заповядаш, ваше достойнство... И започна пак отначало, но вече наизуст.

— На петия ден от месец тот докараха в царските хамбари...

— Стига! — извика ядосано князът и му заповяда да се махне.

Писарите паднаха ничком на земята, после бързо прибраха папирусите си, отново паднаха ничком и тичешком се измъкнаха от залата.

Князът извика номарха Ранузер. Той дойде със скръстени на гърдите ръце, но със спокойно лице. Защото беше узнал от писарите, че наместникът не може нищо да разбере от сведенията и дори не ги изслушал.

— Кажи ми, ваше достойнство — започна престолонаследникът, — и на тебе ли четат доклади?

— Всеки ден...

— И ти ги разбираш?

— Прости, най-достойни господарю, но... нима бих могъл да управлявам номеса, ако не ги разбирах?

Князът се смути и замисли. Може би наистина само той е толкова неспособен?... А тогава — какво ще стане с неговата власт?...

— Седни — каза той след малко и посочи на Ранузер стол. — Седни и ми разкажи как управляваш номеса...

Сановникът побледня, а очите му се обърнаха с бялото нагоре. Рамзес забеляза това и почна да се оправдава:

— Не мисли, че не вярвам на мъдростта ти... Напротив, не познавам човек, който би могъл по-добре от тебе да упражнява властта... Но аз съм млад и любопитствувам да науча изкуството да се управлява. Затова те моля да ми отделиш трошица от своя опит. Ти управляваш номеса — това зная!... А сега ми обясни как се управлява?

Номархът си отдъхна и почна:

— Ще ти разкажа, ваше достойнство, как минава моят ден, за да разбереш колко е тежка работата ми.

Сутрин, след баня, принасям жертва на бога Атму, а после извиквам ковчезника и го разпитвам дали се събират както трябва данъците на негово величество. Когато каже, че се събират, похвалявам

го, а когато ми каже, че тия и тия не са платили, заповядвам непослушните да бъдат арестувани.

След това викам надзорника на царските хамбари, за да узная колко храни са постъпили. Ако са много, похвалявам го, ако са малко, заповядвам да набият виновниците.

После идва главният писар и ми докладва от какво се нуждаят войската, чиновниците и работниците и аз заповядвам да им се отпусне нужното срещу разписка. Ако даде по-малко, похвалявам го, ако даде повече, започвам следствие.

Следобед при мене идват финикийските търговци, на които продавам житото, а получените пари внасям в касата на фараона. След това се моля и утвърждавам решенията на съда, а надвечер полицията ми прави доклад за произшествията. Оня ден например хора от моя номес са нахлули в територията на провинцията Ка и са оскърбили статуята на бога Себак. Аз вътрешно се зарадвах, защото той не е наш патрон; все пак осъдих няколко виновни на удушване, мнозина — на работа в каменоломните, а всички останали — на бой с тояги.

Затова в моя номес владеят спокойствие и добри нрави, а данъците постъпват всеки ден...

— И все пак доходите на фараона са намалели и у вас — подхвърли князът.

— Ти каза истината, господарю — въздъхна достойният Ранузер. — Жреците твърдят, че боговете се разсърдили на Египет поради наплива на чужденци; аз обаче виждам, че и боговете не презират финикийското злато и скъпоценни камъни.

В тоя момент в залата влезе дежурният офицер и доложи за жреца Ментезуфис, дошъл да покани наместника и номарха на богослужение. Дватама сановници приеха поканата, а номархът Ранузер прояви такава набожност, че дори учуди княза.

Когато Ранузер се отдалечи, като се покланяше ниско, наместникът се обърна към жреца:

— Понеже ти, свети пророче, си при мене заместник на най-достопочтения Херхор, моля те да ми обясниш нещо, което изпълва с грижи сърцето ми.

— Дали ще мога? — отвърна жрецът.

— Ще можеш, защото си изпълнен с мъдрост, на която служиш. Помисли само върху това, което ще ти кажа — знаеш ли защо ме

изпрати тук негово величество фараонът?

— За да се запознаеш с богатствата и управлението на страната — отговори Ментезуфис.

— Тъкмо това правя и аз. Разпитвам номарсите, разглеждам страната и хората, слушам рапортите на писарите, но — нищо не разбирам и това трови живота ми и ме учудва.

Когато имам работа с военните, зная всичко: колко войници имаме, колко коне, коли; кои офицери пият или носят небрежно службата, а кои добросъвестно изпълняват дълга си. Зная също какво да правя във време на война. Ако в полето се намира неприятелски корпус, за да го победя, трябва да взема два корпуса. Ако неприятелят се намира на укрепена позиция, не бих тръгнал без три корпуса. Когато врагът е неопитен и воюва в безредна тълпа, срещу негови хиляда мога да противопоставя петстотин наши войници и ще го победя. Когато противникът има хиляда топорници и аз имам хиляда, ще се хвърля срещу тях и ще ги унищожа, ако имам в помощ и сто души с прашки. Във военните работи, свети отче — продължаваше Рамзес, — всичко ми е като на длан и за всеки въпрос имам готов отговор, ясен за моя разум. Ала що се отнася до управлението на номесите, аз не само не мога нищо да разбера, но в главата ми е такъв хаос, че понякога забравям защо съм дошъл тук.

Затова отговори ми откровено, като жрец и офицер: какво значи това? Номарсите ли ме мамят, или аз съм неспособен?...

Светият пророк се замисли.

— Не зная дали биха посмели да те мамят, ваше достойнство — отговори той, — защото не съм наблюдавал какво вършат. Струва ми се обаче, че те не могат да ти обяснят нищо, защото сами не разбират нищо.

Номарсите и техните писари — продължи жрецът — са като десетниците във войската: всеки знае своята десетка и докладва за нея на по-висшите офицери. Всеки също така командува своята част. Ала десетникът не знае общия план, съставян от командирите на армията. Номарсите и писарите записват всичко, което се случва в техния номес, и изпращат тия рапорти пред нозете на фараона. Но върховният съвет едва съумява да извлече от тях меда на мъдростта.

— Но аз искам тъкмо този мед!... — извика князът. — Защо не ми го дават?...

Ментезуфис поклати глава.

— Държавната мъдрост — каза той — спада към жреческите тайни и затова може да я добие само човек, посветен на боговете. А ти, ваше достойнство, въпреки че си възпитан от жреците, все порешително страниш от храмовете...

— Как така, значи, ако не стана жрец, няма да ми обясните?...

— Има неща, които, княже, можете да узнаете и сега, като ерпатър, има други, които ще разберете като фараон. Но има и такива, които може да знае само първожрец.

— Всеки фараон е първожрец — прекъсна го князът.

— Не всеки. А и между първожреците има разлика.

— Значи — извика разсърдел престолонаследникът, — вие укривате от мен тайната как се управлява държавата!... И аз няма да мога да изпълня заповедите на баща си!...

— Това — продължи спокойно Ментезуфис, — което ви е необходимо, княже, можете да научите, защото имате най-ниско жреческо посвещение. Тия неща обаче са скрити в храмовете, зад завеса, която никой не ще се осмели да вдигне без съответна подготовка.

— Аз ще я повдигна!...

— Дано боговете опазят Египет от такова нещастие! — отвърна жрецът и вдигна нагоре ръце. — Нима, княже, не знаете, че гръм ще убие всекиго, който без съответни богослужения докосне завесата? Заповядайте, княже, да отведат в храма някой роб или осъден на смърт и ще видите, че щом само протегне ръка, веднага ще умре.

— Защото вие ще го убиете.

— Всеки от нас би умрял като най-обикновен престъпник, ако по светотатствен начин се приближи до олтара. Пред боговете, княже мой, фараонът и жреците са равни на роба.

— Тогава какво да правя?... — попита Рамзес.

— Търсете отговор на своите тревоги в храмовете, като се очистите чрез пост и молитва — отвърна жрецът. — Откак Египет е Египет, никой владетел не е усвоил държавническата мъдрост по друг начин.

— Ще помисля за това — каза князът. — Макар да виждам, че и най-достопочтеният Мефрес, и ти, свети пророче, искате да ме уплетете в богослужения като баща ми.

— Съвсем не. Ако, ваше достойнство, като фараон се ограничите с командването на войската, ще трябва само няколко пъти в годината да участвате в богослужения, защото при другите случаи ще ви заместват първожреците. Но ако искате да узнаете тайните на храмовете, ще трябва да отдавате почести на боговете, защото те са изворът на мъдростта.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Сега вече Рамзес знаеше, че или няма да изпълни заповедта на фараона, или ще трябва да се подчини на волята на жреците, което го изпълваше с гняв и негодувание към тях.

Ето защо не бързаше да научи тайните, скрити в храмовете. Имаше още време, за да се отдаде на пост и благочестие. Затова още по-ревностно почна да участвува в пиршествата, уреждани в негова чест.

Току-що беше се върнал Тутмозис, изкусен в развлеченията. Той донесе на престолонаследника добри новини за Сара. Била здрава и изглеждала прекрасно, което днес вече не особено интересуваше Рамзес. Но жреците бяха съставили такъв добър хороскоп за бъдещото му дете, че князът беше възхитен.

Те твърдяха с увереност, че детето непременно ще бъде син, много надарен от боговете, и ако баща му го обича, ще достигне през живота си високо положение.

Князът се смееше на втората част от предсказанието.

— Странна е тяхната мъдрост! — казваше той на Тутмозис. — Знаят, че ще бъде син, което аз не знам, макар да съм бащата, а се съмняват дали ще го обичам, при все че е лесно да се отгатне колко бих обичал това дете дори ако бъде дъщеря.

А за положението му да бъдат спокойни. Аз ще се погрижа за това.

През месец пахон (януари-февруари) престолонаследникът пристигна в номеса Ка, където беше посрещан от номарха Софра. Градът Ану се намираше на седем часа път от Атрибис, но князът пътува цели три дни. Щом помислеше за молитвите и постите, които го чакаха при посвещаването му в тайните на храмовете, Рамзес чувствуваше все по-голямо желание за развлечения: свитата му отгатна това и забавленията следваха едно след друго.

По пътищата, по които минаваше за Атрибис, отново се появиха тълпи хора с радостни викове, цветя и музика. Особено край града ентусиазмът достигна най-високата си точка. Дори някакъв едър

работник се хвърли пред колата на наместника. А когато Рамзес спря конете, от множеството излязоха около двадесетина млади жени и обвиха колата му с цветя.

„Все пак те ме обичат!...“ — помисли князът.

В провинцията Ка той вече не разпитваше номарха за доходите на фараона, не посещаваше работилниците, не караше да му четат рапорти. Знаеше, че нищо няма да разбере, затова отложи тия занимания до времето, когато ще бъде посветен. Само веднъж, когато видя, че храмът на бог Себек се намира на едно високо възвишение, изяви желание да се изкачи на пилоната на тоя храм и да разгледа околността.

Достойният Софра веднага изпълни волята на престолонаследника, който прекара на кулата няколко приятни часа.

Областта Ка беше плодородна равнина. Двадесетина канала и ръкава от Нил я пресичаха във всички посоки като мрежа, изплетена от сребърни и лазурни нишки. Пъпешите и посятата през ноември пшеница почваха да зреят. По нивите гъмжеше от голи хора, които беряха краставици или сеяха памук. Земята бе осеяна с постройки, които на двадесетина места се съгъстваха и образуваха малки градчета.

Повечето от къщите, особено тия, които се намираха сред нивите, бяха глинени колиби, покрити със слама и с палмови листа. Затова пък в градовете къщите бяха зидани, с плоски покриви и изглеждаха като бели кубове, с тъмни отвори на местата, където бяха вратите и прозорците. Много често върху един такъв куб имаше друг малко по-малък, а върху него трети, още по-малък, и всеки етаж беше боядисан с различен цвят. Под огненото слънце на Египет тия къщи изглеждаха като грамадни перли, рубини и сапфири, разпръснати сред зеленината на нивите, обкръжени с палми и акации.

От това място Рамзес видя нещо, което му направи впечатление. Къщите близо до храмовете бяха най-красиви, а в нивите край тях имаше най-много хора.

— Чифлиците на жреците са най-богатите!... — припомни си отново той и още веднъж плъзна поглед по двадесетината храмове и параклиси, които се виждаха от кулата.

Но понеже се беше помирил с Херхор и се нуждаеше от услугите на жреците, не искаше да мисли повече за това.

През следващите дни достопочтеният Софра няколко пъти устрои в чест на княза лов из местностите, разположени източно от града Атрибис. Край каналите стреляха с лъкове по птиците, ловяха ги в големи мрежи, в които за един път попадаха по няколко десетки, а след хвъркналите във въздуха пускаха соколи. Когато пък свитата на княза навлезе в източната пустиня, започна с кучета и пантери голям лов на едър дивеч. За няколко дни бяха убити или уловени няколкостотин животни.

Когато достопочтеният Софра забеляза, че на престолонаследника му омръзнаха тия забави под открито небе и нощуването в палатка, той прекъсна лова и по най-късия път върна гостите си в Атрибис.

Тук пристигнаха в четири часа следобед и номархът покани всички на угощение в двореца.

Софра сам отведе княза в банята, присъствува при къпането му и от собственото си сандъче извади благовония, за да намажат Рамзес. После надзирава фризьора, който подреди косата на наместника, накрая коленичи на пода и почна да моли княза да благоволи да приеме от него ново облекло. То се състоеше от току-що изтъкана риза, покрита с везба, престилка, обшита с перли, и златоткано наметало, много здраво, но от такава фина материя, че можеше да се побере в две шепи.

Престолонаследникът прие благосклонно всичко това и заяви, че никога досега не е получавал толкова хубав подарък.

Слънцето беше вече залязло и номархът поведе княза към балната зала.

Това беше голям двор, обграден с колонади и постлан с мозайка. Всички стени бяха покрити с рисунки, които представляваха сцени из живота на прадедите на Софра — войни, морски пътешествия и лов. Вместо покрив над тая сграда се издигаше огромна пеперуда с пъстри крила, която люлееха скрити роби, за да освежава въздуха.

В бронзови канделабри, приковани на колоните, горяха ярко факли и излъчваха благоуханен дим.

Залата беше разделена на две части: едната празна, другата изпълнена с масички и столове за пируващите. В дъното се издигаше подиум, върху който под скъпоценна палатка с разтворени завеси бяха сложени масичка и канапе за Рамзес.

До всяка масичка имаше големи саксии с палми, акации и смокини. Масата на престолонаследника беше обкръжена от иглолистни растения, които пръскаха аромат.

Събраните гости поздравиха княза с радостни възклицания, а когато Рамзес зае мястото си под балдахина, откъдето се виждаше цялата зала, всички седнаха около масите.

Звъннаха арфи и започнаха да влизат дами, облечени с богати прозрачни дрехи, с открити гърди, които блестяха от скъпоценности. Четири най-красиви девойки обградиха Рамзес, а други насядаха около знатните благородници от свитата му.

Във въздуха се носеше аромат на рози, момина сълза и теменужки; князът почувствува как затуптя кръвта в слепите му очи.

Роби и робини с бели, розови и светлосиви ризи почнаха да разнасят сладкиши, печени птици и месо, риба, вино и плодове, а също така и венци от цветя, които пируващите слагаха на главите си. Огромната пеперуда вееше все по-бързо с крилата си, а в празната половина на залата започна представление. Един след друг излизаха танцьорки, шутове, фокусници и фехтовчици; а когато някой от тях показваше необикновена сръчност, зрителите му хвърляха цветя от венците си или златни пръстени.

Няколко часа продължи тоя пир, изпълнен с възгласи в чест на княза, номарха и семейството му.

Рамзес, полулегнал на канапето, покрито с лъвска кожа със златни нокти, беше обслужван от четирите девойки. Едната вееше ветрилото, втората сменяше венците на главата му, а останалите две му подаваха гозбите. В края на пиршеството тая, с която князът разговаряше с най-голямо удоволствие, му донесе чаша вино. Рамзес изпи половината, а останалото ѝ подаде; когато тя отпи, той я целуна по устата.

Тогава робите започнаха бързо да гасят факлите, пеперудата престана да размахва криле, а в залата настана нощ и тишина, прекъсвана от нервния смях на жените.

Внезапно се чуха бързи стъпки на няколко хора и се разнесе страшен вик:

— Пуснете ме!... — викаше пресипнал мъжки глас. — Къде е престолонаследникът?... Къде е наместникът?...

В залата закипя. Жените се разплакаха от страх, мъжете се развикаха:

— Какво значи това?... Нападение срещу престолонаследника!... Хей, стража!...

Чуваше се звън на счупени чинии и трясък на столове.

— Къде е престолонаследникът? — реवेशе непознатият човек.

— Стража!... Пазете престолонаследника!... — отговаряха от залата.

— Запалете светлина!... — обади се младежкият глас на Рамзес. — Кой ме търси?... Тук съм!

Внесоха запалени факли. Из залата се търкаляха в безпорядък обърнати и изпотрошени мебели и съдини, между които се криеха пируващите. На подиума князът се мъчеше да се изтръгне от жените, които крещяха и го държаха за ръце и крака. До княза се беше изправил Тутмозис с разрошена перука и с бронзова делва в ръка, готов да прасне по главата всеки, който би се приближил. На вратата на залата се показаха няколко войници с извадени мечове.

— Какво значи това?... Кой е тук?... — викаше ужасен номархът.

Най-сетне забелязаха виновника за суматохата. Някакъв гол великан, окалян, с кървави бразди върху плещите, бе коленичил на стъпалата на подиума и протягаше ръце към престолонаследника.

— Ето убиеца!... — кресна номархът. — Дръжте го!...

Тутмозис вдигна делвата, от вратата притичаха войници. Изпонараненият човек падна с лице на стъпалата и извика:

— Милост, слънце на Египет!...

Войниците щяха вече да го уловят, когато Рамзес се изтръгна от жените и се приближи до бедняка.

— Никой да не го пипа! — извика Рамзес към войниците. — Какво искаш, човече?

— Искам да ти разкажа за нашите мъки, господарю...

В този момент Софра се приближи до княза и му прошепна:

— Това е хиксос... Погледни, ваше достойнство, каква рунтава брада и коса има... Пък и дързостта да се вмъкне тук показва, че този престъпник не е египтянин...

— Кой си ти? — попита князът.

— Аз съм Бакура, работник от полка на земекопачите в Сохем. Сега нямаше работа и номархът Отоес ни заповяда...

— Той е пияница, луд!... — прошепна възмутен Софра. — Как само си позволява да ти говори, господарю...

Но князът така погледна номарха, че той се сви и с дълбок поклон се отстрани.

— Какво ви заповяда достопочтеният Отоес? — попита наместникът.

— Заповяда ни, господарю, да ходим по брега на Нил, да плаваме по реката, да заставаме край пътищата и да викаме в твоя чест. И ни обеща, че след това ще ни плати, каквото ни се полага... Защото ние, господарю, два месеца вече не сме получавали нищо... Нито ечемични питки, нито риба, нито зехтин за мазане на тялото.

— Какво ще кажеш ти за това, достопочтени благороднико? — попита князът номарха.

— Опасен пияница... отвратителен лъжец... — отвърна Софра.

— Какво викахте в моя чест?

— Каквото ни беше заповядано — каза великанът. — Жена ми и дъщеря ми викаха заедно с другите: „Да живее вечно!“, а аз скачах във водата и хвърлях венци в кораба на ваше достойнство и за това беше уговорено да ми платят по един утен. А когато, ваше достойнство, благоволи да влезеш в град Атрибис, на мене ми бе определено да се хвърля пред конете и да спра колесницата.

Князът почна да се смее.

— За бога — рече той, — не мислех, че толкова весело ще завършим пиршеството!... А колко ти платиха, задето се хвърли пред колесницата?

— Обещаха ми три утена, но не ми платиха нищо, нито на мене, нито на жена ми и на дъщеря ми. А и на всички в продължение на два месеца не е давано нищо за ядене.

— Как живеете тогава?

— С просия или с това, което изкараме у селяните. Поради тая тежка мизерия три пъти се бунтувахме и искахме да си вървим в къщи. Но офицерите и писарите или обещаваха, че ще ни платят, или заповядваха да ни бият.

— Като награда за тия викове в моя чест? — подхвърли князът, като се смееше.

— Да, ваше достойнство... Ето вчера беше най-големият бунт и достопочтеният номарх Софра заповяда да ни бият... Всеки десети

човек от нас беше бит с тояга, а аз си отнесох най-много, защото съм едър и имам да храня три гърла: себе си, жена си и дъщеря си... Така пребит се изтръгнах от ръцете им, за да падна по корем пред тебе, господарю, и да ти изкажа нашите болки. Набий ни, ако сме виновни, но нека писарите ни дадат това, на което имаме право, защото ще умрем от глад — ние, жените и децата ни...

— Бяс е влязъл в него!... — извика Софра. — Благоволи да видиш, ваше достойнство, колко щети ми нанесе той... Десет таланта не бих взел за тия маси, чинии и кани...

Между гостите, които се бяха вече посъвзели, се надигна брожение.

— Това ще е някакъв бандит!... — казваха. — Вижте го, той наистина е хиксос... Още кипи в него проклетата кръв на дедите му, които нахлуха в Египет и го опустошиха... Такива скъпи мебели... Такива красиви съдини... всичко изпотрошено на парчета!...

— Един бунт на невъзнаградените работници нанася повече щети на държавата, отколкото струват тия богатства — сурово се обади Рамзес.

— Свети думи!... Трябва да се запишат по паметниците — чуха се веднага гласове сред гостите. — Бунтът откъсва хората от работа и натъжава сърцето на негово величество... Не може да се държат работниците по два месеца без заплата...

Князът погледна с нескривано презрение променливите като вятъра придворни и се обърна към номарха.

— Предавам ти — рече той заплашително — тоя пребит човек. Уверен съм, че косъм няма да падне от главата му. А утре искам да видя полка, към който той се числи, и да проверя дали е казал истината.

След тия думи наместникът излезе и остави дълбоко угрижени номарха и гостите.

На другия ден, докато се обличаше, подпомаган от Тутмозис, князът го попита:

— Дойдоха ли работниците?

— Да, господарю. От зори са на твоите заповеди.

— А тоя... Бакура, с тях ли е?

Тутмозис се намръщи и отвърна:

— Случило се нещо странно. Достопочтеният Софра заповядал да го затворят в една празна изба в двореца му. Но той негодяй, който беше и много силен човек, изкъртил вратата за съседното мазе, където стояло виното, преобърнал няколко много скъпи делви и така се напил, че...

— Че какво?... — попита князът. — Че умрял.

Престолонаследникът скочи от стола си.

— И ти вярваш — извика той, — че сам се е напил до смърт?...

— Трябва да вярвам, защото нямам доказателства, че е убит — отговори Тутмозис.

— Но аз ще ги подиря!... — избухна князът.

Той почна да тича из стаята и да ръмжи като разярен лъв.

Когато се поуспокои, Тутмозис каза:

— Не търси, господарю, вината там, където тя не се вижда, защото няма да намериш дори свидетели. Ако някой е удушил тоя работник по заповед на номарха, той няма да се издаде, умрелият също така нищо няма да каже, пък и какво би значила неговата жалба срещу номарха!... При това положение никой съд не ще поиска да почне следствие...

— А ако аз заповядам?... — попита наместникът.

— В такъв случай ще проведат следствие и ще докажат, че Софра е невинен. Тогава ти, господарю, ще бъдеш посрамен, а всички номарси, техните сродници и прислугата им ще ти станат врагове.

Князът стоеше по средата на стаята и мислеше.

— Най-сетне — каза Тутмозис — по всичко личи, че тоя нещастник Бакура е бил пияница или луд и преди всичко човек от чужд произход. Защото възможно ли е истински и здравомислещ египтянин да си позволи да се втурне в двореца на номарха, би ли посмял да те вика с такива крясъци, та дори да не е получавал заплата цяла година и да са му ударили два пъти повече тояги?

Рамзес наведе глава, а като видя, че в другата стая има придворни, каза с тих глас:

— Знаеш ли, Тутмозис, откак предприех това пътуване, Египет почна да ми се вижда някак си друг. Понякога сам себе си питам дали не се намирам в чужда страна. Друг път тревога завладява сърцето ми, като че ли пред очите си имам завеса, зад която се вършат големи мошеничества, но аз не мога да ги видя...

— По-добре не се старай да ги видиш, защото накрая ще ти се стори, че всички би трябвало да отидем в каменните кариери — отвърна Тутмозис със смях. — Помни, че номарсите и чиновниците са пастири на твоето стадо. Ако някой издои ведро мляко за себе си или заколи една овца, ти няма да го убиеш или изгониш, нали? Овце имаш много, но с пастирите е тежко.

Наместникът, облечен вече, мина в залата-чакалня, където се беше събрала свитата му: жреци, офицери и чиновници. Заедно с тях той излезе от двореца и се отправи към външния двор.

Външният двор представляваше просторен площад, засаден с акации, под сянката на които работниците очакваха княза. Щом чуха тръбата, всички скочиха от земята и се строиха в пет редици.

Рамзес, обкръжен от блестяща свита сановници, внезапно се спря. Той искаше най-напред да разгледа отдалеко полка копачи. Те бяха голи, с бели шапчици на главата и бели престилки около бедрата. В редиците можеха прекрасно да се различат кафявите египтяни, тъмните негри, жълтите азиатци и белите жители на Либия и на средиземноморските острови.

В първата редица бяха копачите с кирки, във втората — с мотики, в третата — с лопати. В четвъртата редица бяха носачите, всеки от които носеше прът и две ведре, в петата също носачи, но с големи сандъци, носени от по двама души. Те пренасяха изкопаната земя. На всеки двадесетина крачки пред редиците стояха майсторите. Всеки държеше в ръка здрава тояга, голям дървен пергел или ъгломер.

Когато князът се приближи до тях, те завикаха в хор: „Да живеш вечно!“ И като коленичиха, удариха чело о земята. Престолонаследникът им заповяда да станат и отново почна да ги разглежда внимателно.

Бяха здрави и силни и съвсем нямаха вид на хора, които от два месеца се прехранват с просия.

Към наместника се приближи номархът Софра със свитата си. Но Рамзес се престори, че не го забелязва, и се обърна към един от майсторите.

— Вие ли сте копачите от Сохем? — запита той. Майсторът се просна по лице на земята и замълча. Князът вдигна рамене и се обърна към работниците?

— Вие от Сохем ли сте?

— Ние сме земекопачи в Сохем!... — отговориха всички в хор.

— Получили ли сте си заплатата?

— Получихме я — ние сме сити и щастливи слуги на негово величество — отвърна хорът, като скандираше всяка дума.

— Кръ-гом! — изкомандува князът.

Обърнаха се. Почти всеки имаше на плещите си множество дълбоки белези от тояги, но те не бяха пресни.

„Мамят ме!...“ — помисли престолонаследникът. После заповяда на работниците да се приберат в казармите и без да поздрави, нито да се сбогува с номарха, върна се в двореца.

— И ти ли ще ми кажеш — обърна се той по пътя към Тутмозис, — че тия хора са работниците от Сохем?

— Ами че те сами ти го казаха — отвърна царедворецът.

Князът нареди да му докарат коня и се отправи към войската, която лагеруваше извън града.

Целия ден ръководи ученията на полковете. Към обед на плаца за учения се явиха няколко десетки носачи, водени от номарха, които носеха походни шатри, разни съоръжения, съдове с храна и вино. Но наместникът ги върна обратно в Атрибус, а когато дойде време да се храни войската, поиска да му дадат овесени питки и сушено месо.

Това бяха наемни либийски полкове. Когато вечерта князът им заповяда да оставят оръжието си и се прости с тях, стори му се, че офицерите и войниците подлудяха. С възклицанието „живей вечно“ те му целуваха ръцете и краката, направиха носилка от копия и наметала и с песни го отнесоха в града, като по пътя се караха за честта кой да го носи на раменете си.

Виждайки възторга на варварите либийци и благосклонното отношение на престолонаследника към тях, номархът и чиновниците на провинцията се разтревожиха.

— Това се казва владетел!... — прошепна главният нисар на Софра. — Ако той пожелае, тия хора биха избили с меч и нас, и децата ни.

Обезпокоеният номарх въздъхна и в мислите си се обърна към боговете за милостиво покровителство.

Късно през нощта, когато Рамзес се върна в двореца ги, прислугата му съобщи, че сменили спалнята му.

— Защо?

— Защото в досегашната спалня видели отровна змия, която се скрила и не могли да я намерят.

Новата спалня се намиреше в крилото, в съседство с покоите на номарха. Беше четириъгълна стая, заобиколена с колони. Алабастровите ѝ стени покриваха цветни барелефи, които долу представляваха растения във вази, а горе — гирлянди от маслинови и лаврови листа.

Почти в средата на стаята беше сложено голямо легло от абанос, слонова кост и злато. Спалнята осветяваха две благоухаещи факли, под колонадата стоеше масичка, а на нея вино, храна и венци от рози.

На тавана имаше голям четириъгълен отвор, закрит с платно.

Князът се изкъпа и си легна на меката постеля, а прислугата му се отдалечи в другите стаи. Факлите почнаха да гаснат, в спалнята лъхна прохладен вентре, наситен с аромата на цветя. В същото време отгоре се обади тиха музика на арфи.

Рамзес повдигна глава. Платненият покрив се разтвори, през отвора се видя съзвездието Лъв и сред него ярката звезда Регул. Музиката се засили.

„Боговете ли се готвят да ми дойдат на гости?...“ — помисли усмихнат Рамзес.

В отвора на тавана блесна широка ивица светлина, тя беше силна, но мека. Миг по-късно горе се появи лек-тика, прилична на златна лодка с беседка, обрасла в цветя; колонките на беседката обвиваха гирлянди от рози, а покривът — от теменужки и лотоси.

Прикрепена на въжета, покрити със зеленина, златната лодка се спусна безшумно в спалнята. Спря се на пода, а изпод цветята се показва необикновено красива гола жена. Тялото ѝ имаше цвета на бял мрамор; от кехлибарената ѝ коса, която на вълни се спускаше по плещите, лъхаше упойващо ухание.

Жената слезе от въздушната си лектика и коленичи пред княза.

— Ти дъщерята на Софра ли си?... попита я престолонаследникът.

— Ти позна, господарю...

— И въпреки това дойде при мене!

— За да те моля да простиш на баща ми... Той е нещастен!... От обед пролива сълзи и се търкаля в праха.

— Ами ако не му простя, ще си отидеш ли?

— Не... — тихо пошепна тя.

Рамзес я привлече до себе си и я целуна страстно. Очите му горяха.

— Затова ще му простя — каза той.

— О, колко си добър!... — извика момичето и се притисна до княза, а после добави галъвно:

— Ще наредиш ли да го възнаградят за щетите, които му нанесе тоя безумен работник?

— Ще наредя...

— И ще ме вземеш ли при себе си, в своя дом...

Рамзес я погледна...

— Ще те взема, защото си красива.

— Наистина ли?... — отвърна тя и го прегърна през шията. — Виж ме добре... Между красавиците на Египет заемам едва четвърто място.

— Какво значи това?

— В Мемфис или край Мемфис живее твоята първа. За щастие тя е еврейка!... В Сохем — втората...

— Нищо не зная за това — забеляза князът.

— Ах ти, невинен гълъб!... Навярно не знаеш и за третата в Ану...

— И тя ли принадлежи към моя дом?...

— Неблагодарник!... — извика красавицата и го удари леко с лотосов цвят. — Готов си след месец и за мене да кажеш същото. Но аз няма да позволя да ме оскърбяват...

— Както и баща ти.

— Още ли не си му простил?... Помни, че ще си отида...

— Остани... остани!...

На другия ден наместникът благоволи да присъствува на пиршеството, уредено в негова чест от номарха Софра. Публично похвали неговото управление на провинцията и за обезщетение на вредите, нанесени му от пияния работник, му подари половината от съдините и предметите, подарени му в град Ану.

Другата половина от тия подаръци взе дъщерята на номарха, прекрасната Абеб, като придворна дама. Освен това тя поиска да ѝ се платят от касата на Рамзес пет таланта за облекло, коне и робини.

Вечерта, прозявайки се, князът рече на Тутмозис:

— Веднъж негово величество, баща ми, ми каза голяма истина — че жените струват скъпо!

— По-лошо е, когато ги няма — отвърна контето.

— Но аз имам четири и дори не зная добре по какъв начин стана това. Бих могъл да ти отстъпя две.

— И Сара ли?

— Нея не, особено пък ако има син.

— Ако ваше достойнство определи на тия гургулички хубава зестра, ще им се намерят мъже.

Князът отново се прозя.

— Не обичам да слушам за зестри — рече той. — А-а-а! Какво щастие, че най-сетне ще се откъсна от вас и ще отида при жреците...

— Наистина ли ще направиш това?...

— Трябва. Може би най-сетне ще узная защо обедняват фараоните... А-а-а!... И — ще си почина.

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

Същия този ден финикиецът Дагон, достопочтеният banker на престолонаследника, лежеше върху една софа на верандата на двореца си в Мемфис. Той беше заобиколен от ухайни иглолистни храсти, отглеждани в саксии. Двама черни роби разхлаждаха богаташа с ветрила, а той се забавляваше с една малка маймунка и слушаше сметките, които му четеше писарят.

В тоя миг един роб, въоръжен с меч, шлем, копие и щит (bankerът обичаше военните облекла), му съобщи, че е дошъл достопочтеният Рабсун, финикийски търговец, живеещ в Мемфис.

Гостът влезе, поклони се ниско и по такъв начин притвори очи, че достопочтеният Дагон заповяда на писаря и роба да се махнат от верандата. После, като всеки прозорлив човек, провери всички кътове и се обърна към госта:

— Можем да говорим. Рабсун започна без заобикалки:

— Знаеш ли, ваше достойнство, че е пристигнал в Тир княз Хирам?...

Дагон подскочи на софата.

— Дано проказа изяде и него, и княжеското му достойнство!... — изкрещя bankerът.

— Той именно ми намекна — продължи спокойно гостът, — че между вас имало известни недоразумения.

— Това недоразумение ли се нарича?... — продължаваше да крещи Дагон... — Тоя разбойник ме обра, унищожи, разори... Когато пратих корабите си на запад, подир тирските, за сребро, кормчиите на тоя негодник Хирам хвърлили върху тях огън, опитали се да ги изблъскат към плитчините... И моите кораби се върнаха празни, полуизгорени, изпотрошени... Дано гръм го изгори!... — завърши вбесеният лихвар.

— Но ако сега Хирам има за ваше достойнство някаква добра сделка? — попита флегматично гостът.

Бурята, която бушуваше в гърдите на Дагон, веднага затихна.

— Каква добра сделка може да има той за мене? — каза Дагон със съвсем спокоен глас.

— Хирам сам ще обясни на ваше достойнство, но за това трябва да се види с вас.

— Е, тогава нека да дойде тук.

— Но той смята, че ваше достойнство трябва да отиде при него. Нали е член на върховния съвет на Тир.

— По-скоро той ще пукне, отколкото аз да отида при него!... — извика лихварят наново разгневен.

Гостът приближи стола до софата и потупа богаташа по коляното.

— Дагон — каза той, — бъди разумен.

— Защо да съм неразумен и защо ти, Рабсун, не се обръщаш към мене с „ваше достойнство“?...

— Дагон, не бъди глупав!... — опита се гостът да го успокои. — Ако ти не отидеш при него и той не дойде при тебе, как ще свършите работата?

— Ти си глупав, Рабсун! — избухна отново лихварят. — Защото, отида ли аз при Хирам, да ми изсърхне ръката, ако не загубя от тая учтивост половината печалба.

Гостът се замисли и отговори:

— Сега рече умно нещо. Тогава чуй какво ще ти кажа. Ела у мен, и Хирам ще дойде там, у дома ще уговорите работата.

Дагон приведе глава настрани и като примижа хитро, попита:

— Хей, Рабсун!... Я си кажи веднага: колко ти наброи той за това?

— За какво?...

— За това, да дойда аз при тебе и да правя сделки с тоя мерзавец?...

— Работата е в интерес на цяла Финикия, а от такова нещо аз не желая да печеля — отговори възмутен Рабсун.

— Дано твоите длъжници да ти се издължават толкова, колкото казваш истината!

— Нека не ми се издължават, ако аз спечеля дори един утен от това! Важното е Финикия да не загуби! — извика гневно Рабсун.

Сбогуваха се.

Надвечер достопочтенияят Дагон седна в лектика, носена от шестима роби. Отпред тичаха двама бързоходци с тояги и двама с факли, а подир лектиката вървяха четирима слуги, въоръжени до зъби. Не за охрана, а защото от известно време Дагон обичаше да е заобиколен като войн с въоръжени хора.

Пред къщата на Рабсун слезе от лектиката с много важен вид и подпомаган от двама души (трети носеше над него чадър), влезе вътре.

— Къде е тоя... Хирам? — попита той гордо стопанина.

— Няма го.

— Как така?... Значи, ще трябва да го чакам?

— Няма го в тая стая, но е в третата оттук, при жена ми — отговори стопанинът. — Прави й посещение.

— Аз няма да отида там!... — каза банкерът и седна на канапето.

— Ще влезеш във втората стая, в същия миг и той ще влезе там.

Подир кратко упорствуваме Дагон отстъпи и след малко, по даден знак от стопанина на къщата, влезе във втората стая. В същото време от другата стая се показва невисок човек с бяла брада, облечен със златотка-на тога и със златна препаска на главата.

— Това е — каза стопанинът, застанал по средата на стаята, — това е негова светлост княз Хирам, член на върховния тирски съвет... Това е достопочтенияят Дагон, банкерът на княза-престолонаследник и наместник на Долен Египет.

Двамата сановници се поклониха със скръстени на гърди ръце и седнаха при отделни масички по средата на залата. Хирам отвори леко тогата си, за да покаже големия златен медал на шията си; в отговор на това Дагон започна да си играе с дебелия златен верижка която беше получил от княз Рамзес.

— Аз, Хирам — обади се старецът, — ви приветствувам, почтений Дагон, и ви пожелавам голямо богатство и успехи в работата.

— Аз, Дагон, ви поздравявам, почтений Хирам, и ви пожелавам същото, което вие ми желаете...

— Вече искате да се карате ли... — прекъсна го нервиран Хирам.

— Защо да се карам... Рабсун, кажи ти, дали се карам?...

— По-добре говорете, ваши достойнства, за работата — отговори стопанинът.

След като помисли малко, Хирам започна:

— Вашите приятели от Тир ви изпращат чрез мене много поздрави.

— Само това ли ми пращат? — попита Дагон с ироничен тон.

— Какво друго искате да ви пратят?... — повиши глас Хирам.

— Тихо!... Не се карайте!... — обади се стопанинът.

Хирам пое няколко пъти по-дълбоко въздух и каза:

— Вярно — сега се нуждаем от съгласие... Тежки времена идат за Финикия...

— Да не би морето да е заляло Тир или Сидон? — попита Дагон с усмивка.

Хирам плю и попита:

— Какво сте така сърдит днес?...

— Аз винаги се сърдя, когато не ме наричат „ваше достойнство“...

— А защо вие не ме наричате „ваша светлост“?... Нали съм княз!...

— Може би сте княз във Финикия — отговори Дагон. — Но в Асирия при всеки сатрап чакате в преддверието три дни, за да ви приемат, а когато ви приемат, лежите по корем, като всеки финикийски търговец.

— Ами вие какво щяхте да правите пред такива диви хора, които могат да ви набият на кол?... — развика се Хирам.

— Какво щях да правя, не знам — каза Дагон. — Но в Египет аз седя на едно канапе с престолонаследника, който днес е вече наместник.

— Мир, мир, ваше достойнство!... Мир, мир, ваша светлост!... — успокояваше ги стопанинът.

— Как мир?... Мир, когато насреща си имам обикновен финикийски търговец, а не иска да ми отдаде почит... — развика се Дагон.

— Аз имам сто кораба!... — вресна Хирам.

— А негово величество фараонът има двадесет хиляди градове, градчета и селища...

— Ваши достойнства, ще развалите сделката и ще погубите цяла Финикия!... — обади се вече с повишен тон Рабсун.

Хирам сви юмруци, но замълча.

— Все пак трябва да признаете, ваше достойнство — каза той след пауза на Дагон, — че от тия двадесет хиляди градове всъщност на негово величество не са кой знае колко.

— Искате да кажете, ваша светлост — отговори Дагон, — че седем хиляди градове принадлежат на храмовете и седем хиляди на разни сановници?... Но все пак за негово величество остават чисто шест хиляди...

— Не съвсем! Защото, ако ваше достойнство изключите около три хиляди, заложили при жреците, и две хиляди в аренда у нашите финикийци...

— Ваша светлост казвате истината — рече Дагон. — Все пак на негово величество остават около две хиляди много богати градове.

— Тифон ли е влязъл във вас или друг? — развика се сега пък Рабсун. — Какво сте седнали да изброявате градовете на фараона, дано го...

— Пет!... — прошепна Дагон и скочи от стола.

— ... когато над Финикия се е надвесило нещастие!... — довърши Рабсун.

— Кажете най-сетне, да науча и аз, какво е това нещастие?... — прекъсна го Дагон.

— Тогава позволи на Хирам да говори и ще научиш — отговори стопанинът.

— Нека говори...

— Знаете ли, ваше достойнство, какво се е случило на нашия брат Асархадон в странноприемницата „При кораба“?... — започна Хирам.

— Нямам братя между кръчмарите!... — подхвърли саркастично Дагон.

— Мълчи!... — кресна разгневен Рабсун и хвана дръжката на камата си. — Ти си глупав като куче, което лае насън...

— Защо се сърди тоя... тоя търговец на кокали? — отговори Дагон и също посегна към ножа си.

— Тихо!... Мир!... — почна да ги успокоява старият княз и сложи сухата си ръка върху пояса.

Известно време и на тримата им потръпваха ноздрите, а очите им святкаха. Най-сетне Хирам, който се успокои пръв, заговори отново, като че ли нищо не беше се случило.

— Преди няколко месеца в странноприемницата на Асархадон отседнал някой си Пхут от град Харан...

— Имал да взема пет таланта от някакъв жрец — допълни Дагон.

— И какво по-нататък? — попита Хирам.

— Нищо. Спечелил благосклонността на една жрица и по неин съвет отишъл да търси длъжника си в Тива.

— Ти имаш ум на дете, а си бърбров като жена — каза Хирам. — Тоя харанец не е харанец, а халдеец, и не се казва Пхут, а Бероес...

— Бероес?... Бероес?... — повтори Дагон, сякаш се мъчеше да си припомни нещо. — Чул съм някъде това име...

— Чул си!... — каза с презрение Хирам. — Бероес е най-мъдрият жрец във Вавилон, съветник на асирийските князе и на самия цар...

— Нека си бъде съветник, само не на фараона. Какво ме интересува това? — каза банкерът.

Рабсун се вдигна от стола и като заразмаха юмрука си под носа на Дагон, извика:

— Шопар такъв, угоен от фараонските помии. Тебе Финикия те интересува толкова, колкото мене Египет... Стига да можеш, за една драхма ще продадеш отечеството си... Куче... прокажено!...

Дагон побледня, но отговори със спокоен глас:

— Какво говори тоя сергиджия?... В Тир живеят синовете ми и учат мореплаване. В Сидон е моята дъщеря с мъжа си... Половината от богатството си дадох взаем на върховния съвет, въпреки че не получавам дори десет процента. А тоя сергиджия казва, че не съм милеел за Финикия!... Рабсун, чуй ме — добави той след малко. — Аз пожелавам на жена ти, на децата ти и на сенките на твоите бащи да се грижиш за тях толкова, колкото аз се грижа за всеки финикийски кораб, за всеки камък в Тир, Сидон, па дори в Зарпат и Асхиб...

— Дагон казва истината — намеси се Хирам.

— Аз не съм милеел за Финикия!... — продължаваше банкерът, като се разпалваше все повече. — Колко финикийци доведох тук, за да забогатеят, и какво печеля от това?... Аз не съм милеел... Хирам ми повреди два кораба и ме лиши от големи печалби, но въпреки това, когато е въпрос за Финикия, седнах с него в една стая.

— Понеже си мислил, че ще приказвате за това, как да измамите някого — каза Рабсун.

— Дано така да мислиш за смъртта си, глупако!... — отговори Дагон. — Нима аз съм дете и не разбирам, че щом Хирам пристига в Мемфис, той не иде тук за търговия? Ех ти, Рабсун!... Поне две години би трябвало да постоиш при мене като момче за чистене на конюшните...

— Стига!... — извика Хирам и удари с юмрук по масичката.

— Ние никога няма да свършим с тоя халдейски жрец — измърмори Рабсун с такова спокойствие, сякаш не него бяха наругали преди миг.

Хирам се покашля и започна:

— Тоя човек наистина има къща и земя в Харан и там се нарича Пхут. Получил препоръчителни писма от хетски търговци до сидонски търговци и затова го приели да пътува с наш керван. Сам той говори добре финикийски, плаща си честно, няма никакви особени изисквания и затова нашите хора дори го обикнали. Но — продължи Хирам, като се почеса по брадата — когато лъв се покрие с волска кожа, винаги ще се покаже поне една частица от опашката му. Тоя Пхут бил страшно умен и самоуверен; затова началникът на кервана тайно проверил вещите му. И не намерил нищо освен медалион с образа на богиня Асторет. Тоя медалион боднал в сърцето началника. Откъде хет може да има финикийски медалион?...

И затова, когато пристигнали в Сидон, веднага докладвал на старейшините. Оттогава нашата тайна полиция държи под око тоя Пхут.

Същевременно той е толкова мъдър, че като поседял няколко дни в Сидон, всички го обикнали. Молел се и принасял жертви на богиня Астарта, плащал със злато, не заемал пари, срещал се само с финикийци. И така заблудил всички, че надзорът върху него отслабнал, а той спокойно стигнал до Мемфис.

Тук отново нашите старейшини почнали да го наблюдават, но не открили нищо; досещали се само, че трябва да е някой големец, а не прост харански гражданин.

Едва Асархадон го проследил случайно, дори не го проследил, ами попаднал на известни следи, че тоя мним Пхут прекарал една цяла нощ в старото светилище на Сет, което тук има голям авторитет...

— В него се събират само първожреци на важни съвети — намеси се Дагон.

— И това още не би означавало нищо — продължи Хирам, — ако един от нашите търговци не се бе върнал преди месец от Вавилон и не бе донесъл странни новини. Срещу голям подарък един придворен от вавилонския сатрап му казал, че над Финикия е надвиснала беда!...

„Вас ще ви завладеят асирийците — казал тоя придворен на нашия търговец, — а израилтяните ще бъдат покорени от египтяните. За тая работа замина при тиванските жреци прочутият халдейски жрец Бероес и там ще склучи с тях договор.“

— Трябва да знаете — продължаваше Хирам, — че халдейските жреци смятат египетските за свои братя. А понеже Бероес има голямо влияние в двора на цар Асар, значи, че вестта за такъв договор може да бъде много правдива.

— Защо им е на асирийците Финикия?... — попита Дагон, като гризеше ноктите си.

— А защо му е на крадеца чуждият хамбар?... — отвърна Хирам.

— Какво може да значи един договор на Бероес с египетските жреци?... — намеси се замисленият Рабсун.

— Ех, че си глупав!... — отвърна Дагон. — Фараонът върши само това, което решат жреците.

— Ще има договор и с фараона, не бойте се! — прекъсна ги Хирам. — В Тир знаем със сигурност, че за Египет заминава с голяма свита и дарове асирийски пратеник — Сарган... Той уж иска да види Египет и се споразумее с министрите тук да не бъде писано в египетските актове, че Асирия плаща данък на фараоните. Всъщност идва да склучи договор за подялба на страните между нашето море и реката Ефрат.

— Дано в дън земя потънат! — прокле Рабсун.

— Ти какво мислиш за това, Дагон?... — попита Хирам.

— А какво бихте направили вие, ако Асар наистина ви нападне?...

Хирам потрепера от гняв.

— Какво?... Ще се качим със семействата и богатствата си на корабите, а на тия кучета ще оставим развалините от нашите градове и разлагащите се трупове на робите... Нима не познаваме по-големи и по-красиви страни от Финикия, където можем да основем ново отечество, по-богато от това?...

— Дано боговете ни пазят от такава крайност! — каза Дагон.

— В това се състои работата — да спасим днешна Финикия от унищожение — отговори Хирам. — А ти, Дагон, много можеш да направиш в това отношение...

— Какво мога аз?...

— Можеш да узнаеш от жреците дали Бероес е бил при тях и сключили ли са такъв договор?...

— Страшно трудно е това!... — прошепна Дагон. — Но може би ще намеря някой жрец, който да ми даде тия сведения...

— Можеш — продължи Хирам — да не допуснеш дворът на фараона да подпише договор със Саргон!...

— Много е мъчно... Сам не ще мога да се справя...

— Аз ще бъда с тебе, а злато ще даде Финикия. Още отсега се събира данък за тая цел.

— Аз сам дадох два таланта! — прошепна Рабсун.

— Аз ще дам десет — рече Дагон. — Но какво ще получа за моя труд?...

— Какво ли?... Ами десет кораба — отвърна Хирам.

— А ти колко ще спечелиш? — попита Дагон.

— Малко ли ти е?... Тогава ще получиш петнадесет...

— Аз питам, какво ще спечелиш ти? — настояваше Дагон.

— Ще ти дадем... двадесет... Достатъчно ли е?

— Хайде, от мен да мине. Но ще ми покажете ли пътя към страната на среброто?

— Ще ти го покажем.

— И там, откъдето вземате калай?

— Добре...

— И там, където се ражда кехлибарът — завърши. Дагон.

— Дано пукнеш веднъж за винаги! — отвърна милостивият княз Хирам и му протегна ръка. — Но вече няма да ми се сърдиш за ония две черупки, нали?...

Дагон въздъхна.

— Ще се мъча да забравя. Но... какво богатство щях да имам сега, ако тогава не ме бяхте прогонили!...

— Стига!... — намеси се Рабсун. — Говорете за Финикия.

— Чрез кого ще узнаеш за Бероес и за договора? — попита Хирам Дагон.

— Остави. Опасно е да се говори, защото в тая работа ще бъдат замесени жреци.

— А чрез кого би могъл да развалиш договора?

— Мисля... Мисля, че тая работа, изглежда, ще стане с помощта на престолонаследника. Имам много негови разписки.

Хирам вдигна нагоре ръка и отвърна:

— Престолонаследникът — много добре, защото той ще стане фараон и може би много скоро...

— Пет!... — прекъсна го Дагон и удари с юмрук по масата. — Дано онемееш за тия приказки!...

— Ех, че свиня!... — извика Рабсун и поклати заканително юмрук под носа на банкера.

— Ти пък си глупав сергиджия! — отговори Дагон със саркастична усмивка. — Ти, Рабсун, би трябвало да продаваш сушена риба и вода по улиците, а не да се месиш в междудържавни работи. Едно волско копито, изцапано с египетска кал, има повече ум, отколкото ти, който живееш пет години в столицата на Египет!... Дано кучетата те ядат, дано...

— Тихо!... Тихо!... — намеси се Хирам. — Не ми давате да свърша...

— Говори! Ти си мъдър и сърцето ми те разбира.

— Ако ти, Дагон, имаш влияние върху престолонаследника, това е много добре — продължи Хирам. — Защото, ако престолонаследникът поиска договор с Асирия, ще има договор, и на това отгоре написан с нашата кръв, върху нашите кожи. Но ако престолонаследникът поиска война с Асирия, той ще я предизвика, та дори жреците да призват срещу него всички богове.

— Пет! — намеси се Дагон. — Ако жреците искат много тоя договор, той ще бъде подписан... Но може би те няма да искат...

— Затова, Дагон — продължи Хирам, — ние трябва да имаме зад гърба си всички висши командири...

— Това е възможно...

— И номарсите...

— Също е възможно...

— И престолонаследника — продължи Хирам. Но ако ти сам се мъчиш да го тласнеш към война с Асирия, нищо няма да постигнеш.

Човекът е като арфа — има много струни и на нея трябва да се свири с десет пръста, а ти, Дагон, си само един пръст.

— Няма да се разкъсам на десет части я...

— Но ти можеш да бъдеш като една ръка, която има пет пръста. Трябва да постъпиш така, та никой да не знае, че искаш война, но всеки готвач на престолонаследника да иска война, всеки бръснар на престолонаследника да иска война, всички теляци, носачи на лектики, писари, офицери, кочияши, всички да искат война с Асирия и наследникът на престола да чува това от сутрин до вечер, па дори и когато спи...

— Ще стане.

— А ти познаваш ли любовниците му? — попита Хирам.

Дагон махна с ръка.

— Глупави момичета — отвърна той. — Те само мислят да се нагиздят, начервят и намажат с благовония... Но откъде се вземат тия благовония и кой ги докарва в Египет, това съвсем не ги интересува.

— Трябва да му се подложи такава любовница, която знае това — каза Хирам.

— Откъде да я вземем?... — попита Дагон. — Ах... зная!... — извика той и се чукна по челото. — Познаваш ли Кама, жрицата на Асторет?...

— Какво?... — прекъсна го Рабсун. — Жрица на светата богиня Асторет да стане любовница на египтянин?...

— Ти сигурно предпочиташ да бъде твоя?... — подигра се Дагон. — Тя ще стане дори първожрица, ако е необходимо да се приближи до двора...

— Правилно — каза Хирам.

— Но това е светотатство!... — възмути се Рабсун.

— И затова жрицата, която го извърши, може да умре — подхвърли старият Хирам.

— Дано само не ми попречи тая Сара, еврейката — обади се след късо мълчание Дагон. — Тя очаква дете, към което князът е привързан още отсега. А ако се роди син, всички други любовници ще бъдат отхвърлени на заден план.

— Ще имаме пари и за Сара — каза Хирам.

— Тя няма да вземе нито утен!... — избухна Дагон. — Тая мизерница не прие златната скъпоценна чаша, която ѝ занесох лично!

— Защото е мислила, че искаш да я осмееш — намеси се Рабсун. Хирам поклати глава.

— Няма какво да се тревожите — каза той. — Където не успее златото, там ще успее бащата, майката или любовницата. А където не успее любовницата, има още...

— Нож... — изсъска Рабсун.

— Отрова... — прошепна Дагон.

— Ножът е много грубо средство... — заключи Хирам.

Той поглади брадата си, замисли се, накрая стана и извади от пазвата си пурпурна лента, на която бяха навързани три златни амулета с образа на богиня Астарта. После измъкна от пояса си нож, преряза лентата на три части и двете части с амулети даде на Дагон и Рабсун.

След това тримата отидоха в ъгъла, където се намираше крилатата статуя на богинята и сложиха ръце на гърдите си, а Хирам започна тихо, но ясно:

— Пред тебе, майко на живота, се заклеваме да удържим вярно нашето споразумение и да не се успокоим, докато свещените градове не бъдат осигурени срещу нападенията на враговете, дано ги град, чума и огън измори.

Ако някой от нас не удържи клетвата си или издаде тайната, да паднат върху него всичките нещастия и позор и... Нека глад гърчи стомаха му, а сънят да бяга от налените му с кръв очи... Ръката да изсъхне на оня, който би се смилил над мизерията му и посегне да му помогне... Нека хлябът му на масата се превръща в гнилоч, а виното — в смрадлива гной... Децата му да измрат, а къщата му да изпълнят копелета, които да го оплюят и прокудят. Нека умре, като в продължение на много дни стене самотен, и нито земята, нито водата да не приеме мръсния му труп, огън да не го изгори, нито хищници да го изядат...

Да бъде!...

След страшната клетва, която Хирам започна, а някъде от средата я повтаряха всички с разтреперани от гняв гласове, тримата финикийци бяха задъхани. После Рабсун ги покани на угощение, където виното, музиката и танцърките ги накараха да забравят за малко работата, която ги очакваше.

ВТОРА КНИГА

ПЪРВА ГЛАВА

Недалеко от град Пи-Баст се намираше голямо светилище на богиня Хатор.

През месец паони (март-април), в деня на пролетното равноденствие, около девет часа вечерта, когато звездата Сириус клонеше към залез, пред вратата на светилището се опряха двама жреци и един каец се поклонник. Той вървеше бос, главата му беше посипана с пепел, а на плещите си носеше груба власеница, която покриваше и лицето му.

Въпреки ясната нощ лицата на пътниците не можеха да се разпознаят, защото и тримата бяха застанали в сянката на двете грамадни статуи на богинята с кравешка глава, които бдяха при входа на светилището и с милостиви очи пазеха номеса Хабу от мор, суша и южните ветрове.

Като си почина малко, каещият се поклонник падна ничком на земята и дълго се моли. После стана, хвана медното чукче и удари по вратата. Силен метален звън се разнесе по всички дворове, отекна о дебелите стени на храма и оттам над пшеничените ниви, над глинените селски хижи, над сребристите води на Нил, където събудените птици му отвърнаха със слаб крясък.

След доста продължително чакане зад вратата се чу шум и някой попита:

— Кой ни буди?

— Рабът божи Рамзес — каза каещият се.

— Защо си дошъл?

— За светлината на мъдростта.

— Какви права имаш за това?

— Получил съм посвещение в низш сан и нося факел при големите процесии вътре в храма.

Вратата се отвори широко. На средата стоеше жрец с бяла дреха и като протегна ръка, каза бавно, но ясно:

— Влез. Нека, щом пристъпиш тоя праг, боговете вселят мир в душата ти и да изпълнят желанията ти, за които ги молиш със смирена

молитва.

Когато покаяникът падна в краката му, жреецът почна да прави някакви тайнствени знаци над главата му и да шепне:

— В името на тоя, който е, който е бил и ще бъде... Който е създал всичко... Чието дихание изпълва видимия и невидимия свят и е вечен живот...

А когато вратата се затвори, жреецът хвана Рамзес за ръка и го поведе през мрака между грамадните колони към определеното за него жилище. То представляваше малка килийка, осветена с кандилце. Върху каменния под имаше сноп суха трева, в ъгъла — кана с вода и ечемична питка до нея.

— Виждам, че тук наистина ще си почина след приемите у номарсите!... — весело извика Рамзес.

— Мисли за вечността — отвърна жреецът и се отдалечи.

Тоя отговор действа на княза като студен душ. Въпреки че беше гладен, той не пожела нито да изяде питката, нито да пие вода. Седна на тревата и впил поглед в изпонаранените си от пътя крака, се питаше: „Защо дойдох тук?... Защо се отказах доброволно от високото си положение?..."

Голите стени и бедността на килията му припомняха юношеските години, прекарани в жреческото училище. Колко тояги беше получил там!... Колко нощи за наказание беше прекарал на каменния под!... Рамзес и сега почувствува прежните си омраза и страх от суровите жреци, които на всичките му въпроси и молби бяха отговаряли само с едно: „Мисли за вечността!“

Да попаднеш след няколко толкова шумно прекарани месеца в такава тишина, да замениш княжеския двор с мрак и самота, а вместо пиршества, жени и музика да чувствуваш около себе си и над себе си тежестта на зидовете...

— Аз съм подлудял!... Подлудял съм!... — казваше си Рамзес.

По едно време дори поиска веднага да напусне светилището, но после го възпря мисълта, че сигурно няма да му отворят вратата. Мръсотията по краката, пепелта, която се сипеше от косата, грубата власеница, която го бодеше — всичко това изпълваше Рамзес с отвращение. Да беше поне мечът му при него!... Но нима би посмял да го употреби в такова облекло и на това място?...

Той почувствува непреодолим страх и това го отрезви. Спомни си, че в светилищата боговете изпращат на хората трепет, който трябва да им служи като встъпление към мъдростта.

„Аз съм наместник и наследник на фараона — помисли той. — Кой може тук да ми стори нещо?“

Стана и излезе от килията си. Озова се в просторен двор, заобиколен с колони. Звездите светеха ярко и той видя на единия край на двора огромни пилони, на другия — отворения вход на храма.

Тръгна нататък. Вътре цареше мрак, а някъде много далеко горяха светилници, които сякаш се рееха във въздуха. Рамзес се вгледа по-внимателно и забеляза между входа и светлините цяла гора дебели колони, чиито капители се губеха в тъмнината. В дъното, може би на няколко крачки от него, едва се забелязваха огромните крака на седящата богиня и ръцете ѝ, отпуснати на коленете, върху които съвсем слабо се отразяваше светлината на светилниците.

Неочаквано князът чу някакъв шум. Далеч, от една странична ниша, се показва върволица бели фигури, наредени по две. Това беше нощна процесия на жреците, които отиваха да отдадат почит пред статуята на богинята; те вървяха и пееха в два хора:

Хор I. „Аз съм тоя, който сътвори небето и земята и всички твари по тях.“

Хор II. „Аз съм тоя, който създаде водата и прилива. Аз съм тоя, който сътвори майката на вола.“

Хор I. „Аз съм тоя, който сътвори небето и тайните на неговите простори и вдъхна в тях душата на боговете.“

Хор II. „Аз съм тоя, който веднага щом отвори очи, става светло, а когато ги затвори, настъпва мрак.“

Хор I. „Водите на Нил текат, когато аз заповядам...“

Хор II. „Но боговете не знаят името ми...“^[1]

Гласовете, отначало неясни, станаха толкова гръмки, че се разбираше всяка дума, но после шествието почна да се отдалечава и те се пръскаха между колоните, стихваха, докато накрая съвсем заглъхнаха.

„Значи, тия хора не само ядат, пият и трупат богатства — помисли Рамзес. — Те наистина служат на боговете, дори нощем... Макар че каква ли полза има статуята от това!...“

Князът много пъти беше виждал статуи на богове край границите на номесите, оплескани с кал от жителите на съседния номес или простреляни с лъкове и прашки от войниците на чуждестранните полкове. Щом боговете не се чувствуват засегнати от такива оскърбления, навярно малко ги интересуват и молитвите, и процесиите.

„Пък най-сетне, кой е видял боговете!...“ — каза си князът.

Огромните размери на храма, безбройните му колони, светлините пред статуята на богинята — всичко това привличаше Рамзес. Той поиска да разгледа този тайнствен простор и тръгна напред.

Внезапно му се стори, че отзад някаква ръка докосна леко главата му... Огледа се... Нямаше никого и той продължи пътя си.

Сега пък някакви две ръце го хванаха за главата, а трета, грамадна ръка се опря на плещите му...

— Кой е тук?... — извика князът и скочи към колоните.

Но се препъна и за малко не падна; нещо го беше хванало за краката.

Отново го обзе страх, още по-силен, отколкото в килията. Хукна да бяга, загубил ума и дума, като се блъскаше в коланите, които сякаш се препречваха на пътя му. А мракът го обгръщаше от всички страни.

— О, света богиньо, спаси ме!... — зашепна той.

В същия миг се спря; на няколко крачки пред него се намираше огромната врата на храма, през която надничаше звездното небе. Извърна глава назад: между гора от грамадни колони светеха лампи, а блясъкът им се отразяваше слабо в бронзовите колене на светата Хатор.

Князът се върна в килията си възбуден и съкрушен; сърцето му биеше, сякаш искаше да изхвъркне като птичка, уловена в клопка. За пръв път от много години той падна ничком и почна горещо да се моли за милост и прошка.

— Ще бъдеш чул!... — обади се над него сладък глас.

Рамзес вдигна бързо глава, но в килията нямаше никого, вратата беше затворена, стените дебели. И той продължи да се моли още по-горещо, докато заспа с лице върху камъните и с разперени ръце.

Когато се събуди на сутринта, беше вече друг човек: познал беше мощта на боговете и бе получил обещание за милост.

Оттогава в продължение на много дни той се отдаваше с ревност и вяра на благочестиви занимания. Дълги часове прекарваше в килията си в молитви, позволи да му обръснат косата, надяна жреческо облекло и четири пъти в денонощието участвуваше в хора на най-младите жреци.

Миналият му живот, пълен с развлечения, будеше в него отвращение, а неверието, с което се беше заразил сред разпуснатата младеж и чужденците, го изпълваше със страх. И ако днес му кажеха да избира между трона и службата на жрец, той би се поколебал.

Един ден великият пророк на светилището го повика при себе си и му напомни, че не е влязъл тук само за молитви, а и за да познае мъдростта. Той похвали благочестивия му живот, каза, че вече е очистен от мръсотииите на света, и му нареди да се запознае с училищата при светилището.

По-скоро от послушание, отколкото от любопитство князът направо от него се запъти към външния двор, където се помещаваше класът за четене и писане.

Това беше голяма зала, осветявана чрез отвор в покрива. Няколко десетки голи ученици седяха на рогозки с восъчни таблички в ръце. Едната стена на сградата беше направена от гладък алабастр, пред нея стоеше учителят и пишеше разни знаци с разноцветни тебешери.

Когато князът влезе, учениците (почти всички негови връстници) паднаха по лице. Учителят пък се поклони, прекъсна урока си и произнесе пред момчетата слово за голямото значение на науката.

— Драги мои! — каза той. — „Човек, чието сърце не се стреми към мъдростта, трябва да се занимава с ръчен труд и да мори очите си. Но той, който разбира цената на науката и се учи, може да стигне до всяка власт, до всяка дворцова длъжност. Помнете това.

Вижте мизерния живот на неграмотните хора. Ковачът е чер, изпоцапан, пръстите му са покрити с мазоли и той работи ден и нощ. Каменарят се съсипва от работа само за да може да напълни стомаха си. Зидарят, когато строи капители във формата на лотос, пада от високо, съборен от вихъра. Краката на тъкача са криви, производителят на оръжие е винаги на път; едва се върне в къщи и трябва пак да тръгва. Пръстите на бояджията миришат, времето му минава в рязане на парцали. Бързоходецът пък, когато се сбогува със семейството си,

трябва да остави завещание, защото се излага на опасността да срещне диви зверове или азиатци.

Посочих ви положението на различните занаяти, защото искам да обичате изкуството писане, което е основа на всичко, а сега ще ви изтъкна неговата красота. То не е празна работа, то е най-важното нещо между всички занимания. Тоя, който владее изкуството да пише, е уважаван още от детинство; на него се възлагат големи задачи. А тоя, който е неграмотен, живее в немотия.

Училищните занимания са тежки като планина; но един училищен ден стига за цяла вечност. Затова бързайте час по-скоро да се запознаете с науката и да я обикнете... Положението на писаря е княжеско, неговите мастилници и хартия му дават радост и богатство!...“[2]

След тая гръмка реч за достойнствата на науката, която от три хиляди години египетските ученици слушаха без изменение, учителят взе тебешир и почна да пише на алабастровата стена азбуката. Всяка буква се отбелязваше с помощта на няколко йероглифни символа или демотични знаци. Нарисувано око, птица или перо означаваше буквата А, овца или саксийка — Б, изправен човек или лодка — К, змия — Р, седнал човек или звезда — С. Поради множеството знаци за всяка буква четенето и писането бяха особено трудно занимание.

Затова и Рамзес се измори, докато слушаше. Развличаше се само когато учителят накарваше някого от учениците да нарисува или да назове буква и ако сбъркаше, почваше да го налага с тояга.

Като се сбогува с учителя и възпитаниците, князът мина от училището за писари в училището за земемери. Тук младежите се учеха как да снемат планове на нивите, които най-често имаха правоъгълна форма, и как да нивелират почвата с помощта на два пръта и винкел. В тоя клас преподаваха писане на цифри, което не беше по-леко от йероглифите или демотичните знаци. Но изучаването на най-простите аритметични действия вече беше програма за висшия курс и ставаше с помощта на топчета.

На Рамзес бързо му омръзна всичко това и едва след няколко дни се съгласи да посети лекарското училище.

То беше едновременно и болница или по-скоро просторна градина, засадена с множество дървета и засята с ароматични билки.

Болните прекарваха по цели дни на въздух и слънце, върху легла, на които вместо дюшеци беше опънато платно.

Когато князът влезе тук, лечението беше в разгара си. Няколко болни се къпеха в басейн с течаща вода, едного мажеха с благовонни масла, друго кадяха. Имаше неколцина приспани с помощта на поглед и с движения на ръцете. Един охкаше — току-що му бяха оправили навехнат крак.

На някаква тежко болна жена един жрец подаваше в канче смес от различни лекарства и казваше:

— „Ела, лекарство, ела изгони болката от сърцето ми, от моите крайници, силно, чудотворно лекарство.“^[3]

После, придружен от главния лекар, князът се отправи за аптеката; тук един жрец приготвяше лекарства от билки, мед, олио, змийски кожи и кожи от гущери, животински кости и мазнини. Въпреки че Рамзес го попита нещо, жрецът не откъсна поглед от работата си, а продължи да тегли и стрива разни вещества, като мънкаше молитвата:

— „Излекува Изида, излекува Изида, излекува Хорус... О, Изида, велика чародейко, излекувай и мене, освободи ме от всички зли, вредни, червени неща, от треската на бога и от треската на богинята... О, Схауагат, снагате синие! Ерукате! Кауарусхагате! Папарука, папарака папарука...“^[4]

— Какво говори той? — попита князът.

— Тайна... — отвърна главният лекар и сложи пръст на уста.

Когато излязоха на пустия двор, Рамзес се обърна към главния лекар:

— Кажете ми, свети отче, какво е всъщност лекарското изкуство и какви са начините на лечение. Аз съм слушал, че болестта е зъл дух, който се вселява в човека и го измъчва, защото е гладен, докато не получи подходяща за себе си храна. И че един зъл дух, тоест болест, се храни с мед, друг с олио, а трети — с животински изпражнения. Затова лекарят трябва преди всичко да знае какъв дух се е вселил в болния и после — от каква храна се нуждае тоя зъл дух, за да не измъчва човека...

Жрецът се замисли и отвърна:

— Какво е това болест и по какъв начин тя напада човешкото тяло, това аз не мога да ти кажа, Рамзес. Но понеже си вече очистен,

ще ти обясня от какво се ръководим, когато даваме лекарствата.

Представи си, че някого го боли черният дроб. Ние, жреците, знаем, че черният дроб се намира под влиянието на звездата Пенетер-Дева^[5] и че лечението зависи от тая звезда.

Но по тоя въпрос мъдреците се делят на две школи. Едни твърдят, че при заболяване на черния дроб трябва да се дава всичко, върху което Пенетер-Дева има власт, а именно: мед, лапис-лазур, отвари от различни цветя и преди всичко от върбинка и валериан, и най-сетне разни части от тялото на гургулица и на козел. Други пък лекари смятат, че когато черният дроб е болен, трябва да бъде лекуван тъкмо с противоположни средства. А понеже противник на Пенетер-Дева е Себег^[6], за лек трябва да се употребят: живак, смарагд и ахат, леска и подбел, а също така части от тялото на жаба и кукумявка, стрити на прах.

Но това още не е всичко. Трябва да се имат пред вид денят, месецът и часът, защото всеки от тия периоди на време се намира под влиянието на една или друга звезда, която може да подпомогне или да отслаби действието на лекарството. Трябва най-сетне да се помни под влиянието на коя звезда и коя зодия е болният. Едва когато лекарят вземе под внимание всички тия неща, може да предпише сигурно средство.

— И успявате ли да изцерите всички болни, които идват в светилището?

Жрецът поклати глава.

— Не — рече той. — Човешкият ум, който трябва да обхване всички изброени подробности, много лесно сбърква. А по-лошото е, че завистливи духове, покровители на други светилища, ревниво пазят своята слава и често пречат на лекаря и на действието на лекарствата. Затова окончателният резултат може да бъде различен: един болен оздравява напълно, на друг само се подобрява положението, а трети си отива, както е дошъл. Разбира се, случва се някои да се разболеят още по-лошо, а дори и да умират... Божя воля!...

Князът слушаше внимателно, но вътрешно признаваше, че не разбира много нещо. В същото време той си спомни целта на своето пребиваване в светилището и внезапно попита главния лекар:

— Вие, свети отци, щяхте да ми откриете тайната на съкровището на фараона. Това, което видях, ли е тайната?

— Съвсем не — отговори лекарят. — Но ние не сме познавачи на държавните работи. Тия дни ще пристигне светият жрец Пентуер, велик мъдрец, и той ще смъкне завесата от очите ти.

Рамзес се сбогува с лекаря, още по-любопитен да види това, което трябваше да му покажат.

---

[1] Автентично. — Б. а. ↑

[2] Автентично. — Б. а. ↑

[3] Автентично; — Б. а. ↑

[4] Автентично. — Б. а. ↑

[5] Планетата Венера. — Б. а. ↑

[6] Планетата Меркурий. — Б. а. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Светилището на Хатор посрещна Пентуер с големи почести. Низшите жреци излязоха на разстояние половин час път, за да приветстват госта. От всички чудотворни места на Долен Египет пристигнаха много пророци, първожреци и синове божии, за да чуят думите на мъдростта. Няколко дни по-късно дойдоха и първожрецът Мефрес, и пророкът Ментезуфис.

Почестите, оказани на Пентуер, се дължеха не само на това, че той беше съветник на министъра на войната и въпреки младостта си бе член на върховната жреческа колегия, но главно, че се беше прочул по целия Египет. Боговете му бяха дали свръхчовешка памет, красноречие и преди всичко чудния дар на ясновидството. Във всяко дело, във всеки предмет той съзираше нещо, скрито за другите хора, и умееше да го изложи по разбираем за всички начин.

Не един номарх или висш сановник при фараона, узнал, че Пентуер ще възглавява религиозните церемонии в храма на Хатор, завиждаше дори на най-скромния жрец, който можеше да чуе вдъхновения от боговете човек.

Духовниците, които излязоха на пътя да посрещнат Пентуер, бяха уверени, че тоя висш сановник ще пристигне с дворцова каляска или с лектика, носена от осем роби. Но какво беше учудването им, когато видяха сух аскет с гола глава, облечен в груба власеница, сам, възседнал ослица. Той ги поздрави с голямо смирение.

Когато го въведоха в светилището, Пентуер принесе жертва на богинята и веднага се отправи да разгледа мястото, където щеше да стане тържеството. От тоя момент никой не го видя, но в храма и в съседните дворове започна необикновено раздвижване. Докараха разни скъпоценни вещи, зърно, облекла, доведоха и няколкостотин селяни и работници, с които Пентуер се затвори в определения за него двор и се залови с подготовката.

След осем дни той съобщи на първожреците в храма на Хатор, че всичко е готово.

През цялото това време княз Рамзес, уединен в килията си, се отдаде на пост и молитва. Най-сетне един ден, в три часа след обяд, при него дойдоха двадесетина жреци, строени в две редици, и го поканиха на тържеството.

В преддверието на храма князът беше посрещнат от първожреците, които заедно с него изгориха благовония пред гигантската статуя на Хатор. После свиха в един страничен тесен и нисък коридор, в дъното на който гореше огън. Въздухът в коридора бе наситен с миризма на смола, която вреше в котел.

През едно отверстие в пода близо до котела долитаха ужасни човешки стонове и проклетия.

— Какво значи това?... — попита Рамзес един от жреците, които вървяха с него.

Жрецът не отговори нищо; доколкото можеше да се забележи, по лицата на всички присъстващи се четеше въннение и страх.

В този момент първожрецът Мефрес взе в ръце голяма лъжица, гребна от котела гореща смола и рече с висок глас:

— Така да загине всеки, който издаде свещена тайна!...

Като каза това, той изля смолата през отвора на пода, а от подземиято се чу вик:

— Убийте ме... ако имате поне капка милост в сърцето си!... — стенеше гласът.

— Червеи да разядат тялото ти!... — каза Ментезуфис и също изля разтопена смола в отвора.

— Кучета... Чакали... — продължи да охка гласът.

— Огън да изгори сърцето ти, а прахът ти да бъде изхвърлен в пустинята — изрече следващият жрец и повтори церемонията.

— О, богове!... Нима може така да се страда?... — възкликна гласът от подземиято.

— Дано душата ти, заклеямена от престъплението и позора, блуждае по ония места, където живеят щастливи хора... — каза друг жрец и също наля лъжица смола.

— Дано земята ви погълне!... Милост!... Дайте ми да си отдъхна...

Докато дойде редът на Рамзес, гласът в подземиято замлъкна.

— Така боговете наказват предателите!... — обърна се към княза първожрецът на светилището.

Рамзес се спря и впи в него гневен поглед. Изглеждаше така, сякаш след малко ще избухне и ще зареже това сбирнище от палачи; но почувствува страх божи и мълчаливо тръгна след другите.

Сега гордият престолонаследник разбра, че съществува власт, пред която се огъват дори фараоните. Обхвана го отчаяние, искаше да избяга оттук, да се отрече от престола... Но той мълчеше и продължаваше да върви, заобиколен от жреците, които пееха молитви.

„Зная вече — помисли той — къде изчезват хората, които не се харесват на божиите слуги!...“

Това не намали ужаса му.

Процесията напусна тесния коридор, изпълнен с дим, и отново се намери под открито небе на някакво възвишение. Долу се простираше грамаден двор, заобиколен от три страни с едноетажна постройка вместо зидове. От мястото, където бяха застанали жреците, се спускаше надолу нещо като амфитеатър с пет широки площадки, по които човек можеше да се разхожда около двора или да слезе долу.

На двора нямаше никого, но от сградата надничаха някакви хора.

Първожрецът Мефрес, като най-старши между събраните, представи Пентуер на наследника. Добродушното лице на аскета така не съответствуваше на ужасите, които се вършеха в коридора, че князът се смая. За да каже нещо, той се обърна към Пентуер:

— Струва ми се, че вече сме се виждали някъде, благочестиви отче?

— Миналата година на маневрите при Пи-Байлос. Бях там с негово достойнство Херхор — отвърна жрецът.

Звучният и спокоен глас на Пентуер направи впечатление на княза. Той беше слушал вече някъде тоя глас, при някаква необикновена обстановка... Но къде и кога?...

Във всеки случай жрецът му направи приятно впечатление. Да можеше само да забрави стоновите на човека, когото обливаха със смола!...

— Можем да започнем — обади се първожрецът Мефрес.

Първожрецът излезе пред амфитеатъра и плесна с ръце. От едноетажната сграда изтича група танцьорки, а след нея излязоха жреци, които носеха музикални инструменти и една не особено голяма статуя на богиня Хатор. Музиката вървеше напред, след нея танцьорките играеха някакъв свещен танц и накрая жреци носеха

статуята сред дим от благовония. Така обиколиха целия двор, като се спираха на всеки няколко крачки и молеха богинята за благословия, а злите духове — да напуснат мястото, където щеше да се състои тайнственото религиозно тържество.

Когато процесията се върна при постройката, Пентуер излезе напред. Висшите жреци, около двадесет-тридесет души, се струпаха около него.

— По волята на негово величество фараона — започна Пентуер — и със съгласието на върховните жречески власти предстои ни да посветим престолонаследника Рамзес в някои подробности от живота на египетската държава, известни само на боговете и на управляващите страната и светилищата. Зная, достойни отци, че всеки от вас би обяснил по-добре от мен тия неща на младия княз, защото сте изпълнени с мъдрост, а чрез устата ви говори богиня Мут. Но понеже на мене, който спрямо вас съм само ученик и прах, се падна това задължение, позволете ми да го изпълня под вашето достопочтено ръководство и надзор.

Шепот на задоволство се разнесе между почетените по тоя начин жреци. После Пентуер се обърна към княза:

— От няколко месеца, слуга божи Рамзес, както заблуден пътник търси пътя в пустинята, така и ти дириш отговор на въпроса: защо са намалели и намаляват приходите на негово величество фараона. Питал си номарсите и макар че те са ти обяснили според възможностите си, ти не си останал доволен, при все че тия сановници са надарени с най-висша човешка мъдрост. Обръщал си се и към главните писари, но въпреки усилията си тия хора, уплели се като птица в мрежа, сами не са могли да се измъкнат от трудностите, понеже разумът на човека, дори обучаван в училището за писари, не е в състояние да обхване цялата необятност на тия дела. Накрая, изморен от безплодните обяснения, ти си започнал да разглеждаш нивята на номесите, хората в тях и изработеното — дело на техните ръце, ала нищо не си видял, защото има неща, за които хората мълчат като камъни, но за тях ще ти разкаже дори камък, ако падне върху него озарението на боговете.

След като те разочароваха така всички улове и сили, ти се обърна към боговете. Бос, с посипана с пепел глава, ти дойде като каещ се в това велико светилище, където с помощта на молитви и лишения очисти тялото си и укрепил духа си. Боговете и по-специално

могъщата Хатор чу твоите молби и през недостойната ми уста ще ти даде отговор, който трябва да запишеш дълбоко в сърцето си.

„Откъде знае той — мислеше в това време князът, — че аз съм разпитвал писарите и номарсите? Аха, казали са му Мефрес и Ментезуфис... Впрочем те всичко знаят!...“

— Послушай — продължаваше Пентуер — и аз ще ти открия с позволението на присъстващите тука сановници какво е бил Египет преди четиристотин години през време на най-славната и най-благочестивата деветнадесета — тиванската — династия, а какво е днес...

Когато първият фараон от тая династия, Ра-Мен-Пехути Рамзес, поел властта на страната, доходите на държавното съкровище в зърно, добитък, пиво, кожи, скъпоценни метали и разни изделия възлизали общо на сто и тридесет хиляди таланта. Ако съществуваше народ, който би могъл да ни обмени всички тия стоки срещу злато, фараонът щеше да има годишно сто тридесет и три хиляди мини^[1] злато. А понеже един войник може да носи на гръб двадесет и шест мини товар, значи, за пренасянето на това злато щяха да бъдат необходими около пет хиляди войници.

Жреците почнаха да си шушукат, без да скриват учудването си. Дори князът забрави за изтезания в подземията човек.

— Днес — говореше Пентуер — годишният доход на негово величество във всевъзможните плодове от тая земя възлиза само на деветдесет и осем хиляди таланта. Срещу него би могло да се получи толкова злато, че за пренасянето му биха били необходими само четири хиляди войници.

— Аз зная, че доходите на държавата са силно намалели — намеси се Рамзес. — Но защо?

— Бъди търпелив, слуга божи — отвърна Пентуер. — Не само доходът на негово величество е намалял...

През време на деветнадесетата династия Египет държеше под оръжие сто и осемдесет хиляди души. Ако по божие чудо всеки тогавашен войник би се превърнал в камъче, голямо колкото гроздово зърно...

— Това е невъзможно — прошепна Рамзес.

— Боговете могат всичко — строго промълви върховният жрец Мефрес.

— Или по-добре — продължи Пентуер, — ако всеки войник сложеше на земята един камък, щяхме да имаме сто и осемдесет хиляди камъка; погледнете сега, достойни отци, колко място биха заели тия камъни.

И той посочи с червеникавата си ръка един правоъгълник, начертан на двора.

— В тая фигура биха се поместили камъчетата, хвърлени от всички войници през времето на Рамзес I. Тая фигура има девет крачки дължина и около пет ширина. Тя е червена като кожата на египтяните, защото през ония времена цялата наша войска се е състояла само от египтяни...

Жреците отново почнаха да си шепнат. Князът се намръщи; стори му се, че това е укор към него, защото обичаше войниците-чужденци.

— Днес — продължи Пентуер — с големи усилия бихме могли да съберем сто и двадесет хиляди войници. И ако всеки от тях хвърлеше на земята своя камък, бихме могли да направим ето такава фигура... Гледайте, ваши достойнства...

До първия правоъгълник имаше втори със същата ширина, но значително по-къс. Той нямаше вече еднакъв цвят, а се състоеше от няколко ивици с различна багра.

— Тая фигура е около пет крачки широка, но е дълга само шест крачки. Държавата следователно е загубила грамаден брой войници, една трета от ония, които сме имали някога.

— Държавата има по-голяма полза от мъдростта на такива като тебе, пророче, отколкото от войската — обади се първожрецьт Мефрес.

Пентуер се поклони пред него и продължи:

— В тая нова фигура, която представлява днешната армия на фараоните, виждате, ваши достойнства, покрай червената багра, която означава чистите египтяни, още три други ивици: черна, жълта и бяла. Те представляват наемната войска: етиопци, азиатци и либийци, както и гърци. Всички заедно са около тридесет хиляди души, но ни струват колкото петдесет хиляди египтяни...

— Би трябвало колкото е възможно по-скоро да се освободим от чуждестранните полкове!... — каза Мефрес. — Те ни струват скъпо, за нищо не могат да ни послужат, а учат населението ни на безбожие и дързост. Днес вече много египтяни не падат ничком пред жреците,

дори не са малко тия, които си позволяват да крадат храмовете и гробниците... Затова вѣн наемниците!... — говореше разпалено Мефрес. — Те само причиняват вреди на страната, а съседите ни подозират вѣв вражески намерения.

— Вѣн наемниците!... Да се разгонят бунтовните езичници!... — обади се жреците.

— Когато след години се качиш на престола — обѣрна се Мефрес към Рамзес, — ти ще изпълниш това свещено задѣлжение към дѣржавата и боговете...

— Да, изпълни го!... Освободи народа си от неверниците!... — викаха жреците.

Рамзес наведе глава и замълча. На лицето му не остана нито капчица крѣв, чувствуваше, че земята се люлее под краката му.

Той да разгони най-добрата част от войската!... Той, който би искал да има два пѣти по-голяма армия и четири пѣти повече такива храбри наемни полкове!...

„Те нямат никаква милост към мене!...“ — помисли си той.

— Говори, пратенико на небето Пентуер — обади се Мефрес.

— И така, свети отци — продължи Пентуер, — ние се запознахме с два вида нещастия за Египет: намалели са доходите на фараона и неговата армия...

— Какво значение има армията!... — измѣрмори първожрецът и махна презрително с ръка.

— А сега по милост божия и с ваше позволение ще ви посоча защо е станало така и по какви причини сѣкровището и войската ще намаляват и за в бъдеще.

Князът повдигна глава и загледа Пентуер. Той вече не мислеше за изтезавания в подземиято човек.

Пентуер направи двадесетина крачки покрай амфитеатъра, сановниците го последваха.

— Виждате ли тая дѣлга и тясна зелена ивица пред вас, която завършва с широк триѣгълник? От двете страни на ивицата се намират варовици, пясъчници и гранит, а зад тях земи, покрити с пясък. По средата на ивицата тече струя, която в триѣгълника се разделя на няколко ръкава...

— Това е Нил!... Това е Египет!... — заобаждаха се жреците.

— Вижте сега — прекъсна го развълнуваният Мефрес. — Разголвам ръката си... Виждате ли тия две сини жили от лакътя до юмрука ми?... Не е ли това Нил с неговите канали, който започва срещу алабастровите планини и тече чак до Фаюм?... А погледнете сега горната страна на китката ми: тук има толкова жили, на колкото ръкава се дели светата река зад Мемфис. А пръстите ми не напомнят ли броя на ръкавите, по които Нил се влива в морето?...

— Велика истина!... — викаха жреците и разглеждаха ръцете си.

— Ето това исках да ви кажа — продължи разпаленият първожрец. — Египет представлява... следа от ръката на Озирис... Тук, на тая земя, великият бог е опрял ръката си: в Тива е лежал божественият му лакът, пръстите му са достигнали морето, а Нил — това са неговите вени... Трябва ли да се чудим тогава защо наричаме тая страна благословена!

— Несъмнено — потвърдиха жреците — Египет е ясен отпечатък от ръката на Озирис...

— Нима — намеси се князът — Озирис има седем пръста на ръката си? Защото Нил се влива в морето през седем ръкава...

Настъпи глухо мълчание.

— Младежо — отвърна Мефрес с добродушна ирония, — нима ти смяташ, че Озирис не би могъл да има седем пръста, ако поиска?...

— Естествено!... — потвърдиха жреците.

— Продължавай по-нататък, знаменити Пентуер — обади се Ментезуфис.

— Вие имате право, ваши достойнства — започна отново Пентуер. — Тая струя и разклоненията ѝ представляват Нил; тясната ивица зеленина, обкръжена от камъни и пясък, това е Горен Египет, а тоя триъгълник, пресечен от жилчици вода, е Долен Египет, най-обширната и най-богатата част на държавата ни.

В началото на деветнадесета династия целият Египет, от Катарактите на Нил до морето, е обхващал петстотин хиляди мери земя. А на всяка мера земя са живеели шестнадесет души: мъже, жени и деца. Но през следващите четиристотин години почти при всяко поколение Египет е губел част от тая плодородна земя...

Ораторът даде знак. Двадесетина млади жреци изтичаха от сградата и почнаха да сипват пясък върху различни точки на зеленината.

— При всяко поколение — продължи жрецът — плодородната земя е намалявала и нейната тясна ивица е ставала още по-тясна. Днес — тук той повиши глас — нашето отечество вместо петстотин хиляди мери има само четиристотин хиляди мери... С други думи, през царуването на две династии Египет е загубил земя, която е хранела близо два милиона души!...

Сред събраните отново настана тревожно брожение.

— А знаеш ли, слуга божи Рамзес, къде са тия поля, по които някога е расла пшеница и ечемик или са пасли стада?... Ти знаеш, че ги е засипал пясъкът на пустинята. Но казвано ли ти е защо е станало така?... Защото селяните, които от зори до тъмна нощ са се борили с кофа и плуг срещу пустинята, вече не достигат. Най-сетне знаеш ли защо вече не са достатъчни тия божи работници?... Къде се дянаха те? Какво ги отнесе от страната ни?... Причината са войните, които сме водили вън от пределите на родината. Нашите бойци побеждаваха неприятелите. Нашите фараони увековечаваха своите достолочтени имена чак по бреговете на Ефрат, а нашите селяни като впрегатен добитък носеха подире им храна, вода и други товари и с хиляди мряха по пътищата.

Затова именно, заради костите, пръснати из източните пустини, западните пясъци погълнаха земите ни и днес е необходим извънредно голям труд и много поколения, за да се изтръгне наново черната египетска земя изпод пясъчните могили...

— Слушайте!... Слушайте!... — извика Мефрес. — Някакъв бог говори през устата на тоя човек. Да, нашите триумфални войни бяха гробница за Египет...

Рамзес не можеше да събере мислите си. Струваше му се, че тия планини от пясък днес се сипят върху главата му.

— Казах — продължи Пентуер, — че е необходима много работа, за да се възроди наново Египет и да му се възвърнат някогашните богатства, погълнати от войната. Но дали имаме сили да направим това?...

Той отново направи двадесетина крачки край амфитеатъра; развълнуваните слушатели тръгнаха след него. Откак съществуваше Египет, никой още така ясно не беше представял нещастията на страната, макар че всички ги знаеха.

— По времето на деветнадесета династия Египет е имал осем милиона души население. Ако всеки човек, жена, старец и дете от онова време хвърляше ето на това място по зърно фасул, зърната щяха да образуват такава фигура...

Той посочи с ръка мястото в двора, където се намираха един до друг в два реда осем големи квадрата, направени от червен фасул.

— Тая фигура има шестдесет крачки дължина, тридесет широчина и както виждате, благочестиви отци, тя се състои от еднакви зърна; също като тогавашното население, което се е състояло само от чисти египтяни. А погледнете днес!...

Пентуер отиде малко по-нататък и посочи друга група квадрати с различен цвят.

— Виждате тая тук фигура, която също така има тридесет крачки широчина, но само четиридесет и пет дължина. Защо? Защото се състои само от шест квадрата, понеже днешният Египет няма вече осем, а само шест милиона жители...

При това обърнете внимание, че докато оная фигура се състои изключително от червен фасул, чисти египтяни, в тая има огромни ивици от черни, жълти и бели зърна. Защото както в армията ни, така и сред народа днес има много чужденци: черни етиопци, жълти сирийци и финикийци, бели гърци и либийци...

Изведнъж го прекъснаха. Жреците почнаха да го прегръщат, Мефрес плачеше.

— Не е имало досега такъв пророк!... — викаха те.

— Не мога да разбера кога е могъл да направи тия сметки!... — каза най-добрият математик в светилището Хатор.

— Отци! — рече Пентуер. — Не надценявайте заслугите ми. Някога в нашите светилища винаги по този начин е било представяно народното стопанство... Аз само изрових това, което са позабравили следващите поколения.

— Но сметките?... — попита математикът.

— Сметките се водят непрекъснато във всички номеси и светилища — отвърна Пентуер. — А общите суми се намират в двореца на негово величество...

— Но фигурите?... Фигурите!... — викаше математикът.

— Та нали на такива фигури са разделени нашите полета, а държавните земерери ги изучават в училищата.

— Не се знае на какво трябва да се възхищаваме повече в този човек: на мъдростта му или на неговото смирение!... — каза Мефрес. — О, не са ни забравили боговете, щом имаме такъв мъдрец между нас...

В този момент дежурният жрец, който беше от кулата на храма, призова присъстващите на молитва.

— Довечера ще довърша обясненията — каза Пентуер. — Сега ще ви кажа само няколко думи.

Ще ме попитате вие, достопочтени, защо употребих зърна за тия фигури? Защото както зърното, хвърлено в земята, всяка година носи реколта за стопанина си, така и човек внася всяка година данъци в съкровището.

Ако в някой номес засадят два милиона зърна фасул по-малко, отколкото в миналото, реколтата ще бъде значително по-малка и стопаните биха имали слаби доходи. Същото е и с държавата: когато населението намалява с два милиона души, ще се намалят и доходите от данъци.

Рамзес слушаше внимателно, а после се отдалечи мълчаливо.

---

[1] Една мина е равна на 1 1/2 кг. — Б. а. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Когато вечерта жреците и престолонаследникът се върнаха в двора, там бяха запалени няколкостотин факела, които горяха така ярко, че беше светло като бял ден.

По даден знак от Мефрес отново се появи процесията от музиканти, танцьорки и младши жреци, носещи статуята на богиня Хатор с кравешка глава. И когато злите духове бяха прогонени, Пентуер отново започна словото си.

— Вие видяхте, ваши достойнства, че от времето на деветнадесета династия досега ние сме загубили сто хиляди мери земя, а населението е намаляло с два милиона. Това обяснява добре защо доходът на държавата е намалял с тридесет и две хиляди таланта, което знаем всички. Но то е само началото на бедствията за Египет и съкровището му. Защото привидно на негово величество са останали още деветдесет и осем хиляди таланта доход. Ала мислите ли, че фараонът получава целия този доход?...

За пример ще ви съобщя какво е открил негово достойнство Херхор в Заешка околия.

През времето на деветнадесета династия там са живеели двадесет хиляди души, които плащали триста и петдесет таланта годишен данък. Днес там живеят едва петнадесет хиляди души и те естествено плащат на съкровището само двеста и седемдесет таланта. Но фараонът вместо двеста и седемдесет получава сто и седемдесет таланта!...

„Защо!...“ — попитал негово достойнство Херхор и ето какво открило следствието.

През деветнадесета династия в околията имало около сто чиновници и те получавали по хиляда драхми годишна заплата. Днес на същата територия въпреки намаляването на населението има повече от двеста чиновници, които получават по две хиляди и петстотин драхми годишно.

На негово достойнство Херхор не му е известно дали е така във всяка околия. Но едно е сигурно, че съкровището на фараона вместо

деветдесет и осем хиляди има само седемдесет и четири хиляди таланта годишен доход...

— Кажи, отче свети, петдесет хиляди... — намеси се Рамзес.

— И това ще обясня — отвърна жрецът. — Във всеки случай запомни, княже, че съкровището на фараона дава днес на чиновниците двадесет и четири хиляди таланта, докато през времето на деветнадесета династия е давало само десет хиляди.

Сред сановниците настъпи пълно мълчание: не един от тях имаше роднина чиновник, и то добре платен. Но Пентуер беше безстрашен.

— Сега — каза той — ще ти покажа, престолонаследнико, живота на чиновниците и бита на народа в миналото и днес.

— Има ли смисъл да си губим времето за такива неща?... Всеки може да го види сам... — замърмориха жреците.

— Аз искам да зная това — каза решително престолонаследникът.

Шушуканията престанаха. По стъпалата на амфитеатъра Пентуер слезе на двора, последван от княза, първожреца Мефрес и останалите жреци.

Спряха се пред един дълъг заслон от рогозки, който образуваше нещо като ограда. По даден от Пентуер знак дотърчаха петнадесетина млади жреци със запалени факли. Втори знак — и част от завесата падна.

От устата на присъстващите се изтръгна вик на учудване. Пред себе си те видяха ярко осветена жива картина, в която участваха около сто души. Картината се състоеше от три части: най-долу бяха представени земеделците, по-горе — чиновниците, а на върха се издигаше златен трон на фараона върху два лъва, главите на които служеха за странични облегалки.

— Така е било — каза Пентуер — през времето на деветнадесета династия. Погледнете земеделците. Плуговете им са впрегнати с волове или магарета, мотиките и лопатите им са бронзови, значи, са здрави. Вижте колко едри са хората. Днес такива могат да се видят само в гвардията на негово величество. Мощни ръце и крака, изпъкнали гърди, усмихнати лица. Всички са изкъпани и намазани с олио. Жените им готвят, шият или мият съдове; децата играят или ходят на училище.

Както виждате, тогавашният селянин се е хранел с пшеничен хляб, бакла, месо, риба и овоция, а е пиел пиво и вино; а я вижте колко красиви са били каните и паниците им! Погледнете шапките, престилките и наметалата на мъжете: всичко е украсено с пъстро везмо. Още по-красиво са бродирани ризите на жените... А забелязвате ли колко старателно са се ресали, какви игли, обици, пръстени и гривни са носели? Тия украшения са от бронз и цветен емайл; намира се дори между тях и злато, макар и тъничко като тел.

Вдигнете сега очи по-горе към чиновниците. Те носят наметала, но всеки селянин също се облича в празник с наметало. Хранят се като селяните: достатъчно, но скромно. Покъщнината е с малко повече украса от селската и в сандъците им можеш по-често да намериш златни пръстени. Пътуват възседнали магарета или с волски коли.

Пентуер плесна с ръце и живата картина се раздвижи. Селяните почнаха да поднасят на чиновниците кошове с грозде, чували с ечемик, грах и пшеница, делви с вино, пиво, мляко и мед, много дивеч, безброй топове бели или цветни платове. Чиновниците вземаха тия произведения, част оставяха за себе си, но най-красивите и най-скъпи предмети предаваха по-нагоре, за трона. Площадката, където се намираше символът на фараоновата власт, беше затрупана с продукти, които сякаш образуваха цял хълм.

— Вие виждате, ваше достойнство — каза Пентуер, — че в ония времена, когато селяните са били сити и заможни, съкровището на негово величество едва е могло да побере даровете на поданиците. А сега вижте какво е положението днес...

Нов знак — падна втората част от завесата и се показва друга картина, която в общи черти приличаше на първата.

— Ето, това са днешните селяни — продължи Пентуер, а в гласа му се чувствуваше възмущение. — Те са само кожа и кости, изглеждат като болни, мръсни са и са забравили да се намажат с олио. Затова пък рани от тояги покриват гърбовете им.

При тях не се виждат нито волове, нито магарета; пък и защо ли им са, щом ралото теглят жената и децата?... Техните мотики и лопати са дървени, лесно се чупят и забавят работата. Не носят никакво облекло, само жените им са с груби ризи и дори насън не виждат тия бродерии, с които са се гиздили дядовците и бабите им.

Погледнете, какво яде селянинът? Понякога ечемик и сушена риба, обикновено зърна от лотос, рядко пшенична питка, а никога месо, пиво или вино. Ще ме попитате, къде са съдовете и мебелите му? Няма нищо освен кана за вода, понеже и без това не би могло да се помести нещо повече в дупката, в която живее...

Простете ми, че сега ще привлека вниманието ви към нещо друго. Там няколко деца лежат на земята, което означава, че са умрели... Страшно е, че толкова често умират сега селски деца — от глад и работа. И все пак умрелите са най-щастливи, защото другите, които остават живи, попадат под тоягите на надзирателите или ги продават на финикийците като агнета...

От вълнение гласът му пресекна. Той си отдъхна малко, после продължи сред сърдитото мълчание на жреците:

— А сега погледнете чиновниците: какви са охранени, румени и колко хубаво са облечени!... Жените им носят златни гривни и обици и толкова фини дрехи, че дори князете биха могли да им завидят. При селяните не се вижда нито вол, нито осел, защото чиновниците пътуват на коне или в лектики... А пият само вино, и то хубаво вино...

Пентуер плесна с ръце и отново стана раздвижване. Селяните започнаха да подават на чиновниците чували със зърнени храни, кошове с овощия, вино, животни... Както по-рано, така и сега чиновниците слагаха от всичко това при трона, но — в много по-малко количество. На царския подиум вече нямаше хълм от продукти. Затова пък подиумът на чиновниците беше отрупан.

— Ето днешния Египет — каза Пентуер. — Бедни селяни, богати писари, съкровището не е така пълно, както някога. А сега...

Пентуер даде знак и стана нещо неочаквано. Някакви ръце започнаха да прибират зърнените храни, овощията, тъканите — от платформата на фараона и от чиновниците. А когато количеството стоки намаля извънредно много, същите тия ръце почнаха да хващат и да отвеждат селяните, жените им и децата...

Зрителите смаяни гледаха странните действия на тия тайнствени лица. Внезапно някой извика:

— Това са финикийците!... Те ни грабят така!...

— Така е, свети отци — каза Пентуер. — Това са ръцете на промъкналите се между нас финикийци. Те обират фараона и

писарите, а селяните отвличат в робство — от тях не могат вече нищо да вземат...

— Да!... Те са чакали!... Проклети да са!... Да се изгонят тия мизерници!... — викаха жреците. — Те нанасят най-големите щети на държавата ни...

Но не всички викаха така.

Когато шумът утихна, Пентуер нареди да занесат факлите на другия край на двора и заведе всички там, където вместо живи картини имаше нещо като изложба.

— Благоволете да погледнете, ваши достойнства — каза той. — През време на деветнадесета династия тия неща ни бяха изпращани от чужденците: от страната Пунт получавахме благовония, от Сирия злато, желязно оръжие и бойни колесници. И това е всичко.

Но тогава Египет е произвеждал... Погледнете тия грамадни делви: колко форми и колко разнообразни багри!...

Погледнете покъщнината: това столче е направено от десет хиляди парченца злато, седеф и разноцветно дърво... Вижте тогавашното облекло: каква везба, каква фина тъкан, колко цветове!... Ами бронзовите мечове, а иглите, гривните, обиците, ами земеделските сечива, занаятчийските сечива!... Всичко това е било правено у нас през деветнадесета династия.

Той пристъпи към следващия куп предмети.

— А днес — погледнете: делвите са малки и почти без украшения, домашните съдове прости, тъканите груби и монотонни. Нито едно от съвременните изделия не може да се сравни по размери, трайност или красота с някогашните. Защо?...

Пентуер направи отново няколко крачки и заобиколен от факлите, продължи:

— Ето пък тук многобройните стоки, които ни доставят финикийците от разни места по света. Няколко десетки благовония, цветни стъкла, покъщнина, съдове, тъкани, коли, украшения, всичко това идва у нас от Азия и ние го купуваме.

Разбирате ли сега, ваши достойнства, срещу какво финикийците грабят храната, овощията и добитъка на писарите и фараона?... Срещу тия именно чужди изделия, които унищожиха нашите занаятчии, както скакалците унищожават тревата.

Жрецът си отпочина малко и продължи:

— Между стоките, които финикийците доставят на негово величество, на номарсите и писарите, първо място заема златото. Тоя вид търговия представя най-ясно картината на нещастията, които азиатците причиняват на Египет.

Когато някой вземе от тях злато за един талант, той се задължава да им върне след три години два таланта. Най-често обаче, под претекст да освободят от грижи длъжника, финикийците сами се заемат с изплащането на дълга, като за всеки зает талант длъжникът им дава в аренда за три години тридесет и двама души и две мери земя...

Погледнете там, достопочтени — каза той и посочи към една по-добре осветена част на двора. — Тоя квадрат земя, сто и осемдесет крачки дълъг и толкова широк, представлява две мери; а тая група мъже, жени и деца са осем семейства. Всичко това, взето заедно, хората и земята, отива за три години в ужасно робство. През тия три години техният собственик — фараонът или номархът, няма никаква полза от тях; след изтичането на срока той получава изтощена земя, а от хората... най-много двадесетина. Защото останалите са измрели в мъчения!...

Сред присъстващите се понесе ропот и негодувание.

— Аз казах, че срещу един талант злато, даден заем, финикиецът взема за три години под аренда две мери земя и тридесет и двама души. Вижте добре колко земя е това и колко хора, а сега — погледнете ръката ми...

Това парче злато, което държа, тая топка, по-малка от кокоше яйце, е един талант!...

Представяте ли си вие, ваши достойнства, цялата подлост на финикийците при такава търговия? Това малко парче злато всъщност не притежава никакви ценни качества: то е жълто, тежко, не ръждясва и това е всичко. Но човек няма да се облече със злато, нито ще удовлетвори с него глада или жаждата си... Ако бих имал къс злато, голям колкото пирамида, аз и с него ще си остана пак такъв бедняк, като блуждаещ либиец из западната пустиня, където няма нито фурми, нито вода.

А гледайте: срещу топчица от тоя безплоден метал финикиецът взема дял земя, която може да храни и да облича тридесет и двама души; не само това — той взема и тия хора!... В продължение на три

години той използва властта си над същества, които умеят да обработват и сеят земята, да събират зърното, да правят брашно и пиво, да тъкат дрехи, да строят къщи и правят мебели...

В същото време фараонът или номархът е лишен в продължение на три години от услугите на тия хора. Те нито му плащат данъци, нито носят товар подир войската, а работят, за да увеличават доходите на лакомия финикиец.

Вие знаете, ваши достойнства, че понастоящем не минава година, през която в един или друг номес да не избухне бунт на изтощените от глад, изнемогващи от работа и пребивани с тояги селяни. И тогава част от тия хора загиват, други попадат в каменните кариери, а страната ни се обезлюдява все повече само затова, че финикиецът е дал на някого парче злато!... Може ли да си представи човек по-голямо нещастие!... И нима при подобни условия Египет няма да губи всяка година земя и хора? Победните войни подкопаха нашата страна, но финикийската търговия я доубива със злато.

По лицата на жреците се изписа задоволство: те с по-голямо желание слушаха за коварството на финикийците, отколкото за разкоша на писарите.

Пенсуер отново пое дъх, после се обърна към княза:

— От няколко месеца — каза той — ти, слуга божи Рамзес, питаш с безпокойство защо са намалели доходите на негово величество. Мъдростта на боговете ти показва, че е намаляло не само съкровището, но и войската и че тия два източника на фараоновата мощ непрекъснато ще намаляват. И това или ще свърши с пълен разгром на държавата, или небесата ще изпратят на Египет владетел, който ще спре наводнението от нещастия, които заливат страната от няколкостотин години насам. Съкровището на фараоните беше пълно тогава, когато имяхме обширни земи и многочислено население. Следователно трябва да се изтръгнат от пустинята погълнатите плодородни площи, а от народа да се смъкне тежестта, която го изтощава и намалява броя му.

Жреците отново се обезпокоиха да не би Пентуер пак да заговори за писарите.

— Ти видя, княже, със собствените си очи и пред свидетели, че тогава, когато народът е бил сит, здрав и доволен, съкровището на фараона е било пълно. Но когато народът е потънал в мизерия, когато

жените и децата са принудени да се впрягат в ралото, когато зърната на лотоса са заменили пшеницата и месото, съкровището обедняло. И така, ако искаш да върнеш на държавата оная мощ, каквато тя е имала преди войните на деветнадесета династия, ако желаеш фараонът, писарите и войската да плуват в изобилие, осигури на страната дълготрайно спокойствие, а на народа благоденствие. Нека възрастните се хранят отново с месо и обличат с бродирани дрехи, нека децата си играят или ходят на училище, вместо да стенат под ударите на тояги и да умират от непосилен труд.

Помни най-сетне, че Египет носи в пазвата си отровна змия...

Всички слушаха с любопитство и страх.

— Тая змия, която изсмуква кръвта на народа, богатствата на номарсите и мощта на фараона, са финикийците!...

— Вън финикийците!... — завикаха присъстващите. — Да се зачеркнат всички дългове... Да не се допускат у нас техните търговци и кораби...

Първожрецът Мефрес усмири жреците и със сълзи на очи се обърна към Пентуер:

— Аз не се съмнявам — каза той, — че чрез твоите уста се обръща към нас светата Хатор. Не само защото човек не би могъл да бъде така мъдър и всезнаещ, както си ти, но защото забелязах над главата ти пламъци във форма на рогове...

Благодаря ти за великите думи, с които разпръсна нашето неведение. Благославям те и моля боговете да те провъзгласят за мой наследник, когато ме призоват на своя съд...

Продължителните възгласи на останалите слушатели подкрепиха благословията на върховния сановник. Жреците бяха особено доволни, защото те непрекъснато се безпокояха да не би Пентуер да се залови повторно с писарите. Но мъдрецът умееше да бъде въздържан: той посочи вътрешната рана на държавата, но не я подлюти и затова спечели пълен успех.

Княз Рамзес не благодари на Пентуер, а само притисна главата му до гърдите си. Но никой не се съмняваше че словото на великия пророк беше разтърсило душата на престолонаследника и че то е зърно, от което може да израсне славата и успехът на Египет.

На другия ден при изгрев слънце Пентуер напусна светилището, без да се сбогува с никого, и замина за Мемфис.

В продължение на няколко дни Рамзес не разговаря с никого. Той седеше в килията си или се разхождаше по сенчестите коридори и размишляваше. Вътре, дълбоко в душата му ставаше нещо.

Всъщност Пентуер не беше казал нищо ново: всички недоволстваха от намаляването на земята и населението в Египет, от беднотията на селяните, от злоупотребите на писарите и експлоатацията на финикийците. Но словото на пророка подреди досегашните хаотични сведения, които имаше князът, даде им по-ясни очертания и осветли по-добре някои факти.

Престолонаследникът се уплаши от финикийците, досега той не долавяше грамадните нещастия, причинени на държавата от този народ. Ужасът му беше още по-голям, защото той самият беше дал собствените си поданици под аренада на Дагон и бе свидетел по какъв начин банкерът събираше от тях това, което имаше да взема!...

Но обвързването на княза с финикийските експлоататори предизвика удивителен резултат: Рамзес не искаше да мисли за финикийците, а колкото пъти пламваше в него гняв срещу тях хора, толкова пъти го угасяваше чувството на срам. Та нали той до известна степен им беше съучастник.

В същото време князът прекрасно разбираше колко голямо значение има намаляването на земите и на населението и върху това главно съсредоточи самотните си разсъждения.

— Ако имахме — казваше си той — тия два милиона души, които Египет е загубил, с тяхна помощ бихме могли да си възвърнем от пустинята плодородните земи, а дори да увеличим техните площи... И тогава, независимо от финикийците, нашите селяни щяха да живеят по-добре, а доходите на държавата биха пораснали...

Но откъде да се вземат хора?

Случаят му подсказа отговора. Една вечер князът се разхождаше из градините на светилището и срещна група роби, които генерал Нитагер беше хванал на източната граница и изпратил на богиня Хатор. Тия хора имаха великолепно телосложение, работеха по-добре от египтяните, а понеже ги хранеха добре, дори бяха доволни от съдбата си.

Когато ги видя, като че ли светкавица озари ума на престолонаследника и той се олюля от вълнение. Египет се нуждае от хора, от много хора, стотици хиляди, дори милиони, два милиона

души... И ето че хора има!... Трябва само да се влезе в Азия, да се пленят всички срещнати и да се изпратят в Египет... И да не се слага край на войната дотогава, докато всеки египетски селянин няма свой роб...

Така в него се породил прост, но грандиозен план, благодарение на който държавата щеше да увеличи населението си, селяните да получат помощници в работата си, а съкровището на фараона — неизчерпаем източник на доходи.

Князът беше възхитен, при все че на другия ден в него се събуди ново съмнение.

Пентуер заявяваше особено подчертано, а преди него още Херхор твърдеше същото: че източникът на нещастията на Египет са били победоносните войни. От това би трябвало да се съди, че Египет не може да бъде въздигнат по пътя на нова война.

„Пентуер и Херхор са големи мъдреци — мислеше князът. — Ако те смятат войната за зло, ако същото мисли първожреецът Мефрес и другите жреци, може би войната наистина е нещо опасно?...

И сигурно е така, щом твърдят това толкова умни и свети хора.“

Князът беше силно потиснат. Той беше измислил прост начин за издигането на Египет, а в това време жреците твърдяха, че именно тоя начин би могъл да унищожи окончателно Египет.

Жреците, най-мъдрите и най-светите хора!

Но случи се нещо, което поохлади вярата на княза в правдивостта на жреческите думи или по-скоро събуди в него старото му недоверие към тях.

Веднъж той отиваше с един лекар към библиотеката. Пътят минаваше през тесен и тъмен коридор. Престолонаследникът се дръпна с чувство на отвращение.

— Няма да мина оттук! — каза той.

— Защо?... — попита го учудено лекарят.

— Нима не помните, отче свети, че на края на тоя коридор има подземие, в което изтезавахте по ужасен начин някакъв предател?...

— Аха!... — отговори лекарят. — Вярно, че тук има подземие, в което наливахме разтопена смола преди словото на Пентуер...

— И умъртвихте човека...

Лекарят се усмихна. Той беше добър и весел човек. Затова, като видя възмущението на княза, помисли малко и каза:

— Да, никой няма право да издава свещените тайни... Разбира се... Преди всяко по-голямо тържество ние припомняме това на младите кандидати за жреци.

Тонът му беше толкова особен, че Рамзес поиска обяснение.

— Аз не мога да издавам тайни — отвърна лекарят, — но... ако ваше достойнство ми обещаеш, че ще запазиш това, което чуеш, само за себе си, ще ти разкажа една история...

Рамзес му обеща и лекарят започна разказа си:

— Един египетски жрец, когато посещавал светилищата на езическата страна Арам, срещнал в едно от тях човек, който му се видял много тлъст и много доволен, при все че бил облечен доста бедно.

„Обясни ми — попитал жрецът веселия бедняк, — защо ти, наглед беден човек, имаш такъв вид, сякаш си настоятел на това светилище?“

Човекът се огледал да не би някой да ги подслушва и отвърнал:

„Аз имам много жален глас и затова съм мъченик в този храм. Когато народът дойде на богослужение, влизам в подземията и охам колкото ми глас държи; за това нещо получавам храна в изобилие през цялата година и голяма кана пиво всеки ден, когато играя тази роля...“

Така става в езическата страна Арам — завърши лекарят и сложи пръст на уста. — Помни, княже, какво ми обеща и си мисли каквото искаш за нашата разтопена смола...

Този разказ отново развълнува княза. Той почувствува известно облекчение за това, че в светилището не беше убит човек, но същевременно в него се пробудиха всички стари подозрения към жреците.

Рамзес знаеше, че те мамат простите хора. Още от времето, когато учеше в жреческото училище, помнеше процесиите със свещения бик Апис. Народът беше уверен, че Апис води жреците, докато всеки ученик знаеше, че божественото животно отива там, където искат жреците.

Тогава кой може да е сигурен, че словото на Пентуер не е било такава процесия с Апис, предназначена за него? Ами че толкова лесно е да се сипва върху земята червен и разноцветен фасул, а също така не е трудно да се устроят тия живи картини. Колко по-великолепни представления беше виждал той, например боя между Сет и Озирис, в

който участваха няколкостотин души... Нима и тогава жреците не мамеха? То уж беше борба между боговете, а в действителност се водеше борба между преоблечени хора. В тая битка загиваше Озирис, а всъщност жрецът, който представляше Озирис, си оставаше здрав като носорог. Какви ли чудеса не показваха там!... Водата се издигаше нагоре, мълнии трещяха, земята трепереше и бълваше огън! И всичко това беше измама. Защо тогава представлението на Пентуер да е истина?

Впрочем князът имаше сериозни данни, че бяха пожелали да го измамят. Измама беше вече случката с човека, който стенеше в подземията, поливан уж със смола от жреците. Но това не бе важно. Най-важното, в което князът се беше убеждавал много пъти, бе, че Херхор не искаше война, че Мефрес също не искаше война, а Пентуер бе помощник на единия и любимец на другия.

В душата на княза се водеше жестока борба: ту му се струваше, че разбира всичко, ту отново го обгръщаше мрак; веднъж беше пълен с надежда, друг път се съмняваше във всичко. Час след час, от ден на ден душата му ту се изпълваше с надежда, ту изпадаше в униение, както водите на Нил през годината.

Постепенно обаче Рамзес възстанови душевното си равновесие и когато дойде време да напусне светилището, той си имаше вече установено мнение.

Преди всичко ясно разбираше от какво се нуждае Египет — от повече земя и от повече хора.

Второ, вярваше, че най-простият начин да се придобият хора е една война с Азия. Ала Пентуер му доказваше, че войната може само да увеличи нещастията на държавата. Така се породиха нова проблема: говореше ли истината Пентуер, или лъжеше?

Ако говореше истината, тласкаше княза в отчаяние, защото Рамзес не виждаше друг начин за издигането на държавата освен войната. Без война Египет от година на година ще губи население, а съкровището на фараона ще увеличава дълговете си. Докато целият този процес се свърши с някаква страшна катастрофа, може би дори още през времето на бъдещия владетел.

Ами ако Пентуер лъжеше? Защо ще върши това? Очевидно подучен от Херхор, Мефрес и цялото жреческо тяло. Защо ли пък

жреците не искаха война? Каква полза имат те от това? Та нали всяка война донася най-големи печалби на тях и на фараона.

Най-сетне нима жреците можеха да го мамат за такова важно нещо? Вярно, че те правеха това много често, но при дребни случаи, а не когато ставаше въпрос за бъдещето, за съществуването на държавата. Не можеше също така да се твърди, че винаги мамеха. Та нали те са божии слуги и стражи на велики тайни. В техните светилища живеят духове; в това Рамзес се убеди сам още през първата нощ, след като бе дошъл на това място.

Но щом боговете не позволяват на непосветените да се приближават до олтарите им, щом така грижливо пазят светилищата си, защо тогава не пазят Египет, който е най-голямото им светилище?

Когато след няколко дни, подир тържествено богослужение, Рамзес напущаше светилището на Хатор сред благословиите на жреците, вълнуваха го два въпроса:

Наистина ли войната с Азия би навредила на Египет?

Могат ли жреците да излъжат него, престолонаследника, по един такъв въпрос?

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Придружен от няколко офицери, княз Рамзес пътуваше на кон за Пи-Баст — славната столица на номеса Хабу.

Минал беше месец паони, започваше епифи (април-май). Слънцето се издигаше високо и предвещаваше най-лошия за Египет сезон на горещините. Дори сега на няколко пъти връхлиташе страшният вятър на пустинята; хората и животните падаха от зноя, а по полето и дърветата се сипеше сива пепел, под която растенията умираха.

Розите бяха обрани и от тях правеха розово масло; приключено беше прибирането на храните и втората коситба на детелината. Геранилата работеха с удвоена енергия и разливаха плодоносна вода по нивите, за да ги подготвят за нова сеитба. Почваше беритбата на смокините и гроздето.

Водите на Нил спаднаха, каналите станаха плитки и миришеха. Над цялата страна се носеше лек прах сред потоци от огнени слънчеви лъчи.

Въпреки това князът пътуваше доволен. Беше му омръзнал аскетичният живот в светилището; закопнял бе за пиршества, жени и глъч.

Освен това околността, макар равна и монотонно пресечена от мрежа канали, беше интересна. В номеса Хабу живееше друго население; жителите не бяха кореняци египтяни, а потомци на храбрите хиксози, които някога бяха владели и управлявали Египет в течение на няколко века.

Чистокръвните египтяни презираха тая шепа прогонени завоеватели, но Рамзес ги гледаше с удоволствие. Те бяха едри и силни хора с горда осанка и мъжествена физиономия. Пред княза и офицерите не падаха ничком като египтяните, а ги гледаха без антипатия, но и без страх. Също така по плещите им не личаха белези от тояги, защото писарите бяха по-внимателни към тях: знаеха, че битият хиксос отвърща с бой, а понякога и убива потисника си. Най-

сетне хиксосите се ползуваха и от благоволението на фараона, защото му даваха най-добрите войници.

Колкото повече свитата на престолонаследника се приближаваше към Пи-Баст, чиито храмове и дворци се виждаха в мъглата от прах като през воал, толкова околността ставаше по-оживена. По широкия друм и близките канали прекарваха добитък, пшеница, плодове, вино, цветя, хляб и множество други стоки за всекидневно употребление. Шумният и гъст поток от хора и стоки, които отиваха към града, наподобяваше празничното оживление край Мемфис, което тук беше обикновено явление. Около Пи-Баст през цялата година цареше панаирджийска врява, която стихваше само нощем.

Причината за това беше проста. Градът се славеше с древния си прочут храм на Астартата, който беше почитан от цяла Западна Азия и привличаше тълпи поклонници. Без преувеличение можеше да се каже, че всеки ден край Пи-Баст стануваха около тридесет хиляди чужденци: сасху или араби, финикийци, евреи, филистимци, хети, асирийци и други. Египетското правителство се отнасяше благосклонно към тях поклонници, защото му донасяха значителни приходи; жреците ги търпяха, а населението от няколко съседни номеса водеше с тях оживена търговия.

На един час път до града вече се виждаха глинените къщурки и опънатите върху голата земя палатки на поклонниците. И колкото повече човек се приближаваше до Пи-Баст, толкова броят на къщурките растеше, временните им обитатели ставаха по-многобройни. Едни готвеха навън, други купуваха разни стоки, които непрекъснато прииждаха, трети участваха в процесиите в храма. Ту тук, ту там се трупаха хора, за да гледат звероукротители, заклинатели на змии, атлети, танцьорки и фокусници.

Над цялото това сбиреще от хора се носеше зной и врява. При градската порта Рамзес бе посрещнат от придворните, а също и от номарха на Хабу и чиновниците. Въпреки учтивия тон посрещането беше толкова хладно, че учуденият наместник прошепна на Тутмозис:

— Какво значи това? Какво ме гледате, като че ли съм дошъл тук да съдя и наказвам?

— Защото, ваше достойнство — отговори любимецът, — приличаш на човек, който е бил при боговете.

Тутмозис казваше истината. Дали вследствие на аскетичния живот, дали от общуването с учени жреци или пък поради дългите размишления, князът се беше променил. Беше отслабнал, кожата му бе потъмняла, а от израза на лицето и от цялата му осанка лъхаше необикновена сериозност. За няколко седмици той бе остарял с няколко години.

На една от главните улици се беше струпала такава тълпа, че полицията трябваше да пропразва път за престолонаследника и свитата му. Но тоя народ не приветствуваше княза, а се бе събрал пред един неголям дворец и сякаш очакваше някого.

— Какво е това? — попита Рамзес номарха, неприятно засегнат от равнодушието на множеството.

— Тук живее Хирам — отвърна номархът, — тирски княз, много милосърден човек. Всеки ден той раздава щедра милостиня и затова пред дома му се събират бедняци.

Князът се обърна на коня си, погледа и рече:

— Виждам тук и работници на фараона. Значи, и те идват за милостиня при финикийския богаташ?

Номархът мълчеше. За щастие наближаваха правителствения дворец и Рамзес забрави за Хирам.

Пиршествата в чест на княза продължиха няколко дни, но той не беше възхитен от тях. Нямаше весело настроение и на няколко пъти станаха неприятни инциденти.

Веднъж една от любовниците на княза, като танцуваше пред него, изведнъж се разплака. Рамзес я грабна в прегръдките си и я попита какво ѝ е.

Отначало тя потръпваше и се страхуваше да каже, но после ласкавото отношение на престолонаследника я окуражи и потънала в сълзи, отговори:

— Ние, повелителю, сме твои жени, произхождаме от знатни родове и ни се полага съответното уважение...

— Разбира се — отговори князът.

— А твоят касиер ограничава разходите ни. Искаше дори да ни лиши от прислужнички, без които ние не можем нито да се изкъпем, нито да се срещем.

Рамзес повика касиера и му заповяда строго неговите жени да имат всичко, което отговаря на произхода и на високото им положение.

Касиерът падна ничком пред княза и обеща да изпълнява волята на жените.

Няколко дни по-късно пък избухна бунт между придворните роби, които се оплакаха, че ги лишават от вино.

Престолонаследникът заповяда да им се дава вино.

Но на другия ден, през време на прегледа на войската, при него се яви делегация от полковете, които най-покорно се оплакаха, че им е намалена дажбата месо и хляб.

Князът и тоя път нареди да се удовлетворят исканията на просителите.

След няколко дни рано сутринта го събуди силна врява пред двореца. Рамзес попита какво става. Дежурният офицер му съобщи, че са се събрали фараонові работници, които искат да им се заплати закъснялото възнаграждение.

Пак извикаха касиера и князът се нахвърли сърдито върху него.

— Какво става тук? — разкрещя се той. — Откак съм пристигнал, няма ден да не ми се оплаче някой. Ако още веднъж се повтори нещо подобно, ще проведе следствие и ще сложа край на престъпленията ти!...

Разтрепераният касиер отново падна по лице и застана:

— Убий ме, господарю!... Но какво да направя, когато касата ти, хамбарите и складовете са празни?...

Макар и силно разгневен, князът съобрази, че касиерът може би е невинен. Той му заповяда да си отиде и повика Тутмозис.

— Слушай — обърна се Рамзес към любимеца си, — тук стават неща, които не мога да проумея и с които аз не съм свикнал. Моите жени, робите, войската и фараоновите работници не получават това, което им се полага, или пък се ограничават разходите им. А когато попитах касиера какво значи това, той ми отговори, че в касата и в хамбарите нямаме вече нищо.

— Казал е истината.

— Как така... — избухна князът. — За пътуването ми негово величество отпусна двеста таланта в продукти и злато. Нима всичко това е пропиляно?...

— Да — отвърна Тутмозис.

— По какъв начин?... За какво?... — извика наместникът. — Та нали по целия път ни гощаваха номарсите?...

— Но ние им плащахме за това.

— Ах, лъжци, разбойници такива; уж ни приемат като гости, а после ни ограбват!...

— Не се сърди — каза Тутмозис. — Всичко ще ти обясня.

— Сядай.

Тутмозис седна и започна:

— Знаеш ли, че цял месец вече се храня от твоята кухня, пия от твоето вино и се обличам от твоя гардероб...

— Ти можеш да правиш това.

— Но никога не съм го правил преди: живеех, обличах се и се забавлявах на свои разноски, за да не тежа на съкровището ти. Вярно, че много пъти си плащал дълговете ми. Но това бяха само част от моите разходи.

— Остави дълговете.

— В такова положение — продължи Тутмозис — се намират двадесетина благородни младежи от твоя двор. Те се издържаха сами, за да поддържат блясъка на владетеля: но сега и те живеят като мене на твои разноски, защото нямат какво да харчат.

— Аз някога ще ги възнаградя.

— Затова — каза Тутмозис — вземаме от твоята каса, защото ни притиска немотията, същото вършат и номарсите. Ако можеха, те щяха да уреждат пиршества и приеми за тебе на своя сметка; но понеже нямат, приемат да плащаш. И сега ли ще ги наречеш лъжци?...

Князът се разхождаше замислен из стаята.

— Много прибързано ги осъдих — отвърна той. — Гневът като дим замъгли очите ми. Срамувам се от това, което казах, но не желая придворните ми, войниците и работниците ми да бъдат онеправдани... А понеже моите средства са изчерпани, трябва да вземем заем... Сто таланта вероятно ще ни стигнат, как мислиш?

— Мисля, че никой няма да ни заеме сто таланта — прошепна Тутмозис.

Наместникът го погледна високомерно.

— Така ли се отговаря на сина на фараона? — попита той.

— Прогони ме, ако искаш — каза Тутмозис с тъжен глас, — но аз казах истината. Днес никой няма да ни заеме, защото няма кой...

— А Дагон за какво е?... — учуди се князът. — Няма ли го в моя двор, умрял ли е?

— Дагон живее в Пи-Баст, но заедно с други финикийски търговци по цели дни прекарва в храма на Астарта на покаяние и молитви...

— Откъде у него такава набожност? Нима затова, че аз бях в светилището, и моят банкер смята за нужно да се съветва с боговете?

Тутмозис се въртеше на табуретката.

— Финикийците са разтревожени — каза той, — дори угнетени от новините...

— За какво?

— Някой е пуснал слух, че когато ваше височество се качиш на престола, финикийците ще бъдат прогонени, а имотите им конфискувани в полза на държавното съкровище...

— Е, все пак те имат още достатъчно време — усмихна се князът.

Тутмозис още се колебаеше.

— Чува се — каза той с притихнал глас, че здравето на негово величество (да живее вечно!...) се е силно разклатило напоследък.

— Това е лъжа! — прекъсна го разтревоженият княз. — Аз щях да зная...

— И все пак жреците правят тайно молебени за оздравяването на фараона — шепнеше Тутмозис. Аз зная това със сигурност.

Князът се спря смаян.

— Как така? — каза той. — Значи, баща ми е тежко болен, жреците се молят за него, а на мене не ми казват нищо?

— Чува се, че болестта на негово величество може да продължи цяла година...

Рамзес махна с ръка.

— Ех!... Слушаш празни приказки и ме тревожиш. Разправи ми по-добре за финикийците, то е по-интересно.

— Чул съм само това — продължи Тутмозис, — което знаят всички: че ваше величество, след като в светилището си се убедил, че финикийците причиняват вреди, си обещал да ги прогониш оттук.

— В светилището?... — повтори престолонаследникът. — А кой може да знае в какво съм се убедил и как-во съм решил в светилището?...

Тутмозис вдигна рамене и замълча.

— Нима и там има предателство?... — прошепна князът. — Във всеки случай ще ми доведеш — каза той високо. — Трябва да узная извора на тия лъжи и с помощта на боговете да им сложа край!

— Добре ще сториш, господарю — отвърна Тутмозис, — защото целият Египет е разтревожен. Днес вече човек няма от кого да заеме пари, а ако слуховите продължават, и търговията ще замре. Още отсега аристокрацията ни изпадна в немотия и не вижда изход, а твоят двор търпи лишения. След един месец същото може да сполети и двореца на негово величество...

— Млъкни — прекъсна го князът — и веднага извикай Дагон.

Тутмозис изтича бързо, но банкерът дойде у наместника едва вечерта. Той носеше на себе си бяло наметало на черни ивици.

— Да не сте полудели?... — извика престолонаследникът, като го видя. — Аз ей сега ще те развеселя... Нуждая се незабавно от сто таланта. Върви и не се показвай пред очите ми, докато не уредиш тая работа.

Ала банкерът закри очи и заплака.

— Какво значи това? — попита нетърпеливо князът.

— Господарю — отвърна Дагон и коленичи. — Вземи имота ми, продай мене и семейството ми... всичко вземи, дори живота ни вземи... Но сто таланта... откъде бих могъл да взема днес такова богатство?... Нито от Египет, нито от Финикия... — говореше разхълцан той.

— Сет ти е взел ума, Дагон! — засмя се престолонаследникът. — Нима и ти си повярвал, че мисля да ви прогоня?...

Банкерът за втори път падна пред краката му.

— Аз не зная нищо... Аз съм обикновен търговец и твой роб... Но толкова дни, колкото има между новолунието и пълнолунието, бяха достатъчни, за да бъда превърнат в нищо, а богатството ми в пепел...

— Но обясни ми какво значи това? — попита нетърпеливо престолонаследникът.

— Аз не бих съумял да ти разкажа, па дори и да можех, имам огромен печат на устата си... Днес само се моля и плача...

„Нима и финикийците се молят?“ — помисли князът.

— Не мога да ти направя никаква услуга, господарю мой — продължи Дагон, — но поне ще ти дам добър съвет... Тук, в Пи-Баст, е славният тирски княз Хирам, човек стар, мъдър и много богат...

Извикай го, ерпатре, и му поискай сто таланта; може би той ще е в състояние да изпълни искането на ваше достойнство...

Понеже Рамзес не можа да изтръгне никакви обяснения от банкера, освободи го и обеща да повика Хирам.

ПЕТА ГЛАВА

На другия ден сутринта Тутмозис, придружен от голяма свита офицери и придворни, посети финикийския княз и го покани при наместника.

Следобед Хирам се яви пред двореца в проста лек-тика, носена от осем бедни египтяни, които получаваха от него милостиня. Обкръжаваха го знатни финикийски търговци и тълпата, която се трупаше всеки ден пред къщата му.

Рамзес поздрави с известно учудване този старец с внушителна осанка, в чиито очи се четеше мъдрост. Хирам носеше бял плащ, а на главата си имаше златна препаска. Той се поклони на наместника с достойнство и като простря ръце над главата му, произнесе кратка благословия. Присъстващите бяха дълбоко трогнати. Когато наместникът му посочи фотьойла и заповяда на придворните си да се отдалечат, Хирам се обади:

— Вчера слугата на ваше височество, Дагон, ми каза, че се нуждаеш от сто таланта. Веднага изпратих куриери до Сабне-Хетам, Сетрое, Пи-Уто и други градове, където има финикийски кораби, и наредих да разтоварят всичката си стока. Мисля, че след няколко дни, ваше височество, ще получиш тая малка сумичка.

— Малка! — прекъсна го князът със смях. — Щастлив си ти, ваше достойнство, щом наричаш сто таланта малка сумичка.

Хирам поклати глава.

— Дядото на ваше височество — каза той, след като помисли малко, — вечно живият Рамесес-са-Птах, ме удостояваше с приятелството си; познавам също негово величество вашия баща (да живее вечно!) и дори ще се опитам да му изразя почитанията си, ако бъда допуснат.

— Откъде това съмнение?... — прекъсна го князът.

— Има хора — отвърна гостът, — които едни допускат пред особата на фараона, а други — не; но да оставим това... Ваше височество, вие не сте виновен в случая и аз ще си позволя да ви задам един въпрос... като стар приятел на вашия баща и дядо.

— Слушам те.

— Какво значи това — започна бавно Хирам, — какво значи това, че престолонаследникът и наместник на фараона е принуден да заема сто таланта, когато държавата му има да взема сто хиляди таланта?...

— Откъде?... — възкликна Рамзес.

— Как откъде? От данъците на азиатските народи... Финикия ви дължи пет хиляди и аз гарантирам, че тя ще ги даде, ако не се случи нещо неочаквано. Но освен нея Израил ви дължи три хиляди, филистимците и моабитците по две хиляди, хетите тридесет хиляди... Аз не помня с подробности отделните пера на тия вземания, но общата сума е сто и три или сто и пет хиляди таланта.

Рамзес прехапа устни; по развълнуваното му лице се бе изписал безсилен гняв. Той наведе очи и замълча.

— Значи, това е истина!... — въздъхна внезапно Хирам, като впиваше поглед в наместника. — Значи, това е истина?... Горко на Финикия! Горко на Египет!...

— Какво искаш да кажеш? — попита князът и сви вежди. — Не разбирам твоите окайвания.

— Вие, княже, сигурно знаете какво искам да кажа, щом не ми отговаряте — отвърна Хирам и стана, сякаш се канеше да си тръгне. — Въпреки това... няма да се откажа от обещанието си... Вие ще получите стоте таланта.

Той се поклони дълбоко, но наместникът го принуди отново да седне.

— Ти, ваше достойнство, криеш нещо от мене — каза той обидено. — Искам да ми обясниш каква беда заплашва Финикия и Египет?...

— Нима не знаете ваше височество? — попита Хирам нерешително.

— Нищо не зная. Повече от месец прекарах в светилището.

— Но тъкмо там човек може да узнае всичко...

— Ти трябва да кажеш, ваше достойнство! — извика наместникът и удари с юмрук по масата. — Не обичам да се шегуват с мене...

— Ще кажа, ако ваше височество ми даде тържествено обещание, че няма да издаде пред никого. При все че... не мога да

повярвам, че не са уведомили княза-престолонаследник за това...

— Не ми ли вярваш? — попита князът смаян.

— По такъв важен въпрос бих поискал обещание дори от фараона — отвърна Хирам решително.

— Тогава... заклевам се в своя меч и в знамената на нашите войски, че никому няма да кажа това, което ми откриеш, ваше достойнство...

— Достатъчно — каза Хирам.

— Слушам.

— Знаете ли вие, княже, какво става в тоя момент във Финикия?

— И това дори не зная! — прекъсна го нервно наместникът.

— Нашите кораби — прошепна Хирам — бързат от всички краища на света към отечеството, та при пръв знак да пренесат населението и богатствата ни някъде... отвъд морето... на Запад... Защото Асирия ще ни завладее.

Князът се разсмя.

— Ти си полудял, достопочтени човече!... — възкликна той. — Асирия щяла да завладее Финикия!... А ние какво ще кажем? Ние, Египет?

— Египет вече се е съгласил.

Кръв нахлу в главата на наместника.

— Жегата е объркала мислите ти, старче — каза Рамзес на Хирам със спокоен глас. — Ти забравяш дори, че подобно нещо не би могло да стане без позволението на фараона и... моето съгласие!

— И това ще последва. Засега договорот е сключен от жреците.

— С кого... Какви жреци?...

— С халдейския първожрец Бероес, пълномощник на цар Асар — отвърна Хирам. — А кой е участвувал от вашата страна ли?... Не твърдя със сигурност, но струва ми се, че негово достойнство Херхор, негово достойнство Мефрес и светият пророк Пентуер.

Князът побледня.

— Внимавай, финикиецо — каза той. — Ти обвиняваш в предателство най-високите сановници на държавата...

— Лъжеш се, княже. Това съвсем не е предателство. Най-старшият първожрец на Египет и министърът на негово величество имат право да водят преговори със съседните държави. Най-сетне

откъде знаеш, ваше височество, че всичко това не се върши по волята на фараона?

Рамзес трябваше да признае, че подобен договор не би бил държавна измяна, а само пренебрежение към него, престолонаследника. Значи, по такъв начин го третират жреците, него, който след една година може да бъде фараон?... Значи, затова Пентуер порицаваше войната, а Мефрес го подкрепяше!...

— Кога е станало това? Къде?... — попита князът.

— Доколкото ми е известно, договорът е сключен нощем в светилището на Сет при Мемфис — отговори Хирам. — А кога?... Това не зная добре, но струва ми се, че в деня, когато вие, ваше достойнство, сте заминали от Мемфис.

„Ах, мизерници!... — помисли наместникът. — Значи, така почитат моя сан!... Значи, са ме лъгали и когато са описвали положението на държавата?... Някакъв добър бог ме караше да се съмнявам, когато бях в светилището на Хатор...“

След кратка вътрешна борба Рамзес каза:

— Това е невъзможно!... И аз няма да ти повярвам, ваше достойнство, докато не ми дадеш доказателства.

— И доказателства ще имаш — отвърна Хирам. — Всеки ден се очаква да пристигне в Пи-Баст знатният асирийски велможа Саргон, приятел на цар Асар. Той иде уж на поклонение в светилището на Астарта, да поднесе дарове на теб и на негово величество, а после — ще сключите договор... Или по-точно, ще утвърдите това, което са решили жреците за гибел на Финикия, а може би и за ваше нещастие...

— Никога! — каза князът. — А какво възнаграждение ще даде Асирия на Египет?...

— Ето това са думи, достойни за един цар: какво възнаграждение би получил Египет? Защото за държавата е добър всеки договор, стига да се печели от него нещо... И това именно ме учудва — продължи Хирам, — че Египет ще направи лоша сделка: защото Асирия заграбва освен Финикия почти цяла Азия, а на вас сякаш по милост оставя израилтяните, филистимяните и Синайския полуостров... Разбира се, в такъв случай ще пропаднат всички данъци, които се полагат на Египет, и фараонът никога няма да получи тия сто и пет хиляди таланта.

Наместникът разтърси глава.

— Вие не познавате — отвърна той, — ваше достойнство, египетските жреци: никой от тях не би се съгласил на такъв договор.

— Защо? Една финикийска пословица казва: по-добре е ечемик в хамбара, отколкото злато в пустинята. Затова, ако Египет се чувства много слаб, може да даде даром Синайския полуостров и Палестина, отколкото да води война с Асирия. Но именно това ме кара да се замислям... Защото днес не Египет, а Асирия може да бъде лесно покорена: тая държава има разпавии на североизток, разполага с малко, и то слаба войска. Ако я нападне Египет, ще унищожи държавата, ще заграби безценни съкровища от Ниневия и Вавилон и веднъж завинаги ще утвърди властта си в Азия.

— Ето, виждаш, че такъв договор не може да съществува — подхвърли Рамзес.

— Само в един случай бих могъл да разбера тия преговори: ако жреците... биха искали да свалят властта на фараоните в Египет... А към това те се стремят още от времето на вашия дядо, княже.

— Отново приказваш безсмислици — обади се наместникът, но сърцето му трепна от тревога.

— Аз може би се лъжа — отвърна Хирам, като го загледа проникателно в очите. — Но чуйте, ваше височество...

Той приближи креслото си до княза и заговори с тих глас:

— Ако фараонът обяви война на Асирия и я спечели, ще има: грамадна армия, привързана към него; сто хиляди таланта неплатени стари данъци; около двеста хиляди таланта от Ниневия и Вавилон и най-сетне — около сто хиляди таланта годишно от покорените страни. Такова огромно богатство би му позволило да изкупи заложените у жреците имения и веднъж завинаги да сложи край на тяхното вмешателство във властта.

Очите на Рамзес заблестяха. Хирам продължи:

— А днес армията зависи от Херхор, следователно от жреците, и с изключение на чуждестранните полкове фараонът не може да разчита на нея в случай на конфликт.

Освен това съкровището на фараона е празно, а по-голямата част от именията му принадлежат на светилищата. Фараонът е принуден да прави всяка година нови дългове дори за издръжка на двора; а понеже няма да имате вече финикийци, ще трябва да заемате от жреците... По

такъв начин за десет години негово величество (да живее вечно!...) ще загуби и останалите си имена, а после какво?...

Капки пот покриха челото на Рамзес.

— И така, виждате, ваше височество — каза Хирам, — че само в един случай жреците биха могли, дори биха били принудени да приемат тоя толкова срамен договор с Асирия: ако възнамеряват да унижат и премахнат властта на фараона... А може би съществува и друго обстоятелство: Египет да е толкова слаб, че да се нуждае от мир на всяка цена...

Князът скочи.

— Мълчи! — извика той. — Предпочитам измяната на най-верните си слуги, отколкото подобна немощ на страната!... Египет да отстъпи Азия на Асирия... Та нали година по-късно той сам ще падне под нейното иго, защото, ако подпише такъв позорен договор, ще признае, че е безсилен...

Рамзес се заразхожда възбуден из стаята, а Хирам го гледаше със съжаление и съчувствие...

Внезапно князът се спря пред финикиеца и каза:

— Това е лъжа!... Някакъв ловък безделник те е излъгал, Хирам, и ти си му повярвал. Ако съществуваше такъв договор, той щеше да бъде уговарян в най-голяма тайна. А в такъв случай един от четиримата споменати жреци ще е предател не само на фараона, но дори и на своите съзаклятници...

— Но нима не е могъл да присъствува и някой пети, да подслушва — забеляза Хирам.

— И той е продал на тебе тая тайна?...

— Чудно ми е — каза финикиецът, — че вие, княже, още не сте познали силата на златото.

— Но помисли сам, ваша светлост. Нима нашите жреци нямат повече злато от тебе, макар да си богаташ над богаташите?...

— Но аз не се сърдя, когато получа драхма. Защо тогава други да се отказват от таланти?...

— Защото те са слуги божи — каза разпалено князът — защото биха се бояли от наказанието на боговете...

Финикиецът се усмихна.

— Видял съм — отвърна той — много светилища на различни народи, а в тях големи и малки идоли; дървени, каменни, дори златни.

Но богове не съм срещал никъде...

— Богохулнико!... — извика Рамзес. — Аз съм виждал божество. Усетих ръката му на себе си и чух гласа му...

— Къде се случи това?

— В светилището на Хатор — в преддверието на храма и в моята килия.

— Денем ли?... — попита Хирам.

— Нощем... — отвърна князът и се замисли.

— Значи, нощем си слушал, княже, гласа на боговете и си усетил ръката им — повтори финикиецът, като подчертаваше всяка дума. — Нощем могат да се видят много неща. Как стана това?...

— Някой ме улови в храма за главата, за раменете и краката, а заклевам се...

— Шт... — прекъсна го Хирам с усмивка. — Не се кълнете напразно.

После загледа Рамзес с проникателните си мъдри очи и като видя, че в младежа се е пробудило съмнение, рече:

— Ще ви кажа нещо, господарю. Вие сте неопитен, обкръжен сте с мрежа от интриги, а пък аз бях приятел на дядо ви и на баща ви. Затова искам да ви направя една услуга. Елате някога нощем в светилището на Астарта, но... трябва да обещаете, че ще запазите тайна... Елате сам и ще се убедите какви богове ни се обаждат и ни докосват в светилищата.

— Ще дойда — каза Рамзес, след като помисли.

— Предупредете ме някой ден сутринта, а аз ще ви съобща паролата на светилището за същата вечер и ще ви пуснат. Само не издавайте нито мен, нито себе си — каза с добродушна усмивка финикиецът. — Боговете понякога прощават издайничеството на техните тайни, но хората никога...

Той се поклони, после вдигна очи и ръце нагоре и зашепна благословия.

— Лицемернико!... — извика князът. — Молиш се на боговете, в които не вярваш?...

Хирам довърши благословията си и рече:

— Това е така. Аз не вярвам в египетските, асирийските, дори във финикийските богове, но вярвам в единствения бог, който не живее в светилището и името му е неизвестно.

— Нашите жреци също вярват в единствения бог — намеси се Рамзес.

— И халдейските също, но въпреки това и едните, и другите са се сговорили против нас... Няма правда на света, скъпи княже!...

След като Хирам си отиде, князът се затвори в една отдалечена стая под предлог, че ще чете свещени папируси.

Под влияние на току-що получените сведения в неговото пламенно въображение мислите се подредиха мигновено и узря план.

Преди всичко Рамзес разбра, че между финикийците и жреците се води скрита борба на живот и смърт. За какво?... Естествено за влияние и богатство. Хирам беше прав, като каза, че ако финикийците изчезнат от Египет, всичките имения на фараона, пък дори на номарсите и на цялата аристокрация, ще минат във владение на светилищата.

Рамзес никога не бе обичал жреците и отдавна знаеше и виждаше, че по-голямата част от Египет вече принадлежи на тях, че техните градове са по-богати, земите най-добре обработвани, населението задоволено. Разбираше също така, че половината от съкровищата на светилищата биха освободили фараона от непрестанните грижи и биха засилили властта му.

Князът знаеше това и много пъти го бе казвал е чувство на огорчение. Но когато със застъпничеството на Херхор стана наместник и получи командването на корпуса „Менфи“, той се помири с жреците и оттогава потушаваше в сърцето си старата неприязън към тях.

Днес всичко отново оживя.

Значи, жреците не само не бяха му казали за пре-говорите си с Асирия, но дори не бяха го предупредили за пристигането на някой си Саргон!...

Може би най-сетне това представлява някаква голяма тайна на светилищата и на държавата. Но защо крият от него цифрата на старите данъци, които дължат разните азиатски народи?... Сто хиляди таланта! Ами че това е сума, която би могла изведнъж да оправи материалното положение на фараона!... Защо те крият това, което знае дори тоя тирски княз, един от членовете на съвета на Тир?...

Какъв срам за него, престолонаследника и наместника, че трябваше чужди хора да му отварят очите!

Но имаше и нещо по-лошо: Пентуер и Мефрес се опитваха да му докажат на всяка цена, че Египет трябва да избягва войната.

Още в светилището на Хатор подчертаването на това му се стори подозрително, защото войната би могла да донесе на държавата хиляди, хиляди роби и да издигне общото благосъстояние на страната. Днес вече тя му се струваше още по-необходима, понеже Египет има да прибира стари данъци и трябва да наложи нови.

Князът се подпря с ръка на масата и запресмята наум.

„Имаме — мислеше той — да вземаме сто хиляди таланта данъци... Хирам смята, че плякосването на Вавилон и Ниневия би ни донесло още около двеста хиляди — общо триста хиляди наведнъж. С тая сума могат да се покрият разноските и на най-голяма война, а като печалба ще ни останат няколкостотин хиляди роби и сто хиляди таланта годишен данък от новопокорените страни.

А после — довърши князът — ще си разчистим сметките и с жреците!...“

Рамзес беше в треска. Изведнъж му се мярна друга мисъл:

„Ами ако Египет не успее да спечели войната с Асирия?...“

Но при тая мисъл кръвта му закипя. Как така Египет... Как така Египет да не може да стъпче Асирия когато начело на войските ще застане той, Рамзес — потомъкът на Рамзес Велики, който сам-самичък някога се нахвърлял върху хетските бойни колесници и ги разбивал!...

Князът бе в състояние да разбере всичко с изключение на едно, че може да бъде победен, че може да не му се удаде да изтръгне победата и от най-големите властелини. Той чувствуваше в себе си неимоверна смелост и би се учудил, ако всеки враг на бойното поле не би избягал пред неговите развилнели се коне. Та нали в бойната колесница на фараона слизат самите богове, за да го пазят с щит и с небесни мълнии да громят неприятелите!

„Само че какво ми говореше Хирам за боговете?... — помисли князът. — И какво ли иска да ми покаже той в светилището на Астарта?... Ще видим.“

ШЕСТА ГЛАВА

Хирам удържа обещанието си. Всеки ден в двореца на княза в Пи-Баст прииждаха тълпи роби и дълги кервани магарета, които караха пшеница, ечемик, сушено месо, тъкани и вино. А златото и скъпоценните камъни донасяха финикийските търговци, пазени от прислугата на Хирам.

По тоя начин в продължение на пет дни наместникът получи обещаните му сто таланта. Хирам си определи неголяма лихва; един талант годишно срещу всеки четири и дори не поиска залог, а се задоволи с разписка, подписана от княза и заверена от съда.

Нуждите на двора бяха щедро задоволени. Трите любовници на наместника получиха нови дрехи, множество благовония и по няколко робини с различен цвят на кожата. Прислугата имаше ядене и вино в изобилие, служителите получиха закъснялото си възнаграждение, на войската даваха извънредни порции.

Дворът беше възхитен особено от това, че по заповед на Хирам Тутмозис и други благородни младежи получиха от финикийците доста високи заеми, а номархът на провинцията Хабу и неговите висши чиновници — скъпоценни подаръци.

Затова въпреки нарастващите горещини пиршествата и забавленията следваха едно след друго. Като виждаше всеобщата радост, наместникът сам беше доволен. Безпокоеше го само едно: държането на Мефрес и на другите жреци. Князът мислеше, че тия сановници ще го укоряват за това, че е сключил такъв голям заем от Хирам въпреки наставленията в светилището. Но светите отци мълчаха и дори не се показваха в двора.

— Какво значи това? — попита той един ден Тутмозис. — Защо жреците не ми правят никакви упреци?... Та нали такъв разкошен живот като сега не сме водили никога. От сутрин до късна нощ свири музика, а ние пием от изгрев слънце и заспиваме с жени в обятията си или с делви под главата...

— Защо да ни укоряват? — отвърна възмутен Тутмозис. — Нима не се намираме в града на Астарта, за която най-приятно богослужение

е забавата, а най-желана жертва — любовта? Освен това жреците сами разбират, че след толкова дълги лишения и пости трябва да си починеш.

— Те казвали ли са ти нещо за това? — попита неспокойно князът.

— Много пъти. Дори вчера свети Мефрес ми рече шеговито, че такъв млад човек като тебе повече го привлича веселието, отколкото богослужението или грижите за управлението на държавата.

Рамзес се замисли. Значи, жреците го смятат за лекомислен хлапак, въпреки че благодарение на Сара всеки ден може да стане баща?... Но толкова по-добре, те ще бъдат изненадани, когато им заговори със собствен език...

Вярно, че князът сам се укоряваше малко, задето, откак напусна светилището на Хатор, нито един ден не се зае с работите на номеса Хабу. Жреците биха могли да допуснат, че или е напълно задоволен от обясненията на Пентуер, или му е омръзнало да се меси в работите на управлението.

— Толкова по-добре!... — прошепна той. — Толкова по-добре!...

В младата му душа под влияние на непрекъснатите интриги или на подозренията за интриги в неговото обкръжение се събуди инстинкт за хитруване. Рамзес чувствуваше, че жреците не се досещат за какво бе говорил с Хирам и какви планове кроеше в главата си. На тия слепци беше достатъчно, че той се забавлява, и от това заключаваха, че управлението на държавата ще остане в техни ръце.

— Боговете така са им помътили разума — казваше си Рамзес, — че дори не се питат защо Хирам ми даде толкова голям заем... А може би тоя хитър тирски княз е успял да приспи подозрителните им сърца? ... Толкова по-добре!... Толкова по-добре!...

Той изпитваше странно удоволствие, когато помислеше, че жреците са се излъгали в преценката си за него. Рамзес реши и по-нататък да ги държи в заблуда и затова се забавляваше лудо.

И наистина жреците, а преди всичко Мефрес и Мен-тезуфис, се излъгаха в предвижданията си и за Рамзес, и за Хирам. Хитрият тирянин се преструваше пред тях на човек, който се е възгордял от връзките си с престолонаследника, а князът играеше с не по-малък успех ролята на разгулял се хлапак.

Мефрес дори беше сигурен, че князът сериозно миели да изгони финикийците от Египет и затова той и дворяните му правеха дългове при тях с надежда да не ги платят никога.

В това време светилището на Астарта, многобройните му градини и дворове гъмжаха от тълпи богомолци. Всеки ден, ако не всеки час, въпреки страшните горещини, из недрата на Азия пристигаха тълпи поклонници, за да почетат великата богиня.

Странни бяха те. Изморени, облени в пот, покрити с прах, вървяха с музика, а понякога танцуваха и пееха твърде разпуснати песни. Денят им протичаше в разюздан разврат в чест на богинята Астарта. Всяка такава група можеше не само да се познае, но и да се забележи отдалеч: всички носеха грамадни букети свежи цветя в ръце и умрели през годината котки във вързопите си.

Тия котки поклонниците предаваха на парасхитите, които живеяха около Пи-Баст, за да ги балсамират или препарират, а после ги отнасяха обратно в къщи, като почитани реликви.

В началото на месец мисори (май-юни) княз Хирам уведоми Рамзес, че тая вечер може да дойде във финикийското светилище на Астарта. Когато след залез слънце по улиците легна здрач, наместникът препаса къс меч на бедрото, наметна плащ с качулка и незабелязан от прислугата, се измъкна към къщата на Хирам.

Старият велможа го чакаше.

— Какво — рече той с усмивка, — не се ли боите, височество, да влизате във финикийско светилище на олтара на което седи жестокостта, а му служи лицемерието?

— Да се боя?... — попита Рамзес и го изглежда почти презрително. — Астарта не е Ваал, нито пък аз съм дете, което може да бъде хвърлено в нажежения корем на вашия бог.

— И ти, княже, вярваш в това? Рамзес вдигна рамене.

— Очевидец и достоверен свидетел, на когото може да се вярва — отвърна престолонаследникът, — ми е разказвал за вашите жертвоприношения на деца. Веднъж буря ви разбила двадесетина кораба. Веднага тир-ските жреци устроили молебен, на който се събрали тълпи народ...

Князът говореше с очевидно възмущение.

— Пред светилището на Ваал, на едно възвишение, се издигал грамаден бронзов идол с волска глава. Неговият корем бил нажежен до

червено. Тогава по заповед на жреците ви глупавите финикийски майки започнали да слагат най-хубавите си деца пред нозете на жестокия бог...

— Само момчета — намеси се Хирам.

— Да, само момчета — повтори князът. — Жреците поръсвали всяко дете с благовония, накичвали го с цветя и тогава идолът го хващал с бронзовите си ръце, отварял уста и поглъщал момчето, което крещяло до небесата... При всяка жертва от устата на бога избухвали пламъци.

Хирам се смееше тихо.

— И вие, ваше достойнство, вярвате в това?

— Повтарям, че ми го е разказвал човек, който никога не лъже.

— Той ви е разправил това, което действително е видял — отвърна Хирам. — Но не му ли е направило впечатление, че никоя от майките, чиито деца са били изгаряни, не е плакала?

— Учудило го наистина равнодушието на жените, които винаги са готови да проливат сълзи дори за умряла кокошка. Ала то доказва колко жесток е вашият народ.

Старият финикиец поклати глава.

— Отдавна ли се е случило това? — попита той.

— Преди няколко години.

— Е — каза бавно Хирам, — ако ваше височество благоволите да посетите някога Тир, ще имам честта да ви покажа такова тържество...

— Не искам да го видя!...

— После ще отидем в друг двор на светилището, където ще видите прекрасно училище, а в него — здрави и весели същите тия момчета, които са били изгорени преди няколко години...

— Как така?... — извика Рамзес. — Значи, те не са загинали...

— Живеят, растат и се готвят за добри моряци. Когато ваше височество станете величество — да живеете вечно! — може би мнозина от тях ще управляват вашите кораби.

— Значи, вие мамите вашия народ?... — засмя се князът.

— Ние никого не мамим — отвърна сериозно тирянинът. — Всеки мами себе си, щом не пита да му обяснят тържеството, което сам не разбира.

— Интересно... — каза Рамзес.

— Всъщност — продължи Хирам — у нас има обичай бедните майки, които искат да осигурят добро бъдеще на синовете си, да ги дават на държавата. Действително тия деца са грабвани от идола на Ваал, в който се намира запалена пещ. Ала тоя обред съвсем не означава, че децата наистина биват изгаряни, той означава — че те стават собственост на светилището и са загинали само за майките си, сякаш ги е погълнал огън.

Всъщност те попадат не в пещта, а в ръцете на кърмачки и бавачки, които ги отглеждат в продължение на няколко години. А когато поотраснат, взема ги жреческото училище на Ваал и ги обучава. Най-способните възпитаници стават жреци или чиновници, а по-слабо надарените постъпват във флотата и мнозина от тях спечелват големи богатства.

Сега, княже, навярно няма да се чудите защо тирските майки не оплакват децата си. Ще кажа дори нещо повече: сега ще разберете защо в нашите закони няма наказание за родители, които убиват потомството си, както това става в Египет...

— Негодници ще се намерят навсякъде — обади се наместникът.

— Но у нас няма детеубийци — продължи Хирам, — защото държавата и светилището се заемат с децата, които не могат да бъдат отгледани от родителите.

Князът се замисли. Внезапно той прегърна Хирам и възкликна развълнуван:

— Вие сте много по-добри от тия, които разказват за вас такива страшни истории... Това ме радва много...

— И у нас има немало зло — отвърна Хирам, — но всички ще ти бъдем верни слуги, господарю, когато ни повикаш...

— Да вярвам ли?... — попита князът и го загледа проникателно в очите.

Старецът сложи ръка на сърцето си.

— Заклевам се, престолонаследнико на Египет и бъдещ фараон, че когато започнете борба с общите ни неприятели, цяла Финикия като един човек ще скочи да ви помогне...

А това вземете за спомен от нашия днешен разговор.

Той извади изпод дрехите си златен медал, покрит с тайнствени знаци, и като зашепна молитва, окачи го на шията на Рамзес.

— С тоя амулет — каза Хирам — можете да обиколите целия свят... и където срещнете финикиец, той ще ви услужи със съвет, със злато, дори с меч... А сега да вървим.

Бяха изтекли вече няколко часа от залез слънце, но нощта беше ясна, защото бе изгряла луната. Страшната жега през деня отстъпи място на нощния хлад; в чистия въздух вече не се носеше сивият прах, който пречеше на дишането и дразнеше очите. Тук-там по лазурното небе светеха звезди, които сякаш се разтваряха в потоците лунен блясък.

Движението по улиците беше престанало, но по покривите на всички къщи се виждаха много хора, които се забавляваха. Пи-Баст изглеждаше като огромна зала, огласявана от музика, песни, смях и звън на чаши.

Князът и финикиецът бързаха да излязат извън града, като избираха по-слабо осветените улици; въпреки това хората по терасите понякога ги забелязваха и ги канеха или сипеха цветя върху главите им.

— Хей, вие там, нощни скитници! — викаха от покривите. — Ако не сте крадци, примамени от нощна печалба, елате при нас... Имаме хубаво вино и весели жени...

Двамата пътници не отговаряха на тия любезни покани и бързаха по своя път. Най-сетне стигнаха в една част от града, където имаше по-малко къщи, а повече градини, чиито дървета благодарение на влажния морски климат бяха израсли по-високо и по-буйно, отколкото в южните провинции на Египет.

— Вече сме близо — каза Хирам.

Князът вдигна очи и над гъстата зеленина на дърветата видя квадратна кула със синкав цвят, а върху нея — друга, по-тънка и бяла. Това беше храмът на Астарта. Те влязоха бързо навътре в градината, откъдето можеше да се обхване с поглед цялата постройка.

Тя беше на няколко етажа. Първият етаж представляваше квадратна тераса със страни, дълги четиристотин крачки; тя се издигаше върху черно боядисан зид, висок няколко метра. Откъм изток се виждаше издатина, към която от двете страни водеха широки стълбища. Над другите страни стърчаха кулички, по десет на всяка страна, а между всеки две кулички имаше по пет прозореца.

Почти в средата на тая тераса се издигаше друга квадратна постройка с дължина на страните двесте крачки. Тя имаше единично стълбище, кули на ъглите и беше боядисана в пурпур.

Върху плоския покрив на тая постройка имаше трета, пак квадратна тераса, висока няколко метра, със златист цвят, а върху нея две кули една над друга — синя и бяла.

Всичко това заедно изглеждаше така, като че ли някой беше сложил на земята грамаден чер куб, върху него — друг по-малък, пурпурен, над него — златен, отгоре — син, а най-горе — сребърен. И към всеки куб водеха стълбища: или двойни странични, или единични откъм фасадата, но винаги от източната страна.

При стълбищата и при вратите се издигаха големи египетски сфинксове или крилати асирийски бикове с човешки глави.

Престолонаследникът гледаше с удоволствие тая сграда, която изглеждаше прекрасна в лунния блясък, на фона на буйната растителност. Тя беше строена в халдейски стил и напълно се различаваше от египетските светилища най-напред със системата от етажи, после с отвесните си стени. При египтяните всяка внушителна постройка беше с наклонени стени, които сякаш се събираха горе.

Градината не беше пуста. Тук-там се виждаха къщички и дворци, горяха светлини, носеха се песни и музика. Понякога между дърветата се мярваше сянката на влюбена двойка.

Внезапно до двамата пътници се приближи стар жрец. Той размени няколко думи с Хирам и като се поклони ниско на княза, рече:

— Благоволете, господарю, да дойдете с мене.

— И нека боговете бдят над ваше височество — добави Хирам и ги остави.

Рамзес тръгна подир жреца. Малко настрана от светилището, сред най-големия гъсталак, се намираше каменна пейка, а може би на около сто крачки от нея — неголям дворец, от който се чуваха песни.

— Там молят ли се? — попита князът.

— Не!... — отвърна жрецът, без да скрива недоволството си. — Там се събират обожателите на Кама, жрицата ни, която пази огъня пред олтара на Астарта.

— Кого ще приеме тя днес.

— Никого никога!... — отвърна възмутен водачът. — Ако жрицата пазителка на огъня не удържи на обещанието си да остане

девствена, тя ще трябва да умре.

— Жесток закон! — рече князът.

— Благоволи, господарю, да почакаш на тая пейка — каза студено финикийският жрец. — А когато чуеш три удара в бронзовата врата, иди в храма, изкачи се на терасата и оттам в пурпурната сграда.

— Сам ли?

— Да.

Князът седна на пейката под сянката на една смокиня и се заслуша в женските смехове, които долитаха от двореца.

„Кама? — помисли той. — Хубаво име!... Трябва да е млада, може би е и красива, а тия глупави финикийци я заплашват със смърт, ако... Дали искат по тоя начин да си осигурят поне двадесетина девици в цялата страна?...“

Рамзес се засмя, но му беше тъжно. Неизвестно защо съжаляваше тая непозната жена, за която любовта беше врата към гроба.

„Представям си Тутмозис, ако биха го провъзгласили за жрица на Астарта!... Би умрял, горкият, преди още да е изгорял пред богинята един светилник...“

В тоя миг пред двореца се разнесоха звуци на флейта, която изсвири някаква тъжна мелодия, съпроводвана от женски гласове:

— Аха-а!... Аха-а! — като при люлеене на деца. Флейтата спря, замлъкнаха и жените; тогава се обади прекрасен мъжки глас, който пееше на гръцки:

— Когато на терасата блесне твоята дреха, звездите бледнеят и славеите млъкват, а в сърцето ми се събужда такава тишина, каквато цари на земята, когато я приветствуват белите утринни зари...

— Аха-а!... Аха-а!... Аха-а!... — тананикаха жените, а флейтата отново изсвири мелодията.

— А когато, унесена в молитви, тръгваш към храма, теменужки те обкръжават като ароматен облак, пеперуди се въртят около устата ти, палмите свеждат глави пред твоята хубост...

— Аха-а!... Аха-а!... Аха-а!...

— Когато не те виждам, гледам небето, за да си припомня сладкото спокойствие на твоя лик. Напразен труд! Небето не притежава твоето спокойствие, а неговата жар е студ в сравнение с пламъците, които изпепелиха сърцето ми.

— Аха-а!... Аха-а!...

— Един ден застанах между розите, които блясъкът на твоя поглед облича в бяло, пурпур и злато. Всяко тяхно листенце ми припомня един час, всеки цвят — един месец, прекаран в твоите нозе. А капките роса са моите сълзи, с които утолява жаждата си жестокият вятър на пустинята.

Дай знак и ще те грабна и отвлека в милото си отечество. Морето ще ни отдели от преследвачите, миртови горички ще прикрият милувките ни, боговете, милостиви към влюбените, ще бдят над нашето щастие.

— Аха-а!... Аха-а!...

Рамзес притвори очи и се замечта. През спуснатите си клепачи той не виждаше вече градината, а само потока лунна светлина, сред който се стопяваха черните сенки и заглъхваше песента на неизвестния мъж към неизвестната жена. Понякога песента така го завладяваше, така дълбоко се промъкваше в душата му, че на Рамзес му се дощяваше да попита дали той сам не пее, а дори — дали той самият не е тая любовна песен?...

В този миг неговата титла, власт и тежки държавни проблеми — всичко му се струваше нищожна дреболия в сравнение с тая лунна нощ и пред тия възгласи на влюбено сърце. Ако му кажеха да избира между цялата мощ на фараона и душевното настроение, в което се намираше сега, щеше да предпочете своята замечтаност, в която бе изчезнал целият свят, той самият, дори времето, а бе останал копнежът, полетял във вечността върху крилете на песента.

Изведнъж князът се сепна, песента стихна, светлините в двореца угаснаха, а по белите му стени рязко се откरोиха пустите черни прозорци. Можеше да се помисли, че тук никой никога не е живял. Дори градината опустя и заглъхна, дори лекият зефир престана да поклаща листенцата.

— Раз!... Два!... Три!... — От храма се обадиха три силни удара на гонг.

„Аха! Трябва да отида там...“ — помисли князът, без добре да знае къде и за какво трябва да отиде.

Все пак той се отправи към светилището, чиято сребриста кула се издигаше над дърветата и сякаш го зовеше.

Вървеше замаян, изпълнен със странни желания. Между дърветата му се струваше тясно; искаше да се изкачи на върха на тая кула и да си отдъхне там, обгърнал с поглед някакъв по-широк хоризонт. После си спомни, че сега е месец мисори, че е минало вече година от маневрите в пустинята, и почувствува копнеж по нея. С каква готовност би седнал в леката си колесница, впрегната в чифт коне, и би полетял някъде напред, където не е така задушно, а дърветата не закриват хоризонта!

Беше вече в подножието на храма. Изкачи се на терасата. Глухо и пусто — сякаш всички бяха измрели; само отдалече се чуваше ромонът на фонтан. На второто стълбище князът свали плаща и меча си, погледна още веднъж към градината, като че ли съжаляваше за луната, и влезе в храма. Над него се издигаха още три етажа.

Бронзовите врати бяха отворени, от двете страни на входа стояха крилати фигури на бикове с човешки глави, по чиито лица се отразяваше гордо спокойствие.

„Това са асирийските царе“ — помисли князът, като гледаше брадите им, сплетени в малки плитчици.

Вътре храмът беше тъмен като черна нощ; мракът се подсилваше от белите лъчи лунна светлина, които проникваха през тесните, но високи прозорци.

В дъното, пред статуята на богиня Астарта, горяха два светилника. Някакво чудно осветление, което падаше отгоре, позволяваше статуята да се вижда напълно. Рамзес я заразглежда. Тя представляваше огромна женска фигура с щраусови криле. Облечена бе с дълга надиплена дреха, на главата си носеше заострена шапка, в дясната си ръка държеше два гълъба. Прекрасното ѝ лице и сведените очи изразяваха такова благушие, такава невинност, че князът се смая: та нали Астарта беше богиня на отмъщението и на най-разюзданата разпуснатост!

Финикия му беше показала още една от тайните си.

„Особен народ! — помисли той. — Боговете им човекоядци не изяждат никого, а развратът им се покровителствува от девствена жрица и от богиня с детско лице...“

Внезапно Рамзес усети, че по краката му бързо се плъзна нещо като грамадна змия. Той се дръпна и застана в снопа лунна светлина.

„Привидение!...“ — си каза.

Почти в същия миг чу шепот:

— Рамзес!... Рамзес!

Не можеше да се познае мъжки глас ли беше това или женски и откъде идваше.

— Рамзес!... Рамзес!... — чу се шепот сякаш от пода.

Князът се премести на неосветено място, наведе се и се послуша. Внезапно той усети на главата си две нежни длани.

Скочи, за да ги хване, но улови само въздуха.

— Рамзес!... — чу шепот отгоре.

Вдигна глава и усети лотосов цвят, а когато протегна ръка към него, някой леко се опря на раменете му.

— Рамзес!... — обади се глас от олтара. Князът се обърна и остана втрещен. В снопа светлина на няколко крачки от него, стоеше прекрасен човек, който напълно приличаше на него. Същото лице, очи, младежки мъх на лицето, същата стойка, движение и облекло...

За миг князът помисли, че стои пред такова голямо огледало, каквото дори фараонът не притежава. Но веднага се увери, че двойникът му не е отражение, а жив човек.

В същия момент усети целувка на шията си. Отново се обърна, но нямаше никого, а в това време и двойникът му изчезна.

— Кой е тук?... Искam да зная!... — извика разгневен князът.

— Това съм аз... Кама... — отговори приятен глас.

И в светлината на лунния сноп се появи прекрасна жена — гола, със златна препаска около бедрата.

Рамзес изтича и я хвана за ръката. Тя не избяга.

— Ти ли си Кама?... Не, ти си... Да, веднъж Да-гон те изпрати при мене, но тогава ти се наричаше Милувка...

— Защото аз съм и Милувка — отговори тя наивно.

— Ти ли ме докосваше с ръце?...

— Аз.

— По какъв начин?...

— Ето, по такъв... — отвърна жрицата, праметна ръце през шията му и го целуна.

Рамзес я грабна в прегръдките си, но тя се изтръгна със сила, каквато не можеше да се подозира у такава дребна фигура.

— Значи, ти си жрицата Кама?... Значи, тебе възпяваше днес тоя грък?... — каза князът, като стискаше пламенно ръцете ѝ. — Какъв е

тоя певец?...

Кама сви презрително рамене.

— От нашето светилище е.

Очите на Рамзес горяха, ноздрите му се разшириха, в главата му шумеше. Преди няколко месеца тая жена не му беше направила особено впечатление, но днес той беше готов да извърши за нея дори лудост. Завиждаше на гърка, в същото време чувствуваше неописуема жал за нея при мисълта, че ако му стане любовница, тя ще трябва да умре.

— Колко си красива! — каза той. — Къде живееш?... Ах, зная, в оня малък дворец... Може ли да те посетя?... Естествено, щом приемаш визитите на певци, трябва да приемеш и мене... Вярно ли е, че ти си жрицата, която пази огъня?...

— Да.

— А вашите закони били толкова ужасни, че не ти позволявали да любиш?... Ех, това са заплашвания! ... За мене ще направиш изключение...

— Тогава би ме прокълнала цяла Финикия, боговете биха ми отмъстили... — отвърна тя със смях.

Рамзес пак я привлече към себе си, а тя отново се изтръгна.

— Пази се, княже — каза тя с предизвикателен поглед. — Финикия е могъща, а боговете й...

— Какво ме интересуват боговете ти или Финикия?... Ако падне косъм от главата ти, ще стъпча Финикия като отровна гад...

— Кама... Кама!... — обади се глас от статуята. Тя се уплаши.

— Ето, виждаш ли, викат ме... Може би дори са чули богохулствата ти...

— Дано не чуят и гнева ми!... — избухна князът.

— Гневът на боговете е по-страшен...

Тя се дръпна и изчезна в сенките на храма. Рамзес се хвърли подире й, но изведнъж се отдръпна. Огромен кървав пламък заля целия храм между олтара и него и в тоя огън започнаха да се появяват чудовищни фигури: грамадни прилепи, гадове с човешки лица, сенки...

Пламъкът идваше право към него по цялата широчина на сградата и замаян от непознатата гледка, князът се дърпаше назад.

Изведнъж го лъхна свеж въздух. Обърна се — беше вече вън от храма и бронзовата врата в миг се затръшна шумно зад него.

Той потърка очи и се огледа. Луната бе превалила вече зенита и клонеше към залез. До колоната Рамзес намери меча и плаща си. Взе ги и слезе по стълбите като пиян.

Когато късно през нощта се върна в двореца, Тутмозис, виждайки бледото му лице и мътния му поглед, викна тревожно:

— О, богове! Къде си бил, ерпатре?... Целият ти двор не спи от тревога...

— Разглеждах града. Великолепна нощ...

— Знаеш ли — добави Тутмозис, като че ли се боеше да не го изпревари някой. — Знаеш ли, Сара ти е повила син...

— Наистина ли?... Искам никой от свитата ми да не се безпокои за мене, когато излизам на разходка.

— Сам?...

— Ако не можех да излизам сам, където ми харесва, щях да бъда най-нещастният роб в тая държава — отвърна горчиво наместникът.

Той даде меча и плаща си на Тутмозис и се отправи към спалнята си, без да вика някого. До вчера новината за раждането на сина му щеше да го изпълни с радост, но сега той я прие равнодушно. Спомените от тази вечер, най-странната, която бе имал през живота си, изпълниха цялата му душа.

Още виждаше лунната светлина, в ушите му звучеше песента на гърка. А тоя храм на Астарта!... Не можа да заспи до сутринта.

СЕДМА ГЛАВА

На другия ден князът стана късно, изкъпа се, облече се сам и заповяда да извикат при него Тутмозис.

Нагизден, намазан с благовония, Тутмозис дойде веднага. Той загледа внимателно княза, за да разбере настроението му и за да придаде съответен израз на лицето си.

Но по лицето на Рамзес бе изписана само умора.

— Е, какво — попита той Тутмозис, като се прозяваше, — сигурен ли си, че ми се е родил син?

— Свети Мефрес ми съобщи тая новина.

— Охо!... Откога пророците се занимават с моя дом?

— Откак ваше достойнство проявява към тях своята милост.

— Така ли?... — попита князът и се замисли.

Той си припомни вчерашната сцена в светилището на Астарта и я сравняваше с подобни зрелища в светилището на Хатор.

„Викаха ме — каза си той — и тук, и там. Но там килията ми беше много тясна и стените дебели, а тук тоя, който викаше, всъщност Кама, можеше да се скрие зад колоната и да шепне... Освен това тук беше много тъмно, а в моята килия — светло...“

Внезапно той се обърна към Тутмозис:

— Кога е станало това?

— Кога се е родил достойният ти син ли?... Като че ли преди десет дни... Майката и детето са здрави и изглеждат великолепно... При раждането е присъствувал лично Менес, лекарят на достопочтената ти майка и на негово достойнство Херхор...

— Хо-хо... — отвърна князът и отново се замисли: „И тук, и там ме докосваха еднакво сръчно... Имаше ли някаква разлика?... Изглежда, че имаше, може би затова, че тук бях приготвен да гледам чудеса, а там не... Но тук ми показаха второ мое аз, което там не можеха да направят... Много умни са жреците!... Интересно кой ме представяше така сполучливо, божество или човек?... О, много умни са жреците и аз дори не зная на кои от тях да вярвам: на нашите или на финикийските?...“

— Слушай, Тутмозис — рече той на глас, — слушай, Тутмозис...
Трябва да дойдат тук... Трябва да видя сина си... Най-сетне никой вече няма да има право да се смята за нещо повече от мене...

— Веднага ли трябва да дойде достопочтената Сара и синът ѝ?...

— Нека дойдат колкото е възможно по-скоро, щом само здравето им позволи. В пределите на двореца има множество удобни сгради. Трябва да се избере място сред дърветата, тихо и хладно, защото настъпва сезонът на горещините... Искам и аз да покажа на света сина си!...

И той отново изпадна в размишления, което чак почна да безпокои Тутмозис.

„Да, умни са! — мислеше Рамзес. — Че мамят народа дори по най-безсъвестен начин, това знаех. Бедният свещен Апис! Колко бодвания получава той през време на процесията, когато селяните лежат по корем пред него... Но да мамят мене, това не бих повярвал... Гласовете на боговете, невидимите ръце, обливаният със смола човек, всичко това беше разпяване! ... После започна истинската песен на Пентуер: за загубата на земите и населението, за чиновниците, за финикийците, и то само за да се отвратят от войната...“

— Тутмозис — каза той внезапно.

— Падам пред тебе ничком...

— Трябва постепенно да се придвижат насам полковете от крайморските градове... Искам да им направя преглед и да ги възнаградя за верността им.

— А ние, благородниците, не сме ли ти верни? — попита смутено Тутмозис.

— Благородниците и войската, това е едно и също нещо.

— А номарсите, чиновниците?...

— Знаеш, Тутмозис, дори чиновниците са верни — каза князът.
— Какво говоря, дори финикийците!... При все че на много други постове има предатели...

— За бога, по-тихо!... — прошепна Тутмозис и страхливо назърна в другата стая.

— Охо!... — засмя се князът. — Откъде тая тревога? Значи, и за тебе не е тайна, че имаме предатели...

— Зная за кого говори ваше достойнство — отвърна Тутмозис,
— защото винаги си бил предубеден...

— За кого?...

— За кого!... Досещам се. Но смятах, че след помиряването ти с Херхор, след дългото ти пребиваване в светилището...

— Какво е светилището?... И там, пък и в цялата страна се убеждавах винаги в едно и също: че най-добрите земи, най-трудолюбивото население и неизмеримите богатства не са собственост на фараона...

— По-тихо!... По-тихо!... — прошепна Тутмозис.

— Но аз винаги мълча, винаги лицето ми е усмихнато, позволи ми поне тук да говоря... Най-сетне дори във върховния съвет бих имал право да кажа, че в тоя Египет, който принадлежи изцяло на моя баща, аз, неговият наследник и наместник, трябваше да заема сто таланта от някакво си тирско князче... Не е ли това позор!...

— Но откъде ти хрумна това днес?... — шепнеше Тутмозис, който гледаше колкото може по-бързо да приключи тоя опасен разговор.

— Откъде ли?... — повтори князът и млъкна, за да потъне отново в размишления.

„Ако мамеха само мене — мислеше той, — нямаше да бъде кой знае какво: аз съм само наследник на фараона и не мога да бъда допускан до всички тайни. Но кой ще ми гарантира, че по същия начин не са постъпвали и с моя достопочтен баща?... Тридесет и няколко години той им е вярвал безгранично, прекланял се е пред чудесата, принасял е щедри жертви на боговете, за да... премине богатството му и властта в ръцете на амбициозни лукавци! И никой не му е отворил очите... Защото фараонът не може като мене да влиза нощем във финикийските светилища, защото най-сетне никой няма достъп до негово величество...

А кой ще ми гарантира днес, че жреческото съсловие не се стреми да събори трона, както каза Хирам? Нали баща ми ме предупреди, че финикийците са най-откровени, когато имат полза от това. Разбира се, те са заинтересовани да не бъдат изгонени от Египет и да не попаднат под властта на Асирия... Асирия — това е глутница побеснели лъвове!... Откъдето минат, нищо няма да остане освен развалини и трупове като след пожар!...”

Внезапно Рамзес повдигна глава: отдалеко долетяха звуци на флейти и рогове.

— Какво значи това? — попита той Тутмозис.

— Голяма новина!... — отвърна придворният с усмивка. — Азиатците приветствуват знаменит поклонник, дошъл чак от Вавилон...

— От Вавилон?... Кой е той ...

— Нарича се Саргон...

— Саргон?... — прекъсна го князът. — Саргон!... Ха! Ха! Ха!... — започна Рамзес да се смее. — Какво представлява той?...

— Голям сановник от двора на цар Асар. Води със себе си десет слона, стада най-прекрасни пустинни жребци, тълпи роби и слуги.

— А защо идва тук?

— Да се поклони на чудотворната богиня Астарта, почитана от цяла Азия — отвърна Тутмозис.

— Ха!... Ха!... Ха!... — смееше се князът, припомнил си предсказанието на Хирам за пристигането на асирийския посланик. — Саргон... Ха!... Ха!... Саргон, родственикът на цар Асар, станал изведнъж толкова набожен, че тръгва на неудобно пътуване в продължение на цели месеци само за да почете богиня Астарта в Пи-Баст... Но в Ниневия той би могъл да намери по-големи богове и поучени жреци... Ха!... Ха!... Ха!...

Тутмозис гледаше смаяно княза.

— Какво ти е, Рамзес?...

— Ето чудото! — каза князът. — Такова чудо не е записано в хрониките на никое светилище... Помисли само, Тутмозис... В момент, когато размишляваш как да уловиш крадеца, който често те обира — в тоя момент злодеят отново слага ръка върху сандъка ти, и то пред твоите очи, при хиляди свидетели... Ха!... Ха!... Ха!... Саргон — благочестив поклонник!...

— Нищо не разбирам... — прошепна обърканият Тутмозис...

— И няма нужда да разбираш — отвърна наместникът. — Запомни само, че Саргон е пристигнал тук на поклонение пред светата Астарта...

— Струва ми се, че всичко, за което говориш ти — каза Тутмозис, като сниши глас, — че всички тия неща са много опасни...

— Затова не споменавай на никого за тях.

— Сигурно не се съмняваш, че аз няма да спомена нито думичка, но уверен ли си, княже, дали сам няма да се издадеш?... Бърз си като

светкавица...

Престолонаследникът сложи ръка на рамото му.

— Бъди спокоен — каза той и го загледа в очите. — Дано само ми бъдете верни, вие, благородниците и войската, и ще видите чудни събития, а... тогава ще се свърши за вас тежкото време!...

— Ти знаеш, че сме готови да загинем по твоя заповед — отвърна Тутмозис и сложи ръка на гърдите си.

Изразът на лицето му беше така необикновено сериозен, та князът разбра, и то не за пръв път, че в това разпасало се конте се крие енергичен мъж, на чийто меч и разум човек може да разчита.

От тоя момент князът никога вече не води такива странни разговори с Тутмозис. Но верният приятел и слуга отгатна, че в посещението на Саргон се крият някакви важни държавни интереси, разрешаванн самоволно от жреците.

Впрочем от известно време цялата египетска аристокрация, номарсите, висшите чиновници и командири много тихо, но наистина много тихо шепнеха помежду си, че настъпват големи събития. Защото финикийците под клетва да запазят тайна им разказваха за някакви си договори с Асирия, в резултат на които Финикия ще загине, а Египет ще се покрие с позор и сигурно някога ще стане васал на Асирия.

Възмущението сред аристокрацията беше голямо, но никой не се издаваше. Напротив, както в двора на престолонаследника, така и при номарсите на Долен Египет се забавляваха великолепно. Можеше да се помисли, че поради горещините хората ги е обзела лудост не само да се забавляват, но и да развратничат. Не минаваше ден без зрелища, пиршества и триумфални шествия, нямаше нощ без илюминации и викове. Не само в Пи-Баст, но във всеки град станаха на мода шествията по улиците с факли, музика и преди всичко с пълни кани. Нахлуваха в къщите и издърпваха заспалите жители, за да пиянствуват, а понеже египтяните обичаха да гуляят, гуляеше всичко живо.

През цялото време, докато Рамзес пребиваваше в светилището на Хатор, финикийците, обзети от някакъв панически страх, прекарваха дните в молитви и отказваха кредит на всички. Но след разговора на Хирам с наместника набожността и предпазливостта изведнъж ги напусна и те започнаха по-щедро от всякога да дават заеми на египетските големци.

Дори най-старите хора не помнеха такова изобилие на злато и стоки, каквото имаше в Долен Египет по това време, и особено такива малки лихви срещу заемите.

Строгото и прозорливо жреческо съсловие обърна внимание на лудостта на най-висшите обществени класи. Но се излъга, когато определи нейните източници, а свети Ментезуфис, който всеки няколко дни изпращаше сутрин доклади на Херхор, непрекъснато му донасяше, че отегчен от благочестивия си живот в светилището на Хатор, сега престолонаследникът се забавлява до забрава, а с него и цялата аристокрация.

Достопочтеният министър дори не отговаряше на тия съобщения, което показваше, че той смята разгулния живот на княза за нещо естествено, а може би дори полезно.

При такова настроение сред най-близко обкръжаващите го хора Рамзес се ползуваше с голяма свобода. Почти всяка вечер, когато препилите придворни губеха съзнание князът се измъкваше от двореца.

Наметнат с тъмен офицерски плащ, той преминаваше бързо пустите улици и отиваше извън града в градините на светилището на Астарта.

Там намираше пейката срещу двореца на Кама и скрит между дърветата, гледаше горящите факли, слушаше пеенето на обожателите на жрицата и... мечтаеше за нея.

Луната изгряваше все по-късно, новолунието приближаваше, нощите бяха сиви, светлинните ефекти изчезнаха, но Рамзес въпреки това непрекъснато виждаше яснотата на оная първа нощ и чуваше страстните строфи на гърка.

Неведнъж той ставаше от пейката, за да тръгне направо за жилището на Кама, но го обземаше срам. Чувствуваше, че не е удобно един престолонаследник да посещава дома на жрица, при която може да отива всеки поклонник, стига да е дал по-щедър дар за светилището. А което беше по-чудно — боеше се да не би видът на Кама, заобиколена с кани и нещастни почитатели, да изтрие прекрасната картина от лунната нощ. Тогава, когато я беше изпратил Дагон, за да омилостиви гнева на княза, Кама се стори на Рамзес младо момиче, доста привлекателно, но все пак човек не можеше да загуби ума си по него. Ала когато за пръв път през живота си той,

военачалникът и наместникът, трябваше да седи пред дома на тая жена, когато нощта го накара да мечтае, когато чу горещите признания на друг мъж, тогава, също за пръв път през живота му, в него се роди особено чувство: смесица от желание, копнеж и ревност.

Ако би могъл да има Кама винаги, когато поиска, тя щеше да му омръзне бързо, дори може би нямаше да тича след нея. Но смъртта, която стоеше пред прага на спалнята ѝ, влюбеният певец и най-сетне унижителното положение на най-висш сановник пред жрица — всичко това го караше да изпада в състояние, което досега беше непознато на Рамзес, но затова пък го и привличаше.

Ето защо от десет дни той почти всяка вечер идваше в градините на богиня Астарта, като закриваше лице пред минувачите.

Една вечер, когато на пиршество пи много вино, Рамзес се измъкна от двореца. Твърдо бе решил той ден да влезе в жилището на Кама, а обожателите ѝ — нека си пеят под прозорците.

Той тръгна бързо през града, но в градините на светилището забави крачка, защото отново почувствува срам.

„Къде се е чуло и видяло — помисли той — наследникът на фараона да тича подир жени, като беден писар, който не може да заеме отникъде дори десет драхми? Всички сами идваха при мене, значи, и тази трябва да дойде.“

И той поиска да се върне.

„И все пак тая не може да дойде — казваше си, — защото ще я убият...“

Князът се спря разколебан.

„Кой би я убил?... Хирам ли, който не вярва в нищо, или Дагон, който сам вече не знае какъв е?... Да, но тук има множество финикийци и минават стотици хиляди фанатични и диви поклонници. В очите на тия глупци Кама би извършила светотатство, ако почне да ме посещава...“

И той отново тръгна към двореца на жрицата. И наум не му дойде, че и него може да заплашва опасност. Той, който, без да извади меч, може само с погледа си да повали целия свят в своите крака! Той, Рамзес, и опасност!...

Когато князът излезе измежду дърветата, забеляза, че домът на жрицата е по-силно осветен и по-шумен от обикновено. И наистина

стаите и терасите бяха препълнени с гости, а и около двореца кръжеше множество.

„Каква е тази тълпа?“ — помисли князът.

Множеството беше необикновено. Недалече от къщата стоеше грамаден слон, а на гърба му позлатена лектика с пурпурни завески. До слона пръхтяха, цвилеха и ровеха нетърпеливо с копита двадесетина коня с дебели шии и крака, със свързани на долния им край опашки и с метални начелници, които приличаха на шлемове.

Между неспокойните, почти диви животни се суетяха няколко десетки хора, каквито Рамзес още не беше виждал. Те имаха рошави коси, големи бради, остри шапки с наушници. Едни бяха облечени с дълги дрехи от дебело сукно, които достигаха до глезените им, други — с къси куртки и панталони, а някои носеха ботуши. Всички бяха въоръжени с мечове, лъкове и копия.

Като видя тия чужденци, силни, несръчни, които се смееха просташки, миришеха на лой и приказваха на някакъв непознат и твърд език, князът кипна. Както лъвът, когато види друго животно, макар и да не е гладен, се приготвя за скок, така и Рамзес почувствува към тия хора страшна ненавист, въпреки че с нищо не бяха се провинили пред него. Дразнеха го езикът им, облеклото им, миризмата им, дори конете им. Кръв нахлу в главата му и той посегна към меч си, за да скочи върху тях и ги избие — и тях, и животните им. Но се сепна.

„Сет ме е омагьосал!...“ — помисли той.

В същия миг край него мина гол египтянин с шапчица на глава и препаска около бедрата. Князът почувствува, че в тоя момент този човек му е мил, дори скъп, защото е египтянин. Той извади от кесията си златен пръстен на стойност двадесетина драхми и го даде на роба.

— Слушай — попита князът, — какви са тия хора?...

— Асирийци — прошепна египтянинът и ненавист блесна в очите му.

— Асирийци!... — повтори князът. — Значи, това са асирийци?... А какво правят тук?...

— Техният господар Саргон ухажва жрицата, свещената Кама, а те го пазят... Дано проказа ги изяде, кучешки синове!...

— Свободен си.

Голият човек се поклони ниско на Рамзес и се завтече навярно към готварницата.

„Значи, това са асирийци?... — помисли князът, като се вглеждаше в странните фигури и се вслушваше в омразния му, макар и неразбираем език. — Значи, асирийците са вече при Нил, дошли да се побратимяват с нас или да ни измамат, а техният велможа Саргон ухажва Кама...”

Князът тръгна към къщи. Цялата му замечтаност изгасна при блясъка на новата, макар и едва току-що събудена страст. Той, благороден и спокоен човек, почувствува смъртна омраза към вековечните врагове на Египет, с които се срещна за пръв път.

След като напусна светилището на Хатор и след разговора си с Хирам почна да мисли за война с Азия, но това бяха само размишления. Египет се нуждаеше от хора, а фараонът — от богатства; и понеже войната беше най-лесният начин да се добият тия неща и съвпаднаше с желанията му за слава, той взе да крои планове за война.

Но сега не го интересуваха богатствата, робите, нито славата, защото в него се беше обадил по-могътен глас от всичко това — гласът на омразата. Фараоните бяха воювали така дълго с асирийците, двете страни бяха пролели толкова много кръв и тая борба беше пуснала такива дълбоки корени в сърцата, че князът само като видя асирийските войници, се хвана за меч. Сякаш всичките духове на падналите бойци, всичките им усилия и страдания възкръснаха в душата на фараоновия син и зовяха за отмъщение.

Когато се върна в двореца, князът извика Тутмозис при себе си. Единият от двамата беше пиан, другият побеснял от гняв.

— Знаеш ли какво видях сега? — каза князът на любимеца си.

— Може би някого от жреците... — прошепна Тутмозис.

— Видях асирийци... О, богове!... Какво почувствувах... Какъв мръсен народ... Телата им са обвити от главата до петите с вълна като диви зверове, смърдят на стара лой, а пък какъв език, какви бради, какви коси!...

Той се разхождаше бързо из стаята, задъхан и възбуден.

— Мислех — каза Рамзес, — че презирам крадливите писари, лицемерните номарси, че мразя хитрите и амбициозни жреци... Чувствувах отвращение към евреите и се боях от финикийците... Но днес се убеждавам, че всичко онова е било играчка. Едва сега, когато

видях и чух асирийците, разбрах какво е омраза. Сега разбирам защо кучето разкъсва котката, която му е минала път...

— С евреите и финикийците си привикнал, ваше достойнство, а асирийците срещаш за пръв път — обади се Тутмозис.

— Финикийците не са проблем... — продължи сякаш на себе си князът. — Финикиецът, филистимяни-нът, сашу, либиецът, дори етиопецът, всички те са нещо като членове на нашето семейство. Когато не ни плащат данъците, сърдим им се, а когато платят, забравяме... Но асириецът е нещо толкова чуждо и така вражеско, че... Няма да се почувствувам щастлив, докато не наброя сто хиляди отсечени ръце!...

Тутмозис никога не беше виждал Рамзес в подобно настроение.

ОСМА ГЛАВА

Няколко дни по-късно князът изпрати любимеца си да покани Кама при него. Тя дойде веднага в добре закрыта лектика.

Рамзес я прие в отделна стая.

— Една вечер — каза той — бях пред дома ти.

— О, Астарта!... — извика жрицата. — На какво трябва да благодаря за тая височайша милост?... И какво ви попречи, достойни господарю, та не благоволихте да извикате своята робиня?...

— Имаше там някакви говеда. Като че ли асирийци.

— Значи, вие, ваше достойнство, сте се безпокоили вечер?... Никога не бих посмяла да допусна, че нашият владетел се намира на няколко крачки от мене под открито небе.

Князът се изчерви. Колко учудена щеше да бъде тя, ако научеше, че князът беше прекарал десет вечери под прозорците ѝ!

А може би Кама знаеше това, ако се съди по полу-усмихнатата ѝ уста и хитро сведените очи.

— И така, Кама — рече князът, — ти приемаш у дома си асирийци?

— Това е голям сановник!... — възкликна Кама. — Това е Саргон, сродник на асирийския цар, той подари пет таланта на нашата богиня...

— И ти му се отблагодаряваш сега, нали? — попита я престолонаследникът саркастично. — А понеже той е толкова знатен велможа, финикийските богове няма да те накажат със смърт.

— Какво говорите, господарю?... — отвърна тя и скръсти ръце. — Нима вие не знаете, че азиатецът, ако ще и в пустинята да ме намери, няма да вдигне върху мен ръка, дори ако бих му се отдала сама. Те се боят от боговете...

— Защо тогава идва при тебе тоя смрадлив... не, тоя набожен азиатец?

— Увещава ме да се преместя в светилището на Астарта във Вавилон.

— Ще отидеш ли?

— Ще отида... ако вие, господарю, заповядайте... — отговори Кама и закри лице с воала си.

Князът я хвана мълчаливо за ръка. Устните му трепереха.

— Не ме докосвайте, господарю — прошепна тя развълнувано. — Вие сте мой повелител, моя и на всички финикийци в тая страна опора, но... бъдете милостив...

Наместникът я пусна и почна да се разхожда из стаята.

— Горещ ден, нали?... — рече той. — Казват, че имало страни, където през месец мехир от небето пада на земята бял пух, който причинява хлад, а от огъня се превръща във вода. О, Кама, помоли боговете си да ми изпратят малко от този пух!... Какво говоря?... Ако покриеха с него целия Египет, всичкият този пух щеше да се превърне във вода, но — не би изстудил сърцето ми...

— Защото ти си като божествения Амон, ти си слънцето, скрито в човешки образ — отвърна Кама. — Тъмнината се пръсва там, накъдето обърнеш лицето си, а под блясъка на очите ти растат цветя.

Князът отново се приближи до нея.

— Но бъдете милостив — прошепна тя. — Вие сте добър бог, не можете да сторите зло на жрицата си...

Князът отново се отдръпна и направи движение, като че ли искаше да се отърси от някакъв товар. Кама, която го гледаше изпод полупритворените си клепачи, се усмихна незабелязано.

Когато мълчанието продължи твърде много, тя попита:

— Ти заповяда да ме повикат, мой повелителю. Аз съм тук и чакам да ми обявиш волята си.

— Ах, да!... — сепна се князът. — Кажете ми, жрицо... Аха!... Кой беше този в светилището ви, който така приличаше на мен?...

Кама сложи пръст на устата си.

— Свещена тайна... — прошепна тя.

— Едно е тайна, друго забранено — отвърна Рамзес. — Нека поне узнаем дали е човек или дух?...

— Дух.

— И този мой дух ли пееше под прозорците ти?...

Кама се усмихна.

— Аз не искам да посягам върху тайните на вашето светилище... — продължи князът.

— Ти си обещал това на Хирам, господарю — подхвърли жрицата.

— Добре! Добре! — прекъсна я раздражено наместникът. — За това чудо няма да говоря нито с Хирам, нито с когото и да било друг освен с тебе... Но ти, Кама, кажи на тоя дух или човек, който така много прилича на мен, да напусне Египет колкото може по-скоро и да не се показва на никого. Защото, виждаш ли... в никоя държава не може да има двама престолонаследници.

Внезапно Рамзес се плесна по челото. Досега говореше така, за да смути Кама, но сега му дойде съвсем сериозна мисъл.

— Интересно — каза той, като втренчено загледа Кама в очите — защо сънародниците ти ми показват моя жив образ?... Дали искат да ме предупредят, че ми имат заместник?... Наистина учудва ме постъпката им.

Кама се хвърли в краката му.

— О, господарю! — прошепна тя. — Ти, който носиш на гърдите си нашия най-висш талисман, нима можеш да допуснеш, че финикийците биха извършили нещо против тебе?... Но помисли само... В случай на опасност за тебе или ако пожелаеш да заблудиш неприятелите си, нима такъв човек няма да ти бъде полезен?... Финикийците само това искаха да ти покажат в храма...

Князът помисли и сви рамене.

„Да — рече си той. — Ако ми станеше нужда от нечия защита!... Но нима финикийците смятат, че аз няма да се справя сам?... В такъв случай лош покровител са си избрали.“

— Господарю — прошепна Кама, — нима не ти е известно, че Рамзес Велики е имал двама двойници — за враговете си?... И тия две царски сенки загинали, а той продължил да живее...

— Достатъчно... — прекъсна я князът. — А за да знаят народите на Азия, че аз съм милостив, подарявам, Кама, пет таланта за игри в чест на Астарта и скъпоценна чаша за храма ѝ. Още днес ще ги получиш.

Той кимна с глава и отпрати жрицата.

След като тя излезе, вълна от нови мисли нахлу в главата му.

„Наистина финикийците са много хитри. Ако тоя мой жив двойник е човек, могат да ми направят от него великолепен подарък, а аз някога ще върша с него чудеса, за каквито сигурно не е чувано в

Египет. Фараонът живее в Мемфис, а в същото време се показва в Тива или в Танис!... Фараонът се движи с армията към Вавилон и асирийците почват да трупат там главните си сили; в същото време фараонът с друга армия завладява Ниневия... Асирийците сигурно ще бъдат страшно учудени от подобна изненада...“

И отново в него се пробуди глуха омраза към силните азиатци, и отново видя своята триумфална колесница да преминава през бойното поле, осеяно с асирийски трупове и кошове, пълни с отсечени ръце.

Сега войната стана за душата му такава необходимост, както хлябът за тялото. Защото чрез нея не само можеше да обогати Египет, да напълни съкровището и спечели вековечна слава, но и да удовлетвори несъзнателното досега, а днес силно раздуханото пламенно желание да се унищожи Асирия.

Докато не бе видял тия бойци с рошави бради, Рамзес не мислеше за тях. Но днес те му пречеха. Нямаше място на този свят и за него, и за тях — някой трябваше да отстъпи: те или той.

Каква роля бяха изиграли за новоовладялото го настроение Хирам и Кама — той не си даваше сметка. Само инстинктивно чувствуваше, че трябва да воюва с Асирия, както прелетната птица чувствуваше, че през месец пахоно трябва да отлети на север.

Жаждата за война бързо овладяваше княза. Той почна да говори малко, усмихваше се рядко, при пиршествата седеше замислен, а същевременно все по-често пребиваваше сред войската и аристокрацията. Виждайки благосклонното отношение на наместника към военните, аристократическата младеж, па дори и възрастни хора почнаха да постъпват в полковете. Това направи впечатление на свети Ментезуфис и той изпрати на Херхор следното писмо:

„Откак асирийците пристигнаха в Пи-Баст, престолонаследникът е като в треска, а дворът му е настроен много войнствено. Пият и играят на кости както по-рано; но всички захвърлиха тънките дрехи и перуки и при все че е страшна жегата, ходят с войнишки шапки и кафтани.

Боя се да не би това войнствено настроение да оскърби достопочтения Саргон.“

Херхор веднага му отговори:

„Не е беда, че нашите изнежени аристократчета са станали толкова войнолюбиви през време на пребиваването на асирийците,

които от това ще си съставят по-добро мнение за нас. Изглежда, озарен от боговете, най-достойният наместник е отгатнал, че именно сега, когато са ни дошли пратеници на войнствен народ, трябва да дрънкаме мечовете.

Уверен съм, че това енергично държане на нашата младеж ще накара Саргон сериозно да си помисли и ще го направи по-отстъпчив при преговорите.“

За пръв път, откак съществуваше Египет, млад престолонаследник измами бдителността на жреците... Вярно, че зад него стояха финикийците и откраднатата от тях тайна за заговор с Асирия, което жреците дори не подозираха.

Но най-добрата маска на престолонаследника пред висшите жреци беше непостоянният му характер. Всички помнеха колко лесно миналата година той се беше прехвърлил от маневрите при Пи-Байлос в тихия чифлик на Сара и как напоследък се увличаше по пиршества, по административна дейност, после се отдаваше на благочестие, за да се върне отново към разгулен живот. Затова никой с изключение на Тутмозис не би повярвал, че той променчив младеж има някакъв план, някаква цел, към която ще се стреми с непреодолима упоритост.

А тоя път дори не трябваше да се чакат дълго нови доказателства за непостоянството на Рамзес.

Въпреки горещините в Пи-Баст Сара пристигна с целия двор и със сина си. Тя беше поотслабнала, детето малко болнаво или изморено, но и двамата изглеждаха много добре.

Князът беше възхитен. Той определи на Сара дом в най-прекрасната част на градината и почти цели дни прекарваше до люлката на сина си...

Забравени бяха пировете, маневрите и мрачната замисленост на Рамзес: благородниците от свитата му трябваше да пият и да се забавляват сами, те бързо отпасаха мечовете и отново се преоблякоха в най-елегантни дрехи. Смяната на облеклото се оказа още по-необходима и поради това, че князът ги водеше по няколко в жилището на Сара, за да им показва сина, своя син...

— Гледай, Тутмозис — обърна се той веднъж към любимеца си, — колко е хубаво това дете; същинско листче от розов цвят. И от това парче месо ще стане някога човек!... И това розово пиленце ще ходи някога, ще говори, дори ще се учи на ум и разум в жреческите

училища... Виждаш ли му ръчичките, Тутмозис?... — викаше възхитен Рамзес. — Запомни добре тия малки ръце, за да разказваш за тях някога, когато му подаря полк и му възложи да носи зад мене топора ми... И това е мой син, мой роден син!...

Нищо чудно, че когато господарят говореше така, на придворните им беше мъчно, че не могат да бъдат бавачки, пък дори и кърмачки на детето, което, макар да нямаше никакви династически права, беше все пак първороден син на бъдещия фараон.

Но тая идилия се свърши много бързо, защото... не съвпаднаше с интересите на финикийците.

Един ден достопочтеният Хирам дойде в двореца с голяма свита търговци, роби и бедни египтяни, на които даваше милостиня, и като застана пред престолонаследника, рече:

— Милостиви наш господарю! За да дадеш доказателство, че сърцето ти е изпълнено с милост към нас, азиатците, ти ни подари пет таланта да устроим игри в чест на божествената Астарта. Волята ти е изпълнена: ние подготвихме игрите, а сега идем с молба да благоволиш и ги почетеш с присъствието си.

Като каза това, беловласият тирски княз коленичи пред Рамзес и му подаде върху златен поднос златен ключ за лежа в цирка.

Рамзес с готовност прие поканата, а светите жреци Мефрес и Ментезуфис нямаха нищо против князът да участва в тържествата в чест на богиня Астарта.

— Преди всичко — каза достопочтеният Мефрес на Ментезуфис — Астарта отговаря на нашата Изида или на халдейската Истар. После, щом сме позволили на азиатците да си издигнат храм на наша земя, прилично е да бъдем понякога любезни към боговете им.

— Дори сме длъжни да проявим известна учтивост към финикийците след сключването на такъв трактат с Асирия!... — подхвърли достопочтеният Ментезуфис, като се смееше.

Циркът, към който се отправи наместникът в четири часа следобед, придружен от номарха и от най-висшите офицери, беше построен в градината на светилището на Астарта. Той представляваше кръгъл плац, ограден с висока колкото два човешки боя дървена ограда, около която имаше множество ложи и пейки, разположени амфитеатрално. Постройката нямаше покрив; а над ложите бяха разперени разноцветни платна във форма на крила на пеперуда:

прислужници ръсеха тия платна с ароматизирана вода и ги движеха, за да охладят въздуха.

Когато наместникът се появи в ложата си, присъстващите в цирка азиатци и египтяни нададоха гръмки викове. После зрелището започна с шествие на музиканти, певци и танцьорки.

Князът се огледа. От дясната му страна беше ложата на Хирам и на най-видните финикийци, отляво — ложата на финикийските жреци и жрици; сред тях Кама, която заемаше едно от първите места, правеше впечатление с богатото си облекло и с красотата си. Тя носеше прозрачна, окичена с разноцветни бродерии дреха, златни гривни на ръцете и краката си, а на главата си имаше диадема във форма на лотосов цвят, изработена с голямо майсторство от скъпоценни камъни.

Кама се поклони ниско заедно с другите жреци на княза, а след това се обърна наляво и подхвана оживено разговор с някакъв чужденец с великолепно осанка и леко прошарена коса. Брадата и косите на тоя човек и на другарите му бяха сплетени в множество малки плитки.

Рамзес дойде в цирка почти право от стаята на сина си и беше във весело настроение. Но когато видя, че Кама разговаря с някакъв чужд човек, той се намръщи и попита Тутмозис:

— Не знаеш ли кой е оня дългият, с когото любезничи жрицата?...

— Това е именно знаменитият вавилонски поклонник, достопочтеният Саргон.

— Но той е старик! — рече князът.

— Той е сигурно по-стар от двама ни, взети заедно, но е прекрасен мъж.

— Нима може да бъде хубав такъв варварин?... — възмути се наместникът. — Сигурен съм, че смърди на лой...

И двамата млъкнаха: князът от гняв, Тутмозис от страх, че се осмели да похвали човек, който не се харесваше на господаря му.

В това време на арената се изреждаха гимнастици, укротители на змии, танцьори, фокусници и шутове, които предизвикваха възхищение и възгласи у зрителите.

Но наместникът беше мрачен. В душата му оживяха временно заспалите страсти: омразата към асирийците и ревността му към Кама.

„Как може — мислеше той — тая жена да кокетничи с толкова стар човек, който на това отгоре има лице с цвят на оцавена кожа, неспокойни черни очи и брада на козел?...“

Веднъж само князът загледа по-внимателно какво става на арената.

Излязоха няколко голи халдейци. Най-възрастният заби в земята три къси копия с остриетата нагоре и е движения на ръцете приспа най-младия. После другите взеха приспания на ръце и го сложиха върху копията така, че едното подпираше главата му, второто — кръста, третото — краката.

Приспаният беше вцепенен като дърво. Старецът направи над него още няколко движения с ръце и издърпа копието, на което се подпирала краката. После издърпа копието изпод плещите и накрая това, върху което лежеше главата.

И ето, посред бял ден, пред няколко хиляди свидетели, приспаният халдеец увисна без никаква подпора в хоризонтално положение във въздуха, на няколко лакти над земята. Накрая старецът го тласна към земята и го разбуди.

Всички в цирка бяха изумени; никой не смееше да викне, нито да ръкопляска. Само от някои ложи хвърляха цветя.

Рамзес също беше учуден. Той се наведе към ложата на Хирам и прошепна на стария княз:

— А това чудо бихте ли могли да направите в храма на Астарта?

— Аз не зная всички тайни на нашите жреци — отвърна Хирам объркан, — но знам, че халдейците са много хитри...

— Но ние всички видяхме, че тоя младеж висеше във въздуха.

— Ако не са ни омагьосали — каза неохотно Хирам и загуби настроение.

След кратка почивка, през време на която по ложите на сановниците разнесоха свежи цветя, студено вино и сладкиши, започна най-важната част от зрелището — борба с бикове.

Под звуците на тръби, барабани и флейти на арената беше изкаран едър бик с покривало на главата, за да не вижда. После се втурнаха няколко голи хора, въоръжени с копия и един — с къс меч.

По даден от княза знак прислугата, която докара бика, се разбяга, а един от копиеносците раздра покривалото върху главата на бика.

Няколко мига животното стоеше като смаяно, после почна да тича подир копиеносците, които го бодяха и дразнеха.

Тая безплодна борба продължи около петнадесет минути. Хората мъчеха бика, а той, запенен, облян с кръв, се изправяше на два крака или гонеше неприятелите си по цялата арена, без да може да настигне някого.

Най-сетне падна, осмян от публиката.

Отегчен, князът вместо към арената гледаше към ложата на финикийските жреци. И видя, че Кама се беше преместила по-близо до Саргон и водеше с него оживен разговор. Асириецът я поглъщаше с поглед, а тя, усмихната и засрамена, понякога му шепнеше нещо, наведена така, че косите ѝ се смесваха с чорлите на варварина, а понякога се извъръщаше от него с престорен гняв.

Рамзес почувствува болка в сърцето си. За пръв път му се случваше една жена да дава в негово присъствие предпочитание на друг мъж. И на това отгоре на почти стар човек и асириец!...

В това време сред публиката се разнесе глух шум. Въоръженият с меч човек на арената каза да му вържат лявата ръка на гърдите, останалите провериха копията си и беше пуснат втори бик.

Когато един копиеносец свали покривалото от очите му, бикът се обърна и се огледа наоколо, сякаш искаше да изброи противниците си. А когато почнаха да го бодат с копията си, той се отдръпна до оградата, за да се запази отзад. После наведе глава и заследи изпод око движенията на нападателите си.

Отначало копиеносците се прокрадваха предпазливо отстрани, за да го мушнат. Но тъй като животното продължаваше да стои неподвижно, те придобиха смелост и почнаха да притичват все по-близо пред очите му.

Бикът още повече наведе глава, но стоеше като вкопан в земята. Публиката започна да се смее, но внезапно веселостта ѝ се промени в тревожен вик. Бикът издебна удобен момент, скочи тежко напред, улучи един от копиеносците и с един замах на рогата си го хвърли нагоре.

Човекът падна на земята с изпотрошени кости, а бикът препусна към другата страна на арената и пак зае отбранителна позиция.

Копиеносците отново го обкръжиха и почнаха да го дразнят, а в това време прислужници от цирка се завтекоха на арената, за да

вдигнат стенещия ранен. Въпреки удвоените мушкания на копията бикът стоеше неподвижно; но когато трима слуги взеха на рамене загубилия съзнание копиеносец, той врѣхлетя като вихър върху тях, изпосѣбори ги на земята и започна страшно да ги тѣпче с копита.

Между публиката настѣпи суматоха: жените плачеха, мъжете проклинаха и хвърляха върху бика каквото им попаднеше подрѣка. По арената падаха тояги, ножове, дори дѣски от пейките.

Тогава срещу разяреното животно се впусна човекът с меча. Но копиеносците бяха загубили ума и дума, не го подкрепяха както трябва, та бикът го повали и започна да гони другите.

Случило се беше нещо нечувано досега в цирковете: на арената лежаха петима души, другите се защитаваха неумело и бягаха от животното, а публиката ревеше от гняв или от страх.

Изведнѣж всичко утихна, зрителите наставаха и се наведоха, ужасеният Хирам побледня и разпери рѣце... От ложите на сановниците изскочиха двама души: княз Рамзес с изтеглен меч и Саргон с къса брадва.

Бикът тичаше наоколо по арената с наведена глава и вирната опашка, вдигайки облаци прах. Той се впусна направо срещу княза; но сякаш отблъснат от величието на фараоновия син, отмина Рамзес, хвърли се върху Саргон и... падна на място!... Срѣчният и страшно силен асириец го беше повалил с един удар на топора си между очите.

Публиката зави от радост и почна да обсипва с цветя Саргон и жертвата му. В това време Рамзес стоеше с изваден меч, учуден и разгневен; той гледаше как Кама грабеше от съседите си цветя и ги хвърляше на асириеца.

Саргон приемаше равнодушно възхищението на публиката. Той ритна с крак бика, за да се увери, че не е вече жив, после направи няколко крачки към княза, каза нещо на своя език и се поклони с достойнството на големец.

Кървава мъгла изплува пред очите на Рамзес: с готовност би забил меча си в гърдите на тоя победител. Но се овладя, помисли миг и като сне от шията си златна огърлица, подаде я на Саргон.

Асириецът се поклони още веднѣж, целуна огърлицата и я сложи на шията си. А князът, посинял от гняв, трѣгна към вратичката, през която артистите излизаха на арената, и сред грѣмките възгласи на публиката напусна цирка с чувство на дълбоко унижение.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Беше вече месец тот (краят на юни — началото на юли). Поради горещините напливът на поклонници в Пи-Баст и околностите му взе да намалява. Но в двора на Рамзес продължаваха да се веселят и да говорят за случилото се в цирка.

Придворните хвалеха смелостта на княза, нетактичните се възхищаваха от силата на Саргон, жреците със сериозен израз на лицето казваха, че престолонаследникът не е трябвало да се бърка в борбата с бикове. За това имало други хора, платени, които съвсем не се радват на всеобщо уважение.

Рамзес или не чуваше различните мнения, или не им обръщаше внимание. В паметта му се бяха отпечатали два епизода от зрелището: асириецът му изтръгна победата над бика и ухажваше Кама, която посрещаше това много благосклонно.

Понеже не беше прилично да покани при себе си финикийската жрица, един ден той ѝ изпрати писмо, с което съобщаваше, че иска да я види, и питаше кога ще го приеме. По същия куриер Кама отговори, че ще го чака същия ден вечерта.

Щом се появиха звезди, князът се измъкна тайно (както му се струваше) от двореца и тръгна.

Градината на светилището на Астарта беше почти пуста, особено около дома на жрицата. В къщата беше тихо и горяха само няколко светлинки.

Когато князът почука несмело, жрицата му отвори сама. Тя му целуна ръцете в тъмното преддверие и пошепна, че би умряла, ако тогава, в цирка, освирепялото животно му беше причинило нещо лошо.

— Но сега трябва да си спокойна — отвърна сърдито престолонаследникът, — любовникът ти ме спаси.

Когато влязоха в една стая, князът забеляза, че Кама плаче.

— Какво значи това? — попита той.

— Отвърна се от мене сърцето на нашия господар — рече тя. — И може би с основание.

Престолонаследникът се усмихна горчиво.

— Защо? Любовница ли си му вече, свещена девойко, или ти предстои да станеш такава?...

— Любовница?... Никога!... Но може да стана жена на тоя ужасен човек.

Рамзес скочи от мястото си.

— Сънувам ли?... — извика той. — Или Сет ме е проклет?... Ти, жрица, която пазиш огъня при олтара на Астартата, която под страх на смъртно наказание трябва да останеш девица, ще се жениш?... Вярно, че финикийското лицемерие е по-лошо, отколкото разправят хората!

— Чуй ме, господарю — рече Кама, като бършеше очите си, — и ме укори, ако заслужавам. Саргон иска да ме вземе за жена, за своя първа жена. Според нашите закони при крайно изключителни случаи жрица може да се ожени, но само за мъж с царска кръв. А Саргон е сродник на цар Асар...

— И ти ще се ожениш за него?

— Какво мога да сторя, щом върховният жречески съвет на Тир ми заповяда?... — отвърна тя и отново се обля в сълзи.

— А защо тоя съвет държи толкова за Саргон? — попита князът.

— Изглежда, че много държи — каза тя с въздишка. — Говори се, че асирийците щели да завладеят Фи-никия. Саргон щял да стане сатрап...

— Ти си полудяла!... — възкликна князът.

— Казвам това, което зная. В нашия храм вече втори път уреждат молебени, за да отмине това нещастие от Финикия. Първия път го правихме, преди ти, господарю, да дойдеш при нас...

— А сега защо пак?...

— Защото се говори, че тия дни пристигнал в Египет халдейският жрец Истубар с писма, с които цар Асар назначава Саргон за свой посланик и пълномощник да сключи с вас договор за завладяването на Финикия.

— Но аз... — прекъсна я князът.

Искаше да каже „нищо не зная“, но се въздържа. Почна да се смее и отвърна:

— Кама, кълна ти се в честта на моя баща, че докато съм жив, Асирия няма да заграби Финикия. Това достатъчно ли е?

— О, господарю!... Господарю!... — извика тя и се хвърли в краката му...

— И сега сигурно няма да станеш жена на тоя грубиян?

— Ах! — трепна тя. — Има ли нужда да ме питаш?

— И ще бъдеш моя... — прошепна князът.

— Значи, желаяш смъртта ми?... — отвърна тя ужасена. — Ех!...

Щом искаш това, готова съм...

— Желая да живееш... — шепнеше той, пламнал от страст — да живееш и да ми принадлежиш...

— Това е невъзможно...

— А върховният жрчески съвет в Тир?

— Той може само да ме ожени...

— Но ти ще влезеш в моя дом.

— Ако вляза там не като твоя жена, ще умра... Но съм готова... дори да не видя утрешното слънце...

— Бъди спокойна... — отговори сериозно князът, — Който е придобил благоволението ми, на него никой не може да му стори зло.

Кама отново коленичи пред него.

— Как може да стане това?... — попита тя и скръсти ръце.

Размес беше толкова възбуден, така забравяше положението и дълга си, че беше готов да обещае женитба на жрицата. Въздържа го от тая постъпка не разсъдъкът, а някакъв глух инстинкт.

— Как може да стане това?... Как може да стане това?... — шепнеше Кама, като го поглъщаше с очи и целуваше краката му.

Князът я вдигна, настаня я далеко от себе си и отвърна с усмивка:

— Питаш ме как може да стане това... Ще ти обясня. Преди да стана пълнолетен, последен мой учител беше един стар жрец, който знаеше на памет множество чудни истории из живота на боговете, царете, жреците, дори на низшите чиновници и селяните.

Тоя старец, известен с благочестието и чудесата си, не зная защо, не обичаше жените, дори се боеше от тях. Затова много често ми говореше за изменчивостта на жената, а веднъж, за да ми докаже каква силна власт имате вие над мъжете, ми разказа следната история.

Някакъв млад, беден писар, който нямал в торбата си дори меден утен, а само една ечемична питка, пътувал от Тива за Долен Египет, за да дири работа. Казали му били, че в тая част на Египет живеят най-

богатите големци и търговци и стига да има късмет, може да си намери добра работа и да забогатее.

И ето, вървял той по брега на Нил (за кораб нямал с какво да плати) и си мислел:

„Колко лекомислени са хората, които, след като наследят от родителите си един талант, два таланта или дори десет таланта, вместо да увеличават богатството си чрез търговия или като дават заеми с висока лихва, пилеят парите си? Аз, ако имах една драхма... Ех, една драхма е малко... Но ако имах един талант или още по-добре няколко ниви, щях да ги увеличавам от година на година и към края на живота си щях да бъда богат колкото най-богатия номарх.

Но какво да правя!... — казал си той с въздишка. — Боговете, изглежда, покровителствуват само глупците; а пък аз съм изпълнен с мъдрост от перуката до босите си пети. А ако и в моето сърце се крие някакво зърно глупост, то е само затова, че наистина не бих могъл да пропиляя богатство и дори не бих знаел как да се заловя за такова безбожно дело.“

Като разсъждавал така, бедният писар минал край една глинена колиба, пред която седял човек, нито млад, нито стар, с поглед, който прониквал чак до глъбините на сърцето. Писарят, мъдър като щъркел, веднага се сетил, че това сигурно е някой бог, поклонил се и рекъл:

— Поздравявам те, достопочтени собственико на този прекрасен дом. Съжалявам само, че нямам нито вино, нито месо, за да го поделя с тебе в знак на уважение и да ти докажа, че всичко, което имам, е и твое.

На Амон — това бил той в човешки образ — се харесала любезността на младия писар. Той го изгледал и попитал:

— Какво мислеше, като идваше насам? Защото виждам мъдрост върху челото ти, а пък аз съм от тия, които събират думите на истината, както яребицата пшеничните зърна.

Писарят въздъхнал.

— Мислех — казал той — за своята бедност и за тия лекомислени богаташи, които, неизвестно защо и как, пропиляват богатствата си.

— А ти не би ли ги пропилял? — попитал богът все още в човешки образ.

— Погледни ме, господарю — рекъл писарят. — Аз имам продупчено наметало, а по пътя загубих сандалите си, но папируса и мастилницата винаги нося със себе си, като своето собствено сърце. Защото и като ставам, и като си лягам да спя, повтарям, че е по-добре да бъдеш умен бедняк, отколкото глупав богаташ.

А щом съм такъв, щом мога да пиша на двете писма и да направя най-сложни сметки, щом знам всички растения и всички животни, които съществуват под небето, можеш ли да помислиш, че аз, толкова умен човек, ще съм способен да пропиляя богатство?

Богът се замислил и рекъл:

— Думите ти текат бързо като Нил при Мемфис; но ако наистина си толкова умен, напиши ми „Амон“ по двата начина.

Писарят извадил мастилницата, четчицата и за късо време на вратата на колибата написал „Амон“ по двата начина така изразително, че дори безсловесните животни се спирали, за да почетат бога.

Богът бил доволен и добавил:

— Ако ти смяташ така добре, както пишеш, направи ми следната търговска сметка: ако за една яребица ми дават четири кокоши яйца, колко яйца ще трябва да ми дадат за седем яребици?

Писарят събрал камъчетата, наредил ги в различни редици и преди слънцето да залезе, отговорил, че за седем яребици трябва да се дадат двадесет и осем кокоши яйца.

Всемогъщият Амон чак се усмихнал, че вижда пред себе си такъв голям мъдрец и рекъл:

— Виждам, че си ми казал истината за мъдростта си. Ако се окажеш и постоянен в добродетелта, ще направя така, че да бъдеш щастлив през целия си живот, а след смъртта синовете ти ще сложат твоята сянка в прекрасна гробница. Кажи сега — какво богатство искаш, което не само няма да пропилееш, но и ще го умножиш?

Писарят паднал пред краката на милостивия бог и отвърнал:

— Ако имах поне тая колиба и четири мери земя, щях да бъда богат.

— Добре — рекъл богът, — но най-напред се огледай дали това ще ти стигне.

Завел го той в колибата и му казал:

— Ето ти тук четири кепета и четири престилки, две наметала за лошо време и два чифта сандали. Тук е огнището, тук пейката, на

която можеш да спиш, ето ти стъпа за чукане пшеница и нощви за хляб...

— А това какво е? — попитал писарят и посочил някаква фигура, покрита с платно.

— Това е единственото нещо, което не бива да пипаш, защото ще загубиш богатството си — отвърнал богът.

— О!... — викнал писарят. — То може да си седи тук хиляда години и няма да го бутна... Извинете, ваша милост, какъв е тоя чифлик, дето се вижда там?...

И се навел през прозореца на колибата.

— Ти добре рече — казал Амон. — Това е чифлик, и то хубав чифлик. Има просторна къща, петдесет мери земя, двадесетина глави добитък и десет роби. Ако би искал да притежаваш тоя чифлик...

Писарят паднал пред краката на бога.

— Има ли — попитал той — такъв човек под слънцето, който не би предпочел пшеничната питка пред ечемичната?...

Като чул това, Амон изрекъл някакво заклинание и в същия миг двамата се намерили в разкошния дом на чифлика.

— Ето ти — казал богът — легло, покрито с резба, пет масички и десет стола. Ето ти бродирани дрехи, бъчва и чаши за вино, маслена лампа и лектика...

— А това какво е — попитал писарят и посочил някаква фигура, която стояла в ъгъла, покрита с воал.

— Само това нещо — отвърнал богът — не закачай, защото ще загубиш цялото си богатство.

— Ако ще дори десет хиляди години да живея — възкликнал писарят, — няма да се докосна до тоя предмет!... Защото смятам, че след мъдростта най-хубавото нещо е богатството... А какво е това, дето се вижда там? — попитал той след малко и посочил огромен дворец сред градината.

— Това е княжеско имение — отвърнал богът. — Състои се от дворец, петстотин мери земя, сто роби и няколкостотин глави добитък. Това е голямо имение, но ако смяташ, че твоят ум ще се справи...

Писарят отново паднал в краката на Амон и се облял в радостни сълзи.

— О, господарю!... — възкликнал той. — Има ли някъде такъв безумец, който вместо чаша пиво да не иска бъчва вино?

— Думите ти са достойни за мъдрец, който може да решава най-трудни задачи — рекъл Амон.

После произнесъл някакви заклинателни слова и двамата с писаря се намерили в двореца.

— Ето ти — казал добрият бог — трапезария с позлатени канапета и столове, с масички от разноцветно дърво. Долу има кухня за петима готвачи, склад за хранителни продукти, в който ще намериш всякакви меса, риби и сладкиши, най-сетне — мазе с най-хубаво вино. Ето ти тук спалнята с подвижен покрив; когато спиш, с него робите ти ще те разхлаждат. Обръщам ти внимание на леглото: то е от кедр, подпира се на четири лъвски лапи, изкусно излени от бронз. Тук е гардеробът, пълен с ленени и вълнени дрехи; а в сандъците ще намериш пръстени, огърлици, гривни...

— А това какво е?... — попитал внезапно писарят и посочил някаква фигура, покрита с воал, везан със златни и пурпурни конци.

— От това именно трябва най-много да се пазиш — отвърнал богът. — Ако го докоснеш, огромното ти богатство ще пропадне. А в Египет наистина няма много имения като това. Трябва също да ти кажа, че в съкровището имаш десет таланта в злато и скъпоценни камъни.

— Повелителю мой!... — викнал писарят. Позволи ми да поставя на най-видно място в двореца твоя образ, пред който ще паля благовония три пъти дневно.

— Но онова избягвай! — отвърнал Амон и посочил покритата с воал фигура.

— Освен ако си загубя ума и стана по-лош от дива свиня, за която между виното и помията няма никаква разлика — рекъл писарят. — Нека тая фигура под воала се кае тук сто хиляди години — аз няма да я пипна, щом е такава волята ти.

— Помни, че ще загубиш всичко!... — извикал богът и изчезнал.

Щастливият писар тръгнал да се разхожда из двореца си и поглеждал през прозорците. Надникнал в съкровището и претеглил на ръка златото: било тежко; разгледал скъпоценните камъни — били истински. Заповядал да му донесат ядене: веднага дотичали роби, окъпали го, избръснали го и го облекли в тънки дрехи.

Хапнал и пийнал като никога, защото гладът и вкусните гозби засилвали апетита му. После запалил благовония пред статуята на

Амон и я накичил със свежи цветя. След това седнал при прозореца.

На двора цвилели два коня, впрегнати в колесница, цялата покрита с резба. На друго място група хора с копия и мрежи в ръце успокоявали ловни кучета, които, усетили предстоящия лов, немирно се дърпали. Пред хамбара един писар получавал зърно от земеделците, край обора пред друг писар се отчитали надзирателите на пастирите.

В далечината се виждала маслинова горичка, висок хълм, обрасъл с лозя, пшенични ниви, а навсякъде по полето — гъсто засадени финикови палми.

„Наистина! — казал си той. — Аз съм днес толкова богат, колкото заслужавах. Едно само ме учудва: как толкова години можах да издържа в унижение и нищета! Но трябва да си призная — продължавал той мислено, — че не знам дали ще съумея да увелича това огромно богатство; пък и аз нито се нуждая от повече, нито ще имам време да се занимавам с търговски сделки.“

В стаите обаче скоро му доскучало и той излязъл навън, разгледал градината, обиколил полето, поговорил със слугите, които падали пред него ничком; а те били така облечени, че вчера сам той би смятал за голяма чест да им целува ръцете. Но понеже и това го отегчило, върнал се в двореца и почнал да разглежда запасите храни в склада и в мазето, а също и разните предмети из стаите.

— Хубаво е всичко това — казвал си той, — но щеше да бъде още по-хубаво, ако предметите бяха от чисто злато, а каните — от скъпоценни камъни.

По едно време очите му неволно се обърнали към ъгъла, където стояла покритата с бродиран воал фигура и въздишала.

„Въздишай си, въздишай!“ — мислел той и взел кадилницата да изгори благовония пред статуята на Амон.

„Добър е тоя бог — мислел той, — щом оценява достойнствата на мъдреците дори когато са боси и ги възнагражда справедливо. Какво великолепно имение ми даде!... Е, вярно е, че и аз го почетох, като написах и на двете писма името «Амон» на вратата на колибата. Или как хубаво му пресметнах колко кокоши яйца ще получи срещу седем яребици. Прави бяха учителите ми, като твърдяха, че мъдростта отваря устата дори на боговете.“

Отново погледнал в ъгъла. Покритата с воал фигура пак въздъхнала.

— Интересно — казал си писарят, — защо моят приятел Амон ми забрани да докосвам туй нещо, дето стои там в ъгъла? Е, за такова богатство имаше право да ми постави условия, при все че аз не бих направил това. Защото, щом целият дворец е моя собственост, щом мога да употребявам всичко, което е тук, защо да не мога дори да докосна онова нещо?...

То така се казва обикновено — не бива да се пипа! Но все пак бих могъл да видя...

Той се приближил до фигурата, свалил внимателно воала и видял... нещо много хубаво. Уж красив юноша, но не бил юноша... Косата — дълга до коленете, чертите нежни, погледът изпълнен със сладост.

— Какво си ти? — обърнал се той към фигурата.

— Аз съм жена — отговорила му тя с такъв тънък глас, сякаш го пронизал финикийски нож през сърцето.

„Жена? — помислил писарят. — Това не са ме учили в жреческото училище.“

— Жена?... — повторил той. — А тук какво имаш?...

— Това са очите ми.

— Очите ти?... Какво ще видиш ти с такива очи, които могат да се разтопят от каква и да е светлина?

— Моите очи не са, за да гледам с тях, а ти да ги гледаш — отговорила фигурата.

— Странни очи! — рекъл си писарят, като се разхождал по стаята.

Отново се спрял пред фигурата и попитал:

— А това какво е?

— Това е устата ми.

— О, богове! Та ти ще умреш от глад — извикал той, — с такава малка уста не можеш да се нахраниш!...

— Моята уста не е за ядене — отвърнала фигурата, — а за да я целуващ.

— Да я целувам? — повторил писарят. — И това не са ме учили в жреческото училище... А това тук... то пък какво е?

— Това са ръчичките ми.

— Ръчичките?... Добре, че не каза ръцете, защото с такива ръце ти не би могла да направиш нищо, дори да издоиш овца.

— Моите ръчички не са за работа.

— А за какво? — учудил се писарят, като пипал един по един пръстите й...

(Както аз твоите, Кама — каза престолонаследникът, милвайки малките ръце на жрицата.)

— За какво са такива ръце? — попитал писарят повторно фигурата.

— За да те прегръщам през шията.

— Искаш да кажеш: за врата?... — изкрещял ужасен писарят, когато някога жреците винаги хващали за врата, когато искали да го бият.

— Не за врата — рекла жената, — а така...

И тя го прегърнала — продължи князът — с ръце през шията, ето така... (Тук той прегърна жрицата.) И го притиснала до гърдите си... ето така... (Тук Рамзес се притисна до Кама.)

— Господарю, какво правиш?... — прошепна Кама. — Та това значи моята смърт...

— Бъди спокойна — отвърна князът, — аз само ти показвам какво е правила фигурата с писаря.

... Внезапно земята затреперала, дворецът изчезнал, изчезнали кучетата, конете и робите. Възвишението, покрито с лозя, се превърнало в гола скала, маслиновите дървета в тръне, а пшеницата — в пясък...

Когато се пробудил в обятията на любимата си, писарят разбрал, че той отново е същият бедняк, какъвто е бил вчера на пътя. Но не съжалявал за богатството си, понеже имал жена, която го обичала и галела!...

— Значи, всичко изчезнало, а само тя останала!... — възкликна наивно Кама.

— Милостивият Амон му я оставил за утеха — каза князът...

— О, Амон е милостив само към писарите! — отвърна Кама. — Но какво значи тая история?

— Отгатни. Нали чу от какво се е отказал бедният писар заради целувката на жената...

— Но от трона не би се отрекъл! — прекъсна го жрицата.

— Кой знае?... Ако много го молят — прошепна страстно Рамзес.

— О, не!... — извика Кама и се изтръгна от обятията му. — От трона не бива да се отказва, защото какво ще стане тогава с обещанията му за Финикия!...

Двамата се загледаха в очите дълго... дълго... И в този момент князът почувствува, че сякаш в сърцето му се е отворила рана и от тази рана е изтекло някакво чувство. Не страст, защото страстта си беше останала, а уважението и вярата в Кама.

„Чудни са тия финикийки — помисли престолонаследникът. — Можеш да лудееш по тях, но не бива да им вярваш!...“

Той се почувствува изморен и се сбогува с Кама. На тръгване огледа стаята, сякаш му беше мъчно да се раздели с нея, и си каза:

„И все пак ти ще станеш моя и финикийските богове няма да те убият, ако мислят за своите светилища и жреци...“

Едва Рамзес напусна вилата на Кама, в стаята се втурна някакъв млад грък, удивително красив и удивително приличащ на египетския престолонаследник. Лицето му беше изкривено от ярост.

— Ликон!... — извика уплашена Кама. — Какво правиш тук?...

— Подла гадино!... — отвърна гръкът със звучен глас. — Дори месец не е минал от онай вечер, когато се кълнеше, че ме обичаш, че ще избягаш с мене в Гърция, а вече на друг любовник се хвърляш на шията... Мъртви ли са боговете, или справедливостта е избягала от тях?...

— Безумни ревнивецо — прекъсна го жрицата, — ти ще ме погубиш...

— Сигурно аз ще те убия, а не твоята каменна богиня... Ето с тия ръце — викаше той и протягаше ръце като орлови нокти — ще те удуша, ако станеш любовница...

— Чия?...

— Знам ли аз?... Навярно и на онай дъртак, асириеца, и на това князче, чиято глава ще разбия с камък, ако продължава да се влачи тук... Княз!... Малко му са всичките жени на Египет, та... му се приискали чужди жрици... Жриците са за жреците, не за чуждите...

Кама вече бе дошла на себе си.

— А ти не си ли чужд за нас? — рече тя високомерно.

— Змия!... — избухна гръкът повторно. — Аз не мога да бъда чужд за вас, щом съм отдал в служба на вашите богове гласа си, с който са ме дарили боговете... А колко пъти вече използвахте

външността ми, за да заблуждавате глупавите азиатци, че египетският престолонаследник изповядва тайно вашата вяра?...

— Тихо!... Тихо!... — изсъска жрицата и му запуши устата с ръка.

Нещо в докосването ѝ, изглежда, му подействува омагьосващо, защото гъркът се успокои и ѝ зашепна тихо:

— Слушай, Кама. Тия дни в Себеницкия залив ще пристигне гръцки кораб, управляван от мой брат. Постарай се първожреецът да те изпрати в Пи-Уто, откъдето най-сетне ще можем да избягаме в Северна Гърция, на едно пустинно място, където още не е стъпвал финикийски крак...

— Ще стъпи, ако аз се скрия там — пресече го жрицата.

— Ако падне косъм от главата ти — прошепна разяреният грък, — кълна се, че Дагон... че всички тукашни финикийци ще загубят главите си или ще изпукат в каменните кариери! Ще разберат какво може гъркът...

— Аз пък ти казвам — отвърна със същия глас жрицата, — че докато не събера двадесет таланта, няма да мръдна оттук... А имам само осем...

— Откъде ще вземеш останалите?

— Ще ми ги дадат Саргон и наместникът.

— За Саргон съм съгласен, но за княза не!...

— Ех, че си глупав, Ликон, нима не виждаш защо ми харесва донякъде тоя хлапак!... Прилича на тебе!...

Гъркът се успокои напълно.

— Добре, добре!... — измърмори той. — Разбирам, че когато една жена има да избира между престолонаследника и такъв певец като мене, няма защо да се боя... Но аз съм ревнив и необуздан, затова те моля да не ставаш много интимна с него.

Той я целуна, измъкна се от вилата и изчезна в тъмната градина.

Кама замахна след него със стиснат юмрук.

— Жалък смешник!... — прошепна тя. — При мене ти можеш да бъдеш само роб, задължен да ми пее...

ДЕСЕТА ГЛАВА

Когато на другия ден Рамзес отиде да види сина си, намери Сара потънала в сълзи. Той я попита за причината. Отначало Сара отговаряше, че нищо ѝ няма, после, че ѝ е тъжно, най-сетне падна в краката на Рамзес и силно се разплака.

— Господарю... господарю мой!... — хълцаше тя. — Аз зная, че вече не ме обичаш, но поне не се излагай на опасност...

— Кой ти каза, че не те обичам? — попита учудено князът.

— Та нали имаш три нови жени в дома си... моми от знатни родове...

— Ах... в това ли била работата...

— А сега се излагаш на опасност за четвърта... за изменчива финикийка...

Князът се смути. Откъде ли Сара можеше да знае за Кама и да отгатне, че е изменчива?...

— Както прахът се промъква в скрина, така злата мълва нахлува и в най-спокойните къщи — рече Рамзес. — Кой ти е говорил за финикийка?...

— Знам ли аз? Лошо предсказание и сърцето ми.

— Значи, и предсказания дори има?...

— Страшни! Една стара жрица узнала като че ли с помощта на кристална топка, че всички ще загинем поради финикийците или поне аз и... синът ми!... — избухна отново Сара.

— И ти, която вярваш в единия, в Йехова, се боиш от приказките на някаква си глупава старица, а може би и интригантка?... Къде остана твоят велик бог?...

— Моят бог е само мой, а другите — са твои, затова трябва да ги уважавам.

— Значи, тая старица ти е говорила за финикийците? — попита Рамзес.

— Тя ми врачува по-рано, още като живеех край Мемфис, и ми каза, че трябва да се пазя от финикийците — отвърна Сара. — Но сега всички тук говорят за някаква финикийска жрица. Знам ли аз, може би

само нещо обърква загрижената ми глава. Говорят дори, че ако не били нейните уроки, ти, господарю, нямало да скочиш тогава на арената... Ах, ако беше те убил бикът!... И сега още, като помисля за нещастieto, което можеше да се случи, сърцето ми замира...

— Всичко това са глупости, Саро — прекъсна я весело князът. — Когато аз приближа до себе си, се издига толкова високо, че никакъв страх не бива да го плаши... Още по-малко такива глупави слухове.

— А нещастieto? Нима съществува толкова висока планина, до която не може да достигне неговата стрела?...

— Майчинството те е изморило, Саро — каза князът, — а горещината разстройва мислите ти и затова се тревожиш без причина. Бъди спокойна и се грижи за сина ми. Човек — каза той замислено, — който и да е, финикиец или грък, може да стори зло само на себеподобните си, но не и на нас, които сме богове на тоя свят.

— Какво каза ти за гърка?... Какъв грък?... — попита неспокойно Сара.

— Аз ли казах „грък“?... Нищо не помня. Може да се е промъкнала такава дума през устата ми, а може и така да си чула.

Той целуна Сара и сина си и се сбогува. Но не можа да прогони безпокойството си.

„Веднъж за винаги трябва да разбере — мислеше по пътя той, — че в Египет не може да се укрие никаква тайна. Мене ме следят жреците и придворните ми дори тогава, когато са или се преструват на пияни, а над Кама бдят змийските зеници на финикийците. Но щом досега не я скриха от мен, значи, не се грижат много за нейната чистота. Пък и от кого да я крият? От мене ли? Та нали сами ми откриха измамите, които вършат в светилището си!... Кама ще ми принадлежи... Твърде голям интерес имат те от това, за да поискат сами да си навличат гнева ми...“

Няколко дни по-късно при княза дойде светият жрец Ментезуфис, помощник на достопочтения Херхор в министерството на войната. Като гледаше бледото лице и сведените очи на пророка, Рамзес отгатна, че и той вече знае за финикийката, а може би като жрец иска дори да го укори. Но Ментезуфис тоя път не засегна сърдечните работи на престолонаследника.

Като поздрави княза твърде официално, пророкът седна на посоченото му място и започна:

— От мемфиския дворец на господаря на вечността ме уведомиха, че тия дни в Пи-Баст е пристигнал великият халдейски жрец Истубар, придворен астролог и съветник на негова милост цар Асар.

Князът искаше да подскаже на Ментезуфис целта на пристигането на Истубар, но прехапа устни и замълча.

— Знаменитият Истубар — продължаваше жрецът — е донесъл със себе си документи, по силата на които достопочтеният Саргон, сродник и сатрап на негова милост цар Асар, остава у нас като посланик и пълномощник на този могъщ владетел...

Рамзес за малко не избухна в смях. Сериозността, с която Ментезуфис благоволяваше да му открие частица от отдавна известните му тайни, го изпълни с веселост и презрение.

„Значи, този фокусник — мислеше престолонаследникът — дори не предчувствува, че аз зная всичките им мошеничества?...”

— Достопочтеният Саргон и уважаемият Истубар — каза Ментезуфис — ще отидат в Мемфис, за да целунат нозете на негово величество. Преди това обаче вие, ваше достойнство, ще благоволите, като наместник, да приемете милостиво тия двама велможи и свитата им.

— С голяма радост — отвърна князът — ще използвам този случай и ще ги попитам кога Асирия ще ни изплати закъснелите данъци.

— Нима, ваше достойнство, ще сторите това? — рече жрецът, като го гледаше в очите.

— Най-напред това!... Нашето съкровище се нуждае от тия данъци...

Неочаквано Ментезуфис стана от мястото си и с тържествен, макар и снижен глас рече:

— Наместнико на нашия господар и дарител на живота, в името на негово величество забранявам ви да говорите с когото и да било за данъци и преди всичко със Саргон, Истубар или с някого от свитата им.

Князът побледня.

— Жрец — каза той и също стана, — на какво основание се обръщаш към мен с такъв заповеднически тон?...

Ментезуфис разкри дрехата си и свали от шията верижка, на която висеше един от пръстените на фараона.

Наместникът разгледа пръстена, целуна го с благоговение и като го върна на жреца, добави:

— Ще изпълня заповедите на негово величество моя господар и баща.

Двамата отново седнаха и князът запита жреца:

— Не би ли могъл, ваше достойнство, да ми обясниш защо Асирия не трябва да ни плати данъците, които веднага биха спасили държавното съкровище от затрудненията.

— Защото нямаме сили да принудим Асирия да ни плаща данъци — отвърна студено Ментезуфис. — Ние имаме сто и двадесет хиляди души войска, а Асирия около триста хиляди. Казвам това на ваше достойнство съвсем поверително, като на висок държавен сановник.

— Разбирам. Но защо министерството на войната, в което служиш, намали нашата храбра армия с шестдесет хиляди души?

— За да увеличим доходите на двора на негово величество с дванадесет хиляди таланта — каза жрецът.

— Аха!... Кажи ми, ваше достойнство — продължи князът, — с каква цел Саргон отива при негово величество фараона?

— Не зная.

— Аха! Но защо не трябва да зная аз, престолонаследникът?...

— Защото има държавни тайни, които знаят само няколко висши държавни сановници...

— И които може да не знае дори моят най-достопочтен баща?...

— Разбира се — отвърна Ментезуфис, — че има такива неща, за които може би нямаше да знае дори негово величество, ако не беше посветен в най-висок жречески сан.

— Странно нещо! — каза князът, след като помисли. — Египет е собственост на фараона и въпреки това в държавата могат да стават неща, неизвестни на фараона?... Обясни ми защо е така, ваше достойнство.

— Египет преди всичко, а дори единствено и изключително, е собственост на Амон — каза жрецът. — Затова е необходимо най-висшите тайни да знаят само тия, на които Амон открива своята воля и идеи.

Като слушаше жреца, князът изпитваше такива чувства, сякаш го преобръщаха на легло, покрито с остриета, а под него гори огън.

Ментезуфис поиска да стане, но наместникът го задържа.

— Една думица още — каза той меко. — Ако Египет е толкова слаб, че не бива дори да се споменава за асирийските данъци... — той се задъха. — ... Ако той е толкова жалък — продължи престолонаследникът, — каква сигурност имаме, че асирийците няма да нападнат и нас?

— От това можем да се предпазим чрез договори — отвърна жрецът.

Престолонаследникът махна с ръка.

— Няма договори за слабите! — рече той. — Сребърни табла, изписани с договори, няма да запазят границите ни, ако зад тях няма копия и мечове!...

— А кой ви е казал, ваше достойнство, че у нас няма да има?

— Ти самият. Сто и двадесет хиляди души ще трябва да отстъпят пред триста хиляди. Но ако асирийците влязат веднъж у нас, Египет ще се превърне в пустиня...

Очите на Ментезуфис пламнаха.

— Ако влязат у нас — извика той, — костите им ще останат тук и никога няма да видят родната си земя!... Ще въоръжим всички благородници, работническите полкове, дори престъпниците от каменните кариери... Ще извадим съкровищата от всички светилища... И Асирия ще срещне петстотин хиляди египетски бойци... Рамзес беше възхитен от този изблик на патриотизъм у жреца. Той го улови за ръка и каза:

— Щом можем да имаме такава армия, защо не нападнем Вавилон?... Нима великият пълководец Нитагер не моли за това от няколко години?... Нима негово величество не се безпокои от кипежа в Асирия?... Ако им позволим да съберат силите си, борбата ще бъде трудна, но ако ние започнем...

Жрецът го пресече.

— Знаете ли, княже — каза той, — какво значи война, заради която трябва да минеш през пустинята? Кой ще ни гарантира, че преди да стигнем до Ефрат, половината от нашата армия и от носачите ни няма да загинат от трудностите по пътя?

— Само една битка ще ни даде възможност да ги заменим — подхвърли Рамзес.

— Битка!... — повтори жрецьт. — А знаеш ли, княже, какво е това битка?...

— Надявам се! — отвърна гордо престолонаследникът и потупа меча си.

Ментезуфис сви рамене.

— Аз ти казвам, господарю, че ти не знаеш какво представлява битката. Напротив, имаш дори съвсем неправилна представа за нея от маневрите, при които винаги си бивал победител, макар че неведнъж е трябвало да бъдеш победен.

Князът се намръщи. Жрецьт пхна ръка под дрехата си и внезапно попита:

— Отгатни, ваше достойнство, какво държа?

— Какво?... — попита учудено князът.

— Отгатни бързо и правилно — настоя жрецьт, — защото, ако сбъркаш, ще загинат два твои полка...

— Пръстен — отвърна развеселен престолонаследникът.

Ментезуфис отвори ръка: в нея имаше парче папирус.

— А сега какво имам?... — попита отново жрецьт.

— Пръстен.

— И сега не е пръстен, а амулет на богиня Хатор — каза жрецьт. — Виждаш ли, господарю — продължи той, — това е битката. През време на сражението съдбата постоянно протяга към нас ръка и ни кара бързо да отгатваме какви изненади крие в шепата си. Ние се лъжем или отгатваме, но тежко на тоя, който по-често сбърква, отколкото отгатва!... А сто пъти по-тежко на тоя, против когото се обръща съдбата и го кара да греши!...

— И все пак аз вярвам, аз чувствавам тук... — извика престолонаследникът и се удари в гърдите — че Асирия трябва да бъде разгромена!

— Самият Амон говори чрез устата ти — рече жрецьт. — И наистина — добави той — Асирия ще бъде победена, може би дори от твоите ръце, господарю, но не сега... не сега...

Ментезуфис се сбогува и князът остана сам. В сърцето и главата му нещо бучеше.

„Значи, Хирам беше прав, те наистина ни мамят — мислеше Рамзес. — Сега и аз вече съм сигурен, че нашите жреци са сключили някакъв договор с халдейците, който негово величество ще трябва да утвърди. Ще трябва!... Где се е чуло някога подобно нещо?... Той, господарят на живия и мъртвия свят, той да е принуден да подписва договори, изковани от интриганти!...“ Рамзес се задъха.

„От друга страна, свети Ментезуфис се издаде. Значи, в случай на нужда Египет може да събере половинмилионна армия?... Аз дори не съм мечтал за такава сила!... И те си мислят, че ще се уплаша от приказките им за съдбата, която ни кара да решаваме гатанки... Нека имам аз само двеста хиляди бойци, обучени като нашите гръцки и либийски полкове, пък да видим дали няма да се заема с разрешаването на всички гатанки на земята и небето.“

А като се връщаше към своята килия, уважаемият пророк Ментезуфис си мислеше:

„Луда глава, женкар, авантюрист, но силен характер. Дано след днешния слаб фараон той ни припомни времената на Рамзес Велики. След десет години лошите звезди ще се променят, той ще бъде вече зрял и ще смаже Асирия. От Ниневия ще останат развалини, свещеният Вавилон ще си възвърне полагаемото му се величие и единият, най-висш бог — богът на египетските и халдейските пророци, ще владее от Либийската пустиня чак до пресветата река Ганг...

Дано само това наше младо момче не се опозори с нощните си посещения при финикийската жрица!... Ако го видят в градината на Астарта, хората могат да си помислят, че престолонаследникът се увлича по финикийската вяра... А на Долен Египет не му трябва много, за да се отрече от старите богове... Каква смесица от народи има тук!...“

Няколко дни по-късно достопочтеният Саргон уведоми официално княза за положението си на асирийски посланик и изяви желание да му се представи като на престолонаследник, и помоли да му бъде изпратена египетска свита да го охранява и придружава с почести до нозете на негово величество фараона.

Князът забави отговора си два дни и определи да приеме Саргон след още два дни. Асириецът, който беше привикнал на източната мудност както при пътешествията, така и в работата, съвсем не се засегна от това и не губеше времето си. Пиеше от сутрин до вечер,

играеше на кости с Хирам и с други азиатски богаташи, а когато беше свободен, промъкваше се както Рамзес при Кама.

Там, като човек възрастен и практичен, при всяко посещение правеше на жрицата богати подаръци. А чувствата си към нея изразяваше по следния начин:

— Защо ти, Кама, седиш в Пи-Баст и вехнеш? Докато си млада, службата при олтарите на богиня Астарта те забавлява, но когато остарееш, чака те жалка съдба. Ще смъкнат от тебе скъпоценните дрехи, на твоє място ще вземат по-млада, а ти ще бъдеш принудена сама да си изкарваш шепа сушен ечемик с врачуване или като гледаш родилки.

Ако боговете за наказание ме бяха създали жена — продължаваше Саргон, — бих предпочел да бъда родилка, отколкото да гледам други родилки.

Затова ти казвам, като човек мъдър: остави светилището и ела в моя харем. Ще дам за тебе десет таланта в злато, четиридесет крави и сто мери пшеница. Отначало жреците ще се боят от наказанието на боговете, за да измъкнат повече от мен. Но понеже аз няма да им додам нито драхма повече (или най-много ще добавя няколко овце), те ще уредят тържествено богослужение, изведнъж ще им се яви божествената Астарта и тя ще те освободи от обещанието ти, стига да добавя златна огърлица или чаша.

Кама слушаше тия възгледи и хапеше устни, за да не се разсмее, а той продължаваше:

— Когато дойдеш с мене в Ниневия, ти ще станеш високопоставена дама. Ще ти дам дворец, коне, лектика, слуги и роби. За един месец само ще излееш върху себе си повече благовония, отколкото изразходвате тук през цялата година за богинята. А кой знае — довърши той, — може да се харесаш на цар Асар и той да те поиска за харема си. В такъв случай и ти ще бъдеш щастлива, и аз ще си получа обратно това, което похарча за тебе.

В определения за аудиенция ден пред двореца на престолонаследника беше строена египетска войска и се трупаха тълпи народ, жадни за зрелища.

Асирийците се появиха към обед, по време на най-голямата жега. Напред вървяха въоръжени с мечове и тояги полицаи, зад тях няколко голи бързоходци и трима конници. Бяха тръбачи и глашатаи. На ъгъла

на всяка улица тръбачите изсвирваха сигнал, а след тях глашатаят възвестяваше гръмко:

— Приближава се посланикът и пълномощник на могъщия цар Асар — Саргон, сродник на царя, собственик на обширни земи, победител в битки и управител на много провинции. Хора, отдайте му необходимите почести като на приятел на негово величество владетеля на Египет!

Зад тръбачите яздеха двадесетина асирийски конници с остри шапки, с къси дрехи и прилепнали по тялото панталони. Техните рунтави, но силни коне имаха на главите и гърдите си месингови брони, подобни на рибени люспи.

След тях вървеше пехота с шлемове и дълги до земята наметала. Една пехотна част беше въоръжена с тежки тояги, следващата — с лъкове, третата — с копия и щитовете. Освен това всеки носеше меч и броня.

Зад войската се движеха конете, колесниците и лек-тиките на Саргон, обкръжени от слуги, облечени с бели, червени и зелени дрехи. После се появи пет слона с носилки на гърбовете си; на един от тях пътуваше Саргон, на друг — халдейският жрец Истубар.

Шествието завършваше пак с войска — пехота и конница, и асирийска музика от пронизително свирещи тръби, барабани, медни зилове и пискливи флейти.

Княз Рамзес, обкръжен от жреци, офицери и благородници, облечени пъстро и богато, чакаше посланика в голямата зала за аудиенции, отворена от всички страни. Престолонаследникът беше весел, защото знаеше, че асирийците носят със себе си подаръци, които в очите на египетското простолудие можеше да минат за изплащане на данъка. Но когато чу на двора гръмкия глас на глашатая, който хвалеше могъществото на Саргон, князът се намръщи. А когато до ушите му долетяха думите, че цар Асар е приятел на фараона, той се ядоса. Ноздрите му се разшириха като на разярен бик, а в очите му пламнаха искри. Като видяха това, офицерите и благородниците също се намръщиха и почнаха да оправят мечовете си. Свети Ментезуфис забеляза недоволството им и извика:

— В името на негово величество заповядвам на благородниците и офицерите да приемат достопочтения Саргон с подобаващо уважение, както се полага на посланик на велик цар!...

Престолонаследникът сви вежди и започна да се разхожда нетърпеливо по подиума, на който се намираше неговото наместническо кресло. Но дисциплинираните офицери и благородници се усмириха, защото знаеха, че Ментезуфис, помощник на министъра на войната, не се шегува.

В това време едрите, тежко облечени асирийски воители застанаха на двора в три редици срещу полуголите и пъргави египетски войници. Двете страни се гледаха като стадо тигри и стадо носорози. В сърцата и на едните, и на другите тлееше стара омраза. Но над омразата господствуваше дисциплината.

В тоя момент в двора влязоха слоновете, засвириха египетските и асирийските тръби, двете войски вдигнаха оръжие за почест, народът падна ничком, а асирийските сановници Саргон и Истубар слязоха от лектиките на земята.

В залата княз Рамзес седна на сложеното високо под балдахин кресло, а на входа се появи глашатаят.

— Достойни господарю! — обърна се той към престолонаследника. — Посланикът и пълномощник на великия цар Асар, знаменитият Саргон, и другарят му, благочестивият пророк Истубар, желаят да те поздравят и да ти отдадат почести като наместник и наследник на фараона — да живее вечно!...

— Покани велможите да влязат и зарадват сърцето ми със своето присъствие — отвърна князът.

Като звънтеше с оръжието си, в залата влезе Саргон, облечен с дълга зелена дреха, богато извезана със злато. До него със снежнобяло наметало крачеше благочестивият Истубар, а зад тях напети асирийски благородници носеха даровете на княза.

Саргон се приближи до подиума и заговори на асирийски, а преводачът повтаряше веднага след него на египетски:

— Аз, Саргон, пълководец, сатрап и сродник на най-могъщия цар Асар, идвам да поздравя теб, наместник на могъщия фараон, и в знак на вечно приятелство да ти поднеса дарове...

Престолонаследникът опря длани на колене и остана неподвижен като статуите на неговите царствени деди.

— Преводачо — рече Саргон, — да не би зле да си превел на княза моя любезен привет?

А Ментезуфис, който стоеше до подиума, се наведе към Рамзес.

— Господарю — прошепна той, — достопочтеният Саргон чака милостивия ти отговор...

— Тогава отговори му — избухна князът, — че не разбирам с какво право ми говори като равен по достойнство?...

Ментезуфис се смути, което още повече разсърди княза, чиито устни започнаха да треперят, а очите му отново пламнаха. Но халдеецът Истубар, който разбираше египетски, каза бързо на Саргон:

— Да паднем ничком!...

— Защо аз ще падам ничком? — попита възмутен Саргон.

— Падни, ако не искаш да загубиш благоволението на нашия цар, а може би и главата си...

Като каза това, Истубар се просна на пода с целия си ръст, а до него — Саргон.

— Защо ще трябва да лежа по корем пред това хлапе? — мърмореше той възмутен.

— Защото той е наместник — отвърна Истубар.

— А аз не съм ли бил наместник на моя господар?...

— Но той ще бъде владетел, а ти няма да бъдеш.

— За какво спорят посланиците на най-могъщия цар Асар? — попита успокоеният вече Рамзес преводача.

— За това дали ще трябва да покажат на ваше достойнство предназначенията за фараона дарове, или само да ви предадат изпратените за вас — отвърна хитрият преводач.

— О, да — бих искал да видя даровете за моя августейши баща — рече князът — и позволявам на посланиците да станат.

Саргон се вдигна, червен от гняв или умора, седна на пода, като подвиг крака под себе си.

— Не знаех — извика той, — че аз, сродник и пълномощник на великия цар Асар, ще трябва да изтривам с дрехите си праха от пода на египетския наместник!...

Ментезуфис, който разбираше асирийски, без да пита Рамзес, заповяда да донесат веднага две пейки, покрити с килими, върху които седнаха задъханият Саргон и спокойният Истубар.

Като си отдъхна, Саргон заповяда да му подадат голяма стъклена чаша, стоманен меч и да доведат пред терасата два коня, покрити със златисти брони. Когато заповедта му беше изпълнена, той стана, поклони се и каза на Рамзес:

— Моят господар, цар Асар, ти изпраща, княже, чифт прекрасни коне, дано те да те носят само към победи. Изпраща ти чаша, и нека от нея винаги се излива радост в сърцето ти, изпраща и меч, какъвто няма да намериш никъде освен в оръжейната на могъщия владетел. — Той извади от ножницата доста дълъг меч, който блестеше като сребро, и почна да го огъва с ръка. Мечът се огъна като лък, после изведнъж се изправи.

— Действително, великолепно оръжие... — рече Рамзес.

— Ако позволиш, наместнико, ще ти покажа и друго негово качество — каза Саргон, който, намерил случай да се похвали с отличното за онова време асирийско оръжие, забрави гнева си.

По негово искане един от египетските офицери извади бронзовия си меч и го вдигна като за нападение. Тогава Саргон замахна със стоманения меч, удари и отсече парче от оръжието на противника си.

В залата се разнесе шепот на изумление, а по лицето на Рамзес се появи силна руменина.

„Тоя чужденец — мислеше князът — ми отне бика в цирка, иска да се ожени за Кама и ми показва оръжие, което реже нашите мечове като трески!...“

И Рамзес почувствува още по-силна омраза към цар Асар, към асирийците изобщо и особено към Саргон.

Въпреки това той се мъчеше да се владее и с цялата любезност, на която беше способен, покани посланика да му покаже даровете за фараона.

Веднага донесоха огромни сандъци от благовонно дърво и висшите асирийски чиновници почнаха да вадят от тях топове пъстри платове, чаши, кани, стоманено оръжие, лъкове от рога на диви кози, позлатени брони и щитове, обсипани със скъпоценни камъни.

Най-великолепен дар обаче беше един макет на двореца на цар Асар, направен от злато и сребро. Той като че ли се състоеше от четири сгради, различни по големина, сложени една върху друга, като всяка от тях беше заобиколена с гъста редица колони, а вместо покрив имаше тераси. Лъвове или крилати бикове с човешки глави пазеха входовете. От двете страни на стълбищата се издигаха статуи на царските васали, които носеха дарове, а от двете страни на моста имаше фигури на конници в най-различни пози. Саргон отмести едната стена на макета и вътре се откриха богати стаи, изпълнени със скъпоценни вещи.

Особено голямо възхищение предизвика залата за аудиенции, където се намираха фигурки, които представяха царя на висок трон, придворните му, войници и васали, които му отдават почести. Целият макет беше дълъг колкото двама души, а висок — почти един човешки бой. Египтяните почнаха да си шепнат, че само тоя подарък на цар Асар струва към сто и петдесет таланта.

Когато изнесоха сандъците, наместникът покани двамата посланици и свитата им на пир, през време на който гостите бяха богато надарени. Рамзес отиде толкова далеко в своята любезност, че когато на Саргон му хареса една от жените на престолонаследника, князът му я подари, разбира се, с нейно съгласие и с позволението на майка ѝ.

Той беше любезен и щедър, но челото му не се проясни. А когато Тутмозис го попита не е ли красив дворецът на цар Асар, князът отговори:

— По-красиви биха ми се видели неговите развалини върху пепелищата на Ниневия.

През време на пиршеството асирийците бяха много въздържани. Въпреки изобилието на вино те пиеха малко и още по-малко разговаряха високо. Саргон нито веднъж не избухна в гръмък смях както обикновено. Седеше притворил клепачи, потънал в размисъл.

Само двамата жреци, халдеецът Истубар и египтянинът Ментезуфис бяха спокойни, като хора, които познават бъдещето и имат власт над него.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

След приема у наместника Саргон остана още известно време в Пи-Баст, където чакаше писма от фараона в Мемфис. В същото време между офицерите и благородниците почнаха да се носят странни слухове.

Финикийците разправяха, разбира се, в най-голяма тайна, че неизвестно по каква причина жреците не само опростили на Асирия старите данъци, не само я освободили завинаги от това задължение, но и сключили с асирийците дългогодишен мирен договор, за да ги улеснят в някаква война на север.

— Фараонът — говореха финикийците — дори се разболял още по-тежко, когато узнал за направените на варварите отстъпки. Княз Рамзес се тревожи и ходи тъжен, но и двамата са принудени да отстъпват на жреците, защото не са сигурни в чувствата на благородниците и войската.

Това най-много възмущаваше египетската аристокрация.

— Как така — шепнеха помежду си потъналите в дългове големци, — значи, династията не ни вярва вече?... Значи, жреците са се заели да опозорят и да опро-пастят Египет?... Защото ясно е, че ако Асирия воюва някъде далеко на север, именно сега трябва да я нападнем и с придобитата плячка да подкрепим обеднялото съкровище на фараона и аристокрацията...

Някой от младите благородници се осмеляваше да попита престолонаследника какво мисли за асирийските варвари. Князът мълчеше, но блясъкът в очите му и свитите му устни достатъчно изразяваха неговите чувства.

— Явно е — продължаваха да си шепнат благородниците, — династията е уплетена от жреците и не вярва на аристокрацията, а Египет е заплашен от страшно нещастие...

Глухото възмущение бързо премина в тайни съвети, които дори приличаха на заговор. Но при все че в тях участваха много лица, самоуверените или заслепени жреци не знаеха нищо, а Саргон, макар да предчув-ствуваше омразата, не й придаваше особено значение. Той

забеляза, че княз Рамзес не го обича, но свързваше това със случката в цирка и преди всичко с ревността за Кама. Но сигурен в своята посланическа неприкосновеност, пиеше, пируваше и почти всяка вечер отиваше при финикийската жрица, която все по-любезно приемаше неговите ухажвания и подаръци.

Такова беше настроението на най-висшите кръгове, когато една нощ в жилището на Рамзес се втурна свети Ментезуфис и заяви, че веднага трябва да се види с княза.

Придворните му казаха, че князът е с една от жените си и затова не смеят да го безпокоят. Но Ментезуфис настояваше все по-упорито и те се видяха принудени да извикат престолонаследника.

След малко князът се появи, без дори да е сърдит.

— Какво има — попита той жреца, — да не би да е избухнала война, та ваша милост се е потрудил да ме посети в толкова късен час?

Ментезуфис изгледа внимателно Рамзес и си отдъхна дълбоко.

— Цялата вечер ли не си излизал, княже? — попита той.

— Нито крачка.

— Значи, мога да гарантирам това с жреческата си дума?

Престолонаследникът се учуди.

— Струва ми се — отвърна той гордо, — че твоята дума не е необходима, щом аз давам моята. Какво значи това?...

Минаха в отделна стая.

— Знаеш ли, господарю — каза възбуденият жрец, — какво се е случило преди около един час?... Някакви младежи нападнали и набили с тояги негово достойнство Саргон...

— Какви младежи?... Къде?...

— При вилата на финикийската жрица Кама — продължи Ментезуфис, като следеше внимателно израза на лицето на престолонаследника.

— Смели момчета! — отвърна князът и вдигна рамене. — Да нападнат такъв силен човек!... Допускам, че там са се строшили доста кости.

— Но да нападнат посланик... Вземи под внимание, достопочтени господарю, нападнат е посланикът, закрилян от величието на Асирия и Египет... — каза жрецът.

— Хо-хо!... — засмя се князът. — Значи, цар Асар изпраща свои посланици дори при финикийските танцьорки?...

Ментезуфис се обърка. Внезапно той се плесна по челото и отвърна също със смях:

— Гледай, княже, какъв простак съм, съвсем не познавам дипломатическия церемониал. Та аз забравих, че Саргон не е посланик, когато се влачи нощем около къщата на подозрителна жена, а обикновен човек!...

Но след малко добави:

— Във всеки случай не е хубаво това, което е станало... занапред Саргон може да ни гледа вече с антипатия...

— Жрец!... Жрец!... — извика князът, като клатеше глава. — Ти забравяш много по-важно нещо: че Египет няма защо да се бои, нито пък да се грижи за доброто или лошото отношение към него не само на Саргон, но дори на цар Асар...

Ментезуфис беше така смутен от сполучливата бележка на фараоновия син, че вместо да отговори, почна да се кланя и да мрънка:

— Боговете са те надарили, княже, с мъдростта на първожреците... Да бъде благословено името им!... Аз вече исках да издам заповед за преследването и задържането на тия млади скандалджии, но сега предпочитам да поискам от тебе съвет, защото си мъдрец над мъдреците.

Затова кажи ми, господарю, как да постъпим със Саргон и с тия дръзки младежи?...

— Преди всичко почакай до утре — отвърна престолонаследникът. — Като жрец, знаеш по-добре от всички, че божественият сън често донася добри съвети.

— Но ако и до утре нищо не измисля? — попита Ментезуфис.

— Във всеки случай аз ще посетя Саргон и ще се постарая да изтрия от паметта му тая дребна случка.

Жрецът почтително се сбогува с Рамзес. А когато се прибираще, мислеше:

„Готов съм да ми извадят сърцето от гърдите, ако князът има нещо общо с тая работа: нито сам е нанасял побой, нито друго е наговарял, той дори не знаеше за случката. Който така хладнокръвно и разумно преценява работата, не може да бъде съучастник. В такъв случай мога да започна следствие и ако не умилюстивим рошавия варварин, ще дам побойниците под съд. Великолепен договор за

приятелство между две държави, който започва с оскърбления на посланика!...“

На другия ден знаменитият Саргон лежаше до обед на постелята от кече, което му се случваше много често — след всяко пиянство. На ниска софа до него с впити в тавана очи седеше благочестивият Истубар и шепнеше молитви.

— Истубар — въздъхна сановникът, — сигурен ли си, че никой от нашия двор не знае за моето нещастие?

— Кой може да знае, щом никой не те е видял?

— Но египтяните!... — простена Саргон.

— От египтяните знаят Ментезуфис и князът, а също и тия безумци, които навярно дълго ще помнят юмруците ти.

— Така е... така!... Но струва ми се, че между тях беше престолонаследникът и носът му е разбит, ако не и счупен...

— Носът на престолонаследника е цял и той не е бил там, в това те уверявам.

— В такъв случай — въздъхна Саргон — князът трябва да набие на кол няколко от тях. Аз съм посланик!... Моето тяло е свещено...

— А пък аз ти казвам — посъветва го Истубар — да изпъдиш злото от сърцето си и дори да не се оплакваш, защото, ако тия пройдохи отидат под съд, цял свят ще узнае, че посланикът на най-достойния цар Асар се събира с финикийците и което е по-лошо, посещава ги сам нощем. И какво ще отговориш, когато твоят смъртен враг, Лик-Багус, те попита: „Саргоне, с какви финикийци си се виждал ти и какво си говорил с тях при светилището им посред нощ?...“

Саргон въздишаше, ако може да се нарече въздишки хриптенето, което наподобяваше ръмжене на лъв.

Внезапно в стаята се втурна един от асирийските офицери. Той коленичи, удари чело о пода и каза на Саргон:

— Светлина от зениците на нашия господар!... Пред входа е пълно с египетски големци и сановници, а начело стои лично престолонаследникът... Искате да влезе тук, изглежда, с намерение да ти изкаже почитанията си...

Но преди още Саргон да даде нарежданията си, на вратата се появи князът. Той отблъсна настрани грамадния асириец, който беше на пост, и бързо се приближи до леглото. Смутеният посланик беше

отворил широко очи и не знаеше какво да прави: да избяга ли гол в съседната стая, или да се скрие под завивката?

На прага стояха няколко асирийски офицери, смаяни от влизането на престолонаследника, несъвместимо с етикецията. Но Истубар им даде знак и те изчезнаха зад завесата.

Князът беше сам; свитата си бе оставил на двора.

— Поздравявам те — каза той, — посланико на великия цар и гостенин на фараона. Дойдох да те посетя и да те попитам не се ли нуждаеш от нещо. Ако ли пък имаш време и желание, искам да се разходиш с мене из града; ще ти дадем кон от конюшните на баща ми и ще те обкръжава нашата свита, както прилича на посланик на могъщия цар Асар — да живее вечно!

Саргон лежеше и слушаше, без да разбира нито дума. Но когато Истубар му преведе думите на княза, той беше толкова възхитен, че почна да удря глава в постелята и да повтаря: „Асар и Рамзес.“

Като се успокои и се извини пред княза за плачевното състояние, в което го намира такъв знатен и достоен гост, Саргон добави:

— Не ми се сърди, о, господарю, че аз, земен червей в подножието на трона, показвам по такъв необикновен начин радостта си от твоето посещение. Но аз се зарадвах двойно. Първо, че ми оказа такава неземна чест, второ — защото мислех в своето глупаво и подло сърце, че ти, господарю, си бил виновник за вчерашното ми нещастие. Струваше ми се, че между тоягите, които падаха върху гърба ми, усещах и твоята тояга, която наистина удряше здраво...

Спокойният Истубар преведе на княза дума по дума казаното от Саргон. На това престолонаследникът с действително царско достойнство отвърна:

— Излъгал си се, Саргон. Ако не беше разбрал сам грешката си, щях да заповядам да ти ударят веднага петдесет тояги, за да запомниш, че хора като мене не нападат групово сам човек, нито пък нощем.

Докато просветеният Истубар преведе отговора, Саргон допълзя до княза, прегърна краката му и възкликна:

— Велик господар!... Велик владетел!... Хвала на Египет, че има такъв владетел!

На това князът каза:

— Ще ти кажа още нещо, Саргон. Щом си бил нападател вчера, уверявам те, че това не го е извършил никой от придворните ми.

Защото смятам, че какъвто си силен, на не един е трябвало да разбиеш черепа. А моите хора са здрави.

— Истина казва той и мъдро говори! — прошепна Саргон на Истубар.

— Но — продължи князът — макар това грозно дело да е станало не по моя вина, нито по вина на двора ми, аз се чувствавам задължен да намаля огорчението ти от тоя град, в който си бил посрещнат така недостойно. Затова нахълтах лично в спалнята ти, затова отварям своя дом за теб през всяко време на денонощието, колкото пъти пожелаеш да ме посетиш. Затова... моля те да приемеш от мен тоя малък дар...

Като каза това, князът бръкна в туниката си и извади огърлица, покрита със сапфири и рубини.

Грамадният Саргон дори заплака; това развълнува княза, но не разчувствува равнодушния Истубар. Жрецът знаеше, че у Саргон, като посланик на мъдър цар, сълзите, радостта и гневът се явяват, щом пожелае.

Наместникът остана още малко и после се сбогува с посланика. А на излизане си помисли, че все пак асирийците, въпреки че са варвари, не са зли хора, щом ценят великодушието.

А Саргон беше толкова възбуден, че заповяда веднага да му донесат вино и пи, пи от обед чак до вечерта.

Късно след залез слънце жрецът Истубар излезе за малко от стаята на Саргон и се върна веднага, но през тайна врата. Следваха го двама души с тъмни наметала. Когато смъкнаха качулките от лицата си, Саргон позна в единия първожреца Мефрес, а в другия — пророка Ментезуфис.

— Носим ти, достойни пълномощнико, добра новина — рече Мефрес.

— Дано и аз мога да ви съобщя такава! — извика Саргон. — Седнете, свети и достойни мъже. И макар че очите ми са зачервени, говорете ми така, като че съм напълно трезвен... Защото аз и когато съм пиян, имам разум в главата си, дори може би по-добър... Вярно ли е, Истубар?...

— Говорете — подкрепи го халдеецът.

— Днес — взе думата Ментезуфис — получих писмо от достойния министър Херхор. Той ни пише, че негово величество

фараонът — да живее вечно! — ви очаква във великолепия си дворец край Мемфис и че негово величество — да живее вечно! — е добре настроен към проекта за сключване на договор с вас.

Саргон се олюляваше върху леглото, но очите му бяха почти нормални.

— Ще отида — отвърна той — при негово величество фараона — да живее вечно! — и ще подпечатам от името на моя господар договора, стига да бъде написан върху тухли с клиновидно писмо... Защото аз не разбирам вашето... Ще лежа, ако ще и цял ден, по корем пред негово величество — да живее вечно! — и ще подпиша договора... Но как ще го изпълните вие... Ха!... Ха!... Ха!... Това вече не зная... — завърши той с груб смях.

— Как смееш ти, слуга на великия Асар, да се съмняваш в добрата воля и верността на нашия владетел?... — извика Ментезуфис.

Саргон поизтрезня.

— Аз не говоря за негово величество — отвърна той, — а за престолонаследника...

— Той е пълен с мъдрост младеж, който без колебание ще изпълни волята на баща си и на върховния жречески съвет — каза Мефрес.

— Ха!... Ха!... Ха!... — засмя се отново пияният варварин. — Вашият княз... О, богове, изкривете ми ставите на ръцете и краката, ако не казвам истината, че бих искал Асирия да има такъв престолонаследник... Нашият асирийски престолонаследник е мъдрец, жрец... Той, преди да тръгне на война, гледа звездите и небето, после — под опашките на кокошките... А вашият би проверил колко войска има, би проучил къде е на стан неприятелят и би се нахвърлил върху него като орел на овен. Това се казва вожд!... Това се казва цар!... Той не е от тия, които слушат съветите на жреците... Той ще се съветва със собствения си меч, а вие ще трябва да изпълнявате заповедите му... И затова, макар да подпиша с вас договор, ще разкажа на господаря си, че зад болния фараон и мъдрите жреци тук се крие млад престолонаследник, лъв и бик в едно лице... който има мед на устата, но гръмотевици в сърцето...

— И няма да кажеш истината — намеси се Ментезуфис. — Защото нашият княз, макар да е избухлив и да обича малко лудориите

като всеки млад човек, умее да почита и съвета на мъдреците, и върховните институции на страната.

Саргон поклати глава.

— Ой вие, мъдреци!... Просветени в писмото!... Познавачи на движенията на звездите!... — продължи той подигравателно. — Аз съм прост, обикновен генерал, който без печат не винаги би могъл да издълбае името си... Вие сте мъдреци, аз съм прост, но кълна се в брадата на моя цар, че не бих сменил ума си срещу вашата мъдрост... Защото вие сте хора, за които се е отворил светът на тухлите и папирусите, но се е затворил истинският, в който живеем всички... Аз съм прост! Но аз имам кучешки нюх. И както кучето отдалече помирисва мечката, така аз със зачервения си нос ще позная героя.

Вие ще съветвате княза!... Та той днес още ви е омагьосал, както змията омагьосва гълъби. Аз поне не се мамя и макар князът да е добър към мене като роден баща, чувствавам през кожата си, че той ненавижда и мене, и моите асирийци, както тигърът ненавижда слона... Ха!... Ха!... Дайте му само армия и за три месеца той ще се намери пред Ниневия, стига по пътя да му се раждат войници, вместо да гинат...

— Дори и да говориш истината — прекъсна го Ментезуфис, — дори князът да поиска да тръгне за Ниневия, няма да отиде.

— А кой ще го спре, когато стане фараон?...

— Ние.

— Вие?... Вие!... Ха!... Ха!... Ха!... — засмя се Саргон. — Вие все още мислите, че тоя младеж дори не се досеща за нашия договор... А аз... а аз... Ха!... Ха!... Ха!... Аз ще дам да ми одерат кожата и да ме набият на кол, ако той не знае вече всичко... Нима финикийците щяха да бъдат така спокойни, ако не бяха уверени, че младият египетски лъв ще ги предпази от асирийския бик?

Ментезуфис и Мефрес се спогледаха крадешком. Те почти се уплашиха от гения на варварина, който смело изразяваше това, което те съвсем не бяха предвидили в сметката си.

И наистина, какво би станало, ако престолонаследникът отгатнеше намеренията им и дори поискаше да ги обърка?...

Но от това временно затруднение ги избави мълчаливият досега Истубар.

— Саргон — рече той, — ти се бъркаш в чужди работи. Твое задължение е да сключиш с Египет договор, какъвто иска нашият господар. А какво знае, какво не знае, какво ще направи и какво няма да направи техният престолонаследник, това вече не е твоя работа. Щом върховният вечно жив жречески съвет ни гарантира, договорът ще бъде изпълнен. По какъв начин ще стане това, не е наша работа.

Сухият тон, с който Истубар изрече тия думи, усмири разюзданата веселост на асирийския пълномощник. Саргон поклати глава и измърмори:

— В такъв случай жалко за момчето!... То е велик воин и великодушен господар...

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

След посещението си у Саргон двамата свети мъже, Мефрес и Ментезуфис, се загърнаха старателно в наметалата си и тръгнаха замислени към къщи.

— Кой знае — каза Ментезуфис — дали тоя пияница Саргон не е прав по отношение на престолонаследника?...

— В такъв случай Истубар ще бъде още по-прав — отговори твърдо Мефрес.

— Но не бива да сме прибързани в заключенията си. Трябва първо да поразпитаме княза — отвърна Ментезуфис.

— Направи това, ваша милост.

На другия ден двамата жреци отидоха при престолонаследника и със загрижени лица го помолиха за поверителен разговор.

— Какво се е случило? — попита князът. — Да не би негово достойнство Саргон отново да е изпълнил някаква нощна мисия?

— За съжаление въпросът не е за Саргон — отвърна първожрецът Мефрес. — Но... между хората се носят слухове, че ти, най-достойни господарю, поддържащ тесни връзки с неверните финикийци...

След тия думи князът взе да се досеща за целта на посещението на пророците и кръвта му закипя. Но в същото време той прецени, че това е началото на играта между него и жреческото съсловие и както подобаваше на фараонов син, в миг се овладя. На лицето му се изписа израз на любопитна наивност.

— А финикийците са опасни хора, кръвни врагове на държавата ни!... — добави Мефрес.

Престолонаследникът се усмихна.

— Ако вие, свети мъже — отвърна той, — ми заемехте пари и имахте при светилищата си хубави момичета, щях да се виждам с вас по-често. А сега по неволя трябва да поддържам приятелство с финикийците!

— Говори се, че ваше достойнство посещавате нощем оная финикийка...

— Ще трябва да правя това, докато момичето не поумнее и не се пренесе в къщата ми. Но вие не се бойте. Аз ходя с меч и ако някой ми препречи пътя...

— Но заради тая финикийка ваше достойнство намрази пълномощника на асирийския цар.

— Съвсем не заради нея, а защото Саргон смърди на лой... Най-сетне накъде води тоя разговор?... Вие, свети отци, не сте пазачи на жените ми; мисля, че и достопочтеният Саргон не е поверил на вас своите, тогава — какво искате?...

Мефрес така се смути, че избръснатото му чело се зачерви.

— Ти каза истината, ваше достойнство — отвърна той, — не са наша работа нито твоите любовни похождения, нито как постъпваш при тях. Но... има нещо по-лошо: народът се чуди, че хитрият Хирам ти е заел толкова лесно сто таланта дори без залог...

Устните на княза трепнаха, но той отново каза спокойно:

— Аз не съм виновен за това, че Хирам вярва на думата ми повече от египетските богаташи! Той знае, че аз по-скоро ще се откажа от бронята, останала от дядо ми, отколкото да не му платя дълга си. А струва ми се, че и за лихвата е спокоен, защото никога не ми е споменавал за нея. Не мисля да крия пред вас, свети мъже, че финикийците са по-сръчни от египтяните. Преди да ми заеме сто таланта, нашият богаташ би се мръщил, би охкал, би протакал цял месец, а накрая — би ми взел огромен залог и още по-голяма лихва. А финикийците, които по-добре познават сърцата на князете, им дават пари дори без съдия и свидетели.

Първожрецът беше така нервиран от спокойния сарказъм на Рамзес, че замлъкна и сви устни. Замести го Ментезуфис, който неочаквано попита:

— Какво би казал, ваше достойнство, ако сключим договор с Асирия, по силата на който да ѝ отстъпим Северна Азия и Финикия?...

Казвайки това, Ментезуфис впи очи в лицето на престолонаследника. Но князът отвърна съвсем спокойно:

— Бих казал, че само предатели могат да наговорят фараона да подпише подобен договор.

Двамата жреци се размърдаха: Мефрес вдигна ръце, Ментезуфис сви юмруци.

— А ако сигурността на държавата би изисквала това?... — настоя Ментезуфис.

— Какво искате вие от мене?... — избухна князът. — Бъркате се в моите дългове и в личните ми отношения с жените, обграждате ме с шпиони, позволявате си да ми правите бележки, а сега ми задавате и някакви коварни въпроси?... Слушайте какво ще ви кажа: аз, ако ще да ме отровите, не бих подписал такъв договор... За щастие това не зависи от мене, а от негово величество, чиято воля трябва да изпълняваме всички.

— Но какво би направил ваше достойнство като фараон?...

— Това, което биха изисквали честта и интересите на държавата.

— Не се и съмнявам — рече Ментезуфис. — Но кое, ваше достойнство смята за държавен интерес?... Къде да търсим указания за това?...

— А за какво е върховният съвет?... — извика князът, тоя път с престорен гняв. — Разправяте, че той се състои от най-големите мъдреци... Тогава нека те да поемат отговорността за такъв договор, който аз смятам за позорен и гибелен за Египет...

— Откъде знаеш, ваше достойнство — заяви Ментезуфис, — че тъкмо така не е постъпил божественият ти баща?...

— Тогава защо питате мене?... Какво е това следствие?... Кой ви дава право да надничате вътре в сърцето ми?...

— Рамзес се преструваше на толкова силно възмутен, че двамата жреци се успокоиха.

— Ти, княже, говориш, както прилича на добър египтянин — обади се Мефрес. — Разбира се, че и нас ще ни боли от подобен договор, но безопасността на държавата понякога изисква временна отстъпка пред силата на обстоятелствата...

— Но какво ви принуждава да приемете подобен договор?... — извика князът. — Нима сме изгубили някакво голямо сражение, нима нямаме вече войска?...

— Веслари на кораба, на който Египет плава по реката на вечността, са боговете — отвърна с тържествен тон първожрецът, — а кормчия е върховният повелител на всички творения. Неведнъж те спират или отклоняват кораба, за да избегне опасните вировете, които ние дори не забелязваме. В такива случаи от наша страна е необходимо само търпение и послушание, заради които рано или късно ще

получим щедро възнаграждение, надминаващо всичко, което могат да си представят смъртните.

След тая забележка жреците се сбогуваха с княза напълно успокоени, че макар да се сърди за подписването на този договор, той няма да го наруши и ще осигури на Египет необходимия му мир. Щом те излязоха, Рамзес извика при себе си Тутмозис и когато остана насаме със своя любимец, сдържаният гняв и огорчение се отприщиха. Князът се хвърли на постелята, почна да се вие като змия, да се бие с юмруци по главата и да ридает!...

Уплашеният Тутмозис изчака, докато князът се поуспокои. После му поднесе вода с вино, накади го с успокояващи благовония, а накрая седна при него и го запита за причината на това неподходящо за мъж отчаяние.

— Седни тук — каза престолонаследникът, без да се повдигне. — Знаеш ли, днес вече съм сигурен, че нашите жреци са сключили с Асирия някакъв позорен договор... Без война, дори без никакво искане от другата страна! Имаш ли представа колко губим?...

— Дагон ми каза, че Асирия иска да заграби Финикия. Но финикийците сега не са толкова разтревожени, защото цар Асар воюва на североизточната си граница. Там има извънредно храбро и многобройно население, та не се знае как ще свърши този поход. Във всеки случай финикийците ще имат няколко години спокойствие, което ще им стигне, за да се подготвят за отбрана и да намерят съюзници...

Князът махна нетърпеливо с ръка.

— Ето, виждаш — прекъсна той Тутмозис. — Дори Финикия се въоръжава, а може би ще въоръжи и всичките си съседи наоколо. А ние във всеки случай губим най-малко неизплатените данъци от Азия, които възлизат... — чул ли си някога нещо подобно? — възлизат на повече от сто хиляди таланта!...

Сто хиляди таланта... — повтори князът. — О, богове! Ами че тая сума би могла изведнъж да напълни съкровището на фараона... А ако нападнем и Асирия в подходящ момент, ще намерим неизчерпаеми богатства в самата Ниневия, в самия дворец на Асар...

Помисли си само колко роби бихме могли да вземем?... Половин милион... милион... страшно силни хора и толкова диви, че робството в Египет и най-тежката работа по каналите или в каменните кариери ще им се стори играчка...

Плодородието на земята би се увеличило само за няколко години, обеднялото ни население би си отпочинало и преди да умре последният роб, държавата би възстановила някогашната си мощ и богатство...

И всичко това жреците ще осуетят с няколко изписани сребърни и глинени плочки, нашарени с клиновидни знаци, които никой от нас не разбира!...

След като изслуша оплакванията на престолонаследника, Тутмозис стана от стола, провери внимателно дали някой не подслушва от съседните стаи, после отново седна при Рамзес и зашепна:

— Бъди спокоен, господарю! Доколкото зная, цялата аристокрация, всички номарси, всички висши офицери са дочули за този договор и са възмутени. Дай ни само знак и ние ще строшим тухлите с написания договор върху главата на Саргон, па дори на Асар...

— Но това би било бунт срещу негово величество... — отговори князът също така тихо.

Лицето на Тутмозис стана тъжно.

— Не бих искал — рече той — да наранявам сърцето ти, но... твоят баща, равен на върховните богове, е тежко болен.

— Това не е вярно!... — скочи князът.

— Вярно е, само не се издавай, че го знаеш. Негово величество е крайно уморен от пребиваването си на тая земя и вече желае да си отиде. Но жреците го задържат, а тебе не те викат в Мемфис, за да могат безпрепятствено да подпишат договора с Асирия...

— Та те са предатели!... Предатели!... — шепнеше гневно князът.

— Затова, когато поемеш властта след баща си — да живее вечно! — няма да ти бъде трудно да скъсаш договора.

Князът се замисли.

— По-лесно е — рече той — да се подпише договор, отколкото да се развали...

— И да се скъса е лесно! — усмихна се Тутмозис. — Нима в Азия няма недисциплинирани племена, които да нахлуят в нашата територия?... Нима божественият Нитагер не чака с армията си, за да ги отблъсне и после да пренесе войната в техните земи?... Или

мислиш, че Египет няма да намери хора и пари за война?... Ще тръгнем всички, защото всеки може да спечели нещичко и да си осигури горе-долу живота... В светилищата са натрупани съкровища... А в Лабиринта!...

— Кой ще ги извади оттам! — каза със съмнение князът.

— Кой ли?... Всеки номарх, всеки офицер, всеки благородник ще направи това, стига да има заповед от фараона, а... младите жреци ще ни покажат пътя до скривалищата...

— Няма да се осмелят... ще ги сполети наказание на боговете...

Тутмозис махна презрително с ръка... — Да не сме селяни или пастири, та да се боим от богове, с които се подиграват евреите, финикийците и гърците и всеки войник-наемник безнаказано светотатствува с тях?...

Жреците са измислили тия басни за боговете, в които сами не вярват. Ти добре знаеш, че в светилищата признават само единствения... Те също правят чудеса, но се смеят с тях.

Само селянинът по старому удря чело пред идолите. Но работниците се съмняват във всемогъществото на Озирис, Хор и Сет, писарите мамят боговете в сметките, а жреците си служат с тях както с веригата и ключа, за да запазят съкровищата си.

Охо, минаха ония времена — продължаваше Тутмозис, — когато целият Египет вярваше във всичко, което му казваха в светилищата. Днес ние обиждаме финикийските богове, финикийците обиждат нашите, а върху никого не пада гръм...

Наместникът наблюдаваше внимателно Тутмозис.

— Откъде ти идват такива мисли в главата? — попита той. — Неотдавна ти побледняваше само като се споменеше за жреците...

— Защото бях сам. Но сега вече зная, че цялата аристокрация мисли като мене и ми е по-леко...

— А кой е говорил на аристокрацията и на тебе за договора с Асирия?

— Дагон и другите финикийци — отвърна Тутмозис. — Те дори се задължават, когато му дойде времето, да разбунтуват азиатските племена, та нашата войска да има повод да прекрачи границите. А щом веднъж тръгнем към Ниневия, финикийците и съюзниците им ще се присъединят към нас... Тогава ти ще имаш армия, с каквато не е разполагал дори Рамзес Велики!

На престолонаследника не се хареса това усърдие на финикийците. Но той нищо не каза за него, а попита:

— А какво ще стане, ако жреците узнаят за вашите плещения?... Уверявам те, че никой от вас няма да избегне смъртта!

— Нищо няма да узнаят — отвърна Тутмозис весело. — Прекалено много вярват в силите си, лошо плащат на шпионите и със своята алчност и надменност са си спечелили омразата на целия Египет. Затова аристокрацията, войската, писарите, работниците, дори низшите жреци чакат само знак, за да нахлуят в светилищата, да задигнат съкровищата и ги донесат пред трона. А когато светите мъже бъдат лишени от богатствата си, ще изгубят и властта. Дори ще престанат да правят чудеса, защото и за това трябва златни пръстени...

Престолонаследникът промени темата на разговора и накрая даде знак на Тутмозис, че може да си върви.

Когато остана сам, Рамзес потъна в размисъл.

Той щеше да бъде възхитен от враждебното отношение на аристокрацията към жреците и от войнственото настроение на най-висшите сфери, ако ентусиазмът не беше избухнал така внезапно и ако зад него не се криеха финикийците.

Това караше престолонаследникът да бъде предпазлив; защото разбираше, че за работите на Египет е по-добре да вярва на патриотизма на жреците, отколкото на приятелството на финикийците.

Но той си припомни думите на баща си — финикийците говорят истината и са верни, когато се отнася за техните интереси. А без съмнение финикийците имаха голям интерес да не попадат под властта на асирийците. Затова в случай на война можеше да се разчита на тях като на съюзници, понеже поражението на Египет би се отразило преди всичко върху Финикия.

От друга страна, Рамзес не допускаше, че жреците вършат измяна, дори като подписват такъв неизгоден договор с Асирия. Не, те не бяха предатели, а обзети от леност сановници. Мирът е удобен за тях, защото в мирно време увеличават богатствата си и разширяват властта си. Не искат война, защото войната би засилила властта на фараона, а тях би изложила на значителни разходи. Така, въпреки че му липсваше опит, младият престолонаследник разбра, че трябва да бъде предпазлив, да не бърза, никого да не кори, но също така и

никому да не вярва прекалено много. Той беше вече решил да воюва с Асирия, но не защото това желаеха аристокрацията и финикийците, а защото Египет се нуждаеше от богатства и роби.

Но взел решение да воюва, Рамзес желаше да действа разумно. Искаше постепенно да спечели за войната жреците и само в случай на съпротива да ги смаже с помощта на войската и аристокрацията.

И тъкмо когато свети Мефрес и свети Ментезуфис се шегуваха с предсказанието на Саргон, че престолонаследникът няма да се подчини на жреците, но ще ги принуди да го слушат, князът вече имаше готов план за укротяването им и виждаше с какви средства разполага за тая цел. Моментата за започване на борбата и начина за провеждането ѝ той предоставяше на бъдещето.

— Времето е най-добрият съветник! — казваше си Рамзес.

Той беше спокоен и доволен, като човек, който след дълго колебание знае какво има да прави и вярва в собствените си сили. И за да не остане нито следа от неотдавнашните му вълнения, отиде при Сара.

Винаги когато се забавляваше със сина си, Рамзес се успокояваше и сърцето му се изпълваше с радост.

Той премина през градината, влезе във вилата на първата си любовница и я намери... отново в сълзи.

— О, Сара! — извика той. — Ако Нил беше в твоите гърди, ти и него би успяла да изплачеш.

— Няма вече... — отвърна Сара, но още по-изобилен поток потече от очите ѝ.

— Какво значи това? — попита князът. — Да не би пак да си извикала някаква врачка и тя да те е уплашила с финикийките?

— Не от финикийките се боя аз, а от Финикия... — рече тя. — О, ти не знаеш, господарю, колко подли хора са те...

— Горят деца, нали? — засмя се наместникът.

— Да не мислиш, че е лъжа?... — отговори тя, като го гледаше с широко отворени очи.

— Приказки! Зная много добре от княз Хирам, че това са празни приказки...

— Хирам?... — викна Сара. — Хирам! Но това е най-големият престъпник!... Попитай баща ми и той ще ти разправи, господарю, как

Хирам прилъгва на корабите си млади момичета от далечни страни, после опъва платната и ги откарва, за да ги продаде... У нас имаше една светлокоса робиня, отвлечена от Хирам. Тя лудееше от копнеж по родината си, но не можеше да каже дори къде се намира нейното отечество. И умря!... Такъв е Хирам, такъв е и подлият Дагон, и всички тия негодници...

— Може и да е вярно, но нас какво ни интересува това? — попита князът.

— Много, много — каза Сара. — Ти, господарю, слушаш днес съветите на финикийците, а в това време нашите евреи са разкрили, че Финикия иска да предизвика война между Египет и Асирия... Дори се говори, че най-личните финикийски търговци и банкери със страшни клетви са се задължили да сторят това...

— Защо им е дотрябвала война?... — подхвърли князът с престолено равнодушие.

— Защо ли?... — извика Сара. — Ще доставят на вас и на асирийците оръжие, стоки и сведения и ще ви карат да им плащате за всичко десет пъти по-скъпо... Ще ограбват убитите и ранените от двете страни... Ще изкупуват от вашите и от асирийските войници задигнатите предмети и робите... Нима това е малко?... Египет и Асирия ще се разорят, но Финикия ще построи нови складове за богатствата си.

— Кой ти разправи тия мъдрости?... — усмихна се князът.

— Нима не чувам какво шепнат баща ми, роднините и познатите и се оглеждат тревожно да не ги подслушва някой? Най-сетне нима не познавам финикийците? Те, господарю, падат ничком пред тебе и ти не виждаш лукавите им погледи, но аз неведнъж съм се вглеждала в позеленелите им от алчност или в жълтите им от гняв очи. О, пази се, господарю, от финикийците като от отровна змия!

Рамзес гледаше Сара и неволно сравняваше нейната искрена любов с изкусната пресметливост на Кама, нейните нежни избухвания — с коварната студенина на финикийката.

„Наистина — мислеше той — финикийците са отровни гадове. Но ако Рамзес Велики си е служил във войната с лъв, защо аз да не използвам срещу враговете на Египет змии?...“

И колкото по-пластично си представяше хитростта на Кама, толкова по-силно я желаше. Героичните души понякога търсят

опасността.

Той се сбогува със Сара и неочаквано, който знае защо, си припомни, че Саргон го беше подозирал в участие при нападението.

Престолонаследникът се удари по челото.

„Дали този мой двойник — каза си той — не е устроил побоя над посланика?... Но в такъв случай кой го е наговорил?... Сигурно финикийците?... Щом са могли да ме замесят в такова мръсно дело, тогава Сара казва истината, те наистина са подлеци, от които трябва да се пазя!...“

Гневът му отново се обади и князът реши веднага да си изясни този въпрос. И понеже вече се свечеряваше, Рамзес не се отби у дома си, а отиде право при Кама.

Малко го интересуваха, че може да бъде разпознат; нали в случай на опасност имаше меч...

В двореца на жрицата още светеше, но в преддверието нямаше никого от слугите.

„Досега — помисли Рамзес — Кама отправяше прислугата си, когато трябваше да я посетя аз, а днес — дали предчувствува, че ще дойда, или може би приема по-щастлив от мене любовник?...“

Престолонаследникът се изкачи на горния етаж, спря пред стаята на финикийката и изведнъж дръпна завесата. В стаята бяха Кама и Хирам и си шепнеха нещо.

— О!... В лошо време съм дошъл... — засмя се престолонаследникът. — И вие ли, княже, задиряте жена, която под смъртен страх няма право да бъде интимна с мъжете?

Хирам и жрицата скочиха от табуретките.

— Изглежда — рече финикиецът и се поклони, — че някакъв добър дух те е предупредил, господарю, защото говорехме за тебе...

— Някаква изненада ли ми готвите? — попита наместникът.

— Може би!... Кой знае?... — отвърна Кама, като го гледеше предизвикателно.

Но князът отвърна хладно:

— Дано тия, които искат и занапред да ми правят изненади, не закачат собствената си шия о топора или въжето... Това повече ще смае тях, отколкото мене техните постъпки.

Усмивката на Кама застина върху полуотворената ѝ уста. Хирам побледня и се обади покорно:

— С какво заслужихме твоя гняв, господарю и по-кровителю наш?...

— Искам да зная истината — каза князът, като сядаше и заплашително гледаше Хирам. — Искам да зная кой е организиран нападението върху асирийския посланик и е забъркал в тая подлост човека, който прилича на мен така, както дясната ми ръка прилича на лявата.

— Виждаш ли, Кама — обади се изтръпнал Хирам. — Не ти ли казах, че близките ти отношения с тоя негодник могат да доведат до голямо нещастие... И ето ти нещастieto!... Дори не чакахме дълго.

Финикийката се хвърли в краката на княза.

— Всичко ще ти кажа — извика тя, като стенеше. — Само изхвърли от сърцето си, господарю, лошите чувства към Финикия... Мене убий, мене затвори, но не се сърди на тях.

— Кой е нападнал Саргон?

— Ликон, гъркът, който пее в нашия храм — отвърна финикийката и продължаваше да стои на колене.

— Аха!... Значи, той пееше тогава под прозорците ти и той така прилича на мене?...

Хирам наведе глава и сложи ръка на сърцето си.

— Ние плащахме щедро на тоя човек — каза финикиецът, — защото прилича на тебе, господарю... Смятахме, че неговата жалка фигура може да ти послужи в случай на нещастие...

— И послужи!... — прекъсна го заместникът. — Къде е той? Искам да видя тоя прекрасен певец... Този мой жив образ...

Хирам разпери ръце.

— Избяга, негодникът, но ние ще го намерим — отвърна той. — Освен ако се превърне в муха или в земен червей...

— А на мене ще простиш ли, господарю?... — прошепна финикийката и се опря на коленете на княза.

— Много неща се прощават на жените — каза престолонаследникът.

— И нали няма да си отмъщавате на мене?... — попита тя тревожно Хирам.

— Финикия — отвърна старецът бавно и тържествено — ще прости и най-тежката простъпка на тоя, който спечели благоволенieto на нашия господар Рамзес — да живее вечно!

Колкото до Ликон — добави той, като се обърна към престолонаследника, — ти ще го имаш, господарю, жив или мъртъв...

След тия думи Хирам се поклони ниско и напусна стаята, като остави жрицата с княза.

Рамзес беше като замаян. Той прегърна коленичилата Кама и прошепна:

— Чу ли какво каза достопочтеният Хирам?... Финикия ще ти прости най-голямата простъпка!... Тоя човек наистина ми е верен... А щом той каза това, какво извъртане ще намериш още?...

Кама почна да целува ръцете му и да шепне:

— Ти ме спечели... Аз съм твоя робиня... Но днес ме остави спокойна... Прояви уважение към тоя дом на божествената Астарта...

— Тогава ще се пренесеш ли в моя дворец? — попита князът.

— О, богове, как можа да кажеш това?... Откак слънцето изгрява и залязва, не е имало случай жрица на Астарта...

Но няма какво!... Финикия, господарю, ти дава такова доказателство на почит и привързаност, каквото не е получил никога никой от нейните синове...

— Тогава... — прекъсна я князът и я притисна до себе си.

— Само не днес и не тук... — помоли го тя.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Като узна от Хирам, че финикийците са му подарили жрицата, престолонаследникът поиска да я има колкото е възможно по-скоро в къщата си не защото без нея не можеше да живее, а понеже тя представляваше за него нещо ново.

Но Кама не бързаше. Тя молеше княза да почака, докато намалее напливът от поклонници и главно докато най-знаменитите гости напуснат Пи-Баст. Защото, ако му станела любовница преди това, доходите на храма щели да намалее, а самата нея заплашвала опасност.

— Нашите мъдреци и сановници — обясняваше тя на Рамзес — ще ми простят измяната, но простолюдието ще призовава отмъщението на боговете върху главата ми. А ти, господарю, знаеш, че боговете имат дълги ръце...

— Дано не ги загубят само, когато рекат да бръкнат с тях под покрива ми! — отвърна князът.

Ала той не настояваше, защото вниманието му по това време беше погълнато от друго.

Асирийските пратеници Саргон и Истубар бяха заминали вече за Мемфис да подпишат договора. В същото време фараонът поиска от Рамзес да му направи доклад за пътуването си.

Князът заповяда на писарите да опишат подробно всичко, което се беше случило, откак бе напуснал Мемфис, а именно: прегледите на занаятчийските работилници, посещенията на работилниците и полетата, разговорите с номарсите и чиновниците. Готовия доклад предаде на Тутмозис, да го отнесе в Мемфис.

— Ти ще бъдеш моето сърце и уста пред лицето на фараона — каза князът на Тутмозис. — И ето какво ще направиш: когато достопочтеният Херхор те попита какво мисля за причините, поради които Египет и държавното съкровище се намират в тежко положение, ще му кажеш да се обърне към помощника си Пентуер и той ще му изложи моите възгледи по същия начин, както направи това в светилището на божествената Хатор.

Когато Херхор поиска да узнае мнението ми за договора с Асирия, ще му отговориш, че мой дълг е да изпълнявам заповедите на нашия господар.

Тутмозис кимна с глава в знак, че разбира.

— Но когато застанеш пред баща ми — да живее вечно! — продължи наместникът — и се убедиш, че никой не ви подслушва, падни в краката му от мое име и му кажи:

„Господарю наш, това ти говори твойт син и слуга, жалкият Рамзес, на когото си дал живот и... власт. Причината за нещастията на Египет е намаляването на плодородната земя, която се поглъща от пустинята, и намаляването на населението, което измира поради прекомерна работа и недояждане.

Но знай, господарю наш, че не по-малка вреда от пустинята и мора нанасят на съкровището ти жреците. Защото не само светилищата им са претъпкани със злато и скъпоценности, с които биха могли да се изплатят всички дългове, но светите отци и пророци притежават най-хубавите чифлици, най-трудоспособните селяни и работници и имат много повече земя от бога-фараон.

Това ти казва Рамзес, твойт син и слуга, който през цялото време на пътуването си беше отворил като риба очи и наострил уши като предпазлив осел.“

Князът млъкна за малко, а Тутмозис повтаряше наум думите му.

— А когато — продължи наместникът — негово величество те попита какво е мнението ми за асирийците, падни по лице и отговори:

„Ако позволиш, слугата ти Рамзес се осмелява да мисли, че асирийците са едри и силни мъже и имат великолепно оръжие, но вижда се, че са лошо обучени.

Саргон беше съпровождан от най-добрите асирийски бойци: лъконосци, топороносци, копиеносци, но между тях не се намериха дори шестима, които да маршируват в една равна редица. При това те носят копията си криво, мечовете им са лошо привързани, топорите държат като дърводелци или касапи. Облеклото им е тежко, грубите сандали подбиват краката, а щитовете, при все че са здрави, няма да им помогнат много, защото войникът е несръчен.“

— Това е вярно — обади се Тутмозис. — И аз забелязах същото, пък и офицерите ни твърдят, че такава асирийска войска, каквато са видели тук, ще окаже по-слаба съпротива, отколкото либийските орди.

— Кажи също — продължи Рамзес — на нашия господар, който ни дарява с живот, че всички благородници и цялата войска се възмущават дори само от мълвата, че е възможно Финикия да бъде покорена от асирийците. Финикия е пристанище на Египет, а финикийците са най-добрите моряци в нашата флота.

Кажи най-сетне, както чувам от финикийците (това негово величество трябва да знае по-добре), че днес Асирия е слаба, защото воюва на север и на изток, а цяла Западна Азия е против нея. Затова, ако я нападнем днес, бихме могли да вземем големи съкровища и много роби, които ще помагат в работата на нашите селяни.

Ала в заключение ще кажеш, че баща ми е по-мъдър от всички хора и затова ще постъпвам, както той ми заповяда; да не предава обаче Финикия в ръцете на Асар, защото това ще ни погуби. Финикия, това е бронзов ключ към нашето съкровище, а кой дава своя ключ на крадеца?

Тутмозис замина за Мемфис през месец паофи (юли-август).

Нил бе започнал да приижда силно и поради това напливът на поклонници от Азия в храма на Астарта намаля. Местното население излезе на полето да прибере колкото може по-бързо гроздето, лена и памука. С една дума, околността утихна, а градините около светилището на Астарта почти опустяха.

По това време княз Рамзес беше свободен от развлеченията и държавните работи и се зае с любовта си към Кама. След тайно съвещание с Хирам престолонаследникът подари чрез него на светилището на Астарта дванадесет таланта в злато, една изкусно изработена статуйка на богинята от малахит, петдесет крави и сто и петдесет мери пшеница. Това беше толкова щедър дар, че сам първожрецът на светилището дойде при наместника, падна ничком и му благодари за проявената милост. „Хората — казваше той, — които обичат богиня Астарта, за вечни времена ще помнят тая милост.“

Като се разбра по този начин със светилището, князът повика при себе си началника на полицията в Пи-Баст и прекара с него цял час. А няколко дни по-късно необикновена новина разтърси целия град.

Кама, жрицата на Астарта, била открадната и отвлечена някъде — изчезнала като пясъчно зърно в пустинята!...

Това нечувано събитие станало при следните обстоятелства:

Първожрецът на светилището изпратил Кама в град Сабне-Хетам, край езерото Мензален, с жертвоприношения в тамошния параклис на Астарта. Жрицата тръгнала с лодка нощем, за да избегне лятната жегата, любопитството и почестите на населението.

Преди разсъмване, когато четиримата изморени гребци задрямали, внезапно от крайбрежните водорасли се появили лодки, карани от гърци и хети. Те обкръжили лодката на жрицата и грабнали Кама. Нападението било извършено толкова бързо, че финикийските гребци не оказали никаква съпротива; пък на жрицата нападателите, изглежда, запушили устата, защото тя не успяла дори да извика.

След като извършили това светотатство, хетите и гърците изчезнали във водораслите, за да се изплъзнат после в морето. А за да се предпазят от преследване, обърнали лодката, принадлежаща на светилището на Астарта.

В Пи-Баст сякаш бръмна кошер — цялото население говореше само за отвличането. Дори предполагаха кои може да са извършили престъплението. Едни обвиняваха асириеца Саргон, който бе предложил на Кама женитба, стига да напусне светилището и да замине с него за Ниневия. Други пък подозираха гърка Ликон, певеца в храма на Астарта, който отдавна гореше от страст към Кама. Той беше достатъчно богат, за да си позволи да наеме гръцки разбойници, и достатъчно безбожен, за да не се поколебае да отвлече жрица.

Разбира се, в светилището на Астарта веднага свикаха съвета на най-богатите и благочестиви вярващи. Съветът преди всичко реши да освободи Кама от служебните ѝ задължения и да отмени клетвата, която заплашваше всяка жрица, загубила своята невинност и чистота.

Това беше благочестиво и мъдро решение, защото, ако някой е отвлякъл насила жрицата и я лишил от девственост, не беше справедливо тя да бъде наказана. Няколко дни по-късно под звуците на рогове в храма на Астарта бе съобщено на вярващите, че жрицата Кама е умряла и ако някой срещне жена, която прилича на нея, няма право нито да ѝ отмъщава, нито да я укорява. Защото не жрицата е напуснала богинята, а зли духове са я отвлекли и те ще бъдат наказани.

Същия ден достопочтеният Хирам посети княз Рамзес и му поднесе в златна кутия пергамент с множество жречески печати и с подписите на най-знатните финикийци.

Това беше решението на духовния съд при храма на Астарта, с което освобождаваше Кама от обетите ѝ и снемаше проклятието на небесата, стига тя да се откаже от жреческото си звание.

След залез слънце князът се отправи с тоя документ за една самотна вила в градината си, отвори вратата по някакъв таен начин и се изкачи в една неголяма стая на втория етаж.

При светлината на украсен с резба светилник, в който гореше ароматизирано дървено масло, князът видя Кама.

— Най-после!... — извика князът и ѝ подаде златната кутия. — Тук имаш всичко онова, което искаш.

Финикийката беше възбудена; очите ѝ горяха. Тя грабна кутията, разгледа я и я хвърли на земята.

— Да не мислиш, че е златна?... — каза тя. — Обзалагам се срещу огърлицата си, че тая кутия е от мед, покрита само от двете страни с тънки златни пластинки!...

— Така ли ме посрещаш?... — попита учудено князът.

— Защото познавам братята си — отвърна Кама. — Те фалшифицират не само злато, но дори рубини и сапфири...

— Жена!... — прекъсна я князът. — В тая кутия е твоята безопасност...

— За какво ми е тая безопасност!... Аз скучая и се боя... Четири дни вече седя тук като в затвор...

— Липсва ли ти нещо?

— Липсва ми светлина... въздух... смях, песни, хора... О, отмъстителна богиньо, колко тежко ме наказваш!...

Князът я слушаше смаян. В тая разярена жена той не можеше да познае оная Кама, която бе видял в храма, оная жена, над която се носеше страстната песен на гърка.

— Утре — каза князът — ще можеш да излезеш в градината... А когато отидем в Мемфис, в Тива, там ще се забавляваш като никога... Погледни ме. Нима не те обичам, нима за една жена не е достатъчна честта, че ми принадлежи?...

— Да — отвърна тя намусена, — но преди мене ти си имал четири.

— Но ако обичам най-много тебе...

— Ако обичаш най-много мене, ще ме направиш първа и ще ме настаниш в двореца, който заема тая... еврейка, Сара, и ще дадеш

почетна стража на мене, а не на нея... Там, пред статуята на Астарта, бях най-първа... Хората, които се покланяха на богинята, когато коленичиха пред нея, гледаха мене... А тук какво?... Войниците бият барабани, свирят на флейти, чиновниците скръстват ръце на гърди и свеждат глави пред дома на тая еврейка...

— Правят го заради моя първороден син — прекъсна я князът, изгубил търпение, — а той не е евреин...

— Евреин е!... — кресна Кама. Рамзес скочи.

— Да не си луда?... — рече той, успокоил се внезапно. — Не знаеш ли, че синът ми не може да бъде евреин?...

— А пък аз ти казвам, че е евреин!... — викаше тя и удряше с юмрук о масата. — Евреин е като дядо си, като вуйчовците си и се нарича Исак...

— Какво каза, финикийко?... Нима желаш да те изпъдя...

— Добре, изпъди ме, ако лъжа... Но ако казвам истината, изпъди оная... еврейката, заедно с копелето ѝ и дай двореца на мене... Аз искам, аз заслужавам да бъда първа в дома ти... Защото оная те мами... подиграва се с тебе... А аз се отказах от богинята си заради тебе... излагам се на отмъщението ѝ...

— Покажи, че заслужаваш и дворецът ще бъде твой... Не, това е лъжа!... — каза князът. — Сара не би си позволила такова престъпление... Моят първороден син!...

— Исак!... Исак!... — крещеше Кама. — Иди при нея и се убеди...

Рамзес избяга от Кама полузамаян и се отправи за вилата, където живееше Сара. Въпреки звездната нощ той се заблуди и известно време се лута из градината.

Но хладният въздух го отрезви, той намери пътя и влезе в дома на Сара почти спокоен.

Въпреки че беше късно, там още не спяха. Сара сама переше пеленките на сина си, докато прислугата ѝ си убиваше времето в ядене, пиене и музика.

Когато, блед от вълнение, Рамзес застана на прага, Сара извика, но веднага се успокои.

— Бъди поздравен, господарю — каза тя и като избърса ръце, наведе се към краката му...

— Сара, как се казва синът ти?... — попита Рамзес. Ужасена, тя се хвана за главата.

— Как се казва синът ти, Сара?... — повтори той.

— Нали знаеш, господарю, името му е Сети... — отвърна тя с едва чул глас.

— Погледни ме в очите...

— О, Йехова!... — прошепна Сара.

— Виждаш ли, че лъжеш. А сега аз ще ти кажа: моят син, синът на египетския престолонаследник, се нарича Исак... и е евреин... — долен евреин!...

— Боже!... Боже!... Милост!... — извика тя и се хвърли в краката му.

Рамзес нито за миг не повиши глас, само лицето му беше сиво.

— Предупреждавах ме — каза той — да не вземам в дома си еврейка... Кипях от гняв, когато виждах чифлика да гъмжи от евреи... Но потисках отвращението си, защото ти вярвах. И ти заедно със своите евреи ми открадна сина, ти, похитителко на деца!...

— Жреците заповядаха да бъде евреин... — прошепна Сара, разплакана в краката му.

— Жреците?... Какви жреци?...

— Най-достойният Херхор... най-достойният Мефрес... Казваха, че така трябвало да бъде, защото твоят син щял да стане първият еврейски цар...

— Жреците?... Мефрес?... — повтори князът. — Еврейски цар?... Но аз ти бях казал, че твоят син може да стане командир на моите лъконосци, мой писар... Аз ти бях казал това!... Нима ти, нещастнице, си помислила, че титлата еврейски цар е равна по достойнство на мой лъконосец или писар?... Мефрес... Херхор!... Благодаря на боговете, че най-сетне разбрах тия сановници и знаей каква съдба готвят на потомството ми...

Известно време той обмисляше нещо, като хапеше устни. После изведнъж извика със силен глас:

— Хей!... Слуги!... Войници!...

За миг стаята се изпълни с хора. Влязоха разплакани прислужничките на Сара, писарят и управителят на дома ѝ, после роби, най-сетне няколко войници, пред-вождани от офицер.

— Смърт!... — кресна Сара със сърцераздирателен глас.

После се хвърли към люлката, грабна сина си и като застана в ъгъла на стаята, извика:

— Убийте мене... но него няма да ви дам!... Рамзес се усмихна.

— Стотнико! — каза на офицера. — Вземи тая жена с детето ѝ и я заведи в постройката, където живеят робите ми. Тази еврейка няма да бъде вече господарка, а слугиня на тая, която ще я замести.

— А ти, управителю — добави Рамзес, като се обърна към чиновника, — помни, че утре сутринта тази еврейка трябва да умие краката на господарката си, която след малко ще дойде тук. Ако тази слугиня не изпълни това, по заповед на господарката си трябва да получи пръчки. Отведете я в помещението за слугите.

Офицерът и управителят се приближиха до Сара, но се спряха, без да смеят да я докоснат. Ала не стана и нужда. Сара уви разплаканото дете с къс платно и напусна стаята, като шепнеше:

— Боже на Авраама, Исаака и Якова, смили се над нас...

На излизане тя се поклони ниско на княза; а от очите ѝ течеха изобилни сълзи. Дори в преддверието Рамзес слушаше нежния ѝ глас:

— Боже на Авраама, Иса...

Когато всичко утихна, наместникът се обърна към офицера и управителя:

— Ще отидете с факли в къщата между смокинови-те дървета...

— Разбирам — отвърна управителят.

— И веднага ще доведете тук жената, която живее там...

— Ще бъде изпълнено.

— Отсега нататък тя ще бъде ваша господарка и господарка на Сара, еврейката, която всяка сутрин ще трябва да ѝ мие краката, да я облива с вода и да държи пред нея огледалото. Това е моята воля и заповед.

— Ще бъде изпълнена — отвърна управителят.

— А утре сутринта ще кажеш дали новата слугиня е послушна...

Като даде тия разпореждания, наместникът се върна в двореца си, но цяла нощ не спа. Дълбоко в душата му се разгаряше огънят на отмъщението.

Той чувствуваше, че без да повиши дори за миг глас, смаза Сара, мизерната еврейка, която бе посмяла да го измами. Наказа я като цар, който с един знак на окото си събаря човека от висините в бездната на робството. Но Сара беше само оръдие на жреците, а

престолонаследникът имаше твърде силно чувство за справедливост, за да може да прости на истинските виновници, след като бе строшил оръдието им.

Яростта му се усилваше още повече при мисълта, че жреците са неприкосновени. Князът можеше да прогони и изпрати посред нощ Сара и детето в помещението за слугите, но не можеше да лиши Херхор от властта, нито Мефрес от първожреческия му сан. Сара падна в краката му като стъпкан червей; но Херхор и Мефрес, които му бяха изтръгнали първородния син, се издигаха като пирамиди над Египет и — о, какъв срам! — над него самия, над бъдещия фараон...

И неизвестно за кой път вече през тая година той си припомни униженията, които беше изпитал от жреците. В училището така го биеха с тояги, че гръбнакът му пукаше, или така го измъчваха с глад, че коремът му се залепваше за кръста.

На маневрите миналата година Херхор му разстрои целия план, а после прехвърли вината върху него и го лиши от командването на корпуса. Пак Херхор стана причина негово величество да го лиши от благоволението си, задето доведе в дома си Сара, и да го възвърне на предишното почетно положение едва след като той, князът, прекара няколко месеца в доброволно изгнание.

Очакваше, че като стане командир на корпус и наместник, жреците ще престанат да го потискат с настойничеството си. Но ето че именно сега те удвоиха енергията си. Защо го направиха наместник?... За да го отстранят от фараона и да сключат позорен договор с Асирия. Принудиха го да отиде в светилището и получи сведения за състоянието на държавата като каещ се; а там го мамеха чрез чудеса и ужаси и му дадоха съвсем фалшиви обяснения.

После почнаха да се бъркат в развлеченията му, в любовните му работи, във връзките му с финикийците, в дълговете, а накрая, за да го унижат, да го направят смешен пред очите на цял Египет, направиха първородния му син евреин!...

Има ли селянин, има ли роб, има ли затворник в каменните кариери, има ли египтянин, който не би могъл да каже:

— Аз съм по-добър от тебе, наместнико, защото никой от синовете ми не е бил евреин...

Рамзес чувствуваше тежестта на оскърблението, но в същото време разбираше, че не може веднага да си отмъсти. Затова реши да

отложи възмездие за в бъдеще. В жреческото училище той се бе научил да се владее, а в двора привикна да бъде търпелив и прикрит; сега тия качества щяха да му бъдат щит и броня в борбата с жреците... Известно време той ще ги държи в заблуда, но когато дойде подходящ момент, ще ги удари така, че никога вече няма да се вдигнат.

Навън почна да се развиделява. Престолонаследникът заспа дълбоко, а когато се събуди, първото лице, което видя, беше управителят на двореца на Сара.

— Какво направи еврейката? — попита го той.

— Съгласно заповедта на ваше височество изми краката на господарката си — отвърна управителят.

— Беше ли послушна?

— Беше изпълнена със смирение, но ѝ липсваше сръчност, та господарката се разсърди и я ритна между очите...

Князът скочи.

— А Сара какво стори?... — попита той бързо.

— Падна на земята, А когато новата господарка ѝ заповяда да се махне, излезе си с тих плач.

Князът се заразхожда из стаята.

— Как прекара тая нощ?...

— Новата господарка ли?...

— Не!... — прекъсна го престолонаследникът, — Питам за Сара...

— Съгласно заповедта Сара отиде с детето в помещението за слугите. Там слугините я съжалиха и ѝ отстъпиха нова рогозка, но Сара не си легна, а цяла нощ прекара с детето на колене.

— А детето?... — попита князът.

— Детето е здраво. Тая сутрин, когато Сара отиде да прислужва на новата господарка, другите жени го изкъпаха с топла вода, а жената на един от пастирите, която също има бебе, му даде да суче.

Князът се спря пред управителя.

— Лошо е — каза той, — когато кравата, вместо да кърми телето си, влачи рало и я бият с тояги. Затова, при все че тази еврейка е извършила голяма простъпка, не желая да страда невинното ѝ дете... Сара няма да мие повече краката на новата господарка и господарката няма вече да я рита. Ще ѝ дадеш отделна стая в сградата на слугите,

необходимата скромна покъщнина и храна, каквато се полага на родилка. Нека на спокойствие кърми детето си.

— Да живееш вечно, владетелю наш! — отвърна управителят и изтича бързо да изпълни заповедите на наместника.

Защото цялата прислуга обичаше Сара, докато само за няколко часа успя да намрази злобната и креслива Кама.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Финикийската жрица не донесе много щастие на Рамзес.

Когато той дойде за пръв път да я посети в двореца, заеман досега от Сара, мислеше, че ще бъде посрещнат с възхищение и благодарност. Вместо това Кама го прие почти сърдито.

— Какво значи това? — извика тя. — Не се е минал и половин ден, а ти вече възвърна благоволението си към мръсната еврейка?...

— Нима тя не живее в помещението на слугите? — отвърна князът.

— Но моят управител ми каза, че нямало вече да ми мие краката...

Като чу това, престолонаследникът изпита неприятно чувство.

— Виждам, че не си доволна — каза той.

— И няма да бъда — избухна Кама, — докато не унизя тази еврейка... Докато, коленичила в краката ми, за да ми служи, не забрави, че някога ти е била първа жена и господарка на този дом... Докато прислугата ми не престане да ме гледа със страх и недоверие, а нея — със съжаление...

Финикийката почваше все по-малко да се харесва на Рамзес.

— Кама — каза той, — помисли върху това, което ще ти кажа. Ако в моя дом слуга ритне кучка, която кърми кученца, аз бих го изгонил... А ти си ритнала по лицето жена и майка... В Египет майката е свещено нещо, Кама. Добрият египтянин уважава най-много три неща на земята: боговете, фараона и майката...

— Горко ми!... — викна Кама и се хвърли на леглото. — Ето ми наградата за това, че аз, бедната, се отрекох от богинята си... Само преди седмица слагаха цветя в краката ми и кадяха пред мен благовония, а днес...

Князът излезе от стаята и посети финикийката едва след няколко дни.

Но пак я намери в лошо настроение.

— Моля те, господарю — възкликна тя. — Грижи се малко повече за мене!... Ето и прислугата почва да ме пренебрегва,

войниците ме гледат под око и се боя да не би някой в кухнята да сложи отрова в храната ми...

— Бях зает с войската — отвърна князът — и не можех да те посещавам...

— Не е вярно! — отговори Кама сърдито. — Вчера беше под моята тераса, а после отиде към помещението за прислугата, където живее тази еврейка... Искаше да ми покажеш...

— Стига! — пресече я престолонаследникът. — Не съм бил нито под твоята тераса, нито в помещението. Ако ти се е сторило, че си ме видяла, това значи, че твоят любовник, онзи подъл грък, не е напуснал Египет, а дори се осмелява да се върти из градината ми...

Финикийката слушаше ужасена.

— О, Асторет!... — викна тя внезапно. — Спаси ме!... О, земя, скрий ме!... Ако тоя мизерник, Ликон, се е върнал, заплашва ме голямо нещастие...

Князът се засмя, но вече нямаше търпение да слуша вайканията на бившата жрица.

— Остани в мир — каза той на излизане — и не се чуди, ако тия дни ти доведе твоя Ликон вързан като чакал. Тоя дързък човек ме изкара вече из търпение.

Щом се върна у дома си, князът извика Хирам и началника на полицията в Пи-Баст. Той им разказа, че гръкът Ликон, който прилича много на него, се върти около дворците и заповяда да го уловят. Хирам твърдеше, че щом финикийците се присъединят към усилията на полицията, гръкът ще бъде хванат. Но началникът на полицията поклати глава.

— Съмняваш ли се? — попита го князът.

— Да, господарю. В Пи-Баст живеят много набожни азиатци и според тях жрица, която е изоставила олтара, заслужава смърт. И ако тоя грък се е заклел да убие Кама, те ще му помагат, ще го скрият и ще го улеснят да избяга.

— Какво ще кажеш ти, княже? — попита престолонаследникът Хирам.

— Достойният началник на полицията е прав — отвърна старецът.

— Но нали вие освободихте Кама от обета ѝ! — възкликна Рамзес.

— За финикийците — отвърна Хирам — гарантирам, че няма дори да докоснат Кама, а ще преследват гърка. Но какво да направим с другите поклонници на Астарта?...

— Позволявам си да мисля — каза началникът на полицията, — че засега тая жена не я заплашва нищо. А ако бъде смела, бихме могли да я използваме и примамим гърка тук, в дворците на ваше достойнство, и да го хванем.

— Иди тогава при нея — каза князът — и ѝ изложи плана си. А ако уловиш тоя негодник, ще ти дам десет таланта...

След като престолонаследникът се сбогува, Хирам се обърна към началника на полицията:

— Началнико, аз зная, че ти си учил и двете писма и си мъдър като жрец. Когато искаш, чуваш през стените и виждаш в тъмното. Затова знаеш мислите и на селянина, който черпи вода с ведро, и на занаятчията, който донася на пазара сандали за продан, и на големеца, който, заобиколен от слугите си, се чувства така безопасно, както детето в лоното на майката...

— Ти казваш истината, ваше достойнство — отвърна чиновникът. — Боговете действително са ме надарили с чудния дар на ясновидец.

— Точно така — продължи Хирам. — Благодарение на свръхестествените си способности ти навярно си отгатнал, че светилището на Астарта ще ти отпусне двадесет таланта, ако уловиш тоя негодник, който има дързостта да прилича на княза, нашия господар. Освен това храмът ще ти подари и други десет таланта, ако из Египет не се разпространи вестта, че жалкият Ликон прилича на престолонаследника. Непристойно и обидно е обикновен смъртен да напомня с външността си човек с божествен произход. Затова нека си остане между нас това, което чу за Ликон и за преследването на тоя безбожник от наша страна.

— Разбирам — отвърна началникът. — Може да се случи такъв престъпник да умре, преди да го предадем на съда.

— Ти ме разбра — каза Хирам и му стисна ръка. — А каквото и съдействие да поискаш от финикийците, ще го имаш.

Разделиха се като двама приятели, тръгнали за едър лов, за които не е важно кое копие ще улучи жертвата, стига тя да не попадне в чужди ръце.

След няколко дни Рамзес отново посети Кама, но я намери в състояние, близко до умопобъркване. Тя се криеше в най-малката стая на двореца си, гладна, не-вчесана, дори неумита, и даваше на прислугата си най-противоречиви заповеди. Ту нареждаше да се съберат всички при нея, ту ги изгонваше. Нощем викаше при себе си стражата, но след миг бягаше от войниците на тавана и крещеше, че искали да я убият.

Това ѝ държане уби напълно любовта в душата на княза, остана му само чувството на грижи и неприятности. И сега, когато управителят на двореца и офицерът му разказаха за чудатостите на Кама, той се хвана за главата и прошепна:

— Наистина постъпих зле, като отнех тая жена от богинята ѝ. Само богиня може да понася търпеливо нейните капризи.

Въпреки това той отиде при Кама и я намери отслабнала, разчорлена и трепереща.

— Горко ми!... — извика тя. — Обкръжена съм от врагове. Жената, която ме облича, иска да ме отрови, а фризьорката — да ме зарази с някаква тежка болест... Войниците само чакат случай да забият копие или меч в гърдите ми, а в кухнята — сигурна съм, че вместо гозби ми варят магьоснически билки... Всички дебнат да ме убият.

— Кама!... — прекъсна я князът.

— Не ме наричай така!... — прошепна тя ужасена. — Защото това ще ми донесе нещастие...

— Но откъде тия мисли в главата ти?...

— Откъде ли!... Да не мислиш, че не виждам как бродят денем около двореца разни непознати хора и изчезват, преди да успея да извикам прислугата?... А нощем нима не чувам шепоти зад стената?...

— Така ти се струва.

— Проклетници!... Проклетници! — извика тя разплакана. — Всички говорите, че така ми се струва... А пък оня ден някаква престъпна ръка ми хвърли в спалнята един воал, който носих половин ден и едва тогава познах, че не е мой... че никога не съм имала такъв воал...

— Къде е тоя воал? — попита князът вече обезпокоен.

— Изгорих го, но най-напред го показах на прислужничките си.

— Е, и какво от това, дори ако не е бил твой, нали нищо не ти се е случило?

— Засега нищо. Но ако бях държала в къщи тоя парцал няколко дни, сигурно щях да се отровя или да се разболея от някаква неизлечима болест... Аз познавам азиатците много добре и зная как постъпват те!...

Отегчен и нервиран, князът си тръгна веднага, въпреки молбите на Кама да остане. Ала когато попита прислугата за воала, прислужницата призна, че не е бил на Кама и наистина бил подхвърлен от някого.

Престолонаследникът заповяда да се удвои стражата в двореца и около него и се върна разстроен у дома си.

„Никога не бих повярвал — мислеше той, че една слаба жена може да предизвика такава бъркотия. Четири току-що уловени хиени вдигат по-малко шум, отколкото тая финикийка!...“

В къщи князът намери Тутмозис. Той преди малко беше пристигнал от Мемфис и едва бе успял да се изкъпе и преоблече.

— Какво ще ми кажеш? — попита Рамзес любимеца си, отгатнал, че не носи добри новини. — Видя ли негово величество?

— Видях слънчевия бог на Египет — отвърна Тутмозис — и ето какво ми каза той...

— Говори!

— Така ми каза нашият господар... — продължи Тутмозис, като скръсти ръце на гърди и наведе глава. — Така каза господарят: „Тридесет и четири години теглих тежката кола на Египет и сега съм толкова уморен, че вече копнея за своите велики прадеди, които пребивават в Западната страна. Скоро аз ще напусна тая земя и тогава синът ми Рамзес ще седне на трона и ще прави с държавата това, което му подсказва мъдростта...“

— Така ли каза моят свещен баща?

— Това са неговите думи и аз ги повторих точно — отвърна Тутмозис. — Няколко пъти господарят ми подчерта, че не ти оставя никакви нареждания за бъдещето, та да можеш да управляваш Египет, както намериш за добре...

— О, свет човек!... Нима той наистина е толкова зле?... Защо в такъв случай не ми позволява да отида при него? — попита престолонаследникът огорчен.

— Ти трябва да бъдеш тук, защото може да потрябваш.

— А договорът с Асирия? — попита Рамзес.

— Подписан е така, че Асирия може без пречки от наша страна да води война на изток и север. Но въпросът за Финикия остава открит, докато ти се качиш на трона.

— О, благословен!... О, свет владетел!... — възкликна престолонаследникът. — От какво ужасно наследство ме избави ти...

— И така, въпросът за Финикия остава открит — продължи Тутмозис. — Но наред с това стана нещо недобро. За да даде доказателство на Асирия, че няма да ѝ пречи във войната със северните хора, негово величество заповяда да се намали армията ни с двадесет хиляди наемници...

— Какво каза... — викна смаян престолонаследникът.

Тутмозис поклати тъжно глава.

— Казах истината — рече той. — Дори четири либийски полка са вече разпуснати...

— Но това е безумие!... — почти изрева Рамзес и закърши ръце. — Защо се обезсилваме сами? И къде ще отидат тия хора?...

— Там е работата, че те вече отидоха в либийската пустиня и или ще нападнат либийците, което ще ни създаде неприятности, или ще се съединят с тях и заедно ще ударят западните ни граници...

— Аз нищо не съм чул!... Какво са направили те?... И кога са го сторили?... Никаква вест не е дошла до нас... — викаше князът.

— Защото разпуснатите наемници отидоха в пустинята направо от Мемфис, а Херхор забрани да се говори за това на когото и да било...

— Значи, дори Мефрес и Ментезуфис не знаят нищо?... — попита наместникът.

— Те знаят — отвърна Тутмозис.

— Те знаят, а аз не зная!...

Изведнъж князът се успокои, но побледня, а по младото му лице се изписа страшна ненавист. Той хвана за ръцете довереника си и като ги стискаше силно, зашепна:

— Слушай... Кълна се в свещената глава на баща си и в главата на майка си... в паметта на Рамзес Велики... във всички богове, каквито съществуват, че ако през моето управление жреците не се огънат пред волята ми, ще ги смажа...

Тутмозис слушаше ужасен.

— Или аз, или те!... — завърши князът. — Египет не може да има двама господари...

— И обикновено е имал само един: фараона — обади се довереникът му.

— А ти ще ми бъдеш ли верен?...

— Аз, всички благородници, цялата армия, кълна ти се!...

— Добре — завърши престолонаследникът. — Нека разпускат наемните полкове... нека подписват договори... нека се крият от мене като прилепи, нека мамят всички ни... Но ще дойде време... А сега, Тутмозис, почини си от пътуването и ела довечера на пиршество... Тия хора така ме омотаха, че аз мога само да се забавлявам... Щом е така, ще се забавлявам... Ала ще дойде ден и аз ще им покажа кой е владетел на Египет: те или аз!...

От тоя ден пиршествата отново започнаха. Князът сякаш се срамуваше от войската и не участвуваше в ученията. Затова пък дворецът му бе пълен с благородници, офицери, фокусници и певици, а нощем ставаха страшни оргии — звуците на арфите се смесваха с пиянските крясъци на пируващите и със спазматичния смях на жените.

Рамзес покани Кама на един от тия пирове, но тя отказа. Князът се обиди, а Тутмозис, като забеляза това, рече:

— Казаха ми, господарю, че Сара загубила благоволенieto ти?

— Не ми споменавай за тая еврейка — отвърна престолонаследникът. — Сигурно знаеш какво е направила със сина ми?

— Зная — каза любимецът, — но струва ми се, че това не е станало по нейна вина. Чувах в Мемфис, че твоята достопочтена майка, царица Никторис, и достойният министър на войната, Херхор, направили сина ти евреин, за да царува някога над израилтяните...

— Но израилтяните нямат цар, а само жреци и съдии!... — пресече го князът.

— Нямат, но искат да имат, И на тях им е омръзнало управлението на жреците.

Престолонаследникът махна презрително с ръка.

— Кочияшът на негово величество — отвърна той — има по-голямо значение, отколкото всички царе, особено пък някакъв си там израилски цар, който още не съществува...

— Във всеки случай вината на Сара не е тъй голяма — подхвърли Тутмозис.

— Знай, че аз ще платя някога и на жреците за това.

— В тоя случай и те не са много виновни. Херхор например е сторил това, за да увеличи славата и мощта на твоята династия. Освен това действувал е със знанието на царица Никторис...

— А Мефрес защо се бърка в работите ми?... — по-пита князът. — Той трябва да си гледа само храмовете, а не да влияе върху съдбата на фараоновото потомство...

— Мефрес е старец, който вече почва да става чудат. Днес целият двор на негово величество се подигра-ва с Мефрес заради странностите му, за които аз не знаех нищо, при все че всеки ден виждах и виждам тоя свет мъж...

— Това е интересно... Какво прави той?...

— Няколко пъти през денонощието — отговори Тут-мозис — извършва тържествени богослужения в най-скритата част на храма и кара подчинените си жреци да следят дали през време на молитвите боговете не го издигат във въздуха...

— Ха!... Ха!... Ха!... — почна да се смее престолонаследникът. — И всичко това става тук, в Пи-Баст, пред нашите очи, а аз не знам нищо...

— Тайна на жреците...

— Тайна, за която говорят всички в Мемфис!... Ха!... Ха!... Ха!... В цирка видях един халдейски фокусник, който се издигаше във въздуха...

— И аз го видях — каза Тутмозис, — но то беше фокус. А Мефрес иска наистина да се издигне над земята върху крилете на своето благочестие...

— Нечувана глупост!... — рече князът. — А какво мислят за него другите жреци?...

— Като че ли в нашите свещени папируси се споменавало, че в миналото у нас имало пророци, които притежавали дар да се издигат във въздуха и затова жреците не се чудят на желанието на Мефрес. А както ти е известно, у нас подчинените виждат каквото се харесва на началствата и затова някои свети мъже твърдят, че Мефрес наистина се издигал по време на молитва няколко пръста над земята...

— Ха!... Ха!... Ха!... И с тая велика тайна се забавлява целият двор, а ние, като селяни или копачи, дори не се досещаме за чудесата, които стават под носа ни... Колко жалка е съдбата на египетския престолонаследник!... — смееше се Рамзес.

А когато се успокои и Тутмозис го помоли наново, той заповяда Сара и детето да бъдат пренесени от сградата на слугите в двореца, заемаан през първите дни от Кама.

Прислугата на престолонаследника беше възхитена от това нареждане, а всички прислужнички, робини, дори и писарите съпроводиха Сара до новото ѝ жилище с музика и радостни възгласи.

Финикийката чу шума и попита какво се е случило. А когато ѝ казаха, че Сара си е възвърнала благоволението на престолонаследника и че от дома на робите се е преместила отново в дворец, бившата жрица побесня от ярост и повика Рамзес при себе си.

Князът отиде при нея.

— Значи, така постъпваш с мене?... — кресна Кама, без да се владее. — Значи, така... Обеща ми, че ще ти бъда първа жена, но преди луната да измине половината от небесния си път, ти наруши обещанието си... Да не би да мислиш, че отмъщението на Астарта пада само върху жриците, а не постига князете?...

— Кажи на своята Астарта — отвърна спокойно престолонаследникът — да не заплашва никога княза, защото и тя ще отиде в сградата за прислугата.

— Разбирам! — извика Кама. — Аз ще отида при слугите, може дори в затвора, а ти през това време ще прекарваш нощите си при своята еврейка!... За това, че се отрекох заради тебе от боговете, че навлякох върху главата си проклятие... че нямам нито един час спокоен, че провалих заради тебе младостта си, живота си, душата си дори — така ли ми се отплащаш?...

Князът призна в себе си, че Кама наистина беше направила големи жертви за него и почувствува известно разкаяние.

— Не съм бил и няма да отида при Сара — отвърна той. — Но на тебе какво ти пречи, ако на тая нещастна жена бъдат възвърнати известни удобства, за да може да отгледа детето си?

Финикийката цялата се разтрепера. Тя вдигна нагоре свити юмруци, косата ѝ настръхна, а в очите и пламна нечестивият огън на омразата.

— Така ли ми отговаряш?... Еврейката била нещастна, защото си я изгонил от двореца, а аз трябва да бъда доволна, при все че боговете ме прогониха от всичките си храмове... Ами моята душа... душата на жрица, която тъне в сълзи и страх, нима не значи за тебе повече, отколкото това еврейско копеле, това дете, което... дано да пукне... дано...

— Млъкни!... — викна престолонаследникът и запуши устата й. Тя се отдръпна уплашена.

— Значи, нямам право дори да се оплача от злата си съдба?... — попита тя. — Но щом толкова държиш на това дете, защо ме отвлече от храма, защо обещаваше, че ще ти бъда първа жена?... Пази се — отново повиши тя глас — Египет да не те нарече вероломник, когато разбере съдбата ми!...

Князът клатеше глава и се усмихваше. Накрай седна и каза:

— Наистина, прав беше моят учител, когато ме предупреждаваше да се пазя от жените. В очите на човек със пресъхнал от жажда език изглеждате като зряла праскова... Но само така изглеждате... Горко на глупеца, който си позволи да захапе тоя прекрасен плод: вместо разхлаждаща сладост ще намери гнездо оси, които ще наранят не само устните, но и сърцето му.

— Оплакваш ли се вече?... Дори от тоя срам не ме избавяш?... За това, че пожертвувах за тебе достойнството си на жрица и целомъдрието си?!

Престолонаследникът продължаваше да клати насмешливо глава.

— Аз никога не бих помислил — каза той накрая, — че ще се сбъдне приказката, която разказват селяните вечер, преди да си легнат да спят. Но днес виждам, че в нея има много истина. Чуй я, Кама; тогава може би ще се опомниш и няма повече да убиваш благосклонността ми към тебе...

— Гледай какво му се дощяло: приказки да ми разказва!... — отвърна огорчено жрицата. — Една вече чух от тебе... и добре ми стана от нея...

— Но тая несъмнено ще ти бъде от полза, стига да пожелаеш да я разбереш.

— Ще има ли в нея нещо за еврейските копелета?...

— Ще има и за жриците, само слушай внимателно. Това се случило много отдавна в същия този град Пи-Баст^[1]. Един ден княз

Сатни видял на площада пред храма на Птах много хубава жена. Тя била по-красива от всички, които бил срещал дотогава, а освен това — носела по себе си много злато.

Князът много харесал тая жена. Попитал коя е и като му казали, че е дъщерята на първожреца в Пи-Баст, изпратил при нея слугата от конюшните си със следното предложение:

„Ще ти дам десет златни пръстена, ако прекараш с мене един час.“

Слугата отишъл при прекрасната Тбубуи и повторил пред нея думите на княз Сатни. Тя го изслушала внимателно и отговорила, както подобава на едно бла-говъзпитано момиче:

„Аз съм дъщеря на първожрец и съм целомъдрена, а не някакво паднало момиче. И ако князът иска да се запознае с мене, нека ме посети в къщи. Тук всичко ще бъде приготвено и нашето познанство няма да даде повод за сплетни на клюкарките от цялата улица.“

Тогава княз Сатни отишъл в дома на Тбубуи и се изкачил на горния етаж, в нейните стаи, чиито стени били покрити с лазурит и с бледозеленикава глеч. Там имало много дивани, покрити със скъпи тъкани, и кръгли масички със златни чаши върху тях. Напълнили с вино една чаша и я поднесли на княза. А Тбубуи му рекла: „Пий, моля те.“ Но князът ѝ отговорил: „Ти знаеш, че не съм дошъл за вино.“ Въпреки това седнали да пируват. Тбубуи била облечена с дълга плътна дреха, закопчана до самата шия. А когато опияненият княз се опитал да я целуне, тя го отстранила и рекла:

„Тоя дом ще бъде твой дом, но помни, че аз не съм уличница, а целомъдрена жена. Затова, ако желаш да ти бъда покорна, закълни се, че ще ми бъдеш верен и ми припиши имуществото си.“

„Да дойде тук писар!“ — извикал князът.

Когато довели писаря, Сатни заповядал да напише венчален акт и дарителен акт, с който приписва на Тбубуи всичките си пари, земи и движими богатства.

След един час слугите съобщили на княза, че долу го чакат децата му. Тбубуи тутакси излязла и след малко се върнала в дреха от прозрачен плат. Сатни отново се опитал да я прегърне; но тя го отблъснала и казала:

„Тоя дом ще бъде твой. Но понеже не съм някаква развратница, а добродетелна девица, ако искаш да ти принадлежа, нека децата ти

подпишат акт, че се отказват от наследство, та после да не се съдят с моите деца.“

Сатни извикал горе децата си и ги накарал да подпишат акт, че се отказват от наследство. Те сторили това. Но когато, възбуден от дългата съпротива, князът се опитал да се доближи до Тбубуи, тя отново го спряла...

„Тоя дом ще бъде твой — рекла тя. — Но аз не съм коя да е, а съм невинна девица. Ако ме обичаш, заповядай да убият децата ти, за да не би някога да отнемат имота на моите деца...“

— Колко дълга история!... — прекъсна го нетърпеливо Кама.

— Ей сега ще свърши — отвърна престолонаследникът. — И знаеш ли, Кама, какво отговорил Сатни? „Щом желаеш... нека да се извърши това злодеяние.“

На Тбубуи не трябвало да се повтаря два пъти. Тя заповядала да убият децата пред очите на баща им, а окървавените им крайници изхвърлила през прозореца на кучетата и котките. Едва тогава Сатни влязъл в стаята ѝ и легнал на нейното абаносово легло, инкрустирано със слонова кост...

— Тбубуи е постъпила добре, щом не е вярвала на думите на мъжете — рече нервно финикийката.

— Но Сатни постъпил още по-добре — отвърна престолонаследникът. — Събудил се... защото неговото страшно престъпление било само сън... И ти, Кама, помни, че най-сигурното средство да събудиш мъжа от любовния му унес са клеветите срещу сина му...

— Бъди спокоен, господарю! Никога вече не ще ти спомена нито дума за моите огорчения или за сина ти — отговори унило Кама.

— А пък аз не ще престана да бъда благосклонен към тебе и ти ще си щастлива — завърши Рамзес.

---

[1] Приказката е автентична. — Б. а. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

И сред жителите на Пи-Баст почнаха да се носят страшни слухове за либийците. Разказваха, че на път за родината си разпуснатите от жреците войници-варвари отначало просели, после крадели, а накрай взели да грабят и палят египетските села и да избиват населението.

Така за няколко дни били нападнати и разрушени градовете Хиненсу, Пимат и Каса на юг от Меридовото езеро. Унищожен бил също керван от египетски търговци и поклонници, които се връщали от оазиса Уит-Мехе. Цялата западна граница на държавата била в опасност; дори от Тереметис населението бягало. Защото и в тая област се появили откъм морето либийски банди, като че ли изпратени от страшния вожд Мусаваса, който бил обявил в цялата пустиня свещена война срещу Египет.

Затова, ако понякога вечер западната ивица на небето оставаше червена по-дълго време, това хвърляше в тревога жителите на Пи-Баст. Хората се трупаха по улиците, някои се качваха по плоските покриви или се катереха по дърветата и оттам се провикваха, че виждали пожар в Менуф или в Сехем. Намираха се дори такива, които въпреки здрача забелязваха бягащо население или либийски банди, движещи се към Пи-Баст в дълги черни колони.

Въпреки вълнението сред тукашното население властите в номеса бяха равнодушни, понеже централната власт не им беше изпратила никакви заповеди.

Княз Рамзес знаеше за тревогата в града и виждаше равнодушието на големците в Пи-Баст. Обзе го бесен гняв, че не получава никакви разпореждания от Мемфис и че нито Мефрес, нито Ментезуфис споделят с него тия тревожни слухове.

Но понеже двамата жреци не идваха и дори сякаш избягваха да разговарят с него, наместникът също не ги търсеше и не предприемаше никакви военни приготовления.

Накрая той престана да посещава полковете при Пи-Баст, събираше в двореца си цялата благородническа младеж, пируваше и се

забавляваше, като сподавяше в себе си възмущението от жреците и тревогата си за съдбата на държавата.

— Ще видиш!... — каза той веднъж на Тутмозис. — Тия свети пророци ще ни доведат дотам, че Мусаваса ще завладее Долен Египет, а ние ще бъдем принудени да бягаме в Тива или в Сун, ако и оттам не ни изгонят етиопците...

— Ти каза истината — отвърна Тутмозис. — Нашите властници постъпват така, като че ли са предатели.

На първи хатор (август-септември) в двореца на престолонаследника се състоя голям пир. Забавлението започна в два часа следобед, а докато слънцето залезе, всички бяха вече пияни. Стигна се дотам, че мъжете и жените се търкаляха по пода, залян с вино, засипан с цветя и изпотрошени кани.

Между пируващите князът беше най-трезвен. Той още не лежеше, а седеше на креслото и държеше на коленете си две прекрасни танцьорки, едната от които го пое с вино, а другата поливаше главата му със силни благовония.

В този момент в залата влезе адютант и като прескочи няколко пияни гости, приближи се до престолонаследника.

— Достойни господарю — прошепна той, — светите Мефрес и Ментезуфис желаят веднага да говорят с тебе...

Престолонаследникът отстрани момичетата и зачервен, с изпоцапан кафтан, олюлявайки се, тръгна към стаята си на горния етаж.

Като го видяха, Мефрес и Ментезуфис се спогледаха.

— Какво искате, ваши достойнства? — попита князът и се строполи на стола.

— Не зная дали ваше достойнство ще бъдеш в състояние да ни изслушаш... — отвърна смутено Ментезуфис.

— О!... Да не мислите, че съм се напил? — извика князът. — Не се бойте... Днес целият Египет е така обезумял или е толкова глупав, та, изглежда, че у пияните е останало най-много разсъдък...

Жреците се намръщиха, но Ментезуфис започна:

— Ваше достойнство знае, че нашият господар и върховният съвет са решили да уволнят двадесет хиляди наемни войници...

— Да предположим, че това не ми е известно... — прекъсна го престолонаследникът. — Та вие не благоволихте не само да поискате

мнението ми, преди да вземете това толкова мъдро решение, но дори не намерихте за нужно да ми съобщите, че четири полка са вече разгонени и тия хора от глад нападат градовете ни...

— Струва ми се, ваше достойнство, че осъждаш заповедите на негово величество фараона... — подхвърли Ментезуфис.

— Не на негово величество... — извика князът и тупна с крак — а на тия предатели, които използват болестта на моя баща и владетел и искат да продадат държавата на асирийците и либийците!...

Жреците се втрещиха. Никой египтянин досега не беше отправял такива укорни думи към жреците.

— Княже, разреши ни да дойдем отново след няколко часа... когато се успокоиш... — каза Мефрес.

— Няма нужда. Аз зная какво става на западната ни граница... Или по-скоро не аз, а моите готвачи, коняри и чистачки... Та може би сега ще благоволите, достопочтени отци, да посветите и мене в плановете си...

Ментезуфис придаде равнодушен израз на лицето си и заговори:

— Либийците са се разбунтували и събират банди с намерение да нападнат Египет.

— Разбирам.

— Затова по волята на негово величество — продължи Ментезуфис — и на върховния съвет ти, ваше достойнство, трябва да събереш войските от Долен Египет и да унищожиш бунтовниците.

— Къде е заповедта?

Ментезуфис извади от пазвата си пергамент, снабден с печати, и го връчи на княза.

— Значи, от този момент аз съм върховен вожд и най-висша власт в тая провинция, нали? — попита престолонаследникът.

— Точно така.

— И имам право да проведа с вас военен съвет?...

— Разбира се... — отвърна Мефрес. — Но в този момент...

— Седнете — прекъсна го князът. Двамата жреци изпълниха заповедта.

— Аз ви питам, понеже това е необходимо за плановете ми, защо са разпуснати либийските полкове?

— И други ще бъдат разпуснати — подхвана Ментезуфис. — Върховният съвет иска да се освободи от двадесетте хиляди най-скъпо

струващи ни войници, за да даде на съкровището на негово величество четири хиляди таланта годишно, без които фараоновият двор може да се окаже в затруднение...

— Каквото обаче не заплашва дори най-мизерния египетски жрец!... — подхвърли князът.

— Забравяш, ваше височество, че не е прилично жрецът да бъде наричан „мизерен“ — отвърна Ментезуфис. — А това, че никого от жреците не заплашва недоимък, е заслуга на въздържания им начин на живот.

— В такъв случай навярно статуите изпиват виното, което всеки ден се отнася в светилищата, и сигурно каменните богове гиздят жените си със злато и скъпоценни камъни — подигра се князът. — Но да оставим вашата въздържаност!... Върховният съвет не разгонва за това двадесетхилядната войска и не отваря вратите на Египет за бандитите, за да напълни съкровището на фараона...

— А за какво?...

— Само за да се хареса на цар Асар. И понеже негово величество не се е съгласил да бъде предадена Финикия на асирийците, вие искате да омаломощите държавата по друг начин: като разпуснете наемниците и предизвикате война на западната ни граница...

— Призовавам боговете за свидетели, че ти ни учудваш, ваше достойнство! — извика Ментезуфис.

— Сенките на фараоните биха се учудили повече, ако чуят, че в същия тоя Египет, в който царската власт е с вързани ръце и крака, някакъв халдейски измамник влияе върху съдбата на държавата...

— Не мога да повярвам на ушите си!... — отвърна Ментезуфис. — Какво говориш, ваше височество, за какъв халдеец?...

Наместникът се изсмя саркастично.

— Говоря за Бероес. Ако ти, свети отче, не си чувал за него, попитай достопочтения Мефрес, а ако и той е забравил, нека се обърне към Херхор и Пентуер...

Ето великата тайна на вашите светилища!... Някакъв чужденец, промъкнал се като крадец в Египет, налага на върховния съвет такъв позорен договор, който бихме могли да подпишем само ако сме изгубили сраженията и са ни унищожили всички полкове и превзели двете столици...

И като си помисля, че това го е направил един-единствен човек, най-вероятно шпионин на цар Асар!... А нашите мъдреци така са се оставили да ги омагьоса красноречието му, че когато фараонът не им позволи да се откажат от Финикия, те разпускат полковете и предизвикват война на западната граница...

Къде се е чуло такова нещо?... — продължаваше Рамзес, без да се владее вече. — Когато е дошъл най-удобният момент да увеличим армията до триста хиляди души и да я хвърлим срещу Ниневия, тия благочестиви безумци разгонват двадесет хиляди войници и подпалват собствената си къща!...

Мефрес слушаше вцепенен и блед тия остри думи. Накрая той се обади:

— Не зная, достойни господарю, от какъв извор си черпил тия сведения... Дано той да е бил така чист, както сърцата на членовете на върховния съвет! Да допуснем, че някакъв халдейски жрец е успял да склони съвета да подпише тежкия договор с Асирия. Но ако това наистина е така, откъде знаеш дали тоя жрец не е пратеник на боговете, които чрез неговата уста са ни предупредили за опасностите, надвиснали над Египет...

— Откога халдейците се радват на такова доверие у вас? — попита князът.

— Халдейските жреци са по-старши братя на египетските — обади се Ментезуфис.

— Да не би и асирийският цар да е повелител на фараона? — подхвърли князът.

— Не богохулствувай, ваше достойнство — прекъсна го сурово Мефрес. — Ти се ровиш лекомислено в най-свещените тайни, а това е бивало опасно и за по-големи от тебе!...

— Добре, няма да се ровя. Но по какво може да се познае, че един халдеец е пратеник на боговете, а друг — шпионин на цар Асар?

— По чудесата — отвърна Мефрес. — Ако по твоя заповед, княже, тая стая се изпълни с духове, ако невидими сили те издигнат във въздуха, ние ще разберем, че ти си пратеник на безсмъртните и бихме слушали съветите ти...

Рамзес повдигна рамене.

— И аз видях духове: създаваше ги младо момиче... И аз видях в цирка да лежи във въздуха фокусник...

— Само че не си съзрял тънките върви, които са държали със зъби четиримата му помощници... — обади се Ментезуфис.

Князът отново се засмя и като си припомни какво му беше разказвал Тутмозис за богослуженията на Мефрес, каза със саркастичен тон:

— През времето на фараон Хеопс един първожрец поискал непременно... да лети във въздуха!... За тая цел той се молел на боговете, а на подчинените си поръчал да гледат дали няма да бъде издигнат от невидими сили. И какво ще кажете, свети мъже: оттогава нямало ден пророците да не уверяват първожреца, че... се издигал във въздуха, наистина не особено високо, само на един пръст от пода... но все пак... Но какво ви е, ваше достойнство? — внезапно попита той Мефрес.

Наистина първожрецът, като слушаше собствената си история, се олюля на стола и щеше да падне, ако не го задържа Ментезуфис.

Рамзес се смути. Той поднесе на стареца вода, натри челото и слепите му очи с оцет и почна да го разхлажда с ветрило...

Скоро свети Мефрес се съвзе. Той стана от стола и каза на Ментезуфис:

— Като че е време да си вървим, нали?

— И на мене така ми се струва.

— А аз какво трябва да правя? — попита князът, който чувствуваше, че беше станало нещо лошо.

— Изпълнете задълженията си на върховен вожд — отвърна студено Ментезуфис.

Двамата жреци се поклониха церемониално на княза и излязоха. Наместникът беше вече съвсем изтрезнял, но сякаш някаква огромна тежест легна на сърцето му. В тоя момент Рамзес разбра, че бе направил две големи грешки: призна на жреците, че знае тяхната тайна, и се подигра жестоко с Мефрес.

Той беше готов да даде година от живота си, ако можеше да изтрие от паметта им целия този пиански разговор. Но беше вече късно.

„Няма какво — мислеше той, — издадох се и си спечелих смъртни врагове. Но какво да се прави. Борбата започва в най-неудобен за мене момент... Ала ще вървим напред. Малко ли фараони

са воювали с жреците и са ги побеждавали, без дори да имат особено силни съюзници...”

Но той така силно почувствува в какво опасно положение се намираше, че веднага се закле в името на свещената глава на баща си никога вече да не пие много вино.

После заповяда да повикат Тутмозис. Довереникът се яви веднага. Беше напълно трезвен.

— Ние сме във война и аз съм главнокомандуващ — каза престолонаследникът.

Тутмозис се поклони доземи.

— И никога вече няма да се напивам — добави князът. — А знаеш ли защо?

— Вождът трябва да се въздържа от вино и от омайващи аромати — отвърна Тутмозис.

— Бях забравил това и се изтървах пред жреците...

— За какво? — извика уплашено Тутмозис.

— Че ги мразя и че се подигравам с чудесата им...

— Няма нищо. И те самите сигурно никога не разчитат на човешката любов.

— И че зная политическите им тайни — добави князът.

— Ах!... — изсъска Тутмозис. — Виж, това не биваше...

— Но да ги оставим — каза Рамзес. — Изпрати веднага бързоходци до полковете; утре сутрин всички командири трябва да дойдат на военен съвет. Заповядай да бъдат запалени сигналите за тревога и всички войски от Долен Египет да тръгнат утре към западната граница. Иди при номарха и му нареди да уведоми другите номарси, че трябва да бъдат събрани храни, дрехи и оръжия.

— Ще имаме трудности с Нил — подхвърли Тутмозис.

— Затова нека при ръкавите на Нил бъдат задържани всички лодки и кораби, за да пренасят войската. Трябва също така да се нареди номарсите да започнат подготовката на запасни полкове...

В това време Мефрес и Ментезуфис се връщаха в жилищата си при светилището на Птах. Когато останаха сами в килията, първожрецът вдигна ръце нагоре и извика:

— Троице от безсмъртни богове: Озирис, Изида и Хор — спасявайте Египет от унищожение!... Откак свят светува, никой фараон не е изрекъл толкова богохулства, колкото чухме днес от това

дете!... Какво казвам — фараон?... Никой враг на Египет, никой хет, финикиец, либиец не би се осмелил така да пренебрегва неприкосновеността на жреците...

— Виното прави човека прозрачен — отсече Мен-тезуфис.

— Но в това младо сърце се е загнездило кълбо змии... Той оскърбява жреческата каста, подиграва се с чудесата, не вярва в боговете!...

— Все пак най-много ме учудва това — каза замислено Ментезуфис, — откъде Рамзес знае за вашите преговори с Бероес? Защото аз съм готов да се закълна, че той ги знае.

— Извършено е страшно предателство — отвърна Мефрес и се хвана за главата.

— Това е много чудно! Вие сте били четирима...

— Съвсем не четирима. За Бероес знаеше старшата жрица на Изида, двамата жреци, които му посочиха пътя до светилището на Сет, и жрецът, който го посрещна на вратата... Чакай, чакай!... — каза Мефрес. — Тоя жрец седеше непрекъснато в подземиято... Ами ако е подслушвал?

— Във всеки случай той не е продал тайната на това хлапе, а на някой по-голям от него. А това е вече опасно!...

На вратата на килията почука първожрецът в светилището на Птах, свети Сем.

— Мир вам — рече той, като влизаше.

— Да бъде благословено сърцето ти.

— Дойдох, защото така сте повишили глас, като че ли се е случило някакво нещастие. Не предполагам да ви плаши войната с нищожния либиец?... — каза Сем.

— А какво мислиш, ваше достойнство, за престолонаследника? — прекъсна го Ментезуфис.

— Мисля — отвърна Сем, — че той трябва да е много доволен от войната и че е станал главнокомандуващ. Той е роден за герой! Когато го гледам, идва ми наум лъвът на Рамзес... Тоя младеж е готов да се хвърли сам срещу всички либийски банди и наистина може да ги разпръсне.

— Тоя младеж — обади се Мефрес — може да събори всичките наши светилища и да изтрие Египет от лицето на земята.

Свети Сем бързо извади златния амулет, който носеше на гърдите си, и зашепна:

— Избягайте, лоши думи, в пустинята... Отдалечете се и не правете зло на справедливия!... Какво приказвате, ваше достойнство!... — рече той по-високо с укорен тон.

— Достойният Мефрес казва истината — обади се Ментезуфис. — Главата и стомахът биха те заболели, ако човешките устни можеха да повторят богохулствата, които чухме днес от този младеж.

— Не се шегувай, пророко — възмути се първожрецьт Сем. — По-скоро ще повярвам, че водата гори, а въздухът гаси огън, отколкото, че Рамзес си позволява да богохулствува!...

— Прави това, като се преструва на пиан — забеляза ехидно Мефрес.

— Дори да е така. Не отричам, че князът е лекомислен и веселяк, но богохулник!...

— И ние така мислехме — каза Ментезуфис. — И бяхме толкова уверени, че познаваме характера му, та когато се върна от светилището на Хатор, престанахме дори да го наблюдаваме...

— Жал ти беше за златото, с което трябваше да плащаш на агентите — обади се Мефрес. — Виждаш ли какви са последствията от една дребна наглед небрежност!...

— Но какво се е случило? — попита нетърпеливо Сем.

— Накратко казано, князът, престолонаследникът, се подиграва с боговете...

— О!...

— Осъжда заповедите на фараона!

— Не може да бъде!...

— Нарича върховния съвет предатели...

— Не...

— А от някого узнал за пристигането на Бероес и дори за срещата му с Мефрес, Херхор и Пентуер в светилището на Сет...

Първожрецьт Сем се хвана с две ръце за главата и почна да тича из килията.

— Невъзможно!... — викаше той. — Невъзможно!... Навярно някой е урочасал този младеж... Дали не е оная финикийска жрица, която той открадна от светилището?...

Тая бележка се стори на Ментезуфис много сполучлива и той погледна към Мефрес. Но раздразненият първожрец не се поддаде на това предположение.

— Ще видим — отвърна той. — Най-напред трябва да се направи следствие, за да знаем какво е вършил князът всеки ден след завръщането си от светилището на Хатор. Твърде голяма свобода имаше той, твърде много връзки с неверните и с неприятелите на Египет. А ти, достойни Сем, ще ни помогнеш...

В резултат на това решение следващия ден първожрецът Сем нареди да се призове народът на тържествено богослужение в светилището на Птах.

По ъглите на улиците, по площадите, дори на полето заставаха глашатаи и свикваха народа с тръби и флейти. А когато се съберяха достатъчен брой слушатели, съобщаваха им, че в светилището на Птах в продължение на три дни ще има молебен и процесии, та добрият бог да благослови египетското оръжие и да смаже либийците, а на вожда им, Мусаваса, да изпрати проказа, слепота и безумие.

Всичко стана, както искаха жреците. От ранно утро до късна нощ прости хорица с различни професии се трупаха около стените на светилището; аристокрацията и богатите граждани се събираха във външното преддверие, а жреците от тукашния и съседните номеси принасяха жертви на бога Птах и казваха проточени молитви в олтара.

Три пъти на ден се извършваше тържествено шествие, през време на което носеха в златна лодка със завески статуята на божеството. Простолюдието падаше по лице и на висок глас изповядваше греховете си, а многобройните пророци, пръснати сред множеството, го подпомагаха в разкаянието, като задаваха разни въпроси. Същото нещо се вършеше и в преддверието на светилището. Но понеже знатните и богати хора не обичаха да се самообвиняват на всеуслошание, светите отци отвеждаха каещите се настрани и тихо ги увещаваха и съветваха. На обед богослужението биваше най-тържествено. Защото тогава войниците, които се отправяха на запад, идваха тук, за да получат благословията на първожреца и да опреснят силата на своите амулети, които имаха свойството да отслабват неприятелските удари.

Понякога в светилището проехтяваха гръмотевици, а нощем над пилоните святкаше. Това беше знак, че божеството е чуло нечий

молитви или пък разговаря с жреците.

Когато след завършването на тържествата тримата сановници, Сем, Мефрес и Ментезуфис, се събраха на тайно съвещание, положението беше вече изяснено.

Религиозните служби бяха донесли на светилището четиридесет таланта доход, но около шестдесет таланта бяха изразходвани за подаръци или за изплащане дълговете на разни лица от аристокрацията и висшите офицерски среди.

Събрани бяха следните сведения:

Сред войската се носел слух, че щом княз Рамзес се качи на престола, ще започне война срещу Асирия и тая война ще донесе на участниците в нея големи печалби. Говорело се, че дори най-обикновеният войник нямало да се върне от този подход с по-малко от хиляда драхми.

Между населението се мълвяло, че когато след победата фараонът се върнел от Ниневия, щял да даде роби на всички селяни и за няколко години ще освободи Египет от данъци.

Аристокрацията пък смятала, че новият фараон преди всичко ще из земе от жреците всички имения, станали собственост на светилищата срещу сключени заеми, и ще ги върне на аристокрацията. Говорело се също, че бъдещият фараон щял да управлява самостоятелно, без участието на върховния жречески съвет.

Накрая във всички обществени слоеве царяло убеждението, че за да си осигури помощта на финикийците, княз Рамзес повярвал в богиня Астарта и ѝ се молел особено ревностно. Във всеки случай сигурно беше, че престолонаследникът веднъж нощем е посетил светилището на Астарта и там видял някакви чудеса. А между богатите азиатци се носели слухове, че Рамзес направил големи дарения на светилището, срещу което оттам му дали една жрица, за да укрепва вярата му.

Всички тия новини беше събрал достопочтеният Сем заедно с жреците си. А светите отци Мефрес и Ментезуфис му съобщиха друга новина, получена от Мемфис, а именно, че халдейският жрец и чудотворец Бероес бил посрещнат в подземията на светилището на Сет от жреца Осохор. Два месеца по-късно Осохор оженил дъщеря си и я дарил с редки скъпоценности, а също така купил на младоженците голям чифлик. Понеже той нямал значителни доходи, съществувало

подозрение, че е подслушал разговора на Бероес с египетските сановници, а после продал тайната за договора на финикийците и получил от тях много пари.

Като чу това, първожрецьт Сем каза:

— Ако свети Бероес е наистина чудотворец, трябва преди всички него да попитате дали Осохор е издал тайната...

— Бероес е питан за това нещо — отвърна Мефрес, — но светият мъж казал, че по тоя въпрос предпочита да мълчи. Добавил също, че дори някой да е подслушвал преговорите и да е съобщил за тях на финикийците, нито Египет, нито Халдея ще пострадат от това. Дори ако се намерел виновникът, трябвало да се прояви милосърдие към него.

— Свет!... Наистина свет човек!... — прошепна Сем.

— А какво мислите, ваше достойнство — обърна се Мефрес към Сем, — за престолонаследника и за безпокойствата, които предизвикаха неговите постъпки?...

— Ще кажа същото, което каза Бероес; престолонаследникът няма да причини зло на Египет, затова трябва да сме снизходителни...

— Тоя хлапак се подиграва с боговете и с чудесата, влиза в чужди светилища, бунтува народа... Това не са дребни неща!... — каза огорчено Мефрес, който не можеше да забрави, че Рамзес се бе подиграл грубиянски с неговите набожни прояви.

Първожрецьт Сем обичаше Рамзес, затова отвърна с добродушна усмивка:

— Кой селянин в Египет не би искал да има роб, та да се отърве от тежкия труд и се отдаде на приятно безделие? Та кой ли човек на света не мечтае да не плаща данъци? Нали с това, което плаща на съкровището, жена му, той и децата биха могли да се облекат добре, пък и да си доставят разни удоволствия.

— Безделието и разточителството развалят човека — обади се Ментезуфис.

— Кой войник — продължи Сем — не би искал война и не мечтае за хиляда драхми печалба, а може би и за повече?

После, питам ви, отци, кой фараон, кой номарх, кой благородник плаща с готовност направените дългове и не гледа накриво към богатствата на светилищата?...

— Това е безбожна алчност! — прошепна Мефрес. — И най-сетне — каза Сем — кой престолонаследник не е мечтал да ограничи значението на жреците, кой фараон в началото на царуването си не е искал да се отърси от влиянието на върховния съвет?

— Думите ти са изпълнени с мъдрост — каза Мефрес, — но докъде могат да ни доведат те?

— Дотам, та да не обвинявате престолонаследника пред върховния съвет. Защото няма такъв съд, който би осъдил княза за това, че селяните са готови да не плащат данъци или че войниците искат война. По-скоро може вас да укорят. Защото, ако бяхте следили всеки ден княза и бяхте възпирали дребните му простъпки, нямаше да има днес цяла пирамида от обвинения, които на това отгоре не се основават на нищо.

При подобни случаи злото не е в това, че хората са склонни към грях, защото тая склонност са я имали винаги. Опасното е другаде — че ние не сме ги наблюдавали. Нашата свещена река, майката на Египет, много бързо би засипала с тиня каналите, ако инженерите престанеха да бдят над нея.

— А какво ще кажете, ваше достойнство, за хулите, които князът си позволи в разговора с нас? Ще му простите ли отвратителните подигравки с чудесата?... — попита Мефрес. — Ами че тоя хлапак оскверни тежко моята набожност...

— Сам се осквернява оня, който разговаря с пияница — отвърна Сем. — Освен това, ваши достойнства, не сте имали право да разговаряте за най-важните дела на държавата с нетрезвия княз... Вие дори сте направили грешка, като сте назначили пиян човек за командир на армията. Защото военачалникът трябва да бъде трезв.

— Прекланям се пред вашата мъдрост — каза Мефрес, — но гласувам да внесем жалба срещу престолонаследника във върховния съвет.

— А пък аз гласувам против такава жалба — отвърна енергично Сем. — Съветът трябва да узнае всички постъпки на наместника, но не във формата на жалба, а на обикновен рапорт.

— И аз съм против жалбата — обади се Ментезуфис. Като видя, че има срещу себе си два гласа, първожрецът Мефрес оттегли искането си за жалба срещу княза. Но той запомни нанесената му обида и затаи злобата в сърцето си.

Той беше умен и набожен старец, но твърде отмъстителен. По-скоро би простил, ако му отрежеха ръката, отколкото ако някой засегнеше жреческото му достойнство.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Както съветваха астролозите, главнокомандуваният и щабът му трябваше да тръгнат от Пи-Баст на седми хатор. Защото тоя ден беше „добър, добър, добър“. Боговете на небето и хората на земята се радваха на победата на Ра над неприятелите; а който бе дошъл на белия свят през това денонощие, щеше да умре в дълбока старост, почитан.

Тоя ден беше също така благоприятен за бременните жени и за търговците на тъкани, а лош за жабите и мишките.

Щом го провъзгласиха за главнокомандуващ, Рамзес се залови трескаво за работа. Сам приемаше всеки пристигащ полк, преглеждаше оръжието му, дрехите, обоза. Сам приветствуваше новобранците и ги убеждаваше да изучават усърдно военното изкуство за гибел на враговете и за слава на фараона. Ръководеше всеки военен съвет, присъствуваше при разпита на всеки шпионин и със собствената си ръка отбелязваше на картата движението на египетските войски и разположението на неприятеля според пристигащите сведения.

Той се придвижваше така бързо от едно място на друго, че навсякъде го очакваха, но въпреки това долиташе внезапно като ястреб. Една сутрин той беше на юг от Пи-Баст и проверяваше хранителните припаси; час по-късно се появи на север от града и откри, че от полка Леб липсват сто и шестдесет души. Надвечер настигна авангардите, присъствува при преминаването на един от ръкавите на Нил и направи преглед на двеста военни коли.

Свети Ментезуфис като пълномощник на Херхор познаваше добре военното изкуство и не можеше да се начуди на Рамзес.

— Знаете ли, ваши достойнства — рече веднъж той на Сем и Мефрес, — аз не обичам престолонаследника, откак открих злобата и коварството му. Но нека Озирис ми бъде свидетел, че тоя младеж е роден за пълководец. Ще ви кажа нещо нечувано: ние ще струпаме силите си при границата три или четири дни по-рано, отколкото се предполагаше. Либийците вече загубиха войната, при все че не са чули още свистенето на нито една наша стрела!...

— Затова такъв фараон е още по-опасен за нас... — обади се Мефрес с присъща на старците упоритост.

Надвечер на шести хатор княз Рамзес се изкъпа и заяви на щаба, че ще тръгнат на другия ден сутринта, два часа пред изгрев слънце.

— А сега искам да се наспя — завърши той. По-лесно обаче беше да искаш да спиш, отколкото да спиш.

Целият град гъмжеше от войници, а при двореца на престолонаследника лагеруваше полк; войниците ядяха, пиеха и пееха, без да мислят за почивка.

Князът се усамоти в най-затътената стая, но и тук не му дадоха да се съблече. Всеки няколко минути притичваше някакъв адютант със съвсем незначително донесение или да получи заповеди, които командирът на полка би могъл да разреши сам. Довеждаха шпиони, които не даваха никакви нови сведения, идваха знатни лица с нищожни отреди и предлагаха услугите си като доброволци. Мъчеха се да влязат при него финикийски търговци, които желаеха да им се възложат доставки за войската, или доставчици, за да се оплачат от възискателността на генералите.

Не липсваха дори прорицатели и астролози, които искаха да съставят в последния момент преди тръгването хороскопи за княза, както и магьосници, предлагащи сигурни амулети срещу неприятелска стрела.

Всичките тия хора се вмъкваха в стаята на княза без позволение. Всеки от тях смяташе, че съдбата на войната е в неговите ръце и че при такива обстоятелства е излишна всякаква етикеция.

Престолонаследникът изслушваше търпеливо всеки просител. Но когато след астролога в стаята му се промъкна една от неговите жени и изрази недоволството си, че Рамзес, изглежда, не я обича, защото не бил се сбогувал с нея, и когато четвърт час по-късно под прозореца се разнесе плачът на друга негова любовница, престолонаследникът не можа повече да издържи.

Той извика Тутмозис и му рече:

— Седни в тая стая и ако имаш желание, утешавай жените от моя дом. Аз ще се скрия някъде в градината, защото иначе не мога да заспя и утре ще изглеждам като кокошка, извадена от кладенец.

— Къде да те търся в случай на нужда? — попита го Тутмозис.

— Охо-хо!... — засмя се престолонаследникът. — Никъде не ме търсете. Когато затръбят за ставане, аз сам ще си дойда.

Като каза това, князът наметна дълъг плащ с качулка и се измъкна в градината.

Но и в градината се мяркаха войници, момчета от кухнята и други прислужници на престолонаследника. Защото, както става обикновено преди тръгване на война, редът бе нарушен на цялата територия на двореца. Щом забеляза това, Рамзес свърна към най-гъстата част на парка, намери там някаква беседка, обрасла с лози, и доволен се хвърли на пейката.

— Тук вече няма да ме намерят нито жреците, нито жените — измърмори той.

И веднага заспа като заклан.

От няколко дни финикийката Кама не се чувствуваше добре. Към нервното раздразнение се прибави и някакво особено неразположение и болки в ставите. Освен това сърбеше я лицето, особено челото над веждите.

Тия незначителни признаци ѝ се сториха толкова обезпокоителни, че тя престана да се бои да не я уби-ят а постоянно седеше пред огледалото, като каза на слугите си да правят каквото щат, само да я оставят на мира. Сега тя не мислеше нито за Рамзес, нито за омразната ѝ Сара; цялото ѝ внимание беше заето от петната по челото, които едно неопитно око дори не би могло да забележи.

— Петна... Да, има петна... — казваше си тя, изпълнена със страх. — Две... три... О, Асторет, нима ще накажеш по такъв начин жрицата си!... По-добре смърт... Ех, що за глупост!... Когато търкам челото си с пръсти, петната стават по-червени... Изглежда, че нещо ме е ухапало или съм се намазала с нечисто маслинено масло... Ще се измия и до утре петната ще изчезнат...

Дойде „утре“, но петната не изчезнаха. Кама извика прислужницата си.

— Слушай — каза ѝ тя, — погледни ме...

Но веднага седна в по-слабо осветената част на стаята.

— Слушай и гледай... — каза тя със сподавен глас. — Виждаш ли по... лицето ми някакви петна?... Само че... не се приближавай!...

— Нищо не виждам — отвърна прислужницата.

— А под лявото око?... Ами над веждите?... — попита с нарастващо раздразнение финикийката.

— Благоволи, господарко, да обърнеш божественото си лице към светлината — каза прислужницата.

Тази молба вбеси Кама.

— Махай се, негоднице!... — извика тя. — И да не се показваш пред очите ми...

А когато прислужницата избяга, господарката ѝ се хвърли трескаво към своята тоалетка, отвори няколко бурканчета и начерви лицето си с една четчица.

Надвечер тя нареди да извикат лекар, защото все още усещаше болки в ставите и много по-лошо от болките безпокойство. Когато ѝ казаха, че лекарят е дошъл, Кама се погледна в огледалото и я обзе нов припадък на безумие. Тя хвърли огледалото на пода и извика с плач, че не ѝ трябва лекар.

През целия ден шести хатор тя не яде и не искаше да види никого.

Когато след залез слънце една робиня донесе запален светилник, Кама легна на леглото и покри главата си с шал. Тя накара робинята да си излезе веднага, а после седна на едно кресло далеч от светилника и така прекара няколко часа в полусънно вцепенение.

„Няма никакви петна — мислеше тя, — а ако има, те не са «такива»... Това не е проказа...”

— Богове!... — викна тя и се хвърли на земята. — Не може да бъде, аз... богове, спасявайте ме!... Ще се върна в светилището... Цял живот ще изкупвам греха си...

Отново се успокои, но скоро пак се замисли:

„Нямам никакви петна... От няколко дни търкам кожата си, затова е зачервена... Откъде пък такава болест?... Кой е слушал жрица и жена на престолонаследник да се е разболяла от проказа?... О, богове!... Това не е било никога, откак свят светува!... Само рибарите, затворниците и жалките евреи... О, тая подла еврейка!... Върху нея спуснете проказа, сили небесни...”

В тоя миг на прозореца на първия етаж се мярна някаква сянка. После се чу шумолене и от двора в средата на стаята скочи... княз Рамзес.

Кама се вцепени. Изведнъж тя се хвана за главата, а в очите ѝ се изписа безграничен ужас.

— Ликон?... — прошепна тя, като се държеше за главата. — Ликон, ти тук?... Ще загинеш!... Преследват те...

— Зная — отвърна гъркът, като се смееше саркастично. — Преследват ме всички финикийци и цялата полиция на негово величество... Въпреки това — добави той — аз съм при тебе, а бях и в дома на твоя господар...

— Бил си у княза?...

— Да, в собствената му стая... И бих оставил камата си в гърдите му, ако злите духове не бяха го отстранили оттам... Изглежда, че твоят любовник е отишъл при друга жена, не е при тебе...

— Какво търсиш тук?... Бягай!... — прошепна Кама.

— Но с тебе — отвърна той. — На улицата чака кола, с която ще стигнем до Нил, а оттам с моята лодка...

— Ти си полудял!... Градът и пътищата са пълни с войска...

— Именно затова можах да вляза в двореца и двамата ще се измъкнем лесно — каза Ликон. — Събери всичките си скъпоценности... Аз ще се върна веднага и ще те взема...

— Къде отиваш?...

— Ще подиря господаря ти — отвърна той. — Не мога да си отида, без да му оставя спомен...

— Ти си луд...

— Мълчи!... — прекъсна я Ликон, блед от гняв. — О, значи, ти искаш и да го защитаващ...

Финикийката се олюля, сви юмруци, а в очите ѝ блесна злокобен блясък.

— Ами ако не го намериш?... — попита тя.

— Тогава ще убия няколко от спящите му войници... ще подпаля двореца... знам ли какво ще направя... Но без спомен няма да си отида.

Широко отворените очи на финикийката имаха такъв страшен израз, че Ликон се смая.

— Какво ти е?... — попита той.

— Нищо. Слушай. Ти никога не си приличал толкова на княза, колкото днес!... Затова, ако искаш да направиш нещо добро...

Тя приближи лице до ухото му и зашепна. Гъркът слушаше слисан.

— Жено — каза той, — най-лошите духове говорят чрез тебе... Вярно, подозренията ще паднат върху него!...

— Това е по-добро от кама — отвърна тя със смях. — Нали?...

— Никога не би ми дошло наум!... А не е ли по-добре и двамата?...

— Не!... Тя нека живее... Това ще бъде отмъщението ми...

— Каква коварна душа!... — прошепна Ликон. — Но ми харесваш... Ще им платим по царски...

Той се отдръпна към прозореца и изчезна. Кама се наведе над прозореца и се вслушваше трескаво, забравила напълно за себе си. Може би около четвърт час след излизането на Ликон откъм маслиновата горичка се разнесе пронизителен женски вик. Той се повтори няколко пъти и утихна.

Вместо очакваната радост страх обзе финикийката. Тя падна на колене и с обезумели очи се взираше в тъмната градина.

Долу някой изтича безшумно, стълбът на тераската се заклати и на прозореца отново се появи Ликон с тъмен плащ. Той дишаше тежко, ръцете му трепереха.

— Къде са скъпоценностите?... — прошепна той.

— Остави ме на мира — отвърна Кама. Гъркът я хвана за врата.

— Мизернице!... — каза той. — Нима не разбираш, че преди слънцето да изгрее, ще те затворят, а след няколко дни ще те удушат?...

— Аз съм болна...

— Къде са скъпоценностите?...

— Под леглото.

Ликон влезе в стаята и при светлината на светилника извади тежкото сандъче, наметна Кама с плащ и я дръпна за ръката.

— Тръгвай. Къде е вратата, през която влиза при тебе тоя... тоя твой господар?...

— Остави ме...

Гъркът се наведе над нея и зашепна:

— Аха!... Мислиш, че ще те оставя тук ли?... Днес толкова ме е грижа за тебе, колкото за негодна кучка, загубила обоняние... Но трябва да вървиш с мене... Нека господарят ти разбере, че има някой

по-умен от него. Той открадна жрицата на богинята, а аз му задигам любовницата...

— Казвам ти, че съм болна...

Гъркът извади тънка кама и я опря на врата ѝ. Кама цялата се затресе и прошепна:

— Тръгвам...

През тайната врата те излязоха в градината. Откъм княжеския дворец долиташе глъчката на войниците, които палеха огньове. Тук-таме между дърветата се виждаха светлини; от време на време покрай тях минаваше някой от прислугата на престолонаследника. На портата стражата спря Ликон и Кама.

— Кои сте вие?

— Тива — отвърна Лакон.

Двамата излязоха безпрепятствено навън и изчезнаха из уличките на квартала, където живееха чужденците в Пи-Баст.

Два часа преди разсъмване из града затръбиха тръби и забиха барабани.

Тутмозис още спеше дълбоко, когато княз Рамзес дръпна плаща му и извика с весел глас:

— Ставай, зорки командире!... Полковете вече тръгнаха.

Тутмозис седна на леглото и потърка сънливите си очи.

— Ах, ти ли си, господарю?... — попита той, като се прозяваше.

— Е, наспа ли се?

— Както никога! — отвърна князът.

— А пък аз бих спал още.

Двамата се изкъпаха, облякоха дрехите, надянаха броните и възседнаха конете, които се дърпаха от ръцете на конярите.

След малко престолонаследникът напусна града с малка свита и изпревари по пътя войсковите колони, които се движеха бавно. Нил се беше разлял много и князът искаше да присъствува при преминаването на каналите и бродовете.

Когато слънцето изгря, последната обозна кола беше вече далеч от града, а достойният номарх на Пи-Баст говореше на прислугата си:

— Сега отивам да спя и горко на този, който ме събуди преди вечерния пир! Дори божественото слънце почива след всеки ден, а пък аз не съм лягал от първи хатор.

Но преди да довърши хвалбите си за своето усърдие, пристигна един полицейски офицер и помоли да бъде приет лично от номарха по много важна работа.

— Дано земята ви погълне! — избърбори сановни-кът, но нареди да повикат офицера и го попита сърдито: — Не можеше ли да почакаш няколко часа?... Нил сигурно няма да избяга...

— Стана голямо нещастие — отвърна офицерът. — Синът на престолонаследника е убит...

— Какво?... Кой?... — викна номархът.

— Синът на Сара, еврейката.

— Кой го е убил?... Кога?...

— Тази нощ.

— Но кой е могъл да направи това?... Офицерът наведе глава и разпери ръце.

— Питам те кой го е убил... — повтори сановни-кът, повече уплашен, отколкото разгневен.

— Благоволи, господарю, сам да проведеш следствието. Устата ми няма да повторят това, което чуха ушите ми.

Ужасът на номарха стана още по-голям. Той заповяда да доведат прислужницата на Сара, а същевременно изпрати да повикат първожреца Мефрес. Ментезуфис, като представител на министъра на войната, беше заминал с княза.

Мефрес пристигна учуден. Номархът повтори новината за убийството на детето и това, че полицейският офицер не смее да даде никакви обяснения.

— А свидетели има ли? — попита първожрецът.

— Чакат заповедите на ваше достойнство, отче свети.

Въведоха вратаря на Сариния дом.

— Чу ли — попита го номархът, — че детето на господарката ти е убито?

Човекът падна на земята и отговори:

— Аз дори видях невинните останки разбити о стената и задържах нашата господарка, която изтича в градината с викове...

— Кога стана това?

— Днес след полунощ. Веднага след като при господарката дойде негово достойнство князът-престолонаследник... — отвърна пазачът.

— Как, значи, князът е бил през нощта при господарката ви? — попита Мефрес.

— Ти каза истината, велики пророче.

— Чудно нещо! — прошепна Мефрес на номарха.

Вторият свидетел беше готвачката на Сара, третият — камериерката. Двете твърдяха, че след полунощ князът се изкачил на горния етаж в стаята на Сара. Там постоял малко, после избягал бързо в градината, а веднага след него се появила със страшен вик Сара.

— Но князът-престолонаследник не е излизал през цялата нощ от стаята си в двореца... — каза номархът.

Полицейският офицер поклати глава и заяви, че в преддверието чакат няколко души от дворцовата прислуга.

Извикаха ги. Свети Мефрес им зададе редица въпроси и се оказа, че престолонаследникът... не е спал в двореца!... Той напуснал стаята си преди полунощ и излязъл в градината; а се върнал, когато засвирили първите тръби за ставане.

Когато изведоха свидетелите, а двамата сановници останаха сами, номархът се хвърли на пода, като стенеше, и заяви на Мефрес, че е тежко болен и предпочита да загуби живота си, отколкото да води следствието. Първожрецът беше много блед и развълнуван, но отвърна, че въпросът за убийството трябва да се изясни и в името на фараона заповяда на номарха да дойде с него в жилището на Сара.

Градината на престолонаследника не беше далеко и двамата сановници бързо стигнаха на местопрестъплението.

Когато се изкачиха в стаята на горния етаж, те видяха Сара коленичила при люлката в такава поза, сякаш кърмеше бебето. По стената и на пода се червенееха кървави петна.

На номарха му прилоша и той трябваше да седне, но Мефрес беше спокоен. Той се приближи до Сара, докосна я по рамото и каза:

— Майко, ние идваме тук в името на негово величество...

Изведнъж Сара скочи на крака и като видя Мефрес, извика със страшен глас:

— Проклятие вам!... Вие искахте да имате еврейски цар, ето го царя... О, нещастна аз, защо послушах вашите коварни съвети!...

Тя се олюля и отново падна при люлката, стеноейки:

— Моето синче... Моят малък Сети!... Толкова беше хубав, толкова умен... Току-що беше почнал да протяга към мен ръчички...

Йехова!... — викна тя. — Върни ми го, ти можеш да направиш това... Богове египетски, Озирис... Хорус... Изида... Изида... та ти сама си била майка!... Невъзможно е никой в небесата да не чуе молбите ми... Такова мъничко дете... Хиена би се смилила над него...

Първожрецьт я хвана под мишниците и я изправи на крака. Стаята се изпълни с полицаи и слуги.

— Сара — каза първожрецьт, — в името на негово величество господаря на Египет призовавам те и ти заповядвам да отговориш, кой уби твоя син?

Тя гледаше пред себе си като умопобъркана и търкаше челото си. Номархът ѝ подаде вода с вино, а една от присъстващите жени я напръска с оцет.

— В името на негово величество — повтори Мефрес — заповядвам ти, Сара, да кажеш името на убиеца...

Присъстващите почнаха да се отдръпват към вратата, номархът запуши уши с отчаяно движение.

— Кой го уби ли?... — каза Сара със сподавен глас и впи поглед в лицето на Мефрес. — Кой го уби ли, питаш?... Познавам ви аз вас — жреци!... Зная вашата справедливост...

— Кой?... — настояваше Мефрес.

— Аз!... — викна с нечовешки глас Сара. — Аз убих детето си, защото го направихте евреин.

— Това е лъжа! — изсъска първожрецьт.

— Аз... Аз!... — повтаряше Сара. — Хей, хора, които ме виждате и чувате — обърна се тя към присъстващите, — знайте, че аз го убих... аз... аз!... — викаше тя и се биеше в гърдите.

При такова ясно самообвинение номархът се съвзе и загледа съчувствено Сара. Жените ридяха, вратарят бършеше сълзите си. Само свети Мефрес сви посинелите си устни. Най-сетне каза с тържествен глас, като гледаше полицейските чиновници:

— Слуги на негово величество, предавам ви тая жена, за да я отведете в съда...

— Но синът ми с мене!... — викна Сара и се хвърли към люлката.

— С тебе... С тебе, бедна жено — каза номархът и закри лице.

Сановниците излязоха от стаята. Полицейският офицер заповяда да донесат лектика и с най-голямо уважение заведе Сара долу.

Нещастната взе от люлката окървавеното вързопче и без съпротива седна в лектиката.

Цялата прислуга я съпроводи до сградата на съда. Когато Мефрес и номархът се връщаха през градината, управителят на провинцията извика развълнуван:

— Жал ми е за тази жена!...

— Тя ще бъде основателно наказана... за лъжа — отвърна първожрецът.

— Ваше достойнство, мислиш...

— Сигурен съм, че боговете ще намерят и ще осъдят истинския убиец...

При вратичката на градината им препречи пътя управителят на двореца на Кама, който викаше:

— Финикийката я няма!... Тая нощ е изчезнала...

— Ново нещастие... — прошепна номархът.

— Не бой се — каза Мефрес. — Заминала е подир княза.

По тия думи достопочтеният номарх позна, че Мефрес мрази княза и сърцето му замря. Защото, ако успеят да докажат, че Рамзес е убил собствения си син, той никога няма да се качи на бащиния си трон, а коравият жречески ярем още по-силно ще затежи над Египет.

Тъгата на сановника нарасна повече, когато вечерта му казаха, че двама лекари от светилището Хатор са прегледали трупа на детето и изразили мнение, че убийството е могъл да извърши само мъж. Някой, казвали те, е хванал момченцето с дясната си ръка за двете крачета и му разбил главата о стената. Ръката на Сара не може да обхване двете крачета, върху които се виждали следи от големи пръсти.

След това обяснение първожрецът Мефрес, съпроводен от първожреца Сем, отиде в затвора при Сара и я закланаше в името на всички египетски и чужди богове да заяви, че не е виновна за смъртта на детето и искаше тя да опише как е изглеждал убиецът.

— Ще повярваме на думите ти — казваше Мефрес — и веднага ще те освободим.

Но Сара, вместо да се трогне от това доказателство на благосклонност, изпадна в гняв.

— Чакали — викаше тя, — не ви стигат две жертви, а искате и нови... Аз, нещастната, направих това, аз... защото кой друг би могъл

да бъде толкова подъл, че да убива дете?... Мъничко детенце, което не е направило никому зло!...

— А знаеш ли, упорита жено, какво те чака? — попита свети Мефрес. — Три дни ще държиш на ръце останките на детето си, а после ще отидеш за петнадесет години в затвора.

— Само три дни ли? — попита тя. — Но аз навеки не искам да се разделя с него, с моя малък Сети... И не в затвора, но в гроба ще отида подир него, а моят господар ще заповяда да ни погребат заедно...

Когато първожреците напуснаха Сара, благочестивият Сем се обади:

— Случвало ми се е да виждам майки-детеубийци и да ги съдя, но никоя не е приличала на тая.

— Защото тя не е убила детето си — отвърна гневно Мефрес.

— Кой тогава?...

— Този, когото са видели слугите, който се е втурнал в дома на Сара и след малко е избягал... Тоя, който, когато е тръгнал срещу неприятеля, е взел със себе си финикийската жрица Кама, осквернителка на олтара... Тоя най-сетне — довърши възбудено Мефрес, — който прогони от дома си Сара и я направи робиня, защото синът ѝ станал евреин...

— Страшни са твоите думи! — отвърна разтревожен Сем.

— Престъплението е още по-лошо и въпреки упорството на тая глупава жена то ще бъде разкрито.

Светият мъж дори не предполагаше колко бързо ще се изпълни пророчеството му.

А ето как стана това.

Княз Рамзес още не бе успял да напусне двореца на път от Пи-Баст с войската, когато полицейският началник вече знаеше за убийството на детето, за бягството на Кама и това, че прислугата на Сара видяла княза да влиза през нощта в дома ѝ. Началникът беше съобразителен човек. Той се досети кой може да е извършил злодеянието и вместо да води следствие на място, впусна се да преследва виновните извън града, като предупреди за случилото се Хирам.

И докато Мефрес се мъчеше да изтръгне признания от Сара, най-енергичните агенти на пи-бастката полиция, както и финикийците под предводителството на Хирам вече гонеха гърка Ликон и жрицата Кама.

На третата нощ от заминаването на княза в поход полицейският началник се върна в Пи-Баст, като караше със себе си грамадна клетка, покрита с платно, в която някаква жена крещеше до небесата. Той не легна да спи, а извика веднага офицера, който водеше следствието, и внимателно изслуша доклада му.

На разсъмване двамата първожреци, Сем и Мефрес, както и номархът на Пи-Баст получиха покана с най-покорна молба да се явят при началника на полицията. И тримата дойдоха в един и същи час. Като се покланяше ниско, полицейският началник почна да им се моли да му разправят всичко, което знаят за убийството на детето на престолонаследника.

Щом чу тая почитителна покана, номархът побледня, въпреки че беше висок сановник, и заяви, че не знае нищо. Почти същото повтори и първожрецът Сем, но добави, че Сара му изглежда невинна. А когато дойде ред на Мефрес, той каза:

— Не зная дали, ваше достойнство, си чул, че през нощта, когато е извършено злодеянието, една от жените на княза, Кама, е избягала.

Полицейският началник изглеждаше много учуден.

— Не зная също така — продължи Мефрес — дали е съобщено на ваше достойнство, че престолонаследникът не е нощувал в двореца, а бил в дома на Сара. Вратарят и две слугини са го познали, защото нощта беше доста ясна.

Удивлението на полицейския началник сякаш достигна върха си.

— Много жалко — завърши първожрецът, — че ваше достойнство отсъства няколко дни от Пи-Баст.

Началникът се поклони съвсем ниско на Мефрес и се обърна към номарха:

— Няма ли да благоволите, ваше достойнство, да ми кажете, как беше облечен князът нея вечер?...

— Носеше бял кафтан и пурпурна престилка, общита със златни ширити и ресни — отвърна номархът. — Добре помня, защото аз бях един от последните, които разговаряха тая вечер с княза.

Полицейският началник плесна с ръце и в канцеларията влезе вратарят на Сара.

— Ти видя ли княза — попита го началникът, — когато влизаше през нощта в дома на господарката ти?

— Аз отворих вратата на негово достойнство — да живее вечно!...

— А помниш ли как беше облечен?...

— С кафтан на жълти и черни ивици, кепе от същия плат и престилчица на сини и червени линии — отговори вратарят.

Сега пък се учудиха двамата жреци и номархът.

А когато въведоха една след друга двете прислужнички на Сара и те повториха точно същото описание на облеклото на княза, очите на номарха пламнаха от радост, а по лицето на свети Мефрес пролича смущение.

— Готов съм да се закълна — обади се достопочтеният номарх, — че князът беше с бял кафтан и пурпурна престилка, обшита със злато...

— А сега — обади се полицейският началник — благоволете, достоуважаеми, да дойдете с мене в затвора. Там ще видите още един свидетел...

Слязоха в подземието. До прозореца в една зала имаше грамадна клетка, покрита с платно. Полицейският началник отметна платното с една тояга и присъстващите видяха, че в единия ъгъл лежи жена.

— Но това е господарката Кама!... — възкликна номархът.

И наистина вътре беше Кама, болна и много променена.

Като видя сановниците, тя се изправи и застана така, че светлината падаше на лицето ѝ. Тогава присъстващите видяха, че то е покрито с бакърени петна, а очите ѝ блуждаеха като очи на безумна.

— Кама — обърна се към нея полицейският началник, — богиня Астарта те е докоснала с проказа.

— Не е богинята!... — обади се жрицата с променен глас. — Подлите азиатци ми подхвърлиха заразен воал... О, аз нещастната!...

— Кама — продължи полицейският началник, — най-знаменитите наши първожреци, свети Сем и свети Мефрес, се съжалиха над твоето нещастие. Ако кажеш истината, те ще се помолят за тебе и може би всемогъщият Озирис ще те спаси от тая беда. Има още време, болестта едва започва, а нашите богове много могат...

Болната жена падна на колене и като притисна лице до решетката, заговори със сломен глас:

— Смилете се над мене... Аз се отрекох от финикийските богове и до края на живота си ще се посветя да служа на великите богове на

Египет... Само прогонете от мене...

— Отговори, но кажи истината — каза полицейският началник — и боговете няма да ти откажат милост. Кой уби детето на еврейката Сара?...

— Предателят Ликон, гъркът... Той беше певец в нашето святилище и казваше, че ме обича... А сега, негодникът, ме изостави, като заграби скъпоценностите ми!...

— Защо Ликон уби детето?

— Искаше да убие княза, но не го намери в двореца; тогава се завтече до дома на Сара и...

— Как тоя убиец можа да се промъкне в охраняван дом?

— Нима ти не знаеш, достопочтени, че Ликон прилича на княза?... Приличат си като два листа от една палма...

— Как беше облечен Ликон оная нощ?... — продължи да задава въпроси полицейският началник.

— Носеше... носеше кафтан на жълти и черни ивици... кепе от същия плат и престилка на червени и сини черти... Не ме мъчете повече... Върнете ми здравето... Смилете се... Ще бъда вярна на боговете ви... Отивате ли си вече?... О, безсърдечни!...

— Бедна жено — обади се първожрецьт Сем. — Ще ти изпратя могъщ чудотворец и може би...

— О, да ви благослови Астарта... Не, да ви благословят всичките всемогъщи и милостиви богове... — прошепна страшно измъчената финикийка.

Сановниците излязоха от затвора и се върнаха в канцеларията. Като видя, че първожрецьт Мефрес стои с впит в земята поглед и свити устни, номархът го попита:

— Не се ли радвате, свети отче, на разкритията, които направи нашият славен полицейски началник?

— Нямам причини да се радвам — отвърна остро Мефрес. — Въпросът вместо да се опрости, става по-сложен... От една страна, Сара продължава да твърди, че тя е убила детето, от друга — финикийката говори като подучена...

— Значи, вие не вярвате, ваше достойнство?... — обади се полицейският началник.

— Защото никога не съм виждал двама души толкова да си приличат, че единият да бъде взет за другия. Още повече не съм и

чувал, че в Пи-Баст съществува човек, който може да минава за нашия престолонаследник — да живее вечно!...

— Тоя човек — каза полицейският началник — е живял в Пи-Баст, в светилището на Астарта. Познавал го финикийският княз Хирам, а нашият престолонаследник го е виждал със собствените си очи. Дори неотдавна той ми заповяда да го уловя и ми обеща за това голяма награда.

— Охо! — възкликна Мефрес. — Виждам, достоуважаеми полицейски началник, че в твои ръце почват да се съсредоточават най-висшите държавни тайни. Ала позволи ми все пак да не вярвам в тоя Ликон, докато сам не го видя!...

След тия думи Мефрес напусна сърдит канцеларията, последван от свети Сем, който вдигна в недоумение рамене.

Когато крачките им стихнаха в коридора, номархът погледна изпитателно полицейския началник и рече:

— Е, какво ще кажеш?...

— Наистина — отвърна началникът — светите пророци почват да се бъркат дори в работи, които никога не са били в тяхна власт...

— И ние трябва да търпим това!... — прошепна номархът.

— Още малко — въздъхна полицейският началник. — Доколкото познавам човешките сърца, всички военни и всички чиновници на негово величество, най-сетне цялата аристокрация се възмущава от произволите на жреците. Всичко си има край.

— Велики думи каза ти — отговори номархът и му стисна ръка, — а някакъв вътрешен глас ми говори, че ще дойде време да те видя върховен началник на полицията там — при негово величество...

Отново минаха няколко дни. През това време па-расхитите балсамираха тялото на сина на Рамзес, а Сара все още седеше в затвора и чакаше да я призоват пред съда, уверена, че ще бъде осъдена.

Кама също беше в затвора, но я държаха в клетката, защото се бояха от проказата ѝ. Вярно, че един прочут лекар я посети, прочете ѝ няколко молитви и ѝ даде да пие някаква вода, която лекувала всичко. Въпреки това постоянно имаше висока температура, а бакърените петна над веждите и по бузите ѝ ставаха все по-видими. Накрая от канцеларията на номарха излезе заповед Кама да бъде откарана в източната пустиня, където съществуваше изолирана от хората колония на прокажени.

Една вечер в светилището на Птах дойде полицейският началник и поиска да говори с първожреците. Заедно с началника бяха дошли двама агенти и някакъв човек, увит от главата до петите в чувал.

След малко му казаха, че първожреците го чакат в свещената стая под статуята на божеството.

Началникът остави агентите пред вратата, улови за ръка човека, покрит с чувал, и тръгна след един жрец към свещената стая. Когато влезе там, видя Мефрес и Сем, облечени в първожречески одежди, със сребърни плочки на гърдите.

Той падна пред тях на земята и рече:

— Съгласно вашата заповед вода ви, свети отци, престъпника Ликон. Искате ли да видите лицето му?

А когато те се съгласиха, полицейският началник стана и смъкна чувала от покрития човек.

Двамата първожреци ахнаха смаяни. Гъркът наистина толкова приличаше на престолонаследника, че човек мъчно можеше да не се излъже.

— Ти ли си Ликон, певецът от езическото светилище на Астарта?... — попита свети Сем вързания гърк.

Ликон се усмихна презрително.

— И ти ли уби детето на княза?... — добави Мефрес.

Гъркът посиня от злоба и се помъчи да скъса връзките.

— Да! — викна той. — Убих вълчето, защото не намерих баща му, вълка... Дано го гръм удари!...

— Какво ти е виновен князът, убиецо?... — попита възмутен Сем.

— Какво е виновен!... Открадна ми Кама и я хвърли в болест, от която няма отърваване... Бях свободен, можех да избягам жив, имах пари, но реших да си отмъстя и ето ме пред вас... Той има щастие, че вашите богове са по-могъщи от моята ненавист. Днес можете да ме убиеете... Колкото по-скоро, толкова по-добре.

— Това е страшен престъпник — обади се първожрецът Сем.

Мефрес мълчеше и се взираше в святкащите от ярост очи на гърка. Възхищаваше се от смелостта му и размишляваше. Неочаквано той се обърна към полицейския началник:

— Свободен си, достопочтени. Тоя човек принадлежи на нас.

— Тоя човек — отвърна възмутено началникът — принадлежи на мен... Аз го хванах и аз ще получа награда от княза.

Мефрес стана и извади изпод одеждата си златен медал.

— В името на върховния съвет, чийто член съм аз — каза той, — заповядвам ти да ни предадеш тоя човек. Помни, че неговото съществуване е върховна държавна тайна и за тебе наистина ще бъде сто пъти по добре, ако съвсем забравиш, че си го оставил тук...

Полицейският началник отново падна ничком и излезе, като едва сдържаше гнева си.

„Ще ви плати за това нашият господар, престолонаследникът, когато стане фараон!... — мислеше той. — А и аз ще добавя моята част, ще видите...“

Агентите пред портата го попитаха къде е арестуваният.

— Върху арестувания — каза той — легна ръката на боговете.

— А нашето възнаграждение?... — обади се нерешително старшият агент.

— И върху вашето възнаграждение легна ръката на боговете — каза началникът. — Представете си, че тоя арестант ви се е присънил, и ще се чувствувате по-сигурни и по отношение на службата, и по отношение на здравето си.

Агентите наведоха мълчаливо глави. Но в душата си се заклеха да отмъстят на жреците, които ги бяха лишили от толкова висока награда.

След като полицейският началник си излезе, Мефрес извика няколко жреци и прошепна нещо на ухото на най-старшия. Жреците заобиколиха гърка и го изведоха от свещената стая. Ликон не се съпротивяваше.

— Мисля — каза Сем, — че тоя човек трябва да бъде предаден на съда като убиец.

— Никога! — отвърна решително Мефрес. — Върху тоя човек тежи несравнимо по-тежко престъпление: прилича на престолонаследника...

— И какво ще направиш с него, ваше достойнство?

— Ще го запазя за върховния съвет — каза Мефрес. — Там, където престолонаследникът посещава езическите храмове и краде от тях жени, където страната е заплашена от опасна война, а жреческата власт от бунт, там Ликон може да се окаже нужен...

На другия ден към обед първожреецът Сем, номархът и полицейският началник отидоха в затвора при Сара. Нещастницата не беше яла няколко дни и беше така изнемощяла, че дори когато видя толкова много сановници, не стана от пейката.

— Сара — обади се номархът, когато тя познаваше от по-рано, — носим ти добра новина.

— Новина?... — повтори тя с апатичен глас. — Синът ми е мъртъв, ето новината!... Гърдите ми са пълни с кърма, но сърцето ми е още по-пълно с тъга...

— Сара — каза номархът, — ти си свободна. Не си убила ти детето.

Мъртвите ѝ черти се оживиха. Тя скочи от пейката и викна:

— Аз... аз го убих... само аз!...

— Слушай, Сара, синът ти е убит от мъж, от гърка Ликон, любовник на финикийката Кама...

— Какво говориш?... — прошепна тя и го улови за ръце. — О, тая финикийка!... Аз знаех, че тя ще ни погуби... Но гъркът?... Не познавам никакъв грък... Та и с какво ли се е провинил моят син пред него?...

— Не зная — продължи номархът. — Тоя грък вече не е жив. Но слушай внимателно, Сара: тоя човек толкова приличаше на княз Рамзес, та когато влязъл в твоята стая, ти си помислила, че това е нашият господар. И предпочиташе да обвиниш себе си, отколкото твоя и нашия господар.

— Значи, не е бил Рамзес?... — извика тя и се хвана за главата. — А аз, безчестната, позволих на чужд човек да извлече сина ми от люлката... Ха!... Ха!... Ха!...

Сара почна да се смее все по-тихо. Внезапно сякаш краката ѝ се подкосиха, тя рухна на земята, размаха няколко пъти конвулсивно ръце и издъхна, като се смееше.

Но на лицето ѝ остана израз на бездънна скръб, която дори смъртта не можа да пропъди.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

На дължина повече от сто мили западната граница на Египет представлява стена от голи варовикови хълмове, високи по няколко метра и прорязани от дълбоки теснини. Тя минава на една миля покрай Нил, а понякога и само на километър.

Ако човек се изкатери на някой от хълмовете и обърне лице към север, би видял едно много своеобразно явление. Надясно, долу, ще забележи тясна зелена ливада, пресечена от Нил, а наляво ще съзре безкрайна жълта равнина, изпъстрена с бели или тухленочервени петна.

Монотонен изглед, дразнеща жълтина на пясъка, жегата и преди всичко безбрежен простор — ето главните характерни черти на Либийската пустиня, която се простира на запад от Египет.

Но ако човек я разгледа по-отблизо, пустинята ще му се види не толкова еднообразна. Тук пясъците не образуват равна плоскост, а представляват редица валове, които напомнят огромни вълни на бушувало, но сега сякаш замряло море.

Обаче ако някой би имал смелост да повърви по това море час-два, а някъде и цял ден към запад, той би видял нова гледка. На хоризонта се появяват възвишения, понякога скали и урви с най-чудновати форми. Пясъкът под краката става все по-плитък и изпод него почват да се показват пясъчни скали като суша сред морската шир.

И наистина това е твърда земя, дори цяла страна сред пясъчно море. Край варовиковите хълмове се виждат долини, по тях корита на реки и потоци, по-нататък — равнина, а сред нея езеро с начупена брегова линия и хлътнало дъно.

Но по тия равнини и възвишения не расте нито стръкче трева, в езерото няма капка вода, по коритата на реките не тече нищо. Тоя пейзаж наистина има доста разнообразни форми на повърхността си, но от него е изчезнала всичката вода, изсъхнала е и най-малката влага, пейзаж мъртъв — загинала е не само всяка растителност, но дори

плодородният слой на почвата се е стрил на прах или се е всмукал в скалата.

По тия места се беше случило най-страшното нещо, което може да се помисли: природата беше умряла, останал бе само скелет и прах, които зноят разлага без остатък, а огненият вятър прехвърля от едно място на друго.

Зад тая умряла, но непогребана суша отново се простира море от пясък, а тук-там по него се виждат ос-тровърхи конуси, които понякога се издигат на височина колкото двуетажна сграда. Върхът на всяко такова възвишение завършва с букет сиви прашни листа, за които мъчно може да се каже, че живеят; те само не могат да увехнат.

Странният конус показва, че на това място водата още не е изчезнала съвсем, а се е скрила от зноя под земята и поддържа що-годе влагата в почвата. На това място е паднала тамариндова семка и от нея с голямо усилие е поникнало растение.

Но владетелят на пустинята, Тифон, забелязал растението и почнал бавно да го засипва с пясък. И колкото повече фиданката се стреми нагоре, толкова по-високо се издига задушаваният я пясъчен конус. Заблудилият се в пустинята тамаринд прилича на удавник, който напразно протяга ръце към небето.

И отново се разлива безбрежното жълто море с пясъчните си вълни и вечно агонизиращи остатъци от растителен свят. Внезапно пред очите се появява скалиста стена, а в нея пролуки като врати...

Невероятно! Зад една от тия врати се вижда широка зелена долина, много палми, сини води на езеро. Вижда се дори как пасат овце, добитък, коне; далеко по склоновете е кацнало цяло градче, а по върховете се белеят стените на светилища...

Това е оазис — остров сред пясъчния океан.

По времето на фараоните е имало много такива оазиси, може би няколко десетки. Те образували верига от пустинни острови по дължината на западната граница на Египет. Намирали се на десет, петнадесет, до двадесет мили от Нил и имали от десет-петнадесет до няколко десетки квадратни километра повърхност.

Възпяваните от арабските поети оазиси в действителност никога не са били преддверия на рая. Езерата им най-често са блата; от малките им дъна извира топла вода, която понякога смърди и е отвратително солена; растителността в никакъв случай не може да се

сравнява с египетската. Въпреки това тия кътчета представлявали истинско чудо за пътниците през пустинята които намирали в тях малко зеленина за окото, малко хлад, вода и фурми.

Броят на населението по тия острови сред пясъчния океан бил най-различен: от няколкостотин до петнадесетина хиляди души, в зависимост от големината на оазиса. Това били все египетски, либийски, етиопски нехранимайковци или техни потомци. Защото в пустинята бягали хора, които нямали какво повече да загубят: затворници от каменните кариери, престъпници, преследвани от полицията, селяни, претоварени с ангария, работници, които предпочитали опасностите пред тежкия труд.

По-голямата част от бегълците загивали в пустинята. Но някои след неописуеми мъчения успявали да се доберат до оазис; тук те живеели мизерно, ала свободно и винаги били готови да нахлуят в Египет за грабеж. Между пустинята и Средиземно море се простирала доста дълга, макар и не особено широка ивица плодородна земя, населена с различни племена, които египтяните наричали либийци. Едни от тях се занимавали със земеделие, други с риболов и мореплаване; ала във всяко от тях имало диви главорези, които предпочитали кражбата, войната и грабежа пред системния труд. Това разбойническо население гинело непрекъснато в мизерия или военни приключения, но и постоянно се увеличавало поради непрестанния приток на сардинци и сицилийци, които по онова време били още поголеми варвари и разбойници, отколкото местните либийци.

Понеже Либия граничела на изток с Долен Египет, варварите често нападали и грабели земята на фараона, за което били жестоко наказвани. Но като се убедил, че войната с либийците не води до нищо, фараонът или по-скоро жреците изменили политиката си. На коренните либийски семейства позволявали да се заселват в крайморските блатисти земи на Долен Египет, а разбойниците и нехранимайковците взимали в армията и ги превърнали във великолепни войници.

По тоя начин държавата си осигурила мир на западната граница. А за да се държат в покорство отделните либийски разбойници, достатъчни били полицията, охраната в полето и няколко полка редовна войска, разположена покрай канопския ръкав на Нил.

Това положение продължило близо сто и осемдесет години: последната война с либийците водил Рамзес III, който издигнал грамадни купища от отсечените ръце на паднали неприятели и докарал в Египет тринадесет хиляди роби. Оттогава никой не се страхувал от нападение откъм Либия. Едва в края на царуването на Рамзес XII странната политика на жреците отново разпали по ония места пожара на войната.

Тя избухна по следните причини:

Негово достойнство Херхор, министър на войната и първожрец, не можа да сключи с Асирия договор за подялба на Азия поради съпротивата на негово величество фараона. Но в желанието си във връзка с предупрежденията на Бероес да осигури дълготраен мир с асирийците, Херхор увери Саргон, че Египет няма да им попречи на войната с източните и северните азиатци.

А понеже пълномощникът на цар Асар, изглежда, не вярваше на тия клетвени уверения, Херхор реши да му даде реално доказателство за миролюбив и за тая цел издаде заповед да бъдат уволнени веднага двадесет хиляди наемни войници, предимно либийци.

За уволнените невинни и винаги верни войници това решение беше равно едва ли не на смъртно наказание. Пред Египет се изправяше опасност от война с Либия, която не можеше по никакъв начин да даде убежище на толкова хора, привикнали само на военни учения и удобства, а не на труд и лишения. Но Херхор и жреците не се стесняваха от такива дреболии, когато ставаше въпрос за големи държавни интереси.

Прогонването на либийските наемници наистина донасяше големи облаги.

Преди всичко Саргон и другарите му подписаха и скрепиха с клетва договор с Египет за срок от десет години. А през тоя период според предсказанията на халдейските жреци над тяхната света земя щеше да тежи зла орисия.

Второ — изгонването на двадесет хиляди души от войската донасяше на фараоновото съкровище четири хиляди таланта икономии, което беше много важно.

Трето — войната с Либия на западната граница даваше възможност на престолонаследника да удовлетвори геройските си пориви и можеше за дълго време да отвлече вниманието му от

азиатските работи и източната граница. Негово достойнство Херхор и върховният съвет много основателно предполагаха, че ще изминат няколко години, докато либийците се изтощят в партизанска война и поискат мир.

Планът беше умно замислен, но авторите му направиха една грешка: не предвидиха, че княз Рамзес имаше заложби за гениален пълководец.

Като грабеха по пътя, разпуснатите либийски полкове стигнаха много бързо до отечеството си. Херхор не беше издал заповед да им се пречи по пътя и това улесни придвижването им. Първите измежду изгонените войници, щом стигнаха на либийска земя, почнаха да говорят небивалици пред сънародниците си.

Според думите им, диктувани от озлоблението и личните им интереси, Египет бил днес тъй слаб, както едно време при нахлуването на хиксосите. Съкровището на фараона било съвсем празно и равният на боговете владетел трябвало да разпусне либийците, които представлявали най-добрата, дори единствено годната част от армията. Всъщност армия почти нямало освен шепа негодни за нищо войници на източната граница.

Освен това между негово величество и жреците съществували несъгласия. На работниците не плащали възнагражденията, а селяните просто се задушавали от данъци, поради което народните маси били готови за бунт, стига да намерят подкрепа. А също така и номарсите, които някога били независими владетели и от време на време повдигали въпрос за правата си, днес, като виждали слабостта на управлението, се готвели да смъкнат и фараона, и върховния жречески съвет!...

Тия вести като орляк птици се пръснаха по либийското крайбрежие и веднага бяха приети с доверие. Разбойниците и варварите винаги бяха готови да нападат Египет, толкова повече днес, когато бивши войници и офицери на негово величество ги уверяваха, че ограбването на тая страна е много лесно нещо. Заможните и умни либийци също повярваха на изпъдените наемници, защото от много години за тях не беше тайна, че египетската аристокрация обеднява, че фараонът не държи властта, че селяните и работниците, тласкани от глада, се осмеляват да се бунтуват.

Така цяла Либия трескаво закипя. Изгонените войници и офицери биваха посрещани като вестители на добра новина. А понеже страната беше бедна и нямаше запаси, за да приеме гости, реши се незабавно да се почне война с Египет, та по възможност най-бързо да се отърват от пришълците.

Дори хитрият и умен либийски княз Мусаваса се поддаде на общото увлечение. Него обаче го убедиха не емигрантите, а някакви важни и достопочтени хора, които, по всичко изглежда, бяха агенти на върховния египетски съвет.

Тия велможи, уж недоволни от положението в Египет, уж обидени от фараона и жреците, пристигнаха в Либия по море. Те страняха от тълпата, избягваха да се срещат с изгонените войници, а на Мусаваса обясняваха в най-голяма тайна и с доказателства в ръцете, че сега именно би трябвало да нападне Египет.

— Там ще намериш — казваха те — бездънно съкровище и житница за себе си, за хората си и за внуците на техните внуци.

Мусаваса, макар опитен вожд и дипломат, се хвана на въдицата. Като енергичен човек, той веднага обяви свещена война против Египет и понеже разполагаше с хиляди храбри бойци, хвърли първия корпус на изток под командването на сина си, двадесетгодишния Техена.

Старият варварин познаваше войната и разбираше, че който иска да побеждава, трябва да действа бързо и той да нанася първите удари.

Подготовката на либийците трая много кратко време. Наистина бившите войници на негово величество бяха дошли без оръжие, но те знаеха занаята си, а в ония времена набавянето на оръжие не беше трудна работа. Няколко ремъка или въженца за прашка, копие или заострена тояга, топор или тежка палка, една торба с камъни, а втора с фурми — и това беше всичко.

И така Мусаваса даде на сина си две хиляди бивши войници и около четири хиляди души либийска паплач, като му поръча да нахлуе колкото може по-бързо в Египет, да заграби, каквото успее, и да приготви хранителни припаси за истинската армия. А сам почна да трупа значителни сили и изпрати бързоходци по оазисите, като призоваваше под своите знамена всички, които нямат какво да загубят.

Отдавна в пустинята не бе имало такова оживление, както сега. От всеки оазис излизаха група след група такива отчаяни бедняци,

които, макар и да бяха почти голи, все пак още можеха да бъдат наречени дрипльовци.

Според мненията на съветниците си, които само преди месец бяха офицери на негово величество, Мусаваса съвсем основателно предполагаше, че синът му ще успее да ограби няколкостотин села и градчета между Теренутис и Сенти-Нофер, преди да срещне по-сериозни египетски сили. Освен това донесоха му, че още при първата вест за раздвижването на либийците не само че всички работници от стъкларската работилница избягали, но дори отстъпила и войската, която заемала форта в Сохет-Хемау, край Содовите езера.

Това беше много добро предзнаменование за варварите, защото стъкларската фабрика представляваше сериозен източник на доходи за съкровището на фараона.

Но Мусаваса извърши същата грешка, която направи и върховният жречески съвет; той също не предусети военния гений на Рамзес. И стана нещо необикновено: преди първият либийски корпус да стигне до областта на Содовите езера, там вече се намираше два пъти по-многобройната армия на престолонаследника.

Либийците не можеха дори да бъдат обвинени в липса на предвидливост. Техена и щабът му създадоха много добра разузнавателна служба. Либийските шпиони бяха много пъти в Мелкатис, Наукратис, Саи, Ме-луф, Теренутис и много пъти преплуваха канопския и болбитанския ръкав на Нил. Но никъде не срещнаха войски и сметнаха, че тяхното движение беше възпрепятствувано от разливането на реката. И почти навсякъде виждаха, че населението е изпаднало в паника и бяга от пограничните села.

Затова те носеха на военачалника си много благоприятни сведения. А в това време армията на княз Рамзес въпреки разлива на реката за осем дни достигна до пустинята и снабдена с вода и храна, изчезна между височините около Содовите езера.

Ако Техена би могъл да се издигне като орел над тача на войската си, той би изтръпнал от ужас, защото щеше да види, че във всичките теснини на околността се крият египетски полкове и всеки момент корпусът му може да бъде обкръжен.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

След като войската на Долен Египет излезе от Пи-Баст, придружаващият княза пророк Ментезуфис получаваше и изпращаше по няколко депеши дневно.

Една кореспонденция той водеше с министър Херхор. Ментезуфис изпращаше доклади до Мемфис за движението на войската и за действията на престолонаследника, като не скриваше възхищението си от него. Достопочтеният Херхор пък нареждаше да се даде на престолонаследника пълна свобода, като отбелязваше, че върховният съвет няма да се огорчи, ако княз Рамзес загуби първото сражение.

„Едно малко поражение — пишеше Херхор — ще научи на предпазливост и скромност княз Рамзес, който още отсега се смята за равен на най-опитните военачалници, при все че не е извършил още нищо.“

А когато Ментезуфис отговори, че мъчно може да се очаква престолонаследникът да загуби сражение, Херхор даде да се разбере, че в такъв случай триумфът не бива да бъде особено голям.

„Държавата — казваше той — няма да загуби, ако войнственият и буен престолонаследник има през следващите няколко години забавление на западната граница. Сам той ще добие опит във военното изкуство, а нашите разпуснати и дръзки войници ще си намерят подходящо занимание.“

Втора кореспонденция Ментезуфис водеше със светия отец Мефрес и тя му се струваше по-важна. Обиденият някога от княза жрец Мефрес без заобикалки обвиняваше престолонаследника, че убил детето на Сара под влияние на Кама. А когато в продължение на една седмица се разкри, че Рамзес е невинен, първожрецът стана още по-раздражителен, не преставаше да твърди, че князът, като неприятел на отечествените богове и съюзник на жалките финикийци, е способен на всичко.

През първите дни работата по убийството на детето изглеждаше толкова подозрителна, че дори върховният съвет от Мемфис попита

Ментезуфис какво мисли. Ментезуфис отговори, че през всичкото време наблюдава княза, но нито за миг не допуска той да е убиец.

Такива именно послания кръжаха като орляк хищни птици около Рамзес, докато той разпращаше разузнавачи по посока на неприятеля, съвещаваше се с командирите или подканяше войската да ускорява похода.

На четиринадесетия ден цялата армия на престолонаследника се съсредоточи на юг от град Теренутис. За голяма радост на княза пристигна и Патрокъл с гръцките полкове, а с него и жрецът Пентуер, изпратен от Херхор като втори наблюдател при главнокомандувания.

Присъствието на много жреци в стана (освен Ментезуфис и Пентуер имаше и други) не беше твърде приятно на княза. Той реши обаче да не им обръща внимание и на военните съвещания съвсем не ги питаше за мнението им.

Все пак отношенията някак поулегнаха. Съгласно заповедта на Херхор Ментезуфис не се налагаше на княза, а Пентуер се зае да организира медицинска помощ за ранените.

Военната игра започна.

Преди всичко посредством свои агенти Рамзес пръсна из пограничните села слух, че либийците идат на грамадни орди, че ще рушат и убиват. Изплашеното население почна да бяга на изток и се натъкна на египетските полкове. Князът взе мъжете да носят товари подир армията, а жените и децата препрати във вътрешността на страната.

После престолонаследникът изпрати съгледвачи срещу приближаващите се либийци, за да разузнаят колко са и каква е дисциплината им. Разузнавачите се върнаха бързо и донесоха точни сведения за местопребиваването на неприятеля, но данните им за броя му бяха много преувеличени. Също така погрешно, макар и самоуверено, те твърдяха, че начело на либийските орди върви лично Мусаваса, придружаван от сина си Техена.

Престолонаследникът пламна от радост при мисълта, че в първото си още сражение ще има такъв опитен противник като Мусаваса.

Поради тия сведения Рамзес надцени опасността от сблъскването и удвои предпазливостта си. А за да има всички преимущества на своя страна, прибегна и към хитрост. Изпрати при

либийците доверени хора, като им поръча да се представят за бегълци, да влязат в неприятелския лагер и да откъснат от Мусаваса неговата най-голяма сила — изгонените либийски войници.

— Кажете им — поръча Рамзес на агентите си, — кажете им, че имам топор за дръзките, но милосърдие за покорните. Ако в предстоящата битка захвърлят оръжието и изоставят Мусаваса, ще ги приема отново във войската на негово величество и ще наредя да им се плати цялото възнаграждение, без да се смята, че са напуснали службата.

Патрокъл и другите генерали признаха това средство за много умно; жреците мълчаха, а Ментезуфис изпрати вест до Херхор и за по-малко от едно денонощие получи отговор.

Местността, където се намираха Содовите езера, представляваше долина, дълга няколко десетки километра, затворена между две планински вериги, които се простираха от югоизток към северозапад. Най-голямата ѝ широчина не надминаваше десет километра, но имаше места съвсем тесни, почти клисури.

По цялата дължина на долината се бяха проточили едно след друго десетина блатисти езера с горчиво-солена вода. Тук растяха жалки храсти и треви, които вехнеха, засипвани от пясъка, и никое животно дори не ги докосваше с уста. От двете страни стърчаха варовикови възвишения или грамадни пясъчни „преспи“, в които човек можеше да потъне.

Целият пейзаж в жълти и бели багри правеше впечатление на страшно мъртвило, потискащо още повече поради зноя и тишината. Никаква птица не се обаждаше тук, а ако понякога се чуеше някакво шумолене, то сигурно биваше от търкулване на камък по склона.

Приблизително в средата на долината на две места се издигаха сгради на няколко километра едни от други; тия откъм изток представляваха малко укрепление, а западните — стъкларски работилници, снабдявани с гориво от либийски търговци. Поради военната тревога укреплението и стъкларниците бяха напуснати. Корпусът на Техена имаше за задача да заеме тези два пункта, които осигуряваха на армията на Мусаваса пътя за Египет.

Либийците напредваха бавно от град Гляукус на юг и вечерта на четиринадесети хатор достигнаха входа на долината, уверени, че ще я минат на два прехода без никакви пречки. Тоя ден, щом слънцето

залезе, египетската армия тръгна към пустинята и като мина за дванадесет часа около четиридесет километра през пясъците, на сутринта спря на възвишенията между укреплението и стъкларските работилници и се скри в многобройните теснини.

Ако тази нощ някой би казал на либийците, че в долината на Содовите езера са израсли палми и пшеница, те щяха да се учудят по-малко, отколкото при вестта, че египетската армия вече им е препречила пътя.

След кратка почивка, през време на която жреците успяха да открият доста добра вода за пиене и изкопаха няколко кладенчета, египетската войска почна да заема северните хълмове покрай долината.

Планът на престолонаследника беше прост. Либийците трябваше да се отрежат от отечеството им и да бъдат изтласкани на юг, в пустинята, където горещината и гладът щяха да унищожат разпръснатите части.

За тая цел Рамзес разположи армията откъм северната страна на долината и раздели войската на три корпуса. Дясното крило, което беше най-издадено към Либия, се командуваше от Патрокъл и имаше задача да отреже пътя на нападателите за отстъпление към техния град Гляукус. Лявото крило се намираше най-близо до Египет и се командуваше от Ментезуфис; то трябваше да прегради пътя на либийците напред. А командването на централния корпус пое престолонаследникът, при когото остана Пентуер.

Към седем часа сутринта на петнадесети хатор няколко десетки либийски конници преминаха долината в силен тръс. Те починаха за малко при стъкларските работилници, огледаха местността и като не видяха нищо подозрително, върнаха се при своите.

Към десет часа преди обед, когато страшният зной сякаш смучеше пот и кръв от хората, Пентуер каза на престолонаследника:

— Либийците вече влязоха в долината и минават покрай войските на Патрокъл. След един час ще бъдат тук.

— Откъде знаеш това? — попита го учуден князът.

— Жреците знаят всичко!... — отвърна усмихнато Пентуер.

После той се изкачи внимателно на една скала, извади от торбата си някакъв силно лъскав предмет и като се обърна към мястото, където

се намираха войските на Ментезуфис, почна да прави с ръка някакви знаци.

— И Ментезуфис е вече уведомен — добави той. Князът не можеше да се начуди и добави:

— Очите ми са по-силни от твоите, а и слухът ми навярно не е по-лош. Въпреки това нито виждам, нито чувам нещо. Как тогава ти забелязваш неприятеля и се разбираш с Ментезуфис?

Пентуер накара княза да погледне към едно далечно възвишение, на върха на което се забелязваха трънки. Рамзес се вгледа в тая точка и внезапно закри очи, защото в храстите нещо блесна силно.

— Какъв е тоя непоносим блясък?... — извика той. — Човек може да ослепее...

— Жрецът, който придружава достопочтения Патрокъл, дава знаци — отвърна Пентуер. — Както виждаш, достойни господарю, и ние можем да бъдем полезни във война...

Жрецът млъкна. Отдалече, от долината, долетя шум, отначало тих, но постепенно — все по-ясен. Щом го чуха, залегналите по склона египетски войници наскачаха, почнаха да преглеждат оръжието си, да шепнат... Но кратката команда на офицерите ги усмири и над северните скали отново зацари мъртва тишина.

В това време шумът в долината се засилваше и премина в тътнеж, при който сред глъчката на хиляди хора можеше да се различат песни, скърцане на коли, цвилене на коне и подвикване на командирите. Сърцето на Рамзес заби буйно; той вече не можеше да съдържа любопитството си и се покатери на една издадена скала, откъдето се виждаше значителна част от долината.

Долу либийският корпус се движеше бавно, заобиколен от облаци жълтеникав прах. Той приличаше на дълъг няколко километра смок, изпъстрен със сини, бели и червени петна.

Начело яздеха двадесетина конници, един от тях с наметнат бял плащ седеше на коня като па пейка — спуснал двата си крака от лявата страна. Зад ездачите вървеше група прашници със сиви ризи, после някакъв сановник в лектика, над когото носеха голям чадър. Следваше отред копиеносци със сини и червени блузи, после голяма група почти голи хора, въоръжени с боздугани, след тях други пак с прашки и копия, отново само с прашки, а зад тях червен отред с коси и топори. Войниците вървяха приблизително по четирима в редица, но въпреки

виковете на офицерите редът постоянно се разваляше и четворките се трупяха на групи.

С песни и глъчка либийският смок постепенно изпълзя в най-широката част на долината срещу стъкларските работилници и езерата. Тук редът се обърка още повече. Тия, които се движеха начело, спряха, защото им казаха, че на това място ще има почивка; в това време задните колони ускориha крачка, за да стигнат по-скоро и да си починат. Някои изтичваха от редиците, оставяха си оръжието и се хвърляха в езерото или черпеха с длани от вмирисаната вода; други сядаха на земята и вадеха фурми от торбите си или пиеха вода с оцет от глинени бутилки.

Високо над лагера се виеха няколко орли лешояди.

При тая гледка неописуема мъка и страх овладяха Рамзес. Пред очите му се замъркаха черни точки, зави му се свят и за миг му се струваше, че е готов да отстъпи трона, но да не е тук и да не види това, което щеше да стане. Той се смъкна от скалата и загледа пред себе си с обезумял поглед.

Тутакси до него се приближи Пентуер и го дръпна силно за рамото.

— Опомни се, вожде — продума жрецът. — Патрокъл очаква заповедите ти...

— Патрокъл? — повтори князът и се огледа.

Пред него стоеше Пентуер, блед, но спокоен. Няколко крачки подалеч Тутмозис, също бледен, държеше в разтрепераните си ръце свирка. Иззад възвишението надничаха войници, по чиито лица се четеше силно вълнение.

— Рамзес — повтори Пентуер, — войската чака.

Князът погледна жреца с някаква отчаяна решителност и прошепна със сподавен глас:

— Започвайте!...

Пентуер вдигна нагоре лъскавия си талисман и начерта с него във въздуха няколко знака. Тутмозис свирна тихо, из другите теснини отляво и отдясно повториха този знак и... египетските прашници почнаха да се катерят по възвишенията.

Беше към дванадесет часа по обед. Постепенно Рамзес се съвзе от първото си впечатление и се заглежда по-внимателно наоколо. Той видя щаба си, отреда копиеносци и топороносци, командувани от

стари офицери, най-сетне прашниците, които се изкачваха бавно по скалата... И беше уверен, че никой от тях хора не само не желаше да загине, но дори не му се искаше да воюва и да се движи в този страшен пек.

Внезапно от върха на едно възвишение се разнесе гръмлив глас, по-могътен от рева на лъв:

— Войници на негово величество фараона, разбийте тези либийски кучета!... Боговете са с вас!...

На този свръхестествен глас отговори не по-малко могъщият привлечен възглас на египетската армия и невъобразимата глъчка на либийците...

Князът вече нямаше защо да се крие. Той застана на възвишението, откъдето неприятелят се виждаше много добре. Сега пред Рамзес се проточи дългата верига египетски прашници, които сякаш изникнаха изпод земята; а на няколко крачки от тях бе потъналият в облаци прах либийски лагер. Чува се тръби, свирки и проклятията на варварските военачалници, които призоваваха към ред. Насядалите скочиха на крака, ония, които пиеха вода, грабнаха оръжие и се завтекоха към своите; хаотичната тълпа почна да се разгъва в редици; и всичко това ставаше сред крясъци и врява.

В това време египетските прашници вече хвърляха по няколко камъка в минута — спокойно, правилно, като при учение. Десетниците сочеха на отредите си неприятелските групи, които трябваше да бъдат обстрелвани, а войниците за няколко минути ги засипваха с град от оловни топки и камъни. Князът виждаше, че след всеки такъв порой от удари групичка либийци се разпръсваше, а твърде често някой оставаше убит.

Въпреки това либийските редици се строиха и отстъпиха зад линията, до която достигаха камъните. Сега напред излязоха техните прашници и със същата бързина и спокойствие почнаха да отговарят на египтяните. Понякога в тяхната верига избухваха смехове и радостни възклицания — тогава падаше някой египетски прашник.

Скоро над главите на княза и свитата му засвистяха камъни. Един камък, хвърлен сръчно, удари адютанта по рамото и счупи костта, втори събори шлема на друг адютант, трети падна в краката на княза, разби се в скалата и посипа лицето на главнокомандувания с горещи като кипящо масло късчета.

Либийците се смееха високо и подвикваха нещо, вероятно злословеха за главнокомандуващия.

В миг страхът и преди всичко жалостта изчезнаха от душата на Рамзес. Той не виждаше вече пред себе си хора, заплашени от страдания и смърт, а диви зверове, които трябваше да бъдат избити или изловени. Той посегна машинално към меча си, за да поведе копиеносците, които чакаха само заповедта му, но го възпря чувството на презрение. Нима и той ще се цапа с кръвта на тая сган!... За какво са войниците?

В това време сражението продължаваше, а храбрите либийски пращници почнаха да се придвижват напред, като подвикваха и дори пееха. Хвърляните от двете страни камъни бръмчаха като бръмбари или като рой пчели, понякога се удряха във въздуха един о друг с трясък, а на всеки няколко минути някой боец от едната или другата страна отстъпваше назад, като стенеше, или падаше мъртъв. Но от това бойният дух на другите не спадаше; те воюваха със зловна радост, която постепенно се превръщаше в бесен гняв и самозабрава.

Внезапно на дясното крило засвириха тръби и се понесоха многократно повтаряни викове. Там безстрашният Патрокъл, пиян още от сутринта, се бе хвърлил срещу ариергарда на неприятеля.

— Атакувай!... — извика князът.

Тутакси една, втора... десета тръба повтори заповедта и след миг от всички теснини заизлизах египетски стотни. Пръснатите по хълмовете пращници удвоиха усърдието си, а в това време в долината четириредните колони от египетски копиеносци и топороносци почнаха да се строят срещу либийците. Спокойно, при пълен ред, те се придвижваха бавно напред.

— Подсилете центъра! — изкомандува престолонаследникът.

Тръбата повтори заповедта.

Зад двете колони, които образуваха първата линия, застанаха две нови. Преди още египтяните да извършат тая маневра, под града от камъни либийците се строиха по техния пример в осем редици срещу главния корпус.

— Придвижи резервите — каза князът. — Я погледни — обърна се той към един от адютантите — дали лявото крило е вече готово.

Адютантът се завтече към пращниците, за да обгърне по-добре с поглед долината, но... внезапно падна; все пак успя да даде знак с

ръка. Тогава вместо него изтича друг офицер; той се върна веднага и съобщи, че двете крила на княжеския корпус са в пълна готовност.

Шумът откъм отряда на Патрокъл се засилваше и изведнъж над хълмовете се издигнаха гъсти, черни кълба дим. При княза дотърча офицер, изпратен от Пентуер с донесение, че гръцките полкове са запалили лагера на либийците.

— Разбий центъра! — изкомандува престолонаследникът.

Една след друга няколко тръби засвириха сигнала „в атака“, а когато замлъкнаха, в централната колона се разнесе команда, загърмяха барабани и отекна тропотът на бавно и в такт маршируващата пехота.

— Раз... два!... Раз... два!... Раз... два!...

Сега командата бе повторена на дясното и на лявото крило; отново забиха барабани и страничните колони тръгнаха напред:

— Раз... два!... Раз... два!...

Либийските прашници почнаха да отстъпват, като засипваха с камъни маршируващите египтяни. Но макар че все по-често падаше по някой войник, колоните продължаваха да вървят; крачеха отмерено, при пълен ред:

— Раз... два!... Раз... два!...

Жълтите облаци прах, които бележеха похода на египетските баталиони, ставаха все по-гъсти. Прашниците не можеха вече да хвърлят камъни; стана сравнително тихо, сред тая тишина се носеха стоновете и воплите на ранените бойци.

— Много рядко са марширували толкова добре при учение — извика князът към щаба.

— Днес не се боят от тояга — измърмори един стар офицер.

Разстоянието между прашния облак, който покриваше египтяните, и либийците непрекъснато намаляваше; но варварите стояха, без да мръднат, а зад линията им се издигна гъст стълб прах. Очевидно някакъв резерв подсилваше централната колона, която беше заплашена от най-силните удари на атаката.

Престолонаследникът се спусна бързо от възвишението и се метна на коня си; от доловете излязоха последните египетски резерви, строиха се и зачакаха заповед. След пехотата се появили няколко конници азиатци на дребни, но издръжливи коне.

Князът полетя подир тръгналите в атака войници и на сто крачки оттук намери друга могила, не особено висока, но от нея можеше да се обхване с поглед цялото бойно поле. Свитата, азиатските конници и резервната колона побързаха след него.

Рамзес нетърпеливо погледна по посока на лявото крило, откъдето трябваше да се появи Ментезуфис, но той още не се виждаше. Либийците не мърдаха от местата си, положението ставаше все по-сериозно.

Корпусът на Рамзес беше най-мощният, но пък срещу него беше изправена почти цялата либийска сила. Количествено двете страни бяха еднакви и князът не се съмняваше в победата, но се безпокоеше, че загубите ще бъдат извънредно големи, защото противникът беше много храбър.

Впрочем всяко сражение е свързано с много изненади. Главнокомандуваният няма вече влияние върху ония войски, които са започнали атака. Те повече не му принадлежат; сега князът разполагаше само с резервния полк и с шепата конници. Следователно, ако някоя от египетските колони бъде разбита или ако ненадейно неприятелят получи нови подкрепления...

Престолонаследникът потърка чело: в тоя миг почувствува цялата си отговорност като главнокомандуващ. Той приличаше на играч, който е заложил всичко, хвърлил е заровете и сега се пита какво ли ще се падне.

Египтяните бяха вече на няколко десетки крачки от либийските колони. Команда... тръби... барабаните забиха по-бързо и войската се затече бегом: „Раз-два-три!... Раз-два-три!...“ Но и откъм неприятеля се чу тръба, двете редици копия се наклониха, загърмяха барабани... Бегом!... Вдигнаха се нови кълба прах, които после се сляха в огромен облак. Рев на човешки гласове, тракане на копия, звън на коси, понякога пронизителен стон, който веднага потъваше във всеобщата врява.

По цялата фронтова линия вече не се виждаха нито хората, нито оръжието им, дори колоните — само жълт прах, проснал се като грамаден смок. По-гъстият облак прах показваше мястото, където колоните се бяха сблъскали, по-редкият — където имаше празнина.

След няколко минути адски шум престолонаследникът забеляза, че облакът прах на лявото крило почна да се отдръпва назад.

— Засили левия фланг! — изкомандува той. Половината резерви се понесоха към посоченото направление и се скриха в жълтия облак. Но лявото крило вече се изправи, а в същото време дясното почна да се придвижва бавно напред. Центърът обаче, който имаше най-голямо значение, не мърдаше от мястото си.

— Засили центъра! — изкомандува престолонаследникът.

Другата половина резерви тръгнаха напред и изчезнаха в облаците прах. За минута виковете се усилиха, но не се виждаше и най-малко помръдване напред.

— Добре се бият, негодници такива!... — обърна се към престолонаследника същият стар офицер от свитата. — Крайно време е да се намеси Ментезуфис...

Князът повика командира на азиатската конница.

— Погледни надясно — каза му той. — Изглежда, че там има празнина. Промъкни се внимателно, за да не сгазиш наши войници, и атакувай от фланг централната колона на тия кучета...

— Трябва да са вързани на синджир, защото много дълго стоят на едно място — отвърна със смях азиатецът.

Той остави при княза около двадесетина конници, а — другите полетях в тръс, като викаше:

— Да живееш вечно, вожде наш!...

Жегата беше неописуема. Князът втренчи поглед и се послуша, като се стараеше да се ориентира през прашната завеса. Почака... Почака... Изведнъж викна от радост: средният облак се люшна и леко се придвижи напред.

Отново се спря, пак се придвижи бавно, много бавно, но продължи все напред...

Врявата беше толкова страшна, че човек не можеше да се ориентира какво означава: гняв, триумф или поражение.

Внезапно дясното крило на либийците започна да се огъва бързо и да отстъпва. Зад него се появи нов облак прах. В същото време Пентуер долетя на кон и извика:

— Патрокъл обкръжава либийците в тил!...

Суматохата в дясното крило растеше и се приближаваше към центъра на полесражението. Явно беше, че либийците почват да отстъпват и паниката обхваща дори главната им колона.

Целият щаб на княза трескаво следеше движението на жълтия прах. След няколко минути тревогата се от-рази и на лявото крило. Там либийците почнаха вече да бягат.

— Да не видя утре слънцето, ако това не е победа!... — извика старият офицер.

От най-високия хълм, където жреците следяха хода на сражението, притича вестonosец и съобщи, че на лявото крило се виждат редиците на Ментезуфис и либийците са обкръжени от три страни.

— Те щяха да бягат вече като зайци — каза задъханият пратеник, — ако пясъците не им пречеха.

— Победа!... Да живееш вечно, вожде!... — викна Пентуер.

Едва минаваше два часът.

Азиатските конници се разпяха с кресливи гласове и пускаха към небето стрели в чест на престолонаследника. Щабните офицери слязоха от конете си, хвърлиха се в краката на княза, хванаха го за ръцете и го свалиха от седлото му, вдигнаха го нагоре, като викаха:

— Ето могъщия пълководец! Той срази враговете на Египет! Амон стои до дясната и до лявата му ръка — кой ще му се опре?...

В това време либийците непрекъснато отстъпваха и се заизкачваха по южните пясъчни хълмове, преследвани от египтяните. Сега всяка минута от облаците прах изскачаха конници и препускаха при Рамзес.

— Ментезуфис ги заобиколи в тил!... — викаше един.

— Две стотни се предадоха!... — викаше друг.

— Патрокъл ги заобиколи в тил!...

— Пленени са три либийски знамена: овен, лъв и ястреб...

Около щаба ставаше все по-многолюдно; прииждаха хора, окървавени и прашни.

— Да живееш вечно!... Да живееш вечно, вожде!...

Князът беше толкова развълнуван, че ту се смееше, ту плачеше, като говореше на свитата си:

— Боговете се смилиха... Мислех, че вече сме победени... Жалка е съдбата на военачалника, който трябва да отговаря за всичко, без да е извадил меч, без дори да вижда какво става...

— Да живееш вечно, победоносни вожде!... — викаха наоколо.

— Хубава победа!... — засмя се князът. — Не зная дори как я спечелихме...

— Печели битките, а после се чуди!... — викна някой от свитата.

— Казвам ви, че не зная дори как изглежда битката... — оправдаваше се князът.

— Успокой се, вожде — отвърна Пентуер. — Ти така умно разположи войската, че неприятелят трябваше да бъде разбит. А по какъв начин?... Това вече не е твое задължение, то е работа на полковете ти.

— Аз дори не извадих меча си!... Един либиец не видях!... — окайваше се князът.

По южните възвишения боят още кипеше, но в долината прахът почна да се разсейва, тук-там като през мъгла се виждаха групички египетски войници с копия, вдигнати вече нагоре.

Престолонаследникът обърна коня си натам и се отправи към изоставеното бойно поле, където сражението между централните колони току-що беше свършило. Полесражението представляваше площ, широка няколкостотин стъпки, осеяна с дълбоки трапове, покрита с телата на ранени и убити. От страната, откъдето идваше князът, на всеки няколко крачки лежаха смесено в дълга редица египтяни и либийци, а по-нататък — почти само либийци.

На някои места лежаха труп до труп, някъде на едно място бяха струпани по три-четири трупа. Пясъкът беше изпръскан с тъмни петна кръв; раните бяха страшни: на един боец бяха отсечени двете ръце, на друг — разцепена главата чак до туловището, на трети се показваха вътрешностите. Някои виеха в конвулсии, а от пълните им с пясък уста изригваха проклетия или молби да бъдат доубити.

Престолонаследникът отмина бързо, без да се оглежда, при все че някои ранени издаваха слаби възгласи в негова чест.

Недалеч от това място той срещна първата група пленници. Тия хора паднаха ничком пред него и почнаха да го молят за милост.

— Обещайте милост на победените и покорните — обърна се той към свитата си.

Няколко конници се пръснаха в различни посоки. Тутакси засвири тръба, а след нея се чу мощен глас:

— По заповед на главнокомандувания, негово височество княза, ранените и пленените няма да бъдат убивани!...

В отговор се обадиха развълнувани и смутени викове, навярно на пленници.

— По заповед на главнокомандувания — викаше с напевен тон друг глас на друга страна — ранените и пленниците няма да бъдат убивани!...

А в това време боят по южните възвишения престана и двете най-големи групи либийци сложиха оръжие пред гръцките полкове.

Поради горещината, както твърдеше той, или поради силните напитки, както смятаха другите, храбрият Патрокъл едва се държеше на коня. Той потърка насълзените си очи и се обърна към пленниците.

— Кучета крастави! — развика се гръкът. — Вие, които вдигнахте грешна ръка срещу войската на негово величество (дано червеи ви ядат!), ще загинете като въшки под нокътя на благочестивия египтянин, ако веднага не отговорите къде е вашият вожд — дано проказа разяде ноздрите му и изпие гноясалите му очи!...

В тоя миг пристигна престолонаследникът. Генералът го поздрави почтително, но не прекъсна разпита.

— Ще заповядам да дерат ремъци от вас!... На колове ще ви набия, ако не узная веднага къде е тая отровна гад, родена от дива свиня и хвърлена в тора...

— Ето къде е нашият вожд!... — извика един от либийците и посочи група конници, които се отдалечаваха бавно навътре в пустинята.

— Какво е това? — попита князът.

— Жалкият Мусаваса бяга!... — отвърна Патрокъл и за малко не падна на земята.

Кръв нахлу в главата на Рамзес.

— Значи, там е Мусаваса? И бяга?... Хей, който има добър кон, след мене!...

— Ха — каза Патрокъл, като се смееше. — Сега тоя крадец на овни сам ще заблее!...

Пентуер се изпречи пред княза.

— Ваше височество не може да преследва бегълците!...

— Какво?... — викна престолонаследникът. — През цялото сражение не вдигнах ръка срещу никого, а сега трябва да се откажа и от либийския вожд ли?... Какво биха казали войниците, които изпратих срещу копията и топорите?...

— Армията не може да остане без командир...

— А нима тук не са Патрокъл, Тутмозис, пък и Ментезуфис? Защо съм военачалник, ако нямам право да устроя хайка, за да заловя неприятелите?... Те са на няколкостотин крачки и конете им са изморени...

— След... един час ще се върнем с тях... Само ръка да протегнем... — мърмореха конниците азиатци.

— Патрокъл... Тутмозис... оставям на вас войската... — извика престолонаследникът. — Починете си, а аз сега ще се върна...

Той пришпори коня и се понесе в тръс, като затъваше в пясъка. Последваха го двадесетина конници и Пентуер.

— А ти защо си с нас, пророче? — попита го князът. — По-добре иди да спиш... Днес ти ни направи големи услуги...

— Може би ще дотрябвам още — отвърна Пентуер.

— Не, остани... заповядвам ти...

— Върховният съвет ми е поръчал да не се отделям нито на една крачка от ваше височество.

Престолонаследникът трепна гневно.

— А ако попаднем в засада? — попита той.

— И тогава няма да те изоставя, господарю — каза жрецът.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

В гласа на Пентуер имаше толкова доброжелателство, че учуденият княз млъкна и му позволи да тръгне с него.

Намираха се в пустинята; на двеста-триста крачки зад тях стоеше армията, на няколкостотин пред тях бягаха либийците. Но колкото и да биеха конете, и тия, които бягаха, и тия, които ги преследваха, се движеха с големи усилия. Отгоре ги обливаше непоносима слънчева жегата, в устата, носа и особено в очите се вбиваше дребен, но бодлив прах, а на всяка стъпка краката на конете хлътваха в нагорещения пясък. Във въздуха цареше мъртва тишина.

— Няма да бъде все така — каза престолонаследникът.

— Ще става все по-лошо — отговори Пентуер. — Виждаш ли, ваше височество — посочи той към бегълците, — че техните коне газят до над колене в пясъка.

Князът се засмя, защото в тоя момент излязоха на малко потвърда почва и изминаха стотина крачки тръс. Ала веднага ново пясъчно море прегради пътя им и те пак трябваше да се движат крачка по крачка.

Пот обля хората, конете се покриха с пана.

— Горещо! — прошепна престолонаследникът.

— Слушай, господарю — обади се Пентуер, — днешният ден не е добър за хайка в пустинята. Още от сутринта свещените насекоми бяха много неспокойни, а после изпаднаха в летаргия. Моето жреческо ножче пък влезе съвсем малко в глинената ножница; това означава необикновена жегата. А тия две явления: горещината и летаргията на насекомите, предсказват буря. По-добре е да се върнем, защото не само вече загубихме лагера от очи, но дори никакъв шум от него не долита до нас.

Рамзес погледна жреца почти презрително.

— И ти мислиш, пророче — каза той, — че аз бих могъл да се върна с празни ръце поради страх от горещината и бурята, когато вече заявих, че ще уловя Мусаваса?

Продължиха ездата. На едно място почвата отново стана твърда и благодарение на това се приближиха до бегълците на един хвърлей с прашка.

— Хей, вие там!... — извика престолонаследникът. — Предайте се...

Либийците дори не се обърнаха, а продължиха да се движат с усилие по пясъка. За миг можеше да се помисли, че Рамзес и хората му ще ги настигнат. Но изведнаж отредът на престолонаследника отново попадна в дълбок пясък, а бегълците ускориха хода си и изчезнаха в неравния терен.

Азиатците проклинаха, князът стисна зъби.

Накрай конете взеха да затъват все повече и да спират; ездачите се видяха принудени да слязат и да тръгнат пеш. Внезапно един от азиатците почервения и падна на пясъка. Князът нареди да го покрият с плащ и каза:

— Ще го вземем на връщане.

С големи усилия достигнаха върха на една пясъчна височина и видяха либийците. И за тях пътят беше убийствен: спрели им бяха два коня.

Лагерът на египетските войски се беше скрил напълно зад вълнообразния терен и ако Пентуер и азиатците не умееха да се ориентират по слънцето, не биха могли да го намерят.

От свитата на княза падна втори ездач и от устата му заизлиза кървава пяна. Оставиха и него заедно с коня. На всичко отгоре сред пясъците се показва група скали; либийците се загубиха между тях.

— Господарю — каза Пентуер, — там може да има засада...

— Ако ще и смъртта да ме чака там!... — отвърна престолонаследникът с променен глас.

Жрецьт го изгледа възхитен: той не бе очаквал такава упоритост от княза.

До скалите не беше далеко, но пътят беше неописуемо тежък. Не само трябваше да се върви пеш, но и да се издърпват конете от пясъка. Всички газеха до над глезените; случваха се обаче места, където можеше да се хлътне и над коленете.

А на небето слънцето пламтеше непрекъснато — страшното слънце на пустинята; всеки негов лъч не само пареше и ослепяваше, но и бодеше. Дори най-издръжливите азиатци падаха от умора: на

едного подпухнаха устните и езикът, на друг главата бучеше, а пред очите му се въртяха черни петна, трети го обзе непреодолимо желание за сън. Всички усещаха болки в ставите и престанаха да чувствуват горещината. Ако запитаха някого дали е горещо, той не би могъл да отговори.

Почвата под краката пак стана твърда и свитата на Рамзес навлезе между скалите. Князът, който беше най-бодър от всички, чу пръхтене на кон, сви встрани и в сянката, хвърляна от възвишението, видя група хора, проснати кой както беше паднал. Бяха либийците.

Един от тях, двадесетгодишен младеж, носеше везана риза в пурпурен цвят, златна огърлица на шията и богато украсен меч. Той сякаш лежеше безчувствен; очите му бяха обърнати с бялото нагоре, а на устата му имаше малко пяна. Рамзес позна в него водача. Той се приближи, дръпна огърлицата от шията му и откачи меча.

Като видя това, един стар либиец, който, изглежда, беше по-малко изморен от другите, се обади:

— При все че си победител, египтянино, отнеси се с уважение към княжеския син, който ни беше главнокомандуващ.

— Това син на Мусаваса ли е? — попита князът.

— Ти каза истината — отвърна либиецът, — това е Техена, син на Мусаваса, наш пълководец, който е достоен да стане дори египетски княз.

— А къде е Мусаваса?

— Мусаваса е в Гляукус и събира голяма армия, която ще отмъсти за нас.

Другите либийци не се обаждаха; те дори не благоволяваха да погледнат към победителите си. По заповед на княза азиатците ги разоръжиха без трудности и сами седнаха в сянката на скалата.

В тоя миг тук нямаше нито приятели, нито врагове, а смъртно изморени хора; смъртта дебнеше всички, но те желяеха само да си починат.

Като забеляза, че Техена все още е в безсъзнание, Пентуер коленичи пред него и се наведе над главата му така, че никой да не може да види какво прави. Тутаки Техена започна да диша тежко, да се мятат и отвори очи; после седна, затърка челото си като пробуден от дълбок сън, от който още не се е отърсил.

— Техена, военачалнико на либийците — каза Рамзес, — ти и твоите хора сте пленници на негово величество фараона.

— По-добре ме убий веднага — измърмори Техена, — Щом ще трябва да загубя свободата си.

— Когато баща ти, Мусаваса, се покори и сключи мир с Египет, ти ще бъдеш пак свободен и щастлив...

Либиецът извърна глава и легна, равнодушен към всичко. Рамзес седна при него и след малко изпадна в някаква летаргия; вероятно заспа.

Сепна се след около четвърт час малко по-бодър. Погледна към пустинята и извика от възхищение: на хоризонта се виждаше потънала в зеленина страна, вода, гъсти палмови дървета, а малко по-високо — градчета и храмове...

Всички наоколо спяха: и азиатците, и либийците. Само Пентуер стоеше на една издадена скала и заслони очите с ръка, гледаше някъде.

— Пентуер!... Пентуер!... — извика Рамзес. — Виждаш ли там оня оазис?...

Той скочи и се завтече към жреца, чието лице беше загрижено.

— Виждаш ли оазиса?...

— Това не е оазис — отвърна Пентуер, — това е блуждаещ в пустинята дух на някаква страна, която вече не съществува на света... Но онова там... то е истина!... — добави той и посочи с ръка към юг.

— Планини?... — попита князът.

— Погледни по-добре.

Князът впи продължително поглед и внезапно каза:

— Струва ми се, че тая тъмна маса се издига нагоре... Изглежда, че погледът ми е изморен.

— Това е Тифон — прошепна жрецът. — Само боговете могат да ни спасят, ако пожелаят...

И наистина Рамзес усети по лицето си полъх, който сред горещината на пустинята му се стори топъл. Отначало съвсем лек, тоя полъх почна да се засилва, да става все по-топъл, а в същото време тъмната ивица се издигаше към небето с удивителна бързина.

— Какво ще правим? — попита князът.

— Тия скали — отвърна жрецът — ще ни запазят от засипване, но няма да спрат нито праха, нито жегата, която непрекъснато ще се засилва. А след ден, два...

— Значи, тайфунът духа толкова дълго?

— Понякога три, дори четири дни... Случва се да духа и само няколко часа и изведнъж секва, като орел, пронизан от стрела. Но това, разбира се, става много рядко.

Князът загуби настроение, но не се уплаши. А жрецът извади изпод дрехата си малко зелено флаконче и продължи:

— Ето тук има еликсир... Той трябва да ти стигне за няколко дни... Колкото пъти ти се доспи или почувствуващ страх, изпий капка от него. По тоя начин ще се подкрепиш и ще издържиш...

— А ти?... А другите?...

— Съдбата ми е в ръцете на единствения. А колкото до другите хора... Те не са престолонаследници!

— Не искам тая течност — каза князът и отблъсна флакончето.

— Трябва да я вземеш!... — извика Пентуер. — Помни, че египетският народ е възложил на тебе своите надежди... Помни, че над тебе бди неговата благословия...

Черният облак закриваше вече половината небе, а горещият вихър духаше толкова силно, че князът и жрецът трябваше да слязат в подножието на скалата.

— Египетският народ?... Благословия?... — повтаряше Рамзес.

Внезапно той запита високо:

— Ти ли преди една година ми говори през нощта в градината?... То беше веднага след маневрите...

— Тоя ден, когато ти съжали обесилия се от отчаяние селянин, защото му бяха засипали канала — отвърна жрецът.

— Ти ли спаси чифлика ми и еврейката Сара от тълпата, която искаше да я убие с камъни?...

— Аз — каза Пентуер. — Но ти скоро след това освободи от затвора невинните селяни и не позволи на Дагон да измъчва хората ти с нови данъци. За тоя народ — каза жрецът, — за милосърдието, което винаги си проявявал към него, аз и днес ще те благословя... Може би само ти единствен ще оцелееш тук, но помни... помни, че те спасява потиснатият египетски народ, който чака спасение от тебе...

Изведнъж притъмня, от юг се изсипа дъжд от горещ пясък и се вдигна толкова силен вятър, че обърна един кон, който стоеше на открито. Всички — и азиатците, и либийските пленници, се събудиха,

но всеки се прилепи по-добре о подножието на скалата и мълчеше, обзет от тревога.

В природата ставаше нещо страшно. Над земята се спусна нощ, а по небето в луд бяг се гонеха рижи или черни пясъчни облаци. Сякаш пясъкът от цялата пустиня оживя, вдигна се нагоре и сега летеше нанякъде с бързината на камък, хвърлен с прашка.

Горещо беше като в баня: кожата по ръцете и лицето се пукаше, езикът съхнеше, дишането предизвикваше болки в гърдите. Дребните песъчинки пареха като искри.

Пентуер приближи насила флакончето до устата на княза. Рамзес изпи няколко капки и почувствува странна промяна: болката и горещината престанаха да го измъчват, мисълта отново затече свободно.

— И това може да продължи няколко дни?...

— Четири — отвърна жрецът.

— А вие, мъдреци, довереници на боговете, не притежавате ли начин да спасявате хората от такава буря?...

Пентуер се замисли и каза:

— На света има само един мъдрец, който би могъл да воюва със злите духове... Но него го няма тук!...

Тайфунът духаше вече половин час с невъобразима сила. Стана тъмно почти като нощ. Понякога вятърът отслабваше, черните кълба се отдръпваха и на небето се виждаше кървавото слънце, а на земята — зловеща рижа светлина.

Но горещият, душен вихър се засилваше отново. Облаците прах ставаха все по-гъсти, мъртвешката светлина угасваше, а във въздуха се понасяше боботене и грохот, каквито човешкото ухо не познаваше.

До залез слънце оставаше малко време, но силата на бурята и непоносимият зной продължаваха да растат. От време на време над хоризонта се появяваше грамадно кърваво петно, сякаш цялата земя почваше да гори.

Внезапно князът забеляза, че Пентуер не е при него. Напрегна слух и чу гласа му:

— Бероес!... Бероес!... Ако не ти, кой ще ни помогне?... Бероес!... В името на единствения, всемогъщия, който няма начало, нито край, призовавам те...

Откъм северната страна на пустинята се чу гръм. Князът изтръпна; защото за египтянина гръмотевиците бяха почти толкова рядко явление, както появяването на комета.

— Бероес!... Бероес!... — повтаряше със силен глас жрецът.

Престолонаследникът впери поглед по посока на гласа и видя тъмна човешка фигура с вдигнати ръце. От главата, пръстите, дори от облеклото на тая фигура непрекъснато изскачаха светлосини искри.

— Бероес!... Бероес!...

Продължителен гръм се чу по-близо, а сред облаците пясък блесна светкавица и обля пустинята с червена светлина.

Нов гръм и нова светкавица.

Рамзес почувствува, че силата на вихъра отслабва, а горещината намалява. Пясъкът, който се виеше горе на кълба, започна да пада на земята, небето стана пепеливо, после рижо, накрая — млечнобяло. Сетне всичко утихна, а след малко отново избумтя гръмотевица и от север духна студен вятър.

Измъчените от горещината азиатци и либийци се свестиха.

— Бойци на фараона — обади се внезапно един стар либиец, — чувате ли тоя шум в пустинята?...

— Пак ли буря?

— Не, дъжд вали!...

Наистина от небето паднаха няколко студени капки, после зачестиха, докато накрая рукна дъжд като из ведро, съпровождан от светкавици.

Между войниците на Рамзес и пленниците настана луда радост. Без да обръщат внимание на светкавиците и гръмотевиците, измъчените преди минута от зной и жажда хора тичаха като деца под струите на дъжда. Миеха в тъмнината себе си и конете, събираха вода в шапки и кожени торби, а преди всичко пиеха, пиеха!...

— Не е ли това чудо?... — извика княз Рамзес. — Ако не беше тоя благословен дъжд, щяхме да загинем сред пустинята в горещите прегръдки на тайфуна.

— Случва се понякога — отвърна стрият либиец — южният песъчлив вятър да раздразни ветровете, които се разхождат над морето, и да предизвика дъжд.

Тия думи засегнаха неприятно Рамзес; той приписваше изобилния дъжд на молитвите на Пентуер. Затова се обърна към

либиеца и попита:

— Ами случва ли се от човешка фигура да бликат искри?

— Винаги бива така, когато вее пустинният вятър — каза либиецът. — Та нали и тоя път видяхме искри, които изскачаха не само от хората, но и от конете.

В гласа на либиеца имаше такава увереност, че князът се приближи до офицера на своята конна група и прошепна:

— Наблюдавайте либийците...

Едва каза това и нещо зашумя в тъмнината, а след миг се чу тропот. Когато светкавица освети пустинята, видяха човек, който бягаше на кон.

— Вържете тия негодници — викна князът — и убийте всеки, който се съпротивява... Горко ти, Техена, ако този мизерник доведе тук братята ти!... Ще загинеш в най-тежки мъчения. Й ти, и твоите хора...

Въпреки дъжда, гръмотевиците и тъмнината войниците на Рамзес вързаха бързо либийците, които не оказаха никаква съпротива.

Може би чакаха заповедта на Техена, но той беше толкова унил, че дори не мислеше за бягство.

Постепенно бурята утихваше и пронизващ студ смени дневната жегата в пустинята. Хората и конете пиха вода до насита и напълниха торбите; фурми и сухари имаше достатъчно, затова и настроението беше добро. Гръмотевиците отслабнаха, все по-рядко пламваха тихи светкавици. Облаците по северната част на небето почнаха да се разпръсват, тук-там светнаха звезди.

Пентуер се приближи до Рамзес.

— Да се връщаме в лагера — каза той. — Можем да стигнем там за няколко часа, преди беглецът да доведе неприятеля.

— Как ще намерим пътя в такава тъмнина? — попита князът.

— Имате ли факли? — обърна се жрецът към азиатците.

Факли, тоест дълги въжета, напоени с горящи вещества, имаше, но нямаше огън. Защото дървеният уред, който служеше за запалване, се беше намокрил.

— Трябва да чакаме до сутринта — каза нетърпеливият княз.

Пентуер не отговори. Той извади от торбата си някаква малка съдинка, взе от един войник факла и отиде настрани. След малко се чу тихо съскане и факлата... пламна!

— Голям магьосник е тоя жрец!... — измърмори старият либиец.

— Ти направи вече второ чудо пред очите ми — каза князът на Пентуер. — Можеш ли да ми обясниш как става това?...

Жрецът поклати глава.

— Питай ме всичко, господарю — отвърна той, — и аз ще ти отговарям, доколкото ми стигат знанията. Само никога не искам да ти обяснявам тайните на нашите светилища.

— Дори и ако те провъзглася за свой съветник ли?

— Дори и тогава. Никога няма да бъда предател, а и да поискам да стана такъв, ще ме уплашат наказанията...

— Наказанията?... — повтори князът. — Аха!... Спомням си скрития в подземията на светилището на Хатор човек, върху когото жреците изливаха разтопена смола. Нима те наистина вършеха това?... И тоя човек наистина ли умря в мъки?...

Пентуер млъкна, сякаш не чуваше въпросите. После извади бавно от чудната си торба малка статуйка на божество с разперени ръце. Тя висеше на връв; жрецът я спусна бавно и зашепна молитва, като следеше внимателно статуйката. След известен брой люлеения и въртения тя увисна спокойно.

При светлината на факлите Рамзес учудено наблюдаваше тия действия.

— Какво правиш? — попита той жреца.

— Мога само това да кажа на ваше височество — отвърна Пентуер, — че с едната си ръка божеството сочи звездата Есхмун^[1]. Нощно време тя води финикийските кораби през моретата.

— Значи, и финикийците имат такъв бог?

— Не, те дори не знаят за него. Богът, който винаги сочи с едната си ръка звездата Есхмун, е известен само на нас и на халдейските жреци. С негова помощ всеки пророк може денем и нощем, в хубаво и в лошо време да намери пътя по море или в пустинята.

По заповед на княза, който вървеше със запалена факла редом с Пентуер, отредът и пленниците тръгнаха подир жреца на североизток. Идолът, окачен на връвчицата, се люлееше, но протегнатата ръка сочеше къде се намира свещената звезда, покровителка на заблудените пътници.

Вървяха пеш с бързи крачки, като водеха зад себе си конете. Беше толкова студено, че дори азиатците духаха на ръцете си, а либийците трепереха.

Изведнъж нещо захрущя под краката им. Пентуер се спря и се наведе.

— На това място — каза той — дъждът е образувал плитка локва. И сега виж, достойни господарю, какво е станало с водата...

Като каза това, той се изправи и показа на княза нещо като стъклена пластинка, която се топеше в ръцете му.

— Когато е много студено — добави Пентуер, — водата става на прозрачен камък.

Азиатците потвърдиха думите на жреца и добавиха, че далеко на север водата много често се превръщала в камък, а парата в бяла сол, която обаче нямала никакъв вкус, само щипела пръстите и предизвиквала болка в зъбите.

Небето откъм север вече се изясни и откри съзвездие Малка мечка, а в него звездата Есхмун. Жрецът отново прочете молитва, скри в торбата идолчето, което ги бе водило, и заповяда да се угасят факлите, като оставиха една връв само да тлее, за да поддържа огъня, а постепенното и изгаряне да определя колко часа са изминали.

Князът каза на отряда си да бди и като взе Пентуер под ръка, излезе с него няколко десетки крачки напред.

— Пентуер — обади се Рамзес, — от тоя момент те назначавам за свой съветник, още отсега, а и за тогава, когато боговете пожелаят да ми дадат короната на Горен и Долен Египет...

— С какво съм заслужил това благоволение?

— Пред очите ми направи неща, които свидетелствуват за голямата ти мъдрост и за твоята мощ над духовете. Освен това ти беше готов да спасиш живота ми. И при все че си решил да криеш от мене много неща...

— Прости, достойни господарю — прекъсна го жрецът. — Когато ти потрябват предатели, ще ги намериш срещу злато и скъпоценности дори между жреците. Но аз не искам да бъда от тях. Помисли сам: нима, като изменям на боговете, можеш да бъдеш сигурен, че няма да постъпя така и с тебе?

Рамзес се замисли.

— Мъдри са думите ти — отвърна той. — Чудно ми е все пак защо ти, жрецът, храниш симпатия към мене? Преди една година ме благослови, а сега не ми позволи да отида сам в пустинята и ми оказа големи услуги...

— Защото боговете ме предупредиха, че ти, достойни господарю, ако пожелаеш, можеш да изтръгнеш от беднотията и унижението нещастния египетски народ.

— Какво те интересува тебе простолюдието?

— Аз произхождам от него... Баща ми и моите братя по цели дни са черпели вода от Нил и са ги биели с тояги...

— С какво мога аз да помогна на тоя народ? — попита престолонаследникът.

Пентуер се оживи.

— Твоят народ — заговори той развълнувано — работи прекалено много, плаща непосилни данъци, бедствува и е угнетяван. Тежка е съдбата на селянина!...

„Червей изяжда половината от реколтата му, носорог — другата половина; по полето има множество мишки, скакалци нападат нивите, добитъкът ги тъпче, врабците ги изкълват. А каквото остане на хармана, крадци го задигат. О, жалка съдба на земеделеца!... Сега пък на брега пристига писарят и иска зърното, помощниците му са донесли тояги, а негрите — палмови пръчки. Казват: «Дай тук зърното!» — «Нямам никакво зърно.» Тогава го бият, разпъват го и го връзват, хвърлят го в канала, топят го с главата надолу. Жена му и децата му също връзват пред неговите очи. А съседите бягат, за да спасят житото си.“^[2]

— Сам съм виждал това — отвърна замислено князът — и дори прогоних един такъв писар. Но нима мога да бъда навсякъде, за да предотвратявам несправедливостта?

— Ти, господарю, можеш да заповядаш да не измъчват хората без нужда. Можеш да намалиш данъците, да определиш почивни дни за селяните. Можеш най-сетне да дариш всяко семейство поне с две-три лехи земя, реколтата от която да принадлежи само на него и да служи за изхранването му. В противен случай и занапред селяните ще се хранят с лотос, папирус и умряла риба, докато накрай народът ти се изроди... Но ако ти проявиш към него милост, той ще закрепне.

— Точно така ще направя! — извика князът. — Добрият стопанин не позволява добитъкът му да умира от глад, да работи пряко сили или да го бият без основание... Това трябва да се промени!...

Пентуер се спря.

— Обещавах ли ми това, достойни господарю?...

— Заклевам се! — отвърна Рамзес.

— Тогава и аз ти се кълна, че ще бъдеш най-славният фараон, пред когото ще избледнее дори Рамзес Велики! — извика жрецът, който вече не се владееше.

Князът се замисли.

— А какво ще направим двама срещу жреците, които ме ненавиждат?...

— Те се боят от тебе, господарю — отговори Пентуер. — Боят се да не би много рано да започнеш война с Асирия...

Жрецът наведе глава и разпери ръце, но мълчеше.

— Тогава аз ще ти кажа!... — викна раздразнен князът. — Те не желаят войната, защото се боят да не се върна от нея победител с много богатства и роби... Те от това се боят, понеже искат всеки фараон да бъде слабо оръдие в ръцете им, ненужна вещ, която могат да изхвърлят, щом пожелаят... Но с мене няма да бъде така!... Аз или ще направя това, което искам, за което имам право като син и наследник на богове, или... ще загина...

Пентуер отстъпи назад и прошепна заклинание.

— Не говори така, достойни господарю — каза той смутено, — да не би злите духове, които блуждаят из пустинята, да подхванат думите ти... Запомни, владетелю, че думата е като камък, хвърлен с прашка; удари ли о стена, връща се назад и може да се насочи срещу тебе...

Князът махна презрително с ръка.

— Все ми е едно — отвърна той. — Няма стойност такъв живот, при който всеки би стеснявал волята ми... Ако не боговете, то пустинните ветрове; ако не злите духове, то жреците... Каква ще бъде тогава властта на фараона?... Искам да върша това, което желая, и да давам отчет само пред вековечните си прадеди, а не пред всяка бръсната глава, която уж обяснява намеренията на боговете, а всъщност заграбва властта и пълни съкровищата си с моите богатства!...

Неочаквано на няколко десетки крачки от тях се чу странен вик, нещо средно между цвилене и блеене и премина някаква огромна сянка. Тя се носеше като стрела и доколкото можеше да се забележи, имаше дълга шия и гърбато туловище.

Хората от свитата на княза зашепнаха ужасени.

— Това е грифон. — Много добре видях крилете му... — казваха азиатците.

— Пустинята гъмжи от чудовища!... — добави старият либиец.

Рамзес беше объркан; на него също му се видя, че прелетялата сянка имаше глава на змей и нещо като къси криле.

— В пустинята явяват ли се чудовища? — попита той жреца.

— Сигурно — каза Пентуер, — в такова безлюдно място се навъртат зли духове в най-странни образи. Но струва ми се, че това, което премина покрай нас, беше животно. То прилича на оседлан кон, само че е по-голямо и по-бързо. Жителите на оазисите разправят, че това животно може изобщо да не пие вода или пък съвсем рядко. Ако е така, бъдещите поколения ще могат да използват това странно животно, което днес буди само страх, за пътувания през пустинята.

— Аз не бих посмял да седна на гърба на такъв урод! — отвърна князът и поклати глава.

— Същото са казвали прадедите ни за коня, който е помогнал на хиксосите за завладяет Египет, а днес е станал необходимост за нашата армия. Времето променя човешкото мнение!... — каза Пентуер.

Последните облаци по небето изчезнаха и настана светла нощ. Макар и да нямаше луна, беше толкова ясно, че върху фона на белия пясък можеха да се различат общите очертания на предметите; дори на дребните или много далечни предмети.

Пронизващият студ също намаля. Известно време свитата се движеше мълчаливо, като потъваше до глезените в пясъка. Внезапно между азиатците отново се вдигна шум и се чуха викове:

— Сфинкс!... Гледайте, сфинкс!... Ние няма да излезем вече живи от пустинята, щом постоянно ни се показват призраци.

Наистина върху белия варовиков хълм съвсем ясно се очертаваше силует на сфинкс. Лъвско тяло, грамадна глава с египетска шапка и сякаш с човешки профил.

— Успокойте се, варвари — каза старият либиец. — Та това не е сфинкс, а лъв, но няма да ви стори нищо, защото е зает с жертвата си.

— Вярно, че е лъв! — потвърди князът и се спря. — Но колко много прилича на сфинкс...

— Та нали той е баща на нашите сфинксове — подхвърли полугласно жрецът. — Лицето му напомня чертите на човек, а гривата му — перука...

— И нашият голям сфинкс, тоя под пирамидите, също ли прилича?...

— Много векове преди Менес — каза Пентуер, — когато още не е имало пирамиди, на онова място се издигала скала, която наподобявала легнал лъв, сякаш боговете искали по тоя начин да отбележат къде започва пустинята.

Тогавашните свети жреци наредили майстори да обработят по-добре скалата и да попълнят с изкуствен градеж това, което ѝ липсвало. А майсторите, които по-често виждали хора, отколкото лъвовете, направили лицето човешко и така се родил първият сфинкс...

— На който отдаваме почести като на бог... — усмихна се князът.

— И с право — отвърна жрецът. — Защото първите очертания на това творение са направени от боговете, а хората са го довършили пак по внушение на боговете. Със своята грандиозност и тайнственост нашият сфинкс напомня пустинята; той прилича на духовете, които блуждаят в нея, и като тях вселява ужас в хората. Той наистина е син на боговете и баща на страха...

— А всъщност всичко има земно начало — отвърна князът. — Нил не извира от небето, а от някакви планини, които се намират отвъд Египет. Пирамидите, за които Херхор ми казваше, че били образ на нашата държава, са строени по подобие на скалистите върхове. Пък и нашите храмове със своите пилони и обелиски, със своя мрак и хладина нима не напомнят пещерите и скалите покрай Нил?... Колкото пъти при лов съм се обърквал сред източните скалисти възвишения, винаги съм попадал на някакви натрупани камъни, което ми е напомняло храмовете. Много пъти дори по грапавите им стени съм виждал йероглифи, написани от ръката на вихрите и дъжда...

— Това е, ваше височество, доказателство, че нашите храмове са били издигани по пример, даден от самите богове — каза жрецът. — И както дребната костилка, хвърлена в земята, ражда висока до небето палма, така образът на скала, на пещера, на лъв, дори на лотос, посят в душата на благочестив фараон, ражда алеи от сфинксове, храмове и могъщи колони. Това са божествени, а не човешки дела. И щастлив е тоя владетел, който, като гледа наоколо си, умее да открие в земните неща божията мисъл и по-ясно и разбрано да я представи на следващите поколения.

— Само че такъв владетел трябва да има власт и голямо богатство — подхвърли хапливо Рамзес, — а не да зависи от това, което се явява на жреците...

Пред тях сега се простираше дълго пясъчно възвишение, на което се появиха няколко ездачи.

— Наши ли са или либийци?... — попита князът. От възвишението се обади рог, на който отговориха отряда на княза. Конниците се спуснаха толкова бързо, колкото им позволяваше дълбокият пясък. Когато се приближиха, един от тях извика:

— С вас ли е престолонаследникът?...

— Тук е, жив и здрав! — отговори Рамзес. Ездачите слязоха от конете и паднаха ничком.

— О, ерпатре! — обади се старшият на отряда. — Твоята войска разкъсва дрехите си и посипва с пепел главите си, защото мисли, че си загинал... Цялата конница се пръсна из пустинята, за да търси следите ти, и едва на нас, недостойните, боговете позволиха да те поздравим първи...

Князът назначи старшия на отряда за стотник и заповяда на другия ден да представи подчинените си за награда.

---

[1] Полярната звезда. — Б. а. ↑

[2] Автентично. — Б. а. ↑

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

След половин час видяха гъстите огньове на египетската армия и скоро отредът на княза пристигна в лагера. От всички страни тръбите засвириха тревога, войниците грабнаха оръжието си и сред викове почнаха да се строят. Офицерите се хвърляха ничком в краката на престолонаследника и както предишния ден след победата, вдигнаха го на ръце и тръгнаха да обикалят с него частите. Стените на теснината трепереха от възгласите: „Да живееш вечно, победителю!... Боговете са с тебе!...“

Свети Ментезуфис се приближи, обкръжен от факли. Щом го видя, престолонаследникът се изтръгна от ръцете на офицерите и се завтече към жреца.

— Знаеш ли, отче свети — извика Рамзес, — уловихме либийския вожд Техена!...

— Жалка придобивка — отвърна сурово жрецът, — за която главнокомандущият не биваше да зарязва армията, особено като се има предвид, че всеки момент може да пристигне нов неприятел.

Князът почувствува цялата справедливост на укора, но именно затова в него избухна негодувание. Той сви юмруци, очите му заблестяха.

— В името на майка си мълчи, господарю!... — прошепна Пентуер, който беше застанал зад него.

Престолонаследникът толкова се учуди от неочакваната намеса на съветника си, та за миг изстина и веднага разбра, че най-правилно ще бъде да признае грешката си.

— Ти казваш истината, ваше достойнство — отвърна князът. — Нито армията трябва да напуска вожда си, нито вождът — армията. Смятах обаче, че ти ще ме заместиш, свети човече, който тук си представител на министъра на войната...

Спокойният отговор смекчи Ментезуфис, затова жрецът вече не припомни на княза миналогодишните маневри, при които престолонаследникът също бе изоставил войската и с това бе изпаднал в немилост пред фараона.

Тутакси до тях се приближи Патрокъл, който силно крещеше. Гръцкият командир беше пак пьян и отдалеко викаше на княза:

— Гледай, престолонаследнико, какво направи свети Ментезуфис... Ти обяви пощада за всички либийски войници, които напуснат нападателите и се върнат в армията на негово величество... Тия хора избягаха при мене и благодарение на това аз разбих лявото неприятелско крило... Но достопочтеният Ментезуфис заповяда всички да бъдат избити... Загинаха близо хиляда пленници, все наши бивши войници, които щяха да бъдат помилвани!...

Кръвта отново нахлу в главата на княза, но Пентуер, който все още стоеше зад него, прошепна:

— Мълчи, в името на боговете, мълчи!...

Но Патрокъл нямаше съветник и продължаваше да вика:

— Отсега ние завинаги загубихме доверието на чуждите, пък — и на нашите... В края на краищата и нашата армия ще се разстрои, щом разбере, че начело на нея стоят предатели...

— Жалък наемнико — отвърна студено Ментезуфис, — как смееш да говориш така за войската и за доверените хора на негово величество?... Откак свят светува, не е чувано такова богохулство!... И аз се страхувам, че боговете ще си отмъстят за нанесеното оскърбление...

Патрокъл се засмя грубо.

— Докато спя между гърци, не се боя от отмъщението на нощните богове... А когато съм буден, нищо не могат да ми направят дневните...

— Върви, върви да спиш... между твоите гърци, пиянико — каза Ментезуфис, — та да не би заради теб да падне гръм и върху нашите глави...

— Върху твоята бръсната глава, ненаситни човече, няма да падне, защото ще я помисли за нещо друго!... — отвърна пияният грък, но щом видя, че князът не го подкрепя, той се върна в лагера си.

— Наистина ли, отче свети — попита Рамзес жреца, — си заповядал да избият пленниците въпреки обещанието ми, че ще бъдат помилвани?...

— Ваше височество не беше в лагера — отвърна Ментезуфис — и не носи отговорност за това действие. А аз спазвам нашите военни закони, които заповядват да убиваме войниците-предатели. Войници,

които по-рано са служили на негово величество, а после са се присъединили към неприятеля, трябва да бъдат убивани незабавно. Така гласи законът.

— А ако аз бях тук?

— Като главнокомандуващ и син на фараона, вие можете да спирате действието на известни закони, които аз трябва да изпълнявам — отвърна Ментезуфис.

— Не можа ли да почакаш, докато се върна?

— Законът заповядва да се убиват незабавно и аз изпълних това изискване.

Князът беше толкова смаян, че прекъсна по-нататъшния разговор и се отправи към шатрата си. Едва там, след като се строполи на стола, каза на Тутмозис:

— Но аз още от днес съм роб на жреците!... Те избиват пленниците, заплашват офицерите ни, не зачитат дори поетите от мен обещания... Нищо ли не казахте на Ментезуфис, когато заповяда да избият тия нещастници?...

— Той се оправдаваше с военния закон и с някакви нови заповеди на Херхор...

— Но нали всъщност аз съм тук главнокомандуващ, при все че се отделих за половин ден.

— Ти недвусмислено предаде командването на мен и на Патрокъл — отвърна Тутмозис. — Но когато пристигна свети Ментезуфис, трябваше да отстъпим, защото той има по-висок чин от нас...

Князът си помисли, че улавянето на Техена беше изкупено с много големи нещастия. В същото време почувствува силно значението на закона, който не позволява на главнокомандувачия да напуска войската. Той трябваше да признае в себе си, че не е прав, но това още повече дразнеше неговата гордост и го изпълваше с ненавист към жреците.

„И така — казваше си той, — аз съм в плен, преди дори да съм станал фараон (дано негово величество баща ми да живее вечно!). Тогава ще трябва още днес да се измъквам от това пленничество и преди всичко — да мълча... Пентуер е прав: да мълча, винаги да мълча, а гнева си да крия в своята душа като скъпоценност. Но когато той се натрупа... О, пророци, тогава вие ще ми платите!...“

— Не питате, ваше височество, за резултата от сражението! — обади се Тутмозис.

— Ах, да... Какъв е?

— Повече от две хиляди пленници, повече от три хиляди убити, а са избягали само няколкостотин.

— Колко голяма е била тогава либийската армия? — каза учудено князът.

— Шест-седем хиляди души.

— Не може да бъде... Нима в това сблъскване е загинала цялата войска?...

— И все пак така е; битката беше страшна — отвърна Тутмозис. — Ти ги обгради от всички страни, а останалото извършиха войниците и... достопочтеният Ментезуфис... Надгробните надписи на най-славните фараони не споменават за такова поражение на неприятелите на Египет.

— Върви вече да спиш, Тутмозис, изморен съм — прекъсна го князът, защото почувствува, че тцеславие замайва главата му.

„Значи, аз спечелих такава победа?... Невъзможно!...“ — помисли той.

После се хвърли върху една кожа, но въпреки смъртната си умора не можеше да заспи.

Само четиринадесет часа бяха изтекли, откак бе дал знак да се почне битката... Едва четиринадесет часа... Невъзможно!... И спечели такава битка!... Но той дори не видя сражението, а само жълтия гъст облак прах, от който се изливаха потоци нечовешки крясъци. Ето и сега вижда той облак, чува врявата, усеща зноя, а никаква битка няма...

После видя необхватната пустиня, сред която се движеше по пясъка с болезнено усилие. Той и хората му имаха най-добрите коне в цялата армия, но въпреки това пълзяха като костенурки... А пък каква жегата... Нима може човек да издържи на такъв огън...

Но ето че се надига тайфун, закрива света, гори, хапе, задушавата... От фигурата на Пентуер се сипят бледи искри... Над главите трещят гръмотевици — явление, което не беше виждал никога досега... После тиха нощ в пустинята... Грифон, който тича бързо, тъмен силует на сфинкс върху варовиковото възвишение...

„Толкова неща видях, толкова преживях — мислеше Рамзес. — Бях при строежа на нашите светилища, дори при раждането на големия сфинкс, който вече няма възраст, и... всичко това се е случило само за четиринадесет часа?...“

Още една последна мисъл проблесна в главата на княза: „Човек, който е преживял толкова, не може да живее дълго...“

Студени тръпки го побиха от главата до петите и той заспа. На другия ден се събуди няколко часа след изгрев слънце. Нещо го бодеше в очите, боляха го всички кости, покашляше, но мисълта му беше ясна и сърцето пълно със смелост.

На вратата на шатрата стоеше Тутмозис.

— Какво има?... — попита князът.

— Разузнавачите от либийската граница донасят странни вести — отвърна Тутмозис. — Насам към теснината се приближавала голяма тълпа, но това не било войска, а хора без оръжие, жени и деца начело с Мусаваса и с най-знатните либийци...

— Какво може да означава това?

— Изглежда, искат да молят за мир.

— Само след една битка ли?... — учуди се князът.

— Но каква битка!... При това страхът увеличава в очите им нашата войска... Те се чувствуват слаби и се боят от нападение и смърт...

— Да видим дали това не е военна хитрост!... — отвърна князът, след като помисли. — А нашите как са?

— Здрави, сити, напоени, отпочинали и весели Само...

— Какво?...

— Патрокъл умрял тая нощ — прошепна Тутмозис.

— Умрял? От какво?... — извика князът и скочи.

— Едни казват, че препил, други... че това е наказание на боговете... Лицето му беше синьо, а устата — пълна с пяна...

— Както оня роб в Атрибис, помниш ли?... Наричаше се Бакура. Втурна се в залата, където пирувахме, за да се оплаква от номарха... Разбира се, още същата нощ умря от преливане!... Нали?...

Тутмозис наведе глава.

— Трябва да бъдем много предпазливи, господарю мой... — прошепна той.

— Ще се постараям — отвърна князът спокойно. — Дори няма да изразя учудване от смъртта на Патрокъл... Та и какво ли странно може да има в това, че умрял някакъв пияница, който обиждаше боговете, хм... не само тях, дори и жреците...

Но в тия иронични думи Тутмозис почувствува заплахата.

Князът много обичаше верния като куче Патрокъл. Той можеше да забрави много обиди, нанесени лично на него, но смъртта на Патрокъл нямаше да прости никога.

Преди обед в лагера на престолонаследника пристигна от Египет нов полк — тиванският; освен това от няколко хиляди души и на няколкостотин магарета бяха донесени големи запаси храна и шатри. В същото време откъм Либия пристигнаха нови разузнавачи и съобщиха, че тълпата беззащитни хора, които идат към теснината, непрекъснато расте.

По заповед на престолонаследника многобройни отреди конница изследваха околността по всички посоки — да не би някъде да се укрива неприятелска армия. Дори жреците взеха със себе си малък подвижен олтар на Амон и се изкачиха на върха на най-високия хълм, за да извършат там богослужение. А когато се върнаха в лагера, увериха престолонаследника, че наистина се приближава тълпа от няколко хиляди невъоръжени либийци, но армия няма никъде или поне в радиус от три мили.

Князът започна да се смее на тоя рапорт.

— Аз имам добри очи — каза той, — но на такова разстояние не бих могъл да видя войска.

След като се посъветваха помежду си, жреците заявиха на княза, че ако обещае да не разгласява на непосветени хора това, което види, ще се убеди, че може да се вижда много далеч.

Рамзес се закле. Тогава жреците поставиха на едно възвишение олтара на Амон и започнаха молитви. А когато князът се изми, събу сандалите си и подари на бога златна огърлица и благовония, въведоха го в един тесен и съвсем тъмен сандък и му казаха да гледа на стената.

След малко запяха религиозни песни и през това време върху вътрешната стена на сандъка се появи светло кръгче. Скоро светлата багра се помъти и князът видя песъчлива равнина, сред нея скали, а при тях азиатски постове.

Жреците запяха по-живо и картината се промени. Сега се виждаше друга част от пустинята, а там тълпа хора, не по-големи от мравки. Въпреки това движенията, облеклото, дори лицата на отделните хора се виждаха толкова ясно, че князът можеше да ги опише.

Учудването на престолонаследника нямаше граници. Той търкаше очи, пипаше движещия се образ... Внезапно извърна глава, образът изчезна и стана тъмно.

Когато излезе, старшият жрец го попита:

— Е, ерпатре, вярваш ли сега в силата на египетските богове?

— Наистина — отвърна той — вие сте толкова мъдри, че целият свят трябва да ви принася жертви и да ви оказва почести. Ако умеете също така да виждате и бъдещето, нищо не ще може да ви противостои.

При тия думи един от жреците влезе в олтара и започна да се моли. Тукатси оттам се обади глас, който каза:

— Рамзес!... Решена е съдбата на държавата; преди да настъпи пълнолуние, ти ще станеш неин владетел...

— Богове!... — извика ужасен князът. — Нима баща ми е толкова болен?...

Той падна по лице на пясъка, а един от придружаващите го жреци попита дали не иска да узнае още нето?

— Кажи, татко Амон — отвърна престолонаследникът, — дали ще се изпълнят намеренията ми?

След малко гласът от параклиса каза:

— Ако не започнеш война с Изтока, ако принасяш жертви на боговете и уважаваш техните слуги, чака те дълъг живот и пълно със слава царуване...

След тия чудеса, които се случиха посред бял ден, в открито поле, князът тръгна развълнуван към шатрата си.

„Нищо не може да се противопостави на жреците!...“ — мислеше той разтревожен. В шатрата си намери Пентуер.

— Кажи ми, съветнико — каза князът, — можете ли вие, жреците, да четете в човешкото сърце и да откривате тайните му намерения?

Пентуер поклати глава.

— По-скоро — отвърна той — човек ще види какво се крие в сърцевината на скалата, отколкото да проникне в човешкото сърце. То е затворено дори за боговете и само смъртта открива неговите мисли.

Князът си отдъхна дълбоко, но не можа да се освободи от безпокойството си. А когато вечерта трябваше да свика военен съвет, покани на него Ментезуфис и Пентуер.

Никой не спомена за внезапната смърт на Патрокъл; може би защото имаше по-важни въпроси. Бяха пристигнали либийски пратеници, които молеха от името на Мусаваса милост за неговия син Техен а и обещаваха да се подчинят на Египет и да пазят вечен мир.

— Зли хора — казваше един от пратениците — измамиха нашия народ, като говореха, че Египет е слаб, а неговият фараон — само сянка на владетел. Но вчера ние се убедихме колко силна е вашата ръка и смятаме за по-умно да ви се подчиним и да плащаме данък, отколкото да излагаме хората на сигурна смърт, а имоти-те си на унищожение.

Когато военният съвет изслуша тая реч, заповядаха на либийците да излязат от шатрата, а княз Рамзес се обърна най-напред за мнение към свети Ментезуфис, което учуди генералите.

— Вчера — каза достопочтеният пророк — бих посъветвал да се отхвърли молбата на Мусаваса, да се пренесе войната в Либия и да се унищожи гнездото на тия разбойници. Днес обаче получих такива важни вести от Мемфис, че ще гласувам за милост към победените.

— Нима моят свещен баща е болен? — попита развълнувано князът.

— Болен е. Но докато не свършим с либийците, ваше височество не бива да мисли за това...

А когато престолонаследникът наведе тъжно глава, Ментезуфис добави:

— Трябва да изпълня още едно задължение... Вчера, достойни княже, аз се осмелих да ти направя бележка, че за такава жалка придобивка като Техена командирът не биваше да напуска армията. Днес виждам, че съм се лъгал. Защото, ако ти, господарю, не беше пленил Техена, ние нямаше да имаме толкова бързо мир с Мусаваса... Твоята мъдрост се оказа по-висока, над военните закони...

Князът се замисли над разкаянието на Ментезуфис.

„Защо той говори така?... Изглежда, не само Амон знае, че моят свещен баща е болен...”

И в душата на престолонаследника отново се пробудиха старите чувства: презрение към жреците и недоверие към техните чудеса.

„Значи, не боговете ми предричаха, че скоро ще стана фараон, а е дошла вест от Мемфис и жреците в параклиса ме измавиха. А щом ме излъгаха за това, кой ще ми гарантира, че и тия гледки от пустинята, които се появиха на стената, не бяха също така измама?...“

Понеже князът непрекъснато мълчеше, което приписваха на тъгата му поради болестта на фараона, а генералите също не смееха да се обаждат след решителните думи на Ментезуфис, военният съвет завърши. Реши се единодушно да се вземе колкото може по-голям данък от либийците, да се изпрати в Либия египетски гарнизон и да се прекрати войната.

Сега вече всички очакваха, че фараонът ще умре. А за да може да направи на владетеля си прилично погребение, Египет се нуждаеше от продължителен мир.

Когато напускаше шатрата на военния съвет, князът попита Ментезуфис:

— Храбрият Патрокъл угасна тая нощ; възнамерявате ли вие, свети мъже, да почетете тленните му останки?

— Той беше безбожник и голям грешник — отвърна, жрецът. — Но той има толкова големи заслуги за Египет, че трябва да му осигурим задгробен живот. Затова, ако позволиш, ваше височество, още днес ще изпратим тялото му в Мемфис, за да го направят на мумия и да го откарат в Тива за вечно пребиваване сред царските гробници.

Князът се съгласи с готовност, но подозренията му нараснаха.

„Вчера — мислеше той — Ментезуфис ме кореше като ленив ученик и трябва да благодаря на боговете, че не ме наби с тояга; а днес ми говори като послушен син на баща си и едва ли не пада ничком пред мен. Не е ли това знак, че към шатрата ми се приближава властта, а с нея и часът, когато ще си видим сметките?...“

При тези мисли гордост изпълваше душата на княза, а в сърцето му нарастваше все по-силен гняв срещу жреците. Тоя гняв беше лош, защото беше тих като скрит в пясъка скорпион, който с отровното си жило клъцва невнимателен крак.

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

През нощта постовеите съобщиха, че тълпата, която иде да моли милост за либийците, вече е влязла в теснината. И наистина над пустинята се виждаше сиянието на либийските огньове.

При изгрев слънце прозвучаха тръби и цялата египетска армия се строи с оръжие в ръка на най-широкото място в долината. Съгласно заповедта на княза, който искаше да уплаши още повече либийците, поставиха носачите между войнишките редици, а между конниците — магаретарите, възседнали магаретата. По такъв начин египтяните изглеждаха многобройни като пясъка в пустинята и либийците сигурно щяха да се разтреперят като гълъби, над които се вие ястреб.

В девет часа сутринта пред шатрата на княза спря позлатената му бойна колесница. Конете, окичени с щраусови пера, се дърпаха така, че всеки трябваше да бъде държан от двама коняри.

Рамзес излезе от шатрата си, седна в колесницата и сам взе в ръце поводите. На мястото на коларя пък седна жрецът Пентуер, неговият съветник. Един от генералите разтвори над княза голям зелен чадър, а отзад и от двете страни на колесницата тръгнаха гръцки офицери с позлатено оръжие. На известно разстояние зад свитата на княза се движеше малка гвардейска част, а сред нея Техена, синът на либийския вожд Мусаваса.

При изхода от теснината, на няколкостотин крачки от египтяните, стоеше тъжната група либийци, които молеха победителя за милост.

Когато Рамзес излезе със свитата си на възвишението, където щеше да приеме неприятелските пратеници, армията го приветствува с такива гръмки възгласи, че хитрият Мусаваса се разтревожи още повече и прошепна на либийските старейшини:

— Казвам ви, така викат само войници, които обичат своя вожд!...

Тогава един от най-неспокойните либийски князе, известен разбойник, каза на Мусаваса:

— Не мислиш ли, че в такъв момент ще постъпим по-благоразумно, ако се доверим само на бързината на нашите коне, отколкото на милостта на фараоновия син?... Той, изглежда, е свиреп лъв, който, дори когато милва, раздира кожата, а ние сме като агнета, откъснати от цицките на майка си...

— Прави, каквото искаш — отвърна Мусаваса, — цялата пустиня е пред тебе. Но мене народът ме е изпратил да изкупя нашите грехове; освен това там е синът ми, Техена, върху когото князът ще излее гнева си, ако не съумея да го умилоствя.

До групата либийци препуснаха двама азиатски конници и съобщиха, че господарят ги чака да дойдат и да изразят своята покорност.

Мусаваса въздъхна горчиво и тръгна към хълма, на който стоеше победителят. Никога досега той не беше минавал такъв тежък път!... Грубата власеница на каещ се едва покриваше плещите му; слънчевата жар измъчваше посипаната му с пепел глава; едрият пясък бодеше босите му крака, а скръбта — собствената и на победения народ — гнетеше сърцето му.

Той измина едва няколкостотин крачки, но трябваше на няколко пъти да се спира и да почива. Също така често се оглеждаше назад да провери дали голите роби, които носеха даровете за княза, не крадат златни пръстени или още по-лошо — скъпоценни камъни. Мусаваса, като човек с жизнен опит, знаеше, че хората винаги са готови да използват чуждото нещастие.

„Благодаря на боговете — утешаваше се в своята беда хитрият варварин, — че ми се падна да се смиря пред княз, който всеки ден може да сложи фараонска шапка. Владетелите на Египет са великодушни, особено в дни на победа. Ако успея да трогна моя господар, той ще укрепи положението ми в Либия и ще ми позволи да събирам големи данъци. Цяло чудо е това, че престолонаследникът сам е пленил Техена; той не само че няма да му направи нищо лошо, но ще го обсипе с почести...”

Така мислеше Мусаваса и постоянно се оглеждаше, защото робът, макар и гол, може да скрие откраднатата скъпоценност в устата си, пък дори да я глътне. На тридесет крачки пред колесницата на престолонаследника Мусаваса и съпровождащите го най-знатни либийци паднаха ничком и така лежаха в пясъка, докато адютантът на

княза не им каза да станат. Като пристъпиха още няколко крачки, те отново паднаха ничком и това сториха три пъти, а всеки път Рамзес трябваше да им заповядва да станат.

През това време Пентуер, който беше в колесницата на княза, шепнеше на господаря си:

— Гледай лицето ти да не изрази нито жестокост, нито радост. Най-добре е да бъдеш равнодушен като бог Амон, който презира враговете си и не се радва на обикновени победи...

Най-сетне каещите се либийци застанаха пред лицето на княза, а той ги гледаше от позлатената си колесница както свиреп хипопотам патета, които няма къде да се скрият от неговата сила.

— Ти ли си — обади се внезапно Рамзес, — ти ли си Мусаваса, мъдрият либийски вожд?

— Аз съм твой слуга — отвърна запитаният и отново се хвърли на земята.

Престолонаследникът му заповяда да стане и продължи:

— Как можа да си позволиш такъв тежък грях, да вдигнеш ръка срещу земята на боговете? Нима те е напуснало някогашното благоразумие?

— Господарю! — отвърна хитрият либиец. — Мъката помъти разума на изгонените войници на негово величество и те се завтекоха към собствената си гибел, като повлякоха подире си мене и моите хора. И само боговете знаят колко би продължила тая грозна война, ако начело на армията на вечно живия фараон не застана сам Амон в твое лице. Като пустинен вихър връхлетя ти, когато не те очаквахме, там, където не те очаквахме, и както бикът чупи тръстиката, така ти смаза заслепения неприятел. После всички наши хора разбраха, че дори страшните либийски полкове струват нещо само тогава, когато ги управлява твоята ръка.

— Мъдро говориш, Мусаваса — каза князът, — а още по-добре направи, че излезе да посрещнеш армията на божествения фараон, без да чакаш тя сама да дойде при вас. Искане ми се обаче да узная доколко е искрено вашето смирение.

— „Проясни лицето си, велики повелителю на Египет^[1] — отговори на това Мусаваса. — Ние идваме при тебе като покорени, та името ти да стане велико в Либия и да бъдеш наше слънце, както си слънце на девет народа.

Заповядай само на своите подчинени да бъдат справедливи към покорения и присъединен към твоята мощ народ. Нека началниците ти ни управляват съвестно и справедливо, а не според злите си желания, като правят неверни доноси за нас и подбуждат твоята немилост срещу нас и нашите деца. Заповядай им, наместнико на добрия фараон, да ни управляват според волята ти, като щадят свободата, имота, езика и обичаите на нашите бащи и деди.

Нека твоите закони бъдат еднакви за всички подчинени на тебе народи, нека твоите чиновници не бъдат строги към едни, а да покровителствуват други. Присъдите им да бъдат еднакви за всички. Да събират данъците, предназначени за твоите нужди и полза, но да не искат от нас други данъци, скрито от тебе, които няма да влизат в съкровището ти, а само ще обогатят твоите слуги и слугите на слугите ти.

Заповядай да управляват справедливо нас и нашите деца; нали си наш бог и владетел навеки. Вземай пример от слънцето, което пръска за всички своя блясък и дава сила и живот. Молим те за твоята милост ние, либийските поданици, и навеждаме чело пред тебе, наследнико на великия и могъщ фараон.“

Така говореше хитрият либийски княз Мусаваса и когато свърши, отново падна ничком на земята. А като слушаше тия мъдри думи, очите на престолонаследника блестяха и ноздрите му се разширяваха като на млад жребец, който след обилна паша препуска на ливадата между кобилите.

— Стани, Мусаваса — обади се князът, — и послушай какво ще ти кажа. Твоята съдба и съдбата на твоите народи не зависи от мене, а от милостивия господар, който така се издига над всички нас, както небето над земята. Затова те съветвам теб и либийските старейшини: тръгнете оттук за Мемфис и там, паднали по лице пред владетеля и бога на тоя свят, повторете покорната си реч, която чух тук.

Не зная какъв ще бъде резултатът от вашите молби, но понеже боговете никога не се отвръщат от разкаяните и молящите милост, предчувствувам, че няма да бъдете зле приети.

А сега покажете ми даровете, предназначени за негово величество, та да преценя дали ще трогнат сърцето на всемогъщия фараон.

В тоя момент Ментезуфис даде знак на Пентуер, който стоеше в колесницата на княза. Когато жрецът слезе и се приближи почтително към светия мъж, Ментезуфис му прошепна:

— Боя се да не би триумфът да главозамае нашия млад господар. Не смяташ ли, че ще бъде по-разумно да прекъснем по някакъв начин това тържество?...

— Напротив — отвърна Пентуер, — не прекъсвайте тържеството, а аз ви уверявам, че той няма да има ликуващо лице.

— Чудо ли ще направиш?

— Нима бих могъл? Ще му покажа само, че на тоя свят голямата радост е съпроводена с голямо страдание.

— Постъпвай както искаш — каза Ментезуфис. — Боговете са ти дали мъдрост, достойна за член на върховния съвет.

Отекнаха тръби и барабани, започна триумфален поход.

Начело вървяха голи роби с дарове, пазени от знатни либийци. Те носеха златни и сребърни идоли, кутийки с благовония, емайлирани съдове, тъкани, домашни вещи, най-сетне златни подноси, пълни с рубини, сапфири и смарагди. Робите бяха с бръснати глави и с превръзки на устата, та да не би някой да открадне от скъпоценностите.

Княз Рамзес беше опрял ръце на колесницата и от височината гледаше либийците и войската си както жълтоглав орел пъстри яребици. Гордост го изпълваше от глава до пети и всички чувстваха, че няма победител, по-могъщ от него.

Но изведнъж очите на княза загубиха блясъка си, а по лицето му се отрази неприятно учудване. Застаналият зад него Пентуер му бе прошепнал:

— Чуй ме, господарю... Откак напусна град Пи-Баст, там са станали странни събития... Твоята жена, финикийката Кама, избягала с гърка Ликон...

— С Ликон?... — повтори князът.

— Не мърдай, господарю, и не показвай пред хилядите роби, че си тъжен в деня на триумфа...

В тоя момент ниско долу пред княза минаваше дълга върволица либийци, които носеха кошове с овощия и хляб и грамадни делви с вино и зехтин за войската. При тая гледка дисциплинираната войска

зашумя радостно, но Рамзес, замислен над думите на Пентуер, не забеляза това.

— Боговете — прошепна пророкът — наказаха изменницата финикийка...

— Заловена ли е?... — попита князът.

— Заловена е, но трябвало да бъде изпратена в източните колонии... Сполетяла я проказа.

— О, богове!... — прошепна Рамзес. — Не заплашва ли проказа и мен?...

— Бъди спокоен, господарю! Ако беше се заразил, досега щеше да проличи...

Студени тръпки побиха княза от главата до петите. Колко лесно боговете могат да тласнат човека от най-високите върхове в пропастта на най-дълбоката мизерия!...

— А тоя негодник Ликон?...

— Той е голям престъпник — каза Пентуер. — Престъпник, какъвто рядко земята е раждала...

— Зная го. Той прилича на мене като образа ми, отразен в огледало... — отвърна Рамзес.

Сега се приближаваше група либийци, които водеха странни животни. Начело вървеше едногърба камила с възбял косъм, една от първите, уловени в пустинята. Зад нея — два носорога, стадо коне и опитомен лъв в клетка. По-нататък — множество клетки с разноцветни птици, маймунки и малки кученца, предназначени за дворцовите дами. Накрая караха голямо стадо волове и овни — месо за войската.

Князът едва хвърли поглед към животните и попита жреца:

— А Ликон уловен ли е?...

— Сега ще ти съобщя най-лошото, нещастни господарю — прошепна Пентуер. — Ала помни, че неприятелите на Египет не бива да забележат твоята скръб...

Престолонаследникът се раздвижи.

— Твоята втора жена, еврейката Сара...

— Също ли е избягала?...

— Умряла в затвора...

— О, богове!... Кой е посмял да я хвърли там?...

— Сама се обвинила, че убила сина ти...

— Какво?...

Долу под княза се разнесе силен вик: минаваха либийците, взети в плен през време на сражението, начело с унилия Техена.

В този момент сърцето на Рамзес беше така препълнено с болка, че той кимна към Техена и каза:

— Застани при баща си Мусаваса, за да те докосне и да те види, че си жив...

При тия думи всички либийци и цялата войска нададоха мощен вик, но князът не го слушаше.

— Нима синът ми не е жив?... — запита той жреца. — Сара се е обвинила в детеубийство?... Безумие ли е овладяло душата ѝ?...

— Детето е убил негодникът Ликон...

— О, богове, дайте ми сили!... — простена князът.

— Дръж се, господарю, както прилича на победител...

— Нима е възможно човек да победи такава болка!... О, безсърдечни богове!...

— Детето е убито от Ликон, а Сара се е самообвинила, за да спаси тебе... Когато видяла убиеца през нощта, тя помислила, че си ти...

— А пък аз я изгоних от дома си!... И я направих прислужница на финикийката!... — прошепна князът.

Сега се появиха египетски войници, които носеха кошове, пълни с отсечени ръце на загиналите либийци.

Като видя това, княз Рамзес закри лице и заплака горчиво.

Веднага генералите заобиколиха колесницата и почнаха да утешават господаря си. А свети пророк Ментезуфис предложи отсега нататък египетската войска никога да не реже ръцете на падналите в боя неприятели. Веднага всички се съгласиха с него.

С тая непредвидена случка завърши първият триумф на египетския престолонаследник. Но сълзите, които той проля над отсечените ръце, привързаха по-силно либийците към него, отколкото победоносната битка. Затова никой не се чудеше, че египетските войници и либийците седнаха заедно около огньовете, делеха хляба си и пиеха вино от едни чаши. Враждата и ненавистта, които можеха да продължат цели години, бяха заместени от дълбоко чувство на спокойствие и доверие.

Рамзес поръча Мусаваса, Техена и най-първите либийци да заминат веднага за Мемфис, като им даде охрана не толкова за надзор,

колкото да пази тях и съкровищата, които носеха. А сам той се скри в шатрата си и не се показва няколко часа. Не прие дори Тутмозис. Скръбта му беше достатъчна и бе заменила и най-близкия другар.

Надвечер при княза дойде делегация от гръцки офицери, водени от Калипос. Когато престолонаследникът ги попита какво искат, Калипос отговори:

— Идваме да те молим, господарю, тялото на нашия командир и твой слуга Патрокъл да не се дава на египетските жреци, а да го изгорим по гръцки обичай.

Князът се учуди.

— Навярно знаете — каза той, — че жреците искат да направят от останките на Патрокъл великолепно мумия и да я сложат край гробниците на фараоните. Може ли да има за човека по-голяма чест на тоя свят?

Гърците мълчаха и се колебаеха. Най-сетне Калипос събра цялата си смелост и отговори:

— Господарю наш, позволи да отворим сърцето си пред тебе. Ние добре знаем, че превръщането на тялото в мумия е по-полезно за човека, отколкото изгарянето. Защото душата на изгорения веднага се пренася в страните на вечността, а душата на балсамирания може да живее хиляди години на тая земя и да се радва на красотата ѝ.

Но египетските жреци, господарю (нека това не дразни ушите ти!), мразеха Патрокъл. Кой може да ни увери, че те ще направят от него мумия не за да задържат душата му на земята, а само за да я подложат на мъки?... И какво бихме стрували ние, ако не предпазим душата на нашия съотечественик и военачалник, щом подозираме отмъщение?...

Учудването на Рамзес нарасна още повече.

— Правете, каквото смятате за необходимо — каза той.

— Ако не ни дадат тялото?...

— Пригответе само клада, а с другото ще се заема аз.

Гърците излязоха, а князът изпрати да повикат Ментезуфис.

---

[1] Надпис върху гробницата на фараона Хoremхеп от 1470 година пр. Хр. — Б. а. ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Жрецът изгледа изкосо престолонаследника и го намери много променен. Рамзес беше бледен, като че ли бе отслабнал през тия няколко часа, а очите му бяха загубили блясъка си и хлътнали дълбоко.

Като чу какво искат гърците, Ментезуфис не се поколеба нито миг да им предаде тялото на Патрокъл.

— Гърците са прави — каза светият мъж. — Ние бихме могли да измъчваме сянката на Патрокъл след смъртта му. Но те са глупци, щом допускат, че който и да е египетски или халдейски жрец би си позволил подобно престъпление. Нека вземат тялото на съотечествелика си щом смятат, че под защитата на техните обичаи той ще бъде по-щастлив след смъртта!...

Князът изпрати веднага офицер със съответна заповед, а Ментезуфис задържа. Очевидно искаше да му каже нещо, но се колебаеше.

След дълго мълчание Рамзес попита неочаквано:

— Навярно знаеш, свети пророче, че една от моите жени, Сара, е умряла, а синът ѝ е бил убит?...

— Това е станало — отвърна Ментезуфис — същата нощ, когато напуснахме Пи-Баст...

Князът скочи.

— В името на вековечния Амон!... — извика той. — Това се е случило толкова отдавна, а вие нищо не сте ми споменавали?... Дори че съм бил заподозрян в убийството на детето си?...

— Господарю — каза жрецът, — в навечерието на сражение главнокомандуващият няма нито баща, нито дете, никого освен армията си и неприятеля. Как бихме могли да те тревожим с подобни вести в такъв сериозен момент?

— Това е вярно — отвърна князът, след като помисли. — Ако биха ни изненадали днес, не зная дали бих могъл да ръководя войската... И изобщо не зная дали ще намеря някога спокойствие...

Толкова малко... толкова хубаво дете!... Или тая жена, която е пожертвувала живота си за мен, макар че жестоко я бях онеправдал!...

Никога не съм предполагал, че се случват подобни нещастия и че човешкото сърце може да ги понесе...

— Времето лекува всичко... Времето и молитвата — прошепна жрецът.

Князът поклати глава и в шатрата отново настъпи такава тишина, че се чуваше как се изсипва пясъкът от клепсидрата.

Престолонаследникът отново се сепна.

— Кажи ми, отче свети — обади се той, — ако това не е голяма тайна, каква разлика има всъщност между изгарянето на умрелия и превръщането му в мумия? Аз наистина съм учил това в училище, но не разбирам тая работа, на която гърците отдават толкова голямо значение.

— Ние му отдаваме много по-голямо, най-голямо значение... — отвърна жрецът. — За това свидетелствуват нашите градове на мъртвите, които заемат голяма част от западната пустиня. Свидетелствуват пирамидите — гробовете на фараоните от древната ни държава и грамадните гробници-паметници, изсечени в скалите за царете от нашето време.

Погребението и гробът, това е важен, извънредно важен въпрос за човека. Защото, докато в телесното облекло ние живеем петдесет-сто години, нашите сенки съществуват десетки хиляди години, чак до пълното си очистване.

Асирийските варвари ни се смеят, че посвещаваме по-голямо внимание на мъртвите, отколкото на живите; но те биха се вайкали за своята небрежност към умрелите, ако им беше известна, както на нас, тайната на смъртта и на гроба...

Князът трепна.

— Ти ме плашиш — рече той. — Нима забрави, че аз имам между мъртвите две същества, които не са погребани според египетския обред?...

— Напротив. Точно сега им правят мумиите. И както Сара, така и твойт син ще имат всичко, което би могло да им послужи за дългия път.

— Наистина ли?... — попита Рамзес, сякаш зарадван.

— Уверявам ви, че е така — отвърна жрецът — и че ще бъде направено всичко необходимо, за да ги намерите щастливи, господарю, когато и на вас ви омръзне земният живот.

Престолонаследникът се развълнува силно от тия думи.

— Значи, ти мислиш, отче свети — попита той, — че аз ще намеря някога сина си и ще мога да кажа на тая жена: „Сара, признавам, че бях прекалено строг към тебе...“?

— Аз съм така сигурен в това, както съм сигурен, че в момента ви виждам пред мен, достойни господарю.

— Говори... говори ми за това!... — извика князът. — Човек не се грижи за гробовете, докато не сложи в тях частица от себе си... А пък мене ме сполетя това нещастие, и то тъкмо когато мислех, че с изключение на фараона няма по-могъщ от мене!

— Вие ме попитахте, господарю — започна Ментезуфис, — каква е разликата между изгарянето на умрелия и превръщането му в мумия? Точно такава, каквато е разликата между разкъсването на дрехата и скриването ѝ в сандъка. Ако дрехата е запазена, тя може да бъде използвана много пъти; но когато имаш само една дреха, ще бъде лудост да я гориш...

— Аз не разбирам това — подхвърли князът. — Вие не го преподавате дори във висшето училище...

— Но можем да го кажем на наследника на фараона. Вие, ваше височество, знаете — продължи жрецът, — че човешкото същество се състои от три части; тяло, искра божия и сянка, тоест Ка, която свързва тялото с искрата божия. Когато човек умира, сянката му, както и искрата божия, се отделят от тялото. Ако човек е живял праведно, неговата искра божия веднага би отишла заедно със сянката му пред боговете за вечен живот. Но всеки човек греши, опетнява се на тоя свят и поради това сянката му, Ка, трябва да се очиства понякога в продължение на хиляди години, а се очиства, като блуждае невидима по нашата земя, между хората, и върши добри дела. Ех, разбира се, че сенките на големите престъпници дори в задгробния живот си позволяват грехове и накрая погубват и себе си, и заложената в тях божия искра.

За вас, ваше височество, навярно не е тайна, че тая сянка, Ка, прилича напълно на човека, само че изглежда като изтъкана от много нежна мъгла. Сянката има глава, ръце, туловище, може да се разхожда, да говори, да хвърля или да вдига предмети, да се облича като човек и дори, особено през първите няколкостотин години след смъртта,

трябва от време на време да се подкрепя с храна. А по-късно ѝ стигат изображенията на храните...

Но главната си сила сянката черпи от тялото, което остава след нея на земята. Затова, ако хвърлим тялото в гроба, то изгнива бързо и сянката трябва да се храни с прах и гнилоч. Ако изгорим тялото, сянката има само пепел за храна. Но когато направим от тялото мумия, когато, значи, балсамираме тялото за хиляди години, сянката Ка е винаги здрава и силна и периода на очистването си прекарва спокойно, дори приятно...

— Чудни неща!... — прошепна престолонаследникът.

— В продължение на хилядолетни изследвания жреците са узнали много важни подробности за задгробния живот. Те са се убедили, че когато вътрешностите остават в тялото на умрелия, сянката му Ка има страшен апетит и се нуждае от толкова храна, колкото живият човек; а ако ѝ липсва храна, тогава тя се хвърля върху живите и смуче кръвта им. Но когато от мъртвото тяло се извадят вътрешностите, както правим ние, тогава сянката съществува почти без храна: нейното собствено тяло, балсамирано и напълнено със силно ухаещи билки, ѝ стига за милиони години.

Забелязано е също така, че когато гробът на умрелия е празен, сянката копнее за света и се влачи нещастна по земята. Но когато в следсмъртния олтар сложим облеклото, вещите, оръжието, съдинките и инструментите, които умрелият е обичал, когато покрием стените с рисунки, изобразяващи пиршества, ловуване, богослужения, войни и изобщо случки, в които покойният е взел участие, когато освен това добавим и статуйки на членовете на семейството му, на прислугата, конете, кучетата и добитъка — тогава сянката не излиза без нужда на белия свят, защото го намира в своя дом на мъртвите. Най-сетне установено е, че много сенки, дори след като са преминали периода на очистването, не могат да влязат в страната на вечното щастие, понеже не знаят нужните молитви, заклинания и не умеят да разговарят с боговете. Ние избягваме това, като увиваме мумиите в папируси, на които са написани сентенции, и слагаме в ковчезите „Книгата на мъртвите“.

С една дума, нашият погребален обред осигурява на сянката сили, предпазва я от неудобства и копнеж по земята, улеснява я да влезе между боговете и пази живите хора от злините, които биха могли

да им нанесат сенките. Нашата голяма грижа за умрелите има тъкмо тая цел: затова им издигаме едва ли не дворци, а в тях — най-уютни жилища.

Князът се замисли и накрая рече:

— Аз разбирам, че вие проявявате голяма милост към безсилните и беззащитни сенки, като се грижите така за тях. Но... кой ще ме убеди, че съществуват сенки...

Това, че съществува безводна пустиня — продължи князът, — зная, защото я виждам, защото съм затъвал в пясъците ѝ и съм изпитвал нейния зной. Зная също, че съществуват страни, в които водата се вкаменява, а парата се превръща в бял пух, защото са ми говорили очевидци, на които мога да се доверя...

Но откъде знаете вие за сенките, които никой не е видял, и за следсмъртния им живот, щом никой човек не се е върнал оттам?

— Лъжете се, ваше височество — отвърна жрецът. — Сенките са се показвали много пъти на хората и дори са им разказвали своите тайни.

Човек може да живее в Тива десет години и да не види дъжд; може да живее на земята сто години и да не срещне сянка. Но ако някой би живял стотици години в Тива или хиляди години на земята, той много пъти би видял дъжд и не една сянка!...

— А кой живее хиляди години?... — попита князът.

— Живяло е, живее и ще живее свещеното жреческо съсловие — отговори Ментезуфис. — То се е заселило преди тридесет хиляди години край Нил, то през това време е изследвало небето и земята, то е създадо нашата мъдрост и е начертало плановете на всички ниви, бентове, канали, пирамиди и светилища...

— Това е вярно — прекъсна го князът. — Жреческото съсловие е мъдро и могъщо, но къде са сенките?... Кой ги е видял и кой е разговарял с тях?...

— Знай, господарю — продължи Ментезуфис, — че сянка съществува във всеки жив човек. А както има хора, които се отличават с огромна сила или с извънредно силен поглед, така има и хора, които притежават необикновения дар да отделят от себе си още като живи своята собствена сянка...

Нашите тайни книги са изпълнени с най-достоверни разкази по тоя въпрос. Не един пророк е могъл да потъва в сън, подобен на смърт.

Тогава сянката му се е отделяла от тялото и за миг се е пренасяла в Тир, Ниневия, Вавилон; оглеждала е това, което е трябвало, подслушвала е съвещания, които са ни интересували, и след като пророкът се събуждал, давал е най-подробен отчет. Не един зъл магьосник, като заспивал, изпращал сянката си в дома на мразен от него човек и там тя обръщала всичко наопаки или унищожавала покъщнината и плашела цялото семейство.

Случвало се е човек, нападнат от сянката на магьосник, да я удари с копие или меч. Тогава в дома на нападнатия се появявали кървави следи, а по тялото на магьосника се показвали същите рани, които са били нанесени на сянката.

Много пъти също така сянката на жив човек се е показвала заедно с него само на няколко крачки от тялото...

— Зная ги аз тези сенки!... — прошепна иронично князът.

— Трябва да добавя — продължи Ментезуфис, — че не само хората, но и животните, растенията, камъните, постройките и различните вещи имат свои сенки. Само че (чудно нещо!) сянката на мъртвия предмет не е мъртва, а жива: тя се движи, мести се от място на място, дори мисли и проявява това с помощта на различни знаци, най-често — с чукане.

Когато човек умре, неговата сянка живее и се явява на хората. В нашите книги са записани хиляди такива случаи. Едни сенки са искали храна, други се разхождали из жилището, работели в градината и ловували в планините със сенките на своите кучета и котки. А трети сенки са плашели хората, унищожавали са имуществата им, изсмуквали кръвта им, дори съблазнявали живите към разпуснат живот... Ала имало и добри сенки: на майки, които се грижат за децата, на паднали войници, които предупреждават къде има неприятелска засада, на жреци, които са ни откривали важни тайни...

Още през времето на осемнадесетата династия сянката на фараона Хеопс (който сега се кае, задето е потискал народа при строежа на пирамидата си) се появявала в нубийските златни мини и понеже се смилила над страданията на работещите там затворници, посочила им нов извор на вода.

— Ти разказваш интересни неща, отче свети — отвърна Рамзес, — позволи ми сега аз да ти кажа нещо. Една нощ в Пи-Баст ми показаха „моята сянка“... Тя приличаше напълно на мене и беше

облечена като мен. Но наскоро аз се убедих, че това не е никаква сянка, а жив човек, някой си Ликон, подъл убиец на сина ми...

Своите престъпления той започна от това, че плашеше финикийката Кама. Определих награда за залавянето му... Ала нашата полиция не само не го хвана, но дори му позволи да открадне Кама и да убие невинното дете...

Днес чувам, че Кама е уловена, но за тоя подлец не зная нищо. Навярно живее на свобода здрав, читав и се ползува от откраднатите скъпоценности, а може би дори се готви за ново престъпление!...

— Толкова души преследват тоя негодник, че в края на краищата той трябва да бъде уловен — каза Ментезуфис. — А щом веднъж попадне в ръцете ни, Египет ще му плати за терзанията, които причини на неговия престолонаследник. Повярвайте ми, господарю, вие можете предварително да му простите всички престъпления, защото отмъщението ще съответствува на големината им.

— Бих предпочел сам да го държа в ръцете си — отвърна князът. — Винаги е опасно да имаш такава „сянка“ приживе!...^[1]

Не особено доволен от завършека на своята беседа, свети Ментезуфис се сбогува с княза. След него в шатрата влезе Тутмозис и съобщи, че гърците вече издигат клада за своя командир и че петнадесетина либийски жени се съгласили да плачат през време на погребалната церемония.

— Ние ще присъствуваме на церемонията — отвърна престолонаследникът. — А знаеш ли, че синът ми е убит?... Толкова малко дете!... Когато го носех, то се смееше и протягаше към мен ръчички! Просто непонятно е колко подлост може да се вмести в човешкото сърце! Ако тоя негодник Ликон се беше нахвърлил върху мен, щях да го разбера, дори бих му простил... Но да убива дете...

— А за саможертвата на Сара казаха ли ти, господарю? — попита Тутмозис.

— Да. Струва ми се, че тя беше най-вярната от жените ми и че аз постъпих зле с нея... Но как е възможно — извика князът и удари с юмрук по масата — досега да не уловят тоя Ликон?... Финикийците ми се бяха заклели... Обещах награда на началника на полицията... Тук сигурно се крие нещо!

Тутмозис се приближи до княза и прошепна:

— При мен дойде пратеник на Хирам, който се опасява от гнева на жреците, та се крие и се готви да напусне Египет... Хирам узнал от полицейския началник в Пи-Баст, че... Ликон е заловен... Но тихо — добави уплашеният Тутмозис.

За миг гняв обзе княза, но тутакси се овладя.

— Заловен?... — повтори той. — Но защо е тая тайнственост?...

— Защото полицейският началник е трябвало да го предаде на свети Мефрес, който му заповядал това от името на върховния съвет...

— Аха!... — повтори престолонаследникът. — Значи, достопочтеният Мефрес и върховният съвет се нуждаят от човек, който да прилича толкова много на мене!... Аха!... На детето ми и на Сара ще устроят великолепно погребение... Балсамират телата им... Но убиеца крият на сигурно място... Да, да!... И свети Ментезуфис е голям мъдрец. Днес ми разказа всичките тайни на задгробния живот, обясни ми целия погребален ритуал, като че ли съм жрец най-малко от трета степен. Но дори не спомена, че Ликон е заловен и че Мефрес е скрил тоя убиец!... Изглежда, светите мъже се грижат повече за дребните тайни на престолонаследника, отколкото за великите тайни на бъдещия живот... Да, да!...

— Струва ми се, господарю, че няма защо да се чудим — намеси се Тутмозис. — Ти знаеш — жреците вече подозират, че не ги обичаш и са предпазливи... Толкова повече...

— Какво толкова повече?...

— Че негово величество е много болен. Много...

— Аха!... Баща ми е болен, а в това време аз трябва начело на войската да пазя да не избягат пясъците от пустинята... Добре, че ми припомни!... Да, негово величество трябва да е много болен, защото жреците са особено внимателни към мен... Всичко ми показват и за всичко ми говорят с изключение на това, че Мефрес е скрил Ликон...

— Тутмозис — каза неочаквано князът, — смяташ ли и днес, че мога да разчитам на войската?...

— На смърт ще отидем, само заповядай...

— А за благородниците гарантираш ли?...

— Както и за войската.

— Добре — отвърна престолонаследникът. — Сега можем да отдадем последна почит на Патрокъл.

[1] Интересно е, че теорията за „сенките“, върху която вероятно се е основавала необикновената грижа на египтяните за покойниците, в наше време е възкръснала в Европа. Нея излага подробно Адолф д'Асие в книгата си: „Очерк на един позитивист за задгробния живот на човека и за спиритизма“. — Б. а. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

През тези няколко месеца, когато княз Рамзес изпълняваше длъжността наместник в Долен Египет, здравето на негово величество баща му са влошаваше все повече. Наближаваше момент, когато господарят на вечността, бъдещият радост в сърцата владетел на Египет и на всички страни, осветявани от слънцето, щеше да заеме мястото си при своите достопочтени предшественици в тиванските катакомби, които се намираха на другия бряг на Нил, срещу Тива. Богоравният властелин, който раздаваше живот на поданиците си и имаше право да отнема жените от мъжете им съгласно желанието на своето сърце, не беше още твърде стар. Но тридесет и няколкото години царуване го беше толкова изморило, че той сам вече искаше да почине и намери младостта и красотата си в страната на залеза, където всеки фараон без грижи управлява вечно хора, които са толкова щастливи, че никой никога не е поискал да се върне оттам.

Само до преди половин година негово величество изпълняваше всички задължения, свързани с неговата длъжност, върху която се крепеше безопасността и благополучието на целия видим свят.

Сутрин при първи петли жреците будеха владетеля с химн в чест на изгряващото слънце. Фараонът ставаше от леглото и се изкъпваше в позлатена вана с розова вода. След това натриваха божественото му тяло със скъпоценни аромати сред шепота на молитви, които можеха да прогонват злите духове.

Така очистен и показан от пророците, той отиваше в параклиското, откъсваше глинения печат от вратата и влизаше сам в светая светих, където върху легло от слонова кост се намираше чудна статуя на бог Озирис. Тая статуя имаше необикновен дар; всяка нощ ѝ се откъсваха ръцете, краката и главата ѝ, отсечени някога от злия бог Сет, но след молитвата на фараона всичките крайници се срастваха отново с тялото.

Когато негово величество се убеди, че Озирис отново е цял, изваждаше статуята от леглото, изкъпваше я, обличаше я в скъпоценни дрехи и като я настаняваше на малахитовия трон, кадеше я с

благовония. Тая церемония беше необикновено важна, защото, ако някоя сутрин божествените крайници на Озирис не зараснеха, това щеше да означава, че Египет, ако не и целият свят, е заплашен от голямо нещастие.

След възкресяването и обличането на божеството негово величество оставяше вратата на параклиса отворена, за да може благодатта, която изтичаше отвътре, да се излива върху цялата страна. В същото време той определяше жреците, които трябва да пазят през деня светилището не толкова от злата воля, колкото от лекомислието на хората. Защото се случваше някой простосмъртен да се приближи твърде много до това толкова свято място, да бъде ударен от невидима ръка и да загуби съзнание, а понякога дори и живота си.

След богослужението, заобиколен от пеещи жреци, господарят тръгваше към голямата трапезария, където имаше кресло и масичка за него и деветнадесет други масички пред деветнадесет статуи, които представляваха деветнадесетте предшествувачи династии. Щом владетелят седнеше, притичваха млади момчета и момичета със сребърни чинии, в които имаше месо и пшенични питки, а също и кани с вино. Жрецът, който се грижеше за царската кухня, опитваше храната от първата чиния и виното от първата кана, които след това поднасяше коленичил на фараона, а другите чинии и кани поставяха пред статуите. След като се нахранеше, фараонът напускаше залата, а храната, определена за прадедите, имаха право да изяждат князете или жреците.

Оттук владетелят се отправяше към друга не по-малка зала, предназначена за аудиенции. Там го приветствуваха, паднали ничком, най-висшите държавни сановници и най-близките членове на семейството му; след това министър Херхор, върховният касиер, върховният съдия и върховният началник на полицията му правеха доклад по държавните дела. Четенето на докладите биваше прекъсвано от религиозна музика и танци, а през това време обсипваха трона с венци и букети. След аудиенциите негово величество отиваше в една странична стая, лягаше там и подрямваше. После принасяше жертва на боговете от вино и благовония и разказваше на жреците сънищата си, според които мъдреците съставяха върховните разпоредби за работите, които трябваше да бъдат разрешавани от фараона.

Понякога, когато не бе сънувал нищо или когато тълкуванията на сънищата му се виждаха неправилни, негово величество се усмихваше добродушно и заповядваше по даден въпрос да се постъпи по този и този начин. Тая заповед беше закон, който никой не можеше да промени освен само в някои подробности при изпълнението му.

През следобедните часове негово величество излизаше на двора, носен в лектика, за да се покаже на вярната си гвардия, а после се изкачваше на терасата, откъдето се обръщаше към четирите страни на света и ги благославяше. Тогава на пилоните издигаха знамена и стражата силно тръбеше. И всеки египтянин или варварин, който чуеше тия звуци в града или на полето, падаше ничком, та и върху неговата глава да се излее частица от върховната благодат.

В такъв момент не беше позволено да се удари нито човек, нито животно: тоягата, вдигната върху някого, падаше сама, а ако престъпникът, осъден на смърт, докажеше, че присъдата му е била четена в момента, когато се е появявал господарят на небето и земята, намаляваха му наказанието... Защото пред фараона шествува могъщество, а зад него — милосърдие.

След като ощастливеше по тоя начин народа си, владетелят на всички реки под слънцето слизаше в градините между палмите и сикоморите и тук оставаше най-дълго; приемаше изрази на почит от своите жени и наблюдаваше как играят децата. А когато някое от тях привлечеше вниманието му с красотата или със сръчността си, той го повикваше при себе си и го запитваше:

— Кое си ти, момченцето ми?

— Аз съм княз Бинотрис, син на негово величество — отговаряше момчето.

— А как се казва майка ти?

— Майка ми е господарката Амецес, жена на негово величество.

— Ти какво умееш да правиш?

— Зная да броя до десет и да напиша: „Да живее вечно нашият баща и бог, негово величество фараон Рамзес!...“

Господарят на вечността се усмихваше добродушно и с нежната си, почти прозрачна ръка докосваше къдравата глава на будното момче. Тогава детето наистина ставаше княз, въпреки че негово величество продължаваше да се усмихва загадъчно.

Но когато докоснеше божествената ръка, той не можеше вече да изпитва горчивини в живота и трябваше да бъде издигнат над другите.

На обед владетелят отиваше в друга трапезария и там споделяше обедата си с боговете на всички номеси на Египет, чиито статуи бяха поставени покрай стените. А това, което не изяждаха боговете, оставаше за жреците и най-високопоставените личности в двора.

Надвечер негово величество приемаше царица Никторис, майка на престолонаследника, гледаше религиозни танци и слушаше концерт, после отново отиваше да се изкъпе и така очистен, влизаше в параклиса на Озирис, за да съблече божеството и да го сложи да спи. След като извършеше това, той затваряше и запечатваше вратата на параклиса и тръгваше за спалнята си, съпроводен от жреческа процесия.

До изгрев слънце жреците отправяха тихо молитви в съседната стая към душата на фараона, която през време на съня се намира между боговете. Те се обръщаха към нея с молба да уреди благополучно всекидневните работи на държавата и да пази границите на Египет и царските гробници, та нито един крадец да не посмее да проникне в тях и наруши вечния покой на славните повелители. Но молитвите на изморените през деня жреци не винаги достигаха целта си: затрудненията на държавата растяха, а свещените гробове биваха ограбвани, като от тях се изнасяха не само скъпоценните вещи, но дори и мумиите на фараоните.

Причината за това бяха различните заселили се в страната чужденци и варвари, от които народът се бе научил да не почита египетските богове и пресветите места.

Сънят на повелителя на повелителите биваше прекъсван в полунощ. В тоя час астролозите събуждаха негово величество и му съобщаваха в каква фаза се намира луната, кои планети светят над хоризонта, кое съзвездие минава през меридиана и дали по небето не се е случило нещо особено? Защото понякога се появяваха облаци, падаха по-често от обикновено звезди или над земята прелитаха огнени топки.

Фараонът изслушваше астролозите, а ако се бе случило някакво необикновено явление, успокояваше ги, че светът се намира в безопасност, и нареждаше всички наблюдения да бъдат записани на плочки, които всеки месец се изпращаха на жреците в светилището на

Сфинкса — най-големите мъдреци, каквито имаше Египет. По тия плочки те правеха разни заключения, но най-важните от тях не съобщаваха никому освен може би на колегите си — халдейските жреци във Вавилон.

След полунощ, ако пожелаеше, негово величество можеше вече да спи, докато пропеят първи петли.

Такъв благочестив и трудолюбив живот водеше още до преди половин година добрият бог, дарителят на живот, покровителство и здраве, който денем и нощем бдеше над земята и небето, над видимия и невидимия свят. Но от половин година вечно живеещата му душа почна все по-често да се отегчава от земните дела и телесното си одяние. Имаше дни, когато фараонът не ядеше нищо, имаше нощи, през които съвсем не спеше. Понякога през време на аудиенциите върху кроткото му лице се появяваше израз на силна болка, а много често, все по-често, се случваше да губи съзнание.

Изплашената царица Никторис, достопочтеният Херхор и жреците много пъти питаха владетеля дали не го боли нещо? Но господарят повдигаше рамене, мълчеше и продължаваше да изпълнява тежките си задължения.

Тогава дворцовите лекари започнаха незабелязано да му дават най-силни подкрепителни лекове. Отначало слагаха във виното и храната му пепел от кон и от бик, после — от лъв, носорог и слон; но тия мощни лекарства, изглежда, не даваха никакъв резултат. Негово величество толкова често припадеше, че вече престанаха да му четат докладите.

Един ден достопочтеният Херхор, царицата и жреците паднаха ничком пред фараона и с молби го склониха да бъде прегледано божественото му тяло. Господарят се съгласи, лекарите го прегледаха, чукаха го навсякъде, но не намериха никакви опасни признаци освен крайно изтощение.

— Какво чувствуваш, ваше величество? — попита го накрая най-мъдрият от лекарите.

Фараонът се усмихна.

— Чувствувам — отвърна той, — че ми е време да се върна при лъчезарния си баща.

— Това, ваше величество, не можеш да направиш, без да причиниш голяма загуба на народите си — побърза да забележи

Херхор.

— Ще ви оставя сина си, Рамзес, който е лъв и орел в едно лице — каза господарят. — И ако го слушате, той наистина ще подготви за Египет такава съдба, за каквата не е чувано от началото на света.

От това обещание тръпки побиха свети Херхор и другите жреци. Те знаеха, че престолонаследникът е лъв и орел в едно лице и че ще трябва да го слушат. Те предпочитаха да имат още дълги години този кротък господар, чието сърце, изпълнено с милост, беше като северния вятър, който носи дъжд за нивите и прохлада за хората.

Затова всички като един човек паднаха ничком на земята със стон и лежаха така, докато фараонът не се съгласи да се подложи на лечение.

Тогава лекарите го изнесоха за цял ден в градината между ухаещите иглолистни дървета, храниха го с кълцано месо, поиха го със силни бульони, с мляко и старо вино. Тия енергични средства засилиха негово величество за около една седмица; но веднага след това настъпи ново отпадане и за да го преодолеят, накараха болния да пие прясна кръв от телета, произхождащи от Апис.

Но и кръвта не помогна за дълго, та трябваше да потърсят съвет от първожреца на светилището на злия бог Сет.

Сред всеобща тревога мрачният жрец влезе в спалнята на негово величество, погледна болния и му препоръча да пие страшно лекарство.

— Трябва — каза той — всеки ден фараонът да пие по чаша кръв от невинни деца...

Жреците и сановниците, които изпълваха стаята, онемяха от този съвет. После зашепнаха, че за тая цел най-добре ще подхождат селските деца, защото децата на жреците и на големците още като бебета изгубват невинността си.

— Все ми е едно чии ще бъдат децата — отвърна жестокият жрец, — стига негово величество да има всеки ден прясна кръв.

Легнал на постелята, господарят слушаше с притворени очи този кървав съвет и уплашения шепот на придворните. Но когато един от лекарите попита боязливо Херхор дали може да се заеме с намирането на подходящи деца, фараонът се сепна. Той впи мъдрите си очи в присъстващите и каза:

— Крокодилът не изяжда своите малки, чакалът и хиената се жертвуват за рожбите си, как може тогава аз да пия кръвта на египетските деца, които са мои деца?... Наистина никога не съм допускарал, че някой ще се осмели да ми препоръча такова недостойно лекарство...

Жрецът на злия бог падна на земята и започна да се оправдава, че досега в Египет никой не е пил детска кръв, но тъмните сили по такъв начин възвръщали здравето на човека. Поне такова средство се употребявало в Асирия и Финикия.

— Засрами се — отвърна фараонът, — говориш такива отвратителни неща в двореца на египетските владетели. Не знаеш ли, че финикийците и асирийците са глупави варвари? Но у нас и най-непросветеният селянин няма да повярва, че невинно пролятата кръв може да бъде полезна за някого...

Така рече равният на безсмъртните. Придворните закриха изчервените си от срам лица, а първожрецът на Сет се измъкна тихо от стаята.

Тогава Херхор, за да спаси гаснещия живот на владетеля, прибягна до крайно средство и каза на фараона, че в едно от тиванските светилища живее скрито Бероес, най-мъдрият жрец от Вавилон и несравним чудотворец.

— За ваше величество — каза Херхор — той е чужд човек и няма право да дава толкова важни съвети на нашия господар, но позволи, повелителю, да те види, защото съм уверен, че ще намери лекарство за болестта ти и в никакъв случай няма да оскърби твоята светост с безбожни думи.

И тоя път фараонът се поддаде на увещанията на верния си слуга. Повикан по някакъв тайнствен начин, два дни по-късно Бероес пристигна по Нил в Мемфис.

Мъдрият халдеец дори не прегледа подробно фараона и посъветва:

— Трябва да се намери в Египет човек, чиито молитви достигат до трона на всевишния. И след като той се помоли искрено за здравето на фараона, господарят ще оздравее и ще живее дълги години. — Като чу тия думи, фараонът погледна към групата жреци в стаята и каза:

— Тук виждам толкова свети мъже, че ако някой от тях поиска да помисли за мене, аз ще оздравея...

И се усмихна незабелязано.

— Всички сме само хора — намеси се чудотворецът Бероес. — И затова душите ни не винаги могат да се издигнат до подножието на предвечния. Но аз ще ти посоча, ваше величество, безпогрешен начин да откриеш човека, който се моли най-искрено и най-резултатно.

— Добре, открий ми тоя човек, за да стане мой приятел в последния час на живота ми.

След благосклонния отговор на господаря халдеецът поиска стая само с една врата, в която никой не живее. Той нареди същия ден, един час преди залез слънце, негово величество да бъде пренесен там.

В определения час четирима най-висши жреци облякоха фараона с нова ленена дреха, прочетоха над него дълга молитва, която решително прогонваше злите сили, и като го настаниха в проста лектика от кедрово дърво, занесоха го в празната стая, където се намираше само една малка масичка.

Бероес беше вече там и се молеше, обърнат на изток.

Когато жреците излязоха, халдеецът затвори тежката врата на стаята, наметна върху раменете си пурпурен шарф, а на масичката пред фараона сложи черна стъклена топка. В лявата си ръка хвана остра кама от вавилонска стомана, в дясната — жезъл, покрит с тайнствени знаци; с него той описа във въздуха кръг около себе си и фараона. После зашепна, като се обръщаше подред към четирите страни на света:

— Аморул, Танеха, Латистен, Рабур, Адонаи... Смили се над мен и ме очисти ти, отче небесни, милостив и милосърден... Ниспосли върху недостойния си слуга своята свещена благословия и протегни всемогъщата си ръка срещу упоритите и бунтовни духове, за да мога в спокойствие да обсъждам твоите свети дела...

Той прекъсна и се обърна към фараона:

— Мер-амен-Рамзес, първожрец на Амон, виждаш ли някаква искра в това черно кълбо?...

— Виждам бяла искрица, която, изглежда, се движи като пчела над цвят...

— Мер-амен-Рамзес, гледай в тая искра и не откъсвай очи от нея... Не поглеждай нито надясно, нито наляво, към нищо, което би се появило отстрани, каквото и да е то...

И отново зашепна:

— Бараланенсис, Балдахиенсис, в името на могъщите князе Геньо, Лахиадае, управители на царството на ада, призовавам ви по силата на върховната власт, с която съм надарен, заклевам ви и заповядвам...

— Мер-амен-Рамзес, какво виждаш? — попита халдеецът.

— Иззад кулата наднича някаква страшна глава... Рижата ѝ коса е настръхнала... Лицето има зеленикав цвят... Зениците са извърнати надолу и се вижда само бялото на очите... Устата е широко отворена, сякаш иска да крещи...

— Това е страхът — каза Бероес и насочи острието на камата над кълбото.

Внезапно фараонът се прегъна чак до земята.

— Стига!... — извика той. — Защо ме мъчиш така?... Отруденото ми тяло иска да почине, душата — да отлети в страната на вечната светлина... А вие не само не ми давате да умра, но измисляте нови страдания... Ах!... Не искам...

— Какво виждаш?...

— От тавана полека се спускат два крака сякаш на паяк, ужасни, дебели като палми, космати, извити като куки на края... Чувствувам, че над главата ми виси чудовищно голям паяк и ме оплита в мрежа от корабни въжета...

Бероес насочи камата си нагоре.

— Мер-амен Рамзес — каза той отново, — гледай непрекъснато в искрата и не се оглеждай встрани...

„Ето знака, който издигам във ваше присъствие... — шепнеше той. — Аз, въоръженият с божия помощ неустрашим ясновидец, ви призовавам чрез заклинание... Айе, Сарайе, Айе, Сарайе, Айе, Сарайе... в името на всемогъщия и вечно жив бог...“

В този момент по лицето на фараона се появи спокойна усмивка.

— Струва ми се — каза той, — че виждам Египет... Целия Египет... Да, това е Нил... пустинята... Ето тук е Мемфис, там Тива...

Наистина той виждаше Египет, целия Египет, но не по-голям от алеята, която минаваше през градината на двореца му. Чудната картина имаше тая особеност, че когато фараонът се взреше по-внимателно в някаква точка, тя се разрастваше в местност с почти естествени размери.

Слънцето вече залязваше и обливаше земята със златистопурпурна светлина. Дневните птици се прибираха да спят, нощните — се будеха в хралупите си. В пустинята виеха хиени и чакали, а сънен лъв протягаше мощно тяло и се готвеше да се впусне в гонитба за плячка.

Рибар по Нил бързо теглеше мрежата, големите кораби спираха край бреговете. Изморен земеделец сваляше от геранилото кофата, с която през целия ден бе черпил вода; друг се връщаше бавно с ралото към своята колиба. В градовете бяха запалени светлини, жреци се събираха в храмовете на вечерня. Прахът по пътищата падаше, а скърцащите колелета на колите замлъкваха. От върховете на пилоните се обаждаха тъжни гласове и призоваваха народа за молитва.

Миг по-късно фараонът забеляза учуден нещо като орляк сребристи птици, които се рееха над земята. Те излитаха от храмовете, дворците, улиците, работилниците, от корабите по Нил, от селските хижи, дори от каменните кариери. Отначало всяка от тях политваше нагоре като стрела, но внезапно срещаше под небето друга сребриста птица, която ѝ препречваше пътя, сблъскваша се с все сила и двете падаха мъртви на земята.

Това бяха противоречивите човешки молитви, които си пречеха взаимно и не можеха да стигнат до трона на предвечния...

Фараонът напрегна слух... Отначало до него долиташе само шумоленето на крилата; но скоро взе да различава и отделните фрази.

Той чуваше болен, който се молеше да оздравее, а в същото време лекарят просеше пациентът му да боледува колкото е възможно по-дълго. Стопанин молеше Амон да бди над неговия хамбар и обор; крадец протягаше ръце към небето и молеше да му помогне да извежда без пречка кравите от чуждия обор и да пълни чувалите си с чуждо зърно.

Техните молитви се разбиваха една о друга, както камъни, хвърлени с прашка.

Пътник в пустинята падаше върху пясъка и молеше за северен вятър, който би му донесъл капка вода; мореплавател удряше чело в борда, за да задухат през седмицата източни ветрове. Земеделец искаше да пресъхнат по-скоро блатата след прилива на Нил; беден рибар молеше никога тия блатата да не пресъхват.

И тия молитви се разбиваха взаимно, без да достигнат до божествените уши на Амон.

Най-голяма глъчка цареше над каменните кариери, където оковани във вериги престъпници мокреха във вода клинове и разбиваха с тях огромни скали. Там групата дневни работници молеха да дойде нощта, та да си легнат да спят, докато събудените от надзирателите нощни работници се биеха в гърдите и се молеха слънцето никога да не залезе; там търговците, които изкупуваха откъртените и обработени камъни, се молеха да има в каменните кариери колкото може повече престъпници, докато доставчиците на храна лежаха по корем и въздишаха за мор, който да унищожи работниците, защото това щеше да им даде по-големи печалби.

Следователно и молитвите на хората от каменните кариери не стигаха до небето.

На западната граница фараонът видя две армии, които се готвеха за бой. Двете се намираха сред пясъците и призоваваха Амон да избие неприятеля. Либийците желаеха позор и смърт за египтяните; египтяните изпращаха проклетия срещу либийците.

Молитвите на едните и на другите се сблъскаха като две ята ястреби над земята и паднаха в пустинята. Амон дори не ги видя.

Накъдето и да обърнеше изморен поглед, фараонът виждаше все същото. Селяните се молеха за почивка и намаляване на данъците: писарите — данъците да се увеличават, а работата да не се свършва никога. Жреците молеха Амон да даде дълъг живот на Рамзес XII и да унищожи финикийците, които им разваляха паричните сделки; номарсите призоваваха бога да запази финикийците и да възкачи по-скоро Рамзес XIII на престола, защото той щеше да усмири произвола на жреците. Гладните лъвове, чакали и хиени жадуваха за прясна кръв; елени, сърни и зайци уплашено напускаха убежищата си и мислеха как да запазят жалкия си живот поне още едно денонощие, макар опитът да говореше, че и тая нощ двадесетина от тях трябва да загинат, за да не измрат хищниците. И така по целия свят цареше разногласие. Всеки искаше това, което изпълваше със страх другиго; всеки молеше за собственото си добро, без да пита дали няма да нанесе зло на ближния си.

Затова молитвите им, макар да се издигаха към небето като сребристи птици, не постигаха целта си. И божественият Амон, до

когото не стигаше никакъв глас от земята, седеше с подпрени върху коленете ръце и все повече потъваше в съзерцание на собствената си божественост, а светът все по-често се управляваше от сляпата сила и случая.

Внезапно фараонът чу женски глас:

— Палавнико!... Палавчо!... Връщай се по-скоро в къщи, немирнико, време е за молитва...

— Сега!... Сега!... — отговори детски глас.

Владетелят погледна натам и видя бедната колиба на писаря на едно скотовъдно стопанство. Под лъчите на залязващото слънце стопанинът й довършваше бележките си за деня, жена му чукаше с камък пшенични зърна за питки, а пред къщата като младо козле тичаше и скачаше шестгодишно момче, което се смееше неизвестно за какво.

Очевидно опиваше го изпълненият с аромат вечерен въздух.

— Палавнико!... Палавчо!... Ела да се помолим... — повтаряше жената.

— Сега!... Сега!...

Но момченцето отново бягаше и се радваше като лудо.

Най-сетне майката, като видя, че слънцето вече потъва в пясъците на пустинята, остави камъка, излезе на двора и хвана разтичалото се като жребче момче. То се съпротивляваше, но накрай се подчини на силата. Майката го завлече в къщи, настани го бързо на пода и го придържаше с ръка — да не й избяга отново.

— Не се върти — каза тя, — а подгъни крака и стой мирно, събери ръце за молитва и ги вдигни нагоре... Ах ти, лошо дете!...

Момчето знаеше, че вече няма да се отърве от молитвата, и за да може да се измъкне по-скоро на двора, повдигна набожно очи и ръце към небето и с тънък креслив глас заговори задъхано:

— Благодаря ти, добри боже Амон, че запази днес баща ми от нещастие, а на мама даде пшеница за питки... Какво още?... Че си сътворил небето и земята и си й изпратил Нил, който ни носи хляб... И какво още?... Аха, сетих се!... Благодаря ти още, че навън е толкова хубаво, че растат цветя, пеят птички и че палмата ражда сладки фурми. За тия хубави неща, с които си ни надарил, нека така те обичат всички, както те обичам аз, и да те славят по-добре от мене, защото аз съм още малък и не са ме учили на мъдрост. Ех, стига вече...

— Лошо дете! — измърмори писарят, наведен над своите бележки. — Лошо дете! Колко небрежно изразяваш почитта си към Амон...

Но фараонът видя съвсем друго нещо във вълшебното кълбо. Молитвата на разлудувалия се малчуган подобно на ластовица се стрелна към небето и като пляскаше с криле, издигаше се все по-високо и по-високо, до самия трон, на който вековечният Амон с подпрени на коленете ръце бе потънал в съзерцание на собственото си всемогъщество.

После се издигна още по-високо, до главата на божеството, и му запя с тънкото детско гласче:

— А за тия добри неща, с които си ни надарил, нека така те обичат всички, както те обичам аз.

При тия думи потъналият в самосъзерцание бог отвори очи и от тях падна върху света лъч щастие. От небето до земята зацари безпределна тишина. Престана всякаква болка, всякакъв страх, всяка неправда. Свистящият камък увисна във въздуха, лъвът се спря в скока си върху сърната, вдигнатата тояга не падна върху плещите на роба. Болният забрави страданието си, объркалият се в пустинята забрави глада, а затворникът — веригите. Утихна бурята, спря морската вълна, готова да потопи кораба. И по цялата земя настана такова спокойствие, че слънцето, което се беше скрило под хоризонта, отново повдигна лъчезарна глава...

Фараонът се опомни. Той видя пред себе си малката масичка, върху нея черното кълбо, а отстрани — халдееца Бероес.

— Мер-амен-Рамзес — попита жрецът, — намери ли човека, чиито молитви могат да достигнат до подножието на предвечния?

— Да — отвърна фараонът.

— Княз ли е той, боец, пророк или пък само обикновен пустинник?

— Не, това е малко, шестгодишно момче, което не молеше Амон за нищо, но му благодареше за всичко.

— А знаеш ли къде живее то? — попита халдеецът.

— Зная, но не искам да крада за себе си силата на неговите молитви. Светът, Бероес, е истински грамаден вир, в който хората се въртят като песъчинки, блъскани от нещастieto. А това дете с

молитвата си дава на хората онова, което аз не мога да им дам: кратък миг забрава и спокойствие. Забрава и спокойствие...

Разбираш ли, халдеецо? Бероес мълчеше.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Към изгрев слънце на двадесет и първи хатор в лагера при Содовите езера пристигна от Мемфис заповед, според която три полка трябваше да се отправят за Либия и да останат там като гарнизони в градовете, а другата египетска армия и престолонаследникът да се приберат в къщи.

Войската приветствува с радостни възгласи това нареждане; няколкодневното пребиваване в пустинята беше почнало вече да й дотяга. Въпреки подвоза на доставки от Египет и от покорена Либия храната не беше достатъчна; водата в набързо изкопаните кладенци се изчерпи; слънчевият пек обгаряше телата, а червеникавият пясък дразнеше дробовете и очите. Войниците почнаха да боледуват от дизентерия и от злокачествено възпаление на клепачите.

Рамзес заповяда да се вдигне лагерът. Той изпрати в Либия три полка чисти египтяни, като поръча на войниците да се отнасят добре с жителите и никога да не се движат поединично. После остави незначителни войскови части в укреплението и стъкларниците, а главната армия насочи към Мемфис.

Въпреки страшния пек в девет часа сутринта двете войски бяха вече на път — едната на север, другата на юг.

Тогава до престолонаследника се приближи свети Ментезуфис и му каза:

— Добре ще бъде, ако ваше височество пристигне по-рано в Мемфис. На половината път ще ви чакат отпочинали коне...

— Значи, баща ми е тежко болен?... — извика Рамзес.

Жрецът наведе глава.

Князът предаде на Ментезуфис върховното командване, като го помоли да не изменя с нищо издадените вече разпореждания, без да се посъветва със светските военачалници. А сам той взе Пентуер, Тутмозис и двадесет азиатски конници измежду най-добрите и препуснаха в тръс към Мемфис.

За пет часа те изминаха половината път и както беше казал Ментезуфис, намериха там отпочинали коне и нов военен отред.

Азиатците останаха тук, а князът с двамата си другари и новата свита продължиха пътя си след кратка почивка.

— Горко ми! — оплакваше се елегантният Тутмозис. — Не стига, че от пет дни не съм се къпал и не знаая какво е розово масло, но трябва да направя и два бързи прехода в един ден!... Уверен съм, че когато стигнем, никоя танцьорка няма да ме погледне...

— Ти да не си по-добър от нас? — попита князът.

— По-слаб съм! — въздъхна Тутмозис. — Вие, княже, сте привикнали с ездата като хиксос, а Пентуер би могъл да пътува дори върху нажежен меч. Но аз съм с толкова деликатен организъм...

На залез слънце пътниците се изкачиха на някакъв висок хълм, откъдето пред тях се откри необикновена картина. Далече напред се виждаше въззелената долина на Египет, а на тоя фон като редица червени пламъци светеха триъгълните пирамиди. Малко по-надясно от пирамидите, нажежени като в огън, горяха върховете на пилоните на Мемфис, цял обвит в синкава мъгла.

— Да вървим, да вървим!... — настояваше Рамзес.

След малко червената пустиня отново ги обгради и отново засвети нанизът пирамиди, докато всичко не се разтопи в бледия здрач.

Когато настъпи нощта, пътниците стигнаха в просторната страна на мъртвите, която се простираше върху площ от няколко десетки версти по лявата страна на реката.

Тук през епохата на древното царство египтяните бяха погребвали за вечни времена: фараоните — в огромни пирамиди, князете и сановниците — в по-малки пирамиди, обикновените хора — в глинени колиби. На това място почиваха милиони мумии не само на хора, но и на кучета, котки, птици, с една дума — на всички твари, които са били свидни на човека приживе.

По времето на Рамзес гробището за фараоните и големците беше пренесено в Тива, а при пирамидите погребваха само селяните и работниците от най-близките околности.

Между пръснатите наоколо гробове князът и свитата му срещнаха група хора, които се движеха като сенки.

— Кои сте вие? — попита командирът на ескорта.

— Бедни слуги на фараона; връщаме се от нашите мъртъвци... Занесохме им малко рози, пиво и питки...

— Или сте влизали в чужди гробове?

— О, богове! — извика един от групата. — Нима можем да извършим подобно светотатство?... Само разпуснатите тиванци (да им изсъхнат ръцете!) безпокоят мъртвите, за да пропият после по кръчмите имуществото им.

— Какво означават ония огньове там, на север? — намеси се князът.

— Изглежда, че идваш отдалеко, господарю, щом не знаеш. Утре престолонаследникът ни се връща заедно с победоносната войска... Велик вожд!... С едно сражение покори жалките либийци... Затова цялото население на Мемфис е излязло да го посрещне тържествено... Тридесет хиляди души... Ех, че викане ще падне!

— Сега разбирам — прошепна князът на Пентуер. — Свети Ментезуфис ме изпрати напред, за да не участвувам в триумфалния поход... Но нека бъде така засега...

Конете бяха изморени и трябваше да си отдъхнат. Затова князът прати няколко конници да наемат лодки, а останалата част от свитата спря под горичката от палми, които растяха между групата пирамиди и Сфинкса.

Тая група представляваше северният край на неизмеримо гробище. Върху площ от около един квадратен километър, обрасла по онова време с пустинна растителност, са наблъскани множество гробове и малки пирамиди, над които се издигат трите най-големи пирамиди: на Хеопс, Хефрен и Микеринос, както и Сфинксът. Тия гигантски постройки са отдалечени една от друга само на няколко крачки. Трите пирамиди се издигат в една редица от североизток към югозапад, а на изток от тая линия, най-близо до Нил, се е проснал Сфинксът, в чието подножие се намира подземното светилище на Хор.

Пирамидите, особено Хеопсовата, като дело на човешкия труд, учудват със своите размери. Тя представлява остър каменен хълм, висок тридесет и пет етажа (сто тридесет и седем метра), издигнат върху квадратна основа, всяка страна на която има около триста и петдесет крачки (двеста двадесет и седем метра) дължина. Пирамидата заема петдесет и пет декара повърхност, а четирите ѝ триъгълни стени биха могли да покрият около седемдесет и пет декара площ. За строежа на тая пирамида са употребени толкова много камъни, че с тях

би могло да се изгради стена, по-висока от човешки ръст, дебела половин метър и дълга две хиляди и петстотин километра!...

Когато княжеската свита се разположи под дребните дървета, няколко войници отидоха да потърсят вода, други извадиха сухари, а Тутмозис се тръшна на земята и заспа. Князът и Пентуер се разхождаха и разговаряха помежду си.

Нощта беше доста светла, та можеше да се видят от едната страна грамадните силуети на пирамидите, от другата — фигурата на Сфинкса, който в сравнение с тях изглеждаше малък.

— Четвърти път съм вече тук — каза престолонаследникът — и винаги сърцето ми се изпълва с възхищение и жал. Когато бях ученик във висшето училище, мислех, че като стъпя на престола, ще издигна нещо по-величествено от пирамидата на Хеопс. Но днес ми се ще да се смея на своята дързост, като си помисля, че при строежа на гробницата си великият фараон е платил хиляда и шестстотин таланта само за зеленчук за работниците... Откъде бих взел аз хиляда и шестстотин таланта, пък дори и хора!...

— Не завиждай, господарю, на Хеопс — отвърна жрецът. — Други фараони са оставили по-добри дела след себе си: езера, канали, пътища, храмове и училища.

— Но нима тия неща могат да се сравнят с пирамидите?

— Разбира се, че не — отговори бързо жрецът. — В моите очи и в очите на целия народ всяка пирамида е велико престъпление, а най-голямото — Хеопсовата...

— Ти преувеличаваш — прекъсна го князът.

— Съвсем не. Тази своя голяма гробница фараонът е строил в продължение на тридесет години, през които сто хиляди души са работили по три месеца всяка година. А каква е ползата от тая работа?... Кого е нахранила тя, кого е излекувала, облякла?... Но затова пък всяка година, докато траел строежът, са загивали от десет до двадесет хиляди души... С други думи, гробницата на Хеопс е погълнала половин милион трупа... А колко кръв, сълзи, болки — кой ще ги пресметне?

Затова не се чуди, господарю, че египетският селянин до ден-дневен гледа със страх на запад, където над хоризонта се червенее или чернеят триъгълните фигури на пирамидите. Та това са свидетелства за неговите мъки и безплоден труд...

И като си помисли човек, че така ще бъде винаги, докато не се разсипят в прах тия доказателства на човешкото тщеславие! Но кога ще стане това? От три хиляди години те ни плашат с гледката си, а стените им са още гладки и грамадните надписи — все още четливи.

— Оная нощ в пустинята ти говореше другояче — обади се князът.

— Тогава не ги виждах пред себе си. Но когато са пред очите ми както сега, обкръжават ме плаещите души на изтерзаните селяни и шепнат: „Гледай какво направиха с нас!... А нашите кости усещаха болки и нашите сърца копнееха за почивка...“

Рамзес беше неприятно засегнат от това избухване.

— Моят свещен баща — каза той след малко — ми представи иначе тия неща. Когато преди пет години бяхме тук, божественият господар ми разказа следната история:

През времето на фараон Тутмос I пристигнали етиопски пратеници да преговарят за размера на данъка, който плащали. Горд народ били те! Говорели, че една загубена война не значи още нищо, че при следващата съдбата може да се усмихне на тях — и в продължение на няколко месеца се пазарили за данъка. В желанието си да ги вразуми с добро напразно мъдрият фараон им показвал нашите пътища и канали. Отговаряли му, че в тяхната страна имат достатъчно и навсякъде вода, без да им струва нещо. Напразно им откривали съкровищата на храмовете: говорели, че земята им крие много повече злато и скъпоценности, отколкото има в целия Египет. Напразно фараонът правил учения пред тях с войската си — твърдели, че етиопците са несравнимо повече, отколкото войниците на негово величество.

Тогава фараонът ги докарал на това място, където стоим сега, и им показал пирамидите.

Етиопските пратеници ги обиколили, прочели надписите и на другия ден подписали договора така, както бил поискан от тях.

Понеже не можах да разбера тая история — продължи Рамзес, — свещеният ми баща я обясни.

„Сине — каза ми той, — тия пирамиди са вековечно доказателство за свръхчовешката мощ на Египет. Ако някакъв човек поиска да издигне пирамида, той би струпал малък куп камъни, а след няколко часа би зарязал работата си и ще се запита защо му е тя. Десет,

сто, хиляда души биха натрупали малко повече камъни, биха ги насипали в безпорядък и също биха ги изоставили след няколко дни. Па и защо им е тази работа?

Но когато египетският фараон, когато египетската държава намисли да натрупа куп камъни, събира хиляди хора и строи дори в продължение на няколко десетки години, докато работата се свърши.

Не е важно дали пирамидите са били необходими. Важното е, че веднъж изразена, волята на фараона бива изпълнена.“

Така е, Пентуер, пирамидата не е гроб на Хеопс, а волята на Хеопс. Воля, която има толкова изпълнители, колкото не притежава нито един цар на света, и такъв ред и настойчивост при работата, каквито са присъщи само на боговете.

Още в училище ме учеха, че човешката воля е голяма сила, най-голямата сила под слънцето. А пък човешката воля може да повдигне едва един камък. Оттук виждате колко велика е волята на фараона, който е издигнал планина от камъни само защото така му се харесало, защото така е искал, или дори без всякаква цел.

— Нима и ти, господарю, би искал по такъв начин да докажеш своята мощ?... — попита неочаквано Пентуер.

— Не — отвърна престолонаследникът без колебание. — Щом фараоните са показали веднъж силата си, те могат да бъдат вече милостиви. Освен ако някой би се опитал да се съпротивлява на техните заповеди.

„А тоя младеж е едва на дваисет и три години!“ — каза си разтревоженият жрец.

Свърнаха към реката и известно време вървяха мълчаливи.

— Легни си, господарю — каза жрецът, — поспи. Немалко път изминахме днес.

— Нима мога да заспя?... — отвърна князът. — Ту ме обкръжава множеството селяни, които според тебе са загинали при строежа на пирамидите (сякаш без тия пирамиди щяха да живеят вечно!). Ту пък мисля за моя свещен баща, който може би догаря в тоя момент... Селяните страдали!... Селяните проливали кръвта си!... Кой ще ми докаже, че моят божествен баща не се измъчва повече на скъпоценното си легло, отколкото твоите селяни, които са носели нагорещени камъни?...

Селяните! Винаги селяните!... За тебе, жрецо, само тоя заслужава съжаление, когато ядат въшките. Цяла редица фараони са влезли в гроба, някои са свършвали в болки, някои са бивали убити. Но ти не мислиш за тях, само за селяните, които имат тая заслуга, че са раждали други селяни, че са черпили кал от Нил или са пъхали в устата на кравите си ечемични топки.

А баща ми... А аз?... Нима не убиха сина ми и жена от моя дом? Нима тайфунът в пустинята беше милостив към мен или костите не ме болят след дългото пътуване?... Нима камъните на либийските прашници не свистяха над главата ми?... Да не би да имам някакъв договор с болестта, с болките или със смъртта, та те да бъдат към мене по-благоклонни, отколкото към твоя селянин?...

Погледни там... Азиатците спят и гърдите им дишат спокойно, но на мен, техния господар, сърцето ми е изпълнено с грижи от вчерашния и с тревоги за утрешния ден. Попитай стогодишния селянин дали през целия си живот е изпитал толкова горчивини, колкото аз през тия няколко месеца, докато властвувах като наместник и главнокомандуващ?...

Бавно от дълбочината на нощта пред тях изплуваше чудновата сянка. Беше постройка, дълга петнадесет крачки, висока три етажа, а отстрани имаше нещо като пететажна кула с необикновена форма.

— Ето и Сфинкса — каза раздразнен князът. — Чисто жреческа работа!... Колкото пъти съм го виждал, и денем, и нощем, винаги ме е мъчил въпросът: какво е това и за какво е?...

Пирамидите — разбирам. Могъщият фараон е искал да покаже своята сила, а може би, и това е по-разумно, е искал да си осигури спокойствие във вечния живот, което да не наруши никой враг или крадец. Но тоя Сфинкс!... Очевидно това е нашето свещено жреческо съсловие — има много голяма и мъдра глава и лъвски нокти под нея...

Отвратителна статуя, изпълнена с двусмислие, която сякаш се гордее с това, че пред нея изглеждаме като скакалци. Нито човек, нито животно, нито скала... Какво е тя? Какво значение има?... Или тая нейна усмивка... Възхищаваш се от вечността на пирамидите — тя се усмихва; отиваш да поговориш с гробовете — тя пак се усмихва. Раззеленеят ли се полетата на Египет, или Тифон развихри огнените си жребци, роб ли потърси свобода в пустинята, или Рамзес Велики кара

пред себе си победени народи — тя за всички има все една и съща мъртва усмивка.

Деветнадесет династии преминаха като сенки, но тя се е усмихвала и би се усмихвала дори ако Нил изсъхне, а Египет изчезне под пясъците.

Не е ли това чудовище още по-страшно, защото има добродушно човешко лице? Самата тая вечна статуя никога не е почувствувала жалост към нищожеството на света, изпълнен с толкова горест.

— Не си ли спомняш, господарю, лицата на боговете — намеси се Пентуер, — или не си ли видял мумиите? Всички безсмъртни гледат със същото спокойствие на преходните неща. Дори човекът, когато вече сам е отминал.

— Понякога боговете чуват нашите молби — продължи като че ли на себе си князът, — но статуята от нищо не се трогва. Тя няма никаква милост, а се подиграва и всява ужас. Ако знаех, че в устата ѝ се крие предсказание за моето бъдеще или съвет как да издигна държавата, пак не бих посмял да я запитам. Струва ми се, че бих чул нещо страшно, изказано с безмилостно спокойствие. Ето какво е това творение и същевременно образ на жреците. По-лошо от човек, защото има лъвско тяло; по-лошо от животно, защото има човешка глава; по-лошо от скала, защото в него се крие непонятен живот.

В този момент до тях долетяха глухи стенещи гласове, чийто източник не можеше да се определи.

— Сфинксът ли пее?... — попита учудено князът.

— Това е от подземията на храма — отвърна жрецьт. — Но защо се молят по това време?

— Кажи по-добре защо изобщо се молят, когато никой не ги чува.

Пентуер се ориентира бързо и тръгна нататък, откъдето долиташе песента. Князът намери някакъв камък и седна изморен. Той разпери ръце, наведе глава назад и се загледа в огромното лице на Сфинкса.

Въпреки че не беше светло, ясно се виждаха свръхчовешките черти, на които тъкмо тъмнината придаваше характер и живот. А князът, колкото по-дълго гледаше това лице, толкова по-силно чувствуваше, че е бил предубеден и антипатията му към него е неоснователна.

Лицето на Сфинкса не изразяваше жестокост, а по-скоро примирение. В усмивката му нямаше сарказъм, а меланхолия. Той не издевателствуваше над човешката бедност и нищожество, по-скоро не ги виждаше.

Неговите изразителни очи гледаха някъде отвисоко отвъд Нил, към страни, които за нормалния човешки поглед чезнеха зад хоризонта. Дали следеше обезпокоителното нарастване на асирийската монархия или досадната суетня на финикийците, или раждането на Гърция, или пък може би бъдещите събития, които се подготвяха край Йордан?... Кой би отгатнал?

Князът беше сигурен в едно, че той гледа, мисли и очаква нещо със спокойна усмивка, достойна за свръхестествено същество. Струваше му се още, че когато това нещо се появи на хоризонта, Сфинксът ще стане и ще тръгне да го посрещне.

Какво ще бъде това и кога ще стане?... Тайна, чието значение се рисуваеше ясно върху лицето на вечния. Но то трябва да стане внезапно, щом Сфинксът векове наред нито за миг не е притворил очи, а гледа, все гледа...

В това време Пентуер намери прозореца, през който от подземиято се разнасяше тъжната жреческа песен:

Хор I. „Стани, лъчезарен като Изида, както се издига Сотис сутрин на небосклона, в началото на всяка година.

Хор II. Бог Амон-Ра ми беше отдясно и отляво. Сам той ми даде в ръцете владичеството над целия свят и помогна да победа неприятелите си.

Хор I. Ти беше още млад, носеше сплетени коси, но в Египет не ставаше нищо без твоя заповед и под никоя сграда не се слагаше крайъгълен камък, без да присъствуваш.

Хор II. Дойдох при тебе, господарю на боговете, велики боже, владетелю на слънцето. Тум ми обещава, че ще се появи слънцето и аз ще приличам на него, а Нил — че ще достигна до трона на Озирис и ще го притежавам навеки.

Хор I. Ти се върна в спокойствието, уважаван от боговете, владетелю на двата свята, Ра-Мер-амен-Рам-зес. Обещавам ти вечно владичество, царете ще дойдат при тебе и ще ти се поклонят.

Хор II. О, ти, ти, Озирис-Рамзес! Вечно жив син на небето, роден от богинята Нут. Нека майка ти те обкръжи с тайната на небето и ти

позволи да станеш бог, о ти, ти, Озирис-Рамзес.“^[1]

— Значи, свещеният владетел е вече умрял!... — каза си Пентуер.

После се отдалечи от прозореца и тръгна към мястото, където седеше престолонаследникът, потънал в мечти.

Жрецът коленичи пред него, падна ничком и извика:

— Бъди поздравен, фараоне, владетелю на света!...

— Какво говориш?!... — извика князът и скочи.

— Дано единственият и всемогъщ бог излее върху тебе мъдрост и сила, а върху народа ти щастие...

— Стани, Пентуер... Значи, аз... значи, аз... Внезапно той хвана жреца за ръка и го обърна към Сфинкса.

— Погледни го — каза Рамзес.

Но нито в лицето, нито в стойката на колоса беше настъпила някаква промяна. Един фараон бе прекрачил границата на вечността, друг изгряваше като слънце, но каменното лице на бога или на чудовището си оставаше все същото. На устата — добродушна усмивка към земните сили и слава, в погледа — очакване на н е щ о, което предстои да дойде, но не се знае кога.

Скоро двамата войници се върнаха от реката и съобщиха, че лодките ще бъдат готови.

Пентуер отиде между палмите и извика:

— Станете!... Станете!...

Зорките азиатци веднага скочиха и се заловиха да оседлават конете. Стана и Тутмозис, като започна силно да се прозява.

— Бррр!... — измърмори той. — Колко е студено... Сънят е хубаво нещо!... Подремнах си малко и вече мога да пътувам чак до края на света, но стига да не е за Содовите езера... Бррр!... Забравих вече вкуса на виното и струва ми се, че ръцете ми почват да обрастват с косми като на чакал... А до двореца имаме още около два часа. Щастливи са селяните!... Спят си, безделниците, един до друг чак до това време, не се нуждаят от къпане и никой не отива на работа, докато жена му не го нахрани с ечемична каша. А аз, знатен господар, трябва като крадец да скитам нощем из пустинята, без да имам в устата си капка вода...

Конете бяха готови и Рамзес възседна своя. Тогава Пентуер се приближи, улови жребеца на владетеля за юздите и го поведе, като

тръгна сам пеш.

— Какво значи това?... — попита смаян Тутмозис.

Но веднага се опомни, притече се и хвана от другата страна юздите на Рамзесовия кон. Така вървяха всички, мълчаливи, учудени от държането на жреца, но чувствуваха, че се беше случило нещо важно.

След няколкостотин крачки пустинята изведнъж се свърши, а пред пътниците се просна дълъг път между ниви.

— Възседнете конете — каза Рамзес, — трябва да побързаме.

— Негово величество заповяда да възседнем конете! — извика Пентуер.

Присъстващите се втрещиха. Но Тутмозис се окопити бързо, сложи ръка на меча си и викна:

— Да живее вечно всемогъщият и милостив наш вожд, фараон Рамзес!

— Да живее вечно!... — изреваха азиатците и раздрънкаха оръжие.

— Благодаря ви, мои верни войници — отвърна владетелят.

Миг по-късно отредът конници летеше към реката.

---

[1] Надгробни надписи. — Б. а. ↑

ТРЕТА КНИГА

ПЪРВА ГЛАВА

Дали пророците от подземното светилище на Сфинкса бяха видели новия владетел на Египет, когато беше спрял за отдых до пирамидите, или бяха съобщили в двореца и по какъв начин бяха направили това — не беше известно. Но когато Рамзес се приближаваше към брега на реката, откъдето щеше да премине през Нил, негово достойнство първожрецьт Херхор заповяда да събудят дворцовата прислуга, а когато господарят се прехвърляше през реката, всички жреци, военачалници и цивилни сановници вече се бяха струпали в голямата зала.

Точно при изгрев слънце Рамзес XIII влезе начело на малката си свита в двора на двореца, където прислугата падна ничком пред него, а гвардията взе оръжие за почест при звуците на тръби и барабани.

След като поздрави войската, негово величество се отправи в банята, където се изкъпа в силно благоухаеща вода. После позволи да му срещат божествената коса; но когато фризьорът най-покорно попита дали ще заповяда да избръснат главата и брадата му, владетелят отвърна:

— Няма нужда. Не съм жрец, а войник.

За миг тия думи стигнаха до залата за аудиенции, в продължение на един час обиколиха двореца, към обед се разнесоха из целия Мемфис, а надвечер бяха известни във всички светилища на държавата, от Та-ми-ен-хор и Сабне-Хетам на север до Сууну и Пиляк на юг.

При тая вест номарсите, благородниците, войската, народът и чужденците полудяха от радост, но свещеното жреческо съсловие започна още по-усърдно да съблюдава траура за умрелия фараон.

Когато излезе от банята, негово величество облече къса войнишка риза на черни и жълти ивици, а върху нея — златен нагръдник, обу сандали, завързани с ремъчета, а на главата си сложи плитък шлем със заострен връх. После препаса стоманения асирийски меч и заобиколен от голяма свита генерали, влезе шумно в залата за аудиенции.

Там го посрещна първожрецът Херхор, редом с когото вървяха светите първожреци Сем, Мефрес и няколко други, а зад тях — върховните съдии на Мемфис и Тива, петнадесетина номарси на най-близките области, главният ковчезник, както и управителите на житниците, на стопанствата за развъждане на добитък, на гардероба, на робите, на хранилището на среброто и златото и много други сановници.

Херхор се наведе пред Рамзес и каза развълнуван:

— Господарю! Вечно живият ти баща пожела да отиде при боговете, където вкухва от вечното щастие. На тебе се пада задължението да се грижиш за съдбата на осиротялата държава. И така, бъди поздравен, господарю и повелителю на света. Да живее вечно негово величество фараон Хам-сам-мерер-амен-Рам-зес-сес-нетер-хог-ан!...

Присъстващите повториха с ентузиазъм тоя възглас. Очакваше се, че новият владетел ще прояви известно вълнение или обърканост. За общо учудване обаче той само смръщи вежди и отвърна:

— Съгласно волята на свещения ми баща и законите на Египет поемам властта и ще я упражнявам за слава на държавата и щастие на народа...

Внезапно владетелят се обърна към Херхор и като го загледа пронизващо в очите, попита:

— Върху короната на ваше достойнство виждам златна змия. Защо носиш символа на фараоновата власт?

В залата настана гробна тишина. И най-дръзкия човек в Египет никога не би могъл да допусне, че младият фараон ще започне управлението си с подобен въпрос, отправен към най-могъщата личност в държавата, може би по-могъща от умрелия фараон.

Но зад младия владетел стояха петнадесетина военачалници, на двора блестяха бронзовите гвардейски полкове, а през Нил вече се прехвърляше армията от Содовите езера, упоена от триумфа, влюбена във вождя си.

Могъщият Херхор побледня като восък и не можеше да издаде никакъв звук от свитото си гърло.

— Питам ваше достойнство — спокойно повтори фараонът, — с какво право върху короната ти се намира царската змия?

— Това е корона на твоя дядо, свети Аменхотеп — отвърна тихо Херхор. — Върховният съвет ми поръча да я слагам при важни случаи...

— Моят свещен дядо — каза фараонът — беше баща на царица и по специално благоволение бе получил право да украсява короната си с уреус. Но доколкото ми е известно, неговото тържествено облекло се намира върху реликвите в светилището на Амон.

Херхор вече се опомни.

— Благоволи да си припомниш, ваше величество, че в продължение на цяло денонощие Египет беше без законен владетел. В това време някой трябваше да буди и слага за сън бог Озирис, да благославя народа и да принася жертви пред царствените прадеди. Върховният съвет ми нареди да облека през това тежко време тия свещени реликви, та управлението на държавата и службата на боговете да не закъсняват. Но от момента, когато имаме вече върховен и могъщ владетел, аз свалям тия чудотворни реликви...

Като каза това, Херхор свали от главата си короната, украсена с уреус, и я предаде на първожреца Мефрес.

Суровото лице на фараона се проясни и той се отправи към трона си.

Внезапно свети Мефрес се изправи пред него и като се наведе доземи, каза:

— Благоволи, свещени господарю, да изслушаш най-покорната ми молба...

Но когато се изправи и продължи да говори, нямаше никаква покорност нито в гласа, нито в очите му.

— Ето думите на върховния съвет на всички първожреци...

— Кажи — отвърна фараонът.

— Известно ви е, ваше величество — продължи Мефрес, — че фараон, който не получи посвещение в първожреческо достойнство, не може да принася най-висшите жертви, нито да облича и да съблича чудотворния Озирис.

— Разбирам — пресече го владетелят. — Аз съм фараон, който не притежава първожреческо достойнство.

— Поради тая причина — продължи да говори Мефрес — върховният съвет моли покорно ваше величество да определите

първожрец, който би могъл да ви замества при изпълнение на религиозните обреди.

Като слушаха тая решителна реч, първожреците и цивилните сановници трепереха и се въртяха, сякаш се намираха върху нажежени камъни, а военачалниците уж случайно нагласяваха мечовете си. Но свети Мефрес ги изгледа с нескривано презрение и отново впи студен поглед в лицето на фараона.

Ала господарят на света и този път не се смути.

— Добре, че ваше достойнство ми напомни за това важно задължение — отвърна той. — Военните занятия и държавните работи не ще ми дадат възможност да се занимавам с обредите на нашата света религия и за тях ще трябва да си определя заместник...

Като каза това, владетелят плъзна поглед по събраните.

От лявата страна на Херхор стоеше свети Сем. Фараонът се вгледа в добродушното му и честно лице и внезапно попита:

— Кой и какъв си ти, ваше достойнство?

— Наричам се Сем и съм първожрец на светилището на Птах в Пи-Баст.

— Ти ще бъдеш мой заместник в религиозните работи — каза фараонът, като го посочи с пръст.

Между събраните премина шепот на възхищение. Дори след най-дълги размишления и съвещания мъчно би могло да се избере подостоен жрец за тая висока служба.

Но Херхор побледня още повече, а Мефрес стисна сините си устни и притвори очи.

Миг по-късно новият фараон седна на трона, за крака на който служеха изрязаните фигури на князете и царете на деветте народа.

Тутакси Херхор поднесе на владетеля върху златен поднос бяла и червена корона, обвита със златна змия. Фараонът я сложи мълчаливо на главата си, а присъстващите паднаха ничком на земята.

Това още не беше тържествената коронация, а само поемането на властта.

Жреците кадиха фараона и изпяха химн към Озирис с молба да излее върху него всяка благодат; след това цивилните и военните сановници бяха допуснати да целунат най-долното стъпало на трона. После владетелят взе златна лъжица и като повтаряше молитвите,

които свети Сем произнасяше на глас, изгори благовония пред статуите на боговете, наредени от двете страни на царския му престол.

— Какво трябва да направя сега? — попита владетелят.

— Да се покажете на народа — отвърна Херхор.

По мраморни стъпала през широко отворената позлатена врата негово величество излезе на терасата и като вдигна ръце, обърна се последователно към четирите страни на света. Затръбиха тръби, а по върховете на пилоните се развяха знамена. Който се намираше на полето, на двора или на улицата — падаше ничком; тоягата, вдигната над гърба на животното или на роба, се отпускате, без да нанесе удар, а всички престъпници, осъдени тоя ден, бяха помилвани.

Като слизаше от терасата, владетелят попита:

— Имам ли още нещо друго да правя?

— Сега, ваше величество, ви очаква трапеза, а после държавните работи — обади се Херхор.

— Значи, мога да си почина — каза фараонът. — Къде е тялото на свещения ми баща?

— Предадено е за балсамиране... — прошепна Херхор.

Очите на фараона се напълниха със сълзи, а устните му трепнаха. Но той се овладя и се загледа мълчаливо в земята. Непристойно беше слугите му да видят вълнението на такъв могъщ владетел.

В желанието си да отвлече вниманието на господаря към друго Херхор се обади:

— Ще благоволите ли, ваше величество, да приемете почитанията от страна на царицата-майка?

— Аз?... Аз ли да приема почитанията на майка си?... — каза фараонът със сподавен глас.

А в желанието си непременно да се успокои, добави с принудена усмивка:

— Ваше достойнство е забравил какво каза мъдрецът Еней... Може би свети Сем ще ни повтори тия прекрасни думи за майката...

— „Помни — процитира Сем, — че тя те е родила и те е открила...”

— Говори по-нататък... Говори!... — настоя господарят, като се мъчеше да се овладее.

— „Ако забравиш това, тя ще вдигне ръцете си към бога и той ще чуе нейното оплакване. Дълго те е носила под сърцето си като тежко бреме и те е родила след изтичането на месеците. После те е носила на гръб и три години е слагала гръдта си в твоята уста. И така те е отгледала, без да се отвращава от твоите нечистотии. А когато си отишъл на училище и си почнал да се учиш на писмо, тя всеки ден е идвала при твоя учител и му е носила хляб и пиво от своя дом.“^[1]

Фараонът въздъхна дълбоко и каза по-спокойно:

— Виждате сега, че не подобава майка ми да дойде при мене. По-добре е аз да отида при нея...

И той премина през редица зали, покрити с мрамор, алабастр и дърво, боядисани с ярки бои, позлатени и извезани с резба, последван от грамадната си свита. Но когато се приближи до преддверието на майка си, даде знак да го оставят сам.

После мина през преддверието, спря се за миг пред вратата, почука и влезе тихо.

В стаята с голи стени, в която вместо мебели имаше в знак на траур само едно ниско ложе, а до него нацърбена кана с вода, седеше върху камък майката на фараона, царица Никторис. Тя беше облечена във власеница и беше боса; челото ѝ беше намазано с кал от Нил, а разбърканата ѝ коса — посипана с пепел.

Като видя Рамзес, достопочтената царица се наведе, за да падне в краката му, но синът я грабна в обятията си и каза с плач:

— Ако ти, майко, се наведеш пред мене до земята, тогава аз ще трябва сигурно да сляза пред тебе под земята...

Царицата притули главата му до гърдите си, избърса сълзите си с ръкава на своята власеница, а после вдигна ръце и зашепна:

— Дано всички богове... Дано духът на баща ти и на дядо ти те обградят със своето покровителство и благословия... О, Изида, никога не скъпях жертвите си към тебе, но днес ти принасям най-голямата... Предавам ти милия си син... Нека тоя мой царски син стане неразделно твой син, а славата и могъществото му да умножат твоето божествено достойние.

Фараонът прегърна и целуна многократно царицата, после я настани на дивана, а сам седна на камъка.

— Остави ли баща ми някакви заповеди? — попита той.

— Помоли само да го помниш, а на върховния съвет каза следните думи: „Оставям ви наследник, който е лъв и орел в едно лице; слушайте го и той ще издигне Египет до небивало могъщество.“

— Мислиш ли, че жреците ще ме слушат?

— Помни — каза майката, — че емблемата на фараона е змия. А змията означава благоразумие, което умее да мълчи и неизвестно кога хапе смъртоносно... Ако вземеш времето за съюзник, ще победиш всичко.

— Херхор е страшно дързък... Днес се осмели да си сложи короната на свети Аменхотеп... Разбира се, му заповядах да я смъкне и ще го отстраня от управлението... Него и няколко члена на върховния съвет...

Царицата поклати глава.

— Египет е твой — каза тя, — а боговете са те надарили с голяма мъдрост. Ако не беше така, щях да се боя страшно от разправията ти с Херхор...

— Аз не се карам с него. Аз го прогонвам.

— Египет е твой — повтори майката, — но мене ме е страх от борбата ти с жреците. Вярно е, че прекалено мекият ти баща направи тия хора дръзки, но ти не бива със строгостта си да ги довеждаш до отчаяние. Освен това помисли с какво ще замениш техните съвети... Те знаят всичко, което е било, което е и ще бъде на земята и на небето; те виждат най-скритите човешки мисли и направляват сърцата, както вятърът листата. Без тях ти не само няма да знаеш какво става в Тир и Ниневия, но дори в Мемфис и Тива.

— Аз не отблъсквам мъдростта, но искам тя да ми служи — отвърна фараонът. — Знам, че разумът им е голям, но той трябва да бъде контролиран, за да не мами, и ръководен, за да не опропастява държавата... Сама кажи, майко, какво направиха те от Египет в продължение на трийсет години... Народът бедствува или се бунтува, армията ни е малка, съкровището празно, а в това време на няколко месеца път от нас Асирия расте като тесто, което втасва, и днес вече ни налага договор!...

— Прави, каквото искаш... Но помни, че символ на фараона е змията, а змията значи — мълчание и благоразумие.

— Ти казваш истината, майко, но повярвай ми, че в някои случаи е по-необходима смелостта. Днес аз зная, че жреците искаха да

провлекат либийската война цели години. А аз я свърших за петнадесетина дни, и то само затова, че всеки ден извършвах някаква безумна, но решителна крачка. Ако не бях излязъл срещу либийците в пустинята, което наистина беше много неразумно, днес те щяха да бъдат при Мемфис...

— Зная, преследвал си Техена и ви е изненадал Тифон — каза царицата. — О, безразсъдно дете... Не си помислил тогава за мене!...

Владетелят се усмихна.

— Бъди спокойна — отвърна той. — Когато фараонът воюва, при лявата му и при дясната му ръка стои Амон. А кой може да се сравни с него?...

Той прегърна още веднъж царицата и излезе.

---

[1] Автентично. — Б. а. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Многобройната свита на негово величество продължаваше да стои в чакалнята, но сякаш се беше разделила на две части. От едната страна бяха Херхор, Мефрес и няколко възрастни първожреци, от другата — всички военачалници, всички чиновници и повечето от младите жреци.

Орловият поглед на фараона в миг забеляза това разделение на сановниците и в сърцето на младия владетел пламна радостна гордост.

„Ето че победих, без да вадя меч!...“ — помисли той.

А цивилните и военни сановници се отдалечаваха все повече и по-открито от Херхор и Мефрес. Защото никой не се съмняваше, че двамата първожреци, досега най-могъщи в държавата, не се радват на благоволенieto на новия фараон.

Сега владетелят мина в трапезарията, където преди всичко му направи впечатление числото на прислужващите жреци и блюдата.

— Нима ще трябва да изям всичко това? — попита той, без да скрива учудването си.

Тогава жрецът, който надзираваше кухнята, обясни на фараона, че храната, която остане от трапезата на негово величество, ще бъде поднесена на умрелите прадеди от династията.

Като каза това, той посочи редицата статуи, поставени край стените на залата.

Владетелят плъзна поглед по статуите, които изглеждаха така, като че ли нищо не им е давано за ядене, после погледна охранените лица на жреците, сякаш те изяждаха всичко, и поиска пиво, войнишки хляб и чесън.

Старшият жрец се вцепени, но повтори заповедта на младшия. Младшият се поколеба, но повтори поръчката на момчетата и момичетата. В първия момент момчетата сякаш не вярваха на собствените си уши; ала веднага се разтичаха из целия дворец. Но когато след четвърт час се върнаха уплашени, зашепнаха на жреците, че никъде не са могли да намерят войнишки хляб и чесън...

Фараонът се усмихна и нареди отсега нататък в кухнята му да не липсват прости гозби. После изяде един гълъб, парче риба, пшенично хлебче и пи вино.

Той призна в себе си, че яденето беше добре приготвено, а виното чудесно. Не можа обаче да прогони мисълта, че дворцовата кухня сигурно поглъща необикновено големи суми.

След като изгори благовония в чест на прадедите си, владетелят се отправи към владетелския кабинет, за да изслуша докладите.

Пръв се яви Херхор. Той се поклони пред господаря много пониско, отколкото когато го приветствува при посрещането, и с голямо възмущение му честити победата.

— Вие, ваше величество, се хвърлихте върху либийците като тайфун върху жалките шатри на скитниците в пустинята. Спечелихте голямо сражение с много малко жертви и с един замах на божествения си меч завършихте войната, чийто край ние, обикновените хора, не можахме да предвидим.

Фараонът чувствуваше, че антипатията му към Херхор почва да отслабва.

— Затова — продължи първожрецът — върховният съвет моли ваше величество да определите десет таланта награда за храбрите полкове... А вие сам, върховни вожде, позволете при името ви да бъде писано: „Победител!“...

Херхор разчиташе на младостта на фараона и прекали с ласкателствата си. Това отрезви Рамзес и той отвърна неочаквано:

— А какво прозвище бихте ми дали, ако унищожа асирийската армия и напълня храмовете с богатствата на Ниневия и Вавилон?...

„Значи, той продължава да мисли за това!...“ — помисли си първожрецът.

А фараонът, сякаш за да подсили безпокойството му, промени разговора и попита:

— Колко войска имаме?

— Тук, при Мемфис?...

— Не, в цял Египет.

— Ваше височество има десет полка... — каза първожрецът. — Достойният Нитагер има петнадесет на източната граница... Десет се намират на юг, защото Нубия почна да се вълнува... А пет са на гарнизон из цялата страна.

— Общо четиридесет — каза фараонът, след като помисли. — Колко войници прави това?...

— Около шестдесет хиляди...

Владетелят скочи от креслото.

— Шестдесет вместо сто и двадесет?... — викна той. — Какво значи това?... Какво направихте вие с моята армия?...

— Нямаме средства, за да поддържахме по-голям брой...

— О, богове!... — каза фараонът и се хвана за главата. — Но асирийците ще ни нападнат само след месец! А ние сме разоръжени...

— С Асирия имаме предварителен договор — обади се Херхор.

— Жена би могла да отговори така, а не министърът на войната — повиши глас Рамзес. — Каква стойност има договор, зад който не стои армия?... Та днес би могла да ни смаже само половината войска, с която разполага цар Асар.

— Благоволете да се успокоите, ваше величество. При първата вест за измяна на асирийците ние ще имаме половин милион бойци...

Фараонът се изсмя в лицето му.

— Какво?... Откъде?... Ти си полудял!... Ровиш се в папирусите, но аз седем години служа във войската и няма почти ден да не съм участвувал във военни учения или маневри. По какъв начин в продължение на няколко месеца ще имаш половинмилионна армия?...

— Всички благородници ще се присъединят...

— Каква полза от твоите благородници!... Благородниците не са войници. За половинмилионна армия трябва най-малко сто и петдесет полка, а ние имаме, както сам казваш, само четиридесет... Как тогава тия хора, които днес пасат добитъка, орат земята, правят грънци или пият и безделничат в именията си, ще научат военното изкуство?... Египтяните са лош материал за войници — аз знам това, защото ги виждам всеки ден... Либиецът, гъркът, хетът от деца още се учат да стрелят с лък и прашка и отлично владеят боздугана; за една година те се научават правилно да маршируват. А египтянинът едва след три години почва горе-долу да марширува. Вярно е, че с меча и копието привиква за две години, но и четири са му малко, за да може добре да цели с прашка или стрела... Това означава, че за няколко месеца вие ще можете да съберете не армия, а половинмилионна паплач, която в миг ще бъде разбита от другата паплач, асирийската. Защото, макар асирийските полкове да не са добри и да са зле обучени, асирийският

войник умее да хвърля камъни и да стреля с лък, да сече и да мушка, а преди всичко притежава дързостта на дивия звяр, от което добродушният египтянин е напълно лишен. Ние разбиваме неприятелите, защото нашите дисциплинирани и обучени полкове са като стенобойни машини: трябва да ни избият половината войници, че да се разстрои колоната. Но когато няма колона, няма египетска армия.

— Мъдра истина казва ваше величество — каза Херхор на развълнувания фараон. — Само боговете познават така нещата... Аз също зная, че силите на Египет са слаби, че за тяхното укрепване е необходима дългогодишна работа... Затова именно искам да сключа договор с Асирия.

— Та вие вече го сключихте...

— Само временен. Защото Саргон, като виждаше болестта на баща ви и се опасяваше от ваше величество, отложи сключването на същинския договор до възшествието ви на престола.

Фараонът отново изпадна в гняв.

— Какво?... — извика той. — Значи, те наистина мислят да заграбят Финикия?... И смятат, че аз ще подпиша този позор за цялото си царуване?... Зли духове са завладели всички ви!...

Аудиенцията беше свършена. Тоя път Херхор падна ничком, а като се връщаше от фараона, разсъждаваше така:

„Негово величество изслуша доклада ми, значи, не отхвърли моите услуги... Казах му, че трябва да подпише договор с Асирия, значи, най-тежката работа е свършена... Докато Саргон пристигне отново, ще има време да се мисли... Но той е лъв, дори не лъв, а разярен слон — тоя юноша... А пък нали затова стана фараон, само защото е внук на първожрец!... Не е разбрал още, че същите тия ръце, които го издигнаха толкова високо...“

В преддверието достопочтеният Херхор се спря, помисли върху нещо, накрая вместо към дома си тръгна към царица Никторис.

В градината нямаше нито жени, нито деца, само от пръснатите по нея малки дворци долитаха вопли. Това бяха жените от дома на умрелия фараон, които оплакваха тоя, който бе отишъл в страната на залеза. Изглежда, че скръбта им беше искрена.

В това време в кабинета на новия владетел влезе върховният съдия.

— Какво ще ми кажеш, ваше достойнство? — попита фараонът.

— Преди няколко дни край Тива се случи нещо необикновено — отвърна съдията. — Някакъв селянин убил жена си и трите си деца, а сам се удавил в едно свещено изкуствено езеро.

— Полудял ли е?

— Изглежда, че го е направил от глад.

Фараонът се замисли.

— Странен случай — каза той, — но аз бих искал да чуя нещо друго. Какви престъпления се случват най-често сега?

Върховният съдия се поколеба.

— Говори смело — каза владетелят, изгубил вече търпение — и не крий нищо от мене. Зная, че Египет е затънал в блато и искам да го извадя оттам, но аз трябва да зная всичко лошо...

— Най-честите... най-обикновените престъпления са бунтовете... Но бунтува се само простолюдието... — побърза да добави съдията.

— Аз слушам — обади се фараонът.

— В Косем — продължи съдията — се е разбунтувал полк каменари и каменоделци, които не са получили навреме необходимите им неща. В Сехем селяните убили писаря, който събирал данъци... В Мелкатис и Пи-Хебит също селяни разрушили къщите на финикийските арендатори... При Коса не искали да поправят канала — твърдели, че за тая работа трябва да им се плати от съкровището... Най-сетне в кариерите за порфир осъдените набили надзирателите и искали да избягат към морето...

— Тия сведения съвсем не ме изненадват — отвърна фараонът. — Но какво мислиш ти за тях?

— Преди всичко трябва да се накажат виновните.

— А аз мисля, че преди всичко трябва да се дава на работниците това, което им се полага — каза владетелят. — Гладният вол ляга на земята, гладният кон се люлее на краката си и издъхва... Може ли тогава да се иска от гладния човек да работи и да не казва, че му е зле?...

— Тогава, ваше величество...

— Пентуер ще образува съвет за проучване на тия неща — прекъсна го фараонът. — В това време не искам да се налагат наказания...

— Но в такъв случай ще избухне всеобщ бунт!... — извика ужасен съдията.

Фараонът подпря глава и се замисли.

— Е! — каза той след малко. — Тогава нека съдилищата си вършат работата, само че... колкото е възможно по-меко. А Пентуер още днес да събере съвета... Наистина — добави той след малко — по-лесно е да решава в сражение, отколкото при този безпорядък, който владее в Египет...

След като върховният съдия си излезе, фараонът извика Тутмозис и му поръча от негово име да поздрави войската, която се връща от Содовите езера, и да раздаде на офицерите и войниците двадесет таланта.

После той заповяда да дойде Пентуер, а в това време прие главния ковчезник.

— Искam да зная — каза той — какво е положението на съкровището.

— В този момент имаме — отвърна сановникът — около двадесет хиляди таланта в храни, добитък, в занаятчийски произведения по складовете ни и в съкровищата. Но данъци постъпват всеки ден.

— И бунтове стават всеки ден — добави фараонът. — А какви са нашите общи приходи и разходи?

— За войската разходваме годишно двадесет хиляди таланта... За двора на ваше величество — две до три хиляди таланта месечно...

— Е?... И какво още?... А обществените работи?

— В този момент те се извършват безплатно — каза главният ковчезник и наведе глава.

— А приходите?...

— Колкото разходваме, толкова получаваме... — прошепна служителят.

— Значи, имаме четиридесет или петдесет хиляди таланта годишно — отвърна фараонът. — А къде е другото?...

— В залог у финикийците, у някои банкери и търговци и най-сетне у светите жреци...

— Добре — отвърна владетелят. — Но нали имаме неприкосновено съкровище на фараоните в злато, платина, сребро и скъпоценности. На колко възлиза то?...

— Това съкровище е нарушено още преди десет години и вече е изразходвано...

— За какво?... За кого?...

— За нуждите на двора — отговори ковчежникът, — за подаръци на номарсите и храмовете...

— Дворът имаше приходи от постъпващите данъци, нима подаръците можаха да изчерпят съкровището на баща ми?

— Озирис-Рамзес, бащата на ваше величество, беше щедър господар и принасяше големи жертви...

— Например... колко големи?... Аз искам най-после да узная това... — настоя нетърпеливо фараонът.

— Точните сметки са в архивите, аз помня само общите числа...

— Говори!...

— Например на светилищата — отвърна колебливо ковчежникът — Озирис-Рамзес е дал през щастливото си царуване около сто града, към сто и двадесет кораба, два милиона глави едър добитък, два милиона чувала зърнени храни, сто и двадесет хиляди коня, осемдесет хиляди роби, към двеста хиляди бъчви пиво и вино, около три милиона хляба, богато облекло за тридесет хиляди души, около триста хиляди делви мед, оливия и благовония... освен това — хиляда таланта злато, три хиляди таланта сребро, десет хиляди — лят бронз, петстотин таланта тъмен бронз, шест милиона венци, хиляда и двеста статуи на богове и около триста хиляди броя скъпоценни камъни...^[1] Другите цифри засега не мога да си спомня, но всичко е записано...

Фараонът почна да се смее и вдигна ръце нагоре, но след малко го обзе гняв и като удари с юмрук по масата, извика:

— Това е нечувано! Шепа жреци са употребили толкова пиво, хляб, венци и дрехи, когато имат собствени доходи!... Огромни доходи, които надвишават някол-костотин пъти нуждите на тия светци...

— Ваше величество благоволи да забрави, че жреците подпомагат десетки хиляди бедни, лекуват толкова болни и поддържат петнадесетина полка за сметка на светилищата.

— Защо им са тия полкове?... Та нали фараоните се ползват от тях само във време на война. Колкото се отнася до болните, почти всеки плаща за себе си или изработва на светилището това, което му дължи за лечението. А бедните?... Та нали и те работят на

свещилищата: носят на боговете вода, вземат участие в тържествата, а преди всичко — служат да се вършат чудеса. На тях възвръщат разума, зрението и слуха край вратите на храмовете, на тях изцеряват ръцете и краката, а народът, като гледа тия чудеса, почва да се моли по-усърдно и принася на боговете още по-щедри дарове. Бедняците са като дойни крави и овце за храмовете. Те им носят чиста печалба...

— Затова — осмели се да се намеси ковчежникът — жреците не изразходват всичко подарено, а го трупат и увеличават резервите...

— За какво?

— За някаква неочаквана нужда на държавата...

— Кой е видял тия резерви?

— Аз самият — каза ковчежникът. — Съкровищата, скрити в Лабиринта, не намаляват, а се увеличават от поколение на поколение, та в случай...

— Та асирийците — прекъсна го фараонът — да имат какво да вземат, когато покорят Египет, така прекрасно управляван от жреците!... Благодаря ти, главен ковчежничко — добави той. — Аз знаех, че материалното състояние на Египет е лошо. Но не допусках, че държавата е разорена... В страната — бунтове, войска няма, фараонът бедствува... Но съкровището в Лабиринта се увеличава от поколение на поколение!...

Ако всяка династия, само династията, правеше толкова подаръци на свещилищата, колкото им е дал моят баща, Лабиринтът щеше да има вече деветнадесет хиляди таланта злато, около шестдесет хиляди таланта сребро, а колко зърнени храни, добитък, земя, роби и градове, колко облекло и скъпоценни камъни, това не може да пресметне и най-добрият сметководител!...

Главният ковчежник се сбогува с владетеля потиснат. Но и фараонът не беше доволен; защото, след като помисли малко, стори му се, че прекалено открито беше говорил със сановниците си.

---

[1] Даровете на Рамзес III за свещилищата били много по-големи.
— Б. а. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Стражата, която дежуреше в преддверието, доложи, че Пентуер е дошъл. Жрецът падна ничком пред фараона и попита какво ще му заповяда.

— Не искам да ти заповядвам, а да те моля — каза владетелят. — Ти знаеш, че в Египет има бунтове!... Бунтуват се селяните, занаятчиите, дори затворниците... Бунтове от морето до каменните кариери!... Остава само да се разбунтуват войниците ми и да обявят за фараон... например Херхор!...

— Да живееш вечно, ваше величество — отвърна жрецът. — В Египет няма човек, който не би се пожертвувал за тебе и не би благословил името ти.

— Ах, ако знаеха — каза гневно Рамзес — колко фараонът е безсилен и беден, всеки номарх щеше да поиска да бъде господар на своя номес!... Аз мислех, че като наследя двойната корона, ще представлявам нещо... Но още първия ден се убеждавам, че съм само сянка на някогашните египетски владетели! Та и какво друго може да бъде фараонът без богатство, без войска и преди всичко без верни слуги?... Аз съм като статуйка на боговете, пред които горят благовония и принасят жертви... Но статуите са безсилни, а с жертвите се охраняват жреците... Впрочем ти държиш на жреците!...

— Мене много ме боли — отвърна Пентуер, — че ваше величество говори така в първия ден на царуването си. Ако из Египет се разнесе вест за това...

— На кого друго да кажа какво ме измъчва?... — прекъсна го фараонът. — Ти си мой съветник и ми спаси или поне поиска да ми спасиш живота, навярно не за да разгласяваш какво става в сърцето на фараона, което отварям пред тебе... Но ти имаш право...

Владетелят се разходи из стаята и след малко каза със значително по-спокоен тон:

— Аз те назначих за ръководител на комисия, която ще трябва да проучи причините за непрестанните бунтове в държавата ми. Искам да

бъдат наказани само виновните, а да се отнасят справедливо към нещастните...

— Да те подкрепи бог със своята милост!... — прошепна жрецът. — Ще направя всичко, което заповядаш, господарю. Но аз и без проучване зная причините за бунтовете...

— Кажи ги.

— Много пъти съм говорил за това на ваше величество: населението, което се труди, е гладно, претоварено с работа и плаща прекалено големи данъци. Който по-рано е работел от изгрев до залез слънце, днес трябва да започва един час преди изгрев, а да свършва един час след залез слънце. Не много отдавна простият човек можеше да посещава на всеки десет дни гробовете на майка си и баща си, да разговаря със сенките им и да принася жертви. Но днес никой не ходи там, защото няма време.

По-рано селянинът изяждаше дневно три пшенични питки, днес няма възможност дори за една ечемична. По-рано за работата по каналите, бентовете и пътищата се спадаше от данъците; днес данъците трябва да се плащат отделно, а обществените работи се вършат безплатно.

Ето причините за бунтовете.

— Аз съм най-бедният благородник в държавата! — извика фараонът и заскуба косата си. — Всеки собственик на чифлик дава на добитъка си необходимата му храна и почивка, а моят е вечно гладен и уморен!... Тогава какво трябва да правя? Кажи ти, който ме молеше да подобря положението на селяните...

— Заповядваш ли ми, господарю, да ти кажа?...

— Моля... Заповядвам... Както искаш иай-сетне... Само говори умно.

— Да бъде благословено твоето владичество, истински сине на Озирис! — отвърна жрецът. — Ето какво трябва да се прави... Преди всичко заповядай, господарю, да се плаща за обществените работи, както беше някога...

— Разбира се.

— После заповядай земеделската работа да трае само от изгрев до залез слънце... След това нареди народът да почива всеки седми ден, както е било през времето на божествените династии; не всеки десети, а всеки седми ден. Забрани също на господарите да залагат

селяните, а писарите да ги бият и измъчват, както им скимне. Най-сетне дай една десета или поне една двадесета част от земята в собственост на селяните и да няма право никой да им я отнема или заложи. Нека семейството на селянина има поне толкова земя, колкото е подът на тая стая, и то вече няма да гладува. Дай им, господарю, пустинни пясъци в собственост и след няколко години там ще израснат градини...

— Ти говориш хубаво — обади се фараонът, — но казваш това, което виждаш в сърцето си, а не по белия свят. Човешките помисли, дори и най-добрите, не винаги са в съгласие с естествения ход на нещата.

— Ваше величество, аз вече съм виждал подобни промени и резултатите от тях — отвърна Пентуер. — При някои светилища се правят различни опити за лекуване на болните, за обучение на децата, за отглеждане на добитъка и растенията, най-сетне за поправяне на човешките нрави. И ето какво ставаше:

Когато на ленивия и слаб селянин даваха добра храна и почивка всеки седми ден, тоя човек напълняваше, добиваше желание за работа и прекопаваше по-голяма площ на нивата, отколкото по-рано. Платеният работник е по-весел и извършва повече работа, отколкото роба, та макар и да бият роба с железни пръчки. На ситите хора се раждат повече деца, отколкото на гладните и отрудените; потомството на свободните хора е здраво и силно, а на робите — хилаво, мрачно и склонно към кражби и лъжа.

Най-сетне всички се убедиха, че земята, когато е обработвана от собственика си, дава един път и половина повече зърно и зеленчук, отколкото земята, обработвана от роби.

Ще ти кажа дори нещо по-интересно, ваше величество: когато се оре при музика, хората и воловете работят по-добре, по-бързо и се изморяват по-малко, отколкото без музика!... Всичко това е проверено в нашите светилища.

Фараонът се усмихна.

— Трябва и аз да въведа музика в моите чифлици и каменни кариери — каза той. — Ако обаче жреците са се убедили в тия чудни неща, за които ми приказваш, защо те не постъпват по тоя начин със селяните в своите имения?...

Пентуер наведе глава.

— Защото не всички жреци са мъдреци и не всички имат благородни сърца — отвърна той и въздъхна.

— Точно така!... — възкликна владетелят. — А сега кажи ми ти, който си син на селянин и знаеш, че между жреците се намират негодници и глупци, кажи ми защо не искаш да ми служиш в борбата срещу тях... Нали сам разбираш, че не ще мога да поправа селяшкия бит, ако преди това не приуча жреците да се подчиняват на волята ми...

Пентуер закърши ръце.

— Господарю — отвърна той, — борбата с жреците е безбожна и опасна работа!... Не един фараон я е започвал и... не е могъл да я довърши...

— Защото не са го поддържали такива мъдреци като тебе!... — избухна фараонът. — Аз наистина никак не мога да разбера защо умните и благородни жреци се свързват с бандата мерзавци, каквато представлява мнозинството от това съсловие...

Пентуер поклати глава и заговори бавно:

— От тридесет хиляди години свещеното жреческо съсловие се грижи за съдбата на Египет и то направи тая страна това, което е днес: чудо за целия свят. А защо на жреците се удаде да постигнат това въпреки недостатъците им?... Защото те са светилник, в който пламти светлината на мъдростта.

Светилникът може да бъде мръсен, дори да смърди. Но въпреки това той пази божествения огън, без който между хората би царял мрак и невежество.

Ти говориш, господарю, за борба с жреците — продължи Пентуер. — Как може да свърши тя за мене?... Ако ти загубиш, аз ще бъда нещастен, защото няма да подобриш съдбата на селянина. А ако спечелиш?... О, дано не дочакам това! Защото, щом разбиеш светилника, кой знае дали не ще да угасиш този огън на мъдростта, който от хиляди години гори над Египет и над света...

Ето, господарю мой, причините, поради които не желая да се меся в борбата ти със свещеното жреческо съсловие... Аз чувствавам, че тая борба се приближава, и страдам, защото такъв червей като мен не може да я предотврати. Но аз няма да се намесвам в нея, защото ще трябва да изневеря или на тебе, или на бога, който е творец на мъдростта...

Фараонът слушаше тия думи и се разхождаше из стаята замислен...

— Ех — каза той без гняв, — прави, каквото искаш. Ти не си войник и затова не мога да те обвинявам, че ти липсва смелост... Не можеш обаче да ми бъдеш съветник... Разбира се, аз те моля да назначиш съд за разследване на селските бунтове и когато те повикам, да ми казваш това, което ти подсказва мъдростта.

Пентуер коленичи, за да се сбогува с владетеля.

— Във всеки случай — добави фараонът — знай, че аз не искам да гася божествената светлина... Нека жреците съхраняват мъдростта в светилищата си, но... да не ми разстройват войската, да не сключват позорни договори и... да не крадат царските съкровища — каза той вече развълнуван. — Да не би да мислят, че аз ще се изправа като просяк пред техните порти и ще ги моля да благоволят да ми дадат средства, необходими за издигането на разорената от тяхното позорно и негодническо управление държава?... Ха!... Ха!... Пентуер... Аз не бих молил дори боговете за това, което е мое право и сила.

Можеш да си вървиш.

Жрецьт излезе, като вървеше заднишком и се покланяше, а на вратата, падна ничком.

Рамзес остана сам.

„Обикновените смъртни — мислеше той — са като деца. Херхор е умен, знае, че в случай на война Египет се нуждае от половин милион войници, знае, че тая войска трябва да се обучава, а въпреки това е намалил броя и числеността на полковете...

Главният ковчезник е също мъдър, но му се струва съвсем естествено, че всички богатства на фараона са отишли в Лабиринта!...

Най-сетне Пентуер... Какъв странен човек!... Искан да дарява селяните с храна, земя и непрестанни празници... Добре, но всичко това ще намали доходите ми, които и без това са вече малки. Ако обаче му кажех: помогни ми да отнемем от жреците царските съкровища, той би нарекъл това безбожие и гасене на светлината в Египет!...

Особен човек... Готов е цялата държава да преобърне с краката нагоре, щом е за доброто на селяните, а не би посмьл да хване първожреца за врата и да го вкара в затвора. С най-голямо спокойствие ме кара да се откажа може би от половината от доходите си, но съм

уверен, че не би посмял да изнесе дори един меден утен от Лабиринта...”

Фараонът се усмихна и отново потъна в размишления:

„Всеки желае да бъде щастлив; но когато поискаш да направиш всички щастливи, всеки ще те хваща за ръцете като човек, на когото вадят зъб...”

И затова владетелят трябва да бъде решителен... И затова моят божествен баща не постъпваше добре, като пренебрегваше селяните, а вярваше безгранично на жреците... Тежко наследство ми остави той... но аз ще се справя...

При Содовите езера положението също беше трудно... по-тежко оттук... Тия тук са само бърборковци и страхливци, а там бяха хора въоръжени и решени на смърт...

Една битка ни отваря по-широко очите, отколкото десетки години спокойно управление... Който си каже: «Ще преодолея пречката!» — той наистина ще я преодолее. Но който се поколебае, ще се види принуден да отстъпи...”

Смрачаваше се. В двореца смениха стражата и из залите запалиха факли. Само в стаята на фараона никой не смееше да влезе без заповед.

Изморен от безсънието, от вчерашното пътуване и днешните дела, фараонът се отпусна на креслото. Струваше му се, че вече стотици години е фараон и не можеше да повярва, че от часа, когато беше при пирамидите, не е изминало дори едно денонощие.

„Денонощие?... Невъзможно!...”

После му хрумна, че може би в сърцето на всеки наследил престола живеят душите на предишните фараони. Навярно е така, защото иначе откъде би се взело в него това чувство, че е стар и че далечното минало му е познато?... И защо управлението на държавата днес му се вижда просто нещо, при все че само преди няколко месеца тръпнеше от страх, че няма да умее да управлява.

„Един ден?... — повтаряше си той. — Но аз съм вече хиляди години на този пост!...” Внезапно чу глух глас: — Сине мой!... Сине!...

Фараонът скочи от креслото.

— Кой е тук?... — извика той.

— Аз съм, аз... Нима си ме забравил вече?...

Владетелят не можеше да се ориентира откъде иде гласът. Отгоре, отдолу или може би от голямата статуя на Озирис, която се намираше в ъгъла?

— Сине мой — обади се отново гласът, — уважавай волята на боговете, ако искаш да получиш благословената им помощ... О, уважавай боговете, защото без тяхна помощ най-голямото земно могъщество е като прах и сянка... О, уважавай боговете, ако искаш горчивината на грешките ти да не отрови моето пребиваване в щастливата страна на залеза...

Гласът замлъкна, владетелят заповяда да донесат светлина. Едната врата на стаята беше затворена, при другата стоеше стража. Никой чужд не можеше да влезе тук.

Гняв и безпокойство разкъсваха сърцето на фараона. Какво беше това?... Дали наистина му говори сянката на неговия баща, или този глас беше само нова измама на жреците?

Но ако жреците могат да му говорят от разстояние, без да им пречат дебелите стени, в такъв случай те могат и да подслушват. А тогава той, господарят на света, е обграден като див звяр от всички страни.

Вярно, че подслушването беше нещо обикновено в двореца. Но фараонът смяташе, че поне този кабинет е недостъпен и дързостта на жреците се спира на прага на върховния владетел.

Но ако това е било дух?...

Фараонът не пожела да вечеря, а си легна веднага. Струваше му се, че няма да заспи, ала умората взе връх над възбудата.

След няколко часа го събудиха звънци и светлина. Беше вече полунощ и жрецът-астролог бе дошъл да докладва за разположението на небесните тела. Фараонът изслуша доклада, а накрая каза:

— Не би ли могъл, достопочтени пророче, отсега нататък да правиш докладите си пред достойния Сем?... Нали той е мой заместник по религиозните работи?

Жрецът-астролог се учуди много на равнодушието на владетеля към небесните работи.

— Ваше величество — попита той, — благоволявате да се откажете от указанията, които звездите дават на владетелите?...

— Дават? — повтори фараонът. — Тогава кажи ми какви са техните обещания за мен?

Изглежда, че астрологът бе очаквал този въпрос, защото отговори, без да се замисли:

— Хоризонтът е временно затъмнен... Господарят на света не е намерил още пътя на истината, който води към познаване волята на боговете. Но рано или късно той ще го намери и като тръгне по него, ще живее дълго и щастливо, а царуването му ще бъде изпълнено със слава...

— Аха!... Благодаря ти, свети човече. Щом вече зная какво трябва да търся, ще се съобразя с указанието, а тебе отново те моля отсега нататък да се свързваш с достопочтения Сем. Той е мой заместник и ако прочетеш нещо по-интересно в звездите, разкажи му го сутринта.

Жрецът напусна стаята, като клатеше глава.

— Прекъснаха ми съня!... — каза господарят недоволен.

— Преди един час — обади се неочаквано адютантът — най-достопочтената царица Никторис ми заповяда да те помоля, ваше величество, да я приемеш...

— Сега?... В полунощ?... — попита господарят.

— Тя точно това каза — че в полунощ ваше величество ще се събуди...

Фараонът помисли и отговори на адютанта, че ще чака царицата в златната зала. Смяташе, че там никой няма да подслушва разговора им.

Той наметна плаща си, обу сандали, които не се завързваха, и заповяда да осветят добре златната зала. После излезе, като преди това нареди никой от прислугата да не го съпровожда.

Майка му вече го чакаше в залата; беше облечена с облекло от грубо платно в знак на траур. Като видя фараона, достопочтената дама поиска отново да падне на колене, но синът ѝ я повдигна и прегърна.

— Нещо важно ли ти се е случило, майко, та си правиш труд в този час? — попита той.

— Не спях... молих се... — отвърна тя. — О, сине мой, ти мъдро отгатна, че въпросът е важен!... Чух божествения глас на баща ти...

— Наистина ли? — каза фараонът, като чувствуваше, че го изпълва гняв.

— Безсмъртният ти баща — продължи царицата — ми каза, изпълнен с тъга, че тръгваш по погрешен път... Отричаш се с

презрение от посвещаване в първожреческо достойнство и оскърбяваш божиите слуги.

„Кой ще остане при Рамзес — каза божественият ти баща, — ако настрои боговете срещу себе си, а жреческото съсловие го напусне?... Кажи му... кажи му... — повтаряше достопочтената сянка — че по този начин ще погуби Египет, себе си и династията...”

— Охо! — извика фараонът. — Значи, те вече ме заплашват, и то още в първия ден от царуването ми?... Моя майко, кучето лае най-силно, когато се бои, та и заплахите са лошо предсказание, но само за жреците!

— Но това го казва баща ти... — повтори загрижената майка.

— Моят безсмъртен баща — отвърна фараонът — и светият ми дядо Аменхотеп като чисти духове познават сърцето ми и виждат окаяното положение на Египет. А понеже сърцето ми желае да издигне държавата, като премахне злоупотребите, те не биха поискали да ми пречат при изпълнението на тия мои намерения...

— Значи, ти не вярваш, че духът на твоя баща ти дава съвети? — попита царицата още по-ужасена.

— Не зная. Но имам право да допускам, че тия гласове на духове, които се чуват в разни кътища на нашия дворец, са някакъв жречески фокус. Само жреците могат да се боят от мене, а не боговете и духовете... Не духовете ни плашат нас, майко...

Царицата се замисли; изглежда, думите на сина ѝ ѝ направиха впечатление. Тя беше видяла през живота си много чудеса, но някои от тях на самата нея се бяха стрували подозрителни.

— В такъв случай — каза с въздишка — ти не си предпазлив, сине мой!... Следобед при мене беше Херхор, много недоволен от посещението си при тебе... Каза ми, че искаш да отстраниш жреците от двора.

— Та за какво ми са те?... За да имат кухнята и избата ми големи разходи ли?... Или може би за да подслушват какво говоря и да гледат какво върша?...

— Цялата страна ще се възмути, ако жреците обявят, че си безбожник... — забеляза майката.

— Страната вече се вълнува, но по вина на жреците — отвърна фараонът. — А пък за благочестието на египетското население аз вече имам друго мнение... Ако знаеше, майко, колко процеси за

оскърбление на боговете се водят в Долен Египет, а колко за ограбване на мъртвите в Горен Египет, щеше да се убедиш, че за нашия народ жреческите работи вече не са свещени.

— Това е влияние на чужденците, които заливат Египет — извика царицата. — Особено финикийците...

— Все едно чие влияние е. Важното е, че Египет вече не смята нито статуите, нито жреците за свръхчовешки същества... А ако чуеше, майко, какво говорят благородниците, офицерите, войниците, щеше да разбере, че е дошло време царската власт да се постави на мястото на жреческата, ако не искаме да изчезне изобщо всякаква власт в тая страна.

— Египет е твой — въздъхна царицата. — Мъдростта ти е необикновена, затова постъпвай, както желаш... Но постъпвай предпазливо... О, предпазливо!... Скорпионът, дори убит, пак може да нарани непредпазливия победител...

Двамата се прегърнаха и фараонът се прибра в спалнята си. Но този път наистина не можа да заспи.

Той вече виждаше ясно, че между него и жреците е започнала борба или по-скоро нещо отвратително, което дори не заслужава да се нарича борба и с което той, пълководецът, в първия момент не знаеше как да се справи.

Та и къде ли е тук неприятелят?... Срещу кого ще трябва да тръгне вярната му войска?... Срещу жреците ли, които падат пред него ничком? Или против звездите, които казват, че фараонът не е тръгнал още по пътя на истината? Какво и кого ще трябва да побеждава тук?...

Дали ония гласове на духове, които се носят в полумрака? Дали собствената си майка, която ужасена го моли да не прогонва жреците?...

Фараонът се въртеше на леглото си; чувствуваше своето безсилие. Внезапно му хрумна мисълта: „Какво ме интересува неприятел, който се размазва като кал в шепата?...

Нека си плещят из празните зали, нека се сърдят на моята безбожност...

Аз ще издавам заповеди, а който се осмели да не ги изпълни, значи, е мой враг и срещу него ще насоча полицията, съда и войската...”

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

И така фараонът Мер-амен-Рамзес XII, владетелят на двата свята, господарят на вечността, дарителят на живота и на всяка радост, умря през месец хатор след тридесет и четири години царуване.

Умря, защото чувствуваше, че тялото му става слабо и безпомощно. Умря, защото копнееше за вечното си отечество, а управлението на земното царство желаше да повери на по-млади ръце. Умря най-сетне, защото така искаше, защото такава беше неговата воля. Божественият дух отлетя като ястреб, който дълго се вие над земята и накрая изчезва в лазурните простори.

Както животът му беше битие на безсмъртна особа в тленния мир, така и смъртта му беше само един от моментите на свръхчовешкото съществуване.

Владетелят се бе събудил при изгрев слънце и облегнат на двама пророци, заобиколен от хор жреци, се отправи към олтара на Озирис. Там възкреси както винаги божеството, изми го и го облече, принесе жертва и вдигна ръце за молитва.

През това време жреците пееха:

Хор I. „Слава на тебе, който се издигаш на хоризонта и преминаваш през небето...

Хор II. Твоят път, о свещени, означава благополучие за тия, върху чиито лица падат лъчите ти...

Хор I. Бих ли могъл да вървя така, както ти вървиш, без да се спираш, о слънце!...

Хор II. Велики пътнито в простора, който нямаш господар и за когото стотиците милиони години са само един миг...

Хор I. Ти залязваш, но съществуваш. Ти умножаваш часовете, дните и нощите и съществуваш по свои собствени закони...

Хор II. Ти осветяваш земята, като ѝ предлагаш себе си със собствените си ръце, когато под образа на Ра изгряваш на кръгозора...

Хор I. О, звезда, която изплуваш велика със своята лъчезарност, ти сама създаваш своята форма...

Хор II. И нероден от никого, сам се раждаш на хоризонта.“

На това място се обади фараонът:

— „О, лъчезарен, който си на небето! Позволи ми да вляза във вечността, да се слея с достопочтените и съвършени сенки на висшия мир. Нека заедно с тях гледам твоя блясък сутрин и вечер, когато се съединяваш със своята майка Нут. А когато обърнеш към запад лицето си, нека моите ръце се скръстят за молитва в чест на заспиващия зад планините живот.“^[1]

Така говореше владетелят с вдигнати ръце, забулен от облак благовония. Ала внезапно млъкна, изви се назад и падна в ръцете на придружаващите го жреци.

Той беше вече труп.

Вестта за смъртта на фараона обиколи като светкавица двореца. Слугите изоставиха работата си, надзирателите престанаха да бдят над робите, вдигната беше гвардията и заети всички входи.

В главния двор почна да се събира тълпа: готвачи, пивовари, коняри, жените на негово величество и децата им. Едни питаха дали е истина, други се чудеха, че слънцето още свети във висините, а всички заедно викаха до небесата:

— „О, господарю!... О, татко наш!... О, любими!... Как е възможно да си отиваш вече от нас?... О, да, той отива вече в Абидос!... В страната на залеза, в страната на залеза, в земята на справедливите!... Мястото, което толкова обичаше, стене и плаче за тебе...“^[2]

По всички дворове, из всички паркове се носеха ужасни вопли. Те отекнаха над източните планини, прелетяха Нил върху крилете на вятъра и разтревожиха град Мемфис. А в това време при съпровод на молитви жреците сложиха тялото на мъртвия в богата затворена лектика. После осем жреци хванаха дръжките на лектиката, четирима взеха ветрила от щраусови пера, други — кадилници и вече бяха готови да тръгнат.

В тоя миг се втурна царица Никторис и като видя тялото вече в лектиката, хвърли се в краката на умрелия.

— О, съпруже мой!... О, брате мой!... О, любими мой! — викаше тя и се заливаше в сълзи. — О, любими, остани с нас, остани в своя дом, не си отивай от това място на земята, където пребиваващ...

— „С мир, с мир в страната на залеза — пееха жреците. — О, велики владетелю, върви с мир в страната на залеза...“

— „Уви! — продължаваше да ридае царицата. — Ти бързаш към речния брод, за да се прехвърлиш на другия бряг! О, жреци, о, пророци, не бързайте, оставете го! Защото вие ще се върнете по домовете си, но той ще отиде в страната на вечността...“

— „В мир, в мир в страната на залеза... — пееше жреческият хор. — Ако пожелае бог, ние ще те видим отново, о, владетелю, когато настъпи денят на вечността. Защото ти отиваш в страна, която обединява всички хора.“^[3]

По знак, даден от достойния Херхор, прислужничките откъснаха царицата от нозете на фараона и насила я отведоха в покоите ѝ. Жреците понесоха лектиката с владетеля в нея, облечен както приживе. Отляво и отдясно, пред него и отзад вървяха генерали, ковчежници, съдии, главни писари, носителят на топора и на лъка, и преди всичко тълпа жреци от най-различни рангове.

На двора прислугата падна ничком, като стенеше и плачеше, но войската вдигна оръжие за почест, затръбиха тръби, сякаш посрещаша фараона жив.

И наистина владетелят беше носен като жив до реката. А когато стигнаха Нил, жреците настаниха лектиката върху позлатен кораб под пурпурен балдахин също както приживе.

Тук я посипаха с цветя, а насреща ѝ поставиха статуята на Анубис. После фараоновият кораб тръгна към отвъдния бряг на Нил, изпращан с плач от прислугата и дворцовите жени.

На два часа от двореца, отвъд Нил, отвъд канала, отвъд плодородните полета и палмови горички, между Мемфис и „платото на мумиите“, се намираше оригинален квартал. Всички постройки тук бяха посветени на умрелите и в тях живеяха само колхити и парасхити, които балсамираха телата.

Тоя квартал представляваше нещо като преддверие на истинското гробище, мост, който съединяваше живото общество с мястото на вечния покой. Тук докарваха мъртвите и правеха от тях мумии; тук семействата се пазаряха с жреците за цената на погребението. Тук приготвяха молитвени книги и ленти, ковчези, вещи, съдини и статуи за умрелите.

Тоя квартал, отдалечен от Мемфис на няколко хиляди крачки, беше заобиколен със стена, която на места имаше порти. Шествието с

тялото на фараона се опря пред най-великолепната порта, а един от жреците почука.

— Кой е там? — попитаха отвътре.

— Озирис Мер-амен-Рамзес, господарят на двата свята, идва при вас и иска да го пригответе за вечното му пътешествие — отвърна жрецът.

— Възможно ли е да е загаснало слънцето на Египет?... Да е умрял този, който сам беше дихание и живот?...

— Такава беше неговата воля — отговори жрецът. — Затова приемерте господаря с необходимата почит и му окажете всички услуги, както подобава, та да не бъдете наказани във временния и бъдещия живот.

— Ще постъпим според твоите думи — каза гласът отвътре.

Тогава жреците оставиха лектиката при портата и се отдалечиха бързо, за да не ги лъхне тежкия дъх на труповете, събрани на това място. Останаха само чиновниците начело с върховния съдия и ковчезника.

След като почакаха доста дълго, портата се отвори и от нея излязоха двадесетина души. Те бяха облечени като жреци, а лицата им бяха закрити.

Като ги видя, съдията изрече:

— Предаваме ви тялото на нашия и вашия господар. Направете с него това, което изискват религиозните предписания, и не забравяйте нищо, за да не би той велик покойник да има по ваша вина неприятности на оня свят.

А ковчезникът добави:

— Не жалете златото, среброто, малахита, ясписа, смарагдите, тюркоазите и най-редките благовония за този владетел, та да не му липсва нищо и да има всичко от най-добро качество. Това ви казвам аз, ковчезникът. Но ако се намери негодник, който вместо благородни метали се опита да сложи други, а вместо скъпоценни камъни — финикийско стъкло, да помни, че ще му бъдат отсечени ръцете и извадени очите.

— Ще стане, както искате — отговори един от жреците със закрити лица.

После другите вдигнаха лектиката и влязоха с нея навътре в квартала на умрелите, като пееха:

„Ти отиваш с мир в Абидос!... Дано стигнеш в мир до тиванската страна на залеза!... В страната на залеза, в страната на залеза, към земята на праведните!...“

Портата се затвори, а върховният съдия, ковчежникът и съпровождащите ги чиновници тръгнаха назад към реката, за да се завърнат в двореца.

В това време жреците със закритите лица отнесоха лектиката в една огромна сграда, където балсамираха само тела на фараони и на ония най-висши сановници, които бяха спечелили изключителното благоволение на фараона. Шествието се спря в преддверието, където се намираше златна лодка на колелца, и тук започнаха да вадят покойника от лектиката.

— Гледайте! — извика един от забулените. — Не са ли това крадци?... Фараонът е умрял при олтара на Озирис, значи, е бил в парадно облекло... А тук — ето!... Вместо златни гривни — месингови, огърлицата също е месингова, а пръстените имат фалшиви камъни...

— Наистина! — отвърна друг. — Интересно кой го е наредил така, жреците или писарите?

— Сигурно жреците... Дано ви изсъхнат ръцете, негодници такива!... И такива разбойници... всичките са едни и същи; и се осмеляват да ни напомнят да дадем на покойния всичко от най-добро качество...

— Това не го искаха те, а главният ковчежник... — Всички са крадци.

Като разговаряха така, те свалиха от покойника царските одежди, облякоха го със златоткан халат и го пренесоха в лодката.

— Да благодарим на бога — каза един от забулените, — че вече имаме нов господар. Той ще сложи жреците на място... Каквото са взели, ще го върнат десеторно...

— О!... Казват, че щял да бъде строг владетел — намеси се друг. — Поддържа приятелски връзки с финикийци, дружи с Пентуер, който не е от жречески род, а произхожда от такива бедняци като нас... И казват, че войската е готова да мине през огън и вода с новия фараон...

— А тия дни спечели славна победа над либийците...

— Къде е новият фараон?... — обади се трети. — В пустинята!... Боя се, че може да му се случи някакво нещастие, преди

да се върне в Мемфис...

— Кой може да му направи нещо, когато войската е с него! Да не дочакам почтено погребение, ако младият господар не постъпи с жреците така, както бивол с пшеница...

— Ех, че си глупав! — обади се един парасхит, който бе мълчал досега. — Как може фараонът да се справи с жреците?...

— Защо не?...

— Ти видял ли си някога лъв да разкъса пирамида?...

— Ех, че приказки!...

— Или бивол да я разбие?

— Разбира се, че не може да я разбие.

— Или вихър да събори пирамида?

— Ти какво си започнал с такива въпроси?...

— Това ти казвам, че по-скоро лъв, бивол или вихър ще прекатурят пирамида, отколкото фараонът да покори жреците... Дори този фараон да е лъв, бивол и вихър в едно лице...

— Ей, вие там, чувате ли? — извикаха отгоре. — Готов ли е мъртвецът?...

— Сега... сега... Само долната му челюст пада — отговориха от преддверието.

— Все едно... Дайте го по-бързо тук, защото след един час Изида трябва да отиде в града.

След малко златната лодка с покойника беше издигната чрез въжета на вътрешния балкон.

От преддверието се влизаше в една голяма зала, боядисана синьо и украсена с жълти звезди. На една от стените по цялата дължина на залата имаше нещо като балкон във формата на дъга, чиито краища бяха на височина около един етаж, а средата — на етаж и половина височина.

Залата представляваше небосводът, балконът — пътят на слънцето по небето, а умрелият фараон щеше да бъде Озирис или слънцето, което се движи от изток към запад.

Долу в залата се намираше тълпа от жреци и жрици, които, докато чакаха тържеството, разговаряха помежду си за незначителни неща.

— Готово!... — извикаха от балкона.

Разговарящите замлъкнаха. Горе се разнесе трикратен звън на бронзов гонг и на балкона се появи златната лодка на слънцето, в която пътуваше покойникът.

Долу прозвуча химнът в чест на слънцето:

„Ето появява се в облак, за да отдели небето от земята, а после да ги съедини...”

Непрестанно скрит във всяко нещо, той единствен живее и в него вековечно съществуват всички неща...”

Лодката постепенно се движеше нагоре по дъгата и най-сетне спря на най-високата точка.

Тогава на долния край на дъгата се появи жрица, облечена като Изиди, със сина си Хорус, и също така бавно се заизкачва нагоре. Тя представляваше образът на луната, която се движи подир слънцето.

Сега лодката започна да слиза от върха на дъгата към запад, а долу хорът отново запя:

„Бог е въплътен във всички неща, духът Шу^[4] живее във всички богове. Той е тялото на живия човек, творецът на дървото, което дава плодове, той носи плодоносните приливи. Без него на земята няма нищо.“^[5]

Лодката изчезна в западния край на галерията, а Изиди и Хорус застанаха на върха на дъгата. Тогава около лодката се струпаха жреците; те извадиха тялото на фараона и го сложиха върху една мраморна маса; това трябваше да представлява Озирис на почивка след дневната работа.

Към мъртвеца пристъпи един парасхит, преоблечен като божеството Тифон. На главата си той носеше ужасна маска и рижа чорлава перука, върху плещите — кожа от глиган, а в ръка държеше каменен етиопски нож.

С него той почна бързо да реже кожата на стъпалата на покойника.

— Какво правиш на спящия, братко Тифон? — попита го от балкона Изиди.

— Стържа краката на моя брат Озирис, за да не изцапа небето със земен прах — отговори парасхитът, облечен като Тифон.

След като изрязва кожата на стъпалата му, парасхитът взе един извит като кука тел, пхна я в носа на умрелия и започна да му вади

мозъка. После разряза корема му и през отвора издърпа бързо вътрешностите, сърцето и дробовете.

През това време помощниците на Тифон донесоха четири големи урни, украсени с главите на боговете Хап, Емсет, Дуамутф и Кебхсеннуф^[6], и във всяка от тях делви сложиха някакъв вътрешен орган на умрелия.

— Какво правиш там, братко Тифон? — попита го втори път Изида.

— Очиствам моя брат Озирис от земните неща, за да стане похубав — отговори парасхитът.

До мраморната маса имаше басейнче с вода, наситена със сода. След като очистиха тялото, парасхитите го хвърлиха в басейна, където трябваше да кисне седемдесет дни.

В това време Изида мина по целия балкон и се приближи до стаята, в която парасхитът бе отворил и очистил тялото на фараона. Тя погледна мраморната маса и като видя, че е празна, попита уплашено:

— Къде е моят брат?... Къде е божественият ми съпруг?...

Изведнъж изтреця гръм, прозвучаха тръби и закънтяха бронзови гонгове, а облеченият като Тифон парасхит се изсмя и викна:

— Прекрасна Изидо, която заедно със звездите развеселяваш нощта, няма го вече твоя съпруг!... Никога, вече лъчезарният Озирис не ще седне в златната лодка, никога вече слънцето няма да се покаже на небосвода... Аз направих това, аз, Сет, и го скрих толкова дълбоко, че нито един от боговете, нито пък всички заедно не ще го намерят!...

При тези думи богинята раздра дрехите си, зарада и почна да си скубе косата. Отново екнаха тръби, гръмове и звън. Сред жреците и жриците се вдигна шум, после се понесоха виковете, клетви — и изведнъж всички се нахвърлиха върху Тифон, като крещяха:

— Проклет дух на мрака, който вдигаш вихрите в пустинята, вълнуваш морето, затъмняваш дневната светлина!... Потъни в бездната, от която дори бащата на боговете не би могъл да те извади... Проклети!... Проклети Сет!... Нека името ти да сее страх и да буди отвращение!...

С тези проклетия всички се нахвърлиха върху Тифон с вдигнати юмруци и тояги, а рижият бог хукна да бяга и накрая изскочи от залата.

Три нови удара по бронзовия гонг и церемонията свърши.

— Хайде, стига! — извика най-старшият жрец към групата, в която вече наистина бяха почнали да се бият помежду си. — Ти, Изида, можеш да отидеш в града, а останалите да се заемат с другите мъртъвци, които ни чакат... Не изоставяйте обикновените мъртви, защото не се знае как ще ни платят за това...

— Сигурно не ще бъде много! — обади се парасхитът. — Говори се, че съкровището било празно, а финикийците заплашвали, че вече няма да заемат пари, ако не получат нови привилегии...

— Дано смърт унищожи всички тия финикийци!... Скоро човек ще трябва да проси от тях дори за ечемична питка, до такава степен са заграбили вече всичко...

— Но ако те не дадат пари на фараона, няма да получим нищо за погребението...

Постепенно разговорите утихнаха и присъстващите напуснаха синята зала. Само при басейна, в който киснеше тялото на фараона, поставиха стража.

Цялата тая церемония, която възсъздаваше легендата за убийството на Озирис (слънцето) от Тифон (божеството на нощта и престъпленията), имаше за цел да разреже и очисти тялото на фараона и по тоя начин да го приготви за същинското балсамиране.

Цели седемдесет дни покойникът лежа във водата, наситена със сода, сякаш за да напомня как злият Тифон някога бе потопил тялото на брат си в Содовите езера. През всички тия дни сутрин и вечер жрицата, преоблечена като Изида, идваше в синята зала. Там тя ридаеше и скубеше косата си и питаше присъстващите дали някой не е видял нейния божествен съпруг и брат?

След изтичането на това време на траур в залата се яви Хор, син и наследник на Озирис, придружен от свитата си, и едва тогава те забелязаха басейна с водата.

— Дали да потърсим тук тялото на моя баща и брат? — попита Хор. Започнаха да търсят, намериха го и сред гръмките радостни възгласи на жреците и при звуците на музика извадиха трупа на фараона от тая баня. После го сложиха в каменна тръба, през която в продължение на няколко дни минаваше горещ въздух, и като го изсушиха така, предадоха го на парасхитите.

Сега започнаха най-важните церемонии, извършвани над покойния от най-висшите жреци в квартала на покойниците.

Обърнаха тялото на покойника с главата на юг и го измиха със светена вода, а отвътре — с палмово вино. Върху посипания с пепел под седяха оплаквачки, които си скубеха косите, дращеха лицата си и оплакваха умрелия. Около смъртното ложе се бяха събрали жреци, преоблечени като божества: голата Изис с короната на фараоните, младият Хор, Анубис с глава на чакал, Тот с птича глава и плочки в ръце и много други.

Под надзора на тая достопочтена група специалистите започнаха да пълнят вътрешността на умрелия със силно ухаещи билки, дървени стърготини, дори да изливат там благовонни смоли, и всичко това беше придружено с молитви. После му сложиха стъклени очи с бронзови рамчици.

Накрая цялото тяло беше посипано със сода. Сега пристъпи друг жрец и разказа на присъстващите, че тялото на умрелия е тяло на Озирис и неговите особености са особености на Озирис. „Чудодейната сила на лявата страна на лицето му е силата на лявата страна на бог Тум, а дясното му око е око на бог Тум, чиито лъчи пронизват тъмнината. Неговото ляво око е око на Хор и то унищожава всички живи същества; горната му устна — това е Изис, а долната — Нефтис^[7]. Шията на умрелия е богиня, ръцете са божествени души, пръстите — небесни смокове, синове на богинята Серкет^[8]. Бедрата му са две пера на Амон, гръбнакът — гръбначен стълб на Себагу^[9], а коремът е бог Нут.“

Друг жрец каза:

— „Дадени ми са уста, за да говоря, крака — за да ходя, ръце — за да събарям враговете си. Възкръсвам, съществувам, отварям небето, върша това, което са ми заповядали в Мемфис.“^[10]

В същото време на шията на мумията окачиха изображение на скарабей, направено от скъпоценен камък, със следния надпис:

„О, сърце мое, сърце, което съм получил от майка си, което беше в мене, когато пребивавах на земята, о, сърце, не въставай срещу мене и не свидетелствуй зле за мен в деня на съда“.^[11]

Сега жреците обвиваха всяка ръка и крак, всеки пръст на умрелия с ленти, на които бяха написани молитви и заклинания. Тия ленти се залепваха със смола и балсами. А върху гърдите и на шията поставиха цели страници от „Книгата на мъртвите“ със следните думи, които жреците изричаха на висок глас над покойника:

„Аз съм този, на когото никой бог не поставя пречки.

Кой е той?

Той е Тум върху своя щит, той е Ра върху своя щит, който се издига на източната страна на небето.

Аз съм Вчера и знам Утре.

Кой е той?

Вчера — това е Озирис, Утре — това е Ра в онзи ден, когато ще изстреби неприятелите на повелителя на вселената и ще принесе в жертва сина си Хор. С други думи: в деня, когато ковчегът на Озирис бъде посрещнат от баща му Ра. Той ще победи боговете по заповед на Озирис, господаря на планината Аменти^[12].

Какво е това?

Аменти — това е творение на душите на боговете по заповед на Озирис, господаря на планината Аменти. С други думи: Аменти е гняв, предизвикан от Ра; всеки бог, който пристига там, влиза в борба. Аз познавам великия бог, който живее там.

Аз съм от моята страна, идвам от моя град, унищожавам злото, отстранявам това, което не е добро, отстранявам мръсотията от себе си. Аз отивам в страната на небесните обитатели, влизам през грамадна порта,

О, вие, мои спътници, подайте ми ръка, защото ще бъда един от вас.“^[13]

След като всеки крайник от тялото на умрелия беше увит с молитвени ленти и снабден с амулети, след като вече разполагаше с достатъчно наставления, които щяха да му дадат възможност да се ориентира в страната на боговете, трябваше да се помисли и за документ, който би му отворил портата на тази страна.

Защото между гроба и небето умрелия го чакат четиридесет и двама страшни съдии, които под председателството на Озирис проучват земния му живот. И когато сърцето на покойника, претеглено върху везните на справедливостта, се окаже равно на богинята на правдата, когато бог Дуат, който записва върху плочки делата на умрелия, ги прецени като добри, едва тогава Хор взема душата за ръка и я отвежда пред трона на Озирис.

Но за да може умрелият да се оправдае пред съда, трябва мумията му да се увие в папирус, на който да е написана пълната му

изповед. Докато увиват тялото с тоя документ, жреците четат отчетливо и внушително, та умрелият да не забрави нещо:

„Владетели на истината, аз ви нося самата истина. Не съм измамил никого. Не съм направил нещастен никого от ближните си. Не съм позволил сквернословия, нито лъжливи думи в дома на истината. Не съм дружил със злото. Не съм правил зло. Като началник не съм заповядвал на подчинените си да работят свръх-сили. Никой по моя вина не е станал боязлив, беден, страдащ или нещастен. Не съм вършил нищо, от което боговете биха се отвратили. Не съм измъчвал роб. Не съм морил роб от глад. Не съм го довеждал до сълзи. Не съм убивал. Не съм карал някого да убива вероломно. Не съм лъгал. Не съм ограбвал имуществата на храмовете. Не съм намалявал доходите, посветени на боговете. Не съм вземал хляба, нито поясите на мумиите. Не съм извършвал грях с жрец от моя окръг. Не съм му вземал, нито намалявал богатството. Не съм употребявал фалшиви везни. Не съм откъсвал бебе от гърдите на кърмачката му. Не съм си позволявал жестокости. Не съм ловил с мрежа птици, посветени на боговете. Не съм вредил на прилива на водата. Не съм насочвал в друга посока водата на каналите. Не съм гасил огън в неподходящо време. Не съм крал жертвените дарове на боговете, които те са си избрали. Аз съм чист... Аз съм чист... Аз съм чист.“^[14]

Когато умрелият вече знаеше благодарение на „Книгата на мъртвите“ как да се справя в страната на вечния живот и преди всичко, когато знаеше как да се оправдава пред съда на четиридесет и двамата богове, тогава жреците го снабдяваха с предисловието към тази книга, като му обясняваха устно нейната необикновена важност.

За тая цел парасхитите, които се намираха около току-що приготвената мумия на фараона, се отдалечаваха, а идваше първожрецьт на този квартал и шепнеше на ухото на умрелия:

„Знай, че като притежаваш тази книга, ти ще принадлежиш към живите и ще си спечелиш голямо уважение между боговете. Знай, че благодарение на нея никой няма да се осмели да ти се противопостави. Самите богове ще се приближат до тебе и ще те прегърнат, защото ти ще принадлежиш на тяхната среда.

Знай, че тази книга ще ти даде да познаеш какво е било в началото. Никой човек не я е разгласявал, никое око не я е видяло, никое ухо не я е слушало. Тази книга е самата истина, но никой и

никога не я е знаел. Нека да я видиш само ти и този, който те е снабдил с нея. Не се мъчи да ѝ правиш тълкувания, който биха ти подсказали твоята памет или въображение. Тя се пише само в залата, където балсамират умрелите. Тя е велика тайна, която не знае никой обикновен човек, никой на света.

Тази книга ще ти бъде храна в по-висшата страна на духовете, тя ще достави на душата ти необходимите ѝ средства, докато пребивава на земята, ще ѝ даде живот вечен и ще направи така, че никой да не може да има власт над тебе.“^[15]

След всички тези обреди облякоха тялото на фараона със скъпоценни дрехи, сложиха му златна маска на лицето, пръстени и гривни на ръцете, които кръстосаха върху гърдите. Под главата му подложиха подставка от слонова кост, на каквато бяха свикнали да спят египтяните. Най-сетне затвориха тялото в три ковчега: първия от папирус, покрит с надписи, втория от позлатен кедър и третия от мрамор. Формата на първите два отговаряше точно на формата на тялото на умрелия; дори маската му приличаше, само че бе усмихната.

След като прекара три месеца в квартала на умрелите, мумията на фараона беше готова за тържествено погребение. Затова я отнесоха обратно в царския дворец.

---

[1] Автентичен химн. — Б. а. ↑

[2] Автентично. — Б. а. ↑

[3] Автентично. — Б. а. ↑

[4] Бог на въздуха, който според египтяните поддържа небето. — Б. пр. ↑

[5] Автентично, — Б. а. ↑

[6] Синове на Хор, покровители на погребалните обреди и пазители на изважданите при балсамирането вътрешности на покойника. — Б. пр. ↑

[7] Богиня на мъртвите, сестра на Озирис и жена на другия си брат, на злия бог Сет. — Б. пр. ↑

[8] Богиня-скорпион, според някои митове жена на бог Хорус. — Б. пр. ↑

[9] Бог на земята. — Б. пр. ↑

[10] Автентично. — Б. а. ↑

[11] Автентично. — Б. а. ↑

- [12] Буквално: «Запад» — страната, където пребивават мъртвите.
— Б. пр. ↑
- [13] Автентично. — Б. а. ↑
- [14] Седемдесет и пета глава от „Книга на мъртвите“ — един от най-забележителните документи, които са ни останали от древността.
— Б. а. ↑
- [15] „Книга на мъртвите“, — Б. а. ↑

ПЕТА ГЛАВА

През седемдесетте дни, когато свещените останки киснеха в наситената със сода вода, Египет беше в траур.

Храмовете бяха затворени, религиозните шествия — прекратени. Замлъкна всякаква музика, не се устройваха пиршества, танцърките станаха оплаквачки и вместо да танцуват, скубеха косите си, което също им донасяше доходи.

Не се пиеше вино, не се ядеше месо. Най-висшите сановници ходеха с груби облекла, боси. Никой не се бръснеше (с изключение на жреците), най-ревностните дори не се миеха, а си мажеха лицето с кал и посипваха косата си с пепел.

От Средиземно море до първия нилски водопад, от Либийската пустиня до Синайския полуостров цареше тишина и печал. Угасна слънцето на Египет, отиде на Запад и напусна слугите си господарят, който даваше радост и живот.

Във висшите сфери най-модно беше да се разговаря за всеобщия траур, който се беше отразил дори на природата.

— Не си ли забелязал — каза един сановник на друг, — че дните са по-къси и по-тъмни?

— Не смеех да споделя това с тебе — отвърна вторият, — но така е. Забелязах дори, че през нощта светят по-малко звезди и че пълнолунието продължи по-кратко, а новолунието — по-дълго от обикновено.

— Пастири казват, че добитъкът не иска да пасе, а само реве...

— А пък аз чух от ловците, че лъвовете плачели и не искали вече да се нахвърлят върху сърните и да ядат месо.

— Страшно време!... Ела довчера у мене да пием по чаша траурна напитка, която е измислил моят пивовар.

— Зная, навярно имаш черно сидонско пиво?...

— Опазили ни боговете да пием в такъв час питиета, които развеселяват! Течността, изнамерена от моя пивовар, не е пиво... Аз бих я сравнил по-скоро с вино, наситено с мускус и ароматни билки.

— Много подходящо питие, защото господарят ни пребивава в квартала на мъртвите, над който постоянно се носи мирис на мускус и на балсамиращи билки. Така скърбяха сановниците в продължение на седемдесет дни. Първа тръпка на радост премина по Египет, когато от квартала на мъртвите дадоха знак, че тялото на владетеля е извадено от содовата баня и че парасхитите и жреците вече извършват над него съответните обреди.

Този ден за пръв път хората си остригаха косите и измиха калта от лицата си, а който желаше, дори се изкъпа. Всъщност нямаше вече причини за скръб, защото Хор бе намерил тялото на Озирис и благодарение на изкуството на парасхитите владетелят на Египет отново оживяваше, а от молитвите на жреците и „Книгата на мъртвите“ ставаше равен на боговете.

От този момент покойният фараон Мер-амен-Рамзес се наричаше официално „Озирис“; неофициално го бяха наричали така още от деня на смъртта му.

Вродената веселост на египетския народ почна да взема връх над скръбта особено сред войската, занаятчиите и селяните. Понякога тази радост ставаше просто неприлична сред простия народ.

Защото неизвестно откъде почнаха да се носят слухове, че новият фараон, когото целият народ обичаше инстинктивно, иска да се заеме с подобряване положението на селяните, на работниците, дори на робите.

По тази причина ставаха нечувани неща: зидарите, дърводелците и грънчарите, вместо да пият спокойно и да разговарят за работата си или за семейните грижи, се осмеляваха по кръчмите не само да роптаят срещу данъците, но дори да ругаят властта на жреците, а селяните, вместо да посвещават свободното си време на молитви и на поменуване прадедите, разговаряха помежду си колко добре би било, ако всеки от тях притежава няколко лехи земя и ако може да почива всеки седми ден!

За войската и особено за чуждестранните полкове няма какво да се говори. Тия хора си въобразяваха, че са най-знатната класа в Египет или ако не са сега, то поне ще станат такава след някаква щастлива война, която предстояло да избухне.

Затова пък номарсите и благородниците, които живеяха в селските си имения, и преди всичко първожреците на различни

свещилища провеждаха тържествено траур за умрелия господар без оглед на това, че можеха вече да се радват, защото фараонът беше станал Озирис.

Всъщност новият владетел не беше направил досега никому нищо лошо, а повод за безпокойството на големците бяха само слуховете, същите слухове, които радваха простолюдието. Номарсите и благородниците страдаха при мисълта, че техният селянин може да безделничи в продължение на петдесет дни през годината, и което е по-лошо — да бъде собственик на земя, дори толкова малко, че да стига само за гроб. Жреците по-бледняваха и стискаха зъби, когато гледаха как Рамзес XIII ръководи стопанските работи и как се отнася към тях.

Наистина в двореца на фараона ставаха огромни промени.

Рамзес XIII пренесе жилището си в една от страничните сгради и в нея почти всички стаи бяха заети от военачалници. В приземиата той настаня гръцки войници, на етаж — гвардията, в стаите, които се намираха покрай зида на оградата — етиопци. На пост около двореца стояха азиатци, а при стаите на негово величество квартируваше оня ескадрон, който бе придружил господаря при преследването на Техена в пустинята.

Нещо по-лошо — въпреки неотдавнашния бунт на либийците негово величество отново стана благосклонен към тях, не им наложи никакво наказание, а, напротив — даряваше ги с доверие. Вярно е, че жреците, които живееха в главния дворец, останаха там и извършваха религиозните обреди под ръководството на достопочтения Сем. Но понеже те не участваха повече в закуската, обедата и вечерята на фараона, храната им не беше вече така изискана.

Напразно светите мъже напомняха, че трябва да хранят представителите на деветнадесетте династии и множество богове. Ковчежникът, който схвана желанията на фараона, им отговаряше, че за боговете и за прадедите са достатъчни цветя и благовония, а самите пророци трябва да ядат ечемични питки и да пият вода или пиво, както изисква добродетелта. За да подкрепи своите грубиянски теории, ковчежникът се позоваваше на примера на първожреца Сем, който живееше като постник; и още по-лошо, говореше им, че негово величество заедно с генералите се храни от войнишката кухня.

При това положение жреците от двореца почнаха мълчаливо да обмислят дали няма да направят по-добре, ако напуснат тоя скъпернически дом на фараона и се пренесат в собствените си убежища при светилищата, където ще имат по-леки задължения, а гладът няма да им свива стомасите.

Може би щяха да направят това веднага, ако достойните Херхор и Мефрес не им заповядаха да останат на мястото си.

Но положението и на Херхор при новия господар не можеше да се нарече добро. До неотдавна всемогъщият министър почти не напускаше стаите на фараона, а днес седеше самотен в своя малък дворец и често не виждаше новия фараон по десетина дни. Той беше още министър на войната, но вече почни не издаваше заповеди. Фараонът сам уреждаше всички военни въпроси. Сам четеше докладите на генералите, сам разрешаваше сложните въпроси, като адютантите му лично вземаха от министерството на войната необходимите документи.

Ако негово достойнство Херхор биваше повикан понякога от владетеля, това ставаше като че ли само за да чуе някакъв укор.

В същото време обаче всички сановници признаваха, че новият фараон работи извънредно много.

Рамзес XIII ставаше преди изгрев слънце, изкъпваше се и изгаряше благовония пред статуята на Озирис. Веднага след това изслушваше докладите на върховния съдия, върховния писар, отговарящия за хамбарите и оборите в цялата страна, върховния ковчежник и най-сетне началника на дворците си. Последният страдеше най-много, защото нямаше ден господарят да не му каже, че издръжката на двора струва скъпо и че в него има прекалено много хора.

И наистина в двореца на фараона живееха няколкостотин жени на умрелия фараон със съответния брой деца и прислуга. Постоянно укоряваният началник на двора всеки ден изпъждаше по двадесетина души, а на другите ограничаваше разходите. В резултат на това след един месец всички се завтекоха с плач и вик към жилището на царица Никторис, да я молят за спасение.

Достопочтената царица веднага отиде при владетеля и като падна ничком, замоли го да се смили над жените на своя баща и да не ги оставя да мрат в лишения.

Фараонът я изслуша намръщено и заповяда на началника на двора да не отива по-далеч с икономите. Но в същото време каза на майка си, че след погребението на баща му жените ще бъдат отстранени от двореца и изпратени по именията.

— Нашият двор — каза той — струва около тридесет хиляди таланта годишно, тоест повече от половината от това, което се харчи за цялата войска. Такава сума аз не мога да изразходвам, без да разоря и себе си, и държавата.

— Прави, каквото искаш — отвърна царицата. — Египет е твой. Боя се обаче, че изгонените от двореца ще станат твои врагове.

В отговор на това владетелят взе мълчаливо майка си за ръка, заведе я при прозореца и ѝ посочи гората от копия на обучаващата се на двора пехота.

Тая постъпка на фараона предизвика неочакван резултат. Потъналите до преди миг в сълзи очи на царицата блеснаха от гордост. Тя се наведе внезапно, целуна ръката на сина си и каза с развълнуван глас:

— Ти наистина си син на Изида и Озирис и аз направих добре, че те отстъпих на богинята... Най-сетне Египет има истински владетел.

От този момент достопочтената царица никога не се застъпваше пред сина си. А когато я молеха да се застъпи за някого, тя отговаряше:

— Аз съм слугиня на негово величество и ви съветвам да изпълнявате заповедите му, без да се съпротивявате. Защото всичко, каквото той върши, става по вдъхновение на боговете. А кой може да се противопостави на боговете?...

След закуска фараонът се занимаваше с работите на министерството на войната и с финансовите дела, а към три часа следобед, заобиколен от голяма свита, заминаваше при войската, която лагеруваше край Мемфис, и наблюдаваше ученията.

Действително най-големи промени бяха станали във военните работи на държавата.

За по-малко от два месеца негово величество оформи пет нови полка или по-право възобнови ония, които бяха съкратени през владичеството на предишния господар. Той отстрани офицерите, които пиянствуваха и играеха на комар, както и ония, които измъчваха войниците.

А в канцелариите на министерството на войната, където работеха само жреци, въведе най-способните си адютанти, които много бързо се научиха да се справят с важните военни документи. Фараонът заповяда да се направи списък на всички мъже в държавата, които принадлежаха към военното съсловие, но години наред не изпълняваха никакви военни задължения, а се занимаваха със стопанска дейност. Същевременно отвори две нови военачалнически школи за деца над дванадесет години и възобнови изоставения вече обичай военната младеж да получава закуска едва след като е марширвала три часа в редици и колони.

Най-сетне никаква военна част нямаше право да живее по селата, а само в казармите или в лагерите. Всеки полк получи определено място за обучение, където по цели дни хвърляха камъни с прашки или стреляха с лъкове по щитове, на разстояние от сто до двеста крачки.

Излезе също така нареждане до семействата от военното съсловие — мъжете да се упражняват в хвърляне на камъни под ръководството на офицери и десетници от редовната армия. Заповедта беше изпълнена тутакси, благодарение на което Египет само два месеца след смъртта на Рамзес XII приличаше на военен лагер.

Защото дори селските и градските деца, които досега си играеха на писари и жреци, почнаха да подражават на възрастните и да играят на войници. Така на всеки площад и във всяка градина от сутрин до вечер свистяха камъни и стрели, а съдилищата бяха затрупани с оплаквания от наранявания.

Египет стана неузнаваем. Въпреки траура в него, благодарение на новия владетел цареше голямо оживление.

И гордост изпълваше душата на фараона, като виждаше, че цялата държава зачита волята му на фараон.

Дойде обаче момент, когато и той помръкна.

В деня, когато парасхитите извадиха тялото на Рамзес XII от соловата баня, главният ковчежник по време на обикновения си рапорт каза на фараона:

— Не зная какво да правя... В съкровището имаме две хиляди таланта, а за погребението на умрелия господар трябва най-малко хиляда...

— Как така две хиляди?... — учуди се владетелят. — Когато поемах управлението, ти ми каза, че имаме двадесет хиляди...

— Изразходвахме осемнадесет...

— За два месеца?...

— Имахме огромни разходи...

— Вярно — отвърна фараонът, — но всеки ден постъпват данъци...

— Не зная защо — каза ковчезникът, — но постъпленията от данъци отново намаляха и не са такива, каквито предвиждах. Но и това, което постъпи, е вече изразходвано... Благоволете, ваше величество, да си припомним, че ние имаме пет нови полка. Това значи, че около осем хиляди души изоставиха работата си и живеят за сметка на държавата...

Фараонът се замисли.

— Трябва да сключим нов заем — отговори той. — Влез във връзка с Херхор и Мефрес, нека ни дадат светилищата.

— Говорих с тях... Светилищата няма да ни дадат нищо.

— Пророците са се обидили, значи!... — усмихна се фараонът. — В такъв случай ще трябва да се обърнем към езичниците... Изпрати ми Дагон.

Надвечер финикийският лихвар дойде. Той падна на земята пред господаря и му поднесе в дар златна чаша, украсена със скъпоценни камъни.

— Сега вече мога да умра... — извика Дагон — щом моят всемилостив господар седна на трона...

— Преди да умреш обаче, погрижи се да ми намериш няколко хиляди таланта — каза му фараонът.

Финикиецът изтръпна или може би само се престори на уплашен.

— По-добре ми заповядайте, ваше величество, да търся бисери в Нил — отвърна той, — защото ще загина веднага и вие няма да ме обвините, че ми липсва желание да направя каквото искате... Но да намеря днес такава сума!...

Рамзес XIII се учуди.

— Как така? — попита той. — Значи, финикийците нямат за мене пари?...

— Ще ви дадем, ваше величество, нашата и на нашите деца кръв и живот — каза Дагон. — Но пари... откъде да вземем пари?... По-рано ни даваха заеми светилищата срещу петнадесет или двадесет на

сто годишна лихва. Но откак ваше величество още като престолонаследник ходихте в светилището Хатор при Пи-Баст, жреците ни отказаха всякакъв кредит... Ако можеха, те днес биха ни прогонили от Египет, а с още по-голяма готовност биха ни избили... Ах, колко страдаме ние от тях... Селяните работят, както искат и когато искат... Плащат, каквото им се откъсне от сърцето... Ако ударим някого, бунтуват се. Когато някой нещастен финикиец потърси помощта на съда, или загубва делото, или трябва да плаща огромни суми... Нашите часове в тая земя са преброени!... — довърши с плач Дагон.

Фараонът се навъси.

— Ще се заема с тия неща — отвърна той — и съдилищата ще бъдат справедливи към вас. Но сега аз се нуждая от около пет хиляди таланта...

— Откъде да ги вземем, господарю?... — продължи да се оплаква Дагон. — Покажете ни, ваше величество, търговци и ние ще им продадем всичките си движими и недвижими имуществва, само да изпълним вашите заповеди. Но къде са тези търговци?... Навярно жреците, но те ще оценят нашите имения на безценица и на това отгоре няма да платят в наличност.

— Изпратете в Тир, в Сидон... — обади се Рамзес. — Всеки от тия градове би могъл да даде заем не пет, а сто хиляди таланта...

— Тир и Сидон!... — повтори Дагон. — Днес цялата Финикия трупа злато и скъпоценности, за да се откупи от асирийците... По нашата страна вече обикалят пратеници на цар Асар и говорят, че стига да плащаме всяка година щедър откуп, царят и сатрапите не само няма да ни потискат, но и ще ни осигурят по-големи печалби от тия, които имаме днес по милостта на ваше величество и на Египет...

Владетелят побледня и стисна зъби. Финикиецът се опомни и добави бързо:

— Но най-сетне защо да губим времето на ваше величество с моите глупави приказки?... Тук, в Мемфис, се намира княз Хирам... Той може да ви обясни по-добре всичко, защото е мъдрец и член на върховния съвет на нашите градове...

Рамзес се оживи.

— Доведи ми по-скоро тук тоя Хирам — отвърна той. — Защото ти, Дагон, разговаряш с мене не като лихвар, а като оплаквачка на

погребение.

Финикиецът удари още веднъж чело о пода и попита:

— Може ли достойният Хирам да дойде веднага тук?... Вярно, че е вече късно... Но той така се бои от жреците, че би предпочел нощем да отдаде чест на ваше величество...

Фараонът прехапа устни, но се съгласи с тоя проект. Дори изпрати Тутмозис с лихваря, за да доведе Хирам в двореца през тайни входи.

ШЕСТА ГЛАВА

Към десет часа вечерта пред господаря застана Хирам, облечен с тъмно облекло на дребен мемфиски търговец.

— Защо се криеш така, ваше достойнство?... — попита го фараонът, неприятно засегнат. — Нима моят дворец е затвор или дом на прокажени?...

— Ах, господарю мой!... — въздъхна старият финикиец. — Откак вие станяхте владетел на Египет, престъпници са тия, които се осмеляват да се виждат с вас и не дават отчет за това, което вие благоволявате да кажете...

— Пред кого трябва да повтаряте думите ми?... — попита фараонът.

Хирам вдигна нагоре очи и ръце.

— Ваше величество знае враговете си!... — отвърна той.

— Но да оставим това — каза Рамзес. — Ваше достойнство, знаеш защо те извиках, нали? Искам да получа заем от няколко хиляди таланта...

Хирам изохка и така се олюля, че господарят му позволи да седне в негово присъствие, което беше най-висока чест.

След като се разположи удобно и отдъхна, Хирам каза:

— Защо, ваше величество, искате да вземете пари заем, когато можете да имате големи богатства?...

— Зная. Когато завладея Ниневия — прекъсна го фараонът. — Но това са далечни времена, а аз се нуждая от пари днес...

— Аз не говоря за война — отвърна Хирам. — Аз говоря за нещо, което веднага ще донесе на съкровището големи суми и постоянен годишен доход...

— По какъв начин?

— Позволи ни, ваше величество, и ни помогни да изкопаем канал, който да съединява Средиземно море с Червено...

Фараонът скочи от креслото.

— Ти се шегуващ, старче?... — извика той. — Кой ще извърши такава работа и кой би искал да изложи Египет на риск?... Та нали

морето ще ни залее...

— Кое море?... Навярно нито Червено, нито Средиземно — отвърна спокойно Хирам. — Аз зная, че египетските жреци са изследвали тая работа и са пресметнали, че е много доходна, най-доходната на света... Само че... те предпочитат да го направят сами или по-скоро не искат да го направи фараон.

— Къде са доказателствата ти? — попита Рамзес.

— Аз нямам доказателства, но ще изпратя при ваше величество един жрец, който ще ви обясни цялата работа с планове и сметки...

— Кой е тоя жрец?...

Хирам се замисли, а след малко каза:

— Имам ли обещанието на ваше величество, че за него няма да знае никой освен нас?... Той, господарю, ще ви направи много големи услуги, отколкото аз самият... Той знае много тайни и... много жречески мерзавщини...

— Обещавам — отвърна фараонът.

— Тоя жрец се казва Саменту... Служи в светилището на Сет край Мемфис... Той е голям мъдрец, само че... нуждае се от пари и е много амбициозен... А понеже първожреците го унижават, каза ми, че ако ваше величество пожелае... щял да свали жреческото съсловие... Защото знае много тайни... О, много!... Рамзес се замисли дълбоко. Той разбра, че този жрец е голям предател, но същевременно оцени какви важни услуги може да му направи.

— Разбира се — каза фараонът, — ще помисля за този Саменту. А сега да допуснем за момент, че такъв канал може да се прокопае. Каква полза ще имам аз от него?

Хирам вдигна лявата си ръка и почна да смята на пръсти.

— Преди всичко — каза той — Финикия ще плати на ваше величество петте хиляди таланта закъснели данъци...

Второ, Финикия ще плати на ваше величество пет хиляди таланта за правото да извърши тая работа...

Трето, когато работите започнат, ще плащаме хиляда таланта годишно и още толкова таланта, колкото десетки работници ни достави Египет.

Четвърто, за всеки египетски инженер ще даваме на ваше величество по един талант годишно.

Пето, когато работите привършат, ваше величество ще ни даде канала под наем за сто години, а ние ще плащаме за него хиляда таланта годишно.

Малки печалби ли са това?... — попита Хирам.

— А сега, днес — каза фараонът, — бихте ли ми дали петте хиляди таланта закъснели данъци?

— Ако договорът бъде сключен днес, ще ви дадем десет хиляди и ще добавим още три хиляди — данъка за три години предварително...

Рамзес XIII се замисли. Много пъти вече финицийците бяха предлагали на владетелите на Египет да прокопаят този канал, но винаги срещаша упоритата съпротива на жреците. Египетските мъдреци обясняваха на фараоните, че този канал излага държавата на риска да бъде заляна от водите на Средиземно и Червено море.

Но ето, сега Хирам твърди, че такава опасност не съществува, жреците знаели това!...

— Обещавате — обади се фараонът, след като мисли дълго, — обещавайте да плащате по хиляда таланта управлението му помагат мъдреци, които не са жреци и иямат такава власт, както в Египет.

А при това тия хора приличат на египтяните... Те почитат умрелите си прадеди и се грижат много за техните останки. Писмото им напомня вашето, жреческото... Но носят дълги дрехи от тъкани, непознати у нас, сандалите им пък напомнят малки пейчици, а главите си покриват с островърхи кутийки... Покривите на къщите им са също така остри и извити нагоре з краищата...

Тия необикновени хора отглеждат едно зърнено растение, което е по-добро от египетската пшеница, и от него правят питие, по-силно от виното. Имат също дърво, чиито листа придават крепкост на крайниците, правят духа жизнерадостен и дори дават възможност дълго да минеш без сън. Те имат хартия, която умеят да украсяват с разноцветни картини, и глина, която, след като се изпече, прозира като стъкло и звънти като метал...

Ако, ваше величество, позволите, утре ще ти изпратя мостри от произведенията на тоя народ...

— Ти разказваш чудеса, Хирам!... — каза фараонът. — Но аз не виждам връзка между тия неща и канала, който искате да прокопавате...

— Ще ти отговоря късо — отвърна финикиецът. — Когато каналът бъде готов, цялата финикийска и египетска флота ще премине в Червено море, а от него по-нататък за няколко месеца ще стигне до тия богати страна, до които по суша почти е невъзможно да се отиде. А нима, ваше величество — продължи той с блеснали очи, — не виждате съкровищата, които ще намерим там?... Злато, камъни, зърно, дърво?... Кълна ви се, господарю — говореше той възбудено, — че тогава ти ще намериш по-лесно злато, отколкото днес мед, дървото ще бъде по-евтино от слама, а робът — от крава... Позволи само, господарю, да прокопаем канала и ни дай срещу заплащане около петдесет хиляди твои войници...

Рамзес също се запали.

— Петдесет хиляди войници — повтори той. — А колко ще ми платите за това?...

— Казах вече на ваше величество... Хиляда таланта годишно за правото да копаем и пет хиляди за работниците, които ще храним и ще им плащаме...

— И ще ги преуморите от работа!...

— Опазили ни боговете!... — извика Хирам. — Няма никаква полза да гинат работниците... При канала войниците на ваше величество не ще работят повече, отколкото днес при укрепленията или при стоежа на пътищата... А каква слава за вас, господарю!... Какви доходи за съкровището!... Каква полза за Египет!... Най-бедният селянин ще може да има дървена къща, няколко глави добитък, покъщнина и навярно роб... Никой фараон не е издигал държавата толкова високо и не е извършвал такова голямо дело! Защото какво ще представляват тогава мъртвите и безполезни пирамиди пред канала, който ще улесни превоза на съкровищата от цял свят?...

— Но — добави фараонът — и петдесет хиляди войска на източната граница...

— Естествено!... — извика Хирам. — При тая сила, чиято издръжка няма да струва нищо на ваше величество, Асирия не ще се осмели да протегне ръка към Финикия...

Планът беше толкова блестящ и обещаваще такива печалби, че Рамзес XIII се почувствува опиянен. Но той се владееше.

— Хирам — каза той, — ти даваш прекрасни обещания... Толкова прекрасни, че аз се боя дали зад тях не криеш някакви не толкова приятни последствия. Затова трябва да помисля сериозно и да се посъветвам с жреците.

— Те никога няма да се съгласят доброволно!... — извика финикиецът. — Макар и да съм сигурен... (нека боговете ми простят това кощунство), че ако днес върховната държавна власт мине в ръцете на жреците, след няколко месеца те биха ни извикали да се заемем с построяването на този канал...

Рамзес го погледна със студено презрение.

— Старче — каза той, — остави на мене грижата за послушанието на жреците, а ти дай доказателства, че това, което говори, е истина. Аз ще бъда много лош фараон, ако не успея да отстраня пречките, които се изправят между моята воля и интересите на държавата.

— Ти наистина си велик владетел, господарю наш — прошепна Хирам и се наведе доземи.

Беше вече късна нощ. Финикиецът се сбогува с фараона и придружен от Тутмозис, напусна двореца. А на другия ден изпрати чрез Дагон сандъче с мостри от богатствата на непознатите страни.

В сандъчето Рамзес намери статуйки на богове, индийски тъкани и пръстени, малки парченца опиум, а във втора преграда — шепа ориз, листенца от чай, няколко порцеланови чашки, украсени с рисунки, и двадесетина картинки, направени с боя и туш върху хартия.

Той разгледа всички предмети с най-голямо внимание и призна, че не е познавал всички тия неща. Нито оризът, нито хартията, нито образите на хората, които имаха островърхи шапки и продълговати очи.

Вече не се съмняваше в съществуването на някаква нова страна, в която всичко е по-друго, отколкото в Египет; планините, дърветата, къщите, мостовете, корабите...

„И тая страна съществува навярно от векове — мислеше той, — нашите жреци знаят за нея, знаят за богатствата ѝ, но никога не споменават нищо за тях... явно е, че това са предатели, които искат да ограничат властта на фараоните, да ги направят бедни, та после да ги съборят от престола...

Но... О, прадеди и мои наследници — каза той в себе си, — призовавам ви за свидетели, че аз ще сложа край на тия мерзавщини. Ще издигна мъдростта, а ще унищожа измамата и ще дам на Египет да си отдъхне...”

Като мислеше така, господарят вдигна очи и забеляза Дагон, който чакаше заповедите му.

— Твоето сандъче е много интересно — каза той на лихваря, — но... не това исках аз от вас.

Финикиецът се приближи на пръсти и като коленичи пред фараона, прошепна:

— Когато ваше величество благоволиш да подпишеш договор с достойния Хирам, Тир и Сидон ще сложат в нозете ти всичките си съкровища...

Рамзес смръщи вежди. Не му се харесваше тая дързост на финикийците, които се осмеляваха да му поставят условия. За това той отвърна хладно:

— Ще помисля и ще дам отговор на Хирам. Можеш да си вървиш, Дагон.

Когато финикиецът излезе, Рамзес отново се замисли... В душата му започна да се промъква съмнение.

„Тия търгаши — размишляваше той — ме смятат за свой... Хм!... Позволяват си да ми показват отдалеко чувал злато, за да ме принудят да подпиша договор!... Не зная дали някой от фараоните им е позволявал някога подобна интимност...”

Трябва да променя това. Хора, които падат ничком пред пратениците на Асар, не могат да ми казват: «Подпиши и ще получиш...» Глупави финикийски плъхове! Промъкнали са се в двореца на фараона и го смятат за своя дупка!...”

Колкото повече мислеше и по-подробно си припомняше държането на Хирам и Дагон, толкова по-силен гняв го обземаше.

„Как смеят... Как смеят да ми поставят условия?...”

— Хей!... Тутмозис... — извика той. Любимецът му веднага застана пред него.

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Изпрати някого от младшите офицери при Дагон да го уведоми, че престава да бъде мой банкиер. Много е глупав за такова високо положение...

— А на кого, ваше величество, ще дадеш тая висока чест?

— Не зная в момента... Ще трябва да се намери някой между египетските или гръцките търговци... В краен случай ще се обърнем към жреците.

Тая вест обиколи всички фараонов дворци и за по-малко от час долетя до Мемфис. По целия град се заговори, че финикийците са изпаднали в немилост пред фараона, а надвечер населението почна да разбива магазините на омразните чужденци.

Жреците си отдъхнаха. Херхор дори направи посещение на свети Мефрес и му каза:

— Сърцето ми чувствувахе, че нашият господар ще се откаже от тия езичници, които пият кръвта на народа. Мисля, че трябва да проявим благодарност от наша страна...

— И да му отворим вратите на нашите съкровища, нали?... — попита грубо свети Мефрес. — Не бързай, ваше достойнство... Аз вече проникнах в душата на тоя хлапак и горко ни, ако му позволим да вземе веднъж връх над нас...

— А ако скъса с финикийците?...

— Той ще спечели от това, защото няма да им изплати дълговете си — каза Мефрес.

— По мое мнение — обади се Херхор, след като помисли — сега е моментът, когато можем да спечелим благосклонността на младия фараон. Той пламва лесно в яда си, но умее да бъде и благодарен... Аз съм изпитал това...

— Всяка твоя дума е грешка!... — прекъсна го упоритият Мефрес. — Най-напред тоя княз не е още фараон, защото не е коронован в храма... Второ — никога няма да бъде истински фараон, понеже презира посвещението в първожречески сан... Най-сетне — не ние се нуждаем от неговата благосклонност, а той от благосклонността на боговете, които оскърбява на всяка крачка!...

Задъхан от гняв, Мефрес си пое дъх, а после продължи:

— Той прекара цял месец в светилището на Хатор, слуша там най-висша мъдрост, а веднага след това се хвана за финикийците. Не само това!... Посещавахе храма на Астарта и взе оттам жрица, което противоречи на принципите на всички религии...

После се подиграваше публично с моето благочестие... Заговорничеше с такива като него лекомислени и с помощта на

финикийците крадеше държавни тайни... А когато се възкачи на трона — сбърках, когато едва стъпи на първото стъпало на престола, вече почна да безчести жреците, да мъти главите на селяните и войниците и да възобновява връзките си със своите приятели финикийци...

Нима ти, достойни Херхор, си забравил всичко това?... А ако го помниш, нима не разбираш опасностите, които ни грозят от страна на тоя хлапак?... Та той държи в ръката си кормилото на държавния кораб, който се движи между вирове и скали. Кой ще ми гарантира, че тоя безумец, който вчера извика при себе си финикийците, а днес се скара с тях, няма да извърши утре нещо, което ще изложи държавата на гибел?... — Тогава... какво?... — попита Херхор и го загледа проникателно в очите.

— Това, че нямаме причина да проявяваме към него благодарност или всъщност — слабост. И понеже иска веднага пари, няма да му дадем пари!...

— А... а после какво?... — запитва Херхор.

— После ще управлява държавата и ще увеличава армията без пари — отвърна раздразнено Мефрес.

— А... а ако изгладнялата му армия поиска да ограби храмовете?... — продължаваше въпросите си Херхор.

— Ха!... Ха!... Ха!... — избухна в смях Мефрес. После изведнъж стана сериозен, поклони се и каза с ироничен тон:

— Това вече е твоя работа, ваше достойнство... Човек, който в продължение на толкова години като тебе е управлявал държавата, трябва да е подготвен за подобна опасност.

— Да допуснем — каза бавно Херхор, — да допуснем, че аз бих намерил средства срещу опасностите, които биха заплашвали държавата. Но вие, ваше достойнство, който сте най-старши първожрец, ще успеете ли да предпазите жреческото съсловие и светилищата от оскърбления?...

Известно време двамата се гледаха в очите.

— Питаш ме дали бих съумял? — каза Мефрес. — Дали ще съумея?... Аз дори няма нужда да съумявам. Боговете са сложили в ръцете ми гръм, който ще убие всеки, който светотатствува.

— Пет!... — прошепна Херхор. — Така да бъде...

— Със съгласието или без съгласието на върховния жречески съвет — добави Мефрес. — Когато лодката се преобръща, няма време

за разпавии с весларите.

Двамата се разделиха в унило настроение. А същия ден вечерта ги повика фараонът.

Те дойдоха в определеното време поотделно. Направиха дълбок поклон пред владетеля и всеки застана в различен ъгъл, без да се гледат един друг.

„Дали са се скарали?... — помисли Рамзес. — Това не пречи...“

Миг по-късно влязоха свети Сем и пророк Пентуер. Тогава Рамзес седна на подиума, а на четиримата жреци посочи ниски табуретки срещу себе си и каза:

— Свети мъже! Досега не съм ви викал на съвещание, понеже всички заповеди, които издавах, се отнасяха изключително до военните работи...

— Имахте право, ваше величество — обади се Херхор.

— Направих всичко, каквото можах, през това късо време, за да укрепя защитните сили на държавата. Отворих две нови училища за военачалници и възобнових пет ликвидирани полка...

— Имали сте право, господарю — обади се Мефрес.

— За другите военни подобрения не говоря, защото тия неща не интересуват вас, духовниците...

— Прав сте, господарю — казаха заедно Мефрес и Херхор.

— Но сега има друг въпрос — каза фараонът, доволен от одобренията на двамата сановници, от които беше очаквал съпротива. — Приближава се денят на погребението на божествения ми баща, а съкровището не притежава достатъчно средства...

Мефрес стана от табуретката.

— Озирис-Мер-амен-Рамзес — каза той — беше справедлив господар, който осигури на своя народ многогодишен мир, а на боговете — слава. Затова разреши, ваше величество, погребението на тоя набожен фараон да стане за сметка на светилищата.

Рамзес XIII се учуди и трогна от почитта, отдавана на баща му. Известно време мълча, сякаш не можеше да намери отговор, после отвърна:

— Много съм ви благодарен за честта, която оказвате на равния на боговете мой баща. Позволявам такова погребение и още веднъж много ви благодаря...

Той замълча, подпря глава на ръката си и се замисли, сякаш водеше борба със себе си. Внезапно вдигна глава: лицето му беше оживено, очите блестяха.

— Аз съм трогнат — каза той — от вашите добри чувства, свети отци. Щом паметта на баща ми ви е толкова скъпа, вие не можете да имате лоши чувства към мене...

— Нима ваше величество може да допусне подобно нещо?... — обади се първожрецът Сем.

— Ти казваш истината — продължи фараонът. — Аз неоснователно ви подозирах, че сте настроени срещу мене... Но желая да поправа това и затова ще бъда с вас откровен...

— Да ви благославят боговете, ваше величество... — каза Херхор.

— Ще бъда откровен. Моят божествен баща поради възрастта си, болестта си, а може би поради жреческите си задължения, не можеше да посвещава толкова сили и време на държавните работи, колкото мога аз. Аз съм млад, здрав, свободен, затова искам и ще управлявам сам. Както пълководец трябва да ръководи армията си на своя отговорност и по свой план, така и аз ще управлявам държавата. Това е моята твърда воля и няма да отстъпя от нея. Но разбирам, че дори да бъда и най-опитен, не мога да мина без верни слуги и мъдри съветници. И затова понякога ще искам мнението ви по различни въпроси.

— Затова сме върховен съвет при трона на ваше величество — обади се Херхор.

— Разбира се — продължи все така оживено фараонът, — аз ще се възползувам от вашите услуги дори още отсега...

— Слушам заповедите ти, господарю — каза Херхор.

— Аз желая да подобра живота на египетския народ. Но понеже при такива случаи прибързаните стъпки могат да донесат само вреди, в началото му подарявам дребно нещо; след шест дни работа — седмият ден да бъде за почивка...

— Така е било през време на владичеството на деветнадесетте династии... Тоя закон е стар колкото самия Египет — обади се Пентуер.

— Почивката всеки седми ден ще даде петдесет дни годишно за всеки работник; това значи, че господарят му ще загуби петдесет

драхми. А от милионите работници държавата ще загуби около десет хиляди таланта годишно... — каза Мефрес. — Ние пресметнахме вече това в светилищата!... — добави той.

— Така е — отвърна живо Пентуер, — загуби ще има, но само през първата година. Защото, когато силите на народа закрепнат от почивките, през следващите години той ще отработи загубата дори с лихвата...

— Ти казваш истината — отговори Мефрес. — Но във всеки случай трябва да имаме десет хиляди таланта за първата година. А пък аз мисля, че и двадесет хиляди няма да стигнат...

— Прав си, достойни Мефрес — обади се фараонът. — При промените, които искам да извърша в моята държава, двадесет, пък дори тридесет хиляди таланта няма да представляват кой знае каква сума. Затова — добави той бързо — от вас, свети мъже, ще търся помощ...

— Ние сме готови да подкрепим всяко намерение на ваше величество с молитви и процесии — каза Мефрес.

— Хубаво, молете се и поощрявайте да го прави и народът. Но освен това дайте на държавата тридесет хиляди таланта — отговори фараонът.

Първожреците мълчаха. Владетелят почака малко и накрая се обърна към Херхор:

— Мълчиш ли, ваше достойнство?

— Вие сам казахте, господарю, че съкровището ни няма средства дори за погребението на Озирис-Мер-амен-Рамзес. И аз не мога да разбера откъде бихме могли да вземем тридесет хиляди таланта?...

— А съкровището в Лабиринта?

— Това са съкровища на боговете, които можем да нарушим само при най-голяма нужда на държавата — отвърна Мефрес.

Рамзес XIII кипна от гняв.

— Ако не селяните — извика той и удари с юмрук страничното облегало, — то аз се нуждая от тая сума!...

— Ваше величество — отвърна Мефрес, — можете да спечелите в продължение на една година повече от тридесет хиляди таланта, а Египет — два пъти по толкова...

— По какъв начин?...

— По много прост — каза Мефрес. — Заповядай, владетелю, да се изгонят финикийците от държавата...

Изглеждаше, че владетелят ще се хвърли върху дръзкия първожрец: той побледня, устата му се разтрепера, а очите излязоха от орбитите. Но в миг се овладя и каза с удивително спокоен тон:

— Достатъчно... Щом можете да ми давате само такива съвети, ще мина без тях... Та нали финикийците притежават нашите подписи, че честно ще им платим сключените заеми!... Не ти ли мина това през ума, Мефрес?...

— Прости, ваше величество, но в тоя миг ме занимаваха други мисли. Твоите прадеди, господарю, не на папируси, а върху бронз и камък са дълбаели, че даровете, които са направени на боговете и светилищата, принадлежат и ще принадлежат вечно на боговете и на светилищата.

— И на вас — каза саркастично фараонът.

— На нас принадлежат толкова — отвърна дръзкият първожрец, — колкото държавата принадлежи на тебе, владетелю. Ние пазим тия съкровища и ги увеличаваме, но нямаме право да ги пръскаме...

Задъхан от гняв, фараонът напусна събранието и отиде в кабинета си. Той виждаше своето положение безпощадно ясно.

Вече не се съмняваше в омразата на жреците към себе си. Това бяха същите опиянени от високомерие сановници, които миналата година не му дадоха корпуса „Менфи“ и го направиха наместник едва тогава, когато им се струваше, че се е смирил пред тях, като се отдалечи от двореца. Това бяха същите жреци, които следяха всяко негово движение, правеха доклади за него, но нему — на престолонаследника, не съобщиха дори за договора с Асирия. Същите, които го измавиха в светилището Хатор, а при Содовите езера избиха пленниците, на които беше обещал милост.

Фараонът си припомни поклоните на Херхор, погледите на Мефрес и тона и на двамата. Изпод външната им любезност постоянно се показваше тяхната гордост и пренебрежението им към него... Той се нуждае от пари, а те му обещават молитви. Нещо повече!... Осмеляват се да му заявят, че той не е единственият владетел на Египет.

Младият господар неволно се усмихна, защото му дойде наум приказката за наетите пастири, които казали на собственика, че той няма право да върши каквото иска със стадото си!...

Но покрай смешната страна имаше и нещо заплашително. В съкровището се намираха само около хиляда таланта, които при сегашните размери на разходите можеха да стигнат само за седем или десет дни. А после?... Как ще се държат чиновниците, прислугата и преди всичко войската, когато не само няма да получават заплата, но просто ще гладуват?...

Първожреците знаят положението на фараона и щом не бързат да му помогнат, значи, искат да го погубят... И то да го погубят за няколко дни, дори преди погребението на баща му.

Рамзес си припомни една случка от детството си.

Той беше ученик в жреческото училище, когато на празника на богиня Мут между другите забавления доведоха и най-прочутия палячо в Египет.

Тоя артист се преструваше на нещастен герой. Когато заповядваше — не го слушаха, на гнева му отговаряха със смях; а когато грабна топора, за да накаже тях, които му се подиграваха, топорът се строши в ръцете му.

Накрая пуснаха срещу него лъв, а когато беззащитният герой почна да бяга, оказа се, че не го гони лъв, а свиня в лъвска кожа.

Учениците и учителите се смяха до сълзи на тия приключения, но малкият княз седеше мрачен: беше му жал за тоя човек, който се стремеше към велики неща, но падаше, обсипан с насмешки.

Днес тая сцена и чувствата, които беше изпитал тогава, възкръснаха в паметта на фараона.

— Такъв искат да ме направят те!... — каза си той.

Обзе го отчаяние, защото чувствуваше, че заедно с изразходването на последния талант ще се свърши властта му, а с нея и животът му.

Ала тук настъпи неочакван обрат. Владетелят застана на сред стаята и почна да размишлява:

„Какво може да ми се случи?... Само смърт... Ще отида при моите славни прадеди, при Рамзес Велики... А на тях не мога да кажа, че съм загинал без борба... След нещастията през земния живот би ме сполетял вечен позор...“

Как така?... Той, победителят при Содовите езера, да отстъпи пред шепа лицемери, с които един азиатски полк не би имал много работа?... Нима само защото Мефрес и Херхор искат да управляват

Египет и фараона, войската му трябва да гладува, а милиони селяни да не получават почивка?...

Нима не неговите прадеди са издигнали тия храмове?... Нима не те са ги напълнили с плячка?... А кой е печелил битките — жреците или войниците?... Тогава кой има право на съкровищата — жреците или фараонът и неговата армия?...

Младият господар вдигна рамене и повика при себе си Тутмозис. Въпреки късната нощ любимецът му се яви веднага.

— Знаеш ли? — каза фараонът. — Жреците ми отказаха заем, въпреки че хазната е празна.

Тутмозис се изправи.

— Ще заповядате ли, ваше величество, да ги откараме в затвора?... — отвърна той.

— Би ли направил това?...

— Няма в Египет офицер, който би се поколебал да изпълни заповедта на нашия повелител и вожд.

— В такъв случай... — каза бавно фараонът. — В такъв случай... няма нужда да затваряме никого. Аз имам достатъчно сила за себе си и презрение за тях. Мърша, която човек е срещнал на пътя си, не я затваря в обкован сандък, а само я заобикаля.

— Но хиените се слагат в клетки — прошепна Тутмозис.

— Рано е още — отвърна Рамзес. — Трябва да бъда милостив към тия хора поне до погребението на баща си. Защото иначе те са готови да извършат някаква мръсотия с неговата достопочтена мумия и да нарушат покоя на душата му... Иди утре при Хирам и му кажи да ми изпрати жреца, за когото сме говорили.

— Слушам. Трябва обаче да доложа на ваше величество, че днес населението нападна домовете на финикийците в Мемфис...

— Охо!... Това беше излишно.

— Струва ми се също — продължи Тутмозис, — че откакто ваше величество нареди Пентуер да проучи положението на селяните и работниците, жреците подстрекават номарсите и благородниците, говорят, че вие, господарю, искате да разорите благородниците заради селяните...

— А благородниците вярват ли това?...

— Има такива, които вярват. Но има и такива, които отговарят направо, че това е интрига на жреците срещу ваше величество.

— Ами ако наистина бих искал да подобря положението на селяните?... — попита фараонът.

— Ще направите, господарю, това, което ви харесва — отвърна Тутмозис.

— Ето това е отговор! — извика весело Рамзес XIII. — Бъди спокоен и кажи на благородниците, че не само няма да загубят нищо, като изпълняват моите заповеди, но положението им доста ще се подобри. Богатствата на Египет трябва най-сетне да бъдат изтръгнати от ръцете на недостойните и да бъдат предадени на верните слуги.

Фараонът се сбогува с любимеца си и доволен, отиде да спи. Сега неговото кратковременно отчаяние му се струваше смешно.

На другия ден към обед докладваха на негово величество, че е дошла делегация от финикийски търговци.

— Да не би да се оплакват от нападенията върху домовете им? — попита фараонът.

— Не — отвърна адютантът, — искат да изкажат почитта си и да ви поднесат дарове.

И наистина двадесетина финикийци, водени от Рабсун, бяха дошли с дарове. Когато владетелят се яви пред тях, те паднаха ничком, а после Рабсун заяви, че по стар обичай се осмеляват да поднесат недостоен дар пред нозете на владетеля, който им дава живот и осигурява безопасността на имуществата им.

После почнаха да слагат на масите златни подноси, огърлици и чаши, пълни със скъпоценности. А Рабсун сложи в подножието на трона поднос с папирус, в който финикийците се задължаваха да дадат за войската различни необходими неща на стойност две хиляди таланта.

Това беше голям дар, защото всичко, което подаряваха финикийците, струваше около три хиляди таланта.

Владетелят отговори много благосклонно на верните търговци и им обеща своето покровителство. Те се сбогуваха зарадвани.

Рамзес XIII си отдъхна: банкрутът на хазната, а оттам и необходимостта да употреби насилствени средства срещу жреците се отложи за още десет дни.

Вечерта достойният Хирам, охраняван от Тутмозис, отново се яви в кабинета на негово величество. Този път той не се оплака, че е

уморен, а падна ничком и със стенещ глас започна да проклина глупавия Дагон.

— Узнах — каза той, — че тоя негодник си е позволил да припомни на ваше величество нашия договор за канала до Червено море... Да пукне дано!... Проказа да го разяде!... Децата му да станат свинари, а внуците — евреи!...

А ти, владетелю, заповядай само и Финикия ще сложи в краката ти всичките си богатства, които притежава, без никаква разписка и договор... Ние да не сме асирийци или... жреци — добави той шепнешком, — та да не ни е достатъчна само една дума на такъв могъщ владетел?...

— Ами ако аз, Хирам, наистина поискам голяма сума? — попита фараонът.

— Каква?...

— Например... тридесет хиляди таланта...

— Веднага ли?

— Не, в продължение на една година.

— Ще я имаш, ваше величество — отговори Хирам, без да се двоуми.

Фараонът се смая от тая щедрост.

— Но ще трябва да ви дам залог...

— То ще бъде само за форма — отвърна финикиецът. — Ваше величество ще ни даде в залог рудниците, за да не се събуди подозрение у жреците... Ако не беше това, Финикия би ти се предала цяла без залози и разписки...

— А каналът?... Трябва ли веднага да подпиша договора? — попита фараонът.

— Съвсем не. Ваше величество ще сключи договор с нас, когато сам пожелае.

На Рамзес му се струваше, че е издигнат някъде високо, високо. Едва в тоя момент той позна сладостта на царската власт, и то благодарение на финикийците!

— Хирам! — каза той, без да се владее. — Днес давам на вас, финикийците, позволение да строите канала, който ще съедини Средиземно море с Червено...

Старецът падна в краката на фараона.

— Ти си най-великият монарх, какъвто е видяла земята! — извика той.

— Засега не бива да казваш за това никому, защото враговете на моята слава бдят, но за да си сигурен, давам ти моя царски пръстен...

Рамзес сне от ръката си пръстен, украсен с вълшебен камък, на който беше изрязано името на Хорс, и го сложи на пръста на финикиеца.

— Богатствата на цяла Финикия са на твое разположение! — повтаряше Хирам, дълбоко трогнат. — Ти, господарю, ще извършиш дело, което ще слави името ти, докато слънцето не угасне...

Фараонът прегърна побелялата му глава и го накара да седне.

— И така, ние сме съюзници — каза след малко владетелят — и аз се надявам, че от това ще има полза и Египет, и Финикия...

— И целият свят! — обади се Хирам.

— Кажете ми, княже, защо имаш такова доверие в мен?...

— Аз познавам благородния характер на ваше величество. Ако ти, владетелю, не беше фараон, след няколко години щеше да станеш най-знаменитият финикийски търговец и началник на нашия съвет...

— Да допуснем — отвърна Рамзес. — Но за да удържа обещанието си към вас, ще трябва най-напред да смажа жреците. Това е борба, а резултатът от борбата не е сигурен...

Хирам се усмихна.

— Господарю — каза той, — ако бяхме толкова подли, та да те напуснем сега, когато съкровището ти е празно, а неприятелите — дръзки, ти би загубил борбата! Защото човек, лишен от средства, лесно губи смелост, а от бедния владетел се отричат и армията му, и поданиците му, и сановниците...

А ако вие, господарю, разполагате с нашето злато и нашите агенти, със своята войска и генерали, ще имате толкова неприятности с жреците, колкото слон със скорпион. Само да сложите крак върху тях и те ще бъдат смазани...

Но това не е моя работа. В градината чака първожрецът Саменту, на когото ваше величество заповяда да дойде. Аз се оттеглям: сега е негов ред... Но аз не се отказвам да ви доставя парите и вие, ваше величество, можете да се разпореждате със сума в размер на тридесет хиляди таланта...

Хирам отново падна ничком и излезе, като обеща, че веднага ще изпрати Саменту.

След половин час първожрецьт се яви. Като служител на Сет, той не бръснеше рижата си брада и чорлавата си коса; лицето му беше сурово, но в очите блестеше ум. Първожрецьт се поклони без излишно смирение и спокойно издържа пронизващия поглед на фараона.

— Седни — каза господарят. Първожрецьт седна на пода.

— Харесваш ми — каза Рамзес. — Имаш осанка и физиономия на хиксос, а те са най-храбрите войници в моята армия.

После неочаквано попита:

— Ти ли събщи на Хирам за договора на жреците с асирийците?

— Аз — отвърна Саменту, без да навежда очи.

— Беше ли участник в тая подлост?

— Не. Аз подслушах този договор... В светилищата, както в дворците на ваше величество, в стените са прокарани канали, по които дори от върха на пилоните може да се чува какво се говори в подземията...

— А от подземията може да се говори на лица, които живеят в стаите на горните етажи, нали?... — обади се фараонът.

— И да се представя това за съвети на боговете — добави сериозно жрецьт.

Фараонът се усмихна. Значи, предположението, че не духът на баща му, а жреците бяха говорили нему и на майка му, беше правилно.

— Защо издаде на финикийците тая голяма държавна тайна? — попита Рамзес.

— Защото исках да попреча на този позорен договор, който ще навреди не само на нас, но и на Финикия.

— Ти можеше да предупредиш някой от знатните египтяни...

— Кого? — попита жрецьт, — Измежду тези ли, които са безсилни пред Херхор, или измежду онези, които са готови да ме наклеветят пред него и да ме подложат на смъртни изтезания?... Казах на Хирам, защото той се срещаше с наши сановници, които аз никога не виждам.

— А защо Херхор и Мефрес сключиха такъв договор? — продължи да разпитва фараонът.

— Според мен те са хора слаби, които видният халдейски жрец Бероес е успял да наплаши. Той им казал, че вече цели десет години

лоша съдба заплашва Египет и че ако в това време започнем война с Асирия, ние ще бъдем бити...

— И те повярваха ли?

— Бероес като че ли им показал някакви чудеса... Дори се издигнал над земята... Без съмнение това е чудо, но аз никога няма да разбера защо трябва да загубим Финикия, понеже Бероес се издигнал над земята?

— Значи, и ти не вярваш в чудесата?...

— Зависи в какви — отвърна Самету. — Изглежда, че Бероес наистина върши необикновени неща, но — нашите жреци само мамят както населението, така и владетелите.

— Ти ненавиждаш ли жреческото съсловие? Самету разпери ръце.

— И те не могат да ме търпят; нещо повече, държат се надменно спрямо мене, защото служат на Сет. Но що за богове са тия, главите и ръцете на които трябва да се движат с помощта на върви?... И що за жреци са ония, които се преструват на благочестиви и въздържани, а имат по десет жени, харчат по двадесетина таланта годишно, крадат даровете, принася-ни пред олтарите, и са съвсем малко по-мъдри от учениците във висшето училище?

— Но ти вземаш дарове от финикийците, нали?

— А от кого да вземам?... Само финикийците почитат истински Сет и се боят той да не потопи корабите им. У нас го уважават само бедняците. Ако се задоволявах с техните жертви, щях да пукна от глад — аз и децата ми.

Фараонът помисли, че все пак тоя жрец не е лош човек, при все че издава тайните на светилищата. Освен това изглежда мъдър и говори истината.

— Ти чувал ли си нещо — попита отново владетелят — за канала, който трябва да съедини Средиземно море с Червено?

— Запознат съм с тоя въпрос. Нашите инженери са изработили проекта още преди няколкостотин години.

— А защо не е приложен досега?

— Защото жреците се боят да не би в Египет да нахълтат чужденци, които могат да подкопаят нашата религия, а с това и техните доходи.

— А вярно ли е това, дето каза Хирам за народите, които живеят далеко на изток?

— Напълно вярно. Ние отдавна знаем за тях и не минават десет години, без да получим от ония страни някаква скъпоценност, рисунка или вещ.

Фараонът отново се замисли и неочаквано попита:

— Ще ми служиш ли вярно, ако те направя свой съветник?...

— Ще служа на ваше величество на живот и смърт. Но... ако стана съветник на трона, ще се възмутят жреците, които ме ненавиждат.

— Смяташ ли, че те могат да бъдат свалени?...

— И много лесно! — отвърна Саменту.

— Какъв ще е твоят план, ако бъда принуден да се отърва от тях?

— Би трябвало да сложим ръка на съкровището в Лабиринта — заяви жрецьт.

— Би ли успял да стигнеш до него?

— Аз разполагам вече с много указания, а останалото — ще го намеря, защото знам къде да търся.

— И какво още? — попита фараонът.

— Би трябвало да се заведе процес срещу Херхор и Мефрес за измяна към отечеството, за тайни връзки с Асирия...

— А доказателства за това?...

— Ще ги намерим с помощта на финикийците — отвърна жрецьт.

— Няма ли да възникне от това някаква опасност за Египет?

— Никаква. Преди четиристотин години фараон Аменхотеп IV съборил жреческата власт и установил вяра само в едно божество, в Ра-Хармахис^[1]. Разбира се, той използвал този случай и взел съкровищата от светилищата на другите богове... И тогава нито населението, нито войската, нито благородниците се застъпили за жреците... Какво остава сега, когато някогашната вяра толкова много е отслабнала!...

— Кой е помагал на Аменхотеп? — попита фараонът.

— Обикновеният жрец Ей.

— Но той след смъртта на Аменхотеп IV станал наследник на престола му — каза Рамзес, като гледаше проникателно жреца в очите.

Саменту обаче отговори спокойно:

— Тая случка доказва, че Аменхотеп е бил негоден владетел, който се е грижел повече за чествуването на Ра, отколкото за държавата.

— Ти наистина си голям мъдрец!... — каза Рамзес.

— Готов съм да ти служа, ваше величество.

— Назначавам те за свой съветник — каза фараонът. — В такъв случай обаче ти не бива да идваш скришом при мене, а ще заживееш у мен!

— Прости, господарю, но докато членовете на върховния съвет не се озоват в затвора за преговорите им с враговете на държавата, моето присъствие в двореца ще донесе повече вреда, отколкото добро... Затова ще служа и ще давам съвети на ваше величество, но тайно...

— И ще намериш ли пътя за съкровището в Лабиринта?...

— Надявам се, господарю, че докато се върнеш от Тива, тая работа ще ми се удаде.

А когато пренесем съкровищата в двореца ти, когато съдът осъди Херхор и Мефрес, които след това ваше величество може да помилва, тогава с твое позволение ще изляза явно... и ще престана да бъда жрец на Сет, който само отблъсква хората от мене...

— И мислиш ли, че всичко ще се свърши благополучно?...

— Гарантирам с живота си!... — извика жрецът. — Народът обича ваше величество, затова може лесно да бъде подбуден против предателите сановници... Войската те слуша, както не е слушала никой фараон от времето на Рамзес Велики... Тогава кой ще ти се опре?... А на това отгоре ваше величество има зад себе си финикийците и парите — най-голямата сила на света!...

Когато Саменту се сбогуваше с фараона, владателят му позволи да целуне краката му и му подари тежка златна огърлица, както и гривна, украсена със сапфири.

Не всеки сановник можеше да спечели такова благоволение дори при дългогодишна служба.

Посещението и обещанията на Саменту изпълниха с нови надежди сърцето на фараона.

Да можеше да завладее съкровището на Лабиринта!... Само с малка част от него би могъл да освободи благородниците от дълговете

им към финикийците, да подобри положението на селяните и да изкупи заложените дворцови имения.

А с какви строежи би обогатил държавата!...

Да, средствата от Лабиринта можеха да отстранят всички затруднения на фараона. Защото каква полза, че финикийците му предлагат голям заем? Заемът ще трябва някога да се изплаща заедно с лихвите и рано или късно той ще бъде принуден да заложи и останалите царски имения. Следователно с тоя заем може само да отсрочи разорението, но не и да го избегне.

---

[1] Едно от названията на бога на слънцето. — Б. а. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Към средата на месец фаментут (януари) започна пролетта. Целият Египет се зеленееше от поникващата пшеница, а по изораните черни късове земя сновяха множество селяни, които засяваха детелина, бакла, фасул и ечемик. Във въздуха се носеше уханието на портокалов цвят. Водата спадна съвсем и всеки ден откриваше нови площи земя.

Приготвленията за погребението на Озирис-Мер-амен-Рамзес бяха привършени.

Достопочтената мумия на царя беше вече затворена в бял ковчег, горната част на който отлично възпроизвеждаше чертите на покойника. Фараонът сякаш гледаше с емайловите си очи, а божественото му лице изразяваше тиха тъга, но не за света, който беше напуснал, а за хората, осъдени да се мъчат през временния си живот.

Изображението на фараона имаше на главата си египетска шапка на бели и сини ивици, на шията — наниз от скъпоценни камъни, на гърдите — образ на човек, коленичил с разперени ръце, на краката — изображения на божества, на свещени птици, а очите му не гледаха никакво лице, а сякаш се взираха някъде далеч.

Така подготвените останки на фараона лежаха върху скъпоценно ложе, в малък кедров параклис, чиито стени бяха покрити с надписи, които разказваха за живота и делата на покойника. Над останките висеше великолепен ястреб с човешка глава, а при ложето денем и нощем бдеше жрец, преоблечен като Анубис — бога на погребението, с глава на чакал.

Освен това беше приготвен и тежък базалтов саркофаг, който представляваше външен ковчег на мумията. Саркофагът също имаше формата и чертите на починалия фараон и бе покрит с надписи и изображения на молеци се хора, свещени птици и скарабеи.

На 17 фаментут мумията заедно с параклиса и саркофага беше пренесена от квартала на умрелите в царския дворец и сложена в най-голямата зала.

Залата веднага се изпълни с жреци, които пееха тъжни химни, с придворните и слугите на починалия фараон и преди всичко с неговите

жени, които ридаеха толкова високо, че крясъците им се чуваха чак на отвъдния бряг на Нил.

— О, господарю!... О, господарю наш!... — викаха те. — Защо ни напускаш?... Ти си толкова хубав, толкова добър!... Ти, който с толкова удоволствие разговаряше с нас, сега мълчиш! Защо?... Нали обичаше да бъдеш сред нас, защо днес си толкова далеч?

В същото време жреците пееха:

Хор I. „Аз съм Тум и съм единствен...”

Хор II. Аз съм Ра в своя пръв блясък...

Хор I. Аз съм бог, който сам се създава...

Хор II. Който сам се назовава и никой от боговете не може да ме спре!...

Хор I. Зная името на великия бог, който е там...

Хор II. Защото аз съм великата птица Бену, която опитва това, което съществува...“^[1]

След два дни ридания и богослужения пред двореца спря голяма кола във форма на лодка. Краищата ѝ бяха украсени с овнешки глави и с ветрила от щраусови пера, а над скъпоценния балдахин се извисяваха орел и змията уреус, символи на фараоновата власт.

На тая кола сложиха свещената мумия въпреки ожесточената съпротива на дворцовите жени. Едни от тях се вкопчваха в ковчега, други заклинаха жреците да не им отнемат добрия господар, трети си дращеха лицата и скубеха косите, дори биеха хората, които носеха останките.

Крясъкът беше страшен.

Най-после погребалната кола прие божественото тяло и потегли сред множеството народ, изпълнил огромното пространство между двореца и Нил. И тук имаше хора, изцапани с кал, изподраскани, покрити с траурни наметала, чиито ридания стигаха до небето. А наред с тях, според траурния ритуал, по целия път бяха поставени хорове.

Хор I. „В страната на залеза, към дома на Озирис, в страната на залеза отиваш ти, който беше най-пръв измежду хората и който мразеше лицемерието.

Хор II. В страната на залеза! Не ще разцъфне вече човекът, който така обичаше истината и се отвращаваше от лъжата.

Хорът на коларите. В страната на залеза, волове, които теглите траурната кола, в страната на залеза!... Вашият господар иде след вас.

Хор III. В страната на залеза, в страната на залеза, към земята на праведните! Мястото, което възлюби, стене и плаче за тебе.

Тълпа от народ. Върви в мир към Абидос!... Дано стигнеш в мир до тиванската страна на залеза!...

Хор на оплаквачките. О, господарю наш, о, господарю наш, когато ти отиваш в страната на залеза, самите богове плачат.

Хор на жреците. Той е щастлив, най-почи-таният между хората, защото съдбата му позволява да си почине в гробница, която сам си е приготвил...

Хор на коларите. В страната на залеза, волове, които теглите траурната кола, в страната на залеза!... Вашият господар иде след вас...

Тълпа от народ. Върви в мир към Абидос... Върви в мир към Абидос, към западното море!“^[2]

На всеки няколкостотин крачки бе застанала войскова част, която посрещаше владетеля с глухите удари на барабани, а го изпращаше с пронизителните звуци на тръби. Това не беше погребение, а триумфален поход към страната на боговете.

На известно разстояние зад колата вървеше Рамзес XIII, обкръжен от голяма свита военачалници, а зад него — царица Никторис, подкрепяна от две дворцови дами. Нито синът, нито майката плачеха, защото им беше известно (нещо, което простият народ не знаеше), че починалият господар се намира вече при Озирис и е толкова доволен от пребиваването си в родината на блаженството, че не би искал да се върне на земята.

След няколко часа поход, съпровождан от непрестанни крясъци, погребалната кола с останките спря на брега на Нил.

Тук те бяха свалени от колата във форма на ладия и пренесени на позлатен кораб, покрит с резба и рисунки, с бели и с пурпурни платна.

Дворцовите жени се опитаха още веднъж да отнемат мумията от жреците; още веднъж се обадиха всички хорове и военни музики. После на кораба с мумията се качиха царица Никторис и двадесетина жреци, народът започна да хвърля букети и венци — чуха се ударите на веслата...

За последен път Рамзес XII напускаше своя дворец, за да се отпрати по Нил към гробницата в Тива. А по пътя, като грижлив

владетел, щеше да се отбие във всички прочути места, за да се прости с тях.

Пътуването продължи много дълго. До Тива имаше около сто мили, плаваше се срещу течението на реката и по тоя път мумията трябваше да посети петнадесетина светилища и да вземе участие в тържествени богослужения.

Няколко дни след заминаването на Рамзес XII на вечна почивка Рамзес XIII тръгна след него, за да възкреси с фигурата си примрелите от скръб сърца на своите поданици, да приеме техните почести и да принесе жертви на боговете.

Подир починалия владетел бяха потеглили, всеки на собствен кораб, всички първожреци, много висши жреци, най-богатите земевладелци и по-голямата част от номарсите. Затова новият фараон си мислеше не без горчивина, че неговата свита ще бъде твърде малобройна.

Стана обаче другояче. Редом с Рамзес XIII се оказаха всички военачалници, голям брой чиновници, много дребни благородници и цялото нисше духовенство. Този факт повече учуди, отколкото зарадва фараона.

Това обаче беше само началото. Защото, когато корабът на младия владетел заплава по Нил, срещу него излязоха толкова много големи и малки, бедни и богати лодки, че почти закриха водата. В тях седяха голи семейства на селяни и занаятчии, нагиздени търговци, пъстроцветно облечени финикийци, сръчни гръцки моряци, дори и асирийци и хети.

Тази тълпа вече не крещеше, а виеше, не се радваше, а лудееше. На кораба на фараона постоянно се качваха делегации, за да целунат палубата, която бяха докосвали краката на владетеля, и да поднесат дарове: шепи жито, парче тъкан, обикновена глинена кана, няколко птици и преди всичко цветя. Затова, докато фараонът отмине Мемфис, неговият кораб трябваше няколко пъти да бъде опразван от подаръците, за да не потъне.

По-младите жреци говореха помежду си, че освен Рамзес Велики никой друг фараон не е бил поздравяван с такова въодушевление.

Така измина цялото пътуване от Мемфис до Тива, а опиянението на народа, вместо да отслабва, се засилваше. Селяните напускаха нивите си, а занаятчиите — работилниците, за да се нарадват на новия

владетел; за неговите намерения се бяха създали вече легенди. Очакваха се големи промени, макар че никой не знаеше какви. Едно само беше сигурно, че строгостта на чиновниците отслабна, че финикийците вече не събираха толкова безогледно данъци и че обикновено покорният египетски народ започна да надига глава срещу жреците.

— Само да позволи фараонът — говореше се по кръчмите, по нивите и пазарищата — и веднага ще турим светите мъже на мястото им... Те са виновни, че плащаме големи данъци, че раните по нашите гърбове никога не заздравяват!...

Седем мили южно от Мемфис, между разклоненията на либийските планини, се намираше областта Пиом или Фаюм; тя се отличаваше с това, че бе създадена от човешки ръце.

Някога това място било пустиня, вдлъбната и заобиколена амфитеатрално от голи планини. Едва фараон Аменхемат, 3500 години преди Христа, се заел с дръзкият проект да бъде превърната в плодородна област.

За тая цел той отделил източната част на вдлъбнатината, като я преградил със здрав насип, висок колкото двуетажна къща, дебел в основата около сто крачки и дълъг повече от четиридесет километра.

По тоя начин било създадено водохранилище, което могло да побере три милиарда кубически метра, три кубически километра вода, а площта му заемала около триста квадратни километра. Това водохранилище служело за напояване на два милиона декара земя; освен това, когато прииждала реката, то поемало излишъка вода и предпазвало значителна част от Египет от внезапно наводнение.

Това огромно водохранилище се наричало Меридовото езеро и било причислявано към чудесата на света. Благодарение на него пустинната долина се превърнала в плодороден край, наричан Пиом, с двеста хиляди души благоденстващо население. Наред с палмите и пшеницата в тая област отглеждали ненадминати по красотата си рози, маслото на които се разпращало по цял Египет и в чужбина.

Съществуването на Меридовото езеро било свързано с друго чудо, работа на египетските инженери: с канала Йосиф.

Тоя канал, широк двеста крачки и дълъг няколко десетки мили, минавал на запад от Нил. На две мили разстояние от реката той служел

за напояване на земята в съседство с либийските планини и отвеждал водата до Меридовото езеро.

Около областта Пиом се издигали няколко стари пирамиди и множество по-малки гробници. А на източната ѝ граница близо до Нил се намирал прочутият Лабиринт (Лопе-ро-хунт). И той бил построен от Аменхемат във форма на огромна подкова и заемал пространство хиляда крачки дълго и шестстотин широко.

Тази сграда била най-голямата съкровищница на Египет. Там почивали мумиите на много славни фараони, прочути жреци, военачалници и строители. Пак там лежели останки на почитани животни, най-вече на крокодили. Там най-последно се е пазело трупаното векове наред богатство на египетската държава, богатство, за което днес трудно можем да имаме представа.

Лабиринтът не бил нито недостъпен отвън, нито охраняван особено строго; пазел го малък отред от войската на жреците и няколко жреци с изпитана честност. Сигурността на съкровището се е състояла всъщност в това, че с изключение на тия няколко души никой не знаел къде да го търси в Лабиринта, който се делил на два етажа — надземен и подземен — и всеки от тях имал по хиляда и петстотин стаи!...

Всеки фараон, всеки първожрец, най-последно всеки главен ковчежник и върховен съдия е бил длъжен веднага, след като поемал поста си, да разгледа със собствените си очи съкровището на държавата. Но въпреки това никой от сановниците не само че не би могъл да го намери сам, но дори не би могъл да се ориентира къде лежи то — дали в главната сграда или в някое крило, над земята или под земята.

Имало и такива хора, на които им се струвало, че съкровището наистина лежи под земята, но далеко извън истинския Лабиринт. А не липсвали и хора, които смятали, че съкровището лежи под дъното на езерото, та в случай на нужда да го залее водата. Но никой сановник на страната не обичал да се занимава с този въпрос, понеже знаел, че покушението срещу богатството на боговете влече след себе си смърт.

Най-сетне непосветените може би биха успели да открият пътя, ако страхът не парализирал мисълта им. Смърт на тая земя и смърт вечна заплашвала и него, и семейството на тоя, който се осмелил с безбожен ум да разкрива подобни тайни.

Когато дойде по тия места, Рамзес XIII посети преди всичко областта Фаюм. Тя изглеждаше като дълбока тепсия, на чието дъно се намираше езерото, а по бреговете — хълмове. Накъдето и да обърнеше поглед, навсякъде виждаше сочна зелена трева, изпъстрена с цветя, с китки от палми, горички от смокини и тамаринди, сред които от изгрев до залез слънце се носеха песни на птици и весели човешки гласове.

Може би това беше най-щастливият кът на Египет.

Народът посрещна фараона с небивало въодушевление. Той и свитата му бяха засипвани с цветя, подариха му няколко глинени съдинки с най-скъпи благовония и злато и скъпоценни камъни за десет таланта.

Владетелят остана два дена в тоя великолепен край, където радостта сякаш цъфтеше по дърветата, носеше се във въздуха, оглеждаше се във водата на езерото. Припомниха му обаче, че трябва да посети Лабиринта.

Той напусна Пиом с въздишка и като пътуваше, все поглеждаше назад. Но скоро вниманието му бе погълнато от огромна сива сграда, величествено разположена на един хълм.

Пред вратата на вековечния Лопе-ро-хунт го поздрави група жреци с лица на аскети и малка войскова част. Всеки войник от нея беше напълно избръснат.

— Тия хора изглеждат като жреци!... — възкликна Рамзес.

— Защото всеки един от тях е получил нисше посвещение, а стотниците — висше — отговори първожрецьт на сградата.

Като се вгледа внимателно в лицата на тия странни войници, които не ядяха месо и живеяха в безбрачие, фараонът долови, че притежават проникателен ум и овладяна енергия. Разбра също, че на това място неговата свещена личност не прави никакво впечатление.

„Много съм любопитен да зная как Саменту ще се добере дотук?...“ — каза си владетелят.

Той разбра, че тия хора не може нито да се сплашат, нито да се подкупят. От тях лъхаше такава самоувереност, като че ли всеки имаше в свое разпореждане непобедими полкове от духове.

„Ще видим — помисли той — дали моите гърци и азиатци ще се изплашат от тия богобоязливи мъже. За щастие те са толкова диви, че няма дори да проникнат в тържествения израз на лицата им.“

По молба на жреците свитата на Рамзес XIII остана пред вратата, сякаш под надзора на войниците с бръснатите глави.

— И меча си ли трябва да оставя тук? — попита фараонът.

— Той няма да ни нанесе никаква вреда — отвърна върховният пазител.

Младият владетел беше готов най-малкото да удари с меча си благочестивия мъж заради тоя отговор. Но се въздържа.

През грамаден двор, между два реда сфинксове, фараонът и жреците влязоха в главната сграда. Тук, в извънредно просторното, но малко тъмнично преддверие, имаше осем врати и пазителят попита:

— През кои врати ваше величество желае да стигне до съкровището?

— През онези, които ще ни отведат най-бързо до него.

Всеки от петимата жреци взе по две връзки факли, но само един запали светлина. До него застана върховният пазител, като държеше в ръце дълга броеница, по зърната на която бяха изписани някакви знаци, Рамзес тръгна подир тях, обкръжен от останалите трима жреци.

Първожрецът с броениците се обърна надясно и влезе в голяма зала, стените на която бяха покрити с надписи и фигури. Оттам стигнаха до един тесен коридор, който водеше нагоре, и се озоваха в друга зала с голям брой врати. Тук пред тях се отмести плоча на пода и разкри отвор, през който се спуснаха долу и отляво през един тесен коридор се отправиха към стая без врата.

Водачът обаче докосна един йероглиф и стената пред тях се отмести.

Рамзес искаше да си даде сметка за посоката, по която се движат, но скоро вниманието му се уплете. Виждаше само, че бързо преминават големи зали, малки стаи, тесни коридори, че се изкачват нагоре или се спускат надолу, че някои зали имат много врати, а други изобщо нямат. В същото време забеляза, че на всеки нов вход водачът прехвърля едно зърно от дългата си броеница или при блясъка на факлите сравнява знаците по зърната на броеницата със знаците по стените.

— Къде сме сега — попита внезапно фараонът, — в подземие или на повърхността?...

— Намираме се във властта на боговете — отговори един от спътниците му.

След няколко завоя и проходи фараонът пак се обади:

— Но ние бяхме вече тук, струва ми се, два пъти!...

Жреците мълчаха; само оня, който носеше факлата, освети последователно стените, а Рамзес, вглеждайки се по-внимателно, призна в себе си, че сигурно тук не са били още.

В една малка стаичка без врати факлите бяха наведени и фараонът забеляза на земята изсъхнали и почернели останки, увити в почти изгнила дреха.

— Това е трупът на един финикиец — каза пазителят на сградата, — който през 16-а династия се опитал да се промъкне в лабиринта и стигнал дотук.

— Убит ли е бил? — попита фараонът.

— Умрял от глад.

Бяха вървели половин час, когато жрецът, който носеше факлата, освети една ниша в коридора, в която също лежах изсъхнали останки.

— Това е трупът на един нубийски жрец — каза пазителят, — който по време на дядото на ваше величество се опитал да влезе тук...

Фараонът не попита какво е станало с него. Струваше му се, че се намира някъде много дълбоко и че сградата го притиска с тежестта си. Той не мислеше вече да се ориентира в тия стотици коридори, зали и стаи. И дори не желаше да си обясни по какво чудо се разтварят пред него каменните стени или потъват подовете.

„Саменту нищо няма да направи — казваше на себе си той. — Или ще загине както тия двама, за които трябва дори да му кажа.“

Той никога досега не беше изпитвал такава угнетеност, толкова чувство на безпомощност и нищожество. Понякога му се струваше, че жреците ще го оставят в някоя от тия тесни стаи без врати. Тогава го обхващаше отчаяние: посягаше към меча, готов да ги съсече. Но веднага си спомняше, че без тяхна помощ не ще излезе оттук, и затова навеждаше глава.

О, ако можеше само за миг да зърне дневната светлина!...

Колко страшна трябва да е смъртта сред тия три хиляди стаи, пълни с мрак!...

Понякога душите на героите преживяват мигове на дълбоко униние, за което обикновеният човек няма и най-малка представа.

Вървяха още около един час, докато най-сетне влязоха в ниска зала с осмоъгълни колони. Тримата жреци, които заобикаляха фараона,

се пръснаха встрани и Рамзес забеляза, че единият от тях се прилепи до едната колона и сякаш изчезна във вътрешността ѝ.

След малко на една от стените се откри тесен отвор. Тогава жреците се върнаха по местата си, а водачът им заповяда да запалят четири факли. После всички се насочиха към отвора и внимателно се провряха през него.

— Ето помещенията със съкровищата... — каза пазителят на сградата.

Жреците запалиха бързо факлите, прикрепени към колоните и стените, и Рамзес видя редица грамадни стаи, пълни с най-разнообразни предмети с неоценима стойност. В тази сбирка всяка династия, ако не всеки фараон, е трупала най-необикновеното и най-скъпото, което е имала.

Тук имаше колесници, лодки, легла, маси, сандъци и тронове от злато или обковани със злато, инкрустирани със слонова кост и седеф и така богато украсени с цветно дърво, че детайлите им сигурно са били изработвани от маисторите-занаятчии десетки години. Имаше ризници, щитове и колчани за стрели, които блестяха от скъпоценни камъни. Имаше кани, съдини и лъжици от чисто злато, скъпи дрехи и балдахини.

Благодарение на сухия и чист въздух всичко се бе запазило от векове, без да се измени.

Между забележителностите фараонът забеляза сребърния модел на асирийския дворец, подарен на Рамзес XII от Саргон. Като обясняваше на фараона кой дар от кого е, първожрецът следеше внимателно неговото лице. Но вместо възхищение от съкровищата той забеляза недоволство.

— Кажи ми, ваше достойнство — попита фараонът внезапно, — каква е ползата от тези съкровища, затворени в тъмница?

— В тях се крие голяма сила, в случай че Египет се намери в опасност — отвърна първожрецът. — Срещу няколко от тия шлемове, коли, мечове можем да купим благоразположението на всички асирийски сатрапи. Може би и цар Асар не ще устои, ако му доставим предмети за тронната зала или за оръжейната му.

— Мисля, че те биха предпочели да заграбят всичко с меч от нас, отколкото нещичко от съкровищата заради разположението си към нас — подхвърли владетелят.

— Само да се опитат!... — каза жрецът.

— Разбирам... Изглежда, имате начини да унищожите съкровищата. Но в такъв случай от тях няма да се ползува никой.

— Това не е моя работа — отвърна върховният пазител. — Пазим, което ни е предадено, и постъпваме, както ни е заповядано.

— Няма ли да е по-добре, ако се употреби една малка част от тия съкровища, за да бъде подсилена държавната хазна и да се измъкне Египет от лошото положение, в което се е озовал днес? — попита фараонът.

— Това не зависи от нас.

Фараонът сви вежди. Той разглежда известно време предметите, но без голямо въодушевление, и накрая попита отново:

— Добре. Тия изкусни произведения могат да послужат, за да спечелим разположението на асирийските велможи. Но ако избухне война с Асирия, срещу какво ще получим зърнени храни, хора и оръжие от народите, които не разбират много от художествени произведения?

— Отворете съкровищницата!... — каза първожрецът.

И тоя път жреците се пръснаха: двама сякаш изчезнаха във вътрешността на колоните, а единият се покачи по стълба на едната стена и почна да прави нещо около една малка скулптура там.

Пак се отвори скрита врата и Рамзес влезе в същинската съкровищница.

И тя представляваше просторна стая, изпълнена с безценни съкровища. В нея имаше глинени бъчви, пълни със златен пясък, буци злато, наредени като тухли, и златни пръчки на връзки. Сребърните буци, наредени край единия зид, образуваха нещо като стена, широка няколко лакътя и висока до тавана.

В нишите и по каменните маси бяха натрупани скъпоценни камъни във всички цветове: рубини, топази, смарагди, сапфири, диаманти, най-послед перли колкото орехи, дори колкото птичи яйца. За не една от тия скъпоценности можеше да се купи цял град.

— Ето това е нашето богатство в случай на нещастие — каза жрецът-пазител.

— Но какво нещастие очаквате вие? — попита фараонът. — Народът бедствува, благородниците и дворецът са задължнели,

армията е намалена наполовина, фараонът няма пари... Нима Египет се е намирал някога в по-лошо положение?...

— Бил е в по-лошо, когато го завладяха хиксосите.

— След двадесетина години — отвърна Рамзес — ще ни покорят дори израилтяните, ако не ги изпреварят либийците и етиопците. И тогава тия прекрасни камъни, разбити на късчета, ще отидат за украса на еврейски и негърски сандали...

— Бъдете спокоен, ваше величество. В случай на нужда не само съкровищницата, но дори Лабиринтът ще изчезне без следа, заедно със своите пазители.

Рамзес окончателно разбра, че има пред себе си фанатици, които мислят само за едно: да не допуснат никого да завладее съкровището.

Фараонът седна на купчината златни тухли и каза:

— Значи, пазите това богатство за тежки времена за Египет?

— Истината казвам, достопочтени господарю.

— Добре. Но кой ще ви убеди вас, пазителите, че са дошли такива времена, ако те настъпят?

— За тая цел трябва да бъде свикан извънреден съвет от знатни египтяни, в който да участвуват: фараонът, тринадесет жреци от висша степен, тринадесет номарси, тринадесет благородници, тринадесет военачалници и по тринадесет търговци, занаятчии и селяни.

— Значи, на такъв съвет бихте предали съкровищцата? — запита фараонът.

— Бихме дали потребната сума, ако целият съвет като един човек реши, че Египет е в опасност и...

— И какво?

— И ако статуята на Амон в Тива потвърди това решение.

Рамзес наведе глава, за да скрие израза на голямото си задоволство. Той вече имаше план.

„Ще успея да събера такъв съвет и да го склоня към единодушие... — каза си той. — Струва ми се, че и божествената статуя на Амон ще потвърди решението, когато обкръжа жреците с моите азиатци.“

— Благодаря ви, благочестиви мъже — каза той високо, — че ми показахте тия ценни предмети, чиято голяма стойност обаче не ми пречи да бъда най-бедният измежду царете в света. А сега моля да ме изведете оттук по някой по-къс и по-удобен път.

— Пожелаваме на ваше величество — отвърна пазителят — да прибавите в Лабиринта още толкова богатства... А що се отнася до пътя за излизане оттук, има само един и трябва да се върнем по него.

Един от жреците поднесе на Рамзес малко фурми, друг — бутилка вино, подправено с подкрепващо вещество. Силите на фараона се възвърнаха и той тръгна весело.

— Много нещо бих дал — каза Рамзес със смях, — за да разбере всички завои на тоя чуден път!...

Жрецът-водач се спря.

— Уверявам ваше величество — каза той, — че ние самите не знаем и не помним тоя път, макар че всеки от нас го е минавал по двадесетина пъти.

— Тогава как стигате дотук?

— Ползуваме се от някои указания, но ако изчезне дори в този момент едно от тях, всички ще измрем от глад...

Най-после те излязоха в преддверието, а от него на двора. Фараонът започна да се оглежда наоколо и няколко пъти пое дъх.

— Не бих искал да пазя Лабиринта дори срещу всичките му съкровища! — извика той. — Страх ме пронизва, като си помисля, че може да умра в тия каменни тъмници...

— Но може да се свикне с тях — отвърна с усмивка първожрецът.

Фараонът поблагодари на всекиго от водачите си и довърши:

— Бих искал да проявя към вас някаква милост. Искайте...

Но жреците го слушаха равнодушно, а началникът им каза:

— Прости, господарю, дързостта ми, но... какво бихме могли да пожелаем?... Нашите смокини и фурми са толкова сладки, колкото от твоята градина, водата толкова хубава, както от твоя кладенец. Ако ни привличаха богатствата, не ги ли имаме повече, отколкото всички владетели?...

„Тия с нищо не мога да привлека — помисли фараонът, — но... ще им дам решението на събранието и потвърждението на Амон.“

---

[1] „Книга на мъртвите“. — Б. а. ↑

[2] Автентично. — Б. а. ↑

ОСМА ГЛАВА

След като напусна Пиом, фараонът и свитата му плуваха петнадесетина дни нагоре по Нил, на юг, заобиколени от рой лодки, поздравявани с радостни възгласи, обсипвани с цветя.

По бреговете на реката, върху фона от зелени ниви, се редяха в непрекъсната верига глинени къщи, смокинови горички, букети от палми. Твърде често се появяваха белите къщи на някакво градче или по-голям град с разноцветни постройките и с огромни пилони на храмовете.

На запад стената на либийските планини се очертаваше не особено ясно; но от изток арабската планинска верига се приближаваше все повече към реката. Можеха да се видят стръмните изпоразломени тъмни, жълти или розови скали, които по форма напомняха развалини от укрепления или храмове, построени от великани.

По течението на Нил срещаша островчета, които сякаш вчера се бяха показали изпод водата, а днес вече бяха покрити с буйна растителност и населени от неизброими ята птици. Когато шумната свита на фараона се приближаваше, уплашените птици хвъркваха, виеха се над лодките и крясъците им се сливаха с мощните възгласи на народа. Над всичко и всички се извисяваше лазурното небе, а от слънцето струеше такава животворна светлина, че в нейните потоци черната земя добиваше блясък, а камъните се оцветяваха с всички багри на дъгата.

Времето на фараона течеше весело. Отначало малко го дразнеха непрестанните викове, но после така свикна с тях, че вече не им обръщаше внимание. Можеше да чете разни книжа, да се съвещава, дори да спи.

На тридесет-четиридесет мили от Пиом, на левия бряг на Нил, се намираше големият град Сиут, в който Рамзес XIII прекара няколко дни. Той и без това трябваше да се спре, защото мумията на починалия фараон още се намираше в Абидос, където край гроба на Озирис се извършваха тържествени богослужения.

Сиут беше един от най-богатите градове на Горен Египет. Тук изработваха прочути съдини от бяла и черна глина и тъчеха платна, тук се намираше най-големият пазар, на който докарваха стоки от оазисите, пръснати из пустинята. Тук най-сетне беше и славното светилище на Анубис — божеството с вълча глава.

На втория ден след пристигането си в този град негово величество прие жреца Пентуер, началник на комисията, която проучваше положението на народа.

— Какво ново има да ми съобщиш? — попита го владетелят.

— Това, че цял Египет благославя ваше величество. Всички, с които разговарях, са изпълнени с надежда и казват, че вашето царуване ще възроди държавата...

— Искам — отвърна фараонът — моите поданици да бъдат щастливи, а народът да си отдъхне. Искам Египет да има, както някога, осем милиона население и да си възвърне земите, изтръгнати му от пустинята. Искам трудолюбивият човек да почива всеки седми ден и всеки земеделец да притежава парче земя...

Пентуер падна ничком пред добрия господар.

— Стани — каза Рамзес. — Ще ти кажа обаче, че аз прекарах часове на тежка тъга. Защото виждам страданията на моя народ, желая да подобря положението му, а в същото време ми съобщават, че съкровището е празно. А ти най-добре знаеш, че без да имам в наличност няколко десетки хиляди таланта, аз не бих могъл да се реша на подобни подобрения. Но днес съм спокоен: имам начин да взема необходимите средства от Лабиринта...

Пентуер погледна учудено владетеля.

— Пазителят на съкровището ми обясни какво трябва да направя — продължи фараонът. — Трябва да свикам общо събрание на всички съсловия, по тринадесет души от всяко съсловие. И ако те заявят, че Египет е изпаднал в нужда, Лабиринтът ще ми достави средствата... Богове! — добави той. — Срещу няколко... срещу едно от тия съкровища, които се намират там, народът може да се радва на петдесет почивни дни през годината!... Навярно никога тия съкровища няма да бъдат употребени за нещо по-добро...

Пентуер поклати глава.

— Господарю — каза той, — шест милиона египтяни, а аз и моите приятели най-напред, ще се съгласим да черпите средства от

това съкровище. Но... не се самоизмамвайте, ваше величество!... Защото сто най-висши сановници в държавата ще се противопоставят на това и тогава Лабиринтът няма да даде нищо...

— Значи, те искат навярно да стана просяк пред някой от храмовете?... — избухна фараонът.

— Не — отвърна жрецът. — Те ще се боят да не би, веднъж наченато, съкровището да бъде опразнено. Те ще обвиняват най-верните слуги на ваше величество в съучастие в печалбите, които могат да се получат от този източник... А тогава завистта ще им подшепне: защо и вие да не спечелите нещо?... Не ненавист към вас, господарю, а взаимно недоверие, алчност — ето какво ще ги тласне към съпротива.

Като чу това, владетелят се успокои, дори се усмихна.

— Ако е така, както казваш, драги Пентуер, бъди спокоен — каза той. — В този момент напълно ясно ми стана защо Амон е установил властта на фараона и му е дал свръхчовешка мощ. За да не могат, види се, стотина дори най-знатни негодници да погубят държавата.

Рамзес стана от стола и добави:

— Кажи на моя народ да работи и да бъде търпелив... Кажи на верните ми жреци да служат на боговете и да развиват науката, която е слънце на света. А ония упорити и подозрителни сановници остави на мен... Горко им, ако разгневят сърцето ми!

— Господарю — каза жрецът, — аз съм ваш верен слуга...

Но когато се сбогува и излизаше, по лицето му бе изписана загриженост.

На петнадесет мили от Сиут, нагоре по реката, дивите аравийски скали почти докосват Нил, но либийските планини отстоят толкова далече от него, че долината там е едва ли не най-широката в Египет.

На това именно място, съвсем близо един до друг, се намираха два свещени града, Тинис и Абидос. Там се е родил Менес, първият фараон на Египет; там, преди сто хиляди години, е било погребано свещеното тяло на Озирис, убит подло от брата си Тифон.

Там най-сетне за спомен от тия велики събития незабравимият навеки фараон Сети е построил светилище, в което се стичаха поклонници от цял Египет. Всеки правоверен трябваше поне веднъж в живота си да докосне с чело тая благословена земя. А истински

щастлив беше оня, мумията на когото можеше да направи пътешествие до Абидос и да бъде сложена дори далеко от стените на светилището.

Мумията на Рамзес XII прекара там няколко дни; защото той беше владетел, който се отличавахе с набожността си. Затова нямаше нищо чудно, че и Рамзес XIII започваше управлението си, като отдаваше почести на гроба на Озирис.

Светилището на Сети не принадлежеше нито към най-старите, нито към най-великолепните в Египет, но се отличавахе с чистия си египетски стил. Негово величество Рамзес XIII посети и принесе в него жертви, съпроводени от първожреца Сем.

Земите, които принадлежах на светилището, заемаха около седемдесет и пет хектара; там имаше рибни езера, цветни, овощни и зеленчукови градини и най-сетне къщи или по-скоро малки дворци на жреците. Навсякъде растяха палми, смокини, портокали, тополи, акации; те образуваха или алеи, които отиваха по посока на четирите страни на света, или горички от млади дървета, посадени на редове и с почти еднаква височина.

Дори растенията под зоркото око на жреците не се развиваха по собствен инстинкт, за да образуват неправилни, но живописни групи; дори те се нареждаха по прави линии, по успоредни линии или образуваха геометрични фигури.

Палмите, тамариндите, кипарисите и миртите бяха като войници, строени в редици или колони. Тревата — подстриган и украсен с картини от цветя килим, и то не от какъв да е цвят, а от този, който беше необходим. Народът, който гледаше отгоре тревните площи на светилищата, виждаше в тях цъфтящи образи на богове или на свещени животни; мъдрецът пък намираше афоризми, написани с йероглифи.

Централната част на градините заемаше правоъгълник, дълъг деветстотин метра и широк триста. Тоя правоъгълник беше заобикоен от не особено висока стена, която имаше една видима и няколко тайни вратички. През видимата врата набожният народ влизаше в двор с каменна настилка; насред двора се издигаше храмът на Озирис: правоъгълна сграда, четиристотин и петдесет крачки дълга и сто и петдесет широка.

От портата за народа до храма водеше алея от сфинксове с лъвски тела и човешки глави. Те бяха наредени в две редици, по десет

от всяка страна, и се гледаха в очите. Между тях можеха да минават само най-висшите сановници.

В края на алеята на сфинксовете, пак срещу портата за народа, се издигаха два обелиска, тоест тънки и високи четириъгълни колони от гранит, на които беше записана цялата история на фараона Сети.

Едва зад обелиските се издигаше грамадната порта на храма, от двете страни на която имаше огромни сгради във формата на пресечени пирамиди, наричани пилони. Те приличаха на две широки кули, а стените им бяха изпъстрени с рисунки, които изобразяваха победите на Сети или жертвите, които е принасял на боговете.

През тая порта селяните нямаха право да минават; тя беше само за богатите граждани и за привилегированите класи. През нея се влизаше в перистила, тоест в двор, заобиколен от коридор с множество колони. Перистилът можеше да побере около десет хиляди богомолци.

От двора лицата от съсловието на благородниците можеха да влизат в първата зала — хипостила; тя имаше потон, опрян на две редици високи колони, и можеше да побере около две хиляди участници в богослужението. Тази зала беше последната граница за светските хора. Най-висшите сановници — но такива, които не са получили жречески сан — имаха право да се молят само тук и от това място да гледат покритата статуя на бога, която се намиреше в залата на „откровението“.

Зад тази зала се намиреше стаята на „жертвените маси“, където жреците слагаха пред боговете донесените от правоверните дарове. Следваше стаята за „почивка“, където отдъхваше божеството, когато се връщаше или отиваше на процесия; последното помещение беше параклисът или светилището, в което живееше божеството.

Обикновено параклисът беше много малък и тъмен, понякога изсечен от един камък. От всички страни го заобикаляха също така малки параклисчета, запълнени с одежди и вещи, със съдини и скъпоценности на божеството, което в това си недостъпно скривалище спеше, къпеше се, мажеше се с благовония, ядеше и пиеше и дори приемаше млади и хубави жени.

В светилището имаха право да влизат само върховният жрец и фараонът, ако е получил жреческо посвещение. Обикновеният смъртен можеше да загуби живота си, ако влезе там.

Стените и колоните на всяка зала бяха покрити с надписи и обяснителни картини. В коридора, който обкръжаваше двора (перистила), бяха написани имената и нарисувани портретите на всички фараони: от Менес, първия владетел на Египет, до Рамзес XII. В хипостила, тоест в залата за благородниците, беше представена нагледно географията на Египет и на покорените народи заедно със статистически данни. В залата на „откровението“ се намираше календар и резултатите от астрономическите наблюдения; в стаите на „жертвените маси“ и „за почивка“ имаше картини, които представяха религиозни обреди, а в светилището — предписание как да се призовават отвъдземните същества и как да се овладяват явленията в природата.

Тоя последен вид свръхчовешка наука се предаваше с толкова объркани фрази, че дори жреците от времето на Рамзес XII не ги разбираха. Само халдеецът Бероес можеше и трябваше да възкреси замиращата мъдрост.

Като отпочина два дни в двореца в Абидос, Рамзес XIII се приготви да отиде в храма. Той носеше бяла риза, златна ризница, престилчица на оранжеви и сини ивици, стоманен меч на бедрото и златен шлем на главата. Фараонът седна в колесницата, конете на която, накичени с щраусови пера, бяха водени от номарси, и обкръжен от свита, се отправи бавно към дома на Озирис.

Където и да погледнеше: по полето, по реката, по покривите на къщите, дори по клоните на смокините и на тамариндите, навсякъде гъмжеше от хора и се разнасяше немлъкващ вик, който наподобяваше рев на буря.

Като стигна до храма, фараонът спря конете и слезе пред портата за народа, което се хареса извънредно много на обикновените граждани и зарадва жреците. После премина пеш алеята на сфинксовете и след като изслуша приветствията на светите мъже, запали благовония пред статуите на Сети, които се намираха от двете страни на голямата порта.

В перистила първожрецът обърна внимание на негово величество на изкусно нарисуваните портрети на фараоните и посочи мястото, предназначено за неговия портрет. В хипостила той му обясни значението на географските карти и на статистическите данни. В стаята на „откровението“ Рамзес изгори благовония пред грамадната

статуя на Озирис а първожрецьт му посочи стълбовете, посветени на отделните планети: Меркурий, Венера, Луна, Марс, Зевс и Сатурн. Те бяха седем на брой и се намираха около статуята на слънчевия бог.

— Ти ми казваш — попита Рамзес, — че планетите са шест, а пък тук виждам седем стълба...

— Седмият стълб представлява земята, която също е планета — прошепна първожрецьт.

Учуденият фараон поиска обяснение, но мъдрецьт мълчеше, като показваше с жестове, че устата му е запечатана за повече обяснения.

В стаята на „жертвените маси“ прозвуча тиха, но прекрасна музика, при която хор от жрици изпълни тържествен танц. Фараонът сваля златния си шлем и скъпоценната си ризница и я подари на Озирис, като поиска тия дарове да останат в съкровищницата на бога, а не да бъдат отнесени в Лабиринта.

В замяна на тая щедрост първожрецьт подари на владетеля най-красивата петнадесетгодишна танцьорка, която, изглежда, беше много доволна от тая съдба.

Когато фараонът се озова в залата „за почивка“, той седна на трона, а неговият заместник по религиозните въпроси Сем влезе, съпроводен от звуците на музика и сред дим от кадилници, в светилището, за да излезе оттам божеството.

След половин час при оглушителния звън на звънци в мрака на стаята се появи златна лодка, покрита със завеси, които от време на време се раздвижваха, сякаш зад тях седеше живо същество.

Жреците паднаха ничком, а Рамзес впи внимателен поглед в прозирните завеси. Една от тях се поотвори и фараонът видя необикновено красиво дете, което го погледна с такива умни очи, че владетелят на Египет почувствува едва ли не страх.

— Това е Хор — шепнеха жреците. — Хор, изгряващото слънце... Той е син и баща на Озирис, мъж на майка си, която е негова сестра.

Започна шествие, но само във вътрешната част на храма. Напред вървяха арфисти и танцьорки, зад тях бял вол със златен диск между рогата. После два хора от жреци и сред тях първожреците, които носеха божеството, подире им пак хорове и накрая фараонът в лектика, носена от осем жреци.

Когато шествието обиколи всички зали и коридори на храма, божеството и Рамзес се върнаха в стаята за почивка. Тогава завесите, които покриваха светата лодка, се отвориха за втори път и красивото дете се усмихна на фараона. След това Сем отнесе лодката с божеството в параклиса.

„Дали да стана първожрец?“ — помисли владетелят, на когото детето се беше толкова харесало, че искаше да го вижда колкото може по-често.

Но когато излезе от светилището и видя слънцето и грамадното множество ликуващ народ, той си призна, че не разбира нищо. Нито откъде се бе взело детето, което не приличаше на никое от египетските, нито откъде е тая свръхчовешка мъдрост в очите му, нито какво означава всичко това?...

Внезапно той си спомни убитото си дете, което можеше да бъде също така красиво, и пред сто хиляди свои поданици владетелят на Египет се разплака.

— Повярва!... Фараонът повярва!... — заговориха жреците. — Едва влезе в обиталището на Озирис, и ето че сърцето му се развълнува!

Него ден един слепец и двама паралитици, които се молеха отвъд стената на светилището, оздравяха. Затова жреческият съвет реши тоя ден да бъде вписан в числото на чудотворните и на външната стена на сградата да се нарисува картина, представляваща разплакания фараон и излекуваните сакати.

Късно следобед Рамзес се върна в двореца си, за да изслуша докладите. А когато всички сановници напуснаха кабинета на владетеля, дойде Тутмозис и каза:

— Жрецът Самету желае да изрази почитанията си на ваше величество.

— Добре, доведи го.

— Той ви моли, господарю, да го приемете в шатрата си сред военния лагер и твърди, че стените на двореца обичат да подслушват...

— Интересно какво иска... — каза фараонът и съобщи на придворните, че ще прекара нощта в лагера. Преди залез слънце владетелят замина с Тутмозис при верните си войски и намери там своята шатра, пред която по поръчение на Тутмозис стояха на пост азиатци.

Вечерта Саменту дойде, облечен с наметало на поклонник, и като поздрави почтително негово величество, прошепна:

— Струва ми се, че през целия път след мене вървеше някакъв човек, който се спря недалеко от шатрата на ваше величество. Дали това не е пратеник на първожреците?...

По заповед на фараона Тутмозис изтича навън и действително намери един чужд офицер.

— Кой си ти? — попита го Тутмозис.

— Аз съм Еунана, стотник от полка на Изида... Нещастният Еунана, ваше достойнство не ме ли помни?... Преди повече от една година на маневрите при Пи-Байлос открих свещените скарабеи...

— Ах, ти ли си!... — прекъсна го Тутмозис. — Но твоят полк не се намира в Абидос?

— Водата на истината тече от твоята уста. Ние се намираме в околностите на Мен, където жреците ни заповядаха да поправяме един канал — като селяни или евреи...

— Откъде си се взел тук?

— Измолих от началниците няколко дни отпуск — отвърна Еунана — и като елен, зажаднял за извор, се завтекох насам благодарение пъргавостта на краката си.

— Какво искаш?

— Искам да моля милосърдие от негово величество срещу обръснатите глави, които не ме повишават, понеже съм отзивчив към страданията на войниците.

Тутмозис се върна озадачен в шатрата и повтори на фараона разговора си с Еунана.

— Еунана?... — повтори владетелят. — Вярно, помня го. Той ни създаде тогава неприятности с тия скарабеи, но пък получи и петдесет тояги по милостта на Херхор. Ти казваш, че се оплаква от жреците?... Дай го тук!...

Фараонът каза на Саменту да мине в другата преграда на шатрата и изпрати Тутмозис да доведе Еунана.

Нещастният офицер тутакси се яви. Той падна ничком, а после, коленичил и въздишайки, заговори:

— „Всеки ден при изгрев и залез се моля на Ра-Хар-хамис и на Амон, и на Ра, и на Птах, и на другите богове и богини. За твоето

здраве, владетелю на Египет! За да бъдеш вечно жив! За да преуспяваш, а аз да мога да гледам поне блясъка на твоите пети“^[1]...

— Какво иска той? — попита фараонът Тутмозис, като спазва първ път етикета.

— Негово величество благоволява да те попита какво искаш — повтори Тутмозис.

Лицемерният Еунана, все така коленичил, се обърна към Тутмозис и продължи:

— Вие, ваше достойнство, сте око и ухо на господаря, който ни дава радост и живот, затова ще ви отговоря като на съда на Озирис.

Аз служа в жреческия полк на божествената Изида от десет години, воювал съм шест години в източните области. Моите връстници станаха вече полковници, а аз все още съм само стотник и все още ме бият с тояги по поръчение на богобоязливите жреци.

И защо е тая неправда към мене?

„Денем сърцето ми е обърнато към книгите, а нощем чета; защото глупец е той, който изоставя книгите бързо като бягаща газела; той има ум колкото магаре, което постоянно бият с тояги, подобен е на глух, който не чува и на когото трябва да се говори с ръце. Въпреки моята любов към науката аз не съм високомерен поради знанията си, но се съветвам с всички, защото от всекиго мога да науча по нещичко, а достопочтените мъдреци обкръжавам с почит...“^[2]

Фараонът се раздвижи нетърпеливо, но продължи да слуша, понеже знаеше, че египтянинът смята бърливостта за свое задължение и най-висша чест към началствата си.

— „Ето какъв съм аз — продължаваше Еунана. — В чуждия дом не заглеждам жените, на слугите давам да ядат, каквото трябва, но що се отнася до мене, не се карам при подялбата. Лицето ми винаги изразява задоволство, а пред началниците се държа с почит и не седам, когато по-възрастен човек от мене стои прав. Аз не съм нахален и не влизам неканен в чужда къща. Мълча за това, което види окото ми, защото зная, че сме глухи за тях, които обичат да изричат много думи.

Мъдростта учи, че тялото на човека прилича на склад, пълен с различни отговори. Затова винаги избирам доброто и говоря доброто, а лошото крия затворено в тялото си. Не повтарям чуждите клевети, а колкото се отнася до възложените ми мисии, винаги ги изпълнявам по най-добър начин...“^[3]

И какво съм получил срещу всичко това?... — приключи Еунана с възбуден глас. — Гладувам, облечен съм в дрипи, а по гръб не мога да лежа — така съм пребит.

Чета в книгите, че жреците възнаграждавали храбростта и съобразителността. Това трябва да е било някога много отдавна, защото днешните жреци обръщат гръб на съобразителните, а храбростта и силата прогонват от офицерите...

— Аз ще заспя, както слушам тоя човек! — каза фараонът.

— Еунана — добави Тутмозис, — ти убеди негово величество, че си начетен, а сега кажи, само че по-накратко, какво желаеш.

— Стрелата няма да стигне по-бързо целта, отколкото моята молба — до божествените пети на негово величество — отвърна Еунана. — Така ми омръзна службата при бръснатите глави, с такова огорчение препълниха жреците сърцето ми, че ако не бъда прехвърлен във войските на фараона, ще се пробода със собствения си меч, пред който неведнъж и не сто пъти са треперели враговете на Египет. Предпочитам да бъда десетник, предпочитам да бъда прост войник на негово величество, отколкото стотник в жреческите полкове, на тях само свиня или куче може да им служи, но не и правоверен египтянин!...

Последните думи Еунана изрече с такава ярост, че фараонът каза на Тутмозис по гръцки:

— Вземи го в гвардията. Офицер, който не обича жреците, може да ни бъде полезен.

— Негово величество, господарят на двата свята заповяда да бъдеш приет в неговата гвардия — повтори Тутмозис.

— Здравето и животът ми принадлежат на нашия господар Рамзес, да живее вечно! — извика Еунана и целуна килима, който бе проснат под краката на фараона.

Когато щастливият Еунана излизаше гърбом от шатрата, като падаше ничком на всеки няколко крачки и благославяше властта, фараонът каза:

— Повдигаше ми се от тая му бърливост... Трябва да науча египетските войници и офицери да се изразяват късо, а не като учени писари.

— Дано има само тоя недостатък!... — прошепна Тутмозис, на когото Еунана направи неприятно впечатление.

Владетелят повика при себе си Саменту.

— Бъди спокоен — каза той на жреца. — Тоя офицер, който е вървял подире ти, не те е следил. Той е много глупав, за да може да изпълнява такъв род поръчения... Но може да има тежка ръка в случай на нужда!... Е — добави фараонът, — кажи сега, кое те кара да бъдеш толкова предпазлив?

— Аз вече почти зная пътя до съкровището в Лабиринта — отвърна Саменту.

Фараонът поклати глава.

— Това е тежка работа — прошепна той. — Цял час обикалях по разни коридори и зали като мишка, гонена от котка. И ще призная, че не само не можах да проумея тоя път, но и не бих тръгнал сам. Смъртта на светло може да бъде весела; но смърт в тия бърлоги, където дори къртица би се объркала...бrrr!...

— И все пак ние трябва да намерим и да завладеем тоя път — каза Саменту.

— А ако пазачите сами ни дадат частта, която ни е необходима?... — попита фараонът.

— Те няма да направят това, докато Мефрес, Херхор и поддръжниците им са живи. Повярвайте, господарю, че тия сановници искат да ви завият в пелени като бебе...

Фараонът побледня от гняв.

— Те да гледат да не ги увия аз във вериги!... По какъв начин искаш да откриеш пътя?

— Тук, в Абидос, в гроба на Озирис намерих целия план на пътя до съкровището — каза жрецът.

— А откъде знаеше, че тоя план е тук?

— От надписите в моя храм на Сет.

— А кога намери плана?

— Когато мумията на вечноживия баща на ваше величество беше в светилището на Озирис — отвърна Саменту. — Придружавах достопочтените останки и по време на дежурството си през нощта в залата, където те почиваха, влязох в олтара.

— Ти трябва да бъдеш военачалник, а не първожрец!... — извика Рамзес, като се смееше. — И вече ти е известен пътят в Лабиринта?

— Той ми е известен отдавна, а сега събрах и необходимите указания.

— Можеш ли да ми обясниш?

— Разбира се, дори при случай ще покажа на ваше величество плана. Тоя път — продължи Саменту — преминава в зигзаг четири пъти през целия Лабиринт; започва от най-горния етаж, а свършва в най-ниското подземие, но освен това има и множество завои. Затова е толкова дълъг.

— А как ще преминеш от една зала в друга, когато там има множество врати?...

— На всяка врата, която води към целта, се намира частица от надписа:

„Горко на изменника, който се помъчи да проникне в най-висшата държавна тайна и протегне светотатствена ръка към богатството на боговете. Тялото му ще стане мърша, духът му няма да изпита мир, а ще скита по тъмни места, разкъсван от собствените си грехове...“

— И ти не се ли плашиш от тоя надпис?

— А ваше величество плаши ли се, когато види либийските копия?... Тия заплахи са добри за простолюдието, а не за мене, който бих могъл да напиша още по-страшни проклетия...

Фараонът се замисли.

— Прав си — каза той. — Копието не може да направи нищо на тоя, който съумее да го отбие, а погрешният път няма да заблуди мъдреца, който знае словото на истината...

Какво ще направиш обаче, та камъните да се отдръпват пред тебе в стените, а колоните да се превръщат във врати?...

Саменту сви презрително рамене.

— В моето светилище — отвърне той — има също така незабележими входи, които се отварят дори по-трудно, отколкото в Лабиринта. Който знае думите на тайната, той ще стигне всякъде, както сполучливо каза ваше величество.

Фараонът опря глава върху ръката си и се замисли.

— Ще ми бъде жал за тебе — каза той, — ако те сполети нещастие по тоя път...

— В най-лошия случай ще намеря там смъртта, но нима тя не заплашва дори фараоните?... А и вие, ваше величество, не тръгнахте ли смело към Содовите езера, без да сте сигурен, че ще се върнете оттам?... Освен това — продължи жрецът — аз не мисля, че ще трябва

да преминавам целия път, по който вървят посетителите на Лабиринта. Ще намеря по-близки точки и докато трае една молитва към Озирис, ще стигна там, където вие сте могли да прочетете тридесет молитви, докато сте вървели...

— Нима там има и други входи?

— Разбира се, че има, и аз трябва да ги намеря — отвърна Самету. — Та нали няма да вляза като ваше величество денем, нито през главната порта...

— А как?

— На външната стена има тайни вратички, които аз зная, но които мъдрите надзиратели на Лабиринта не пазят никога... Нощем постове на двора са малобройни и те така вярват в покровителството на боговете и в страха на простолудието, че обикновено спят... Освен това три пъти между залез и изгрев слънце жреците отиват в храма за молитва, а войниците се молят под открито небе... Преди да свършат едното богослужение, аз ще бъда в сградата...

— А ако се объркаш?...

— Имам плана.

— Ами ако планът е подправен? — каза фараонът, без да може да скрие загрижеността си.

— А ако ваше величество не придобие съкровището на Лабиринта?... Ако финикийците се разколебаят и не дадат обещания заем?... Ако войската почне да гладува, а надеждите на простолудието останат излъгани?... Благоволете да ми вярвате, господарю мой — продължи жрецът, — че в коридорите на Лабиринта аз ще бъда в по-голяма безопасност, отколкото вие в своята държава...

— Но тъмнината... тъмнината!... И стените, които не можеш да пробиеш, и дълбочината, и тия стотици пътища, по които човек ще се заблуди... Повярвай ми, Самету: борбата с хората е играчка, но борбата с тъмнината и тайнствеността е страшно нещо!...

Самету се усмихна.

— Ваше величество — отвърна той — не знае нищо за моя живот... На двадесет и пет години аз бях жрец на Озирис...

— Ти? — учуди се Рамзес.

— Аз. И ще ви кажа защо преминах да служа на Сет. Изпратиха ме на Синайския полуостров, за да по-строю там малък параклис за

минните работници. Строежът продължи шест години. Аз имах много свободно време, та скитах из планините и посещавах пещерите.

Какво ли не видях аз там!... Коридори, дълги колкото да ходиш по няколко часа; тесни входове, през които трябваше да се пълзи по корем; толкова огромни стаи, че във всяка от тях би могло да се помести цяло светилище. Също подземни реки и езера, сгради от кристали, съвсем тъмни пещери, в които не можех да видя дори собствената си ръка, или пък толкова светли, сякаш в тях грееше второ слънце...

Колко пъти ми се случваше да се объркам в неизброимите проходи, колко пъти ми угасва факелът, колко пъти се подхлъзвах в невидима пропаст!... Случваше се да прекарам по няколко дни в подземията, като се хранех с печен ечемик и лижех влагата от мокрите скали, без да съм уверен, че ще се върна на белия свят.

Затова пък добих опит, погледът ми се изостри и дори обикнах тия пъклени места. И днес ми става смешно, като си помисля за детинските скривалища на Лабиринта... Човешките сгради са къртичини пред неизмеримите постройки, издигнати от тихите и невидими духове на земята.

Но веднъж попаднах на нещо страшно, което ме накара да променя службата си.

На запад от Синайските мини са скупчени клисури и планини, в които често се разнасят подземни гръмотевици, земята трепери, а понякога се виждат и пламъци. Воден от любопитство, аз отидох там за по-дълго време, започнах да търся и благодарение на една незначителна пукнатина открих цяла верига грамадни пещери, под сводовете на които би могла да се побере най-голямата пирамида.

Като скитах така там, до мене достигна много силен дъх на гнило, който беше толкова неприятен, че поисках да избягам. Но си наложих и влязох в пещерата, откъдето идваше тоя дъх, и видях...

Благоволете, господарю, да си представите човек, чиито крака и ръце са два пъти по-къси от нашите, но пък са дебели, нестройни и свършват с животински нокти. Прибавете на тая фигура широка, отстрани сплескана опашка, нарязана отгоре като гребен на петел; добавете й много дълга шия, а на нея — кучешка глава. Най-сетне облечете това чудовище с ризница, покрита на гърба със завити бодли...

Сега помислете, че тая фигура стои на крака, като се е опряла с ръце и гърди на скалата.

— Нещо много грозно — намеси се фараонът. — Аз веднага бих го убил...

— То не беше грозно — каза жрецьт и потрепера. — Защото помислете, господарю, че това чудовище беше високо като обелиск...

Рамзес XIII направи жест на недоволство.

— Саменту — каза той, — струва ми се, че ти си посещавал такива пещери насън.

— Кълна ви се, господарю, в живота на децата си — извика жрецьт, — че казвам истината!... Така е, това животно с кожа на гадина, покрито с бодлива ризница, легнало на земята, можеше да има заедно с опашката около петдесет крачки дължина... Въпреки страха и отвращението аз се връщах няколко пъти в бърлогата му и го разглеждах най-внимателно...

— Значи, то бе живо?

— Не. То беше вече труп, много стар, но запазен като нашите мумии... Пазеше го това, че въздухът беше много сух, а може би и земни соли, които не познавам. Това беше моето последно откритие — продължи Саменту. — Не влизах повече в пещерите, по-дълго размишлявах. „Озирис — казвах си — създава големи същества: лъвове, слонове, коне, а Сет ражда змии, прилепи, крокодили... Чудовището, което видях, е навярно творение на Сет; а понеже надвишава по размери всичко, което познавам под слънцето, значи, че Сет е по-силен бог от Озирис.“

Тогава повярвах в Сет и като се върнах в Египет, прехвърлих се в неговото светилище. А когато разказах на жреците за своето откритие, те ми обясниха, че знаят извънредно много такива чудовища.

Саменту пое дъх и продължи:

— Ако някога ваше величество поиска да посети нашето светилище, ще ви покажа в гробовете странни и страшни същества: гъски с глави на гущер и с крила на прилеп, гущери, които приличат на лебеди, но са по-големи от щрауси, крокодил, три пъти по-дълъг от тия, които живеят в Нил, жаби, големи като кучета... Това са или мумии, или скелети, намерени в пещерите и пазени в нашите гробници. Населението мисли, че ние ги почитаме, а всъщност само изучаваме какви са и пазим да не се разпаднат.

— Ще ти повярвам, когато сам видя — отвърна фараонът. — Но кажи ми, откъде са се взели такива същества в пещерите?...

— Господарю — каза жрецът, — светът, в който живеем, много пъти се е изменял. В самия Египет дори намираме развалини на градове и на светилища, зарити дълбоко в земята. Било е време, когато Долен Египет е представлявал морски залив, а Нил е текъл по цялата широчина на нашата долина. Още по-отдавна тук, където се намира държавата ни, е било море... А нашите прадеди са населявали местата, които днес са погълнати от западната пустиня...

В още по-стари времена, преди десетки хиляди години, не е имало хора като нас, но същества, прилични на маймуни, които обаче умеели да строят колиби, да поддържат огън, да се бият с тояги и камъни. Тогава не е имало нито коне, нито волове, а слоновете, носорозите и лъвовете са превишавали по големина три, дори четири пъти днешните си наследници.

Но и грамадните слонове не са най-старите чудовища. Преди тях са живеели огромни влечуги, които са летели, плавали и ходели. Преди тях пък на тоя свят е имало само охлюви и риби, а още по-преди — само растения, но такива, каквито днес вече няма...

— А още по-рано? — попита Рамзес.

— Още по-рано земята е била пуста и празна и духът божи се е носел над водата.

— Чувал съм нещо за това — каза фараонът, — но няма да повярвам, докато не ми покажеш мумиите на чудовищата, които се намират във вашето светилище.

— Позволете, ваше величество, да довърша разказа си — каза Самету. — Та когато в Синайските пещери видях тоя грамаден труп, обзе ме такъв страх, че няколко години не бих влязъл в никаква пещера. Но когато жреците на Сет ми обясниха откъде са се взели тия странни същества, страхът ми изчезна, а любопитството ми се засили. И днес за мене няма по-приятно развлечение от това да скитам из подземия и да търся пътища в тъмнина. Затова Лабиринтът няма да ми създаде повече усилия, отколкото разходката из царската градина.

— Самету — каза господарят, — аз ценя извънредно много твоята свръхчовешка смелост и мъдрост. Ти ми разказа толкова интересни неща, че мене наистина ме обзе желание да разгледам

пещерите и може би някога ще замина заедно с тебе за Синайския полуостров.

В същото време обаче аз се боя дали ще се справиш с Лабиринта и за всеки случай ще свикам съвет на египтяните, за да ме упълномощят да използвам съкровището.

— Това не пречи — отвърна жрецът. — Но и моята работа ще бъде необходима, понеже Мефрес и Херхор няма да се съгласят да предадат съкровището.

— А ти сигурен ли си, че ще успееш?... — упорито питаше фараонът.

— Откак Египет съществува — убеждаваше го Саменту, — не е имало човек, който да е притежавал толкова средства за победа в тая борба, която за мене не е дори борба, а развлечение.

Едни се плашат от тъмнината, която аз обичам и дори виждам в нея. Други не могат да намират посоката между многобройните стаи и коридори, което за мене е много лесно. Трети не знаят тайните как да отварят скрити врати, с които аз съм запознат.

И ако нямах нищо повече от това, което изброих, пак за месец или два щях да открия пътя в Лабиринта. Но притежавам и подробен план на тия проходи, зная и думите, които ще ме преведат от зала в зала. Какво тогава може да ми попречи?...

— И все пак в дъното на сърцето ти се спотайва съмнение: ти се уплаши от офицера, който ти се сторило, че върви след тебе...

Жрецът вдигна рамене.

— Аз не се боя от никого и от нищо — отвърна той спокойно, — само съм предпазлив. Предвиждам всичко и дори предвиждам, че ще ме уловят...

— Тогава те чакат страшни мъки!... — прошепна Рамзес.

— Никакви. Просто от подземиято на Лабиринта ще си отворя вратата към страната, където цари вечна светлина.

— И няма ли да чувствуваш недоволство от мене?

— За какво?... — попита жрецът. — Аз искам да стигна до велика цел: да заема в държавата мястото на Херхор...

— Заклевам се, че ще го заемеш!...

— Ако не загина — отвърна Саменту. — А понеже до върховете на планините се стига, като се върви край пропасти, какво значение

може да има това, че вървейки, може да подхлъзна крак и да падна? Вие, господарю, ще се заемете със съдбата на децата ми.

— Тогава върви — каза фараонът. — Ти си достоен да бъдеш мой пръв помощник.

---

[1] Автентично. — Б. а. ↑

[2] Староегипетска максима. — Б. а. ↑

[3] Староегипетска максима. — Б. а. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Като напусна Абидос, Рамзес XIII замина с кораб нагоре по реката до градовете Тан-та-рен и Канех, които се намират почти един срещу друг: единият на източния, другият — на западния бряг на Нил.

В Тан-та-рен имаше две прочути неща: езеро, в което отглеждаха крокодили, и светилище на Хатор с висше училище. Тук изучаваха медицина, религиозно пение, богослужение и астрономия.

Фараонът посети и двете места. Той се ядоса, когато го накараха да гори благовония пред свещените крокодили, които смяташе за смрадливи и глупави гадини. А когато през време на жертвоприношението един от тях се измъкна доста напред и хвана със зъби дрехата на владетеля, Рамзес така го удари по главата с бронзовата лъжица, че животното затвори за миг очи и разпери крайници; после се отдръпна и влезе във водата, сякаш разбра, че младият фараон не обича интимности дори от страна на боговете.

— Дали не извърших светотатство? — попита Рамзес първожреца.

Сановникът погледна изпод око да не би някой да подслушва и отвърна:

— Ако знаех, ваше величество, че ще му принесете такава „жертва“, щях да ви поднеса тояга, а не кадилница. Тоя крокодил е най-непоносимото животно в цялото светилище... Веднъж грабна едно дете...

— И го изяде?...

— Родителите бяха доволни!... — каза жрецът.

— Кажи ми — попита фараонът, след като помисли, — как вие, умни хора, можете да почитате животни, които, от друга страна, когато няма поклонници, налагате с тояги?...

Първожрецът се огледа още веднъж и като видя, че наблизко няма никого, отговори:

— Навярно вие, владетелю, не ще подозирате изповедниците на единия бог, че вярват в светостта на животните... Това, което се върши, се прави за тълпата... Бикът Апис, който уж жреците почитат, е най-

прекрасният бик в цял Египет и поддържа расата на нашите говеда. Ибисите и щъркелите чистят от мърша нашите полета; благодарение на котките мишките не унищожават зърнените ни запаси, а благодарение на крокодилите имаме добра вода в Нил; без тях ние бихме се тровили от нея... В това време лекомисленото и невежо простолудие не разбира ползата от тия животни и би ги унищожило в течение на една година, ако не бихме ги запазили чрез религиозните обреди. Ето това е тайната на нашите светилища, предназначени за животни, и на нашите богослужения към тях. Ние почитаме това, което населението трябва да пази, защото има полза от него.

В светилището на Хатор фараонът премина бързо през дворовете на медицинското училище и без особен ентусиазъм изслуша хороскопа, който му съставиха астролозите. А когато жрецът-астроном му показва златното табло, на което беше нарисувана небесната карта, владетелят попита:

— Колко често се сбъдват предсказанията, които прочитате по звездите?

— Понякога се сбъдват.

— А ако предсказвахте на хората по дърветата, камъните или течението на водата, пак ли щеше да се сбъдва?

Първожрецът изпадна в трудно положение.

— Нека ваше величество не ни смята за измамници. Ние предсказваме на хората бъдещето им, защото то ги интересува и защото, честно казано, астрономията ги привлича само с това.

— А вас с какво ви привлича?

— Ние познаваме положението и движението на звездите по небесния свод...

— Каква полза ще принесе това някому?...

— Ние сме принесли значителни услуги на Египет. Ние му сочим главните посоки, според които се издигат постройките и се копаят каналите. Без помощта на нашата наука корабите, които плават по морето, не биха могли да се отдалечават от бреговете. Най-сетне ние изработваме календара и изчисляваме бъдещите явления по небето. Ето и сега наскоро ще имаме затъмнение...

Но Рамзес вече не го слушаше; обърна се и излезе.

„Как може — мислеше фараонът — да се издигат светилища за такива детски развлечения, а на това отгоре резултатите да се дълбаят

на златни табла?... Светите мъже вече не знаят за какво да се заловят от безделие!...”

Като прекара кратко време в Тан-та-рен, владетелят се прехвърли отвъд Нил, в град Канех.

Там нямаше прочути светилища, крокодили и златни табла със звезди. Вместо това процъфтяваха гърнчарството и търговията. От този град два пъти водеха до Червеноморските пристанища Косеир и Беренице, а трети за порфирените планини, откъдето докарваха статуи и едър строителен камък.

Канех беше пълен с финикийци, които посрещнаха владетеля с небивало въодушевление и му поднесоха в дар разни скъпоценности на стойност десет таланта.

Въпреки това фараонът остана само един ден в Канех; от Тива му съобщиха, че достопочтената мумия на Рамзес XII се намира вече в двореца Луксор и чака за погребение.

По онова време Тива беше грамаден град и заемаше повърхност около дванайсет квадратни километра. Там се намираше най-голямото светилище на Амон в Египет, както и много обществени и частни сгради. Главните улици бяха широки, прави и покрити с каменни плочи, по бреговете на Нил минаваха булеварди, сградите бяха четириетажни и пететажни.

Понеже всяко светилище и всеки дворец имаше грамадна порта с пилони, наричаха Тива „градът със стоте порти“. Всъщност това беше, от една страна, град със силно развити занаяти и търговия, а от друга — като че праг към вечността, защото по хълмовете и между хълмовете на западния бряг на Нил се намираха безброй жречески, господарски и царски гробници.

Това свое великолепие Тива дължеше на двама фараони: Аменофис III или Мемнон, който намерил „глинен град, а оставил каменен“, и на Рамзес II, който довършил и разширил постройките, започнати от Аменофис.

Южно от града, на източния бряг на Нил, се намираше цял квартал от грамадни царски постройки: дворци, вили, храмове, върху развалините на които и до днес се издига градчето Луксор. В този квартал останките на фараона очакваха последната церемония.

Когато Рамзес XIII пристигна, цяла Тива излезе да го посрещне; в къщите останаха само старци и хроми, а из уличките — крадци...

Тук за пръв път народът разпрегна колесницата на фараона и почна да я тегли сам. Пак тук фараонът за пръв път чу викове и укори срещу жреците, което го зарадва, а също и молби, всеки седми ден да бъде празник; това направи впечатление на владетеля. Той желаше да даде такъв подарък на трудещите се египтяни, но не мислеше, че намеренията му са станали толкова известни и че народът чака да бъдат изпълнени.

Пътуването на разстояние една миля продължи няколко часа през плътно притискаща се тълпа. Колесницата на фараона се спираше много често сред множеството и не можеше да тръгне, преди гвардията на негово величество да вдигне тия, които лежаха проснати на земята.

Като стигна най-сетне до дворцовите градини, където зае една от по-малките вили, фараонът беше толкова уморен, че тоя ден отказа да се занимава с държавните работи. На другия ден изгори благовония пред мумията на баща си, която се намиреше в главния дворец, и каза на Херхор, че тялото може да бъде пренесено в гробниците. Това обаче не стана веднага.

От двореца покойникът беше внесен в светилището на Рамзес, където почива едно денонощие. После с голяма тържественост мумията бе пренесена в светилището на Амон Ра.

Подробностите на погребалния обред бяха същите, както в Мемфис, но несравнимо по-тържествени.

Царските дворци, които се намираха в южната част на града на десния бряг на Нил, бяха свързани със светилището на Амон Ра в северната част на града с единствен по рода си път. Този път представляваше алея, дълга два километра, много широка, по която не само растяха грамадни дървета, но имаше и два реда сфинксове. Едни от тях бяха с лъвски тела и човешки глави, други — с овнешки глави. По пътя имаше няколкостотин такива статуи.

От двете страни на алеята се бяха струпали безбройни тълпи народ от Тива и околностите, а по средата на пътя бавно се движеше погребалното шествие. Напред вървяха музиките на различни полкове, групи оплаквачки, хорове от певци, всички занаятчийски и търговски цехове, пратеници на няколко десетки номеса със своите богове и отличителни знаци, представители на двадесетина народа, които

поддържаха връзки с Египет... И отново музика, оплаквачки и жречески хорове.

И тоя път мумията на фараона се намираше в златна лодка, но несравнимо по-скъпа от тая в Мемфис. Колата, която я возеше, беше впрегната в осем чифта бели волове, тя беше два етажа висока и почти се губеше под купищата венци, букети, щраусови пера и скъпоценни тъкани. Обграждаха я гъсти кълба дим от благовония, което създаваше впечатление, че Рамзес XII се показва на своя народ вече като бог, в облаци.

От пилоните на всички тивански храмове се чуваха звуци, подобни на гръмотевици, както и мощни, траурни удари на бронзови гонгове.

Въпреки че алеята на сфинксовете беше свободна и широка, макар че шествието се ръководеше от египетски военачалници, следователно ставаше при най-голям ред, все пак, за да премине тия два километра, които отделяха двореца от храма на Амон, бяха необходими три часа.

Едва когато мумията на Рамзес XII беше внесена в светилището, Рамзес XIII излезе от двореца на златна колесница, теглена от два буйни коня. Като видя любимия си владетел, народът, който стоеше край алеята и през време на процесията се бе държал спокойно, огласи всичко наоколо с такива силни възгласи, че заглушиха гръмотевиците и звуците от върховете на храмовете.

Дойде момент, когато въодушевеното простолудие поиска да изтича напред алеята и да заобиколи владетеля. Но със знак на ръката Рамзес спря това живо наводнение и попречи на светотатството.

В продължение на около петнадесет минути фараонът измина пътя и застана пред огромните пилони на най-великолепното светилище в Египет.

Както Луксор беше цял квартал от царски дворци в южната част на града, така Карнак представляваше квартал на боговете в северната част. А центърът на Карнак беше светилището на Амон Ра.

Самата сграда на храма заемаше повече от двадесет декара повърхност, а градините и езерата, които я заобикаляха — над двеста и двадесет декара. Пред храма се издигаха два пилон, високи по десет етажа. Дворът, заобиколен от аркада, заемаше към единадесет декара, а колонната зала, в която се бяха събрали привилегированите съсловия,

беше голяма пет и половина декара. Това не беше сграда, а цял квартал.

Тая зала, или хипостилът, имаше повече от сто и петдесет крачки дължина и седемдесет и пет ширина, а таванът ѝ се подпираше от сто и петдесет и четири колони. От тях дванадесетте средищни имаха по петнадесет крачки обиколка и пет-шест етажа височина!...

Статуите, сложени на различни места из храма, край пилоните и около свещеното езеро, бяха с пропорции, съответстващи на огромния храм.

Пред грамадната порта достойният Херхор — първожрец на това светилище — очакваше фараона. Заобиколен от цял щаб жреци, той поздрави почти гордо владетеля, а когато гореше пред него благовония, не го гледаше. После заведе фараона през двора в хипостила и даде заповед да бъдат пуснати делегациите в светилището.

По средата на хипостила се намираше лодката с мумията на умрелия владетел, а от двете ѝ страни, един срещу друг — два еднакво високи трона. На единия седна Рамзес XIII, заобиколен от генералите и номарсите, на другия — Херхор, обкръжен от жреците. После първожрецът Мефрес подаде на Херхор короната на Аменхотеп и младият фараон видя за втори път върху главата на Херхор златната змия, символ на царската власт.

Рамзес побледня от гняв и помисли:

„Дано не става нужда да ти смъквам уреуса заедно с главата!...“

Но мълчеше, защото знаеше, че в това най-голямо египетско светилище Херхор е господар и владетел, равен на боговете, едва ли не по-висш от самия фараон.

Докато населението изпълваше двора, а зад пурпурната завеса, която отделяше останалата част на храма на смъртните, звучаха арфи и тихо пеене, Рамзес разглеждаше залата. Цялата гора от грамадни колони, покрити отгоре додолу с рисунки, тайнственото осветление, таванът, увиснал някъде под небето, всичко това му направи угнетяващо впечатление.

„Какво значи — помисли той — да спечелиш битката при Содовите езера?... Да построиш такава сграда — това се казва дело!... И ето, те са построили...“

В тоя момент Рамзес почувствува мощта на жреческото съсловие. Нима той, неговата войска, дори целият народ биха могли да

съборят това светилище?... А щом е трудно да се справи със сградата, няма ще бъде по-лесно да усмири нейните строители?...

Тия неприятни разсъждения прекъсна гласът на първожреца Мефрес.

— Ваше величество — говореше старецът, — вие, предостойни доверенико на боговете (тук той се поклони на Херхор), вие, номарси, писари, рицари и народе! Предостойният първожрец на това светилище, Херхор, ви повика, за да преценим по стар обичай земните постъпки на починалия фараон и да му откажем или признаем правото на погребение...

Гняв нахлу в главата на фараона. Не стига, че така го пренебрегват на това място, но се осмеляват и да разглеждат делата на баща му, да решават дали да го погребат, или не!...

Но той се успокои. Това беше само формалност, и то стара колкото египетските династии. Не ставаше дума да съдят, а да похвалят умрелия.

По знак, даден от Херхор, първожреците седнаха на столчета. Но нито номарсите, нито генералите, които обкръжаваха трона на Рамзес, седнаха: за тях нямаше столове.

Фараонът запомни и това унижение; но той така се владееше вече, че не можеше да се познае дали е забелязал пренебрежението към неговите приближени.

В това време свети Мефрес обсъждаше живота на умрелия владетел.

— Рамзес XII — говореше той — не е извършил нито един от четиридесет и двата греха, затова съдът на боговете ще издаде за него благоприятна присъда. А понеже благодарение на изключителната грижливост на жреците мумията на фараона е снабдена с всички амулети, молитви, предписания и заклинания, няма никакво съмнение, че умрелият фараон е вече в жилището на боговете, седи до Озирис и сам е Озирис. Божествената същност на Рамзес XII се разкри още през земния му живот. Той царува повече от тридесет години, даде на народа дълъг мир и построи или довърши много храмове. Освен това сам беше първожрец и надминаваше по благочестие най-благочестивите жреци. През неговото царуване главната грижа беше да се почитат боговете и да се издига свещеното жреческо съсловие. Затова небесните сили го обичаха, а едно от таванските божества,

Хонсу, благоволи, по молба на фараона, да се отправи за страната Бухтен и там изгони злия дух от царската дъщеря.

Мефрес пое дъх и продължи:

— Като ви доказах, ваши достойнства, че Рамзес XII беше бог, ще попитате защо това висше същество слезе на египетската земя и прекара няколко десетки години в нея?

Целта му беше да оправи света, който е много разпуснат поради упадъка на вярата.

Защото кой днес се занимава с благочестие, кой мисли да изпълнява волята на боговете?

В далечния север виждаме големия асирийски народ, който вярва само в силата на меча и вместо да се занимава с мъдрост и богослужение, покорява народите. По-близо до нас са финикийците, чийто бог е златото, а богослужението — измамата и лихвата. А другите народи, като хетите на изток, либийците на запад, етиопците на юг и гърците — на Средиземно море, са варвари и разбойници. Вместо да работят, те крадат, а вместо да изучават мъдростта, пият, играят на кости или спят като отруден добитък.

На света има само един народ, истински набожен и мъдър — египетският; но вижте какво става тук.

Поради нахлуването на чужденците, лишени от вяра, религията у нас западна. Благородниците и сановниците на чаша вино се подиграват с боговете и с вечния живот, а простолюдието оплесква с кал свещените статуи и не принася дарове на светилищата.

Благочестието е заместено с разкош, мъдростта — с разпуснатост. Всеки иска да носи грамадни перуки, да се маже с редки благовония, да има златоткани ризи и престилки, да се кичи с огърлици и гривни, със скъпоценни камъни. Пшеничната питка вече не му стига: той иска сладкиши с мляко и мед; с пивото мие краката си, а жаждата гаси с чуждестранни вина.

Затова всички благородници задлъжняха, а населението бият и претоварват с работа, ту тук, ту там почнаха да избухват бунтове. Какво казвам: ту тук, ту там?... От известно време благодарение на някакви тайнствени подбудители из цял Египет се чуват възгласи:

„Дайте ни след всеки шест дни почивка!... Не ни бийте без съд!... Дайте ни по една леха земя в собственост!...“

Това е указание, че нашата държава отива към провал и трябва да се намери спасение... А спасението е само в религията, която ни учи, че народът трябва да работи, светите мъже, които знаят волята на боговете, трябва да му сочат пътя, а фараонът и неговите сановници да бдят работата да се върши добросъвестно.

Това ни учи религията; по тия принципи управляваше държавата равният на боговете Озирис-Рамзес XII. И ние, първожреците, като признаваме неговата набожност, ще издълбаем следния надпис на гроба му и в светилищата:

„Вол Хор, силен Апис, обединител на короните на царството, златен ястреб, управляващ със сабя, победител на девет народа, цар на Горен и Долен Египет, владетел на двата свята, син на слънцето Амен-мен-Рамзес, любимец на Амон Ра, господар и владетел на Тиваида, син на Амон Ра, осиновен от Хор, а заченат от Хормах, цар на Египет, владетел на Финикия, повелител на девет народа.“^[1]

Когато присъстващите одобриха с възгласи това предложение, иззад завесата изтичаха танцьорки и изпълниха пред саркофага свещен танц, а жреците запалиха благовония. После снеха мумията от лодката и я внесоха в олтара на Амон, където Рамзес XIII нямаше право да влиза.

Скоро богослужението свърши и събраните напуснаха светилището.

Като се връщаше в двореца Луксор, младият фараон беше така потънал в мисли, че почти не забелязваше неизброимото множество и не чуваше неговите възгласи.

„Не мога да мамя собственото си сърце — каза си Рамзес. — Първожреците се отнасят с пренебрежение към мене, което не се е случвало досега на никой фараон; нещо повече, те дори ми сочат по какъв начин мога да спечеля благоволенieto им. Те искат да управляват държавата, а аз да следя за изпълнението на заповедите им... Но ще бъде другояче: аз ще заповядвам, а вие трябва да изпълнявате. Или ще загина, или ще сложа върху вратовете ви моя царски крак...“

Два дни мумията на Рамзес XII стоя в светилището на Амон Ра на такова божествено място, че дори първожреците, с изключение на Херхор и Мефрес, не можеха да влизат там. Пред умрелия светеше само една лампа, пламъкът на която беше подклаждан по някакъв

странен начин и никога не гаснеше. Над умрелия се издигаше символът на душата, ястреб с човешка глава. Дали това беше машина, или наистина живо същество, това никой не знаеше. Едно беше сигурно, че жреците, които бяха имали смелостта да погледнат крадешком зад завесата, видели, че това същество висело във въздуха без подпора и при това движело уста и очи.

Настана време церемонията на погребението да продължи и златната лодка да понесе умрелия вече към отвъдната страна на Нил. Най-напред обаче тя премина по главната улица на Тива, обкръжена от грамадна свита: жреци, оплаквачки, войска и население, сред дим от благовония, музика, плач и пение.

Главната улица на Тива като че ли беше най-хубавата улица в египетската държава: широка, гладка, със засадени дървета по нея. Четириетажните и дори пет-етажните сгради по нея бяха покрити отгоре додолу с мозайка или с разноцветни барелефи. Затова на тия сгради сякаш бяха окачени грамадни пъстри килими и като че ли бяха покрити с колосални картини, представящи работата на търговците, занаятчиите, моряците, а също и далечни страни и хора.

С една дума, това не беше улица, а по-скоро безкрайна галерия от картини, варварски като рисунки, ярки по багри.

Погребалното шествие се придвижи около два километра от север на юг. Близко до средата на града то се спря, а после зави на запад, към Нил.

На това място сред реката се намираше голям остров, към който водеше мост, построен върху лодки. За да не се случи някое нещастие, генералите, които командуваха процесията, още веднъж строиха шествието, като нареждаха хората по четирима и им заповядаха да се движат много бавно и да избягват да стъпват ритмично. За тая цел музиките, които вървяха начело, свиреха песни с различен такт.

След няколко часа процесията премина първия мост, после острова, после втория мост и се намери на левия, западния бряг на Нил.

Ако източната половина на Тива може да се нарече град на боговете и на царете, то западната беше квартал на гробищни светилища и на гробници.

Шествието се движеше от Нил към хълмовете по средищния път. На юг от тоя път се издигаше светилище в памет на победата на Рамзес

III; стените на това светилище бяха покрити с рисунки, които изобразяваха победените народи: хети, аморейци, филистимяни, етиопци, араби и либийци. Малко по-долу се издигаха две гигантски статуи на Аменхотеп II, височината на които, макар че изобразяваха владетеля седнал, отговаряше на пет етажа. Една от тия статуи се отличавахе с чудна особеност: когато лъчите на изгряващото слънце я докоснеха, издаваше звуци като арфа, струните на която се късат.

Още по-близо до пътя, все от лявата му страна, се намираше Рамесему — не особено голямо, но великолепно светилище на Рамзес II. Преддверието му пазеха четири изправени статуи с царските отличия в ръце. А на двора също се издигаше статуя на Рамзес II, висока четири етажа.

Пътят продължаваше да върви с лек наклон все нагоре и все по-ясно се виждаха стръмните възвишения, с дупки като сунгер: това бяха гробовете на египетските сановници. При входа за тях, между стръмните скали, се издигаше крайно своеобразното светилище на царица Хатасу. Тая сграда имаше четиристотин и петдесет крачки дължина. От заобиколения със стени двор се влизаше по стъпала в друг двор, обкръжен от колони, под който имаше подземен храм. А от двора с колоните пак по стъпала се влизаше в храм, изсечен в скала, под която имаше подземия.

Така светилището имаше два етажа: по-нисък и по-висок; всеки от тия етажи се делеше на горна и долна част. Стълбищата бяха грамадни и вместо парапет имаха две редици сфинксове; пред всяко стълбище стояха на стража по две статуи в седнало положение.

От светилището на Хатасу започваше мрачна теснина, която водеше от гробовете на сановниците до царските гробници. А между тия два квартала се намираше изсеченият в скалата гроб на първожреца Ретеменхоф; стаите и коридорите на тая гробница заемаха около единадесет декара повърхност под земята.

Пътят в теснината ставаше толкова стръмен, че хората трябваше да помагат на воловете, които теглеха погребалната лодка, като я тикат. Шествието се движеше сякаш по корниз, изсечен в скалата, най-сетне се спря на просторна площадка, петнадесетима етажа над дъното на теснината.

Тук се намираше вратата на подземната гробница, която фараонът си беше строил през тридесетте години царуване. Тоя гроб

представляваше цял дворец със стаи за господаря, семейството му и прислугата, с трапезария, спалня и баня, с параклиси, посветени на различни божества, и най-сетне — кладенец, на дъното на който се намираше малка стаичка, където щеше да почива навеки мумията на фараона.

При блясъка на ярките факли се виждаха стените на всички стаи, покрити с молитви и картини, които изобразяваха всичките дела, занимания и развлечения на покойния: лов, строежи на светилища и канали, триумфални шествия, тържества в чест на боговете, сражения на войската с неприятели, народа по време на работа.

Но не само това. Стаите бяха не само пълни с различни вещи, съдове, колесници, оръжия, цветя, месо, сладкиши, вино, но в тях имаше и много статуи. Това бяха скулптури на Рамзес XII, жреците му, министрите, жените, войниците и робите. Господарят и на оня свят не може да мине без скъпи вещи, изискана храна и верни служители.

Когато погребалната лодка се спря пред входа на гроба, жреците извадиха царската мумия от саркофага и я сложиха на земята, опряна с гръб о скалата. Тогава Рамзес XIII запали пред останките на баща си благовония, а царица Никторис прегърна мумията за шията и заговори с плач:

— „Аз съм твоята сестра, твоята жена Никторис, не ме напускай, о, велики! Нима ти, добри ми татко, желаеш да се отдели от тебе? Но ако аз си отида и ти останеш сам, нима ще има някой с тебе...“^[2]

В тоя миг първожрецът Херхор запали благовония пред мумията, а Мефрес изля вино и каза:

— „На твоя двойник принасяме това, Озирис-Мер-амен-Рамзес, владетелю на Горен и Долен Египет, чийто глас се слуша от великия бог...“

После се обадиха оплаквачките и жреческите хорове:

Хор I. „Оплаквайте се, оплаквайте, плачете, плачете, плачете безкрай, толкова високо, колкото можете...“

Оплаквачки. О, достойни друмниче, който насочваш крачките си към земята на вечността, колко бързо те изтръгват от нас!...

Хор II. Колко красиво е това, което се прави за него! Понеже той обичаше много Хонсу от Тива, бог му позволи да стигне до запад, в света на поколения от негови слуги.

Оплаквачки. О, ти, който беше заобиколен от толкова слуги, ще бъдеш сега в земята, която ти налага самота... Ти, който имаше тънки дрехи и обичаше чисто бельо, ще лежиш сега във вчерашното си облекло!...

Хор I. В мир, в мир в страната на залеза, о господарю наш, върви в мир... Ние ще те видим отново, когато дойде денят на вечността, защото ти отиваш в страната, която събира в себе си всички хора.“^[3]

Започнаха последните церемонии.

Докараха един вол и една антилопа, които трябваше да бъдат убити от Рамзес XIII, но ги закла неговият заместник пред боговете, първожрецът Сем. Низшите жреци бързо очистиха и нарязаха животните, след което Херхор и Мефрес взеха бутовете им и ги допряха едно след друго до устата на мумията. Но мумията не искаше да яде, защото не беше още съживена и устата ѝ беше затворена.

За да премахне тази пречка, Мефрес се изми със светена вода и покади с благовония и стипца, като говореше:

— „Ето го моя баща, ето го Озирис-Мер-амен-Рамзес. Аз съм твой син, аз съм Хор, идвам при тебе, за да те очистя и да те съживя... Сглобявам наново костите ти, споявам това, което беше пресечено, защото аз съм Хор, отмъстител за моя баща... Ти сядаш на трона на Ра и заповядваш на боговете. Защото ти си Ра, който произхожда от Нут, която всяка сутрин ражда Ра, който всеки ден ражда Мерамен-Рамзес, както Ра.“^[4]

Като говореше така, първожрецът докосваше с амулети устата, гърдите, ръцете и краката на мумията.

Сега отново се обади хорове.

Хор I. „Озирис-Мер-амен-Рамзес отсега нататък ще яде и пие всичко, което ядат и пият боговете. Той сяда на тяхното място, здрав е и силен като тях...

Хор II. Той има сили във всичките си органи; не обича да е гладен, а да не може да яде, да е жаден, а да не може да пие.

Хор I. О, богове, дайте на Озирис-Мер-амен-Рамзес хиляди-хиляди делви вино, хиляди облекла, хлябове и волове...

Хор II. О, вие, които живеете на земята и ще трябва да минете през тук, ако животът ви е мил, а смъртта отвратителна, ако желаете вашите достойнства да преминат върху потомството ви, четете тая молитва за погребания тук покойник...

Мефрес. О, вие, големци, вие, пророци, вие, князе, писари и фараони, вие, други хора, които в продължение на милион години ще дойдете след мене, ако някой от вас сложи на мястото на моето своето име, бог ще го накаже с унищожение на тая земя...“^[5]

След това заклинание жреците запалиха факли, взеха мумията на фараона и я сложиха отново в ковчега, заедно с ковчега в каменния саркофаг, очертанията на който имаха човешки форми. После въпреки виковете, отчаянието и съпротивата на оплаквачките, пренесоха тоя грамаден товар в гробницата.

Като преминаха при светлината на факлите няколко коридора и стаи, те се спряха в една, където се намираше кладенецът. Тука спуснаха саркофага в отвора и после сами влязоха в долните подземия. Там настаниха саркофага в тясната стаичка и бързо зазидаха отвора така, че дори най-опитното око да не открие входа за гроба. После се върнаха горе и също така внимателно зазидаха входа за кладенеца.

Всичко това жреците направиха сами, без свидетели, така добре, че мумията на Рамзес XII почива до ден-днешен в тайното си жилище, запазена както от крадци, така и от съвременното любопитство. В течение на двадесет и девет века много царски гробници бяха поругани, но тая остана непобутната.

Докато една група жреци зазиждаше останките на благочестивия фараон, друга група освети подземните стаи и покани живите на пиршество.

В трапезарията влязоха: Рамзес XIII, царица Никторис, първожреците Херхор, Мефрес и Сем, както и двадесетина цивилни и военни сановници. По средата на стаята бяха сложени маси, отрупани с храна, вино и цветя, а до стената — издялана от порфир статуя на умрелия владетел. Той сякаш гледаше присъстващите и с меланхолична усмивка ги канеше да ядат.

Пиршеството започна със свещен танц, съпроводен от песента на една от най-висшите жрици:

— „Използвайте дните на щастието, защото животът продължава само един миг... Използвайте щастието, защото, като влезете в гроба, там ще останете навеки, през времетраенето на всеки ден!...“^[6]

След жрицата един пророк заговори с напевен глас и при акомпанимента на арфи:

— „Светът постоянно се изменя и обновява. Това е мъдро нареждане на съдбата, достойно за удивление решение на Озирис — че докато с течение на времето тялото се похабява и гине, след него остават други тела...

Фараоните, тия богове, които са били преди нас, почиват в своите пирамиди; мумиите и двойниците им останаха. При все че дворците, които те построиха, не се намират вече на някогашните си места, изобщо ги няма...

Затова не се поддавай на отчаяние, но се отдай на своите желания и щастие и не изхабявай сърцето си, докато не дойде за тебе денят, когато ще молиш, а Озирис, богът, чието сърце вече не бие, ще пожелае да изслуша молбите ти...

Тъгата на целия свят няма да върне щастието на човека, който лежи в гроба; използвай дните на щастието и не бъди ленив в радостта. Наистина няма човек, който би могъл да вземе със себе си своите блага в другия свят — наистина няма човек, който би отишъл там и би се върнал!...“^[7]

Пиршеството се свърши и достойните събрани, след като покадиха още веднъж статуята на умрелия, тръгнаха обратно за Тива. В храма при гробницата останаха само жреци, за да принасят редовно жертва на господаря, както и стража, която да пази гроба от светотатствените покушения на крадците.

От тоя миг Рамзес XII остана сам в тайната си стая. През едно малко, скрито в скалата прозорче до него едва достигаше здрач; вместо щраусови пера над повелителя шумоляха крилата на огромни прилепи; вместо музика нощем се разнасяха жални виения на хиени и понякога мощен глас на лъв, който от своята пустиня поздравяваше фараона в гроба.

---

[1] Автентичен надгробен надпис. — Б. а. ↑

[2] Автентично. — Б. а. ↑

[3] Автентично. — Б. а. ↑

[4] Автентично. — Б. а. ↑

[5] Автентично. — Б. а. ↑

[6] Автентично. — Б. а. ↑

[7] Автентично. — Б. а. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

След погребението на фараона Египет се върна към обикновения си начин на живот, а Рамзес XIII се зае отново с държавните работи.

През месец епифи (април-май) новият владетел посети градовете отвъд Тива, разположени покрай Нил. Беше в Сни, град с извънредно развити занаяти и търговия, където се намираше светилището на Кнепх, тоест „душата на света“. Посети Едфу, светилището на десететажни пилони, което притежаваше грамадна библиотека от напируси и по чиито стени бяха изписани и нарисувани като някаква енциклопедия тогавашната география, астрономия и богословие. Отби се в каменните кариери в Хенну; в Нуби, тоест Ком Омбо, принесе жертва на Хор, бог на светлината, и на Себек, дух на мрака. Беше на остров Аб, който между черните скали приличаше на смарагд; там се раждаха най-хубавите фурми и го наричаха столица на слоновете, защото на него бе съсредоточена търговията със слонова кост. Отби се най-сетне в град Сунну, разположен при първия водопад на Нил, и посети грамадните кариери за гранит и сиенит, в които цепеха скалите с помощта на клинове, напоени с вода, и дялаха обелиски, високи девет етажа.

Навсякъде, където се покажеше новият владетел на Египет, поданиците го приветствуваха с небивало въодушевление. Дори престъпниците в каменните кариери, чиито тела бяха покрити с незаздравели рани, вкусиха от щастието, защото фараонът заповяда да им дадат три дни почивка.

Рамзес XIII можеше да бъде доволен и горд, понеже никой фараон дори във време на триумфално завръщане не беше посрещан така, както той при тая мирновременна обиколка. Затова номарсите, писарите и първожреците, като видяха безграничната привързаност на населението към новия фараон, се огънаха пред неговата власт и шепнеха помежду си:

— Простолюдието прилича на стадо бикове, а ние — на умни и трудолюбиви мравки. Затова да почитаме новия господар, та да се

радваме на здравето и живота си и да запазим къщите си от унищожение...

По тоя начин съпротивата на сановниците, която преди няколко месеца беше много силна, днес затихна и отстъпи място на безгранична покорност. Цялата аристокрация, цялото жреческо съсловие падна ничком пред Рамзес XIII; само Мефрес и Херхор не се огънаха.

И затова, когато фараонът се върна от Сунну в Ти-ва, още първия ден главният ковчежник му донесе неприятни новини.

— Всички светилища — каза той — отказаха кредит на съкровището и най-покорно молят ваше величество да заповядате в течение на две години да им бъдат върнати сумите, които са дали заем...

— Разбирам — отвърна владетелят, — това е работа на свети Мефрес!... Колко им дължим?

— Около петдесет хиляди таланта.

— Петдесет хиляди таланта трябва да платим в течение на две години!... — повтори фараонът. — И какво още?...

— Данъците постъпват много бавно — продължи ковчежникът. — От три месеца получаваме едва четвърт от това, което ни се дължи...

— Какво се е случило?...

Ковчежникът беше смутен.

— Чувах — призна най-сетне, — че някакви хора казвали на селяните, че през време на владичеството на ваше величество можели да не плащат данъци...

— Охо-хо! — извика Рамзес, като се смееше. — Струва ми се, че тия хора приличат на достойния Херхор... Какво, да не би да иска да ме умори от глад?... С какво покривате тогава текущите разходи? — попита той.

— По заповед на Хирам заемат ни финикийците — отговори ковчежникът. — Взели сме осем хиляди таланта...

— А разписки давате ли им?

— И разписки, и залози... — въздъхна ковчежникът. — Те казват, че това било просто формалност; в същото време обаче се настаняват в чифлиците на ваше величество и грабят от селяните, каквото им падне.

Упоен от приема от страна на населението и от покорността на големците, фараонът вече дори не се сърдеше на Херхор и Мефрес. Времето на сръдните беше минало, дойде часът за действие и Рамзес още същия ден си изготви план.

На другия ден той повика най-доверените си хора: първожреца Сем, пророка Пентуер, любимеца си Тутмозис и финикиеца Хирам. Когато те се събраха, Рамзес им каза:

— Навярно знаете, че светилищата поискаха да им върнем сумите, които е заел от тях моят вечно жив баща. Всеки дълг е свят, а тоя, който принадлежи на боговете, бих искал да изплатя най-напред. Но съкровището ни е празно, защото дори данъците постъпват нередовно... По тая причина смятам, че държавата се намира в опасност и съм принуден да се обърна за средства към съкровищата, пазени в Лабиринта...

Двамата жреци се раздвижиха неспокойно.

— Зная — продължи фараонът, — че според нашите свещени закони моят декрет не е достатъчен, за да ни се отворят подземията на Лабиринта. Но тамошните жреци ми обясниха какво трябва да сторя. Ще свикам представители на всички съсловия в Египет, по тринадесет души от всяко съсловие, и ще поискам от тях да одобрят моята воля...

На това място фараонът се усмихна и завърши:

— Днес ви повиках, за да ми помогнете да свикам този съвет на съсловията и ето какво ви заповядвам:

Ти, достойни Сем, ще ми избереш тринадесет жреци и тринадесет номарси... Ти, благочестиви Пентуер, ще ми доведеш от различни номеси тринадесет земеделци и тринадесет занаятчии... Тутмозис ще намери тринадесет офицери и тринадесет благородници, а княз Хирам ще се заеме да имам и тринадесет търговци.

Желая съветът да се свика колкото може по-скоро в двореца ми в Мемфис и без да губи време в празни приказки, да реши, че Лабиринтът трябва да даде средства за съкровището...

— Осмелявам се да напомня на ваше величество — намеси се първожрецът Сем, — че на този съвет трябва да присъствуват достопочтеният Херхор и достопочтеният Мефрес и че те имат право, дори задължение, да се противопоставят на всеки опит да се посегне на съкровището в Лабиринта.

— Разбира се, напълно съм съгласен с това... — отвърна живо фараонът. — Те ще кажат своите основания, а аз — моите. А съветът нека прецени дали може да съществува държава без пари и дали е разумно да се крият съкровищата в подземията, когато властта е заплашена от липса на средства?

— С няколко сапфира от тия, които се намират в Лабиринта, биха могли да се изплатят всички финикийски дългове!... — каза Хирам. — Аз отивам веднага между търговците и незабавно ще намеря не тринадесет, а тринадесет хиляди, които ще гласуват според заповедта на ваше величество...

Като каза това, финикиецът падна ничком и се сбогува с владетеля.

Когато Хирам излезе, обади се първожрецът Сем:

— Не зная дали беше добре, че тук присъствува чужденец...

— Трябваше да присъствува!... — възкликна фараонът. — Защото той не само има голямо влияние върху нашите търговци, но което е по-важно, днес той ни снабдява с пари... Исках да го убедя, че мисля за неговите вземания и имам начин да му ги върна...

Настъпи мълчание, което използва Пентуер, като каза:

— Ако ваше величество позволи, аз ще замина веднага, за да се заема със събирането на земеделци и занаятчии. Тия две съсловия ще гласуват на страната на нашия господар, но между множеството трябва да се изберат най-мъдрите.

Той се сбогува с фараона и излезе.

— А ти, Тутмозис!... — попита Рамзес.

— Господарю — каза любимецът му, — аз съм толкова сигурен в твоите благородници и войска, че вместо да говоря за тях, ще се осмеля да ти предам моя собствена молба...

— Пари ли искаш?

— Съвсем не. Искам да се женя...

— Ти?... — извика фараонът. — Коя жена е заслужила пред боговете такова щастие?

— Прекрасната Хеврон, дъщеря на най-достойния номарх на Тива — Антеф... — отвърна Тутмозис, като се смееше. — Ако ваше величество благоволи да ме сватоса с това достопочтено семейство... исках да кажа, че моята любов към вас ще се увеличи, но се отказвам, защото бих излъгал...

Фараонът го потупа по рамото.

— Хайде... хайде!... Няма нужда да ме уверяваш в нещо, в което съм сигурен — каза той. — Утре ще отида при Антеф и, бога ми, струва ми се, че след няколко дни ще уредя сватбата ти. А сега можеш да вървиш при своята Хеврон...

Като остана само със Сем, негово величество попита:

— Лицето ти е мрачно... Съмняваш ли се, че ще се намерят тринадесет жреци, готови да изпълнят заповедите ми?...

— Аз съм сигурен — отговори Сем, — че почти всички жреци и номарси ще направят това, което е необходимо за щастието на Египет и за да бъде задоволена волята на ваше величество... Благоволете обаче да не забравяте, господарю, че когато става реч за съкровището в Лабиринта, последен ще има думата Амон...

— Статуята на Амон в Тива ли?...

— Да.

Фараонът махна презрително с ръка.

— Амон — каза той — това са Херхор и Мефрес... Зная, че те няма да се съгласят, но не мисля заради упорството на двама души да жертвувам държавата.

— Ваше величество се лъже — отвърна сериозно Сем. — Наистина много често статуите на боговете правят това, което искат техните първожреци, но... не винаги!... В нашите светилища, господарю, понякога стават необикновени и тайнствени неща... Понякога статуите на боговете сами вършат и говорят каквото искат...

— В такъв случай аз съм спокоен — прекъсна го фараонът. — Боговете знаят състоянието на държавата и четат в моето сърце... Аз искам Египет да бъде щастлив, а понеже се стремя само към тая цел, никой мъдър и добър бог не може да ми пречи.

— Дано се сбъднат думите на ваше величество!... — прошепна първожрецът.

— Ти искаш да ми кажеш още нещо — каза Рамзес, като виждаше, че неговият религиозен заместник не бърза да се сбогува.

— Да, господарю. Длъжен съм да ви припомня, че веднага след като поеме властта и погребее предшественика си, всеки фараон трябва да помисли за издигането на две постройки: на гробница за себе си и на светилище за боговете.

— Именно! — възкликна владетелят. — Много пъти вече съм мислил за това, но като нямам пари, не бързам да издавам съответните заповеди. Сам разбираш — добави той оживено, — че ако построим нещо, то трябва да бъде голямо — нещо, което да накара Египет дълго време да не ме забравя...

— Пирамида ли искате да имате, ваше величество?...

— Не. Няма да мога да построя по-голяма пирамида от Хеопс, нито по-голямо светилище от това на Амон в Тива. Моята държава е слаба, за да извърши такива гигантски дела... Затова аз трябва да направя нещо съвсем ново, защото ще ти кажа, че, от друга страна, тия наши постройки вече ми досаждат. Всички си приличат като хората, а се различават една от друга като че ли само по размери, както възрастният човек от детето.

— Тогава?... — попита учудено първожрецът.

— Разговарях с гърка Дион, най-прочутият архитект у нас, и той похвали моя план — продължи фараонът. — За гробница искам да си построя кръгла кула с външно стълбище, като тая, която имало във Вавилон... Ще издигна и светилище, но не за Озирис или Изида, а за единствения бог, в който вярват всички: египтяни, халдейци, финикийци и евреи... Искам това светилище да прилича на двореца на цар Асар, модела на който Саргон донесе на баща ми...

Първожрецът поклати глава.

— Това са велики, ала неосъществими намерения, господарю... — отвърна той... — Вавилонските кули са нетрайни поради формата си и лесно се прекатурват; а нашите постройки трябва да изтраят дълги векове. На единствения бог не може да се издига храм, защото той не се нуждае нито от дрехи, нито от храна, нито от питие, а целият свят е негово жилище. Тогава как може да има светилище, което да го побере? Къде може да се намери жрец, който ще се осмели да му принася жертви?...

— Е, тогава ще изградим обиталище за Амон Ра — обади се фараонът.

— Може, стига да не е като двореца на цар Асар. Защото това е асирийска сграда и на нас, египтяните, не ни прилича да подражаваме на варварите...

— Не те разбирам... — прекъсна го малко раздражен владетелят.

— Послушайте ме, господарю — каза Сем. — Вгледайте се в охлювите, всеки от които има различна черупка; един — завита, но плоска, друг — завита, но продълговата, трети — подобна на кутия... Така и всеки народ строи различни сгради, които отговарят на неговата кръв и настроения.

Благоволете също така да си спомните, че египетските сгради са толкова различни от асирийските, колкото финикийците от асирийците.

Основна форма на всяка сграда у нас е пресечената пирамида, най-трайната от всички форми, както Египет е най-трайната от всички държави. А у асирийците основната форма е кубът, който се руши лесно.

Надменният и лекомислен асириец слага своите кубове един върху друг и строи многоетажна сграда, под тежестта на която земята хлътва. А скромният и умен египтянин нарежда своите пресечени пирамиди една до друга. По този начин у нас нищо не виси във въздуха, а всяка част от сградата се опира на земята.

Поради това нашите постройки са дълги и вечно траят, а асирийските — високи и крехки като държавата им, която сега се издига бързо, но след няколко века от нея ще останат само развалини.

Асириецът е креслив самохвалец и затова в своите сгради той излага всичко навън: колони, изображения и статуи, докато смиреният египтянин крие най-прекрасните статуи и колони вътре в храма, като мъдрец, който пази дълбоко в сърцето си възвишените мисли, чувства и желания, а не кичи с тях своите гърди и плещи. У нас всичко хубаво е скрито; у тях всичко се излага на показ. Ако можеше, асириецът би разрязал стомаха си, за да покаже на света какви редки гозби яде...

— Говори... говори още... — обади се Рамзес.

— Нямам още много нещо да кажа — продължи Сем. — Искam само да ти привлека вниманието, господарю, върху общата форма на нашите и асирийските сгради.

Когато преди години бях в Ниневия и разглеждах издигащите се високо над земята горди асирийски кули, струваше ми се, че това са разлудували се коне, които са скъсали юздите си и са се изправили на два крака, но всеки миг ще паднат, пък може и да си счупят краката.

Благоволете да погледнете, ваше величество, някъде от високо египетско светилище. Какво напомня то? Човек, който се моли, легнал

на земята.

Двата пилон представляват двете ръце, вдигнати към небето. Двете стени, които опасват двора — са като две рамена. „Колонната“ или „небесната“ зала — това е главата; стаите на „богоявлението“ и на „жертвените маси“ — това са гърдите, а тайното обиталище на бога — сърцето на благочестивия египтянин.

Нашето светилище ни учи какви трябва да бъдем.

„Имай длани, мощни като пилони — говори ни то, — а рамене, здрави като стени. Нека разумът в главата ти бъде широк и богат като преддверието на светилището, душата — чиста като стаите на «богоявлението» и на «жертвите», а в сърцето си носи бога, египтянино!...“

А асирийските сгради говорят на своя народ:

„Изкатервай се над другите хора, асириецо, вири глава по-високо от другите!... Ти няма да направиш нищо велико на света, но поне ще оставиш развалини...“

Бихте ли имали смелост, господарю — завърши пър-вожрецът, — да издигнете у нас асирийски постройки, да подражавате на народ, от който Египет се отвращава и на който гледа с презрение!...

Рамзес се замисли. Въпреки урока на Сем той и сега смяташе, че все пак асирийските дворци са по-хубави от египетските. Но толкова ненавиждаше асирийците, че сърцето му почна да се колебае.

— В такъв случай — отвърна той — не ще бързам със строежа на светилище и на гробницата си. А вие, мъдреци, които имате хубави чувства към мен, обмислете планове на такива постройки, които да предадат името ми на най-далечните поколения.

„Свръхчовешка гордост изпълва душата на тоя младеж!...“ — каза си първожрецът и се сбогува тъжен с фараона.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

В това време Пентуер се готвеше да замине обратно за Долен Египет, за да намери, от една страна, по тринадесет делегати на земеделското и занаятчийското съсловие за фараона, а от друга — за да подкани населението да поиска облекченията, които беше обещал новият владетел, защото по негово убеждение най-важният въпрос за Египет беше да се премахнат неправдите и злоупотребите с отрудените.

В същото време обаче Пентуер беше жрец и не само не желаше упадъка на своето съсловие, но дори не искаше да скъса връзките си с него.

Затова, за да подчертае своята вяност, Пентуер отиде да се сбогува с Херхор.

Могъщият някога го прие с усмивка.

— Рядък гост... Рядък гост!... — извика Херхор. — Откак успя да станеш съветник на негово величество, не се отбиваш вече при мене... Вярно, че не само ти!... Но каквото и да стане, аз няма да забравя твоите услуги, дори да ме отбягваш още повече.

— Нито съм съветник на нашия господар, нито отбягвам ваше достойнство, защото на вашата благосклонност дължа това, което съм днес... — отвърна Пентуер.

— Зная, зная!... — прекъсна го Херхор. — Не си приел високия сан, за да не работиш за унищожението на светилищата. Зная, зная!... При все че може би е грешка, дето не стана съветник на тоя разлудувал се хлапак, който уж ни управлява... Ако беше станал, сигурно нямаше да му позволиш да се обгради с предатели, които ще го погубят...

Пентуер не искаше да разговаря по такива болезнени въпроси и разказа на Херхор защо заминава за Долен Египет.

— Добре — отвърна Херхор. — Нека Рамзес XIII свика събрание на всички съсловия... Той има право на това. Но — добави той внезапно — съжалявам, че ти се бъркаш в тая работа. Големи промени са станали в теб!... Помниш ли какво беше казал по време на ония маневри при Пи-Байлос на моя адютант?... Ще ти припомня: казал си,

че трябва да се ограничат злоупотребите и разпуснатостта на фараоните. А днес... сам подкрепяш детинските претенции на най-големия развратник, какъвто е имало някога в Египет.

— Рамзес XIII — прекъсна го Пентуер — иска да подобри положението на народа. Щях да бъда глупак и подлец, ако аз, син на селянин, не му помагах в такова дело.

— Не питаш обаче дали това няма да е във вреда на нас, жреците...

Пентуер се учуди.

— Та вие сами давате големи облекчения на селяните, които принадлежат на светилищата! — извика той. — Освен това аз имам вашето позволение...

— Какво?... Какво позволение?... — попита Херхор.

— Припомнете си, ваше достойнство, оная нощ, когато посрещнахме в светилището на Сет пресветия Бероес. Тогава Мефрес каза, че Египет е западнал, защото е западнало жреческото съсловие, а аз твърдях, че мизерията на народа е причина за лошото положение на държавата. На това вие, доколкото си спомням, отговорихте: „Нека Мефрес се заеме с издигането на жреческото съсловие, а Пентуер — с подобряване положението на селяните... А аз ще се старая да избегнем пагубната война между Египет и Асирия.“

— Виждаш ли — прекъсна го първожрецът, — следователно ти си задължен да действуваш с нас, а не с Рамзес.

— Но нима той иска война с Асирия?... — отвърна енергично Пентуер. — Или пречи на жреците да увеличават своята мъдрост?... Той иска да даде седмия ден за почивка на населението и да подари на всяко селско семейство по едно малко парче земя... Не ми говорете, ваше достойнство, че фараонът иска нещо лошо, защото в чифлиците на светилищата се установи, че селянинът, който е свободен и има парче собствена земя, работи несравнимо по-добре от роба.

— Но аз нямам нищо против облекченията за народа! — извика Херхор. — Убеден съм само, че Рамзес няма да направи нищо за него.

— Сигурно не, ако откажете да му дадете пари...

— Да му дадем дори пирамида злато и сребро и втора от скъпоценности, пак няма да направи нищо, защото той е едно разюздано дете, което асирийският посланик Саргон никога не наричаше другояче освен — хлапе...

— Фараонът е много способен...

— Но не знае нищо, не умее нищо! — възрази Херхор. — Едва понаучи нещо от висшето училище, и избяга. Затова днес е като сляп в държавните работи, като дете, което смело мести фигурите, но няма понятие от играта.

— И все пак управлява...

— Това управление ли е, Пентуер! — отвърна с усмивка първожрецът. — Отвори нови военни училища, увеличи броя на полковете, въоръжава целия народ, обещава празници на масите... Но как ще изпълни това?... Ти стоиш далеко от него, та не знаеш нищо, но аз те уверявам, че когато издава заповеди, съвсем не се замисля кой ще ги изпълни, има ли средства, какви ще бъдат последствията...

На тебе ти се струва, че той управлява. Аз управлявам, аз непрекъснато управлявам, аз, когато той изгони от себе си... Аз съм причината днес да постъпват по-малко данъци в съкровището. Но в същото време аз предотвратявам бунта на селяните, който напире да избухне; аз съм причина работниците да не изоставят работата по каналите, гробниците и пътищата. Аз най-сетне вече два пъти задържах Асирия да не ни обяви война, която тоя безумец ще предизвика с военните си разпореждания...

Рамзес управлявал!... Той само създава бъркотия. Ти видя как той администрираше в Долен Египет: пиеше, разгулничеше, довеждаше си все нови и нови момичета и макар привидно да се занимаваше с управляване на номесите, съвсем нищо не разбираше от това. Нещо по-лошо: хвана се с финикийците, с разорени благородници и с всякакъв вид предатели, които го тласкат към гибел...

— А победата при Содовите езера?... — попита Пентуер.

— Аз признавам, че е енергичен и владее военното изкуство — отвърна Херхор. — И това е всичко, което знае. Но кажи ми, можеше ли той сам да спечели битката при Содовите езера, ако му липсваше твоята помощ и помощта на другите жреци?... Та аз зная, че вие сте го уведомявали за всяко движение на либийските отреди... А сега помисли дали Рамзес би могъл, дори с ваша помощ, да спечели битка, например срещу Нитагер... Нитагер е майстор, а Рамзес — все още чирак.

— Тогава с какво ще свърши вашата омраза? — попита Пентуер.

— Омраза... — повтори първожрецьт. — Та нима мога да мразя хлапе, което на това отгоре прилича на елен, обкръжен в теснина от ловци! Трябва обаче да заявя, че неговото управление е толкова вредно за Египет, че ако Рамзес имаше брат или ако Нитагер беше по-млад, досега щяхме да отстраним днешния фараон...

— А ваше достойнство би станал негов приемник!... — избухна Пентуер.

Херхор съвсем не се обиди.

— Ти си странно оглупял, Пентуер — отвърна той и вдигна рамене, — откак почна да правиш политика на своя глава. Разбира се, че ако страната остане без фараон, аз ще съм длъжен да стана такъв, защото съм първожрец на Амон в Тива и стоя начело на върховния жречески съвет. Но защо ми е това? Нима повече от петнадесет години нямам по-голяма власт от тая на фараоните?... Или нима днес аз, прогоненият министър на войната, не върша в държавата това, което смятам за необходимо?... Същите тия първожреци, ковчежници, съдии, номарси, дори генерали, които сега ме избягват, трябва да изпълняват всяка тайна заповед на върховния съвет, снабдена с моя печат. Има ли в Египет човек, който да не изпълни такива поръчения?... Ти сам би ли се осмелил да им се противопоставяш?...

Пентуер наведе глава. Щом въпреки смъртта на Рамзес XII върховният таен жречески съвет се е запазил, Рамзес XIII или трябва да му се подчини, или да почне с него борба на живот и смърт.

Фараонът имаше зад себе си целия народ, цялата войска, много жреци и повечето от цивилните сановници. Съветът можеше да разчита едва на няколко хиляди привърженици, на съкровищата си и на нечувано мъдрата си организация. Силите бяха съвсем неравни, но резултатът от борбата — много съмнителен.

— Значи, вие сте решили да погубите фараона!... — попита шепнешком Пентуер.

— Съвсем не. Искаме само да спасим държавата.

— В такъв случай какво трябва да прави Рамзес XIII?...

— Какво ще направи той, не зная — отвърна Херхор. — Но зная какво правеше неговият баща.

Рамзес XII също започна управлението си с невежество и своеволия. Но когато се оказа без пари и най-ревностните му привърженици почнаха да се отнасят пренебрежително към него, той

се обърна към боговете. Обгради се с жреци. Започна да се учи от тях, дори се ожени за дъщерята на първожреца Аменхотеп... И след петнадесетина години сам стана първожрец, и то не само благочестив, но и много учен.

— А ако фараонът не послуша този съвет? — попита Пентуер.

— Ще минем и без него — каза Херхор. — И след малко продължи: — Послушай ме, Пентуер, аз зная не само какво прави, но дори какво мисли този твой фараон, който, от друга страна, не е още тържествено коронясан, следователно за нас е нищо. Аз зная, че иска да направи от жреците свои слуги, а себе си — единствен господар на Египет. Но такова намерение е глупост, дори предателство. Ти добре знаеш, че не фараоните са създали Египет, а боговете и жреците. Не фараоните определят кога и колко ще придойде Нил и направляват неговите приливи; не фараоните са научили населението да сее, да събира реколтата, да отглежда добитък. Не фараоните лекуват болестите и се грижат за безопасността на държавата от външни врагове...

Следователно кажи ми сам какво би станало, ако нашето съсловие предаде Египет на произвола на фараоните? Най-мъдрият от тях има зад себе си опита на няколко десетки години; а жреческото съсловие е изследвало много неща и се е учило в течение на десетки хиляди години... Най-могъщият владетел има две очи и две ръце, докато ние притежаваме хиляди очи и ръце във всичките номеси и дори в чужди държави...

Нима може тогава дейността на фараона да се сравни с нашата дейност и в случай на различия в мненията кой трябва да отстъпи: ние или той?...

— А какво трябва да правя аз? — попита Пентуер.

— Прави това, което ти заповяда този юноша, стига да не издаваш свещените тайни. А другото — остави на времето... Искрено желая този младеж, наричан Рамзес XIII, да се опомни и допускам, че ще направи това, ако... ако не бе се свързал с отвратителни предатели, над които вече се е надвесила ръката на боговете.

Пентуер се сбогува с първожреца, изпълнен с тъжни предчувствия. Но той не падна духом, защото знаеше, че каквото постигне днес за подобряване положението на народа, то ще остане, дори фараонът да се огъне пред мощта на жреците.

„В най-лошия случай — мислеше той — трябва да правим това, което можем и което е наш дълг. Някога отношенията ще се поправят и сегашният посев ще даде плодове.“

В същото време обаче той реши да се откаже от агитация сред населението. Напротив, беше готов да успокоява нетърпеливите, за да не увеличават неприятностите на фараона.

След няколко седмици Пентуер влезе в пределите на Долен Египет и почна да търси по пътя си най-разумните селяни и занаятчии, измежду които би могъл да подбере делегати за събранието, което фараонът свикваше.

Навсякъде по пътя той срещаше признаци на крайна възбуда: както селяните, така и занаятчиите искаха да им се даде седмият ден за почивка и да им се плаща за всички обществени работи, както е било някога. И само на увещанията на жреците от различните светилища трябваше да се благодари, че не бе избухнал общ бунт или най-малко, че работата не прекъсваше...

В същото време го поразиха някои нови явления, които преди месец не бе забелязал.

Преди всичко населението се бе разделило на две партии. Едни бяха привърженици на фараона и врагове на жреците, други — въставаха срещу финикийците. Едни твърдяха, че жреците трябва да дадат на фараона съкровищата на Лабиринта, други шепнеха, че фараонът прекалено много покровителствувал чужденците.

Най-странен обаче беше слухът, пуснат неизвестно откъде, че Рамзес XIII проявява признаци на умопобъркване като по-големия си брат, който тъкмо затова бил отстранен от престола. Тоя слух се разпространяваше между жреците, писарите, дори между селяните.

— Кой ви разказва такива лъжи?... — попита Пентуер един от познатите си инженери.

— Това не е лъжа — отвърна инженерът, — а тъжна истина... В тиванските дворци са видели фараона да тича гол из градините. А една вечер негово величество се покатерил на едно дърво под прозорците на царица Никторис и разговарял лично с нея.

Пентуер го увери, че само преди половин месец е видял фараона, който се радвал на най-добро здраве. Веднага обаче разбра, че инженерът не му вярва.

„Това е вече работа на Херхор!... — помисли той. — Впрочем само жреците биха могли да имат толкова бързо вести от Тива...”

За миг той загуби желание да се занимава с избор на делегати, но енергията му бързо се възвърна, защото постоянно си повтаряше, че каквото народът придобие днес, няма да го загуби утре... Освен ако се случат някакви необикновени събития!

Оттатък Мемфис, на север от пирамидите и Сфинкса, там, откъдето почваха пясъците, се издигаше малко светилище на богиня Нут; там живееше старият жрец Менес — най-големият астроном в Египет и същевременно инженер.

Когато се случеше да се строи в държавата голяма сграда или нов канал, Менес отиваше на мястото и отбелязваше посоката. Иначе той живееше бедно и самотно в своето светилище, като нощем изучаваше звездите, а денем работеше над странни уреди.

От няколко години Пентуер не беше посещавал това място и затова го поразиха запустялостта и беднотията. Тухленият зид се беше порутил, дърветата в градината — изсъхнали, а на двора бродеха мършава коза и няколко кокошки.

В храма нямаше никого. Едва когато Пентуер започна да вика, от пилона излезе един стар човек. Той беше бос, на главата с мръсно кепе, каквито носеха селяните, около бедрата си бе увил някаква дрипа, а на плещите си носеше проскубана кожа от пантера. Въпреки това държането му беше изпълнено с достойнство, а лицето — с разум. Той изглежда проникателно госта и каза:

— Така ли ми се струва, или ти наистина си Пентуер?...

— Аз съм — отвърна новодошлият и прегърна сърдечно стареца.

— Хо-хо!... — извика Менес. (Това беше той.) — Виждам, че си се променил, откак стана голям човек! Кожата ти е гладка, ръцете — бели, а на шията си носиш златна огърлица. Богинята на небесния океан, майка Нут, дълго би трябвало да чака за такова украшение...

Пентуер поиска да снее огърлицата, но Менес го възпря с усмивка.

— Остави! — каза той. — Ако знаеше какви скъпоценности имаме на небето, нямаше да искаш да подаряваш злато... Какво, идваш да се заселиш тук ли?...

Пентуер поклати отрицателно глава.

— Не — отвърна той. — Дойдох само да ти се поклоня, божествени учителю.

— А после отново в двореца ли отиваш?... — засмя се старецът. — Ах, вие, вие!... Ако знаехте какво губите, като зарязвате мъдростта заради дворците, щяхте да бъдете най-тъжните хора...

— Ти сам ли си, учителю?

— Като палма в пустинята, особено днес, когато моят глухоням отиде с кошницата в Мемфис да изпроси нещо за майката на Ра и за нейния жрец.

— И не ти ли е неприятно?...

— На мене?... — извика Менес. — През времето, откак не сме се виждали, аз изтръгнах от боговете няколко тайни, които не бих отстъпил за двете корони на Египет!...

— Тайна ли е това?... — попита Пентуер.

— Каква тайна!... Преди една година довърших измерването и изчисленията относно големината на земята...

— Какво значи това?

Менес се огледа и сниши глас.

— Сам знаеш — каза той, — че земята не е плоска като маса, а грамадно кълбо, по повърхността на което се намират морета, страни и градове...

— Това е известно — каза Пентуер.

— Не на всички — отвърна Менес. — А съвсем не беше известно колко голямо може да бъде това кълбо...

— А ти знаеш ли? — попита почти уплашен Пентуер.

— Знам. Нашата пехота изминава на ден около тринадесет египетски мили^[1]. А земното кълбо е толкова голямо, че войската ни би могла да го обиколи в течение на пет години...

— Богове!... — каза Пентуер. — Не се ли боиш, отче, да мислиш за такива неща?...

Менес повдигна рамене.

— Какво страшно има в това да мериш големината? — отвърна той. — Все едно е дали измерваш големината на пирамида или на земята. Аз съм вършил по-трудни неща; измерих например разстоянието между нашето светилище и двореца на фараона, без да преминавам Нил...

— Ужас!... — прошепна Пентуер.

— Какъв ужас?... Аз открих нещо, от което наистина може да се страхувате... Но за него не говори никому. Знаеш ли, че през месец паофи (юли-август) ще имаме слънчево затъмнение... През деня ще настане нощ... Да пукна от глад, ако съм сбъркал в пресмятанията си дори с една двадесета част от часа...

Пентуер докосна амулета, който носеше на гърдите си, и прочете молитва. После каза:

— Чел съм в свещените книги, че за ужас на хората неведнъж още на обед е настъпвала нощ. Но какво значи това? Не разбирам.

— Виждаш ли пирамидите? — попита внезапно Менес и посочи към пустинята.

— Виждам.

— А сега сложи ръка над очите си... Виждаш ли пирамидите?... Не виждаш. Затъмнението на слънцето е същото нещо: между слънцето и нас се изпречва луната, закрива бащата на светлината и става нощ...

— И това ще се случи у нас? — попита Пентуер.

— През месец паофи. Писах за това на фараона и мислех, че в замяна на това той ще направи някакъв дар на нашето запусъло светилище. Но той прочел писмото, изсмял се и казал на пратеника ми да занесе тая новина на Херхор...

— А Херхор?

— Даде ни тридесет мери ечемик. Тоя човек единствен в Египет уважава мъдростта; но младият фараон е лекомислен.

— Не бъди строг към него, отче — обади се Пентеур. — Рамзес XIII иска да подобри положението на селяните и на занаятчиите, ще им даде всеки седми ден почивка, ще забрани да ги бият без съд, а може би ще им подари земя...

— А аз ти казвам, че той е ветрогон — отвърна раздразнено Менес. — Преди два месеца му изпратих готов проект как да се облекчи работата на селяните и той... пак ми се присмял!... Той е невежа и надменен.

— Ти си с предубеждение относно него, отче... Но кажи ми какъв е твоят проект. Може би ще помогна да се изпълни.

— Проект!... — повтори старецът. — То не е само проект, а нещо готово...

Менес стана от пейката и двамата с Пентуер се отправиха към езерото в градината, на брега на което имаше някакъв навес, отлично затулен с пълзящи растения.

В тая постройка се намираше голямо колело, монтирано на хоризонтална ос, с много ведра по външната му окръжност. Менес влезе вътре в колелото и почна да го движи с крака: колелото се въртеше, а ведрата черпеха вода от езерото и я вливаха в коритото, което се намираше по-високо.

— Интересно! — каза Пентуер.

— А можеш ли да отгатнеш какво може да направи той за египетския народ?

— Не...

— Представи си, че това колело е пет или десет пъти по-голямо и че вътре в него вместо човек се движат няколко чифта волове...

— Да... представям си... — каза Пентуер — но не ми е много ясно.

— А то е толкова просто! — отвърна Менес. — С помощта на това колело волове или коне биха могли да черпят вода от Нил и да я вливат във все по-високоразположени канали... И в такъв случай половин милион хора, които днес работят с ведрата, биха могли да почиват... Сега виждаш, че мъдростта прави повече за човешкото щастие, отколкото фараоните.

Пентуер поклати глава.

— А колко дървен материал ще е потребен за това! — каза той. — Колко волове, колко паша!... Струва ми се, отче, че твоето колело няма да замести седмия ден за почивка.

— Виждам — отговори Менес и повдигна рамене, — че постовете, които си получил, не са ти били от полза. Но при все че си загубил остротата на ума си, от която се възхищавах, ще ти покажа още нещо... Може би някога ще се върнеш към мъдростта и когато аз умра, ще поискаш да работиш за подобряването и разпространяването на моите изобретения.

Двамата се върнаха в пилоната. Менес сложи малко гориво под едно медно котле, запали го и скоро водата почна да ври.

От котлето излизаше право нагоре тръба, закрыта с тежък камък. Когато в котлето засъска, Менес каза:

— Застани в тая ниша и гледай...

Той завъртя дръжката, прикрепена до тръбата, и в един миг тежкият камък хвъркна във въздуха, а стаята се изпълни с кълба гореща пара...

— Чудо!... — викна Пентуер. Но веднага се успокои и попита:

— А тоя камък с какво ще подобри положението на народа?

— Камъкът — с нищо — отговори, вече загубил търпение, мъдрецът. — Но казвам ти и помни това, че ще дойде време, когато конят и волът ще заместят човешкия труд, а врящата вода ще замести коня и вола.

— Но каква полза ще имат селяните от това? — настояваше Пентуер.

— Горко ми! — извика Менес и се хвана за главата. — Не зная остарял ли си, или оглупял, но селяните са закрили целия свят пред тебе, помрачили са ума ти. Та ако мъдреците мислеха само за селяните, би трябвало да хвърлят книгите и сметките и да станат пастири...

— Всяко нещо трябва да донесе полза — подхвърли боязливо Пентуер.

— Вие, дворцовите хора — каза горчиво Менес, — често си служите с две мерки! Когато финикиец ви донесе рубин или сапфир, не питате каква е ползата от него, но купувате тая скъпоценност и я скътвате в сандъка. Но когато мъдрец дойде при вас с откритие, което би могло да промени образа на света, веднага питате: каква е ползата от него?... Изглежда, страх ви обзема да не би изобретателят да поиска шепа ечемик за донесен от него предмет, значението на който вашият ум не може да схване.

— Сърдиш ли се, отче?... Аз съвсем не исках да те огорча!...

— Не се сърдя, а съжалявам. Преди двадесетина години в това светилище петима работехме върху откриването на нови тайни. Днес останах сам и — о, богове! — не мога да намеря не само приемник, но дори човек, който да ме разбира.

— Аз, отче, сигурно бих останал тук до края на живота си, за да се запозная с твоите божествени замисли — рече Пентуер. — Кажи ми обаче мога ли да се затварям днес в светилище, когато се решава съдбата на държавата и щастието на простия народ и когато моето участие...

— Ще повлияе върху съдбата на държавата и на няколко милиона население?... — прекъсна го саркастично Менес. — О вие,

възрастни деца с корони и с огърлици на сановници!... Като можете да гребнете вода от Нил, веднага ви се струва, че сте в състояние да спрете прииждането или спадането на реката. Истина ти казвам, че и овцата не мисли другояче, когато върви след стадото и си въобразява, че го кара пред себе си.

— Но помисли само, учителю. Младият фараон има сърце, пълно с благородство; той иска да даде на народа седмия ден за почивка, справедлив съд и дори земя...

Менес поклати глава.

— Всичко това — каза той — са преходни неща. Младите фараони остаряват, а народът... народът много пъти вече е разполагал със седмия ден за почивка, имал е и земя, а после ги е губел... Ах, само това да се променяше!... От три хиляди години насам колко династии и жреци са се променили в Египет, колко градове и светилища са станали развалини, дори нови пластове земя са се натрупали...

Всичко се променя с изключение на това, че две и две са четири, че триъгълникът е половина от правоъгълника, че луната може да закрие слънцето, а врящата вода да изхвърля камъка във въздуха...

В преходния свят само мъдростта е трайна и неизменна. И горко на тая, който изоставя вечните неща за преходните, които отминават като облаци! Неговото сърце никога няма да изпита мир, а умът му ще се мята насам-натам като лодка в буря.

— Боговете говорят чрез твоите уста, учителю — отвърна Пентуер, след като помисли, — но само един човек между милиони може да стане съд за тяхната мъдрост... И добре, че е така. Защото какво би било, ако селяните гледаха по цели нощи в звездите, ако войниците правеха изчисления, а сановниците и фараонът, вместо да управляват, мяха камъни с помощта на вряща вода? Преди луната да обиколи веднъж земята, всички щяха да умрат от глад... Освен това никакво колело, нито котле не биха защитили страната от нападение на варвари, нито биха осигурили правосъдие за онеправданите. Затова — завърши Пентуер, — при все че мъдростта е като слънце, кръв и дишане, не можем всички да бъдем мъдреци.

На тия думи Менес не отговори нищо.

Пентуер прекара няколко дни в светилището на божествената Нут, като се любуваше на пясъчното море и на плодородната долина на

Нил. Заедно с Менес той наблюдаваше звездите, разглеждаше колелото за черпене на вода, понякога отиваше към пирамидите. Той се учудваше на нищетата и на гения на своя учител, но си казваше:

„Несъмнено Менес е бог, vyplътен в човешко тяло, и затова не мисли за земния живот. Но неговото колело за черпене на вода няма да се възприеме в Египет, защото най-напред ни липсва дървен материал, а после за движението на такива колела би трябвало да имаме около сто хиляди бика. А къде за тях пасбища, дори в Горен Египет?...“

---

[1] Три географски мили. — Б. а. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

Докато Пентуер обикаляше страната и подбираше представители, Рамзес XIII живееше в Тива и уреждаше женитбата на своя любимец Тутмозис.

Преди всичко повелителят на двата свята, обкръжен от великолепна свита, отиде с позлатена колесница в двореца на предостойния Антеф, номарха на Тива. Знатният велможа изтича да посрещне повелителя чак при портите и като събу скъпите си сандали, на колене помогна на Рамзес да слезе.

В отговор на тая чест фараонът му подаде ръка да я целуне и обяви, че отсега нататък Антеф ще бъде негов приятел и има право да влиза с обувки дори в тронната зала.

А когато се озоваха в огромната зала на двореца на Антеф, в присъствието на цялата си свита фараонът каза:

— Аз зная, достойни Антеф, че докато твоите достопочтени предци живеят в най-красиви гробници, то ти, техният потомък, нямаш равен сред номарсите в Египет. А ти навярно знаеш, че при моя двор и в армията, както и в царското ми сърце, първо място заема моят любимец, началникът на гвардията ми, Тутмозис. Според мъдреците лошо постъпва оня богаташ, който не поставя най-скъпоценния камък в най-красивия пръстен. А тъй като твоят род, Антеф, ми е по-скъп от всичко, а Тутмозис — от всичко по-мил, аз реших да ви сродя. Това може лесно да се осъществи, ако твоята дъщеря — прекрасната и умна Хеврон — приеме за съпруг Тутмозис.

На това достойният Антеф отговори:

— Ваше величество, повелителю на света на живите и мъртвите! Както цял Египет и всичко в него принадлежат на тебе, така и тоя дом и всичките му обитатели са твоя собственост. И щом ти желаеш дъщеря ми Хеврон да стане жена на твоя любимец Тутмозис, нека бъде така...

Фараонът съобщи на Антеф, че Тутмозис получава двадесет таланта заплата годишно, а освен това има големи имения в разни номеси. Достойният Антеф пък заяви, че неговата единствена дъщеря

Хеврон ще получава ежегодно по петдесет таланта и може да се ползува от именията на баща си в ония номеси, дето ще спира дворът на фараона.

А понеже Антеф няма син, цялото му огромно и свободно от дългове състояние ще се падне един ден на Тутмозис заедно с длъжността тивански номарх, ако това е по волята на фараона.

След като свършиха преговорите, влезе Тутмозис и поблагодари на Антеф, задето дава дъщеря си на него, такъв бедняк, а също и задето я е възпитал така добре. Уговориха се сватбената церемония да се състои след няколко дни, понеже Тутмозис, като началник на гвардията, не разполага с време и не може да участвува в прекалено дълги тържества.

— Желая ти щастие, сине мой — каза усмихнат Антеф, — и по-голямо търпение, тъй като любимата ми дъщеря Хеврон е вече на двадесет години; тя е първата поклонничка на модата в Тива и е твърде своенравна... Кълна се в боговете, че моята власт в Тива свършва при градинската вратичка на дъщеря ми и аз се боя, че генералското ти звание няма да ѝ направи голямо впечатление.

Благородният Антеф покани гостите си на разкошен обед, през време на който се появи хубавицата Хеврон, заобиколена от голяма свита другарки.

В трапезарията имаше много масички по за двама или четирима души и една по-голяма маса върху подиум — за фараона. За да окаже чест на Антеф и на любимеца си, негово величество се приближи до Хеврон и я покани на масата си.

Хеврон беше наистина красива и правеше впечатление на не съвсем невинна и неопитна девойка, което не беше рядкост в Египет. Рамзес скоро забеляза, че годеницата съвсем не обръща внимание на бъдещия си съпруг, затова пък хвърля красноречиви погледи към него, фараона.

Това също не изглеждаше странно в Египет.

Когато гостите седнаха на масичките, когато засвири музиката и танцьорки почнаха да поднасят на пируващите вино и цветя, Рамзес се обърна към годеницата:

— Колкото повече те гледам, Хеврон, толкова повече се учудвам. Ако тук влезеше някой чужд човек, той би те взел за богиня или върховна жрица, но в никой случай за щастлива годеница.

— Грешиш, господарю — отвърна тя, — сега аз съм щастлива, но не защото съм годеница...

— Как така? — попита фараонът.

— Мене не ме блазни бракът и бих предпочела да стана върховна жрица на Изиди, отколкото жена на когото и да било.

— А защо се омъжваш?

— Правя това заради баща си, който иска непременно да има наследник на своята слава. А главно, защото ти така искаш, господарю...

— Нима не ти харесва Тутмозис?

— Не казвам това. Тутмозис е красив, той е най-изящният мъж в Египет, пее хубаво и получава награди при игрите, а постът му началник на гвардията на ваше величество е един от най-високите в страната. И все пак, ако не беше молбата на татко и твоята повеля, господарю, не бих станала негова жена... Макар че и така няма да му бъда. Тутмозис ще се задоволи с богатството и титлите, които ще наследи след баща ми, а останалото ще намери при танцьорките.

— А той знае ли за своето нещастие? Хеврон се усмихна.

— Той отдавна знае, че дори да бях дъщеря не на Антеф, а на последния парасхит, пак нямаше, да се съглася да принадлежа на човек, когото не обичам. А бих могла да обичам само оногова, който стои над мене.

— Наистина ли? — учуди се Рамзес.

— Та аз съм на двадесет години — значи, вече цели шест години ме ухажват поклонници. Но бързо им се наситих... И сега предпочитам беседата на учени жреци пред песните и признанията на златната младеж.

— В такъв случай не би трябвало да седя до тебе, Хеврон, защото аз дори не принадлежа към златната младеж, а съвсем не се отличавам с жреческа мъдрост.

— О ти, господарю, стоиш над тях — отвърна Хеврон и се изчерви цяла. — Ти си пълководец, спечелил победа, ти си стремителен като лъв, зорък като ястреб. Пред тебе милиони хора падат ничком, треперят държави... Нима не знаем какъв страх предизвиква в Тир и Ниневия твоето име? Боговете биха могли да завиждат на твоето могъщество...

Рамзес се смути.

— О, Хеврон, Хеврон! Да знаеш само каква тревога будиш в сърцето ми!

— Затова — каза тя — и се съгласих на брак с Тутмозис. Ще бъда по-близо до тебе и макар рядко, ще мога да те виждам, господарю.

Като каза това, тя стана от масичката и си отиде. Антеф забеляза поведението ѝ и се приближи уплашен до Рамзес.

— О, господарю! — извика той. — Не е ли казала дъщеря ми нещо неподобаващо? Тя е невъздържана като лъвица.

— Успокой се — отвърна фараонът, — дъщеря ти е достатъчно умна и сериозна. А си отиде, понеже забеляза, че виното ти, предостойни, прекалено много весели гостите.

Наистина в трапезарията цареше вече страшен шум, а най-гръмко кънтеше гласът на Тутмозис, който беше забравил ролята си на помощник на домакина и се веселеше повече от всички.

— Само на ваше величество ще кажа — прошепна Антеф, — че горкият Тутмозис ще трябва грижливо да пази Хеврон.

Това първо пиршество продължи до зори. Наистина фараонът си отиде веднага, но другите останаха — отначало на столовете, после по пода, докато накрая стана нужда Антеф да ги разпрати мъртвопияни по домовете им.

След няколко дни се състоя венчалният обред. В двореца на Антеф дойдоха първожреците Херхор и Мефрес, номарсите на съседните номеси и висшите тивански сановници. После пристигна Тутмозис, заобиколен от гвардейски офицери, а накрая — негово величество Рамзес XIII.

Владетеля придружаваха: върховният писар, началникът на лъконосците, началникът на конницата, върховният съдия, главният ковчезник, първожрецът Сем и генерали-адютанти.

Когато това великолепно общество се събра в залата на предците на благородния Антеф, появи се Хеврон с бяла дреха, заобиколена от другарките и прислужничките си. След като покади с благовония пред Амон, пред статуята на баща си и пред седналия на един подиум Рамзес XIII, баща ѝ заяви, че освобождава Хеврон от опеката си и ѝ дава зестра. При това той ѝ поднесе в златна кутия акт, написан на папирус пред съда.

След кратка закуска булката седна в разкошна носилка, носена от осем чиновници на номеса. Отпред вървяха музиканти и певци, около носилката — сановници, а след тях — голяма тълпа народ. Цялото това шествие се насочи към храма на Амон по най-хубавите улици на Тива, сред също така многолюдна тълпа, както при погребението на фараона.

Като се приближиха до храма, тълпата остана зад оградата, а младите, фараонът и велможите влязоха в колонната зала. Тук Херхор покади с тамян пред покритата статуя на Амон, жрици изпълниха свещен танец и Тутмозис прочете следния акт, записан на папирус:

— „Аз, Тутмозис, началник на гвардията на негово величество Рамзес XIII, вземам теб, Хеврон, дъщеря на тиванския номарх Антеф, за жена. Давам ти още сега десет таланта, задето се съгласи да станеш моя жена. За твоите премени ти отпускам още три таланта годишно, а за домашни разходи — по талант на месец. От децата, които ще ми се родят, най-големият ни син ще бъде наследник на състоянието, което владее сега или бих придобил в бъдеще. Ако се разведе с теб и взема друга жена, задължавам се да ти платя четиридесет таланта. Гаранция за тая сума ще бъде моето имущество. Когато нашият син влезе в правата си на наследник, той ще трябва да ти плаща петнадесет таланта годишно. А децата, родени от друга жена, няма да имат право да претендират за имуществото на първородния ми син.“^[1]

Тогава взе думата върховният съдия и от името на Хеврон прочете акт, в който младата стопанка обещаваще добре да храни и облича съпруга си, да се грижи за неговия дом, за семейството, за прислугата, за домашните животни и робите и възлагаше на него, съпруга си, управлението на имуществото, което е получила или ще получи в бъдеще от баща си.

След като актовете бяха прочетени, Хеврон подаде на Тутмозис чаша вино. Младоженецът изпи половината, хубавицата Хеврон едва вкуси, после двамата покадиха благовония пред пурпурната завеса.

След като напуснаха храма на Амон Тивански, младоженците и тяхната великолепно свита се отправиха през алеята на сфинксовете за двореца на фараона. Тълпи народ и войници ги приветстваха и хвърляха цветя по пътя им.

По-рано Тутмозис живееше в покоите на Рамзес, но в деня на сватбата фараонът му подари прекрасен малък дворец в дъното на

парка, обкръжен от смокинова горичка, мирти и баобаби, дето младите съпрузи можеха да прекарват щастливи дни далеч от хорските очи, сякаш откъснати от света. В това тихо кътче така рядко се появяваха хора, че дори птиците не бягаха от тях.

Когато младоженците и гостите се озоваха в новото си жилище, бе извършен последният сватбен обред.

Тутмозис хвана Хеврон за ръка и я поведе към огъня, който гореше пред статуята на Изиди. Мефрес изля на главата на невестата лъжичка светена вода, Хеврон докосна с ръка огъня, а Тутмозис раздели с нея залък хляб и тури на пръста ѝ пръстен в знак на това, че отсега нататък тя става господарка на имуществото, слугите, стадата и робите на младоженеца.

Докато трая тази церемония, жреците носеха статуята на божествената Изиди из целия дом и пееха сватбени химни. А жреците изпълняваха свещени танци.

Денят свърши с представление и с народно пиршество и на него всички забелязаха, че през цялото време Хеврон придружава фараона, а Тутмозис се държи настрана и само черпи гостите.

Когато звездите се показаха, свети Херхор напусна пиршеството, а скоро след него незабелязано се измъкнаха още няколко висши сановници. Към полунощ в подземията на храма на Амон се събраха следните високопоставени особи: върховните жреци Херхор, Мефрес и Ментезуфис, върховният съдия на Тива и управителите на номесите Абе, Хорти и Емсух.

Ментезуфис огледа дебелите колони, заключи вратата и угаси светлината: в ниската зала остана само един светилник, който гореше пред малката статуя на Хор. Сановниците насядаха на трите каменни пейки и номаросът на Абе каза:

— Ако поискат от мен да определя характера на негово величество Рамзес XIII, право да си кажа, не бих могъл.

— Той е луд! — обади се Мефрес.

— Не зная дали е луд — отвърна Херхор, — но във всеки случай е много опасен човек. Асирия два пъти вече ни напомни за окончателния договор и сега, както чувам, почва да се тревожи поради въоръжаването на Египет.

— Това е още нищо — каза Мефрес. — По-лошото е, че тоя безбожник наистина е намислил да посегне на съкровището на

Лабиринта...

— А аз смятам — намеси се номархът на Емсух, — че най-опасни са обещанията, които е дал на селяните. Доходите на държавата и нашите безусловно ще намалеят, ако простолудиято почне да празнува всеки седми ден. А пък ако фараонът ги снабди със земи...

— Той се кани да стори това — потвърди замислен съдията.

— Наистина ли се кани? — попита номархът на Хорти — Струва ми се, че той само иска да получи пари. Ако му дадем нещо от съкровището на Лабиринта...

— В никакъв случай! — прекъсна го Херхор. — Опасност застрашава не държавата, а фараона, а това не е едно и също. Помнете, че както бентът е здрав дотогава, докато през него не протича нито една струйка вода, така и Лабиринтът ще бъде пълен дотогава, докато не посегнем на първото кюлче злато в него. След първото кюлче ще тръгне всичко останало... При това кого ще подкрепим със съкровищата на боговете и на държавата? Един младеж, който презира вярата, унижава жреците и подстрекава народа. Нима той не е по-лош от Асар? Оня наистина е варварин, но не ни причинява вреда.

— Неприлично е фараонът така открито да ухажва жената на своя любимец още в деня на сватбата му — забеляза съдията.

— Хеврон сама го подмамва! — каза номархът на Хорти.

— Всяка жена подмамва мъжете — отвърна номархът на Емсух, — но на човека е даден разум тъкмо за да не греши.

— Но нима фараонът не е мъж на всички жени в Египет? — прошепна номархът на Абе. — При това греховете подлежат на съда на боговете, а нас ни интересуват само държавните въпроси.

— Опасен човек е той!... Опасен! — каза номархът на Емсух, като тресеше ръце и глава. — Няма ни най-малко съмнение, че простият народ е загубил всякакво уважение и всеки миг може да вдигне бунт. А тогава нито един върховен жрец или номарх не може да бъде сигурен не само за своята власт и имущество, но дори и за живота си.

— Против бунта аз имам средство — забеляза Мефрес.

— Какво?

— Първо — заяви Мефрес, — бунтът може да се предотврати, като се внуши на най-разумните от народа, че тоя, който им обещава толкова големи отстъпки, е луд.

— Но той е най-здравият човек под слънцето — прошепна номархът на Хорти... Трябва само да разберем какво иска...

— Той е луд! Луд! — повтаряше Мефрес. — По-големият му доведен брат е заприличал вече на маймуна и пиянствува с парасхитите и тоя, току-виж, почнал да прави същото...

— Това е лош и нескопосан начин да се обявява за луд човек с пълен разум — взе думата номархът на Хорти. — Защото, щом народът разбере измамата, ще престане изобщо да ни вярва и тогава бунтът няма да спре.

— Щом казвам, че Рамзес е луд, аз очевидно имам доказателства — заяви Мефрес. — Чуйте ги!

Сановниците се размърдаха на пейките.

— Кажете — продължи Мефрес, — ще се реши ли човек със здрав разум и наследник на престола да встъпи в борба с бика пред очите на няколко хиляди азиатци? Ще вземе ли един здравомислещ египтянин, при това престолонаследник, да се влачи нощем до финикийски храм? Ще направи ли той без всякакъв повод робиня първата си жена, което стана дори причина за нейната смърт и за смъртта на детето ѝ?

Сред присъстващите пробягна ропот от ужас.

— Всичко това — продължи първожрецът — ние видяхме в Пи-Баст. Аз и Ментезуфис бяхме свидетели и на пиянски оргии, на които престолонаследникът, вече полулуд, кощунствуваше с боговете и оскърбяваше жреците.

— Така беше — повтори Ментезуфис.

— Как мислите — продължи оживено Мефрес, — един здравомислещ човек, като главнокомандуващ, ще напусне ли армията, за да гони из пустинята няколко либийски бандити? Не говоря вече за многото дребни факти, например за проекта да даде на селяните земя и почивка всеки седми ден. Но питам ви, мога ли да считам за здрав един човек, който е извършил толкова престъпления без всякакъв повод — така, ни в клин, ни в ръкав?

Присъстващите мълчаха. Номархът на Хорти изглеждаше загрижен.

— Трябва да обмислим всичко това — забеляза върховният съдия, — за да не причиним неправда на човека.

Думата взе Херхор.

— Свети Мефрес оказва милост на Рамзес, като го обявява за луд, защото иначе би трябвало да го сметнем за изменник.

Присъстващите отново се размърдаха развълнувано.

— Да, човекът, именуван Рамзес XIII, е изменник, защото не само търси шпиони и крадци, за да му открият пътя към съкровищата на Лабиринта, не само че се отрича от договора с Асирия, който е необходим на всяка цена...

— Тежки обвинения — рече съдията.

— А на всичко отгоре — чувате ли — се споразумява с подлите финикийци да прокопаят канал между Червено и Средиземно море. Тоя канал представлява най-голяма опасност за Египет, защото нашата страна може да бъде мигновено потопена от водата! Тук вече не се касае за съкровищата на Лабиринта, а за нашите светилища, домове, ниви, за шестте милиона наистина глупави, но невинни жители, най-сетне за нашия живот и за живота на децата ни...

— Щом е така... — прошепна с въздишка номархът на Хорти.

— Аз и достойният Мефрес гарантираме, че това е така и че този човек е натрупал толкова опасности за Египет, колкото никога досега не са го заплашвали. Затова ви събрахме, достопочтени мъже, за да обмислим средствата за спасение... Но ние трябва да действваме бързо, защото проектите на тоя човек летят напред като вихъра в пустинята. Дано не ни засипят пясъците му!

За миг в мрачната зала зацари тишина.

— Какво има да се обсъжда тук? — обади се номархът на Емсух.
— Ние седим в номесите далеч от двора и не само не знаем намеренията на тоя безумец, но не сме се досеждали за тях... почти не ни се вярва дори... Ето защо мисля, че най-добре е да предоставим тая работа на вас, свети отци Херхор и Мефрес. Вие открихте болестта, намерете ѝ лек и го приложете. А ако ви безпокои голямата отговорност, вземете за по-мощ върховния съдия...

— Да! Да! Той говори истината! — подкрепиха го развълнуваните велможи.

Ментезуфис запали факла и тури на масата пред статуята на бога папирус, на който беше написано следното:

„Пред вид на опасността, която заплашва държавата, властта на тайния съвет преминава в ръцете на Херхор, в помощ на когото се дават Мефрес и върховният съдия.“

Тоя акт, скрепен с подписите на присъстващите сановници, беше заключен в кутия и прибран в скривалище под олтара. Освен това всеки от участниците се задължи с клетва да изпълнява всички заповеди на Херхор и да въвлече в заговора по десетина други висши сановници. А Херхор обеща да им представи доказателства, че Асирия настоява за договора и че фараонът не иска да го подпише, а същевременно се споразумява с финикийците да строят канал и има намерение предателски да проникне в Лабиринта.

— Животът и честта ми са във вашите ръце — добави Херхор. — Ако това, което казах, е невярно, осъдете ме на смърт, а тялото ми предайте на изгаряне...

Сега вече никой не се съмняваше, че първожрецът казва самата истина, защото нито един египтянин не би рискувал да обрече тялото си на изгаряне, тоест да погуби душата си.

Няколкото дни след сватбата Тутмозис прекара с Хеврон в двореца, подарен му от фараона. Но всяка вечер отиваше в гвардейските казарми, дето прекарваше весело нощите в средата на офицери и танцьорки.

По неговото поведение другарите му се досетиха, че Тутмозис се бе оженил за Хеврон само заради зестрата, което впрочем не учуди никого.

След пет дена Тутмозис се яви при фараона и заяви, че е готов да поеме наново службата си. Поради това можеше да навестява съпругата си само при слънчева светлина, а нощем дежуреше пред стаята на господаря си.

Една вечер фараонът му каза:

— В тоя дворец има толкова кътчета, за да бъда наблюдаван и подслушван, че на всяка крачка ме следят. Дори на достопочтената ми майка пак се обаждат тайнствените гласове, които бяха почнали да замлъкват в Мемфис, след като разгоних жреците. Поради това не мога да приемам никого в двореца и съм принуден да излизам, за да се съвещавам със слугите си на безопасно място.

— Да те придружа ли, ваше величество? — попита Тутмозис, като видя, че фараонът търси своя плащ.

— Не. Остани тук и внимавай никой да не влиза в стаята ми. Не пускай никого, дори майка ми, дори сянката на вечно живия ми баща. Кажи, че спя и че не желая да видя никого.

— Ще бъде така, както заповядваш — отвърна Тутмозис, като намяташе на фараона плаща с качулката. После угаси светлината в спалнята. Фараонът излезе по странични коридори.

Като се озова в градината, Рамзес се спря и се огледа внимателно наоколо. После очевидно се ориентира и бързо се запъти към двореца, подарен на Тутмозис.

В сенчестата алея някой го спря с въпроса:

— Кой иде?

— Нубия — отговори фараонът.

— Либия — отвърна на свой ред запиталият и бързо се отдръпна като изплашен. Беше гвардейски офицер. Фараонът се вгледа в него и възкликна:

— А, това си ти, Еунана? Защо си тук?

— Обикалям градините. Правя това всяка нощ по няколко пъти, защото се промъкват крадци.

— Така трябва — отвърна фараонът. — Само помни, че първият дълг на гвардееца е да мълчи. Крадеца прогони, но ако срещнеш високопоставена личност, не я спирай. И мълчи, непременно мълчи! Пък бил дори и първожрецът Херхор...

— О, господарю, само не ми заповядвай нощем да отдавам чест на Херхор и Мефрес! — извика Еунана. — Но съм сигурен, че ако ги видя, мечът ми няма да се измъкне сам от ножницата...

Рамзес се усмихна.

— Твоят меч е мой — отвърна той — и може да бъде измъкнат от ножницата само когато аз заповядам.

Кимна с глава на Еунана и тръгна по-нататък.

Скоро фараонът се озова при затулената в гъсталака беседка. Стори му се, че чува лек шум... Попита бързо:

— Хеврон?

Срещу Рамзес изтича фигура, облечена с тъмен плащ, и се хвърли в прегръдките му, като шепнеше:

— Ти ли си, господарю? Ти ли си? Колко дълго чаках!

Чувствайки, че ще се изтръгне от прегръдките му, фараонът я взе на ръце и я отнесе в беседката. Пътем наметалото му падна. Рамзес понечи да го вдигне, но се отказа...

На другия ден достопочтената царица Никторис повика при себе си Тутмозис. Като я погледна, фараоновият любимец се уплаши.

Царицата беше ужасно бледа, очите ѝ бяха хлътнали и блуждаеха като у безумна.

— Седни — каза тя и посочи столчето до своето кресло.

Тутмозис не се реши да седне.

— Седни! И... се закълни, че никому няма да повториш онова, което ще ти кажа.

— Кълна се в сянката на баща си! — рече Тутмозис.

— Слушай! — тихо каза царицата. — Аз съм ти била почти като майка... И ако издадеш тайната, боговете ще те накажат. Не... Тогава бедствията, които са надвиснали над моето семейство, няма да отминат и теб...

Тутмозис слушаше в недоумение. „Умопобъркана!“ — помисли той уплашен.

— Погледни тук, през прозореца... това дърво... Знаеш ли кого видях нощес на това дърво зад прозореца?

— Да не е дошъл в Тива завареният брат на негово величество?

— Не, не беше той, беше Рамзес... моят син... Моят Рамзес...

— На дървото ли? Нощес?

— Да!... Светлината на факлата падаше точно върху лицето и фигурата му. Беше с кафтан на бели и сини ивици. Погледът му — безумен. Смееше се диво като нещастния си брат и казваше: „Гледай, мамо, аз умея вече да летя; не е могъл нито Сети, нито Рамзес Велики, нито Хеопс! Гледай какви крила ми растат!“

Той протегна ръка към мен и аз, без да се помня от мъка, я докоснах през прозореца. Тогава той скочи от дървото и избяга...

Тутмозис слушаше ужасен. Но изведнъж се удари по челото.

— Това не е бил Рамзес — отвърна той решително, — това е бил човек, много приличен на него, подлият грък Ликон, който уби сина му, а сега се намира в ръцете на жреците. Това не е Рамзес. Това е мошеничество на ония негодници, Херхор и Мефрес.

По лицето на царицата блесна надежда, но само за миг.

— Нима не бих познала сина си?

— Казват, че Ликон приличал поразително на Рамзес. Това е мошеничество на жреците — настояваше Тутмозис. — Негодници! Смърт е малко за тях!

— А фараонът в къщи ли спа тая нощ? — попита внезапно царицата.

Тутмозис се смути и наведе очи.

— Значи, не?

— В къщи — отвърна неуверено Тутмозис.

— Лъжеш! Но кажи ми поне носеше ли кафтан на бели и сини шарки?

— Не помня... — прошепна Тутмозис.

— Пак лъжеш! А плащът — нима това не е плащът на моя син? Моят роб го намерил на същото това дърво.

Царицата стана и измъкна от сандъка кафявия плащ с качулката.

В същия миг Тутмозис си спомни, че фараонът се бе върнал след полунощ без плащ и дори се бе оправдал пред него, че го е загубил. Тутмозис се колебаеше, обмисляше нещо, но сетне отвърна решително:

— Не, царице, това не е бил фараонът, а Ликон. Това е престъпно мошеничество на жреците, за което трябва да съобщим незабавно на негово величество.

— Ами ако е Рамзес? — попита още веднъж царицата, при все че в очите ѝ светеше вече искрица надежда.

Тутмозис се колебаеше. Неговата догадка относно Ликон беше разумна и можеше да е правилна, но не липсваха и основания да се предполага, че царицата наистина е видяла Рамзес. Той се бе върнал в къщи след полунощ. Беше облечен с кафтан на бели и сини ивици, загубил беше плаща си... А нали и брат му беше умопобъркан... и най-сетне нима майчиното сърце би могло да се излъже!...

В душата на Тутмозис се събудиха съмнения.

За щастие, докато той се колебаеше, сърцето на майката се озари от надежда.

— Добре, че ми напомни за тоя Ликон. Заради него Мефрес обвини Рамзес в детеубийство... А сега може би си служи с тоя негодник, за да опозори фараона... Във всеки случай нито думица на никого за това, което ти доверих. Ако Рамзес... ако наистина го е постигнало такова нещастие, то може да бъде и временно... Не бива да бъде унижен с разгласяване на подобни слухове. Дори на самия него нищо не казвай. Ако това е престъпно мошеничество на жреците, трябва да сме още по-предпазливи, макар че... хора, които прибягват към подобни измами, не могат да бъдат силни...

— Ще проуча това — каза Тутмозис. — Но ако се убедя, че...

— Само не казвай на Рамзес, заклевам те в сенките на бащите ни — възкликна царицата, като протягаше умолително ръце. — Фараонът не би им простил, ще ги даде под съд и тогава ще настъпи едно от двете нещастия: или ще бъдат осъдени на смърт най-висшите жреци в държавата, или съдът ще ги оправдае и тогава... По-добре проследи Ликон и го убий, без каквото и да било съжаление, като хищен звяр... като змия...

Тутмозис се сбогува с царицата, която се беше значително успокоила, но неговите собствени опасения се бяха засилили.

„Ако този подъл грък Ликон е още жив, въпреки ужасите на жреческия затвор — размишляваше той, — вместо да се катери по дърветата и да се показва на царицата, той би предпочел да избяга. Аз самият бих улеснил бягството му и бих го наградил щедро, ако ми признаеше истината и ми поискаше защита от тия негодници. Но кафтанът, наметалото? И как ще се излъже майката?“

Оттогава Тутмозис почна да избягва фараона и не се решаваше да го гледа в очите. А тъй като и Рамзес избягваше Тутмозис, можеше да се помисли, че горещото им приятелство е изстинало.

Но една вечер фараонът отново повика при себе си своя любимец.

— Аз трябва — каза той — да поговоря с Хирам по важни работи. Заминавам. Дежури тук, при спалнята ми, и ако някой поиска да ме види, не го допускай.

Когато Рамзес изчезна в тайните коридори на двореца, безпокойство обзе Тутмозис.

„Може би — помисли си той — жреците са го отровили с някаква упойка и той, като предусеща болестта, бяга от къщи? Хм! Ще видим!“

Фараонът се върна късно след полунощ. Той наистина беше с плащ, но не неговия, а войнишки.

Разтревоженият Тутмозис не спа до сутринта в очакване, че скоро царицата ще го повика. Царицата не го повика, но при сутрешната проверка гвардейският офицер Еунана помоли началника си за кратък разговор. Когато двамата останаха сами в отделна стая, Еунана падна пред краката на Тутмозис, като го молеше никому да не разказва онова, което ще чуе сега.

— Какво има? — попита Тутмозис и почувствува как студенее сърцето му.

— Началнико — каза Еунана, — вчера видях в градината гол човек, който тичаше и крещеше с нечовешки глас. Доведоха го при мен и... началнико... убий ме!...

Еунана пак се просна пред краката на Тутмозис.

— Тоя гол човек... беше... не мога да кажа...

— Кой беше? — попита в ужас Тутмозис.

— Нищо повече няма да кажа — простена Еунана. — Свалих от себе си наметалото и покрих неговата свещена голота... Искях да го заведа в двореца, но... но господарят ми заповяда да остана и да мълча.

— И къде отиде той?

— Не зная. Аз не гледах и не позволих на войниците да го гледат. Той се скри някъде в гъсталака на парка, Заповядах под страх на смърт на хората си да забравят станалото — завърши Еунана разказа си.

В това време Тутмозис беше успял да се овладее.

— Не зная — каза той студено, — не зная и нищо не разбирам от това, което ми каза. Помни само едно, че аз сам тичах гол, когато веднъж изпих прекалено много вино и щедро наградах ония, които не ме забелязаха. Селяните, Еунана, селяните и работниците винаги ходят голи, а големците — само когато им скимне. И ако на мен или на някого от големците хрумне да се изправи на глава, един умен и благочестив офицер не бива да се учудва на това.

— Разбирам — отвърна Еунана, като гледаше втренчено началника си в очите — и не само ще повторя това на моите войници, но дори ей сега, още тая нощ, ще сваля облеклото си и ще поскитам из парка, за да знаят те, че старшите имат право да правят каквото си щат.

Ала въпреки малкия брой лица, видели фараона или двойника му в състояние на безумие, слухът за тия странни разходки се разнесе много бързо. След няколко дни всички жители на Тива, от парасхитите и водоносачите до търговците и писарите, си шепнеха един другиму на ухо, че Рамзес XIII е сполетян от същото нещастие, поради което големите му братя бяха отстранени от престола.

Страхът и почитта към фараона бяха толкова големи, че хората се боеха да говорят с висок глас за тия неща, особено пред непознати. Но всички знаеха — всички, с изключение на самия Рамзес.

Още по-странно беше това, че тоя слух много бързо обиколи цялата страна, което беше доказателство, че се разпространява със съдействието на светилищата... Защото само жреците владееха тайната за няколко часа да предават известия от единия край на Египет до другия.

На Тутмозис никой не говореше направо за тия гнусни слухове, но началникът на фараоновата гвардия ги чувствуваше на всяка крачка. По поведението на хората той се досещаше, че прислугата, робите, войниците, доставчиците на двора приказват за лудостта на фараона, като млъкваха само когато можеше да ги чуе някой от началниците им.

Най-сетне ядосаният и разтревожен Тутмозис реши да поговори с тиванския номарх.

Когато се яви при него в двореца, Тутмозис завари Антеф полегнал на диван в стая, едната половина на която представляваше нещо като цветарник, изпълнен с редки растения. По средата имаше фонтан с розова вода. По ъглите стояха статуи на богове. Стените бяха изписани с картини, които изобразяваха делата на знатния номарх. Застанал до главата му, черен роб разхлаждаше господаря си с ветрило от щраусови пера. На пода седеше писарят на номеса и четеше доклад.

Лицето на Тутмозис изразяваше такава тревога, че номархът веднага отпрати писаря и роба и като стана от дивана, огледа всички ъгли, за да се убеди, че никой не подслушва.

— Достойни татко на Хеврон, моята достопочтена съпруга — почна Тутмозис, — по държането ти виждам, че се досещаш за какво искам да ти говоря.

— Тиванският номарх трябва винаги да бъде предвидлив — отвърна Антеф. — Предполагам също, че началникът на гвардията на негово величество не може да ме почете с посещение по празна работа.

Известно време двамата се гледаха един друг в очите.

Най-сетне Тутмозис седна до своя тъст и прошепна:

— Чул ли си мерзките слухове, които враговете на държавата разпространяват за нашия повелител?

— Ако става дума за дъщеря ми Хеврон — побърза да отговори номархът, — заявявам ти, че сега ти си неин господар и не можеш да имаш никакви претенции към мен.

Тутмозис махна небрежно с ръка.

— Някакви недостойни хора — продължи той — разпространяват слухове, че фараонът бил умопобъркан. Чул ли си това, татко?

Антеф клатеше и въртеше глава така неопределено, че то можеше да означава както потвърждение, така и отричане.

Накрая той каза:

— Човешката глупост е необятна като морето. Тя всичко може да помести в себе си...

— Това не е глупост, а престъпни интриги на жреците. Те имат на разположение един човек, който прилича на негово величество, и го използват за мръсните си машинации.

И той разказа на номарха историята на гърка Ликон и за престъплението в Пи-Баст.

— За тоя Ликон, който убил детето на наследника, аз съм чул — каза Антеф, — но къде ти са доказателствата, че Мефрес е арестувал Ликон в Пи-Баст, че го е докарал в Тива и го пуска в царските градини, за да се представя там като смахнат фараон?

— Тъкмо затова те питам, ваше достойнство, какво да правя? Аз съм началник на гвардията и трябва да пазя честта и безопасността на нашия господар.

— Какво да се прави? Какво да се прави? — повтори Антеф. — Преди всичко да се стараем тия безбожни слухове да не стигнат до ушите на фараона...

— Защо?

— Защото ще се случи голямо нещастие. Когато нашият господар чуе, че Ликон се прави на луд и се представя за фараона, ще се разгневи страшно... Разбира се, ще обърне яростта си срещу Херхор и Мефрес... Може би само ще ги наругае... Може би ще ги тикне в затвора... Може дори да ги убие... Но каквото и да стори, ще го стори, без да има срещу тях достатъчни доказателства. А тогава? Днешният Египет не обича да принася жертви на боговете, но ще се застъпи за незаслужено онеправданите жреци... И тогава какво?... Защото аз мисля — добави Антеф, като приближи уста до ухото на Тутмозис, — защото аз мисля, че това ще бъде краят на династията...

— Какво да правим тогава?...

— Само едно! — извика Антеф. — Намери тоя Ликон, доложи, че Мефрес и Херхор са го крили и накарали да се представя за луд

фараон... Това трябва да направиш, ако искаш да запазиш благоволението на господаря към себе си. Улики! Колкото може повече улики! Ние не сме Асирия. Не може да се наказват първожреци без съд, а никакъв съд няма да ги осъди без достатъчно улики. А и откъде е тая увереност в тебе, че не са дали на фараона някаква замайваща билка? Та това би било по-просто, отколкото да изпращат нощем човек, който не знае паролата и никога не е бил в двореца и парка. Казвам ти: за Ликон аз съм слушал от сигурен човек, от Хирам. Но не разбирам как Ликон би могъл да прави в Тива такива чудесии.

— Чакайте — прекъсна го Тутмозис, — къде е Хирам?

— Веднага след сватбата ви замина за Мемфис, а тия дни е бил вече в Хитен.

Лицето на Тутмозис пак придоби загрижен израз.

„През оная нощ — помисли си той, — когато са довели при Еунана гол човек, фараонът казваше, че отива да се види с Хирам. А щом Хирам не е бил в Тива, значи, негово величество още тогава не е знаел какво говори.“

Тутмозис се върна душевно потресен. Той не само не можеше да реши как да постъпи при това нечувано положение, но и не знаеше какво да мисли. Докато през време на разговора с царица Никторис беше почти уверен, че в парка се е появил Ликон, пратен от жреците, сега неговата увереност се разколеба. И ако Тутмозис, който всеки ден виждаше Рамзес, беше толкова смутен, какво ли ставаше в сърцата на другите хора? Най-разпалените привърженици на фараона и на неговите планове можеха да се разколебаят, като чуват от всички страни, че техният повелител е луд.

Това беше първият удар, нанесен на Рамзес XIII от жреците. Незначителен сам по себе си, той влачеше неизброими последици.

Тутмозис не само се съмняваше, но и страдаше. Под лекомислената външност у него се криеше благороден и енергичен характер. И сега, когато посягаха на честта и властта на неговия господар, Тутмозис се измъчваше от бездействието. Струваше му се, че е началник на крепост, която неприятелят подкопава, а той само гледа безпомощно. Тая мисъл така го измъчваше, че под нейно влияние у него се породил една смела идея. Когато един ден срещнал върховния жрец Сем, той се обърнал към него:

— Знае ли ваше достойнство какви слухове се разпространяват за нашия повелител?

— Фараонът е млад, за него могат да се мълвят най-различни неща — отвърна Сем и някак странно загледа Тутмозис. — Но това не ме засяга: аз замествам негово величество в службата на боговете и се старая да правя това колкото може по-добре; останалото не е моя грижа.

— Зная, че ваше достойнство си верен слуга на фараона — каза Тутмозис — и не се каня да се намесвам в тайните на жреците. Трябва обаче да ти обърна внимание върху една дреболия.

От достоверни източници научих, че свети Мефрес криел някакъв грък Ликон, на когото тежат две престъпления: първо, той е убиец на фараоновия син и, второ — той прекалено много прилича на негово величество.

Нека достойният Мефрес не позори достопочтената жреческа каста и по-скоро да предаде убиеца на съда. Защото, ако ние намерим Ликон, кълна се, че Мефрес ще се лиши не само от сана, но и от главата си. В нашата държава не може безнаказано да се покровителствуват разбойници и да се крият хора, които приличат на върховния повелител.

Сем, в чието присъствие Мефрес беше отнел Ликон от полицията, се смути може би от страх да не го обвинят в съучастничество. При все това отговори:

— Ще се постарая да предупредя свети Мефрес за тия подозрения, които го позорят. Но ти, ваше достойнство, знаеш ли как наказват у нас хората, които обвиняват несправедливо някого в престъпление?

— Зная и поемам отговорността. Аз съм толкова сигурен в това, което говоря, че съвсем не ме безпокоят последиците от моите подозрения. Безпокойството предоставям на достопочтения Мефрес и му желая да не става нужда да мина от предупреждения към действия.

Разговорът има последици. Оттогава никой не видя нито веднъж двойника на фараона.

Но слуховете не стихнаха. Рамзес XIII нищо не знаеше, тъй като дори Тутмозис не му съобщи нищо, защото се опасяваше да не би владетелят да предприеме някоя необмислена стъпка спрямо жреците.

[\[1\]](#) Автентично. — Б. а. [↑](#)

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

В началото на месец паофи (юли-август) негово величество, кралица Никторис и дворът се върнаха от Тива в мемфиския дворец.

Към края на пътуването, което и тоя път ставаше по Нил, Рамзес XIII често изпадаше в замисленост, а веднъж каза на Тутмозис:

— Забелязвам нещо странно... Народът се трупа по двата бряга пак така многоброен, а може би и по-многоброен, отколкото при нашето отиване. Но възгласите са значително по-слаби, зад нас плават много по-малко лодки, а и на цветя хората са много скъпи...

— Божествена истина изрекоха устата ти, господарю — отвърна Тутмозис. — Народът наистина изглежда поизморен, но това е поради страхотната жегата...

— Мъдри са словата ти!... — похвали го фараонът, а лицето му се проясни.

Но Тутмозис не вярваше на собствените си думи. Той чувствуваше всичко това, но още по-лошо беше, че същото чувствуваше и цялата свита на фараона — а именно че народните маси бяха поохладнели към своя владетел.

Дали това беше вследствие на слуховите за лошата болест на Рамзес или поради някои други причини — Тутмозис не знаеше. Но той беше уверен, че тук имат пръст жреците.

„Колко глупава е тълпата! — мислеше той, без да възпира презрението в сърцето си. — Доскоро се давеха само за да зърнат лицето на негово величество, а днес скъпят дори възгласите си... Нима са забравили вече и за седмия почивен ден, и за собствената земя?...“

Веднага след пристигането си в двореца фараонът заповяда да бъдат свикани представителите, които трябваше да вземат решение за използване съкровищата на Лабиринта. В същото време той поръча на преданите си чиновници и полицейски служители да започнат агитация срещу жреците и в полза на седмия ден за почивка.

Изведнъж в целия Долен Египет забръмча като в кошер. Селяните предявиха искания не само за празничния ден, но и да им се плаща за обществените работи, които вършеха. По кръчми и из улици

занаятчиите ругаеха жреците, че искали да ограничат свещената власт на фараона. Броят на престъпленията порасна, но престъпниците не искаха да отговарят пред съда. Писарите станаха смирени и никой от тях не смееше да удари простия човек, защото знаеше, че битият ще му отвърне също с удар. Даренията за храмовете намаляха, а боговете, които пазеха границите на номесите, биваха все по-често замервани с камъни и кал, дори събаряни.

Жреците, номарсите и техните поддръжници изпаднаха в ужас. Напразно съдиите обявяваха по пазарища и пътища, че според стародавните закони земеделците и занаятчиите, дори и търговците, не бива да се занимават със сплетни, които ги откъсват от плодотворната работа; сред смях и викове простолюдието замерваше съдебните вестноски с гнили зеленчуци и костилки от фурми.

Тогава аристокрацията почна да се тълпи в двореца и паднала ничком пред краката на фараона, молеше за спасение.

— Ние — викаха те — се чувствуваме, като че ли земята се разтваря под собствените ни крака... Като че ли светът се свършва!... Стихиите са се разбушували, умовете са в раздвоение и ако не ни спасиш ти, господарю, преброени са часовете на нашия живот!...

— Моето съкровище е празно, армията ми е малка, полицията отдавна не е получавала заплати — отвърна фараонът. — Ако искате спокойствие и сигурност, ще трябва да ми доставите средства. Но понеже моето царствено сърце е изпълнено с болка поради вашите тревоги, ще направя всичко, което ми е възможно, и се надявам, че ще успее да възстановя реда в страната.

И наистина негово величество заповяда войската да бъде вдигната и разместена по най-важните пунктове на страната. В същото време той изпрати заповед на Нитагер да повери източната граница на помощника си и заедно с пет от най-добрите си полкове да дойде в Мемфис.

Владетелят направи всичко това не толкова за да запази аристокрацията от простолюдието, а за да има поддръка големи сили, в случай че първосвещениците разбунтуват срещу него Горен Египет и полковете, издържани от храмовете.

На десети паофи в царския дворец и в околностите му зацари голямо оживление. Делегатите, които трябваше да признаят правото на фараона да черпи от съкровището на Лабиринта, се събраха, а освен

тях надойдоха и много хора, които искаха поне да присъствуват на това необикновено за Египет тържество.

Шествието на делегатите започна рано сутринта. Най-напред вървяха голи селяни с бели шапчици и набедреници; всеки носеше в ръка наметало от грубо платно, за да покрие плещите си в присъствието на фараона. Следваха ги занаятчий, облечени като селяните, от които се отличаваха с малко по-фините си наметала и с тес-ничките си престилчици, покрити с пъстра везба.

Следваха търговците, някои от които с перуки, а всички с дълги наметала. Тук вече можеше да се видят по ръцете и краката скъпи гривни, а на пръстите — пръстени. Подир търговците вървяха офицери с шапчици и дрехи на черти: черни и жълти, сини и бели, сини и червени. Двама носеха на гърдите си месингови ризници вместо дрехи.

Едва след известно време шествието продължи: появиха се тринадесет благородници с големи перуки и дълго до земята облекло. След тях вървяха номарсите с дрехи, обшити с пурпурни ширити, и с корони на главите. Шествието завършваха жреци с бръснати глави и лица и с кожи от пантери през рамо.

Делегатите влязоха в голямата зала на фараоновия дворец, където имаше седем пейки, наредени една зад друга: най-ниската — за селяните, най-високата — за жреческото съсловие.

След малко се появи и негово величество Рамзес XIII, носен в лектика. Щом го видяха, делегатите паднаха ничком. Когато владетелят на двата свята седна на високия трон, той разреши на верните си поданици да станат и да заемат своите места. После в залата влязоха и седнаха на по-ниски тронове първожреците Херхор и Мефрес и пазителят на Лабиринта с кутийка в ръка. Блестяща свита от генерали обкръжи фараона, зад когото застанаха двама висши държавни служители с ветрила от паунови пера.

— ПравOVERни египтяни! — обади се владетелят на двата свята. — Както знаете, моят двор, войската ми и моите чиновници се намират в нужда, която не може да бъде задоволена от обеднялото ми съкровище. Аз не говоря за разходи във връзка с моята свещена личност, защото се храня и обличам като войник, а всеки генерал или велик писар има повече прислужници и жени от мене.

Между събраните се чу шум на одобрение.

— Обичай беше досега — продължи Рамзес, когато съкровището се нуждае от средства, да наложи по-големи данъци на трудещото се простолудие. Аз обаче познавам своя народ и неговото бедствено положение и затова не само не бих искал да го натоварвам с нови тежести, но бих искал да му направя някои облекчения...

— Да живееш вечно, господарю наш! — извикаха от няколкото по-ниски пейки.

— За щастие на Египет — каза фараонът — нашата държава има съкровища, с помощта на които може да се засили армията, да се заплати на чиновниците, да се обдари народът, дори да се изплатят всички дългове към храмовете или към финикийците. Това съкровище, събрано от моите прославени прадеди, се намира в подземията на Лабиринта, но то може да бъде наченато само ако вие всички, правоверни, като един човек признаете, че Египет се намира в нужда и че аз, владетелят, имам право да разполагам със съкровищата на своите предшественици...

— Признаваме!... Молим те да вземеш колкото е необходимо, господарю!... — викаха хората от всички пейки.

— Достойни Херхор! — обърна се владетелят към първожреца. — Желаете ли свещеното жреческо съсловие да каже нещо по този въпрос?...

— Много малко — отвърна първожрецът, като ставаше. — Според стародавните закони съкровището на Лабиринта може да бъде докоснато само ако държавата не притежава никакви други средства... Но днес не е така. Защото, ако властта анулира дълговете към финикийците, нараснали поради недостойна лихва, не само ще напълни съкровището на ваше величество, но и простолудието, което работи за финикийците, ще си отдъхне от тежкия труд...

По пейките отново зашумяха одобрително.

— Твоят съвет е изпълнен с мъдрост, свети човече — каза спокойно фараонът, — но е опасен. Защото, ако моят ковчежник, достопочтените номарси и аристокрацията се научат веднъж да анулират чужди вземания, днес те няма да платят дълговете си към финикийците, а утре биха могли да забравят дълговете си към фараона и храмовете. А кой ще ми гарантира, че и простолудието, поощрено от примера на големците, няма да помисли, че също има право да забрави задълженията си към нас?...

Ударът беше толкова силен, че негово достойнство Херхор дори се наведе на стола си и млъкна.

— А ти, върховен пазач на Лабиринта, искаш ли да кажеш нещо?... — попита фараонът.

— Аз имам тук кутийка — отвърна той — с бели и черни камъчета. Всеки делегат ще получи по две такива камъчета и ще пусне едно от тях в тая съдинка тук. Който желае ваше величество да използва съкровището на Лабиринта, ще сложи черното камъче, който желае да не бъде докосвана собствеността на боговете — ще пусне бялото.

— Не се съгласявай, господарю, на това — прошепна ковчежникът на владетеля. — По-добре е всеки делегат да каже открито какво му е в душата...

— Ще трябва да уважаваме стария обичай — намеси се Мефрес.

— Не, нека пускат камъчета в съдинката — реши владетелят. — Моето сърце е чисто, а намеренията ми — непоклатими.

Светите Мефрес и Херхор размениха погледи.

Пазачът на Лабиринта тръгна, придружен от двама генерали, да обикаля пейките и да връчва на делегатите по две камъчета: черно и бяло. Бедняците се смутиха силно, като видяха пред себе си такива големи сановници. Някои селяни паднаха ничком на земята, без да смеят да вземат камъчетата. Трябваше да им се обясни с големи усилия, че те могат да пуснат в съдинката само едното камъче: бялото или черното.

— Но аз бих искал да угодя и на боговете, и на негово величество... — прошепна един стар пастир.

Накрай сановниците успяха да обяснят на селяните какво се иска от тях. Гласуването започна. Всеки делегат се приближаваше до съдинката и пускаше камъчето си така, че другите не можеха да видят цвета му.

В това време великият ковчежник, коленичил зад трона, шепнеше на владетеля:

— Всичко е загубено!... Ако гласуването беше явно, щяхме да имаме единодушие, но сега да ми изсърхне ръката, ако в съдинката не се намерят двадесетина бели камъчета!...

— Успокой се, мой верен слуга — отвърна с усмивка Рамзес. — Аз имам подръка повече полкове от гласовете, които могат да бъдат

против нас.

— Но защо?... Защо?... — въздишаше ковчежникът. — Без единомислие няма да ни отворят Лабиринта...

Рамзес непрекъснато се усмихваше.

Гласуването свърши. Пазачът на Лабиринта вдигна съдинката и изсипа съдържанието ѝ върху един златен поднос.

При деветдесет и един гласували имаше осемдесет и три черни камъчета и само осем бели.

Генералите и чиновниците изтръпнаха, първожреците гледаха събраните тържествуващо, но бързо ги обзе безпокойство, защото лицето на Рамзес беше весело.

Никой не смееше да заяви гласно, че проектът на негово величество е отхвърлен. Но фараонът се обади съвсем спокойно:

— Правовърни египтяни, мои добри слуги! Вие изпълнихте моята заповед и благоволениято ми е с вас. Два дена поред ще бъдете гости на дома ми. А когато получите подаръците си, ще се върнете при своите семейства и занятия. Мир вам и благословия!...

Като каза това, владетелят напусна залата заедно със свитата си, а първожреците Херхор и Мефрес се спогледаха неспокойно.

— Той никак не се разтревожи — прошепна Херхор.

— Казвах, че е бясно куче!... — отвърна Мефрес. — Той няма да се спре и пред насилие; затова, ако не го изпреварим...

— Боговете ще защитят нас и своите обиталища...

Вечерта в стаята на Рамзес XIII се събраха най-верните му слуги: великият ковчежник, великият писар, Тутмозис и Калипос — командир на гръцкия корпус.

— О, господарю — изстена ковчежникът, — защо не постъпи както твоите вечно живи прадеди?... Ако делегатите бяха гласували явно, щяхме да имаме вече право на съкровището в Лабиринта!...

— Истината каза ваше достойнство — обади се великият писар.

Фараонът поклати глава.

— Лъжете се. Дори цял Египет да беше викнал: „Предайте на държавата съкровищата от Лабиринта“, първожреците нямаше да направят това...

— Тогава защо ги разтревожихме с това свикване на делегати?... Тази постъпка възбуди и одързости народа, който днес прилича на прииждаща река...

— Аз не се боя от наводнение — каза владетелят. — Моите полкове ще бъдат преграда за него... Но аз имам действителна полза от събирането на делегатите; то ми показва безсилието на моите противници: осемдесет и три камъчета за нас, осем за тях!... Това значи, че ако те могат да разчитат на един корпус, аз — на десет... Не си правете илюзии — продължи фараонът. — Между мене и първожреците вече започна война. Те представляват крепост, която ние призовахме да се предаде. Отказаха, следователно ще трябва да ги атакуваме.

— Да живееш вечно!... — извикаха Тутмозис и Калипос.

— Заповядай, господарю — каза великият писар.

— Ето моята воля — заяви Рамзес. — Ти, ковчезник, ще раздадеш сто таланта на полицията, началниците на отредите на работници и кметовете в номесите: Сефт, Неха-хент, Неха-пеху, Себтхет, Аа, Амент, Ка... По същите места ще раздадеш на кръчмарите и ханджиите ечемик, пшеница и вино, та народът да получава даром храна и напитки. Ще направиш това веднага, за да може запасите да бъдат там, където трябва, до двадесети паофи.

Ковчезникът се наведе доземи:

— Ти, писарю, напиши и заповядай да съобщят утре по улиците на столиците на номесите, че варварите от западната пустиня се готвят да нападнат с големи сили провинцията Фаюм...

Ти, Калипос, ще изпратиш четири гръцки полка на юг. Два ще се разположат при Лабиринта, а два ще отидат чак до Ханес. Ако жреческата войска тръгне от Тива, ще я отблъснете и няма да я допуснете да влезе във Фаюм. А когато възмутеният от жреците народ заплаши Лабиринта, твоите гръци ще го заемат.

— Но ако пазачите се противопоставят?... — обади се Калипос.

— Това би било бунт — отвърна фараонът и продължи: — А ти, Тутмозис, ще изпратиш три полка в Мемфис и ще ги разположиш при храмовете на Птах, Изиди и Хор. Когато развълнуваният народ поиска да ги атакува, полковниците ти ще отворят вратите за себе си, няма да допуснат простолюдието в светилищата и ще запазят първожреците от поругание.

И в Лабиринта, и в мемфиските светилища ще се намерят жреци, които ще излязат срещу войската със зелени вейки. Полковниците ще попитат тия мъже за паролата и ще търсят съвети от тях...

— А ако някой се осмели да се съпротивява? — попита Тутмозис.

— Само бунтовници няма да изпълнят заповедта на фараона — отвърна Рамзес.

— Светилищата и Лабиринтът трябва да бъдат заети от войската на двадесет и трети паофи — продължи фараонът, като се обърна към великия писар. — Затова народът в Мемфис и във Фаюм трябва да почне да се събира още от осемнадесети — отначало на малки групи, а после на все по-многобройни. И ако към двадесети започнат малки безредици, не трябва да им се пречи, но едва на двадесет и втори и двадесет и трети могат да бъдат допуснати атаки срещу светилищата. А когато войската заеме тия места, всичко трябва да се успокои.

— Не е ли по-добре да арестуваме веднага Херхор и Мефрес? — попита Тутмозис.

— Защо?... В случая не ме интересуват те, а светилищата и Лабиринтът, за заемането на които обаче войската още не е готова. Освен това Хирам, който е получил писмата на Херхор до асирийците, ще се върне едва към двадесети... Следователно едва на двадесет и първи паофи ще имаме в ръце доказателства, че първожреците са предатели и ще съобщим това на народа.

— Следователно аз ще трябва да замина за Фаюм?... — попита Калипос.

— О, не. Ти и Тутмозис ще останете при мене с най-добрите полкове... Аз трябва да имам резерви, в случай че първожреците успеят да откъснат от нас част от народа.

— А ти, господарю, не се ли боиш от предателство? — попита Тутмозис.

Фараонът махна небрежно с ръка.

— Предателството е неизбежно, то сълзи като вода от пукната бъчва. Първожреците вече се досещат за моите намерения, а и аз зная техните желания... Обаче съм ги преварил в съсредоточаването на силите и затова те ще бъдат по-слабите. За десетина дни не се формират полкове...

— А магиите?... — попита Тутмозис.

— Няма магии, с които топорът да не може да се справи!... — извика Рамзес, като се смееше.

В този момент Тутмозис искаше да разкаже на фараона за това, което първожреците правят с Ликон. Но и този път го възпря мисълта, че ако владетелят се разсърди силно, ще загуби спокойствието, което го прави днес толкова мощен.

Преди сражение военачалникът не трябва да мисли за нищо друго освен за битката. А за Ликоновата работа ще има време, когато жреците се намерят в затвора.

По даден знак от негово величество Тутмозис остана в стаята, а тримата други сановници се поклониха ниско и излязоха.

— Най-сетне — въздъхна великият писар, когато се намериха с ковчежника в преддверието, — най-сетне ще се свърши властта на бръснатите глави...

— Отдавна е вече време за това — добави ковчежникът. — През последните десет години и най-простият пророк имаше по-голям авторитет, отколкото номархът на Тива или на Мемфис.

— Аз мисля, че Херхор стяга тайно лодка, за да избяга преди двадесет и трети паофи — намеси се Калипос.

— Че какво може да му се случи! — каза писарят. — Негово величество днес е страшен, но той ще им прости, след като се покорят...

— И дори по ходатайство на царица Никторис ще им остави имотите — допълни ковчежникът. — Във всеки случай в държавата ще се установи някакъв ред, какъвто вече ни липсваше.

— Струва ми се само, че негово величество върши прекалено големи приготовления — каза писарят. — Аз бих свършил всичко с гръцките полкове, без да замесвам народа...

— Млад е... Обича движението, шума... — додаде ковчежникът.

— Вижда се, че не сте войници! — обади се Калипос. — Когато става дума за бой, трябва да се струпат всички сили, защото винаги може да се очаква изненада.

— Така щеше да бъде, ако няхахме зад себе си народа — отвърна писарят. — Но при това положение каква изненада може да се очаква?... Боговете няма да слязат да защитават Лабиринта.

— Така говориш, ваше достойнство, защото си спокоен — каза Калипос, защото знаеш, че върховният вожд бди и се старее да предвиди всичко. Иначе кожата ти сигурно щеше да тръпне.

— Не виждам изненади — упорствуваше писарят. — Освен ако първожреците отново пуснат слухове, че фараонът е полудял...

— Те ще опитват различни фокуси — намеси се великият ковчезник, като се прозяваше, — но силите наистина няма да им стигнат... Във всеки случай благодаря на боговете, че ме поставиха в лагера на фараона... Но да вървим да спим...

След като сановниците излязоха от стаята на фараона, Тутмозис отвори една тайна вратичка и въведе Саменту. Владетелят прие първожреца на Сет с голяма радост, подаде му ръка за целувка и прегърна главата му.

— Мир на тебе, мой добър слуга — каза владетелят. — Какво ми носиш?...

— Бях два пъти в Лабиринта — отвърна жрецът.

— И знаеш ли вече пътя?...

— Аз го знаех отдавна, но сега открих и нещо друго. Хранилището може да се срути, да избие хората и да унищожи скъпоценностите, които представляват най-голямото богатство там...

Фараонът сви вежди.

— Затова — продължи Саменту, — ваше величество, благоволете да ми дадете двадесетина сигурни хора. Аз ще вляза с тях в Лабиринта през нощта пред атаката и ще заема стаите в съседство със съкровището... Особено горната...

— Ще успееш ли да ги вмъкнеш там?...

— Да, все пак ще вляза още веднъж сам в Лабиринта, за да проверя окончателно дали няма да мога сам да попреча на срутването без чужда помощ. Хората, макар и най-верните, са несигурни, а вкарването им вътре може да обърне вниманието на надзираващите кучета...

— Ако не те следят вече... — подхвърли фараонът.

— Повярвайте ми, господарю — отвърна жрецът, като сложи ръка на гърди, — че е необходимо чудо, за да могат да ме проследят. Тяхното заслепление е почти детинско. Защото те вече чувствуват, че някой иска да се промъкне в Лабиринта, но тия глупци удвояват стражата при известните на всички входи. В това време аз сам в продължение на един месец открих три тайни входа, за които те или са забравили, или съвсем не знаят. Само някакъв дух би могъл да ги предупреди, че се движа из Лабиринта, или да им посочи стаята, в

която се намирам. Това е изключено при тия три хиляди стаи и коридори.

— Достопочтеният Сamentу казва истината — обади се Тутмозис. — Струва ми се, че ние прекаляваме с нашата предпазливост спрямо първожреческите гадове.

— Не говори така, военачалнико — каза жрецът. — Сравнени със силите на негово величество, техните сили са шепа пясък пред цялата пустиня, но Херхор и Мефрес са много умни!... И навярно ще употребят срещу нас такова оръжие, че ние ще онемеем от сливане. Нашите храмове са пълни с тайни, които карат дори мъдреците да се замислят и смазват душата на простолюдието.

— Ще ни разкажеш ли нещо за тях? — попита фараонът.

— Аз мога с увереност да кажа, че войниците на ваше величество ще видят най-различни чудеса в храмовете. Или ще угасят светлината, или ще ги обкръжат пламъци и отвратителни чудовища... Стена ще им препречи пътя или пропаст ще се отвори под краката им. В някои коридори ще ги залее вода, в други невидими ръце ще хвърлят камъни... А какви гърмежи, какви гласове ще кънтят около тях!...

— Във всяко светилище има по-млади жреци, които ми съчувствуват, а в Лабиринта ще бъдеш ти — каза фараонът.

— И нашите топори — намеси се Тутмозис. — Нищо не струва войник, който отстъпва пред огъня или плашилата или хаби време да слуша тайнствени гласове.

— Вярно е това, което казваш — извика Сamentу, — стига да вървите смело напред, чудовищата ще изчезнат, гласовете ще замлъкнат, а пламъците ще престанат да парят.

— Сега последна дума, повелителю наш — обърна се жрецът към Рамзес. — Ако загина — продължи с тъжна усмивка Сamentу, — при ваше величество ще дойде един млад жрец на Сет с мой пръстен. Тогава войската да заеме Лабиринта, да изпъди пазачите и да не напуска сградата, защото тоя младеж може в течение на един месец, пък дори и за по-малко, да намери пътя до съкровищата според указанията, които ще му оставя...

Но, господарю — продължи Сementу, като коленичи, — моля ви за едно нещо: когато победите, отмъстете за мене и преди всичко не прощавайте на Херхор и Мефрес. Вие не знаете какви неприятели са

те!... Ако те вземат надмощие, вие ще загинете — и не само вие, но и вашата династия...

— Но няма за победителя не е достойно да бъде великодушен?... — попита мрачно владетелят.

— Никакво великодушие!... Никаква милост!... — извика Саменту. — Докато те са живи, вас и мене господарю, ни грозят смърт и позор и дори сме застрашени с поругание на нашите трупове. Човек може да помилва лъв, да си купи финикиец, да привърже към себе си либиец или етиопец, може да изпроси прошка от халдейски жрец, защото той се извисява като орел към висините и няма опасност да бъде улучен... Но египетски пророк, който е вкусил от разкоша и властта, не може с нищо да го спечелите. И само тяхната или вашата смърт може да сложи край на войната.

— Ти казваш истината, Саменту — отговори Тутмозис. — За щастие на негово величество, ние, войниците, ще разрешаваме вековечния спор между жреците и фараона.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

На дванадесети паофи от разни египетски храмове се разнесоха обезпокоителни вести.

През последните дни олтарът на храма на Хор се срутил, в храма на Изида статуята на богинята плачела, а от храма на Амон в Тива и при гроба на Озирис в Дендери съобщиха много лоши предсказания. По сигурни признаци жреците установили, че още преди да изтече месецът, Египет ще бъде заплашен от голямо нещастие.

Поради това първожреците Херхор и Мефрес дадоха нареждане да бъдат уредени религиозни процесии около храмовете, а в домовете да бъдат принесени жертви.

Още на другия ден сутринта, на тринадесети паофи, в Мемфис се състоя голяма процесия: бог Птах и богиня Изида излязоха от храмовете си и се отправиха към центъра на града, придружени от малък брой вярващи, предимно жени. Скоро обаче трябваше да се върнат, понеже египетските граждани им се подиграваха, а друговерците стигаха дори дотам, да хвърлят камъни по свещените лодки на божествата.

Полицията се държа равнодушно към тия злоупотреби, дори някои полицаи участваха в непристойните шеги. А следобед непознати хора започнаха да разказват на тълпата, че жреческото съсловие не позволявало да се дадат каквито и да било облекчения за трудещите се и искало да вдигне бунт срещу фараона.

Надвечер около храмовете почнаха да се събират групички работници, които свиреха, ругаеха жреците, хвърляха камъни върху портите, а един светотатец пред очите на всички смаза носа на Хор, който пазеше храма си...

Няколко часа след залез слънце в храма на Птах се събраха първожреците и най-верните им привърженици. Там бяха достойният Херхор, Мефрес, Ментезуфис, трима номарси и върховният съдия от Тива.

— Ужасни времена настанаха! — обади се съдията. — Със сигурност знаея, че фараонът желае да насъска тълпата да нападне

свещилицата.

— Чух — рече номархът на Себес, — че е изпратена заповед до Нитагер да дойде час по-скоро с нови войски — сякаш тия тук не са достатъчни!...

— Съобщенията между Долен и Горен Египет са прекъснати от вчера — добави номархът на Аа. — Пътищата са заети от войска, а галерите на негово величество претърсват всеки кораб, който се движи по Нил.

— Рамзес XIII не е „величество“ — забеляза сухо Мефрес, — той не е получил още корона от ръцете на боговете.

— Всичко това щеше да бъде дреболия — обади се върховният съдия. — По-лошото е предателството... Имаме сведения, че много млади жреци симпатизирали на фараона и му донасяли за всичко...

— Има дори такива, които са обещали да помогнат на войската да заеме свещилицата — добави Херхор.

— Войската ще навлезе в свещилицата?!... — възкликна номархът на Себес.

— Поне такава заповед има за двадесет и трети — отговори Херхор.

— И ти, ваше достойнство, говориш спокойно това?... — попита номархът на Амент.

Херхор сви рамене, а номарсите се спогледаха.

— Това вече не разбирам!... — обади се почти разгневено номархът на Аа. — Свещилицата имат едва ня-колкостотин войници, жреците предателствуват, фараонът ни откъсва от Тива и подстрекава народа, а достойният Херхор говори за това, като че ли кани на пир... Или да се защитаваме, ако още е възможно, или...

— Да се предадем на негово величество ли?... — попита иронично Мефрес. — За това винаги ще имате време!...

— Но ние бихме желали да научим нещо за средствата за защита... — заяви номархът на Себес.

— Боговете ще спасят своите верни — отговори Херхор.

Номархът на Аа закърши ръце.

— Ако трябва да отворя сърцето си, и мене ме учудва вашето равнодушие — заяви върховният съдия. — Почти цялото простолюдие е против нас...

— Простолюдието е като ечемика на нивата: обръща се, накъдето духа вятърът — каза Херхор.

— А войската?...

— Коя войска няма да падне пред Озирис?

— Зная — пресече го нетърпеливо номархът на Аа, — но не виждам нито Озирис, нито тоя вятър, който ще възвърне при нас простолюдието... В това време фараонът вече го е привлякъл към себе си с обещания, а утре ще го привърже с дарения...

— Страхът е по-силен от обещанията и даренията — отговори Херхор.

— От какво има да се страхуват?... От тия триста войници ли, които имаме?...

— Ще се уплашат от Озирис.

— Но къде е той?... — питаше възбудено номархът на Аа.

— Ще го видите всички. И щастлив ще е тоя, който би могъл да ослепее за този ден.

Херхор изговори тия думи с такова непоколебимо спокойствие, че между събраните зацари тишина.

— В края на краищата какво всъщност правим?... — попита след пауза върховният съдия.

— Фараонът — заговори Херхор — иска народът да нападне храмовете на двадесет и трети. Но ние трябва да действваме така, че да ни нападнат на двадесети паофи.

— Вечно живи богове! — извика отново номархът на Аа, като вдигна ръце. — Защо да привличаме нещастieto върху главите си, и на това отгоре два дена по-рано?...

— Слушайте Херхор — обади се с решителен глас Мефрес — и се постарайте на всяка цена нападението да се извърши сутринта на двадесети паофи.

— Ами ако наистина ни разбият?... — попита смутено съдията.

— Ако не помогнат заклинанията на Херхор, тогава аз ще призова на помощ боговете — отвърна Мефрес и в очите му светна зловец огън.

— Ех, вие, първожреците, имате тайни, които ние нямаме право да знаем — каза върховният съдия. — Добре, ще правим това, което заповядвате, ще се помъчим нападението да стане на двадесети... Но

запомнете, че нашата кръв и кръвта на децата ни ще падне върху вашите глави...

— Да падне!...

— Да падне!... — извикаха едновременно двамата първожреци.

— От десет години управлявам държавата и през това време на никого от вас не се случи нищо лошо, а сме устоявали на всяко обещание. Затова бъдете търпеливи и верни още няколко дни, за да видите силата на боговете и да получите наградата си.

Скоро номарсите се сбогуваха с първожреците, без да се помъчат дори да прикрият тъгата и безпокойството си. Останаха само Херхор и Мефрес.

След продължително мълчание Херхор се обади:

— Да, докато се преструваше на луд, тоя Ликон беше добър. Но да го поставим вместо Рамзес!...

— Щом майката не можа да го отличи — отговори Мефрес, — трябва много да прилича... А да седне на престола и да каже няколко думи на околните, навярно ще съумее. Пък нали и ние ще бъдем при него...

— Ужасно глупав комедиант!... — въздъхна Херхор, като търкаше челото си.

— Той е по-мъдър от милиони други хора, понеже е ясновидец и може да направи големи услуги на държавата...

— Ваше достойнство непрекъснато ми говориш за двойното му виждане — отвърна Херхор. — Позволи и аз да се уверя в това...

— Желаш ли?... — попита Мефрес. — Тогава да вървим... Но заклевам те в името на боговете, Херхор, да не споменаваш дори пред собственото си сърце за това, което ще видиш.

Двамата слязоха в подземията на светилището Птах и се намериха в просторно мазе, осветено със светилник. При слабата светлина Херхор съзря на една маса човек, който се хранеше. Той беше облечен с кафтан на гвардията на фараона.

— Ликон — каза Мефрес, — най-високият сановник в нашата държава иска да се увери в способностите, с които са те надарили боговете...

Гъркът отблъсна лицата с яденето и почна да мърмори:

— Проклет да е денят, в който краката ми докоснаха вашата земя!... Предпочитам да работя в каменните кариери и да ме бият с

тояги...

— За това винаги има време — забеляза строго Херхор.

Гъркът млъкна и изведнъж се разтрепера, като видя в ръката на Мефрес топче от тъмен кристал. Той побледня, погледът му се замъгли, по лицето му се появиха капки пот. Очите му бяха втренчени в една точка, сякаш заковани в кристалната топка.

— Той вече спи — заяви Мефрес. — Не е ли чудно това?

— Ако не се преструва.

— Ощипи го... убоди го... дори го опари... — каза Мефрес.

Херхор идвади изпод бялата си дреха кама и се прицели, сякаш искаше да я забие между очите на Ликон. Но гъркът не мръдна, дори клепачите му не трепнаха.

— Погледни тук — каза Мефрес и приближи кристала до Ликон.

— Не виждаш ли човека, който отвлече Кама?...

Гъркът скочи от стола със стиснати пестници и с пяна на устата.

— Пуснете ме!... — викаше той с дрезгав глас. — Пуснете ме да пия неговата кръв...

— Къде е той сега?... — попита Мефрес.

— В павилиона в дъното на градината край реката... При него е една красива жена... — шепнеше Ликон.

— Тя се нарича Хеврон и е съпруга на Тутмозис — подсказа Херхор. — Признай, Мефрес — прибави той, — че не е необходимо да си ясновидец, за да знаеш това.

Мефрес сви тънките си устни.

— Ако това не те убеждава, ваше достойнство, ще ти покажа нещо по-добро — отговори той. — Ликон, намери сега предателя, който търси пътя към съкровището на Лабиринта...

Спящият грък втренчи напрегнат поглед в кристала и след малко отговори:

— Виждам го... Облечен е в дрипа на просяк...

— Къде е?...

— Лежи в двора на най-близката странноприемница до Лабиринта... Утре заран ще бъде там...

— Как изглежда той?...

— Има рижа брада и коса... — отговори Ликон.

— Е, какво?... — попита Мефрес Херхор.

— Ваше достойнство има добра полиция — каза Херхор.

— Но затова пък пазачите на Лабиринта го пазят лошо — отговори сърдито Мефрес. — Още тая нощ ще замина за там с Ликон, за да предупредя тамошните жреци... Но като успея да запазя съкровището на боговете, ще позволиш, ваше достойнство, аз да му стана пазач...

— Както желаете, ваше достойнство — отговори равнодушно Херхор и си помисли: „Най-сетне благочестивият Мефрес почна да показва зъбите и ноктите си... Лично той иска да стане само... пазач на Лабиринта, а възпитаника си Ликон иска да направи само... фараон!... Вярно е, че за да се насити алчността на моите помощници, боговете би трябвало да създадат десет египетски държави...“

Когато двамата сановници напуснаха подземията, Херхор се върна по среднощ пеш в светилището на Изида, където живееше, а Мефрес нареди да приготвят две лектики с коне. В едната младите жреци сложиха спящия Ликон, като му нахлузиха чувал на главата, а в другата седна първожрецът и придружен от шепа конници, тръгна в силен тръс за Фаюм.

Съгласно обещанието си пред фараона през нощта на четиринадесети срещу петнадесети паофи първожрецът Саменту влезе в Лабиринта през един само нему познат коридор. Той носеше в ръце връзка факли, една от които гореше, а на гърба си — малка кошница с инструменти.

Саменту много лесно преминаваше от зала в зала, от коридор в коридор, като с едно докосване отстраняваше каменни плочи в колони и стени, дето се намираха скрити врати. Понякога се колебаеше, но тогава четеше тайнствените знаци по стените и ги сравняваше със знаците по зърната на броеницата, която носеше на врата си.

След като вървя половин час, той се озова при съкровището; тук махна една плоча на пода и се спусна в залата, която се намираше отдолу. Залата беше ниска, но просторна, а таванът ѝ се подпираше върху много ниски дебели колони.

Саменту сложи кошницата на земята, запали две факли, при светлината на които зачете надписите по стените.

„Въпреки грозния ми лик — гласеше един надпис, — аз съм истински син на боговете и гневът ми е страшен.

Под открито небе аз се превръщам в огнен стълб и сея мълнии. Затворен, аз съм гръм и унищожение и няма сграда, която може да

устои на моята сила.

Само светена вода може да ме укроти; тя ме лишава от сили. Ала гневът ми се ражда не само от пламъка, но и от най-малката искра.

Всичко се прекланя и пада пред мене. Аз съм като тайфун, който изкоренява най-високите дървета и вдига камъните.“

— С една дума, всяко светилище си има своя тайна, която другите не знаят!... — каза си Саменту.

Той отвори една колона и извади от нея голямо гърне. Гърнето имаше капак, залепен с восък, и отверстие, през което дълъг тънък канап преминаваше вътре в колоната и завършваше неизвестно къде.

Саменту отрязва парче от канапа, докосна го с факела и забеляза, че гори много бързо, като при това съска.

Той отвори предпазливо капака с помощта на нож и видя в гърнето нещо като пясък и камъчета с пепеляв цвят. Извади няколко камъчета и като се дръпна настрани, докосна ги с факлата. Мигновено избухна буен пламък и камъчетата изчезнаха; остана само гъст дим и неприятна миризма.

Саменту отново извади малко от пепелявия пясък, изсипа го върху каменния под, сложи в него парче от канапа, който намери в гърнето, и похлупи всичко това с тежък камък. После доближи факела, канапът започна да тлее и след миг — камъкът подскочи нагоре сред пламъци.

— В ръцете ми е вече тоя син на боговете!... — рече с усмивка Саменту. — Сега съкровищницата няма да се срути...

Той започна да минава от една колона на друга, да отмахва плочи и да вади отвътре скритите гърнета. Във всяко от тях имаше канапи, които Саменту прерязваше, а гърнетата слагаше настрани...

— Е — говореше жрецът, — негово величество би могъл да ми подари половината от тия съкровища или поне да направи сина ми номарх!... И положително ще го направи, понеже е великодушен владетел... Аз пък имам право най-малко на храма на Амон в Тива...

Като обезпечи по такъв начин долната зала, Саменту се върна в съкровищницата, а оттам премина в горната зала. Там също имаше надписи по стените, многобройни колони, а в тях гърнета с канапи, пълни с камъчета, които избухваха при досег с огъня.

Саменту прерязва канапите, извади гърнетата от колоните и завърза в парцалче малко от сивия пясък.

После седна изморен. Шест от факлите бяха изгорели; нощта навярно приближаваше края си.

— Никога не съм допускал — каза си Саменту, — че тукашните жреци могат да имат този чуден материал... Та с него би могло да се разбиват асирийските крепости!... Но и ние не предаваме всичко на учениците си...

Изнурен, той почна да мечтае. Беше уверен, че ще заеме най-висок пост в държавата — по-висок от този, който заемаше Херхор.

Какво ще направи тогава?... Много нещо. Ще осигури мъдрост и богатства за своите наследници. Ще се постарее да разкрие тайните на всички храмове, което ще засили безгранично властта му и превъзходството на Египет над Асирия.

Младият фараон не вярва в боговете. Това ще го улесни да установи почитането на един бог, например на Озирис, и да обедини финикийците, евреите, гърците и либийците в една държава — Египет.

Едновременно ще пристъпи към изкопаване на канал между Червено и Средиземно море. Когато по дължината на канала издигне крепости и съсредоточи много войска, цялата търговия с непознатите народи от Изток и Запад ще падне в ръцете на египтяните.

Трябва също така да създаде собствена флота и египетски моряци... А преди всичко да смаже Асирия, която от година на година става по-опасна.

Трябва да ограничи своеволията и алчността на жреците... Нека бъдат мъдреци, нека живеят в охолство, но да служат на държавата, вместо да я използват за себе си, както днес...

— Още през месец хатор — казваше си той — аз ще бъда властник!... Младият господар обича прекалено жените и войската, за да може да се занимава с управлението. А ако бъде бездетен, тогава син ми, моят син...

Саменту се опомни. Изгоряла бе още една факла и беше вече крайно време да напусне подземията.

Той стана, взе кошничката си и напусна залата над съкровищницата.

„Нямам нужда от помощници... — мислеше си той и се усмихваше. — Сам всичко обезпечих... аз сам... презреният жрец на Сет!...“

Беше преминал вече няколко десетки зали и коридори, когато изведнъж спря... Стори му се, че на каменния под на залата, в която влезе, вижда тънка ивица светлина...

За миг го обзе такъв страх, че угаси факлата. Но и ивицата на пода изчезна.

Саменту напрегна слух, но чуваше само ударите на пулса в собствената си глава.

— Привидяло ми се е!... — каза си той.

С разтреперани ръце извади от кошницата малък съд, където бавно тлееше прахан, и отново запали факлата.

„Много ми се спи!...“ — помисли Саменту.

Огледа се из залата и пристъпи до стената, в която имаше скрита врата. Натисна един гвоздей, но вратата не се отвори. Второ, трето натискане... нищо...

— Какво значи това? — каза си учуден.

Вече забрави за светлата ивица. Струваше му се, че му се е случило нещо ново, нечувано. Толкова стотици тайни врати бе отварял през живота си, толкова отвори и в Лабиринта, че просто не можеше да проумее защо тая се съпротивява.

Неочаквано отново го обзе страх. Той започна да тича от стена на стена и да опипва навсякъде тайните врати. Най-после една от тях се отвори. Саменту въздъхна дълбоко и се намери в една грамадна зала, както обикновено, с много колони. Неговата факла осветяваше само малка част от пространството; по-обширната тънеше в гъст мрак.

Тъмнината, гората от колони, а преди всичко непознаването на залата додадоха на жреца смелост. В тревогата му пламна искра от надежда: стори му се, че щом той не познава това място, тогава никой не го познава и никой няма да го намери...

Той се поуспокои малко и усети, че краката му се огъват. Затова седна. Но пак скочи и се заоглежда наоколо: сякаш искаше да провери дали действително го заплашва опасност и — откъде... От кой от тия тъмни ъгли ще излезе тя, за да се нахвърли върху него?

Саменту беше свикнал като никой друг в Египет с подземията, с тъмнината, с блуждаенето. Беше преживял и различни тревоги в живота. Но това, което изпитваше сега, беше нещо ново и толкова страшно, че жрецът се боеше да го нарече със същинското му име.

Най-после той събра с голямо усилие мислите си и каза:

— Ако наистина видях светлина... — ако наистина някой е изпозатворил вратите, тогава аз съм разкрит... В такъв случай какво?...

„Смърт!...“ — прошепна някакъв глас дълбоко в душата му.

Смърт?...

Пот изби по лицето му. Той спря да диша. И изведнъж го обзе безумен страх. Започна да тича из залата и да бие с пестник по стените, като търсеше изхода. Той забрави къде се намира и как попадна тук, загуби посоката, дори възможността да се ориентира с помощта на зърната от броеницата.

В същото време почувствува, че в него сякаш има двама души: единият почти обезумял, вторият — спокоен и мъдър. Мъдрият обясняваше, че може би всичко това му се привижда, че никой не го е разкрит, никой не го търси и че ще излезе оттук, стига да се съвземе малко. Но първият, обезумелият, не слушаше гласа на разсъдък, а все повече надделяваше над своя противник.

О, ако можеше да се скрие в някоя колона!... Нека да търсят тогава... При все че навярно никой няма да го търси, нито намери, а той, след като се наспи, ще се овладее.

— Какво може да ми се случи тук? — говореше си и свиваше рамене. — Стига да се успокоя, тогава нека ме гонят из целия Лабиринт... За да ми пресекат всички пътища, необходими са няколко хиляди души, а да открият в коя зала се намирам — трябва някакво чудо!... Но да предположим, че ще ме хванат... Какво от това!... Вземам ето това флаконче, слагам го в устата си и за миг ще се озова толкова далеко, че вече никой няма да ме улови... Дори боговете...

Но въпреки тия разсъждения пак го обзе толкова страшна тревога, че втори път угаси факлата и разтреперан, с разтракани зъби, се прилепи към една от колоните.

— Как можах... как можах да вляза тук!... — говореше си той. — Та нямаше ли какво да ям... къде да се подслоня?... Явно е, че са ме открили. Та нали в Лабиринта има безброй зорки като кучета пазачи и само дете или глупак би могъл да смята, че ще ги измами...

Богатство... власт!... Нима има съкровище, за което си струва да дадем дори един ден от живота си?... А ето че аз, човек в разцвета на живота, изложих своя...

Стори му се, че чу как нещо тежко чукна. Скочи и... в дъното на залата зърна светлина!...

Да, истинска светлина — не привидение... Далече в стената, някъде в дъното на залата, имаше отворена врата, през която в тоя миг влизаха предпазливо няколко въоръжени хора с факли.

При тая гледка жрецът усети студ в краката, в сърцето, в главата... Той вече не се съмняваше, че не само е открит, но и преследван и обкръжен.

Кой ли го е издал!... Разбира се, само един-единствен човек: младият жрец на Сет, когото Саменту бе посветил доста подробно в плановите си. Сам изменникът би трябвало цял месец да търси пътя в Лабиринта; но ако се е споразумял с пазачите, могат да намерят Саменту за един ден...

В тоя миг първожрецът изпита чувства, познати само на хора, които са изправени пред лицето на смъртта. Той престана да се страхува, понеже неговите въображаеми тревоги изчезнаха пред лицето на фактите... И не само че се овладя, но дори се почувствува безкрайно по-високо от всичко живо... След малко вече няма да го заплашва никаква опасност!...

Мислите течаха през главата му с бързината и яркостта на мълнии. Той обгърна мислено целия си живот: работата, опасностите, надеждите, амбициите и всичко това му се стори нищожно. Каква полза, ако в тоя миг беше дори фараон или ако притежаваше скъпоценностите на всички царски съкровища?...

Всичко е суета, прах, дори по-лошо — илюзия.

Едно нещо е велико и истинско — смъртта...

Междувременно хората с факлите стигнаха вече средата на грамадната зала, като щателно оглеждаха колоните и кътчетата. Жрецът виждаше как лъщят остриетата на техните копия и разбра, че се колебаят, че се придвижват напред неохотно и със страх. На няколко крачки зад тях вървеше друга група хора, осветявани от една факла.

Саменту дори не чувствуваше към тях омраза, а само любопитство кой може да го е издал. Но и това не го интересуваше особено много; несравнимо по-съществен беше за него въпросът: защо човек трябва да умира и защо се е родил... понеже пред факта на смъртта целият живот, макар и да е бил най-дълъг и пребогат с преживелици, се съкращава в един болезнен миг.

Защо е така?... За какво е това?...

Опомни се от гласа на един от въоръжените хора:

— Тук няма никой и не може да има!...

Въоръжените хора се спряха. Саменту почувствува, че обича тия хора, които не искаха да вървят по-нататък, и сърцето му затуптя.

Бавно се приближи втората група хора, в която спореха.

— Как можеш, ваше достойнство, дори да предполагаш, че някой ще влезе тук?... — говореше един глас, разтреперан от гняв. — Нали всичките входове са охранявани... особено сега. А ако някой се промъкне тук, само гладна смърт го чака...

— И все пак погледни, ваше достойнство, как се държи Ликон — отговори втори глас. — Спи, а непрекъснато изглежда, като че ли усеща наблизо неприятел...

„Ликон?... — помисли Саменту. — Ах, това е гъркът, който прилича на фараона... Но какво виждам!... Мефрес го е довел тук!...“

В тоя миг спящият грък се хвърли напред и застана пред колоната, зад която се криеше Саменту. Въоръжените хора изтичаха след него и светлината на факлите им освети черния силует на жреца.

— Кой е тук?... — извика с дрезгав глас командирът.

Саменту излезе. Появата му направи толкова силно впечатление, че хората с факлите отстъпиха. Той би могъл да премине между тия изплашени хора и никой нямаше да го спре, но жрецът вече не мислеше за бягство.

— Е какво, лъжеше ли се моят ясновидец?... — извика Мефрес и протегна ръка. — Ето предателя!...

Саменту се приближи към него с усмивка и рече:

— Познах те по тоя възглас, Мефрес. Когато не си измамник, ти си глупак...

Присъстващите се втрещиха. Саменту продължи със спокойна ирония:

— Впрочем в тоя момент ти си и измамник, и глупак. Измамник си, защото втълпяваш на пазачите на Лабиринта, че тоя негодник има дарбата да вижда от разстояние; а си глупак, понеже смяташ, че ще ти вярват. По-добре кажи направо, че и в храма на Птах се намират точните планове на Лабиринта...

— Това е лъжа!... — извика Мефрес.

— Попитай тия хора на кого вярват: на тебе или на мене? Аз съм тук, понеже намерих плановите в храма на Сет, ти пък дойде поради благоволенията на безсмъртния Птах... — завърши със смях Саменту.

— Вържете тоя предател и лъжец!... — извика Мефрес.

Саменту отстъпи няколко крачки назад. Той извади бързо от дрехата си флакончето и като го вдигна към устата си, каза:

— Мефрес, ти до края на живота си ще останеш глупак... Хитър си само тогава, когато се касае за пари...

Той докосна флакончето до устата си и падна на пода.

Въоръжените хора се хвърлиха върху му, вдигнаха го, но беше вече мъртъв.

— Да остане тук, като другите... — каза пазителят на Лабиринта.

Всички напуснаха залата, като затвориха внимателно тайната врата. Скоро излязоха от подземията на Лабиринта.

Когато достопочтеният Мефрес се озова на двора, заповяда на жреците си да приготвят лектиките и незабавно се отправи за Мемфис заедно със спящия Ликон.

Зашеметени от необикновените събития, пазителите на Лабиринта ту се споглеждаха помежду си, ту гледаха подир свитата на Мефрес, която вече изчезваше сред жълт облак от прах.

— Не мога да повярвам — каза първожрецьт-пазител, — че в наше време се намери човек, който влезе в подземията...

— Ваше достойнство забравя, че днес имаше трима посетители — добави един от младите жреци и го погледна изпод око.

— А-а... вярно!... — отговори първожрецьт. — Нима боговете объркаха разума ми?... — добави той, като си търкаше челото и стискаше амулета, който висеше на гърдите му.

— И двамата избягаха — подсказа младият жрец: — комедиантът Ликон и благочестивият Мефрес.

— Защо не ме подсети там, в подземията!... — избухна началникът.

— Не знаех, че така ще стане...

— Горко ми!... — извика първожрецьт. — Не началник, а вратар на тая сграда би трябвало да бъде... Предупреждавах ни, че някой се опитва да влезе в Лабиринта, а аз не предотвратих това... А сега пък

пуснах двама най-опасни, които ще доведат тук, когато пожелаят... О, горко ми!...

— Няма защо да се вайкаш, ваше достойнство — обади се друг жрец. — Нашият закон е ясен... Изпрати в Мемфис четирима или шестима наши хора и ги снабди с присъди. Останалото е тяхна работа...

— Но аз съм си загубил ума! — окаяваше се първожрецът.

— Станалото — станало — прекъсна го не без иронии младият жрец. — Едно е сигурно, че хората, които не само влязоха в подземията, но дори се разхождаха из тях като в собствената си къща, не могат да живеят.

— Тогава определете шестима от нашата милиция...

— Разбира се!... Трябва да свършим с това! — потвърдиха жреците-пазители.

— Кой знае дали Мефрес не е действувал в разбирателство с предостойния Херхор? — прошепна някой.

— Стига! — извика първожрецът. — Ако намерим Херхор в Лабиринта, и спрямо него ще действуваме според закона. Но да предполагаме или да подозираме когото и да било — нямаме право... Нека писарите приготвят присъдите на Мефрес и Ликон, избраните хора час по-скоро да тръгнат по дирите им, а полицията да увеличи постове. Също така да се провери сградата вътре че да се открие откъде е влязъл Саменту... Макар да съм уверен, че той няма да има скоро последователи...

След няколко часа шестима души тръгнаха за Мемфис.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

На осемнадесети паофи в Египет вече цареше хаос. Съобщенията между долната и горната част на държавата бяха прекъснати, търговията спря, по Нил обикаляха само полицейски кораби, а пътищата по суша бяха заети от войска, която бързаше към градовете с най-прочути светилища.

По полетата работеха само селяните на жреците. Но в имененията на благородниците, на номарсите и особено на фараона ленът не беше изваден, детелината бе неодокосена, а гроздето нямаше кой да бере. Селяните нищо не работеха, само скитаха на групи, пееха, ядяха, пиеха и се заканваха ту на жреците, ту на финикийците. Продавниците в градовете бяха затворени, а лишените от работа занаятчии по цели дни спореха върху преобразованията в държавата. Това не беше ново за Египет, но то взе толкова заплашителни размери, че събирачите на данъци и дори съдиите започнаха да се крият; още повече, че полицията се отнасяше много меко към своеволията на простия народ.

Още едно нещо заслужаваше внимание: изобилието на храна и вина. В кръчмите и гостилниците, особено във финикийските, както в Мемфис, така и в провинцията, всеки можеше да яде и да пие колкото си иска срещу съвсем дребно заплащане или дори без заплащане.

Говореше се, че негово величество давал на народа си пир, който щял да продължи цял месец.

Поради затруднените, дори прекъснати съобщения градовете не знаеха точно какво става в съседните. Само фараонът, а най-вече жреците имаха представа за общото положение в страната.

Положението се характеризираше преди всичко с разцепление между Горен, тоест Тивански, и Долен, тоест Мемфиски, Египет. В Тива имаха надмощие привържениците на жреците, в Мемфис — на фараона. В Тива се говореше, че Рамзес XIII полудял и искал да продаде Египет на финикийците; в Мемфис твърдяха, че жреците искали да отровят фараона и да докарат в страната асирийците.

Простият народ, както на север, така и на юг, изпитваше инстинктивно влечение към Рамзес. Но народът беше инертна и

колеблива маса. Когато говореше човек на властта, селяните бяха готови да нападнат светилищата и да бият жреците, но когато излезеше религиозно шествие, те падаха ничком и тръпнеха, докато слушаха предсказанията за бедствия, които още през тоя месец щели да сполетят Египет.

Уплашени, почти всички благородници и номарси дойдоха в Мемфис да молят фараона да ги спаси от разбунтуваните селяни. Но понеже Рамзес XIII им препоръчваше търпение, а не порицаваше простолюдието, големците влязоха в преговори с жреците.

Наистина Херхор мълчеше или също препоръчваше търпение, но другите първожреци твърдяха, че Рамзес е луд и затова трябва да бъде отстранен от власт.

В самия Мемфис съществуваха две партии: на безбожниците, които пиеха, вдигаха шум и оплескваха с кал стените на храмовете, дори статуите на боговете, и на вярващите, предимно старци и жени, които се молеха по улиците, предричаха високо нещастия и просеха от боговете спасение. Безбожниците всеки ден извършваха по някоя злоупотреба, между набожните всеки ден оздравяваше някой болен или недъгав.

Но чудно нещо: въпреки развълнуваните страсти и двете партии не си причиняваха зло, още по-малко си позволяваха да буйствуват. Причината беше, че всяка от тях действуваше под ръководство и по план, обмислен от висши среди.

Фараонът, който все още не беше събрал всичките си войски и доказателства против жреците, не даваше сигнал за решително нападение на светилищата; жреците, изглежда, чакаха нещо. Очевидно беше обаче, че сега вече не се чувствуваха толкова слаби, колкото веднага след гласуването на делегатите. А и сам Рамзес се позамисли, когато му донесоха от всички краища на страната, че селяните на жреците почти не вземат участие във вълненията, а си гледат работата.

„Какво значи това? — питаше се фараонът. — Дали бръснатите глави смятат, че не ще посмея да засегна светилищата, или пък притежават някакви непознати средства за отбрана?“

На деветнадесети паофи полицията уведоми владетеля, че през изтеклата нощ народът започнал да разрушава стените около светилището на Хор.

— Накарахте ли ги да направят това?... — попита фараонът началника.

— Не. Сами се хвърлиха.

— Задържайте ги, но меко... — каза владетелят. — След няколко дни ще могат да правят, каквото си искат. Но сега да не действуват много буйно...

Пълководец и победител при Содовите езера, Рамзес XIII знаеше, че хвърлят ли се веднъж тълпите в нападение, нищо не е в състояние да ги спре: те или трябва да победят, или да бъдат разбити. Ако светилищата не се защитават, простолюдието ще се справи с тях, но... ако решат да се бранят?...

В такъв случай народът ще избяга и на негово място трябва да се изпратят войските, които наистина не бяха малко, но не колкото беше необходимо по пресмятанията на фараона.

Освен това Хирам още не се беше завърнал от Пи-Баст с писмата, които доказваха предателството на Херхор и Мефрес. И най-важното, благосклонните към фараона жреци щяха да подпомогнат войската едва на двадесет и трети паофи. Как да ги предупреди, когато са пръснати в толкова светилища, отдалечени едно от друго? И дали предпазливостта не изисква да избягва да се свързва с тях, което би могло да ги издаде?

По тия причини Рамзес XIII не желаше народът да нападне светилищата по-рано.

В това време, въпреки волята на фараона, вълнението растеше. Край храма на Изида бяха убити няколко вярващи, които предсказваха нещастия за Египет или бяха излекувани по чудотворен начин. Край храма на Птах простолюдието се нахвърли върху една процесия, наби жреците и разби свещената лодка, в която пътуваше статуята на бога. Почти в същото време от градовете Сохем и Аму пристигнаха вестоносци и съобщиха, че народът е нахлул в храмовете, а в Херау дори се промъкнал в най-святото място и го осквернил.

Надвечер в двореца на негово величество дойде почти крадешком делегация от жреци. Достопочтените пророци паднаха с плач пред краката на владетеля и почнаха да молят да закриля боговете и светилищата.

Тая съвсем неочаквана случка препълни сърцето на Рамзес с радост и с още по-голяма гордост. Той заповяда на делегатите да

станат и отговори милостиво, че неговите полкове са готови винаги да бранят светилищата, стига те да бъдат пуснати в тях.

— Не се съмнявам — каза той, — че нападателите сами ще се отдръпнат, като видят, че обиталищата на боговете са заети от войска.

Делегатите се колебаеха.

— Ваше величество знае — отвърна най-старшият от тях, — че войската не може да влезе дори зад стените на светилищата... Трябва да попитаме първожреците...

— Добре, посъветвайте се — каза владетелят. — Аз не умея да правя чудеса и от двореца си не мога да защита светилищата.

Делегатите напуснаха фараона натъжени, а той, след като те си излязоха, свика таен съвет. Беше уверен, че жреците ще се подчинят на волята му и дори през ум не му минаваше, че делегацията е само една маневра, устроена от Херхор и целяща да го заблуди.

Когато цивилните и военните сановници се събраха в стаята на фараона, Рамзес, изпълнен с гордост, заговори.

— Исках — каза той — да заемем мемфиските светилища едва на двадесет и трети паофи... Смятам обаче, че ще бъде по-добре да направим това утре...

— Нашите войски още не са съсредоточени — каза Тутмозис.

— Не са донесени писмата на Херхор до Асирия — добави главният писар.

— Но това не е важно! — отговори фараонът. — Нека народът научи утре, че Херхор и Мефрес са предатели, а на номарсите и жреците ще покажем доказателствата след няколко дни, когато Хирам се върне от Пи-Баст.

— Новата заповед на ваше величество изменя много първоначалния план — каза Тутмозис. — Утре не ще можем да заемем Лабиринта... А ако и в Мемфис светилищата се осмелят да се съпротивяват, ние нямаме дори стенобойни машини, за да разбием портите...

— Тутмозис — отговори владетелят, — бих могъл да не давам обяснения за заповедите си... Но искам да те уверя, че сърцето ми преценява по-дълбоко хода на събитията... Щом народът вече напада светилищата — продължи той, — утре ще поиска да се вмъкне в тях. Трябва да го подкрепим, иначе ще бъде отблъснат и във всеки случай след три дена ще загуби желание за решителни действия.

А щом жреците още днес изпращат делегация, трябва да са слаби. Между това за няколко дни броят на привържениците им сред народа може да се увеличи.

Въодушевлението и страхът са като виното в кана: колкото се излива, толкова намалява и само този може да пие, който поднесе навреме чашата си. Следователно, щом народът е готов днес за нападение, а неприятелите са изплашени, да използваме това, понеже, както ви казвам, след няколко дни щастието може да ни напусне, ако изобщо не се обърне против нас...

— И припасите се свършват — добави ковчезникът. — След три дена простолюдието трябва да се върне на работа, защото не ще имаме с какво да го храним безплатно...

— Ето, виждаш ли!... — обърна се фараонът към Тутмозис. — Аз сам заповядах на началника на полицията да възпира простолюдието, но като е невъзможно да го укротим, трябва да се използва вълнението. Опитният моряк не се бори ни с течението, ни с вятъра, а им позволява да го носят по избраната от него посока...

В тоя миг влезе вестоносец и съобщи, че народът се е нахвърлил върху чужденците. Нападнали гърците, асирийците и преди всичко финикийците... Ограбени били много продавници и убити няколко души.

— Ето доказателство — извика владетелят възмутен, — че не бива да се отвлича тълпата от веднъж определения път!... Утре войските да бъдат близо до светилищата... И веднага да навлязат в тях, щом народът почне да влиза, или... или ако почне да се отдръпва под натиска на съпротивата...

Наистина, гроздето трябва да се бере през месен паофи. Но нима има лозар, който би го оставил на лозата, щом плодът е узрял месец по-рано?...

Повтарям: исках да забавя вълненията на простия народ, докато завършим своите приготовления. Но щом не може да се отлага, да използваме попътния вятър и да опънем платната!...

Утре Херхор и Мефрес трябва да бъдат задържани и докарани в двореца... А с Лабиринта ще свършим след няколко дни.

Членовете на съвета решиха, че становището на фараона е правилно и си отидоха, като се възхищаваха от неговата решителност и мъдрост. Дори генералите дадоха мнение, че е по-добре да се

използува готовият случай, отколкото да се струпват силите за време, когато той е вече минал.

Беше вече нощ. Пристигна втори вестоносец от Мемфис със съобщение, че полицията успяла да опази чужденците. Но народът бил разярен и не се знаело докъде ще стигне утре.

От тоя момент пристигаха вестоносец след вестоносец. Едни донасяха известия, че големи тълпи селяни, въоръжени със секири и тояги, настъпват от всички страни към Мемфис. От другаде съобщаваха, че народът от областите Пеме, Сохем и Он бягал в полето и викал, че утре щял да настъпи краят на света. Един вестоносец донесе писмо от Хирам, че пристигал. Друг събщи, че полковете жреческа войска се промъквали към Мемфис и най-важно, че от Горен Египет идвали силни отреди народ и войска, враждебно настроени към финикийците и дори към негово величество.

„Преди ония да пристигнат — мислеше фараонът, — първожреците трябва да са в ръцете ми, пък и полковете на Нитагер ще бъдат тук... Те закъсняха с няколко дни...“

Най-сетне дойдоха съобщения, че на разни места по пътищата войската е хванала преоблечени жреци, които се опитвали да проникнат в двореца на негово величество вероятно с лоши намерения.

— Да ги доведат при мен — отговори със смях фараонът. — Искam да видя тия, които са се осмелили да имат спрямо мене лоши намерения!...

Към полунощ достопочтената царица Никторис поиска аудиенция при негово величество.

Царицата беше бледа и разтревожена. Тя настоя военачалниците да напуснат стаята на фараона и като остана насаме с него, каза с плач:

— Сине мой, нося ти много лоши предсказания...

— Бих предпочел, царице, да чуя точни сведения какво възнамеряват моите врагове...

— Тая вечер в стаята ми за молитви статуята на божествената Изида се обърна с лице към стената, а водата почервения като кръв...

— Това показва — отговори фараонът, — че имаме предатели вътре в двореца. Все пак те не са особено опасни, щом умеят само да мърсят водата и да обръщат статуи.

— Всичките ни слуги — продължи царицата, — целият ни народ е убеден, че когато твоите войски навлязат в светилищата, голямо

нещастие ще сполети Египет...

— По-голямо нещастие — каза фараонът — е дързостта на жреците. Пуснати в двореца от моя вечно жив баща, те смятат днес, че са станали негови собственици... Но в името на боговете, какво ще представлявам накрая аз при тяхното могъщество?... И нима не мога да защитавам царските си права...

— Поне... поне — обади се царицата, след като помисли — бъди милосърден... Да, ти трябва да си възвърнеш правата, но не позволявай на войниците си да поругават светите обители на боговете или да обиждат жреците... Помни, че милостивите богове пращат радостите в Египет, а жреците въпреки грешките си (кой ги няма!) правят несравними услуги на тая страна... Помисли, че ако ги разориш или разгониш, ще унищожиш мъдростта, която издига страната ни над другите народи...

Фараонът улови майка си за ръцете, разцелува я и като се смееше, отговори:

— Жените винаги трябва да преувеличават... Ти, майко, ми говориш, като че съм вожд на дивите хиксози, а не фараон. Искам ли да бъдат онеправдани жреците?... Ненавиждам ли тяхната мъдрост, дори когато е толкова безплодна, както наблюдаването на движението на звездите, които и без нас си вървят по небето и не ни правят по-богати дори с един утен?...

Не ме дразни техният ум, нито набожност, а мизерията на Египет, който слабее от глад и се страхува от най-малката асирийска закана. А в това време жреците въпреки мъдростта си не само че не искат да ми помагат в царствените ми намерения, но се противопоставят по най-дързък начин.

Разреши сега, майко, да ги убедя, че не те, а аз съм господар на наследството си. Аз не бих могъл да отмъщавам на покорните, но ще строша врата на дръзките.

Те знаят това, обаче още не вярват и като нямат сили, искат да ме плашат с предсказания за някакво нещастие. Това е тяхното последно оръжие и убежище... Но когато разберат, че не се боя от заплахи, ще се покорят... В такъв случай няма да падне нито един камък от светилищата им, няма да липсва нито един пръстен от съкровищата им.

Познавам ги аз!... Сега се надуват, понеже съм далеч от тях. Но когато протегна бронзовата си ръка, ще паднат ничком — и цялото това безредие ще завърши с мир и всеобщо благополучие.

Царицата прегърна нозете на владетеля и излезе успокоена; все пак тя закле Рамзес да почита боговете и да има милост към слугите им.

След като майка му излезе, фараонът призова Тутмозис.

— И тъй, утре войските ми ще заемат светилищата — каза владетелят. — Уведоми обаче пълководците, че волята ми е светите обители на боговете да останат непокътнати и никой да не вдигне ръка срещу жреците.

— Дори срещу Мефрес и Херхор?... — попита Тутмозис.

— Дори срещу тях — отговори фараонът. — Те ще бъдат достатъчно наказани, когато, вече отстранени от днешните си постове, бъдат принудени да се заселят при мъдреците в светилищата и там безпрепятствено да се молят и изучават мъдростта.

— Ще стане така, както заповядате, ваше величество... Макар че...

Рамзес вдигна нагоре пръст в знак, че не желае да слуша никакви възражения. А сетне, за да промени темата на разговора, каза с усмивка:

— Помниш ли, Тутмозис, маневрите при Пи-Байлос?... Две години вече минаха оттогава!... Когато се ядосвах на дързостта и алчността на жреците, можеше ли да си помислиш, че толкова бързо ще поискам сметка от тях? А бедната Сара... А малкото ми момченце... Колко красиво беше то!...

Две сълзи потекоха по лицето на фараона.

— Наистина — каза той, — ако не бях син на боговете, които са състрадателни и великодушни, враговете ми щяха да преживеят утре тежки часове... Колко унижения ми причиниха те!... Колко пъти плачът помрачаваше очите ми по тяхна вина!...

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

На двадесети паофи Мемфис изглеждаше като във време на тържествен празник. Всяка работа спря, дори носачите не носеха товари. Цялото население излезе по площадите и улиците или се трупаше край храмовете, главно около светилището на Птах, което беше най-укрепено. Там се бяха събрали духовни и светски сановници под ръководството на Херхор и Мефрес.

Недалеко от храмовете стоеше войската в свободен строй, за да могат войниците да разговарят с народа.

Между простолюдието и войската обикаляха множество продавачи с кошове хляб и със стомни и кожени мехове с вино. Те черпеха народа безплатно. Ако някой ги попиташе защо не вземат пари, едни отговаряха, че негово величество черпи поданиците си, а други казваха:

— Яжте и пийте, правоверни египтяни, защото не се знае дали ще дочакаме утрешния ден!...

Това бяха продавачи, наети от жреците.

Навъртаха се и много агенти. Едни гласно убеждаваха слушателите, че жреците се бунтуват против фараона и дори искат да го отровят, защото обещал на народа седмия ден за почивка. Други шушукаха, че фараонът бил полудял и влязъл в заговор с чужденците да разори храмовете на Египет. Първите подканваха народа да нападне светилищата, където жреците и номарсите се съвещаваха как да потискат занаятчиите и селяните. Вторите изказваха опасение, че ако бъдат нападнати храмовете, може да се случи голямо нещастие.

Въпреки това, неизвестно откъде, при стената на светилището на Птах се появиха няколко грамадни греди и купища камъни.

Сериозните мемфиски търговци, които се разхождаха между тълпата, не се съмняваха, че суматохата между народа беше предизвикана изкуствено. Дребни писари, полицаи, офицери от работническите полкове и преоблечени десетници от войската дори не криеха вече служебното си положение и това, че искат да тласнат народа да завладее светилищата. От друга страна, при все че

парасхити, просяци, слуги в светилищата и низши жреци искаха да се прикриват, всеки разумен човек виждаше, че и те подстрекават простолюдието към насилие!...

Разумните мемфиски граждани бяха учудени от това държане на жреческите привърженици, а довчерашният ентусиазъм на народа започна да изстива. Чистите египтяни не можеха да проумеят какво става и кой всъщност предизвиква размириците. Хаосът се засилваше от полуумни религиозни манияци, които тичаха голи по улиците, изтезаваха телата си до кръв и викаха:

— Горко на Египет!... Безбожието надхвърли мярката и приближава часът на съда!... Боговете ще покажат своята мощ на дръзките нарушители на закона!...

Войската се държеше спокойно и чакаше народът да нахлуде в светилищата. От една страна, такава заповед беше излязла от двореца, а от друга — офицерите предвиждаха в светилищата клопка и предпочитаха да гинат простолюдието, а не войниците. Войниците и без това щяха да имат много работа.

Но въпреки виковете на агитаторите и виното, раздавано безплатно, тълпата се колебаеше: селяните поглеждаха към занаятчиите, занаятчиите към селяните, а всички очакваха нещо.

Внезапно към един часа на обед от страничните улици се изсипа към светилището на Птах пияна банда, въоръжена със секири и колове. Това бяха рибари, гръцки моряци, пастири, либийски скитници, дори затворници от каменните кариери в Тура. Начело на бандата вървеше грамаден работник с факла. Той застана пред вратата на светилището и започна да вика към народа със силен глас:

— Знаете ли, правоверни египтяни, за какво се съвещават тук първожреците и номарсите?... Те искат да накарат негово величество да отнеме по една ечемична питка на ден от всеки работник, а селяните да натовари с нов данък, по драхма на глава... Затова, казвам ви, вършите глупост и подлост, като стоите със скръстени ръце!... Трябва най-после да изловим тия плъхове и да ги предадем в ръцете на фараона, нашия господар, защото безбожниците се сговарят да му сторят зло!... Ако нашият владетел бъде принуден да се подчини на съвета на жреците, кой тогава ще се застъпи за честния народ?...

— Истината казва!... — обади се от тълпата.

— Господарят ще нареди да ни се даде седмият ден за почивка...

— И ще ни дари със земя...

— Той винаги е имал милостиво сърце за простите хора!... Помните ли как преди две години освободи селяните, дадени под съд за нападението на чифлика на еврейката?...

— Аз сам видях как той преди две години наби един писар, който събираше от селяните несправедлив данък...

— Да живее вечно нашият господар, Рамзес XIII, покровителят на угнетените!...

— Я погледнете — обади се отдалече глас: — добитъкът се прибира сам от пасбищата, сякаш приближава вечер...

— Остави добитъка!... Напред срещу жреците!...

— Хей, вие! — извика великанът при портата на светилището. — Отворете доброволно, та да разберем за какво се съвещават първожреците и номарсите!...

— Отворете!... Защото ще изкъртим портата!...

— Чудна работа — извикаха гласове отдалеч: — птиците се прибират за спане... А всъщност е едва пладне...

— Нещо лошо става във въздуха!...

— Богове!... Нощта вече настъпва, а аз още не съм набрала салата за обед — учудваше се едно момиче.

Но крясъкът на пианата банда и ударите на гредите в медната порта на светилището заглушиха тия забележки.

Ако тълпата не беше така улисаи да гледа какво правят нападателите, щеше да забележи, че в природата ставаше нещо необикновено.

Слънцето светеше, по небето нямаше нито едно облаче, а въпреки това дневната светлина започна да намалява и да лъха хлад.

— Дайте насам още една греда!... — викаха нападателите на светилището. — Портата започна да се огъва!...

— Силно!... Още веднъж!...

Тълпата наоколо ревеше като буря... Тук-таме от нея започнаха да се откъсват малки групи и да се присъединяват към нападателите. Най-сетне цялата маса народ постепенно се приближи до светилището. Въпреки че беше обед, мракът навън се засилваше; в градините на светилището Птах започнаха да кукуригат петли. Но яростта на тълпата беше вече толкова голяма, че почти никой не забелязваше тия промени.

— Гледайте! — викаше някакъв просяк. — Наближава денят на съда... Богове...

Искаше да говори още, но ударен по главата с тояга, падна на място.

По стената на светилището почнаха да се катерят голи, но въоръжени хора. Офицерите строиха войниците си, с надежда, че скоро ще се наложи да подпомогнат атаката на простолюдието.

— Какво означава това?... — шепнеха войниците и се заглеждаха в небето. — Няма облаци, а наоколо е като през време на буря.

— Бий!... Троши!... — викаха под стената на светилището.

Ударите на гредите се чуваха все по-често.

В този миг на терасата над портата се появи Херхор, заобиколен от свита жреци и светски сановници. Предостойният първожрец беше облечен в златоткан фелон и носеше короната на Аменхотеп, с царската змия.

Херхор изглежда грамадните маси народ, който беше обкръжил светилището, и като се наведе към атакуващата банда, рече:

— Които и да сте, правоверни египтяни или езичници, призовавам ви в името на боговете да оставите светилището на мира...

Шумът сред народа изведнъж утихна; чуваха се само ударите на гредите върху медната порта.

— Отворете портата! — извика отдолу великанът. — Искаме да се уверим дали не заговорничите против нашия господар...

— Сине мой — отговори Херхор, — падни ничком и се моли на боговете да ти простят това кощунство.

— Ти моли боговете да те запазят — извика водачът на бандата, грабна камък и го запокити нагоре към първожреца.

В същия миг от един прозорец на пилона бликна тънка струя от някаква течност, прилична на вода, и обля лицето на великана.

Бандитът се олюля, размаха ръце и падна.

От тия, които стояха най-близо до него, се изтръгна вик на ужас, но по-далечните редици, които не бяха разбрали какво се бе случило, отговориха със смях и проклетия.

— Изкъртете портата!... — викаха открая и градушка от камъни полетя към Херхор и свитата му.

Херхор издигна нагоре двете си ръце. А когато тълпата отново утихна, първожрецът извика със силен глас:

— Богове! Под ваша закрила предавам светите обители, срещу които са се надигнали предатели и богохулници...

Миг по-късно отнякъде над светилището се разнесе свръхчовешки глас:

— Отвърщам лицето си от прокълнатия народ и нека мрак падне върху земята!...

Тогава стана нещо ужасно: докато гласът говореше, слънцето постепенно загуби блясъка си. А заедно с последната дума стана тъмно като нощ. Под небето светнаха звезди, а на мястото на слънцето се виждаше черен кръг, заобиколен с обръч от пламъци...

Страхотен вик се изтръгна от сто хиляди гърди. Тия, които щурмуваха портата, хвърлиха гредите, селяните паднаха на земята...

— Настана денят на съда и на смъртта!... — извика разхълцан глас в края на улицата.

— О, богове!... Милост!... О, свят мъж, отвърни бедствието!... — викаше тълпата.

— Горко на войските, които изпълняват заповеди на безбожни началници!... — извика силният глас от светилището.

В отговор целият народ падна ничком, а двата полка, строени при светилището, бяха обзети от паника. Редиците се разстроиха, войниците започнаха да хвърлят оръжие и като обезумели побягнаха към реката. Едни, които тичаха като слепи в тъмнината, се пребиваха о стените на къщите; други падаха на паважа и биваха стъпквани до смърт от другарите си. След няколко минути, вместо стегнати колони войска, по площада се търкаляха копия и секири, а при входовете на улиците се издигаха купища ранени и трупове.

Никоя загубена битка не беше завършвала с подобно поражение.

— Богове!... О, богове!... — стенеше и плачеше народът. — Смилете се над невинните...

— Озирис!... — извика от терасата Херхор. — Смили се и покажи лицето си на нещастния народ...

— За последен път ще се вслушам в молбата на моите жреци, защото съм милостив!... — отговори свръхчовешкият глас от светилището.

И в същата секунда мракът изчезна, а слънцето възвърна блясъка си.

Нов вик, нов плач и нови молитви се чува сред тълпата. Опиянени от радост, хората приветствуваха възкръсналото слънце. Непознати хора се прегръщаха, неколцина издъхнаха, а всички се влачеха на колене към светилището и целуваха благословените му стени.

Отгоре над портата стоеше предстойният Херхор, загледан в небето, а двама жреци поддържаха светите му ръце, с които бе разгромил тъмнината и спасил народа си от гибел.

Същата сцена, с някои изменения, се разигра навсякъде в целия Долен Египет. На двадесети паофи във всеки град народът от сутринта почна да се събира край светилищата и във всеки град към обед някоя банда атакуваше светата порта. Навсякъде над портата към един часа се появяваше първожрецът на храма със свита, проклинаше безбожниците и предизвикваше затъмнение. А когато тълпата бягаше в паника или падаше на земята, първожреците се молеха на Озирис да покаже лицето си и тогава дневната светлина отново заливаше земята.

По този начин, благодарение на слънчевото затъмнение, мъдрата партия на жреците и в Долен Египет разклати авторитета на Рамзес XIII. Само за няколко минути правителството на фараона се изправи на ръба на пропастта, без дори да знае за това. Можеше да го спаси само голям ум и точно познаване на положението. За жалост точно това липсваше в царския дворец, където тъкмо в най-тежкия момент почна всевластно да владее случайността.

На двадесети паофи негово величество стана едновременно с изгрева, а за да бъде по-близо до театъра на действията, премести се от централната сграда на двореца във вила, която беше само на един час път от Мемфис, като се върви пеш. От едната страна на тая вила се намираха казармите на азиатските войски, а от другата — дворецът на Тутмозис и съпругата му — прекрасната Хеврон. Заедно с владетеля тук дойдоха верните му сановници и първият гвардейски полк, в който фараонът имаше пълно доверие.

Рамзес XIII беше във великолепно настроение. Той се изкъпа, закуси с апетит и започна да изслушва вестносците, които всеки петнадесет минути пристигаха от Мемфис.

Докладите им бяха отегчително еднообразни. Под ръководството на Херхор и Мемфис първожреците и някои номарси се бяха затворили в светилището на Птах. Войската беше бодра, а народът — развълнуван. Всички благославяха фараона и чакаха заповед за нападение.

Когато в десет часа четвъртият вестител повтори същото, фараонът сви вежди.

— Защо чакат?... — попита владетелят. — Да атакуват веднага.

Куриерът отговори, че главната група, която трябва да нападне светилището и да изкърти медната врата, още не се е събрала.

Това обяснение не хареса на господаря. Той поклати глава и изпрати в Мемфис офицер, за да ускори нападението.

— Какво означава това забавяне?... — възмути се фараонът. — Мислех, че войската ми ще ме събуди с известие, че е овладяла светилището... В такива случаи бързината на действията е главното условие за успеха.

Офицерът замина, но край светилището на Птах нищо не се промени. Народът чакаше нещо, а главната група още я нямаше на площада.

Можеше да се помисли, че някоя друга воля задържаше изпълнението на заповедите.

В десет часа сутринта във вилата на фараона пристигна с лектика царица Никторис. Достопочтената царица се вмъкна почти насила в стаята на сина си и с плач падна пред нозете на господаря.

— Какво желаете, майко? — попита Рамзес, който с усилие прикриваше нетърпението си. — Забрави ли, че за жените няма място във военния лагер?

— Днес няма да мръдна оттук, няма да те оставя нито за миг!... — извика тя. — Наистина ти си син на Изида и тя те пази... Но въпреки това ще умра от безпокойство.

— Какво ме заплашва? — попита фараонът и сви рамене.

— Жрецът, който наблюдава звездите — заговори с плач царицата, — казал на една от прислужниците, че ако днес... ако днешният ден премине щастливо за тебе, ще живееш и ще царуваш сто години...

— Аха!... Къде е тоя познавач на съдбата ми?

— Избяга в Мемфис... — отговори царицата.

— Както либийците ни замерваха с камъни край Соловите езера, така днес жреците ни засипват със заплахи... Бъди спокойна, майко! Бъбривостта е по-малко опасна, отколкото стрелите и камъните.

От Мемфис дотича нов вестител със съобщение, че всичко е в ред, но че главната група за нападение още не е готова.

По хубавото лице на фараона се появиха признаци на гняв. За да успокои владетеля, Тутмозис се обади:

— Простолюдието не е войска. Не е научено да се събира в определен час, а когато върви, влачи се като кал и не слуша команди. Ако беше възложено на войската да заеме светилищата, досега тя щеше да бъде вече там...

— Какви са тия приказки, Тутмозис?... — извика царицата. — Де се е чуло египетска войска да...

— Ти забрави — каза Рамзес, — че съгласно моите заповеди войската няма да напада, а ще охранява храмовете от нападението на простолюдието...

— Точно затова закъсняват действията — отговори нетърпеливо Тутмозис.

— Ето ги царските съветници! — избухна царицата. — Господарят действа мъдро, като брани боговете, а вие, вместо да успокоявате, поощрявате го към насилие...

Кръвта нахлу в главата на Тутмозис. За щастие от стаята го извика адютантът и му съобщи, че на портата е задържан един стар човек, който желае да говори с негово величество.

— Сега у нас всеки човек желае да приказва само с фараона — мърмореше адютантът, — сякаш фараонът е кръчмар...

Тутмозис помисли, че при Рамзес XII никой не би се осмелил да се изразява по този начин за владетеля... Ала се престори, че не внимава какво му се говори.

Старият човек, задържан от охраната, беше финикийският княз Хирам. Беше наметнат с пращен войнишки плащ, а сам — изморен и ядосан.

Тутмозис нареди да го пуснат, а когато двамата се намериха сами в градината, той му каза:

— Мисля, че ваше достойнство ще се изкъпе и преоблече, преди да измоля аудиенция при негово величество?

Побелелите вежди на Хирам настръхнаха, а очите му станаха още по-кървавочервени.

— След това, което видях — отговори твърдо той, — мога да мина и без да моля за аудиенция.

— Не носиш ли писмата на първожреците от Асирия?

— За какво ви са тия писма, щом сте се подобрили с жреците?...

— Какво плещиш, ваше достойнство? — нахвърли се Тутмозис.

— Аз зная какво говоря!... — каза Хирам. — Измъкнахте от финикийците десетки хиляди таланта, уж за да освобождавате Египет от владичеството на жреците, а днес вместо това ни ограбвате и избивате... Погледни какво става от морето до първия водопад: навсякъде вашето простолюдие преследва финикийците като кучета, защото такава е заповедта на първожреците...

— Ти полудя ли, финикиецо!... Точно в този момент нашият народ превзема светилището на Птах в Мемфис...

Хирам махна с ръка.

— Няма да го превземат! — отговори той. — Заблуждавате ни или вас ви заблуждават... Нали щяхте най-напред да превземете Лабиринта и съкровището му, и то на двадесет и трети паофи... Вместо това прахосвате днес силите си при светилището на Птах, а Лабиринтът пропадна. Какво става тук?... Къде е тук разумът?... — продължи развълнуван финикиецът. — За какво са тия нападения срещу празни сгради... Изглежда, че ги нападат само за да засият охраната на Лабиринта!

— И Лабиринта ще вземем — прекъсна го Тутмозис.

— Нищо няма да вземете, нищо!... Един-единствен човек можеше да вземе Лабиринта, но вие ще му попречите с днешните необмислени действия в Мемфис...

Тутмозис се спря на пътя.

— Защо всъщност се сърдиш? — попита той късо Хирам.

— За безредието, което цари у вас... За това, че вече не сте правителство, а куп офицери и сановници, които жреците тласкат, накъдето си искат и когато искат. От три дена в целия Долен Египет владее такъв страхотен хаос, че простолюдието напада нас, финикийците, вашите единствени приятели... И защо?... Защото кормилото на управлението се изплъзна от ръцете ви и вече го взеха жреците...

— Говориш така, понеже не познаваш положението — отговори Тутмозис. — Наистина жреците ни пречат и устройват нападения срещу финикийците, но властта е в ръцете на фараона, общият ход на събитията върви съгласно с неговите заповеди...

— И днешното нападение на светилището на Птах също ли? — попита Хирам.

— Да. Аз лично присъствувах на тайния съвет, когато фараонът заповяда светилищата да се превземат днес, вместо на двадесет и трети...

— Но — прекъсна го Хирам — тогава ти заявявам, началнико на гвардията, че сте пропаднали... Аз зная със сигурност, че днешното нападение е решено на заседание на първожреците и номарсите, състояло се в светилището на Птах на тринадесети паофи.

— Че защо биха устройвали нападение срещу себе си! — попита с подигравателен тон Тутмозис.

— Навярно имат някаква изгода от това. А че те по-добре водят своите работи, отколкото вие, в това вече се уверих.

Разговорът бе прекъснат от адютанта, който повика Тутмозис при негово величество.

— Чакайте! — добави Хирам. — Войниците ви са задържали на пътя жреца Пентуер, който иска да съобщи нещо важно на фараона.

Тутмозис се хвана за главата и веднага изпрати офицери да намерят Пентуер. После изтича при фараона, а след малко се върна и каза на финикиеца да го последва.

Когато Хирам влезе в стаята на фараона, завари в нея царица Никторис, главния ковчезник, главния писар и няколко генерали. Рамзес XIII се разхождаше бързо из стаята раздразнен.

— Ето го нещастieto на фараона и на Египет! — възкликна царицата, като посочи финикиеца.

— Достопочтена царице — отговори Хирам, без да се смути и като се покланяше, — времето ще покаже кой е бил верен, а кой лош слуга на негово величество...

Рамзес XIII се спря изведнъж пред Хирам.

— Носиш ли писмата на Херхор до Асирия? — попита той.

Финикиецът извади изпод плаща пакет и го подаде мълчаливо на фараона.

— Това ми трябваше! — извика владетелят тържествуващо. — Трябва веднага да се съобщи на народа, че първожреците са изменили на държавата.

— Сине мой — каза царицата с умолителен глас, — заклевам те в името на бащината ти сянка... в името на нашите богове, въздръж се няколко дни с това съобщение... С даровете на финикийците трябва да бъдем много внимателни.

— Ваше величество — каза Хирам — може дори да изгори тия писма. Аз съвсем не държа на тях.

Фараонът се позамисли и скри пакета в пазвата си.

— Е, какво чу ти в Долен Египет? — попита владетелят.

— Навсякъде преследват финикийците — отговори Хирам. — Рушат къщите ни, разграбват покъщнината ни и има вече няколко десетки убити.

— Чух!... Това е работа на жреците — каза фараонът.

— По-добре кажи, сине, че това е резултат на безбожието и алчността на финикийците — обади се царицата.

Без да гледа към нея, Хирам продължи:

— От три дена в Мемфис се намира полицейският началник на Пи-Баст с двама свои помощници и вече са попаднали на дирите на убиеца и измамника Ликон...

— Който бе възпитан във финикийските светилища! — възкликна царица Никторис.

— ... Ликон — продължи Хирам, — когото първожрецът Мефрес е изтръгнал от ръцете на полицията и съда... Ликон, който в Тива се представяше за ваше величество и бягаше гол в градината като луд...

— Какво говориш?... — извика фараонът.

— Попитай, ваше величество, достопочтената царица, понеже тя го е видяла... — отговори Хирам.

Рамзес погледна майка си смутен.

— Да — каза царицата, — видях тоя негодник, но не ти казах нищо, за да ти спестя огорченията... Но трябва да добавя, че няма никакви доказателства, че Ликон е бил подставен от първожреците. Това еднакво добре са могли да сторят финикийците. Хирам се усмихна иронично.

— Майко... О, майко!... — извика с укор фараонът. — Нима за сърцето ти жреците са по-добри и от мене?

— Ти си мой син и най-скъпият ми господар — заяви царицата възбудено, — но не мога да търпя чужд човек... езичник... да клевети светото жреческо съсловие, от което ние двамата произхождаме... О, Рамзес! — извика тя и падна на колене. — Прогони злите си съветници, които те подстрекават да оскърбяваш храмовете, да вдигаш ръка срещу наследника на своя дядо Аменхотеп!... Още има време... още има време за сдобряване... за спасяването на Египет...

Неочаквано в стаята влезе Пентуер с изпокъсани дрехи.

— А ти какво ще кажеш? — попита фараонът странно спокоен.

— Днес, може би ей сега — отговори жрецът развълнувано, — ще има слънчево затъмнение...

Фараонът отстъпи назад от учудване.

— Какво ме интересува слънчевото затъмнение, и то точно в този момент?...

— Господарю — каза Пентуер, — и аз така мислех, докато не прочетох в древните хроники описания на затъмненията... Това е толкова ужасяващо явление, че за него би трябвало да се предупреди целият народ...

— Това е!... — възкликна Хирам.

— Защо по-рано не съобщи?... — попита Тутмозис жреца.

— Два дена ме задържаха войниците... Късно е вече да предупредим народа, но уведомете войската в двореца, та поне тя да не изпада в паника.

Фараонът плесна с ръце.

— Това е лоша поличба!... — прошепна той, после добави с висок глас: — Какво значи това и кога ще се случи?...

— През деня ще настане нощ... — каза жрецът. — Тя ще продължи вероятно толкова време, колкото трябва, за да се преминат петстотин крачки... А ще почне на обед... Така ми каза Менес...

— Менес? — повтори фараонът. — Известно ми е това име, но...

— Той е писал писмо по тая работа на ваше величество... Но уведомете войската!...

Тутакси прозвучаха тръби. Гвардията и азиатците се строиха и фараонът, обкръжен от щаба, съобщи на войниците за слънчевото затъмнение, като прибави да не се плашат, понеже тъмнината ще премине бързо, а той сам ще бъде с тях.

— Живей вечно! — възкликнаха войниците.

В същото време бяха изпратени няколко най-опитни конници за Мемфис.

Генералите застанаха начело на редиците, фараонът почна да се разхожда в двора замислен, цивилните сановници разговаряха шепнешком с Хирам, а царица Никторис, останала сама в стаята, падна по очи пред статуята на Озирис.

Беше вече след един часа, когато слънчевата светлина наистина почна да намалява.

— Вярно ли е, че ще настане нощ? — попита фараонът Пентуер.

— Ще настане, но за много кратко време...

— Къде ще се дене слънцето?

— Ще се скрие зад луната...

— Ще трябва да възвърна благоволението си към мъдреците, които изследват звездите — каза на себе си владетелят.

Мракът се засилваше бързо. Конете на азиатците станаха неспокойни, ята птици се спуснаха към градината и с гръмки крясъци накацах по дърветата.

— Запей!... — изкомандува Калипос на гърците.

Забиха барабани, засвириха флейти и при тоя акомпанимент гръцкият полк запя игрива песен за дъщерята на жреца, която толкова се страхувала от призраци, че можела да спи само в казармите.

Внезапно върху жълтите либийски хълмове падна зловеща сянка и със светкавична бързина закри Мемфис, Нил и градините на двореца. Нощта покри земята, а на небето се показва черна като въглен топка, обкръжена с венец от пламъци.

Мощен крясък заглуши песента на гръцкия полк. Това бяха азиатците, които нададоха боен вик и отправиха към небето облак стрели, за да уплашат злия дух, който искаше да погълне слънцето.

— Казваш, че тоя черен кръг е луната? — попита фараонът Пентуер.

— Така смята Менес.

— Велик мъдрец е той!... А мракът скоро ли ще свърши?...

— Положително...

— Но ако луната се откъсне от небето и падне на земята?...

— Това не може да стане... Ето го и слънцето!... — извика радостно Пентуер.

Всички събрани полкове възкликнаха в чест на Рамзес XIII.

Фараонът прегърна Пентуер.

— Наистина — каза господарят — видяхме чудно явление. Но не бих искал да го видя втори път... Чувствувам, че ако не бях войник, тревога щеше да свие сърцето ми.

Хирам се приближи до Тутмозис и прошепна:

— Изпрати, ваше достойнство, веднага бързоходци в Мемфис; боя се, че първожреците са ви сторили нещо лошо...

— Смяташ ли?... Хирам кимна.

— Те не биха управлявали толкова дълго държавата — каза, — не биха надживели деветнадесетте ваши династии, ако не умееха да използват случаи като днешния...

Като благодари на войската за доброто ѝ държане по време на необикновеното явление, фараонът се завърна във вилата. Той беше непрекъснато замислен, говореше спокойно, дори меко, но на красивото му лице бе отразена неувереност.

И наистина в душата на Рамзес ставаше тежка борба. Фараонът започна да разбира, че жреците разполагат със сили, за които той не само че не държеше сметка, но дори не се замисляше, дори не искаше да слуша за тях.

Само за няколко минути жреците, които наблюдаваха движението на звездите, пораснаха много в неговите очи. И фараонът си каза, че все пак трябва да опознае тая чудна мъдрост, която по такъв страшен начин обърква човешките намерения.

От двореца изпращаха за Мемфис вестител след вестител, за да разберат какво се е случило там по време на затъмнението. Но вестителите не се връщаха и несигурността разпери черните си криле над царската свита. Никой не се съмняваше, че край светилището на Птах се бе случило нещо лошо, но никой не се осмеляваше да прави догадки. Изглеждаше, че и фараонът, и доверените му хора бяха доволни от всяка минута, която протичаше без известия оттам.

В това време царица Никторис седна до владетеля и му зашепна:

— Разреши ми да действам, Рамзес... Жените са направили на нашата държава не една услуга... Спомни си само царица Никторис от шестата династия или Макара, която създаде флотата в Червеното море!... На нашия пол не му липсва нито разум, нито енергия, затова разреши ми да действам... Ако светилището на Птах не е превзето, а жреците поругани, ще те сдобря с Херхор. Ще се ожениш за дъщеря

му и царуването ти ще бъде изпълнено със слава... Помни, че твоят дядо, свети Аменхотеп, беше също първожрец и наместник на фараона и че самият ти кой знае дали щеше да царуваш днес, ако светото жреческо съсловие не бе пожелало да има своя кръв на трона... Така ли му благодариш ти за властта?...

Фараонът я слушаше, но непрекъснато мислеше, че все пак мъдростта на жреците е велика сила, а борбата с тях — трудна!...

Едва към три часа се яви първият вестonosец от Мемфис, адютант на полка, който се намираше край светилището. Той събщи на фараона, че светилището не е превзето поради гнева на боговете; че народът се е разбягал, че жреците тържествуват, дори че във войската е настанало безредие през тая страшна, макар и къса нощ.

После адютантът дръпна настрани Тутмозис и му събщи направо, че войската е деморализирана, че поради паниката има толкова ранени и убити, колкото след някоя битка.

— Какво става сега с войската?... — попита изтръпнал Тутмозис.

— Разбира се — отговори адютантът, — че успяхме да съберем и строим войниците. Но и дума не може да става да ги използваме срещу светилищата, особено сега, когато жреците превързват ранените... Сега войникът е готов да пада ничком, щом види бръсната глава и кожа на пантера, и много време ще изтече, докато някой от тях се осмели да прекрачи свещената порта...

— А жреците какво правят?...

— Благославят войниците, хранят ги, поят ги и се преструват, че войската не е виновна за нападението срещу светилището, а че това е работа на финикийците...

— И вие търпите тая деморализация на полковете?... — извика Тутмозис.

— Та нали негово величество ни заповяда да защитаваме жреците от простолюдието... — отвърна адютантът. — Ако ни беше разрешено да превземем храмовете, щяхме да бъдем в тях от десет часа сутринта, а първожреците щяха да седят в мазетата.

В тоя миг дежурният офицер уведоми Тутмозис, че пак някакъв жрец дошъл от Мемфис и иска да говори с негово величество.

Тутмозис огледа госта. Той беше доста млад човек, с лице като че изрязано от дърво. Каза, че идва при фараона от името на Саменту.

Рамзес веднага прие жреца; а той падна ничком и подаде на владетеля пръстен. Като видя тоя пръстен, фараонът побледня.

— Какво значи това?... — попита фараонът.

— Саменту не е вече жив... — отговори пратеникът.

Известно време Рамзес не можа да промълви нито дума.

После каза:

— Как стана това?...

— Изглежда — отговори жрецът, — Саменту е бил открит в една от залите на Лабиринта и сам се е отровил, за да избегне мъченията... И изглежда, че го е открил Мефрес с помощта на един грък, който много приличал на ваше величество...

— Пак Мефрес и Ликон! — извика Тутмозис с гняв. — Господарю — обърна се той към фараона, — нима никога няма да се освободиш от тия предатели?...

Негово величество свика отново таен съвет в стаята си. Той включи в него Хирам, а също и жреца с пръстена на Саменту. Пентуер не пожела да участва в съвещанието, а достопочтената царица Никторис сама се сметна за поканена.

— Виждам — прошепна Хирам на Тутмозис, — че след като прогоните жреците, жените ще поемат управлението на Египет!...

След като сановниците се събраха, фараонът даде думата на пратеника на Саменту. Младият жрец не поиска да каже нищо за Лабиринта. Вместо това за-разправя нашироко, че светилището на Птах съвсем не е защищавано и че стигат няколко десетки войници, за да изловят всички, които се крият там.

— Тоя човек е предател!... — извика царицата. — Сам е жрец, а ви подстрекава да извършите насилие над жреците...

Но по лицето на пратеника не трепна нито един мускул.

— Достопочтена царице — отговори жрецът, — щом Мефрес е погубил моя покровител и учител Саменту, щях да бъда куче, ако не подиря отмъщение. Смърт за смърт!...

— Харесва ми тоя младеж! — прошепна Хирам.

В събранието сякаш лъхна по-ведър въздух. Генералите се изправиха, цивилните сановници загледаха жреца с любопитство, дори лицето на фараона се оживи.

— Не го слушай, сине мой!... — молеше царицата.

— Как смяташ ти? — обърна се внезапно фараонът към младия жрец. — Какво би сторил сега свети Саменту, ако беше жив?...

— Сигурен съм — отговори енергично жрецьт, — че Саменту щеше да влезе в светилището на Птах, щеше да покади пред боговете благовония, но и щеше да накаже предателите и престъпниците...

— А аз пак повтарям, че ти си най-долният предател!... — извика царицата.

— Изпълнявам само своя дълг — отговори непоколебимият жрец.

— Тоя човек е наистина ученик на Саменту!... — додаде Хирам. — Само той вижда ясно какво ни е останало да правим.

Военните и цивилните сановници признаха, че Хирам е прав, а главният писар добави:

— Щом започнахме борбата с жреците, трябва да я завършим; толкова повече днес, когато притежаваме писмата, които доказват, че Херхор е преговарял с асирийците, което е голямо предателство спрямо държавата.

— Той провежда политиката на Рамзес XII — намеси се царицата.

— Но аз съм Рамзес XIII!... — отговори фараонът вече нетърпеливо.

Тутмозис стана от стола.

— Господарю — каза той, — разреши ми да действам. Опасно е да се удължава това състояние на несигурност, което цари сред правителството, а би било престъпно и глупаво да не се използва случаят. Щом тоя жрец казва, че светилището не е защищавано, разреши ми да отида в него с шепа хора, които ще подбера сам...

— Тръгвам с тебе — прибави Калипос. — От дълъг опит зная, че тържествуващият неприятел е най-слабият. Ако нахлуем веднага в светилището на Птах...

— Няма нужда да нахлувате; ще влезете там като изпълнители на заповедите на фараона, който ви заповядва да затворите предателите — обади се главният писар. — За това дори няма нужда от сила... Малко ли пъти един полицаи се хвърля върху цял куп крадци и хваща, колкото си иска...

— Моят син — обади се царицата — отстъпва под напора на вашите съвети... Но той не иска насилие, забранява ви...

— Е, щом е така — обади се младият жрец на Сет, — ще съобщя на ваше величество още нещо.

Той въздъхна дълбоко няколко пъти, но въпреки това довърши със сподавен глас:

— Партията на жреците разгласява из улиците на Мемфис, че...

— Че какво?... Говори смело — каза фараонът.

— Че ваше величество е побъркан, че няма посвещение в жречески сан, нито дори в царски и че... могат да ви свалят от престола...

— От това именно се страхувах — прошепна царицата.

Фараонът скочи от фотьойла.

— Тутмозис! — извика с глас, в който прозвуча възстановена енергия. — Вземай колкото искаш войска, иди в светилището на Птах и ми доведи тук Херхор и Мефрес, обвинени в тежко предателство. Ако се оправдаят, ще им възвърна моята милост, иначе...

— Помисли ли добре?... — прекъсна го царицата.

Тоя път фараонът, възмутен, не ѝ отговори, а сановниците започнаха да викат:

— Смърт на предателите!... Откога в Египет фараонът трябва да жертвува верните си слуги, за да си изпроси благоволението на негодниците!...

Рамзес XIII връчи на Тутмозис пакета с писмата на Херхор до Асирия и каза с тържествен глас:

— До усмиряването на жреческия бунт предавам моята власт на началник-гвардията, Тутмозис. Сега ще слушате него, а ти, достопочтена майко, отправяй към него забележките си.

— Мъдро и справедливо действа господарят!... — възкликна главният писар. — Не подобава на фараона да се разправя с бунт, а липсата на силна власт може да ни погуби.

Всички сановници се поклониха на Тутмозис. Царица Никторис падна пред краката на сина си със стон.

Придружен от генералите, Тутмозис излезе на двора. Там заповяда на първи гвардейски полк да се строи и каза:

— Трябват ми няколко десетки хора, които са готови да загинат за славата на нашия господар.

Излязоха повече войници и офицери, отколкото трябваше. Начело беше Еунана.

— Готови ли сте да отидете на смърт? — попита Тутмозис.

— Ще умрем, господарю, с теб за негово величество!... — извика Еунана.

— Няма да умрете, но ще победите подли престъпници — отговори Тутмозис. — Войниците, които вземат участие в тая акция, ще станат офицери, а офицерите ще напреднат с две степени по-високо. Това ви казвам аз, Тутмозис, главнокомандуващ по заповед на фараона.

— Живей вечно!...

Тутмозис нареди да впрегнат двадесет и пет колесници от тежката кавалерия и доброволците да седнат в тях. Сам той заедно с Калипос възседнаха коне и скоро целият кортеж се изгуби в облаци прах към Мемфис.

Като видя това от прозореца на царската вила, Хирам се наведе пред фараона и прошепна:

— Едва сега вярвам, че ваше величество не сте били в заговор с първожреците.

— Да не си полудял?... — избухна владетелят.

— Простете, господарю, но днешното нападение срещу светилищата беше нагласено от жреците. По какъв начин вмъкнаха в него и ваше величество, не разбирам.

Беше вече пет часът след пладне.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Точно в същата минута жрецът, който дежуреше на пилона на светилището Птах в Мемфис, уведоми съвещаващите се в залата първожреци и номарси, че дворецът на фараона дава някакви знаци.

— Изглежда, че негово величество ще ни моли за споразумение — каза един от номарсите, като се смееше.

— Съмнявам се!... — отвърна Мефрес.

Херхор се изкачи на пилона, защото от двореца сигнализираха до него. Скоро той се върна и каза на събраните:

— Нашият млад жрец се е справил много добре... В този миг Тутмозис иде тук с няколко десетки доброволци, за да ни арестува или убие...

— И ти още смееш да защитаващ Рамзес?... — викна Мефрес.

— Аз трябва и ще го защитавам, защото се заклех тържествено на царицата... А ако не беше достопочтената дъщеря на свети Аменхотеп, нашето положение нямаше да бъде такова, каквото е.

— Но аз не съм давал клетва!... — отвърна Мефрес и напусна залата за събрания.

— Какво иска да прави той? — попита един от номарсите.

— Старецът се е вдетинил!... — отвърна Херхор и вдигна рамене.

Към шест часа вечерта гвардейската част се приближи, неспирана от никого, до светилището на Птах, а командирът почука на портата, която веднага бе отворена. Това беше Тутмозис с доброволците си.

Когато главнокомандуваният влезе в двора на светилището, той се учуди, като видя, че насреща му иде Херхор с короната на Аменхотеп, заобиколен само от жреци.

— Какво искаш, сине мой? — попита първожрецът командира, който беше малко смутен от тая обстановка.

Но Тутмозис бързо се овладя и каза:

— Херхор, първожрец на Амон в Тива! Въз основа на писмата, които си писал до асирийския сатрап Саргон и които са у мене, ти си

обвинен в държавна измяна и трябва да се оправдаеш пред фараона.

— Ако младият владетел — отвърна спокойно Херхор — иска да се осведоми за целите на политиката, водена от вечно живия Рамзес XII, нека да се яви пред нашия върховен съвет и ще получи обяснения.

— Призовавам те веднага да дойдеш с мене, ако не желаете да те принудя — извика Тутмозис.

— Сине мой, аз моля боговете да те предпазят от насилието и от наказанието, което заслужаваш.

— Идваш ли? — попита Тутмозис.

— Очаквам да дойде тук Рамзес — отвърна Херхор.

— Тогава остани тук, измамнико!... — викна Тутмозис.

Той извади меч си и се хвърли върху Херхор. Но в този миг застаналият зад командира Еунана вдигна топора си и с все сила така удари Тутмозис между шията и дясната ключица, че кръв плисна на всички страни. Любимецът на фараона се строполи на земята, разсечен почти на две.

Няколко войници се хвърлиха срещу Еунана с наведени копия, но след кратка битка с другарите си паднаха. Три четвърти от доброволците бяха подкупени от жреците.

— Да живее пресветият Херхор, нашият господар! — извика Еунана и размахва окървавения топор.

— Да живее вечно! — повториха войниците и жреците и всички паднаха ничком.

Предостойният Херхор вдигна ръце и ги благослови.

Когато напусна двора на светилището, Мефрес слезе в подземията, където живееше Ликон. Още на прага първожрецьт извади от пазвата си кристална топка. Като я видя, гъркът изпадна в ярост:

— Дано земята ви погълне!... Дано духовете ви не намерят покой — ругаеше Ликон, но гласът му ставаше все по-тих.

Накрай замлъкна и заспа.

— Вземи тая кама — каза Мефрес и подаде на гърка една съвсем тясна кама. — Вземи тая кама и иди в дворцовата градина... Застани там в смокиновия гъсталак и чакай тоя, който ти отне и съблазни Кама...

Ликон почна да скърца със зъби в безсилна злоба.

— А когато го видиш, събуди се... — завърши Мефрес.

После наметна гърка с офицерски плащ с качулка, прошепна на ухото му паролата и през една скрита вратичка на светилището го изведе от подземията на пустата мемфиска улица.

После Мефрес се завтече с младежка енергия към върха на пилона, взе в ръце няколко разноцветни знаменца и почна да дава знаци по посока на фараоновия дворец. Изглежда, че там го видяха и разбраха, защото по пергаментовото лице на първожреца блесна неприятна усмивка.

Мефрес остави знаменцата, напусна терасата на пилона и заслиза бавно надолу. Внезапно, когато беше вече на първия етаж, го заобиколиха няколко души с кафяви наметала, с които закриваха кафтаните си на черни и бели ивици.

— Ето го предостойния Мефрес — каза един от тях.

Тогави и тримата коленичиха пред първожреца, който машинално вдигна ръка за благословия, но изведнъж я отпусна и попита:

— Кои сте вие?...

— Пазителите на Лабиринта.

— Защо ми препречихте пътя? — запита той, а ръцете и тясната му уста почнаха да треперят.

— Няма нужда да ти припомняме, отче свети — каза един от пазителите, все още на колене, — че преди няколко дни ти беше в Лабиринта, до който знаеш пътя така добре, както и ние, при все че не си посветен... Но ти си достатъчно мъдър човек, за да не знаеш и нашите закони за подобни случаи.

— Какво значи това?... — извика Мефрес с възбуден глас. — Вие сте разбойници, изпратени от Хер...

Не можа да довърши. Един от нападателите го улови за ръцете, друг метна една голяма кърпа на главата му, а трети напръска лицето му с някаква прозрачна течност. Мефрес се метна няколко пъти насам-натам и падна. Още веднъж го напръскаха, а когато издъхна, пазителите го сложиха в една ниша, тикнаха в безжизнената му ръка някакъв папирус и изчезнаха в коридорите на пилона.

Други трима души, също като тях облечени, преследваха Ликон почти от момента, когато Мефрес го пусна от светилището и той се озова на пустата улица. Тия хора се бяха крили недалеко от вратичката, през която излезе гъркът, и отначало го оставиха свободно. Но скоро един от тях забеляза в движенията му нещо подозрително и всички

тръгнаха подире му. Чудно нещо! Приспаният Ликон сякаш чувствуваше, че го преследват, та изведнъж зави в една шумна улица, после излезе на площад, по който се движеха много хора, а след това по улица Рибарска се затече към Нил. Тук в един кът той намери малка лодка, скочи в нея и с нечувана бързина заплава към другата страна на реката.

Той беше вече на няколкостотин крачки от брега, когато зад него се появи лодка с един веслар и трима пътници. Малко след като се откъснаха от брега, появи се втора лодка с двама веслари и трима пътници.

Двете лодки преследваха ожесточено Ликон.

В лодката, в която имаше само един веслар, седяха пазителите на Лабиринта и внимателно наблюдаваха своите съперници, доколкото позволяваше това здрачът, който падаше бързо след залеза на слънцето.

— Кой са тия тримата там?... — шепнеха помежду си пазителите на Лабиринта. — От няколко дена обикалят около светилището, а днес тичат подир него... Дали искат да го предпазят от нас?...

Малката лодка на Ликон стигна на другия бряг. Приспаният грък изскочи от нея и с бърза крачка се затича към дворцовата градина. Понякога той се олюляваше, спираше се и се хващаше за главата; но след миг отново тръгваше, сякаш влачен от тайнствена сила.

Пазителите на Лабиринта също слязоха на другия бряг, но вече бяха изпреварени от другите.

И се започна небивало по рода си надбягване: Ликон тичаше към двореца като бързоходец, след него — тримата непознати, а накрая — тримата пазители на Лабиринта.

На няколкостотин крачки от градината двете преследващи го групи се изравниха. Беше вече паднала нощ, но все пак беше ясно.

— Кой сте вие, хора? — един от пазителите на Лабиринта попита непознатите.

— Аз съм началник на полицията в Пи-Баст и с двама мои стотници преследвам един голям престъпник...

— А ние сме пазители на Лабиринта и също гоним този човек...

Двете групи се гледаха едни други с ръце върху мечовете или ножовете.

— Какво искате да сторите с него? — попита най-сетне полицейският началник.

— Ние имаме присъда срещу него...

— А трупа ще оставите ли?

— С всичко, което има върху себе си — отвърна старшият пазител.

Полицаите зашепнаха помежду си.

— Ако говорите истината — каза най-сетне полицейският началник, — няма да ви пречим. Напротив, ще ви го отстъпим за малко, като падне в ръцете ни.

— Заклевате ли се?

— Заклеваме се...

— Е, тогава можем да вървим заедно...

Тръгнаха заедно, но гъркът беше изчезнал от очите им.

— Ах, проклетникът!... — извика полицейският началник. — Отново се измъкна...

— Ще го намерим — отвърна пазителят на Лабиринта, — а може би ще се върне оттук.

— Защо ли отиде в царската градина? — попита началникът.

— Първожреците го използват за някои свои работи, но той ще се върне в светилището, ще се върне!... — каза пазителят.

Решиха да чакат тук и да действуват заедно.

— Трета нощ вече как губим! — каза един от полицаите, като се прозяваше.

Загърнаха се с наметалата си и легнаха на тревата.

Веднага след като Тутмозис потегли, достопочтената царица Никторис напусна мълчаливо и със свита от гняв уста стаята на сина си. А когато Рамзес поиска да я успокои, тя го пресече остро:

— Сбогувам се с фараона и моля боговете да ми позволят и утре да го поздравя като фараон...

— Съмняваш ли се в това, майко?

— Във всичко можем да се усъмним при човек, който слуша съветите на безумци и предатели!...

Разделиха се сърдити.

Скоро обаче негово величество доби наново добро настроение и завърза весел разговор със сановниците си. Но към шест часа започна да се тревожи.

— Тутмозис би трябвало да изпрати вестonosец... — каза владетелят. — Сигурен съм, че, така или иначе, въпросът е вече решен...

— Това не зная — отвърна главният ковчежник. — Може да не са намерили лодки... Може в светилището да оказват съпротива...

— А къде е оня млад жрец?... — попита внезапно Хирам.

— Жрецът?... Пратеникът на умрелия Саменту?... — заповтаряха смутени сановниците. — Вярно... Къде може да бъде той?...

Разпратиха войници да претърсят градината. Войниците обиколиха всички пътечки, но жреца го нямаше.

Тая случка развали настроението на сановниците.

Всеки седеше мълчалив, потънал в неспокойни мисли.

При залез слънце в стаята влезе един от слугите на фараона и прошепна, че Хеврон се е разболяла тежко и моли негово величество да благоволи да я посети.

Сановниците, които знаеха връзките между владетеля и прекрасната Хеврон, се спогледаха. Но когато фараонът заяви, че желае да излезе в градината, те не протестираха. Благодарение на гъстата стража в градината беше също така безопасно, както в двореца. И никой не смяташе за удобно дори отдалеко да бди над фараона, защото се знаеше, че Рамзес не обича да се занимават с него в някои моменти.

Когато владетелят изчезна в коридора, върховният писар каза на ковчежника:

— Времето се влачи като кола в пустиня. Дали Хеврон няма някакви вести от Тутмозис?...

— В тоя момент — отвърна ковчежникът — неговата експедиция, с няколко десетки хора, срещу светилището на Птах ми се струва безумие...

— Разумно ли постъпи фараонът при Содовите езера, когато цяла нощ преследва Техена?... — обади се Хирам. — Смелостта има по-голямо значение от числото.

— А тоя млад жрец?... — попита ковчежникът.

— Дойде, без да знаем, и си отиде, без да ни пита — каза Хирам. — Всеки от нас постъпва като заговорник.

Ковчежникът поклати глава.

Рамзес премина бързо разстоянието между своята вила и павилиона, в който живееше Тутмозис. — Когато влезе в стаята, Хеврон се хвърли плачешком на шията му.

— Умирам от страх!... — извика тя.

— Боиш се за Тутмозис ли?

— Какво ме интересува той? — отвърна Хеврон и направи презрителна гримаса с уста. — Само ти ме интересуваш... Само за тебе мисля... За тебе се боя...

— Да бъде благословен страхът ти, който поне за миг ме освободи от скуката... — каза фараонът, като се смееше. — Богове, какъв тежък ден!... Ако беше слушала нашите съвещания, ако беше видяла израза на лицата на нашите съветници!... И на всичко отгоре на достопочтената царица ѝ се хареса да почете нашето събрание с присъствието си... Никога не съм допускал, че званието фараон може тъй да ми омръзне...

— Не изговаряй това много високо — предупреди го Хеврон. — Какво ще предприемеш, ако Тутмозис не успее да завладее светилището?

— Ще му отнема главното командване, ще скрия в сандъка короната си и ще си сложа офицерски шлем — отговори Рамзес. — Сигурен съм, че когато сам изляза начело на войската, бунтът ще бъде потушен...

— Кой бунт?... — попита Хеврон.

— Ах, вярно, имаме два бунта! — засмя се Рамзес. — На простолюдието срещу жреците и на жреците против мен...

Той грабна Хеврон в прегръдките си и я заведе до леглото, като шепнеше:

— Колко си хубава днес!... Колкото пъти те видя, винаги ми се струваш по-друга и по-хубава...

— Пусни ме!... — шепнеше Хеврон. — Понякога се боя да не ме ухапеш!

— Да те ухапя... не... но бих могъл да те задуша с целувки... Ти дори не знаеш колко си хубава...

— След министрите и генералите... Хайде, пусни ме...

— Бих искал да се превърна при тебе в наров храст... Бих искал да имам толкова ръце, колкото са клоните на дървото, за да те прегръщам... Толкова длани, колкото са листата, и толкова уста,

колкото са цветовете, та едновременно да мога да целувам твоите очи, уста, гърди...

— Ти имаш странно свободни мисли за владетел, чийто трон е заплашен...

— В леглото не мисля за трон — прекъсна я той. — Докато имам меч, ще имам и власт.

— Твоята войска е разбита — каза Хеврон, като се бранеше.

— Утре ще дойдат нови полкове, а в други ден ще събера и разбитите. Повтарям ти, не се измъчвай с дреболии... Минута милувки струва повече, отколкото година власт...

Един час след залез слънце фараонът напусна жилището на Хеврон и тръгна бавно към вилата си. Той беше замечтан, сънлив и мислеше, че първожреците са големи глупци, като му се противопоставят. Откак Египет съществува, не е имало по-добър владетел от него.

Внезапно от смокиновия гъсталак излезе човек с тъмен плащ и препречи пътя на фараона. За да го види по-добре, владетелят приближи лице до неговото и изведнъж извика:

— Ах, ти ли си, негоднико?... Веднага в ареста!

Това беше Ликон. Рамзес го хвана за врата; гъркът изсъска от болка и падна на колене. В същото време фараонът усети остра болка в лявата страна на корема си.

— И още хапеш? — извика Рамзес.

Той стисна здраво с две ръце гърка за шията, а когато чу как пращят чупените прешлени, го отхвърли настрана отворен.

Ликон падна и почна да се гърчи в предсмъртни конвулсии.

Фараонът се отдалечи няколко крачки, докосна болното място и напипа дръжка на кама.

— Ранил ме е!...

Той издърпа тясната стомана и притисна раната.

— Интересно — каза си — дали някой от съветниците ми има пластир?...

Усети, че почва да губи съзнание и затова ускори крачките си.

До самата вила притича един от офицерите, като викаше:

— Тутмозис е убит... Убил го е предателят Еунана!...

— Еунана?... — повтори фараонът. — А какво е станало с другите?...

— Почти всички доброволци, които отидоха с Тутмозис, са били подкупени от жреците...

— Трябва да свърша с това! — каза владетелят. — Тръбете сбор за азиатските полкове...

Прозвуча тръба и азиатците почнаха да се изсипват от казармите, като водеха коне.

— Дайте и на мене кон — каза фараонът.

Но почувствува силно виене на свят и добави:

— Не, дайте ми лектика... Не искам да се моря... Внезапно се олюля и падна в ръцете на офицерите.

— За малко не забравих... — заговори той с угасващ глас. — Донесете ми шлема и меч... Оня, стоманения меч... от езерата... Тръгваме за Мемфис.

От вилата изскочиха сановници и прислуга с факли. Лицето на фараона, когото офицерите продължаваха да крепят, беше сиво, а очите му — замъглени. Той протегна ръка, сякаш търсеше оръжието си, помръдна устни и сред всеобщо мълчание издъхна — той, господарят на двата свята: преходния и вечния.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

От смъртта на Рамзес XIII до деня на неговото погребение държавата беше управлявана от предстойния Сан-амен-Херхор като първожрец на Амон от Тива и наместник на починалия фараон.

Няколкомесечното управление на наместника беше много благоприятно за Египет. Херхор усмири бунтовете на простолудieto и позволи населението да почива всеки седми ден, както е било в миналото. Той въведе строга дисциплина между жреците, обкръжи с покровителство чужденците и особено финикийците и сключи договор с Асирия, без да отстъпи обаче Финикия, която си остана васал на Египет.

В течение на това кратко управление правосъдието действуваше бързо, но без жестокост и никой не смееше да бие египетския селянин, който можеше да се оплаква на съда, ако имаше достатъчно време и свидетели.

Херхор се зае също и с изплащане дълговете, които тежаха върху имуществата на фараона и държавата. За тая цел той склони финикийците да се откажат от една част от сумите, които им дължеше съкровището, а за покриване на остатъка взе от Лабиринта грамадната сума тридесет хиляди таланта.

Благодарение на тия мероприятия за три месеца в държавата настъпи спокойствие и благоденствие, а хората говореха:

— Да бъде благословено управлението на наместника Сан-амен-Херхор! Наистина боговете са го определили за владетел, който да спаси Египет от нещастията, предизвикани от Рамзес XIII — лекомислен младеж и женкар...

Няколко десетки дни бяха достатъчни, за да забрави народът, че всичките дела на Херхор са само изпълнение на намеренията на младия и благороден фараон.

През месец тоби (октомври-ноември), когато мумията на Рамзес XIII бе вече положена в царските пещери, в таванското светилище на Амон се свика голям съвет на най-знатните лица в държавата. Там бяха

почти всички първожреци, номарси и генерали, между които и прославеният престарял пълководец на източната армия — Нитагер.

В същата грамадна колонна зала, където преди половин година жреците бяха съдили Рамзес XII и проявявали антипатията си към Рамзес XIII, днес събралите се сановници под председателството на Херхор трябваше да разрешат най-важния държавен въпрос. На двадесет и пети тоби, точно на обед, Херхор седна на трона с короната на Аменхотеп, другите се настаниха на столове и съветът започна.

Той продължи извънредно кратко, сякаш резултатът беше предварително подготвен.

— Първожреци, номарси и пълководци! — започна Херхор. — Ние се събрахме тук във връзка с една тъжна и важна задача. Заедно със смъртта на вечно живия Рамзес XIII, чието късо и бурно владичество свърши по такъв нещастен начин... — Тук Херхор въздъхна. — Заедно със смъртта на Рамзес XIII угасна не само фараонът, но и изпълнената със слава двадесета династия...

Между събраните се чу шепот.

— Династията не се е прекъснала — обади се почти грубо могъщият номарх на Мемфис. — Достопочтената царица Никторис е жива и тронът се пада на нея...

След миг мълчание Херхор отговори:

— Предстойната моя съпруга царица Никторис... Сега сред събранието се разнесе не шепот, а вик, който продължи няколко минути. Когато настъпи тишина, Херхор продължи спокойно и тържествено:

— Моята предстойна съпруга, царица Никторис, неутешима в своята скръб по смъртта на сина си, се отрече от трона...

— Позволете!... — извика номархът на Мемфис. — Предстойният наместник обявява царицата за своя съпруга... Това е съвсем нова вест, която преди всичко трябва да се провери...

По знак на Херхор върховният съдия на Тива извади брачния договор, сключен преди два дена между предстойния първожрец на Амон, Сан-амен-Херхор, и царица Никторис, вдовица на Рамзес XII и майка на Рамзес XIII.

След това обяснение настъпи гробна тишина, а Херхор добави:

— Понеже моята съпруга и единствена наследница на трона се отрече от правата си и тъй като по този начин се свърши владичеството

на двадесетата династия, ние трябва да изберем нов владетел... Тоя владетел — продължи Херхор — трябва да бъде човек зрял, енергичен и опитен в държавните работи. Затова аз ви съветвам, уважаеми велможи, да изберем на тоя най-висок пост...

— Херхор!... — викна някой.

— ... Да изберем прославения Нитагер, пълководец на източната армия — довърши Херхор.

Нитагер стоя дълго време с притворени очи, усмихвайки се. Най-сетне стана и рече:

— Мисля, че никога няма да липсват хора, които да желаят титлата фараон. Може би ги имаме дори повече, отколкото трябва. За щастие самите богове, като отстраниха опасните съперници, ни посочиха човека, който е най-достоеен да поеме властта. И струва ми се, че ще постъпя умно, ако вместо да приема любезно предложената ми корона, отговоря:

— Да живее вечно негово величество Сан-амен-Херхор — първият фараон от новата династия!...

Присъстващите с малки изключения повториха възгласа, а в същото време върховният съдия донесе върху златен поднос две шапки: бяла — на Горен и червена — на Долен Египет. Едната от тях взе първожрецьт на Озирис, другата — първожрецьт на Хор и ги връчиха на Херхор, който целуна златната змия и ги сложи на главата си.

После започна церемонията за отдаване почести от страна на присъстващите, която продължи няколко часа. Накрая беше изготвен съответен акт, участващите в избора сложиха върху него печатите си и от тоя момент Сан-амен-Херхор стана действителен фараон, господар на двата свята, както и на живота и смъртта на поданиците си.

Надвечер негово величество се върна изморен в своите първожречески покои, където намери Пентуер. Жрецьт беше отслабнал, а по мършавото му лице се отразяваше униние и тъга.

Когато Пентуер падна ничком, владетелят го вдигна и каза с усмивка:

— Ти не подписа моя избор, не ми отдаде почести и се боя дали някога няма да бъда принуден да те обсаждам в светилището на

Птах!... Е, какво, реши ли да останеш при мен? Или предпочиташ Менес?

— Извинете ме, ваше величество — отговори жрецът, — но дворцовият живот така ми е омръзнал, че единственото ми желание днес е да се уча на мъдрост.

— Не можеш да забравиш Рамзес ли? — попита Херхор. — И все пак ти го познаваше от много късо време, докато при мен си работил няколко години.

— Не ме осъждайте, ваше величество... Но Рамзес XIII беше първият фараон, който почувствува мъките на египетския народ...

Херхор се усмихна.

— Ех вие, учени... — каза той, като клатеше глава. — Ти обърна внимание на Рамзес върху лошото положение на простолюдието, а сега носиш траур в сърцето си за него, при все че той не направи нищо за народа... Ти направи — не той...

Интересни хора сте вие въпреки силния си ум — продължи Херхор. — Такъв е и Менес... Тоя жрец се смята за най-тихия човек в Египет, макар че той събори династията и ми откри пътя към властта!...

Ако не беше неговото писмо, че на двадесети паофи ще има слънчево затъмнение, може би ние двамата с покойния Мефрес щяхме да чукаме камъни в каменните кариери...

Е, хайде, върви вече, върви и поздравя Менес от мене. Помни обаче, че аз умея да бъда благодарен — и в това се състои великата тайна на властта. Кажи на Менес, че съм готов да изпълня всяка негова молба, стига да не ме кара например да се отричам от престола... А ти се върни при мене, когато си отпочинеш. Ще ти запазя висок пост.

И Херхор докосна с ръка покорно наведената глава на жреца.

ЕПИЛОГ

През месец мехир (ноември-декември) Пентуер пристигна в светилището отгatk Мемфис, където Менес изучаваше небето и земята.

Старият, потънал в мисли мъдрец пак не позна Пентуер. Но като се опомни, прегърна го и попита:

— Какво, пак ли идваш да безпокоиш селяните, за да укрепваш властта на фараона?...

— Дойдох, за да остана при тебе и да ти служа — отговори Пентуер.

— Хо! Хо!... — извика Менес и го изгледа внимателно. — Хо! Хо!... Наистина ли ти омръзнаха дворцовият живот и почестите?... Да бъде благословен този ден!... Когато от върха на моя пилон почнеш да разглеждаш света, ще се убедиш колко малък е той и колко грозен.

Понеже Пентуер не отговори нищо, Менес продължи работата си. Когато се върна след няколко часа, намери ученика си на същото място, с поглед, впит в далечината, където едва се виждаше дворецът на фараоните.

Менес му даде ечемична питка, канче мляко и го остави на мира.

Така продължи няколко дни. Пентуер ядеше малка, говореше още по-малко, понякога скачаше нощем, а дните прокарваше неподвижен и загледан неизвестно къде.

Този начин на живот не се хареса на Менес. Затова един ден той седна на един камък до Пентуер и рече:

— Ти да не си съвсем полудял или духовете на мрака само временно са завладели сърцето ти?...

Пентуер обърна към него замъглени очи.

— Погледни наоколо — каза старецът. — Та нали сега е най-приятното време през годината. Нощите са дълги и звездни, дните — хладни, земята — покрита с цветя и трева. Водата е по-прозрачна от кристал, пустинята мълчи, но затова пък въздухът е наситен с песни, цвъркот и бръмчене...

Ако пролетта извършва такова чудо с мъртвата земя, колко трябва да се е вкаменила твоята душа, щом не се трогва от тия хубости?... Казвам ти, опомни се, защото изглеждаш като труп сред живата природа. Под това слънце ти приличаш на изсъхнала купчинка кал и почти смърдиш сред нарцисите и теменугите.

— Душата ми е болна — отвърна Пентуер.

— Какво ти е?

— Колкото по-дълго размишлявам, толкова по-уверен ставам, че ако не бях напуснал Рамзес XIII, ако продължавах да му служа, тоя фараон, най-благородният от всички, щеше да живее и досега. Бяха го заобиколили стотици предатели, но нито един добър човек не му посочи средства за спасение!...

— И ти наистина си мислиш, че можеше да го спасиш? — попита Менес. — О, самомнение на недоучен мъдрец!... Всички умове не биха могли да спасят сокол, попаднал между врани, а ти като някое божество искаше да промениш съдбата на човека?...

— Но нима Рамзес трябваше да загине?

— Разбира се, че трябваше. Преди всичко той беше войнолюбив фараон, а днешният Египет се отвращава от войнолюбците. Предпочита златната гривна пред меча, дори стоманен; предпочита добрия певец или танцьор пред безстрашния войник; предпочита печалбата и благоразумието, отколкото войната.

Ако през месец мехир узрееше маслина или през месец тот цъфнеше теменуга, и маслината, и теменугата ще трябва да загинат като плодове, закъснели или преждевременни. А ти искаш в епохата на аменхотеповци и херхоровци да се задържи фараон, който принадлежи на епохата на хиксосите. Всяко нещо си има своето време, когато зрее и когато загива. Рамзес XIII се роди в неподходящо за него време и трябваше да си отиде.

— И мислиш, че нищо не би могло да го спаси? — попита Пентуер.

— Не виждам такава сила. Той не само че не беше за своето време и за своето място, но и се качи на престола във време на упадък на държавата, та приличаше на млад лист върху гниещо дърво.

— И ти говориш толкова спокойно за упадъка на държавата! — учуди се Пентуер.

— Аз виждам тоя упадък от няколко десетки години. А са го видели и предшествениците ми в това светилище... та човек би могъл да привикне.

— Да не сте ясновидци?...

— Съвсем не — каза Менес, — но ние имаме изпитани начини. От движението на знамето ще познаеш какъв вятър вее; нивото на водата в нилския кладенец казва дали реката приижда, или спада... А за немошта на държавата от незапомнени времена ни говори тоя сфинкс...

И той посочи с ръка към пирамидите.

— Аз не зная нищо за това... — прошепна Пентуер.

— Чети старите хроники на нашето светилище и ще се убедиш, че колкото пъти Египет е цъфтял, неговият сфинкс е бил цял и се е издигал високо над пустинята. Но когато държавата е клоняла към упадък, сфинксът се пропуквал, ронел се е, а пясъците са стигали до краката му. И днес, от няколко века вече, сфинксът се рони. А колкото повече пясъкът около него се издига, колкото по-дълбоки бразди се появяват по тялото му, толкова повече държавата запада...

— И ще загине ли?...

— Съвсем не — отвърна Менес. — Както след нощта настъпва ден, а като спаднат водите му, после Нил почва да приижда, така след периодите на упадък идват времена на разцвет. Това е вечна история!...

През месец мехир листата на някои дървета падат, но само за да израснат пак през месец пахоно...

Египет е хилядолетно дърво, а династиите — клони. В наше време израства двадесет и първият клон — тогава за какво тъгуваш?... Затова ли, че макар клоните да съхнат, дървото живее?...

Пентуер се замисли, но погледът му стана някак по-оживен.

След още няколко дни Менес каза на Пентуер:

— Храната ни е на привършване. Ще трябва да отидем към Нил и да се снабдим за известно време.

Двамата нарамиха големи кошове и от ранна сутрин почнаха да обикалят крайбрежните села. Обикновено те заставаха пред селските къщи и пееха религиозни песни, а след това Менес чукаше на вратата и казваше:

— Милостиви души, правоверни египтяни, подарете нещо на слугите на богинята на мъдростта...

Даваха им (най-вече жените) ту шепа пшеница или ечемик, ту питка или сушена риба. Понякога обаче срещу тях изскачаха зли кучета или деца на езичници и ги замеряха с камъни и кал. Странно зрелище представляваха тия смирени просяци, единият от които няколко години наред беше влиял върху държавните съдбини, а другият с познаването на най-големите природни тайни бе променил хода на историята.

В по-богатите села ги приемаха по-добре, а в един дом, където имаше сватба, им дадоха да ядат, напоиха ги с пиво и им позволиха да пренощуват в стопанските постройките.

Нито обръснатите им лица и глави, нито проскубаната пантерова кожа се харесваха на населението. Жителите на Долен Египет бяха размесени с друговерци и не се отличаваха с особена религиозност, а пък съвсем пренебрегваха жреците на богинята на мъдростта, за които и държавата не се грижеше.

Легнали в една барака върху купища прясна тръстика, Менес и Пентуер слушаха сватбената музика, пиянските викове, понякога кавгите на веселящите се гости.

— Страшно нещо — обади се Пентуер, — само няколко месеца са минали от смъртта на владетеля, който беше благодетел на селяните, а те вече са го забравили... Уви, нетрайна е човешката благодарност...

— А ти какво искаш? До края на живота си хората да посипват главите си с пепел? — попита Менес. — Да не мислиш, че когато крокодил грабне жена или дете, водата на Нил веднага престава да тече?... Тя си тече без оглед на труповете, дори без оглед на това дали реката приижда, или спада. Същото е с живота на хората. Дали се прекратява една династия и започва друга, дали държавата е разтърсвана от бунтове и война, или процъфтява — все едно, народните маси трябва да ядат, да пият, да спят, да се женят и да работят, както дървото расте без оглед на това дъжд ли вали, или е настанала суша. Затова позволи им да скачат, щом имат здрави крака, или да плачат и пеят, когато в гърдите им напират чувства.

— Признай обаче, че тяхната радост изглежда малко странна наред с това, което сам каза за упадъка на държавата — възрази

Пентуер.

— Съвсем не е странна, защото тъкмо те са държавата, а техният живот — живот на държавата. Хората винаги тъгуват или се радват и няма час, когато никой да не се смее или да не въздиша. Целият ход на историята се състои в това, че когато има повече радост между хората, казваме: държавата цъфти, а когато по-често текат сълзи, казваме, че има упадък. Не трябва да се привързваме към думите, а да гледаме хората. В тая къща цари радост, тук държавата цъфти, следователно нямаш право да въздишаш, че тя запада. Позволено ти е само да залягаш да има все повече и повече задоволени къщи.

Когато мъдреците се върнаха от просия в светилището, Менес изведе Пентуер на върха на пилона. Тук той му показва едно голямо мраморно кълбо, на което беше отбелязал със златни точки положението на няколкостотин звезди, и му поръча половината нощ да наблюдава луната на небето.

Пентуер се залови с готовност за работа и за пръв път през живота си провери със собствени очи, че за няколко часа небосводът сякаш се обърна на запад, докато луната се промъкна между звездите на изток.

Пентуер отлично знаеше тия прости явления, но само от слушане. Затова, когато за пръв път видя с очите си движението на звездите върху небето и тихото пътешествие на луната, изпита такова вълнение, че падна ничком и заплака.

Пред душата му се откри нов свят, чиято красота оценяваше още по-добре, защото беше вече голям мъдрец.

Отново изтекоха няколко дни и при тях се яви един богат арендатор, който им предложи да му очертаят като мъдреци канал през неговите земи и да го прокопаят. В замяна на това ще ги храни, докато работят, както и ще им даде една коза с козленцето ѝ.

Понеже в светилището нямаше мляко, Менес се съгласи и двамата с Пентуер се заеха с работата. Те изравниха почвата, набелязаха направлението на канала и започнаха да копаят.

При тая тежка работа Пентуер се оживи и дори почна да разговаря, когато оставаше насаме с Менес. Само в присъствието на други хора губеше настроение: техният смях и песни сякаш увеличаваха страданието му.

Менес не се прибираще нощем в селото; двамата с Пентуер спяха на полето, откъдето можеха да гледат разцъфналите поля и да се вслушват в ехото на човешката радост, без да вземат участие в нея.

Една вечер земеделските работи бяха прекъснати по-рано; в селото бе дошъл да проси беден жрец с малко момче. Те ходеха от къща на къща да събират милостиня. Момчето свиреше на флейта тъжна мелодия, а в паузите жрецът пееше с цяло гърло полусветска, полурелигиозна песен.

Менес и Пентуер лежеха на хълма и наблюдаваха пламналото небе, върху златистия фон на което ясно се очертаваха черните триъгълници на пирамидите, както и тъмнокафявите стъбла и зелените букети на палмовите дървета. В това време жрецът се влачеше от къща на къща и пееше своята песен, като правеше дълга пауза след всяка строфа:

„Колко спокоен е оня справедлив княз!^[1] Прекрасното предопределение се изпълни. Още от времето на Ра старите тела си отиват, а на тяхно място идват млади. Всяка сутрин слънцето изгрява и всяка вечер се скрива на запад. Мъжете оплодяват, жените зачеват, всяка гръд диша свеж въздух. Но всички, които са се родили, всички без изключение, отиват на мястото, предназначено за човека.“

— И защо е всичко това?... — обади се неочаквано Пентуер. — Да беше поне истина, че животът е създаден, за да расте славата на боговете и добродетелта. Но не е така! Коварен злодей, майка, която става съпруга на убиеца на сина си, любовница, която в момент на милувки мисли за изневяра — ето кои преуспяват и придобиват власт. А мъдреците съхнат в бездействие, смелите и благородните гинат и спомен дори не остава от тях.

„Изпълни с веселие тоя ден, о княже — пееше жрецът, — защото не са ти дадени много дни! Намажи се с аромати и запали благовония, украси с лotosови венци нозете и ръцете си и тялото на своята сестра, която, щом е в сърцето ти, седи при тебе. Нека да ви пеят и свирят. Забравете грижите и се веселете, защото скоро ще блесне денят, през който се отива в страната на мълчанието.“

— Благовония за носа, лotosови венци за тялото, а после мълчание!... — обади се Пентуер. — Всъщност смешникът, който се преструва на воин, е по-разумен, отколкото тоя свят, в който всички се преструваме без никаква полза за себе си. Да беше поне тоя земен сън

непрекъснат низ от веселие!... Но къде ти!... На когото стомахът не се свива от глад, сърцето му се трови от възжеления или тревога. А ако настъпи някога миг покой, този миг носи мисълта за царството на вечното мълчание и тя терзае човешката душа.

„Празнувай веселия ден, о, Нефархотеп, ти, мъж с чисти ръце! Аз зная всичко, което е станало с твоите деди: техните стени са се разрушили, градовете им ги няма вече, а те сами сякаш никога не са съществували. Никой не идва оттам, който да ни каже как са те и да зарадва сърцата ни. И така ще бъде, докато сами не се приближите до мястото, където те са отишли.“

— Виждал ли си някога спокойно море?... — обърна се Менес към Пентуер. — Колко скучно е то, нали, като съм без съновидения! Едва когато вятърът разоре гладката му повърхност, когато една вълна хлътва в бездната, а друга се вдига, когато по повърхността заиграят светлини, а от дълбините се обадят страшни или стенеци гласове, тогава морето става прекрасно. Така е и с реката. Докато тече все в една посока, изглежда мъртва; но когато завива наляво и надясно, става очарователна. Същото е с планините: монотонното възвишение е скучно, но неравните върхове и дълбоките клисури са прекрасни...

„Излей миро върху главата си, нагизди се с тънко платно и се намажи с божествени дарове — пееше жрецьт. — Облечи се колкото можеш по-хубаво и не позволявай да унива сърцето ти. Живей за удоволствието, докато си на земята, и не натъжавай сърцето си, преди да дойде за тебе денят на печал.“

— Същото е и с човешкия живот — продължи Менес. — Удоволствията са като вълни и планински върхове, страданията — като бездни и клисури и животът е хубав само когато всичко това се съчетава, когато е подобен на източните планини, които гледаме с възхищение.

„Но тоя, чието сърце вече не тупти — пееше жрецьт, — няма да чуе траурните песни и не се натъжава от чуждата печал. Затова с радостно лице празнувай веселите дни и увеличавай техния брой...“

— Чуваш ли? — попита Пентуер и посочи към селото. — Тоя, сърцето на когото вече не тупти, не само не се натъжава от чуждата печал, но дори не се радва на собствения си живот, макар той да е бил прекрасен... Защо е тогава тая красота, за която се плаща със страдания и кървави сълзи?...

Нощта се спускаше. Менес се загърна в наметалото си и отвърна:

— Щом почнат да те налитат такива мисли, иди в някой от нашите храмове и се вгледай в неговите стени, покрити с образи на хора, животни, дървета, реки, звезди — точно както на тоя свят, в който живеем. За невежия тия картини нямат никаква стойност и може би той много пъти се е питал защо са те... защо ги правят с толкова много труд... Но мъдрецът се приближава с благоговение и като ги обгърне с поглед, чете в тях историята на миналите времена или тайните на мъдростта.

2. V. 1895 г., три часът следобед

---

[1] Автентична песен. — Б. а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.